[illegible]

మనుషులు : మహామనుషులు

[illegible]

రచన :

ప్రొఫెసర్ ఇలిన్ & ఇ. సెగాల్

అనువాదం :

మహీధర జగన్మోహనరావు.

[illegible]

THE GIANT WIDENS HIS WORLD

(The Middle Ages and the Renaissance)

By **MIKHAIL ILIN & E. SEGAL**

Translated by

M. JAGANMOHAN RAO

PUBLISHED BY

VISWA SAHITYA MALA, RAJAHMUNDRY

అవంతీ ప్రెస్ - రాజమండ్రి

ఏప్రిల్, 1955

THE GIANT WIDENS HIS WORLD

(The Middle Ages and the Renaissance)

By **MIKHAIL ILIN & E. SEGAL.**

Translated by

M. JAGANMOHAN RAO

PUBLISHED BY

VISWA SAHITYA MALA, RAJAHMUNDRY

అవంతీ ప్రెస్ - రాజమండ్రి

ఏప్రిల్, 1955

ప్రథమ ముద్రణ,

1000 కాపీలు

వెల :

అయిదు రూపాయలు

జనులు : మహాజనులు

మహాజనో యేన గత స్సపంథా ।

పాఠకోత్తములకు వినతి.

ఇదిగో ! ఇంకో అద్భుత గ్రంథం మీ చేతుల్లో ఉంచుతున్నా. శ్రద్ధగా చదవండి ! సత్యం ఉప్పొంగుతుంది ! మీ మనోనేత్రాలముందు మధ్య యుగాల విజ్ఞాన చరిత్ర యొక్క చిత్రవిచిత్ర వర్ణ విశోభిత పటం విప్పారుతుంది ! మూఢవిశ్వాసాలు, అసహనం, గతాను గతికత్వం అనే గాఢ తిమిరం నుంచి శాస్త్ర విజ్ఞానమనే వెలుగులోకి మానవుడు తడుముకుంటూనే పురోగమిస్తున్న కాలం. అది ! తమసో మా జ్యోతిర్గమయ ! అని ముక్త కంఠంతో మానవుడు యెలుగెత్తి గానం చేసిన దినము లవి ! అట్టి రినైజాన్సు యుగం, మానవుని పునరుజ్జీవన యుగం పాఠకుని కనులముందు ప్రదర్శితమవుతూంది.

దీనిలో యెన్నో దృశ్యాలు, రంగములు, యెందరో కథానాయకులు వున్నారు. ఇండియా, ఇంగ్లాండు, ఇటలీ, బైజాంటియం, ఫ్రాన్సు, సమీప ప్రాచ్యదేశాలు, రష్యా మొదలైన దేశాలకు మనం యాత్రలు సాగిస్తాము. పశ్చిమాన మహా కొత్తఖండాన్ని, తూర్పున సైబీరియా విశాల ప్రదేశాల్ని కనిపెడతాము. పారిస్, ఫ్లోరెన్సు, ఆక్సుఫోర్డు, మాస్కో, బాగ్దాద్, బొఖారా నగరాల్లో మానవులు పరిశోధించడం, పఠించడం, పరిష్కరం చేయడం, వ్రాయడం, గృహనిర్మాణం చేయడం, గుణించడం మొదలైన కృషులలో నిమగ్నులు కావడం చూస్తాము. కొపర్నికస్, బ్రూనో, కొలంబస్, ఎర్మాక్ రోజర్ బేకన్, లియొనార్డో ఆదిగాగల మహాజనులతో మనమూ పరిశ్రమిస్తాం, ఆలోచిస్తాం, లభిస్తాం, కలలు గంటాము !

జనులు : మహాజనులు

మానవుడు భ్రష్టమైనదెట్లు?

ఒకటో ప్రకరణం

కడపటి రోమనులు

ఇటలీదేశం సర్వనాశనమైపోయింది. ఎన్నో నగరాలు శిథిలములై పోయినాయి. కొన్ని పూర్తిగా నామావశేషములైనాయి. ఈ భూమినుంచి శుభ్రంగా తుడిచివేయబడినాయా? అన్నట్లున్నాయి, ఆ నగరాలు. మానవునిమీదికి పంచభూతాలుగా ప్రళయోద్దండంగా తిరుగబడినవా? అనిపిస్తుంది. ఏ భూకంపమో, జలప్రళయమో మాత్రమే యిట్లాంటి వినాశాన్ని గావించగలదు. నిన్నమొన్నటివరకు సర్వసంపదలలోనూ భోగభాగ్యాలలోనూ తులతూగుతూన్న ప్రాంతాలు యీనాడు సర్వనాశనమై పోయాయి.

సాగులేక పొలాలన్నీ కలుపువేసిపోయాయి. ఉపేక్షించడంవల్ల ద్రాక్షతోటలు మహారణ్యాలుగా గజిబిజిగా అల్లుకుపోయినాయి. భూదేవి తల్లిలాంటిది. వంధ్యగా, నగ్నంగావుండ నిచ్చగించదామె. తన గాయాలను భూమాత తన కనూచాన మైన రీతిగా మానుపుకో ప్రయత్నిస్తూంది.

రోమక సెనేటర్ల (ప్రజాప్రతినిధులు) రాజభవనాలు శిథిలాలుగావున్నాయి. రోములోని సుందరప్రాసాదాల భగ్నస్థంభాలనుంచీ వాటి తాలూకు చలువరాతి తునకలనుంచీ బర్బరులైన నూతనాగంతుకులు తమకోసం కొత్తగా గ్రామాలనూ, గృహాలనూ నిర్మించుకుంటున్నారు. భగ్నములైన దుర్గ హర్మ్యముల శిలాఫలకములతో వారు మళ్లా కోటలు లేవదీస్తున్నారు. తమాల వృక్షములతో నల్లగానున్న తోపుల్లోంచి నిర్దాక్షిణ్యంగా వారు తమ గొడ్డళ్లతో చెట్లను నరికి తెచ్చి, తమ గుడిసెలలో నెగళ్ళు వేసుకుంటున్నారు. ఆ పచ్చిదుంగల పొగతో ఆ బర్బరుల గుడిసెలు పొగచూరి నల్లనై వున్నాయి.

రోమును జయించిన యీ బర్బరులు గోథ్ జాతివారు. గ్రామ వీధుల్లో గోథులపిల్లలు రోమను శిల్పాల తునుకలతో ఆడుకుంటున్నారు. రోమను అంగీలు, ఉత్తరీయాలు, వాటి తునకలు, గోథుమాతలు తమ పురిటింట్లలో శిశువుల పొత్తిళ్లుగా వుపయోగిస్తున్నారు.

గోథులరాజు తన పరివారానికి యీ దేశాన్నంతనీ బహు ఉదారంగా పంచియిచ్చేడు. రోమునగరానికి దగ్గరలోనున్న ఒక భూఖండంమీద గోథురాజపరివారంలోని వాడొకడు జమీందారుగా నూతనయజమానిగా స్థిరనివాసం యేర్పరచుకున్నాడు. ఇటలీలోని సుక్షేత్రాలన్నీ గోథురాజు తన జాతీయులకు పంచిపెట్టి యెంతో ఔదార్యాన్ని ప్రదర్శించేడు. కాని, యిటలీలోని బానిసలస్థితిలోమాత్రం యేమార్పూ రాలేదు.

రోమకుల పాలన పోయి గోథుల పాలనవచ్చింది. అంతే. యజమాని మారాడేగాని బానిసజనుల స్థితిగతుల్లో అభివృద్ధికలుగలేదు. గోథులరాకను సర్వాత్మనా వాంఛించినవారు రోములోని బానిసలే. రోమునగరిద్వారాల్ని దాడిమూకలకు తెరచినవారు నగరంలోని బానిసలే. కాని, యిప్పుడీ నూతనయజమానులు, గోథుప్రభువులుకూడా బానిసలకు నాగలిబట్టమనీ, పార కొట్టమనీ పురమాయిస్తూన్నారు.

అక్కడక్కడమాత్రం యింకా కొద్దిమంది రోమనుభూస్వాములు మిగిలివున్నారు. వారు తమకు చేతనైనట్లుగా యీ కొత్తపరిస్థితుల్లో జీవిస్తూన్నారు. నిజానికి వారెట్లో కాలక్షేపం చేస్తూన్నారనే చెప్పాలి. నూతనమై, క్లిష్టమై, భయంకరమై వున్న అప్పటి పరిస్థితులకు అనుగుణ్యంగా నడుచుకునేందుకు వారు ప్రయత్నించేవారు. ఏటేటా రివెన్నా నగరానికి, గోథు రాజధానికి వెళ్ళి రాచబొక్కసంలో కప్పం చెల్లించి వచ్చేవారు, యీ రోమక భూస్వాములు. తమరాబడిలో మూడో వంతు మొత్తం కప్పముక్రింద చెల్లించాలి. యీ సామంతులు. మొత్తం రాబడినంతనూ తీసికోనందుకు వారు గోథురాజుకు కృతజ్ఞులై వుండేవాళ్ళు. తల పోకండా కుట్టుపోగులుమాత్రమే పోయినందుకు సంతోషించనివారుంటారా ?

పాతరాజధాని రోమునగరంకంటె కొత్తరాజధాని రివెన్నా విలక్షణమైనది. ఉత్తర ఇటలీలోని కీకారణ్యాల్లో అదొకదుర్గం

లాగ ఆకాశమంటుతూ వుండేవి. ప్రాచీన దేవాలయ శిఖరాల మీాద, విగ్రహారాధనలు చేసేచోట్ల, 'క్రీస్తుసిలువలు' అప్పటికి చాలకాలాన్నుంచే నాటుతూన్నారు. పాతన్యాయస్థానాల్లో, ఒకప్పుడు న్యాయాధికారులు అధ్యక్షులై కొలువు తీర్చినచోట్ల "వేదికలు" నిర్మింబడినాయి. గోథులరాజు థియోడోరిక్ ఇప్పుడు తనను 'అగస్టస్' అని పిలిపించుకుంటున్నాడు. ఈ లాటిన్ పదానికి అర్థం, గౌరవనీయుడైన, పవిత్రుడైనవాడు అని. పరదేశరాయబారులకు దర్శనమిచ్చినప్పుడితను కూడ రోమను సీజరులవలె ఊదారంగు అంగీని ధరించి, ధగధగమెరిసే కిరీటాన్ని పెట్టుకునేవాడు.

ఊదారంగు నిలువుటంగీతొడిగి తలపై బంగారు కిరీటం ధరించడం వరకే కాని గోథురాజు వెనుకటి అగస్టస్ సీజర్‌ను యెంత మాత్రం పోలిలేడు! ఇతడు లాటిన్‌భాష వ్రాయనూ లేడు; చదువనూలేడు. ఆజ్ఞలు, తీర్పులు మీాద చివరకి చేవ్రాలుకూడ పెట్టలేడు! ఏ బర్గండీరాజుకో, ఫ్రాంకుల రాజుకో, లేదా మరో రాజుకో యెవరికైనా యేదైనా సందేశం పంపవలసివస్తే, గోథురాజు తన సలహాదారుడూ, కార్యదర్శియైన కాసియోడోరస్‌ను పిలువనంపువాడు. కాసియోడోరస్ సుప్రసిద్ధ రోమనుపౌరుడు, సినేటరు. రాజాజ్ఞ కాగానే యీతడు విధేయుడై, చేత నొక మైనపు ఫలకమును గొనివచ్చి, తన యజమాని చెప్పు విషయాలను కార్యదర్శిలాగే వ్రాసేవాడు. ఉద్ధతులైన యీ విదేశీయులకు, బర్బరులకు క్రమంగా కొంచెం జ్ఞానం కలిగించలేకపో

నని విశ్వాసం కాసియోడోరస్‌కు వుంది. జ్ఞానం లేనిదే, సంపాదించనిదే యీ బర్బరులెంతో దూరం పోలేరని ఆత డెరుగును!

ఈ నూతన 'అగస్టస్'కు యీ బర్బరనాయకునికి ప్రభుత్వ నిర్వహణ మింకా కొంగ్రొత్తయే. రోమను సలహాదారులు, ఉద్యోగులు లేనిచో నాతడు శాంతి భద్రతలను స్థాపించనే లేకపోను; క్లిష్టమైన ప్రభుత్వవ్యవహారాలను నిర్వహించనూ లేకపోను. గోథులు కేవలం పశుబలంమీద ఆధారపడిన వారు. లేకపోతే వారిని బర్బరు లని యెందులకు అంటారు? యోధుని ఘనత ఖడ్గప్రయోగ నైపుణ్యంలో వుందిగాని కలమును చేతబట్టుటలో లేదని వారంటారు. ఐతే రాజకార్య నిర్వహణ మెవరికైనను చదువులేనిదే, వ్రాయుట చేతగానిదే యెట్లు సాధ్యపడును? కలమును చేత ధరించిన కాసియోడోరస్, ఖడ్గబలంగల బర్బరరాజుకు, తన యజమానికి సగౌరవంగానే సలహాల నిచ్చేవాడు; ఆ రాజున్నూ, శిష్యుడు గురువువద్ద వింటున్నట్లు శ్రద్ధధానుడై వింటూండేవాడు.

గోథురాజు థియోడోరిక్‌కు అమల్‌సుంథా యనే కుమార్తె వుండేది. చదువెంత ఉపయోగకరమో తండ్రికంటె కుమార్తెకే బాగా తెలుసును. అందుచేతనే అమల్ సుంథా పుస్తకములను బహు ప్రీతిగా చేతబట్టింది. ప్రాచీన విజ్ఞాన సంస్కృతులను గురించి ఆమె తెలుసుకుంది. కొద్ది యేండ్లలో నామె విశేషంగా జ్ఞానార్జన గావించింది. విర్జిల్ మహాకవి కృతుల్ని లాటిన్ భాషలోనుంచి గ్రీకుభాషలోనికామె తర్జుమా చేయ నారంభిం

చింది. అమల్ సుంథా కుమారుడు అథలారిక్, మాతామహునిసింహాసనానికి వారసుడు. ఒక బాలశిక్షా పుస్తకం ముందు అథలారిక్‌ను కూర్చుండబెట్టినదామె. గోథిక్ బిడ్డలను చదువు నేర్పుట, వారి చట్టములరీత్యా నిషిద్ధమైనది. అయినా విజ్ఞానాపేక్షగల ఆ బర్బర రాజకుమారి సాహసించి తన కుమారునికి అక్షరశిక్షనొసగ నారంభించినది.

యావరాజ్యాధికారి అథలారిక్ చదువువిషయం చెవులబడ్డ కొందరు గోథు వృద్ధులు, రాజబంధువులైన సామంతులు ఈ అనాచారానికి మండిపోయేరు. తూష్ణీభావంతో వారంతా కలసి రాజును సమీపించి, తను యింటావంటాలేని యీ అప కీర్తి పనికి స్వస్తిచెప్పాల్సిందని కోరేరు. ధైర్యంచేసి. తాను గావించిన శాసనములను తానే అతిక్రమించుట రాజులకెట్టిదో ఆలోచించండి. వీరుడు, ధైర్యశాలి యగుటకు మనిషి చదువను, వ్రాయను నేర్చుకోడం అనవసరం కాదా? అంతేగాదు చిన్నతనంలో గురువుల బెత్తపు బెదరింపులు రుచి చూచిన పిల్లవాడు, తన జీవితంలో యెప్పుడూ పదునైన ఖడ్గాన్ని చూచి ధైర్యంగా నిలువబడజాలడు గదా!

పేరోలగములో నీ సామంతుల, రాజబంధువుల, కులవృద్ధుల వాగ్ధోరణులను వింటూ, కాసియోడోరస్ మౌనంగా కూర్చుండిపోయాడు. తన మనస్సులో అతడీ బర్బరులను ద్వేషిస్తూన్నా అనుభవశాలియైన అతడు దుడ్రేకిగా లేదు.

గోథుల గతి మెట్టిది? వీరు అజ్ఞానులు, క్రూరులు, బర్బరులూ ఐవుండిరి.

జర్మనుల దృష్టి తెల్లు దినములలో, మురికిలో, పశువులు పందులతో బాటు పెరుగుతుంటారని టాసిటస్ వర్ణించి యెంతో కాలం కానే లేదు. గోథులలో దొంగతనం అగౌరవకరమైనదిగా గాక, శత్రువాళ్ళను తరిఫీదు చేయడానికొకమార్గంగా చూడబడేదని సీజర్ వ్రాసియున్నాడు! అంతేగాదు, ఒక జర్మన్ తెగను గూర్చిన గాథ, ప్లినీపండితుడు వ్రాసినది కూడా కాసియోడోరస్‌కు జ్ఞాపకం వుంది. వారు ఉత్తర సముద్రతీరంలో నొకచోట యిటీవలిదాకా నివసిస్తూ, నీటిలో పాతిన గుంజలపై తమ యిండ్లను కట్టుకుని, వ్యవసాయం పేరే యెరుగకండా కాలక్షేపం చేసేవారట.

థియోడోరిక్ గోథుల చరిత్ర వ్రాయమని కాసియోడోరస్ నాజ్ఞాపించేడు. ఇదైతే చాల కష్టమైనపని. ఎందుచేతనంటే గోథుల చరిత్ర యింకా భవిష్యత్ విషయమే! కాని కాసియోడోరస్‌కు సంస్కృతి శక్తియందు అకుంఠిత విశ్వాసం వుంది. బర్బరత్వం మీద సంస్కృతికి విజయం లభించి తీరుతుందని ఆయన నమ్మకం.

థియోడోరిక్ వద్ద కాసియోడోరస్ గాక మరొక సలహాదారుడు బోథియస్ అను నాతడుండేవాడు. అతడుకూడ ఉన్నత కులీనుడైన రోమనుడే. ఆయనకు విజ్ఞానాపేక్ష మెండుగా

వుండేది. ఆయన యింట పుస్తకములకే పూజ్యస్థానము! ఇంతెందుకు? బోథియస్ గృహమే గ్రంథాలయము. ఆయన తీరిక వేళల్లో సంగీతస్వరసమ్మేళనమును గూర్చిన సూత్రాన్ని పరిశీలిస్తూండేవారు. సంఖ్యలకు, ధ్వనులకు గల సంబంధాన్ని గూర్చి తెలుసుకోడానికై ఒక చెక్కమీద తీగెలను బిగించి, వాటిని పొట్టి పొడుగులుగా చేస్తూ, వాటి ధ్వనులలోని మంద్ర షడ్జములను, ఆరోహణావరోహణములను ఆయన గమనిస్తూ వచ్చేడు. సంగీతాన్ని గూర్చి బోథియస్ రచించిన గ్రంథం శతాబ్దుల పర్యంతం నిలిచి వుంది.

బోథియస్‌కు స్వరశాస్త్రమునందే గాక యంత్రశాస్త్రము నందు కూడ అభినివేశం వుండేది. అతడొక ఘటికాయంత్రాన్ని నిర్మించి, థియోడోరిక్‌కు యిచ్చేడు. ఆ గడియారం కాలమును తెలుపుటే గాక ఖగోళముల కదలికనుకూడ చూపించేది. ఈ జలసూర్య కాలయంత్రమునుగూర్చి కర్ణాకర్ణిగా విన్న పొరుగు రాజు బర్గండీ ప్రభువు, తనకు కూడ యిల్లాంటి యంత్రాన్ని తయారుచేయించి యిమ్మని థియోడోరిక్‌ను కోరేడు. రాజులు నూతన ప్రియులని వూరికే అన్నారా? సరే. బోథియస్ మరొక ఘటికాయంత్రాన్ని తయారుచేయగా థియోడోరిక్ పనుపున రాయబారులు ఆ యంత్రమునుపట్టుకొని 'లయాన్స్' నగరానికి గొంపోయి, బర్గండీ ప్రభువుకు బహూకరించేరు.

థియోడోరిక్ రాజుకు బోథియస్ పండితునిపైన అపార మైన అనుగ్రహం కలిగింది. 'రాజు ఆజ్ఞప్రకారం కాసియో

...స్ ఒక లేఖ రాసేడు. దానిలో బోథియస్ శాస్త్రపరిశ్ర మను కొనియాడేడు.

"టాలమీ యొక్క ఖగోళ శాస్త్రమున్నూ, యూక్లిడ్ యొక్క భూమితి శాస్త్రమున్నూ, యిప్పుడు మీరు గావించిన లాటిన్ అనువాదములలో పఠించబడుతూన్నాయి. ఆత్మవిద్యా వేదియైన ప్లేటో పండితులున్నూ, తర్కశాస్త్రజ్ఞుడు అరిస్టా టిల్ యున్నూ కూడా యిప్పుడు రోమనుభాషలో తమశాస్త్ర ... విశ్వానికి మీ కృషివల్లనేగదా. యంత్ర విద్యా వేత్త ఆర్కిమెడిస్ గ్రంథాలు తమచే లాటిన్ భాషలోనికి పరి వర్తన గావించబడి, లోకోపకారకమైనాయి. ఉపజ్ఞాలైన గ్రీకు విజ్ఞానులు, కళావిజ్ఞాన రంగములలో సాధించిన దాని నంతనీ మీ యనుగ్రహము చేతనే రోమనులు స్వీయభాషలో పఠించ గలిగిరి..."

ఈ ధోరణిలో వున్న జాబును చదువుకొని, బోథియస్ తల వూపేడు: "నాకు ముందులో కాసియోడోరస్ ప్రతిభయే ద్యోతకమవుతూంది. కాని, బహుముఖమైన యీ గోష్ఠులు టాలమీ, అరిస్టాటిల్ ప్రభృతుల గ్రంథాలను చదువుటకింకనూ కనీస మొక శతాబ్దమైనా గడపించాలి!"

బోథియస్ తన కాలాన్నంతనీ గ్రంథపఠనంలో వినియో గించేవాడు. తనచుట్టూ యీ ప్రపంచంలో యేమి జరుగు తూందో చూడాలనిగాని, తెలుసుకోవాలనిగాని ఆయన కోరే

వాడే గాదు. నాగరికహితమనుకున్న రోమను సామ్రాజ్యాని గాని, జగద్విఖ్యాత రోమక సామ్రాజ్యాన్ని గాని ఏ దేశం మిగిల్చి పెట్టిందో కూడా ఆయనకు తెలియదు! బర్బర మహారాజులు దేశాన్నంతనీ జలమయం గావించేసేరు. యుద్ధాగ్నిజ్వాలల్లోంచి ప్రాణాలతో బ్రతికి బైటపడ్డవాళ్ళని, ఆ సంహారం నుండి ప్రాణాలు దక్కించుకున్న వాళ్ళని కరువూ, ప్లేగూ వెంటాడినాయి. రోగాల దేవత వెంట కరువు దేవత, మహామారి, అన్నింటిలో ముందుగా తలెత్తి వచ్చేరు. ఆభిజాత్యంగల రోమను సెనేటర్లు, రోమను ప్రముఖులు తమ మాటే మరిచి, బర్బరులైన గోతులకు సంగీతం పాఠాలు చెబుతూ, తమ ఆస్తిపాస్తుల్లో ఏ కొంచెమైనా మిగుల్చుకోవా లని తాపత్రయ పడేవాళ్ళు. ప్రతి యోగాయోగంలో విజయము వస్తూన్న వరదలను మంచిమాటలతో నిలిపివేయడం వారి ప్రయత్నం! జలప్రళయం సర్వాన్నీ దిగమింగుతోంది గదా! రోమనుల ఆస్తిపాస్తుల్నీ, హాస్యాన్నీ మాత్రమే గాదే, వాళ్ళ తత్త్వశాస్త్రం, కళలు, విజ్ఞానం మొదలైన వాటన్నిటినీ కూడా ముంచేసింది, యీ ఉత్తరాపథముమ్మనున్న బర్బరుల దండయాత్ర.

కాని, యిప్పటికీ యింకా ఆశ లేకపోలేదేమో! వాళ్ళని ఆపడం యింకా సాధ్యమేమో!

కనుక బోథియస్ రహస్యంగా రోమను సెనేటర్లతో రాయబారాలు ప్రారంభించేడు. బైజాంటియమ్*లో యింకనూ

* నేటి కాన్‌స్టాంటినోపుల్ నగరం. ఒకప్పుడు మహావైభవం అనుభవించిన నగరమిది. ఒక నాగరికతకు స్థానమిది.

రోమును సీజరులే పరిపాలిస్తున్నారు. అందుచేత అక్కడి కొందరు ప్రముఖులకు బోథియస్ జాబులు కూడా వ్రాసేరు. ఏమో, ఎవరు చెప్పగలరు? ఎక్కడనుంచి విమోచనము రాగలదో? జలప్రళయపు తరంగములవంటి యీ బర్బరమూకల దాడులు ఇంకా తూర్పుదేశాలకు, రోమకసామ్రాజ్యపు తూర్పు ప్రాంతాలకు వ్యాపించి యుండలేదు. బోథియస్ తలపెట్టిన యీ కుట్రయొక్క పాశాలు, గోథుల రాజధానియైన రెవెన్నా నుండి సీజరుల పాలనక్రిందనున్న బైజాంటియమ్ వరకూ విస్తరించేయి! కాని, యీ రహస్యం త్వరలోనే కనిపెట్టబడింది. అంతయు బైట పడిపోయింది.

థియోడోరిక్ చక్రవర్తి కోపోద్రిక్తుడైపోయేడు. బోథియస్‌ను బంధించి, ఖైదు చేయ నాజ్ఞాపించేడు. బందిఖానాలోని రాత్రింబగళ్ళు తనకు మరణశిక్షను యెదురుచూస్తూ, బోథియస్ సంతోషంగా తత్వశాస్త్ర చింతనలో మునిగి, కాలక్షేపం చేస్తూండేవాడు. 'తత్వశాస్త్ర దుఃఖోపశమనశక్తి' అనే గ్రంథము నాతడు అప్పుడే రచించేడు. భయంకరమైన బందిఖానా తలుపులు భద్రంగా బంధించి, తాళం వేస్తున్నారు. పోతే కారాగార రక్షకులకు లంచమిచ్చి, తప్పించుకొనుట కూడ అసంభవంగా వుంది. బోథియస్ మిత్రులెవ్వనీ అతనిని చూడనిచ్చుట లేదు. ఐతే, ఆయనకంకా బైట మిత్రులనే వాళ్ళున్నారా?

ఏదేమైనా బోథియస్ మాత్రం బందిఖానాలో యేకాకిగా వుండిపోలేదు. ఆయనకు తోడు నీడలుగా యెన్నో పుస్తకా

వాడే గాదు. నాశరహితమనుకున్న రోము మహానగరానికి గాని, జగద్విఖ్యాత రోమక సామ్రాజ్యానికి గాని యేమి దుర్గతి పట్టిందో కూడా ఆయనకి పట్టదు! బర్బర మూకలు దేశాన్నంతనీ జలమయం గావించేసేయి. యుద్ధభీభత్సంలోంచి యెల్లాగో బ్రతికి బైటపడ్డవాళ్ళని, ఆ గండం గడిచి బ్రతికివున్న వాళ్ళని కరువూ, ప్లేగూ వెంటాడినాయి. యుద్ధదేవతి వెంట క్షామదేవత, మహామారి, అడుగులో అడుగు కలిపి వచ్చినాయి. ఆభిజాత్యంగల రోమను సినేటర్లు, తాము రోమనులమన్న మాటే మరచి, బర్బరులైన గోథులకు వంగివంగి దండాలు పెడుతూ, తమ ఆస్తిపాస్తుల్లో యేకొంచమైనా మిగుల్చుకోవాలని తాపత్రయ పడేవాళ్లు. ప్రళయోద్దండంగా విరుచుకువస్తూన్న వరదలను మంచిమాటలతో నిరోధించ దలచినట్లుంది, వారి ప్రయత్నం! జలప్రళయం సర్వాన్నీ దిగమింగుతుంది గదా! రోమనుల ఆస్తిపాస్తుల్నీ, హక్కుల్నీ మాత్రమేగాక, వాళ్ళ తత్త్వశాస్త్రం, కళలు, విజ్ఞానం మొదలైన వాట్లన్నిటినీ కూడా ముంచేసింది, యీ ఔత్తరాహముష్కర మూకల దండయాత్ర.

కాని, యిప్పటికీ యింకా ఆశ లేకపోలేదేమో! వాళ్ళని ఆపడం యింకా సాధ్యమేమో!

కనుక బోథియస్ రహస్యంగా రోమను సెనేటర్లతో రాయబారాలు ప్రారంభించేడు. బైజాంటియమ్*లో యింకనూ

* నేటి కాన్‌స్టాంటినోపుల్ నగరం. ఒకప్పుడు మహావైభవం అనుభవించిన నగరమిది. ఒక నాగరికతకు స్థానమిది.

రోమను సీజరులే పరిపాలిస్తున్నారు. అందుచేత అక్కడి కొందరు ప్రముఖులకు బోథియస్ జాబులు కూడా వ్రాసేడు. ఏమో, ఎవరు చెప్పగలరు ? ఎక్కడనుంచి విమోచనము రాగలదో ? జలప్రళయ తరంగములవంటి యీ బర్బరమూకల దాడులు యింకా తూర్పుదేశాలకు, రోమకసామ్రాజ్యపు తూర్పు ప్రాంతాలకు వ్యాపించి యుండలేదు. బోథియస్ తలపెట్టిన యీ కుట్రయొక్క పాశాలు, గోథుల రాజధానియైన రివెన్నా నుండి సీజరుల పాలనక్రిందనున్న బైజాంటియమ్ వరకూ విసరబడినాయి ! కాని, యీ రహస్యం త్వరలోనే కనిపెట్టబడింది. అంతయు బైట పడిపోయింది.

థియోడోరిక్ చక్రవర్తి కోపోద్రిక్తుడైపోయేడు. బోథియస్‌ను బంధించి, ఖైదుచేయ నాజ్ఞాపించేడు. బందిఖానాలోని రాతిగోడల వెనుక మరణశిక్షకు యెదురుచూస్తూ, బోథియస్ పండితుడు తత్త్వశాస్త్ర చింతనలో మునిగి, కాలక్షేపం చేస్తూండేవాడు. 'తత్త్వశాస్త్ర దుఃఖోపశమనశక్తి' అనే గ్రంథము నాయన అప్పుడే రచించేడు. భారములైన బందిఖానా తలుపులు భద్రంగా బంధించి, తాళం వేస్తున్నారు. పోతే కారాగార రక్షకులకు లంచమిచ్చి, త్రిప్పుకొనుట కూడ అసంభవంగా వుంది. బోథియస్ మిత్రులెవ్వరినీ అతనిని చూడనిచ్చుట లేదు. ఐతే, ఆయనకింకా బైట మిత్రులనే వాళ్లున్నారా ?

ఏదేమైనా బోథియస్ మాత్రం బందిఖానాలో యేకాకిగా వుండిపోలేదు. ఆయనకు తోడు నీడలుగా యెన్నో పుస్తకా

లున్నాయి. తత్త్వవేది, తర్కశాస్త్రజ్ఞుడూనైన సోక్రటీస్ ఆయనకు సన్నిహితుడుగా వున్నాడు. ఆ మహాత్ముడు, సోక్రటీస్ కూడా బందిఖానాలో నున్నపుడు తత్త్వశాస్త్రంయొక్క ఆలంబనమును గొన్నవాడే! ప్రాచీనులలో మహాత్ములైన యితర పండితులెందరో బోధియస్‌కు బందిఖానాలో ప్రాపుగా వుండి, వూరట కల్పించేవాళ్ళు. ఐతేమాత్రం, మరణాసన్నుడుగా నున్నవానిని వూరడించుటేసుంత సుకరం గాదుకదా! బోధియస్ విషాదాక్రాంతుడై వుండేవాడు. ఆయనకు ముందంతా గాఢాంధకారమే. నాశనంలేనిది యేదీ లేదని ఆయనకు తెలుసును. ప్రతీదీ క్షణభంగురమూ, నశ్వరమూ గదా. ఈ దృశ్య జగత్తులో సర్వమూ క్షణభంగురమే. ఆఖరికి 'అమరనగరం' కూడా కాలంయొక్క వినాశాత్మక ప్రభావానికి లోబడిపోవలసినదే! కాలము దురతిక్రమమైనదిగదా, యెవ్వరికైనా.

బోధియస్ కలం కాగితాలమీద సాగిపోతూంది. ఆయన తన పనిని, కర్తవ్యాన్ని మానలేదు.

మరోప్రక్క తలారివాడూ వూరికే వుండలేదు. వాడూ తన గండ్రగొడ్డలికి పదును పెడుతూన్నాడు. ఆలోచించగలట్టి, అద్భుత కల్పనలు చేయగలట్టి ఆ పండితుని తలను మొండెము నుంచి వేరుచేయడానికి కాలపురుషుడు వేచియున్నాడు. 'రోమనులలో కడపటివాడు' బోధియస్, ఆఖరికి వధ్యశిలపై ప్రాణములర్పించాల్సి వచ్చింది.

ఐతే, మరి కాసియోడోరస్ యేమైనాడు? అతడూ మృత్యువువాతబడెనా? లేక ఏ పొట్లాటబడి ప్రాణములు గాపాడుకొనెనా? అతడు రోమనుడు గాడా? అహా! కాకేమి? అతడూ అక్షరాలా రోమనుడే. పౌరుషంలో అతడు రోమనుల కెవ్వరికీ తీసిపోయేవాడుగాడు. బోధియస్‌వలెనే కాసియోడోరస్ కూడా ప్రాచీన సంస్కృతి అంటే ప్రాణాలొడ్డుతాడు! కాని, అతడీ రాజకీయ తంత్రంలో, కుట్రలో పాల్గొనలేదు. చరిత్రను క్షుణ్ణంగా పఠించిన వాడగుటచేత కాసియోడోరస్‌కు చరిత్రగతి తెలుసు. చరిత్ర మధ్యలో ఆగునదిగాదనీ, చరిత్రను ఆపుట యెవ్వరితరమూ గాదనీ అతడు గ్రహించినవాడు. ఐతే, కానున్నది కాకమానదని వూరుకొన్నాడా? అబ్బే! లేదు. అతడు కూడ విజ్ఞాన సంస్కృతుల రక్షణకై సర్వశక్తులా పోరాడేడు! తన కుచితమని తోచిన విధానంలో ఆయన యీ పోరాటాన్ని సాగించేడు. అంతే భేదం.

కాసియోడోరస్ రాచకొలువు మాని, దక్షిణ ఇటలీలోని తన జమీకి వెళ్ళిపోయేడు. అక్కడే ఒక విహారమును, మఠమును నిర్మించేడు. అది ప్రపంచంలోని మొదటి *విహారములలో నొకటి. దీనికాతడు 'వైవారియమ్' అని పేరు పెట్టేడు. ఈ లాటిన్ శబ్దాని కర్థము 'జీవితాశ్రయము' అని. ఔత్తరాహు

* పశ్చిమదేశాల్లో యిదే మొదటి విహారము గావచ్చునే మోగాని ప్రాగ్దేశాల్లో ముఖ్యంగా భారతదేశంలో అప్పటికి వెయ్యేండ్లు ముందే బౌద్ధులు విజ్ఞానకేంద్రములుగా విహారములను, మఠములను నిర్మించేరు.

లైన బర్బర మూకల దాడులలో నాశనం కాకండా మిగిలి యున్న సంస్కృతీ అవశేషములను యిందులో భద్రపరిచి రక్షించాలని ఆతడు సంకల్పించేడు. తనతోటి స్వాములు, బ్రహ్మచారులతో కాసియోడోరస్ అనేవాడు : "సంస్కృతిని, చరిత్రను నిక్షేపించి యుంచుటకన్న, రచించుటకన్న మహా త్కార్యమింకేదీ లేదు." ప్రొద్దుపొడిచింది మొదలు ప్రొద్దు గ్రుంకువరకూ యెందరో సన్యాసులు, స్వాములు కలములుబట్టి గ్రీకు, రోమక నాగరికతా సంస్కృతులనూ, విజ్ఞానాన్ని ప్రతి లిఖితం గావిస్తూండేవాళ్ళు.

ఒక్కొక్కటే యెన్నో వసంతాలు గడిచిపోతూన్నాయి.

క్రీస్తుపూర్వం ఆరవశతాబ్ది మధ్యభాగం అది. అప్పటికే ఆస్ట్రోగోథుల రాజ్యం అస్తమించి చాలకాలమైంది! ప్రస్తుతం ఆస్ట్రియా అని పిలువబడే ప్రదేశాన్నుంచి వచ్చినవారు గనుక యీ గోథులను ఆస్ట్రో-గోథులని పిలుస్తాము. గోథుల రాజ్యం పోయి, యిప్పుడు రివెన్నాలో లొంబార్డులు పాలిస్తూన్నారు. కాని, దక్షిణ ఇటలీలో 'వైవారియం' విహారంలో మాత్రం జీవితం యథాపూర్వంగానే నడచిపోతూంది. ప్రశాంతమైన విహారమఠాల్లో గ్రంథరచనా వ్యాసంగం నిరంతరాయంగా ఒక్కదినం కూడా విడువకుండా సాగిపోతూంది. తేనెపట్టులో తేంట్లకువలె ప్రాచీన విజ్ఞాన మనే మధువును భవిష్యత్ తరాల వారికై సేకరించి భద్రపరుస్తూన్నారు, వైవారియంలోని పరి వ్రాజక బృందం. ఈ పవిత్ర కార్యక్రమానికి ప్రాణతుల్యుడూ,

పిత్సాగసుడూనైన కాసియోడోరస్ అప్పటికే శతవృద్ధు. ఆయన తొంభై పైచిలుకు వసంతములను గడపినవాడు. మృత్యుదేవతను పరామర్శించేందుకే సమయం చిక్కలేదింతవరకూ, ఆయనకు! మృత్యుదేవతకూడా యీ మఠపు గదుల్లోకి ప్రవేసించడానికిగాని, అచ్చట జరిగే పవిత్రకార్యానికి విఘ్నం కలిగించడానికిగాని, విజ్ఞానదీక్షితులైన ఆ సన్యాసుల లేఖనుల న్నాపుటకుగాని సంశయిస్తూందా? అనేటట్లుంది! అప్పుడప్పుడు కాసియోడోరస్ తన గ్రంథం మీది నుంచి చూపుల నెత్తి, సుదూరాన వున్న నీలపు కొండలమీదికి దృష్టి నిలుపువాడు. కాని, ఆ వృద్ధపండితుని నేత్రాలు చూచునవి ఆ పర్వతములు కానే కావు! ఆయన కండ్ల యెదుట రోమునగర సుందర రాజవీధులు, తన బాల్యదినాలు, బంధుమిత్రాదులు, పూర్వస్మృతులు,- యివే స్వప్నదృశ్యాల వలె గడచిపోయేవి. ఆయనకు బోధియస్ కనబడేవాడు. ఆ మహాపండితుని రచన 'తత్త్వశాస్త్ర దుఃఖోపశమనశక్తి' తలపుల నిలిచేది.

బోధియస్‌ను చంపినవారు యముని కతిథులుగా పోయి అప్పటికి చాలకాలమైంది. థియోడోరిక్ రాజు తన సమాధిలో దీర్ఘనిద్రామగ్నుడై వున్నాడు. ఆతని కుమార్తె అమలసుంథా కూడా యేనాడో యీ లోకాన్ని వీడిపోయింది. బర్బరులైన రాజబంధువులు, కులవృద్ధులు ఆమెను చంపివేసేరు. ఆమె దోషమల్లా, తాను బర్బరురాలుగానుండ నిరాకరించడమే అక్షర పక్షపాతిగా నుండడమే!

ప్రాచీన రోము మహానగరమింక లేదు. కాని, గ్రంథములు మాత్రం వాటిని సృష్టించిన నగరములకంటె చిరంజీవులు. గ్రంథప్రతిపాదితములైన విజ్ఞాన విషయాలు శతాబ్దాలను మించి జీవిస్తాయి! అవి అక్షరములు! అట్టి జ్ఞానసంపద నంతనూ భవిష్యత్తరాల మానవులకొరకై భద్రపరచి వుంచాలని కాసియోడోరస్ వాంఛ. సాహిత్యం, కళలు మొదలైన వాటినన్నిటినీ కూర్చి, విజ్ఞానసర్వస్వాన్నొకదానిని ఆయన తయారు చేసేడు. ఏడు కళలు, ఏడు శాస్త్రాలు ఆయనకు తెలుసును; వ్యాకరణం, అలంకారశాస్త్రం, తర్కం, గణితం, సంగీతం, క్షేత్రమితి, ఖగోళశాస్త్రం,- యీ యేడువిద్యలూ ఆయనకు తెలుసును. వీటినన్నిటినీ ఒకే గ్రంథంలో యెవరైనా తానొక్కడే సంగ్రహం చేయగలడా ? ఇది కష్టమే కాని అసంభవం మాత్రంగాదు! కాసియోడోరస్ వృద్ధ హస్తాంగుళులు వణుకుతూన్నాయి. ఆయన హృదయం కూడ కష్టాలతో అలిసిపోయింది. తొంభై హేమంతాలలో ఆ హృదయం యెల్లాంటి దారుణ సన్నివేశాలను చూచింది! అనుభవించింది!

తాను అప్పుడే మృత్యువుకు లొంగిపోకూడదని ఆ వృద్ధుడు అనుకొనేవాడు. ఈ మహాగ్రంథాన్ని తాను పూర్తిగావించి తీరాలి. ఆఖరికి ప్రాచీన ఋషుల, పండితుల, శాస్త్రవేత్తల, పేర్లనైనా గ్రంథస్తంగావించి వుంచాలి. పోనీ, ముందు తరాల ప్రజలు, వారి పేర్లను విని, ఆ మహాత్ముల విజ్ఞాననిధు లెచ్చట

గుప్తంగా వున్నాయో, వాటికై యెచ్చటెచ్చట అన్వేషించాలో తెలిసికోనిండు; అదే చాలు.

ఎట్టకేలకు ఆ మహాగ్రంథం పూర్తయింది. కాసియోడోరస్ శత వసంతములు చూచి, కడపటికి మరణించేడు. కాని, యితరు లాయన ప్రారంభించిన ఉత్కృష్ట కార్యాన్ని కొనసాగిస్తూనే వున్నారు. పత్రములపై వంగివున్న ఆ పండితుల, లేఖకుల నడుములు యింకా వంగియే వున్నాయి. తెలిసిన, వినిన విషయములను గ్రంథస్థమొనర్చుట తక్క విజ్ఞాన ప్రియులు గావించదగిన దింకొకటేమున్నది? నూతన విషయాల్ని కనిపెట్టడానికి, నూతన సృష్టికి సమయంగాదిది. పాత అంతా తుడిచిపెట్టుకుపోయి, సర్వనాశనం కానున్న యిటువంటి ఉత్పాత సమయాల్లో కనీసం పాత చరిత్రలను, విజ్ఞానాన్ని, శాస్త్రాలను నిలిపి వుంచగలిగితే చాలు, అదేపదివేలు! మన పూర్వులు సాధించిన దానినైనా ముందుతరాలకై భద్రం చేయాలి. ఇదే వారి ఆవేదన.

ఒకొక్క సంవత్సరం గడుస్తూన్నకొద్దీ ప్రపంచాన్ని అజ్ఞానతిమిరం అంతకంతకి అంధకారబంధురం గావిస్తూంది. చదువనూ, వ్రాయనూ నేర్చినవారి సంఖ్య అంతకంతకు అల్పాల్పమైపోతూంది.

"శాస్త్రపఠనం మన తరంతో బాటుగానే చనిపోతూంది." అని టూర్సు నగరంలోని బిషప్ గ్రిగరీ తన మిత్రుడూ, మహాకవీయైన ఫార్చ్యునేటస్‌కు వ్రాసేడు.

తరువాత అన్ని దేశాల్లోనూ విహారములూ, మఠములూ యెన్నో స్థాపించబడినాయి. కాని, గతంలో కాసియోడోరస్, ఆయన సహచరులైన పరివ్రాజకవర్గం కూడా దేనినైతే తమ పవిత్ర ధర్మంగా, విధివిహిత కర్తవ్యంగా భావించేనో దానినే యిప్పుడీ మఠాల్లో చేరిన సన్యాసులు మహాపాపకర్మగా పరిగణించ నారంభించేరు! క్రైస్తవమత సర్వాధికారియైన రోమను పోప్, తన క్రింది బిషప్పులలో నొకని కిట్లు వ్రాసేడు.

"నీవు వ్యాకరణశాస్త్రం బోధిస్తూన్నట్లు తెలుస్తూంది. ఈ మాటల నుచ్చరించడమే నాకు లజ్జాకరంగా వుంది. ఇటువంటి విషయం స్మరణకువచ్చినపుడల్లా నేను విచారసముద్రంలో మునిగిపోయి, నిట్టూర్పులు విడుస్తూంటాను. ఆ పాడు శాస్త్రాన్ని దైవదూరమైన ఆ పాషండశాస్త్రాన్ని పఠించడం, బోధించడం మానేసినట్లు నాకు తెలియజేయి. అప్పుడు మనం ఈశ్వరున కనేక వందనాలర్పించుదాము."

శాస్త్రపఠనపాఠనములే గాదు, శాస్త్రమే ద్వేషించబడి, దేశ భ్రష్టత్వాన్ని పొందింది. ఇప్పుడింక ఏథెన్సు నగరంలో 'అకాడమీ' లేదు. కడపటి తత్త్వశాస్త్రవేత్తలకు శరణ్యమైన ఆ విజ్ఞానపీఠం తొమ్మిది శతాబ్దాలపాటు జీవించింది! కాని, బైజాంటియంలోని చక్రవర్తి జస్టీనియస్ సీజర్ ఆజ్ఞలననుసరించి అక్కడి తత్త్వవేత్తలందరూ తరిమివేయబడ్డారు. అలగ్జాండ్రియా

కావ్యాలాపాంశ్చవర్జయేత్॥ అన్నది కూడా యిట్టి భావాలు గలవారే చెప్పిరేమో!

లోని సెరాపిక్ దేవాలయానికి చెందిన సెరాపిక్ గ్రంథ భాండారాన్ని మడ్డిమూక తగులబెట్టివేసింది. గణితశాస్త్రజ్ఞుడైన థియోన్ పండితుని కుమార్తైను వాళ్ళు ముక్కలు ముక్కలుగా చీల్చివేసేరు. మహాపండితుడైన తండ్రి అడుగుజాడల్లో నడుస్తూ, క్షేత్రమితి, ఖగోళశాస్త్రం, గణితశాస్త్రం, అభ్యసిస్తూండడమే ఆమెపై నా మడ్డిమూకల క్రోధానికి కారణమైంది!

(ఇట్టి దుస్థితి భారతదేశంలోనూ యెన్నోసార్లు కలిగినట్లు చరిత్ర చెపుతూంది. సుప్రసిద్ధుడైన భర్తృహారి మహాకవి సమకాలీన పరిస్థితుల్ని గమనించి, బాధపడే యిట్లు చెప్పివుంటాడనుకోవాలి :

శ్లో. బోద్ధారోమత్సర గ్రస్తాః । ప్రభవస్స్మయదూషితాః ।
అబోధోపహతా శ్చాన్యే । జీర్ణమంగే సుభాషితం॥

దీనినే తెలుగులో ఏనుగు లక్ష్మణకవి యిట్లుచేప్పేరు

తే॥ బోద్ధలగు వారు మత్సరపూర్ణమతులు
ప్రబల గర్వవిదూషితుల్ ప్రభువులెన్న
నితర మనుజు లబోధోపహతులుగాన
భావమున జీర్ణమయ్యె సుభాషితంబు.

ఇటువంటి ఉదాహరణ లెన్నో యీయవచ్చును.)

చివరకు ఏథెన్సు, అలగ్జాండ్రియా నగరాల్లోకూడా శాస్త్రవిజ్ఞానాలకు స్థానం లేకుండా పోయింది. అన్నపూర్ణ యింటిలోనే అన్నము కరవైనది! సర్వకళాశాస్త్ర నిలయములైన ఏథెన్సు, అలగ్జాండ్రియాలలోనే యీ పరిస్థితులేర్పడినప్పుడు యీ

దేశాల్లో వాటిగతి యేమని చెప్పాలి? జర్మనీ, గాల్ (నేటి ఫ్రాన్సు దేశం) దేశాల మహారణ్యభూముల్లో, మానవులింకా జంతుదశనుంచి పైకిరాని దేశాల్లో శాస్త్రకన్యను స్థాన మెవ్వరిస్తుంది? ఆమె ముందు మార్గం అగమ్యగోచరంగా, ముండ్లతోను, కష్టాలతోను కూడివుంది. ఎన్నెన్నో అవమానాలు, అమానుషాలు ఆ ముద్దరాలి నెదురొక్కనై వున్నాయి. కేవలం అనుకంపబుద్ధితోనే శాస్త్రకన్యను విహారాల్లో, మఠాల్లో వుండనిచ్చేరు. అదైనా ఆస్తికవాదానికి, మతానికి చెలికత్తెగా, చదువుకున్న దాసీగా మాత్రమే వుండనిచ్చేవారు! ఆలంబనం లేని శాస్త్రకన్య గాఢసుషుప్తిలో మునిగిపోయింది. 'అద్యాధారా నిరాధారా నిరాలంబా సరస్వతీ!' కాని, కాలమంతా ఒక్క రీతిగా వుంటుందీ, కష్టములు కాపురముంటాయా?

శతాబ్దాలు గడిచిపోతాయి. నిద్రించే శాస్త్రకన్య యొక్క ఓరిమికి తగిన ప్రతిఫలం కలిగి తీరుతుంది. ఆమెను బంధించి వుంచిన యినుపసంకెలలను ఛేదించగల దివ్యశక్తులుగల పురుషు డొకడు వచ్చి తీరుతాడు. ఆమెను శిరసావహించి గొంపోయి, రత్నసింహాసనంమీద కూర్చోబెట్టి, రాణిగా పూజిస్తాడు! ఎవరు చెప్మా, ఆ దివ్యపురుషుడు? ఆతని పేరేమిటి? రోగర్ బేకన్? కోపర్నికస్? లియోనార్డోడావిన్సీ? గియోర్డనో బ్రూనో? లేక యింకెవరు?

ఈ కథలు కడకంట చదువువారు తెలుసుకో గలరు. గాన, ముందుకు సాగుదాం.

2. శాస్త్రవిజ్ఞానం శృంఖలాబద్ధయై మఠాన్నుంచి మఠానికి పరిభ్రమిస్తూంటుంది.

అంతకంతకు అంధకారం వ్యాపించి, అంతనూ గ్రసించు తూంది. పురోహితుల్లోకూడా చదువనూ, వ్రాయనూ గల వాళ్ళు అరుదుగా కనబడేవారు. అక్కడక్కడ పర్వతాలమీాద మాత్రం విహారాలు, మఠాలు అరుదుగా కనపడుతూన్నాయి. వాటి రాతిగోడలలోపల, చిన్న చిన్న గవాక్షాల లోంచి పోగలి గిన మసక వెలుతురులో సన్న్యాసులు, బ్రహ్మచారులు ఉద యాస్తమయ పర్యంతం యేవేవో గ్రంథాల ప్రతులు వ్రాస్తూనే వుండేవాళ్ళు.

బర్బరమూకలు అన్ని దేశాల్నీ, రోమక సామ్రాజ్యాన్నం తనీ ఆక్రమించుకున్నాయి. ఎందరో కాందిశీకులై సామ్రాజ్యపు కడపటి కొనకంటూ పారిపోయేవాళ్లు. బ్రిటన్, ఐర్లండు దీవులు రోమక సామ్రాజ్యంలో కొట్టకొననున్నాయి. నాగరికప్రపంచా న్నుంచి కాందిశీకులు ఇంగ్లీషు ఛానెల్‌ను దాటి వెళ్ళి, అచ్చట తలదాచుకోవలసి వచ్చింది. పాత పడవల్లో, చిల్లులనుంచి పడవలోనికి వచ్చే నీటి నతి కష్టంమీాద ఆపుచేసుకుంటూ, సముద్రపు కెరటాలు పడవల నటునిటు విసరివేస్తూంటే, భయ భ్రాంతులై స్త్రీలు బిడ్డలు యేడుస్తూంటే, నిరంతర కష్టాలతో నిష్ఠుర ముఖాలుగల పురుషులు తెగింపుతో నా పడవలను నడు పుతూ ప్రయాణించేవాళ్ళు.

తాము యే పరిసరాల్లో పుట్టి పెరిగి అలవాటుపడ్డారో వాటి నన్నిటినీ వదలిపోవాల్సి వచ్చింది. వేలాది కుటుంబాలు ఇండ్లు వాకిండ్లు, జన్మస్థలం, చివరకి బానిసల్నీ కూడ వదలి పెట్టాల్సి వచ్చింది. తమకూడా యేవో అత్యవసరమైన కొద్ది వస్తువుల్ని మాత్రమే తీసికొని పోగలిగేవారు, యీ కాందిశీకులు. అక్కడికే ఆ పాతపడవలు చెక్కపూళ్లై నీటిమీద తేలడమే గగనమైపోయింది.

కాందిశీకులు కొందరు తమతో వెండి బంగారాల్ని తెచ్చేరు. మరికొందరు అమూల్య వసనాల్నీ, ఉన్నిదుస్తుల్నీ తెచ్చుకున్నారు. కాని, యీ కష్టసమయంలో కూడా వెండిబంగారాల్నీ, వస్త్రాభరణాల్నీ వదలి, చింకిరి బొంకిరిగా వుండే కొద్ది పుస్తకాల్ని మాత్రమే ప్రాణప్రదంగా మూటకట్టుకుని తెచ్చుకునేవాళ్ళు ఆ పడవల్లో కొందరున్నారు! వారికి యీ ప్రపంచ మంతట్లోకీ ప్రియాతిప్రియమైనవి గ్రంథాలుమాత్రమే. భయభీతులై, బర్బరమూకలకు వెరచి పారిపోయేటప్పుడు కూడ వారు తమ కత్యంత ప్రీతిపాత్రులైన కవుల, తత్త్వవేత్తల గ్రంథాలను వదలిపెట్టలేదు! ప్రాచీన పండితుల, విజ్ఞానుల గ్రంథాలపైకి తమ దృష్టిని మరల్చినవారే లేని ఆ భీభత్స పరిస్థితుల్లో పడవలలోని సామానులక్రిందా, ఖిన్నమానవ విగ్రహాలమధ్యా యీ చిన్నచిన్న పుస్తకాలు యెవరి దృష్టిని ఆకర్షించకండా, వినీతములై ఒదిగిపడి యున్నాయి. తమకాలం వచ్చువరకు, పరిస్థితులు పక్వమయేవరకూ యెంతవారైనా వేచియుండా

ల్సిందే గదా. అనువుగానిచోట అధికుల మనరుగదా, ఉత్త ములు! అట్టి సుసమయం, పుణ్యకాలం రానే వచ్చింది...

ఐరిష్ మఠాలలో నొకదానిలో పండిత పరివ్రాజకు డొకడు ప్రాచీనగాథలను గ్రంథస్థం గావిస్తూన్నాడు. భిన్నమతాను యాయులైన చారణులచే గానం చేయబడే వీరగాథలను, జాన పదగాథలను గ్రంథస్థం గావిస్తూన్న ఆ పరివ్రాజకుడు కేవలం చారిత్రకుడే గాదు, మహాపండితుడూ, రసజ్ఞుడూ కూడాను. ఐరిష్ నావికుడు మెయిల్‌దున్ యాత్రలను గురించిన కథలు వ్రాసేటపుడు ఆయన ఒదిస్స్యూస్ అనే గ్రీకు పురాణయోధుని పరిభ్రమణములను స్మరించకండా వుండలేకపోయేడు. మధ్యధరా సముద్రంలోనుంచి అట్లాంటిక్ మహాసముద్రములోనికి సైక్లోప్స్ రాక్షసులనే గాక కాలిప్సో దివ్యసుందరిని కూడ తన రచనల్లోకి ప్రవేశపెట్టేరాయన. పురాణ ఐరిష్ గాథలోనికి ఆ పండిత పరి వ్రాజకుడు పాలస్తీనా ప్రాచీన రాజశ్రేష్ఠుడైన దావీదు యొక్క సామగీతాలనుంచీ, విర్జిల్ మహాకవి పద్యాలనుంచీ యెన్నెన్నో మహాకవి ప్రయోగాల్ని పొందుపరచేవాడు! "ఏమో! ఒకనాడు దీనినికూడా జ్ఞాపకం చేసికొని, ఆనందాన్న నుభవించగలవా రుండక పోతారా?" అని ఆ మహాత్ముని భావన.* ప్రపంచానికి ఒక కొనను, పురాణాల్లో చెప్పబడిన 'అల్టిమాథూలీ' (భూమికి కడపటి హద్దు అని అర్థం) కి సమీ

* భవభూతి మహాకవి చెప్పిన 'కాలోహ్యయం నిరవధిః విపులాచ పృథ్వీ' అను భావం దీనికి సన్నిహితమైనదే.

పంలో, స్వదేశంలోనే విస్మరించబడిన మహాకవుల కంఠాలు యీ విధంగా వినబడినాయి.

కవితాకన్యతోబాటు విజ్ఞానదేవతకూడా బర్బర మానవునికి దూరంగాతొలగి వెళ్ళి, ఐర్లాండు, బ్రిటన్ దీవుల్లోని వివిక్త విహారాల్లోనూ, ఏకాంత మఠాల్లోనూ శరణు తీసికొంది.

వయోవృద్ధుడు, గౌరవనీయుడునైన బేడే యను పండితుడు యీ విహార విద్యాశాలలకు పాఠ్యగ్రంథాలు రచించేరు. బోధియస్ సంగీతగ్రంథాన్ని యీయన తన స్వంతమాటలలో తిరిగి వ్రాసేరు. బ్రిటన్ దేశీయుడైన ఆల్కుయిన్ అనునాతడు బేడే గ్రంథాలనుంచి గణిత, సంగీతశాస్త్రాలు పఠించి, మహాపండితుడయేడు. ఈ విధంగా విజ్ఞాన దీపం ఒకరినుంచి మరొకరికి వ్యాపించింది. అరిష్టాటిల్‌నుంచి బోధియస్, బోధియస్‌నుంచి మాననీయుడైన బేడే, ఆయననుంచి ఆల్కుయిన్, — యిట్లే పరంపరగా అందించబడుతూ, విజ్ఞానజ్యోతి ఆరిపోకండా నిలిచింది.

ఆల్కుయిన్ కూడా యీ తేజస్సును తనలోనే వుంచివేసుకోకండా తరువాతవారి కందియ్యడానికి కృషిగావించేడు. గొప్ప తార్కికుడు, తత్త్వవేత్తా ఐనఅరిష్టాటిల్ పండితుడు అలగ్జాండర్ చక్రవర్తికి గురువుగా వున్నట్లే, బ్రిటన్ పండితుడు

ఆల్కుయిన్ ఛార్లమేన్ చక్రవర్తికి గురువు, బోధకుడుగా వుండేవాడు. *

ఛార్లమేన్ లేక ఛార్లెస్ చక్రవర్తి ఫ్రాంకులకు రాజు. ఆయన మహావీరుడు; భీమబలుడు. తనఖడ్గంతో శత్రువీరుని శిరస్త్రాణాన్నీ, శిరస్సునూ ఒకే వేటుతో రెండు చెక్కలుగా చేయగల మహాశక్తివంతుడు, ఛార్లమేన్. ఆయన మహాభుజ దండానికి గంటం అంటే చాలా అల్పమైనదీ, లాఘవమైనదీను. గంటం యెల్లా పట్టుకోవాలో ఆతడికి తెలియదు! ఐనా పట్టు దలతో గంటాన్ని కూడ లాఘవంగా వుపయోగించడం నేర్చుకో దలచేడు, ఛార్లిమేన్ చక్రవర్తి. తలగడ క్రింద నొక క్రొవ్వు ఫలకాన్నీ, గంటమునూ వుంచుకొనేవాడాతడు. నిద్రపట్టనపుడు వాటిని తీసి, ప్రయత్నపూర్వకంగా లాటిన్ అక్షరాలను నేర్చు కునేందుకు కృషి గావిస్తూండేవాడు. తెరచివున్న గవాక్షం లోంచి గాలివచ్చి, తైలదీపంతో క్రీడించేది. సుదీర్ఘమైన ఆయన గడ్డం క్రొవ్వుపలకమీద పడుతూ, ఆతని వ్రాతకు అడ్డు వస్తూం డేది. అక్షరాలు రూపుచెడి, వంకరగా వచ్చేవి. గడ్డం మీసం వచ్చిన ఆ విద్యార్థికి చిరాకు కలిగేది. ఐనా ఆయన తన పట్టు విడిచేవాడుగాదు. గంటం తిరగేసి, బండకొనతో కొవ్వుపలక

* పేరుపొందిన చక్రవర్తులందరూ మహాపండితులదగ్గర యేదో విధంగా శిష్యరికం చేసినవారే. "మహాభాష్యంవా పఠయేత్, మహారాజ్యంవా పాలయేత్" అను భారతీయ సాంప్రదాయి ప్రకారం మహాపండితులు చక్రవర్తులవలె మాన నీయులైరి.

మీద తాను వ్రాసిన గీతలన్నిటినీ చెరిపేసి, పలకను స్నిగ్ధంగా చేసి, మళ్లా అక్షరాలు వ్రాయడం మొదలుపెట్టేవాడు.

ఛార్లమేన్ తీవ్రకృషి గావించేవాడు. చదువను, వ్రాయను నేర్చియుండుట ఒక మహాసామ్రాజ్యాధిపతికి ఎంత అవసరమో ఆతడు గ్రహించినవాడు. వ్రాయసగాండ్రు, రాజసభలు, శాఖాలు, ఆజ్ఞాపత్రాలు, శాసనాలు, రాయబారి కార్యాలయాలు మొదలైనవి లేకుండా యే రాజ్యపాలనా జరుగనేరదు గదా? ఛార్లమేన్ రాజ్యం చాలా పెద్దది. అంతేగాక అది దినదినాభివృద్ధి చెందుతూన్నది కూడాను. అతడు ఖడ్గంతోనూ, అగ్నితోనూ యెన్ని దేశాల్ని ఆక్రమించేడనుకున్నారు, యెందరు ప్రజల్ని లొంగదీసుకున్నాడనుకున్నారు!

క్రీస్తుశకం 800 వ సంవత్సరం క్రిస్మసు రోజు ఛార్లమేను జీవితంలో చిరస్మరణీయమైంది. ఆ నాడు రోమను పోప్ లియో, సర్వ క్రైస్తవ లోకగురువు, రోమక చక్రవర్తుల స్వర్ణకిరీటాన్ని ఛార్లమేన్ శిరస్సుపై వుంచి పట్టాభిషిక్తుణ్ణి గావించేడు. మహాసామ్రాజ్యాధిపతియైన వాడు నిరక్షరకుక్షిగా వుండడం యెంత విచిత్రంగా వుంటుంది!

ఆ వెన్లోని తన రాజభవనంలో ఛార్లమేన్ యెందరెందరో పండితులను కలుసుకుంటూండేవాడు. వారిలో దిగ్దంతులనదగిన ఆల్కుయిన్, చరిత్రకారుడు ఇయిన్హార్డ్, కవి ఆంగిల్ బెర్ట్ మొదలైన వారెందరో మహానుభావులు వుండేవాళ్లు. చక్రవర్తి

తన కుమారులను, కూతుండ్రను, చెల్లెండ్రను పిలిపించి, పండిత వర్యుల సంభాషణములను వినమని ఆదేశించేవాడు. ఈ సభ లలో నీ పండితులందరూ తలొక పేరూ పెట్టుకునేవాళ్లు. ఆంగిల్ బెర్ట్ యీ సభలో హోమర్ గానూ, ఆల్కుయిన్ను రోమను నామధేయం ఆల్బీనస్ అనో, లేదా రోమన్ మహాకవి హొరేస్ యొక్క రెండో పేరు ఫ్లాక్కస్ అనో వ్యవహరించే వారు. చివరకు దావీదు రాజుకూడా యీ సభలో వుండేవాడు. గ్రీకు, రోమక మహాజనసభలో యూదురాజు దావీదు వుండడం అసంగతంగానూ, ఆశ్చర్యకరంగానూ లేదూ? కాని, ఛార్లి మేను చక్రవర్తికి ఆ సభలోప వారిచ్చిన నామధేయాంతరమే దావీదు రాజు!

ఆ విద్వద్గోష్ఠులలో కవులు పద్యాలు చదివేవారు; పండి తులు చర్చలు, వాగ్వాదాలు చేసేవారు; మరికొందరు వుప న్యాసముల నిచ్చేవారు. వాగ్యుద్ధములలో ఒకరినొకరు మించు టకై యత్నించేవారు. చమత్కారమైన వాక్యాల్నిగాని, సమ ర్థమైన జవాబును గాని విన్నప్పుడు ఛార్లమేన్ ప్రహృష్టాంత రంగుడై, 'సెబాస్! మంచి దెబ్బ!' 'ఇదీ నిజంగా యుద్ధ మంటే!' అనీ మెచ్చుకొనేవాడు.

ఆ వాగ్వాదాలు నిజంగా క్రీడలుగానే వుండేవి. వాటిలో పాల్గొనేవాళ్ళు అత్యంతాభినివేశంతో, దానిని నిజంగానే ఒక ముఖ్య కార్యంగా, ప్రామాణిక వ్యాపారంగా భావించేవాళ్ళు. అందులో పాల్గొనేవాళ్ళ చిన్నగుంపును ప్రాచీన గ్రీకు సాంప్ర

దాయానుసారంగా 'అకాడమీ' యనీ ఛార్ల్సుమేన్ చక్రవర్తిని ఆధునిక ఏథెన్సునగరస్రష్టగానూ పిలుచుకొని, ఉప్పొంగిపోయేవా వాళ్ళు. మనం విద్యాపోషకులైన వారిని 'అపరభోజులనీ' మహాపండితులూ, కవులూ చాలమంది కూర్చున్న సభలను 'భోజసభ' యనీ పిలిచినట్లే అన్నమాట.

కాని, ఆ చెన్‌కూ ఏథెన్సుకూ పోలికయే లేదు! ఏథెన్సు మహానగర మెక్కడ? కీకారణ్యమధ్యంలో దాసకుటీర నిర్మితమైన ఆ చెన్ పట్టణమెక్కడ? ఆ చెన్ రాజమందిర వాతాయనములనుండి యెటుచూచినా మహారణ్యమే. అదీగాక దాన్ని నిజంగా రాజభవనమనడానికే లేదు! దళసైన రాతిగోడలు, అక్కడక్కడ చిన్న గవాక్షాలు, యినుప కవాటాలు, వీటితో అదొక సేనానివేశంగా, దుర్గంగా తోస్తుం దేగాని రాజభవనంగా తోచదు. సాయంసమయాల్లో నెగడి చుట్టూ ప్రవర్తిల్లిన యీ వాగ్వాదములకు 'అకాడమీ' యను పేరు అసలే చెల్లుబడి కాదు! దాన్ని అకాడమీ అనలేముగాని, పిల్లలకూ - పెద్దలకూ కలిపి పెట్టిన పాఠశాల అంటే సమంజసంగా వుంటుంది. నూతనసిద్ధాంతాలుగాని, నూతన ప్రతిపాదనలుగాని యిక్కడ మీరేమీ చూడలేరు. అక్కడి మానవులు కేవలం తమభావాలను వ్యక్తీకరించ యత్నిస్తూన్నారని చెప్పవచ్చునేమో! అంతే. అఁ హాఁ! అదీగాదు. వారు వ్యక్తీకరించే భావాలైనా వారి స్వకీయములు గాదేమో!

వీరు అకాడమీకి తగియున్నవారు కాదు. వీరి కిచ్చట కేవలం ఒక పాఠశాలమాత్రమే అవసరం! ఎటుచూచినా,

కొన్ని యోజనాల పర్యంతం చదువనూ, వ్రాయనూ తెలిసిన ఆసామీయే దొరకడు!

శతాబ్దాలు గడచిపోతున్నాయి. విజ్ఞానదీపిక ఒక చేతినుంచి మరొక చేతికి అందించబడుతూ, అంతకంతకు గాఢతరమవుతూన్న అంధకారంలో మినుకు మినుకు మంటూంది.

ఛార్లమేన్ తరువాత ఆతని సామ్రాజ్యం ఛిన్నాభిన్నమైంది. ఆయన జీవితకాలంలో దేశాలనొక చేత జయిస్తూ, రెండో చేత దేశాల్నీ, ప్రజల్నీ తన క్రింది నాయకులకూ, సామంతులకూ పంచిపెడుతూ వచ్చేడు. ఈ నాయకులూ, సామంతులూ తమ తమ ప్రాంతాల్లో తామే సర్వాధికారులమని భావిస్తూండేవారు. ప్రతీ చిన్న ప్రదేశమూ ఒక చిన్న రాజ్యంగా, చిన్నసైజు సామ్రాజ్యంగా వుండేది. దేనికి అదే ఒక ప్రత్యేక ప్రపంచం!

3. విశాలమవుతూన్న ప్రపంచం మళ్ళీ సంకుచితమైపోయింది.

ప్రతీ చిన్న రాజ్యమూ కూడా ఒక ప్రత్యేక ప్రపంచమే. తన చుట్టూ వున్నవన్నీ విలుప్తమైపోయినా యిసుమాత్రం తన వునికిని యథాతథంగా అట్టేపెట్టుకోగలదు. రాజు కొక రక్షణ దుర్గం, దానిచుట్టూ జనావాసాలు,—యిదీ సాధారణ స్వరూపం. మహాసముద్రంలోని ద్వీపంవంటిదే యిదీను.

దాసులు తమకూ, తమ యజమానిదైన ప్రభువర్గానికీ కూడ వస్త్రాలను నేసేవారు, చర్మాలను శుభ్రంచేసి, పదును

బెట్టేవారు, పాదరక్షలు తయారు చేసేవారు; మద్యములను పులియబెట్టేవాళ్ళు, ధాన్యాములను పిండిగా విసరేవారు, చేపలను బట్టేవాళ్ళు.

వారు బానిసలుగారు; దాసులుమాత్రమే.

వేల సంవత్సరాలుగా వుండిన బానిస విధానం రోముతోబాటుగానే విధ్వంసం గావించబడింది.

ఇప్పుడొక నూతన విధానం, జమీందారీ విధానం, రూపొందుతూ, ప్రపంచంలో పాదుకొంటూంది.

భూస్వాముల జమీలలో యింకా కొందరు బానిసలుంటూనే వున్నారు. కాని, ఆ జమీలు ప్రధానంగా దాసుల శ్రమమీదనే ఆధారపడి వుంటున్నాయి గాని బానిసల శ్రమపైన గాదు.

దాసులంటే యేమిటి? దాసులు యే యజమానియొక్క ప్రత్యేకాస్తికాదు. బానిసలనువలె దాసులను విక్రయించుటకు వీలులేదు. దాసుడు, తాను సాగుచేయు భూమికి చెందినవాడు. అతడు దానితోబాటు, ఆ కమతానికి చెంది వుంటాడు. బానిసకు లేని స్వేచ్ఛ యీతనికి వున్ననూ, దాసుడు కూడా ఆ జమీ యొక్క ఆస్తిపాస్తుల జాబితాలోనివాడే! వ్యవసాయ పరికరాలు, గొడ్లు, గోదలు మొదలగువానితోబాటు కమతంలోని దాసులు కూడ సదరు జమీకి చెంది వుంటారన్నమాట.

బానిస, యెప్పుడూ పనిని అసహ్యించుకునేవాడు. కాని, దాసుడు అట్లుగాదు. తాను పనిచేయకపోతే జీవయాత్ర గడప

లేనని గ్రహించినవాడు, దాసుడు. దాసుడు తన శ్రమ ఫలిత మైన పంటలో సగానికో, మూడోవంతుకో మాత్రమే యజమాని. దానిమీదనే ఆతనికి అధికారం వుంటుంది. కాని, ఏమైతేనేమి, అతడు కూడ యెంతోకొంతకి యజమానే. తన కోసం, తన ప్రభువుకోసం కూడా దాసుడు నిరంతరాయంగా పనిచేస్తూనే వుండేవాడు. బానిసలకు 'తనదీ' అనే దేదీ లేదు. కాని, దాసులకు 'స్వంతి' పనిముట్లు అనేవి వుండేవి. దాసుడు తన కృషిసాధనాలను,- నాగలీ, దంతెనా, గొడ్డలీ మొదలైన వాటిని సరియైన స్థితిలో వుంచుకోడానికే ప్రయత్నించేవాడు.

ఆ రోజుల్లో ఫ్రాన్సు, జర్మనీ మొదలైన దేశాలన్నీ మహారణ్యాలతో నిండివుండేవి. దట్టమైన యీ అరణ్యాలలో తోడేళ్లు, యెలుగుగొడ్లు గుంపులుగా తిరుగాడుతూండేవి. సముద్రాలలో దీవులున్నట్లే. యీ మహారణ్యాలలో మధ్యమధ్య సాగుపొలాలుండేవి. ఇవి ఆ యా జమీలకు చెందివుంటూ, దాసుల శ్రమమీదనే ఆధారపడి వుండేవి. భూస్వామి యెప్పుడేనా అరుదుగా మాత్రమే తన దుర్గమునుండి సపరివారంగా బైలుదేది, వేటకుక్కలను తోడుచేసికొని, బూరాలు, డప్పులు వగైరా వాద్యఘోషములతో ప్రాంతీయారణ్య భూముల్లో వేటాడబోతూండేవాడు. కొమ్ముబూరల క్రేంకారములూ, కుక్కల మొరుగులూ, డప్పు మోతలూ కలిసిపోయి, అరణ్య ప్రశాంతతను భగ్నంచేస్తూ, చాలదూరంవరకూ విన్పించేవి.

వాటి ప్రతిధ్వనులతో దిక్కులు పిక్కటిల్లేవి. తరువాత మళ్ళా అరణ్యమంతటా నిశ్శబ్దమావరించేది.

మనుష్యు లెప్పుడోగాని తమ నివాసస్థానాలనుండి దూరంగా పోయేందుకు సాహసించేవారుగాదు. బాటలు అసలే లేకపోవడమో, లేదా దుర్గమములుగా వుండడమో జరిగేది. పశువుల మీదనో, గాడిదలమీదనో, గుఱ్ఱాలమీదనో వెళ్ళడానికి కూడ మార్గాలు వీలుగా వుండేవిగావు. మార్గమధ్యంలో యేదైనా పెండ్లి ఊరేగింపో, శవవాహకులో యెదురుపడితే మార్గస్థులు వైతొలగి తప్పుకోవాలంటే చాల యిబ్బందిగా వుండేది.

— దీర్ఘ ప్రయాణాలుమీద బైలుదేరేందుకు యెవరికోగాని యిష్టమూ వుండేదిగాదు, ధైర్యమూ వుండేదిగాదు. అసలు అటువంటి అవసరాలు కూడ అంతగా వుండేవేగావులెండి. బాటల పొడుగునా అచ్చటచ్చట రక్షణస్థానాలు, దుర్గాలూ వుండేవి. ప్రతి దుర్గమూ కూడ దొంగలు కొట్టే బందిపోటు గుంపులకు స్థావరముగా వుండేది. మార్గస్థులు సాయుధులై వేయికండ్లతో అనుక్షణమూ బందిపోటుగుంపులను కనిపెట్టి చూస్తూనే ప్రాణాలరచేత బెట్టుకొని ప్రయాణాలు చేయాల్సి వస్తూండేది. బందిపోటు గుంపులకు నాయకులు సాధారణముగా ఆ యా దుర్గాధిపతులే. ఈ క్రూరుల చేతుల్లో పడినవారిగతి యేమి కానున్నదో యెవరికెరుక ?

మార్గమధ్యంలో బండ్లనుంచిగాని, కావడినుంచిగాని జారి పడిపోయిన వస్తువులన్నీ పోయినట్లేనని చట్టములుండేవి. మోసి

కొనిపోయే వస్తువుల్లో చాలాభాగం చేయిజారిపోయేట్లు చేయ డానికి తెరవాటుకా త్రా పుష్కలంగానే వుండేవాళ్ళు.

రాజమార్గాలను సాధ్యమైనంతవరకు తప్పుకునే తిరిగేవారు, ప్రజలు. వర్తకులు గుంపులుగుంపులుగా కాలినడకనే, తమ సర కులను వీపులపై మోసికొంటూ పోతూండేవాళ్ళు. వర్తకు లింత శ్రమపడి తమ భుజాలమీద వలాసములలో మోసికొని పోవునవేమిటో తెలుసా ? ఏవైనా అవి అమూల్యములైనవే ఐవుండాలి. ఆః— ఔను. సుదూరస్థములైన ప్రాగ్దేశాలనుంచి గొని తేబడిన లవంగాలు, మిరియాలు, ఏలకులు, శొంఠి, జాజి కాయ, జాపత్రి మొదలైన సుగంధద్రవ్యాలు, ఫ్రిజియను దేశపు మృదువైన పట్టుగుడ్డలు, రమణీమణులకొరకై రంగురంగుల పట్టురిబ్బనలు,—యిల్లాంటివే వర్తకుల వీపులమీది వలాసాల్లో వుండేవి.

కాని, మళ్లా ప్రపంచ మంతకంతకు సంకుచితమైపోతూ, పరి మితమైపోతూ వచ్చింది. ఆస్ట్రియను సన్యాసులు తమ రచన లలో 'నార్మనులు, ఆంగ్లేయులు, పరాసులు అజ్ఞాతులైన ఒకా నొక జాతి మనుజు'లని వ్రాసేవారు! ఇంగ్లాండు, ఫ్రాంసు దేశాల్లో యెవరూ కూడా ఆస్ట్రియా అనే దేశమొకటి వున్న దనే యెరుగరు!

విదేశీయులంటేనే జనులు అనుమానంతో చూసేవారు. విదేశీయ వర్తకులు కేవలం విపణి ప్రదేశాల్లో మాత్రమే కన

బడేవాళ్ళు. సంతలు యేవో కొన్ని పట్టణాల్లో మాత్రమే, అవైనా అరుదుగా మాత్రమే జరిగేవి. విదేశవర్తకులతో యే చిన్న తగువు వచ్చినా తరచుగా ఖడ్గపోరాటంగానూ న్యాయమైన వర్తక వ్యాపారం తరచుగా బందిపోటువాంగతనంగానూ మారిపోయేది! వర్తకులు తరచుగా ఒండొరుల అంగడులను మాత్రమే గాక బుర్రలనూ బ్రద్దలుకొట్టుకునేవాళ్లు.

జనులు తిరుగ నీ భూగ్రహాన్నిగూర్చి, తమకు నివాసమైన యీ భూగ్రహాన్ని గూర్చి అజ్ఞానంలో బడిపోయేరు. సుదూరస్థమైన యేదో నక్షత్రాన్ని గూర్చి వారికెంత తెలియునో, తమ పాదాల క్రింది భూగోళాన్ని గూర్చి వారికంతే తెలుసును. జనుల్లో అత్యధిక సంఖ్యాకులకు కడుపే కైలాసం. ఈ సృష్టిలో యే దెల్లా పోతే యెవరికి కావాలి? వాటిని గూర్చిన పరిజ్ఞానం లేకపోతే తమకు రోజులు జరుగవా యేమిటి? జీర్ణప్రక్రియా విజ్ఞానం లేకుంటే తిన్న అన్నం జీర్ణంకాదా? ఆకలి వేయదా!

ఎక్కడా ఒక్క పుస్తకంగాని, ఆఖరికి అక్షరరూపంగాని కనబడేదిగాదు. అక్కడక్కడ మఠాల్లోనూ, విహార మందిరాల్లోనూ మాత్రం అపురూపంగా ఒక్కొక్క పుస్తకం అతి గుప్తంగా కనబడుతూండేది. సన్యాసులు, పరివ్రాజకులు గాని వారెవరూకూడ పుస్తకాలను చదువరాదని నిషేధముండేది. ఆఖరికి పవిత్రవాక్యమైన బైబిల్‌కూడ సాధారణ జనులు చదువ కూడదు.

జనులు అజ్ఞానాంధకారంలో మునిగివుండేవాళ్ళు. ప్రపంచం మరల సంకుచితమైపో జొచ్చింది.

క్రమంగా చివరకు పండితులుకూడా తమ తమ భావాల్లో యీ ప్రపంచాన్ని ఓ చిన్న భూఖండంగా, చతురంభోధిపరీతమైన దానినిగా రూపొందించుకొన సాగేరు. భూమినిచుట్టివున్న చతుస్సముద్రములయొక్కా వెలుపలి అంచుల్లో యీ ప్రపంచపు గోడలు వుండేవని వారినమ్మకం. ఆ కుడ్యములు పైకి ఆకాశంలోకి వంపుగా లేచి, దృఢమైన చాందినీగా యేర్పడుతవనీ, దానిమీదనే దేవుడూ, దేవతలూ, మహర్షులూ నివసిస్తూంటారనీ అనుకునేవాళ్ళు !

ఈ చిన్న భూఖండంలో, ప్రపంచంలో మధ్య నొక్క సముద్రమే, — యిదే మధ్యధరా సముద్రం, — వున్నదనీ, మూడే సింధుశాఖలు, మూడే పెద్దనదులూ, — నైలు, టైగ్రిస్, యూఫ్రటిస్ నదులు, — వున్నాయనీ, ప్రపంచపు సరిహద్దుల కావల, సముద్రాల కవ్వలితీరంలో మరొకభూమి, — అదే స్వర్గసీమ. — వున్నదనీ వారి నమ్మకం! భూమి స్వర్గము, — వీటిని గూర్చిన యిల్లాంటి దృశ్యాన్ని, పటమును, ఒక ప్రాచీన ఐగుప్త సన్యాసి, కాస్మాస్ అను నాతడు క్రీస్తుశకం 6 వ శతాబ్దిలో వ్రాసిన 'క్రిష్టియన్ టొపోగ్రఫీ' యను గ్రంథంలో యిచ్చేడు.

ఐగుప్త సన్యాసి కాస్మాస్ విస్తృతంగా దేశాటనం గావించేడు. ప్రపంచాన్ని పరికించినవాడు. ఎన్నెన్నో దూర దేశాలకు

గోయినవాడు. 'భారతదేశ యాత్రికుడు' అనే పేరు ఆయన కూరకనే రాలేదు! ఐతేనేమాయె. యీ సన్యాసి చదువును నిరసించేవాడు. ఎందుచేతనో తెలుసా? చదువు గర్వాన్ని పెంపొందిస్తుందనీ, గర్వంవల్ల పాపం కలుగుతుందనీ, అందువల్ల చదువుకోడాన్ని పరిహరిస్తే మంచిదనీ ఆ సన్యాసి భావం. సూర్యచంద్ర గ్రహణము లెందువల్ల కలుగుతున్నవో శాస్త్రజ్ఞులకు తెలిసివుండవచ్చును. కాని, అట్టి పరిజ్ఞానంవల్ల జనులకు ఒరిగిందేమిటి? అనేదే ఆయన ప్రశ్న. "నేను నా స్వబుద్ధిచేతనే మాట్లాడటంలేదు. నేను చెపుతూన్నది నా స్వకీయాభిప్రాయం కాదు; పవిత్రగ్రంథాలనుంచి నేను నేర్చిన జ్ఞానమిది." అన్నాడు కోజ్మా (కాస్మాస్) పరివ్రాజకుడు వినీతుడై.

ఇప్పుడింక పండితులు ప్రకృతిని గూర్చి పరిశీలన, పఠనము గావించ గోరుటలేదు. వారు కేవలం పవిత్రగ్రంథాలను మాత్రమే పఠించుట కాతురత జెందుతూన్నారు. పసిమిరంగు చర్మములమీద వ్రాసిన పవిత్ర మతగ్రంథాలను పరివ్రాజకులు, పండితులు మొగమంతా కళ్లుచేసుకొని చూస్తూండేవాళ్లు. చదవడంతో అలిసిపోయిన కళ్ళను ఆ గ్రంథాలమీదనుంచి మరల్చి, చుట్టూవున్న ప్రపంచంమీదకు బరపినప్పుడు వారికి వస్తు విషయాదులు కనిపించేవిగావు. తమచుట్టూ ప్రకృతి, చెట్లు చేమలు, పువ్వులు, పశుపక్ష్యాదులు గాక యేవేవో సాంకేతికములైన గీతలు సంజ్ఞలు మాత్రమే కనిపించేవి. పవిత్రములైన మతగ్రంథాల్లోని విషయములను దృఢీకరించేందుకే యీ దృశ్య ప్రపంచవిషయాలున్నవని పండితులు భావించేవారు.

ఒక విహారస్థమైన మఠంలో, ముసలిగావున్న ఒకానొక గురువు తన శిష్యులకు పాఠాలు బోధిస్తున్నాడు. ఆ పాఠ్య గ్రంథంపేరు 'బెస్టియరీ'. ఇది అపురూపమైన జంతుజాలాన్ని గూర్చి విపులీకరించే గ్రంథం. ఏనుగులను గూర్చి యీ గ్రంథ మేమి చెపుతూందో చూద్దాం. ఏనుగుల మోకాళ్ళు వంగవు. గాన యివి ఒక సారి క్రిందపడిపోతే యింక లేవలేవు. ఏనుగులు యెప్పుడూ నిలబడే నిద్రపోతాయి. ఏదోకు చెట్టునకో జేరగిలబడి నిద్రిస్తూంటాయి, అవి. వీటి యీ ప్రకృతిని గమనించిన వేటగాండ్రు అంపాలతో ఆ చెట్లను సగం సగం కోసి వుంచుతారు. ఏనుగు వచ్చి నిద్రబోవడానికి ఆ చెట్టును జేరబడగానే అది విరిగిపోతుంది. పడిపోతూ యేనుగు ఘీపెడుతుంది. ఈ ఆర్తనాదం విని కోడ్పడ వచ్చిన మరొక యేనుగుకూడ పడిపోతుంది. కూలిన రెండు యేనుగుల అరపులూ విని, మరో పండ్రెండు యేనుగులు వచ్చినా, పడిపోయిన వాటిని లేవదీయలేక పోతాయి. చివరకు ఆ దారినే ఒక చిన్న యేనుగు వస్తుంది. ఇది తన తొండమును పడివున్న యేనుగుల క్రింద జొనిపి, వాటిని లేవదీసి నిలబెడుతుంది.

ఏనుగులను గూర్చి వింటూన్న పిల్లలు పరమాశ్చర్యంతో, విస్ఫారిత నేత్రులై, తన్మయులై వుండేవాళ్ళు. కాని, ఏనుగులు నివసించే ఆ దూరదేశాలను గూర్చి ఆ పిల్లలు కలలు కనుటను గూడ గురువులు సహించేవారుగారు. ఈ కథలో యేదో నిగూఢార్థం వుందనిన్నీ, యిందులో వాడిన మాటలన్నిటికీ మరో

అర్థం వుందనిన్నీ ఆ పండితులు చెప్తూండేవాళ్ళు. పడిపోయిన యేనుగు అసలు యేనుగే కాదనిన్నీ, సనాతన ధర్మము, పురాతన యూదు శాసనమే ఆ విధంగా పతనముకాగా, ఈశ్వరుడే తనపుత్రుని రక్షకుడుగా పంపేడనిన్నీ, ఆ ఏసుక్రీస్తే రక్షకుడుగా అవతరించి, పతితమానవులకొరకై ప్రాయశ్చిత్తంగా ఆత్మబలిదానం గావించేడనిన్నీ, — ఆ విషయాన్నే యీ కథలో అలంకారికంగా చిత్రించేరనిన్నీ బోధించేవారు.

కుతూహలజనకమైన యేనుగుల కథను యీ విధంగా చాతుర్యంతో బైబిల్ ధర్మ బోధనగా మార్చివేసేవారు.

దూరదేశాలనుంచి ఆనోట నానోట వచ్చిన గాథలంతకంతకు మహర్షి సత్తముల బోధనలంతో కలగాపులగం చేయబడజొచ్చేవి. పరివ్రాజకులు యెన్నెన్నో చిత్ర విచిత్ర గాథలను చెప్పేవారు. బ్రెండెన్ మహర్షి, ఆయనతోడి యాత్రికులూ తమ యాత్రలో ఒక పెద్ద ద్వీపాన్ని చూసేరు. ఓడనుంచి వారు ఆ ద్వీపంమీదకు దిగి, మకాం చేసేరు. హఠాత్తుగా ఆ ద్వీపం తోక ఝాడించి, యీది వెళ్ళిపోయిందిట! అదొక బ్రహ్మాండమైన చేప!...మరొక కథ. దానిలో తూర్పుదేశాలకు చెందిన ఒక గొప్ప పురోహితుని గూర్చి చెప్పబడింది. ఆ పురుషునిపేరు ప్రెస్టర్ జాన్. ఆయన సింహాసనాసీనుడై పరిపాలన చేస్తూండేవాడు. ఆ సింహాసనం అంతా రత్నాలు, పచ్చలు, ముత్యాలతో పొదగబడినదట! ఆయన మహారాజభవనంలో నివసించేవాడు. రాజభవనంలో జరిగే విందుల్లో ముప్పైవేలమంది

అతిథులు భోజనంచేసేవాళ్ళు. ప్రెస్టర్ జాన్ క్రింద సామంతు లుగా యేడుగురు రాజులు, అరవై యిద్దరు మాండలికులు, రెండువందల అరవై ఐదుగురు దుర్గాధిపతులు వుండేవాళ్ళు. ఆయన కుడియెడమలలో పన్నెండుగురు బిషప్పులు నిలబడి వుండేవారట!

జనులందరూ యీ కథలను నమ్మేవాళ్ళు. రాజులు, మాండలికులు, దుర్గాధిపతులు, బిషప్పులు మొదలైనవాళ్ళ సంఖ్య అంత ఖచ్చితంగా యిచ్చినప్పుడు సందేహించడం యెల్లాగో చెప్పండి? మానవులు మళ్ళా ఒక చిన్న ప్రపంచంలో తన చుట్టూ గోడలు కట్టుకుని కాపురముంటూ, తమ గూటి వెలుపల జరుగుతున్న సంఘటనలను గూర్చి చిత్రవిచిత్రమైన కథలు చెప్పుకుంటూండేవాళ్ళు.

ఏకులు వడుక్కుంటూ, రాట్నముల దగ్గర కూర్చుని స్త్రీలు పాటలు పాడుకునేవాళ్ళు. భూమండలానికి పొలిమేరల్లోవున్న థూలీదేశం పాలించేరాజును గూర్చిన పాట కథ వాటిల్లో ఒకటి. ఆ వృద్ధరాజు తన దుర్గంలోనివసిస్తూ, యోధవర్గంతో విందులు గుడిచేవాడట. ఆ దుర్గ పాదాలను సముద్రుడు తన తరంగములతో క్షాళనం గావిస్తూండేవాడు. ప్రాచీనకాలంలో గ్రీకులు తమ నౌకాయానపుదినాల్లో కథలల్లి గానంచేసిన థూలీ దేశం, దాని చరిత్రలకూ ప్రతులే. నకళ్ళే యీ జను లిప్పుడు పాడుకునేవి కూడా!

పవిత్ర క్షేత్రాలకు పోవు తీర్థయాత్రికులను గురించిన గ్రంథాలలోని బొమ్మలను పిల్లలు ఎంతో కుతూహలంతో చూచేవాళ్లు. ఒక గ్రంథంలో భూమినీ, స్వర్గాన్నీ చూపించే పటం ఒకటి వుంది: భూమిమీద పర్వతాలు, లోయలు, అరణ్యాలు, పంటపొలములు వుంటాయి. చిన్నతోపుల మధ్యలో మఠములు, దేవాలయాలు, దుర్గములు కనబడతాయి. వీటి శిఖరాగ్రములమీద కలశములు ఆకాశంలోనికి చొచ్చుకుని కనబడుతూంటాయి. భూమిమీద ఆకాశం చాందినీలా వ్యాపించి వుంది. దానిమీదనే నక్షత్రాలు, సూర్యచంద్రులు వుంటాయి. ఏక కాలంలోనే రాత్రింబగళ్ళు స్వర్గంలో వుంటవన్నమాట.

స్వర్గపు చాందినీకి ముందువంచన పవిత్ర యాత్రీకుడొకడు పరివ్రాజక దుస్తులు ధరించి, చేతిలో దండంతో చాందినీ నొక ప్రక్కకు తొలగించి, దాని వెనుకనేమున్నదాయని సాశ్చర్యోత్సుకుడై చూస్తూ మోకరిల్లి వుంటాడు. అక్కడ స్ఫటిక సంకాశదివ్యగోళములు, ప్రపంచపు సరిహద్దుల కావల కనబడుతున్నాయి. ఆ యా గోళములను త్రిప్పుతూ బ్రహ్మాండమైన చక్రాలు కూడా వున్నాయి. ఈ పటంలో ప్రపంచం బహు చిన్నదిగాను, ప్రపంచపు సరిహద్దు చాల దగరగాను కనబడింది.

ఈ పటాన్ని చూస్తూ పిల్లలు తాముకూడ ప్రపంచపు కొనవరకు పోవ నువ్విళ్ళూరుతూ, కలలుగాంచుతూండేవాళ్లు!

ప్రపంచపు సరిహద్దులను విస్తృతం గావించేందుకు ప్రాచీన కాలంలో మానవునికెంత కష్టం ఐనదనుకున్నారు! అటువంటిది,

యిప్పుడు మళ్ళీ అదంతా వృథాయై, ప్రపంచం చాలా చిన్నది గాను, సంకుచితంగానూ తయారైనది. ప్రతి చిన్న రాజ్యము, జమీ కూడ తన ఉత్పత్తిమీదనే జీవిస్తూ, చిన్న దుర్గంలాగ, బందిఖానావలె తయారైంది.

కాని, చిన్నదే కానీయండి, యీ చిన్న ప్రపంచంలో కూడ మానవుని కృషి సాగుతూనేవుంది. మానవుడు తన జీవితాన్ని పునర్నిర్మించుకునే యత్నం యీ సంకుచిత పరిధుల్లో కూడ జరుగుతూనే వుంది.

సంకుచిత హద్దుల్లో గర్భీకృతమై అణిగిపోయివున్న యీ కృషి వెల్లడిలోనికి, వెలుతురులోనికి వచ్చేకాలం యింకా ముందు వుంది. అప్పుడింక యీ ప్రపంచపు సరిహద్దులు యెంతో విస్తృతం అవుతాయి. మానవుని బంధించివున్న చుట్టు గోడలు యెంతో దూరం వెనక్కి నెట్టివేయబడతాయి.

4. తూర్పుదిక్కున మాత్రం యింకా కాంతిపుంజం తేజరిల్లుతూంది.

పశ్చిమదేశాలన్నీ గాఢాంధకారంలో, అజ్ఞానతిమిరంలో మునిగిపోయి వున్నప్పుడు తూర్పుదిక్కున మాత్రం చిన్న వెలుగు మినుకుమంటూ యింకా మిగిలివుంది. అస్త్రాద్రి చాటున కుంగి పోతూన్న సూర్యుడు తన అరుణకిరణ జాలంతో పర్వతాగ్రా లను కాంతివంతంగా చేస్తూంటే క్రిందిలోయలన్నీ తిమిరాచ్ఛా దితములై వుండవూ?

కాన్‌స్టాంటినోపుల్ రేవుకు ఓడలు చేరుతూనే వున్నాయి. ఇది తూర్పున వున్న రోమక సామ్రాజ్యానికి ముఖ్యపట్టణం. సుదూరస్థ దేశాలనుంచి వచ్చి చేరు వర్తక బిడారులతో నగర పరిసరాలు సమ్మర్ద ములుగా వుంటూనే వున్నాయి. అరేబియా నుంచి అత్తరులు, ఇండియానుంచి మిరియాలు, లవంగాలు, మజ్లినులు. రత్నములు, అబిసీనియానుంచి ఏనుగు దంతములు వీటిని గొనివచ్చే బిడారులు యెడ తెగకండా వస్తూనేవున్నాయి.

ఒక బైజాంటైన్ పరివ్రాజకుడు చీనాకు యాత్రగా వించేడు. ఆయన తన చేతి దండమును గుల్లగా దొలిచి, దానిలో పట్టు పురుగులను భద్రంగా దాచి, యెన్నో ఆటంకాల నధిగమించి, కాన్‌స్టాంటినోపుల్‌కు వచ్చి చేరేడు. బైజాంటియమ్‌లో కూడా పట్టుపురుగులు అభివృద్ధి చెందినాయి. నేర్పుగలైన పని వాళ్లు కాన్‌స్టాంటినోపుల్‌లోనే పట్టుబట్టలను నేయ నారంభించేరు.

పశ్చిమాన రోమక సామ్రాజ్యం నాశనమైపోయినా, తూర్పున రోమక సామ్రాజ్యం యింకా నిలిచి, అభివృద్ధిచెందు తూండడానికి కారణమేమిటి? తూర్పున బైజాంటియమ్ శాసన విధానానికి స్వస్తి చెప్పింది గనుకనే తాను జీవించి యుండ గలిగింది.

రోమునగరపు ఫోరమ్ (రాజవీధి) లో చతుష్పథంలో గడ్డి మొలిచింది. అదే సమయాన కాన్‌స్టాంటినోపుల్‌లో నూతన రాజభవనాలు, సుందర దేవాలయాలు కొత్తగా నిర్మిస్తూ న్నారు! సెయింట్ సోఫియా కెథిడ్రల్ కలశము గాలిలో

లేచింది. మానవ హస్త వినిర్మితమైన ఆకాశానికి వలెనే యిది కనబడుతూంది ! దానిక్రింద చుట్టూ ప్రకాశమానములైన కిటికీల వరుసలు అందంగా కానవస్తూన్నాయి. ఈ దేవాలయ కల శాన్ని నిర్మించేందుకు యెందరెందరో శిల్పులూ, వాస్తుశాస్త్రజ్ఞులూ ప్రాచీన విజ్ఞానాన్ని పఠించాల్సి వచ్చింది. సమతుల, ఆధారము మొదలైన వాటినిగూర్చి, ఆర్కిమెడీస్ పండితుని విజ్ఞానశాస్త్ర సూత్రాలను శిల్పులు క్షుణ్ణంగా పఠించాల్సి వచ్చింది. తెల్లని స్ఫటిక శిలాస్థంభాలమీది శిరోభాగముఖాలను శిల్పుల పనిముట్లు అతి సున్నితంగా మనోహరంగా నగిషీ పనులతో తీర్చిదిద్దేవి. దేవాలయ కుడ్యములమీద క్రీస్తుప్రభువు, ఆయన భక్తుల చిత్రాలు రంగురంగుల స్ఫటిక శిలాఖండాల్నుపొదిగి, నీలిబంగారు రంగు భూమికలమీద యెంతో పనితనంతో చిత్రించేవారు.

ఈ ఏసు అభిషిక్తుడు ! క్రీస్తు అంటే అభిషిక్తుడని అర్థం. మహోవైభవోపేతంగా స్వర్ణసింహాసనాసీనుడై యున్న యీ స్వర్గ ప్రభువుకూ, అసలు ఏసుకూ పోలికే లేదు ! ఏసు నిజజీవితంలో వినీతుడు, జాలరుల మిత్రుడు, బిచ్చగాండ్ల తోడునీడ, అనాథులకు ఆధారభూతుడు, దీనులకు దిక్కైనవాడు. ఆ మహాత్ముడెక్కడ? సింహాసనాసీనుడైన యీ క్రీస్తు యెక్కడ? మానవ హృదయపీఠాల్లోనే ఆ ఏసు స్థానం. కళాకారులు గావించిన మరో కల్పన యేమిటో తెలుసా ? బైజాంటియం చక్రవర్తి చక్కని జరీ బంగారు దుస్తులు ధరించి, అమూల్యరత్న

ఖచిత కిరీటధారియై చేతులు చాచి, తలవంచి, మోకరించి స్వర్గప్రభువు ముందున్నట్లుగా వారు కల్పన గావించేరు! ఇదే రీతిలో సుప్రసిద్ధులైన బైజాంటియం కులీనులు, ప్రభువంశీకులు, సామంతులు రాజసభలో చక్రవర్తిముందు మోకరిల్లి, ప్రభు పాదములను ముద్దిడుకొనేవాళ్లు! ఆహా! ఏమి విపరీతము! ఒకానొకప్పుడు, మొదటి క్రైస్తవులు మరణశిక్షకు కూడ వెరువక రోమక చక్రవర్తిని దేవాంశసంభూతుడని పిలువ నిరాకరించేరు. అటువంటివారే యిప్పుడు వారు తమలోటి మానవులలో నొకనిని దైవసమానునిగా జేసివైచిరి! ఇప్పుడు వారు తమ చక్రవర్తి బొమ్మలను తలచుట్టు కాంతిమండలముతో, పరివేష ముతో చిత్రించ నారంభించేరు!

బైజాంటియమ్‌లో యెన్నెన్నో విషయాలు ప్రాచీన రోమక సామ్రాజ్యాన్ని జ్ఞాపకం చేస్తూండేవి. ప్రాంతీయజనులు బైజాంటియను గ్రీకులను రోమనులని పిలిచేవారంటే మనం ఆశ్చర్యపడవలసిన పనిలేదు! ప్రాచీనకాలపు శాసనాలు, శాస్త్రాలు, కళలు, శిల్పములు మొదలైన పెన్నిధులలో మిగిలియున్న వాటిని నాశనమైపోకుండా నిలబెట్టినవారు బైజాంటియను గ్రీకులొక్కరే.

అచ్చటచ్చట చెర్చిలలో దేవదూతల విగ్రహాలు, చిత్రాలు వుండేవి. విగ్రహారాధకుల దేవుళ్ళకువలెనే అవికూడ దివ్యసుందరములుగా వుండేవి. సామగీతలనునవి క్రైస్తవుల ఆరాధనా గీతములు. పాలస్తీనాను ప్రాచీనకాలంలో పాలించిన దావీదు రాజు యీ సామగీతములను నిర్మించెనని చెపుతారు. 'సామ

గీతములు' అను గ్రంథాలలో హార్పు అను జంత్రవాద్యమును చేతగొని భక్తిపరవశుడై గానంచేస్తూన్న దావీదురాజుయొక్క బొమ్మ వుండేది. పురాతన గ్రీకుల, విగ్రహారాధకుల గాథలలోని దివ్యగాయకుడు * ఆర్ఫియస్‌ను మూర్తులా పోలివుండే వాడు యీ దావీదురాజు!

దావీదురాజుయొక్క భుజాలవెనుక మూసీ ♦ దేవతయును, ఆయన పాదముల సన్నిధిని అర్ధనగ్నుడైన పాన్ * దేవత గొర్రెలు, మేకలుచే పరివేష్టించబడి యుండుటను చూస్తాము.

వెనుకటి కళలతాలూకు అవశేషాలే యివి. ఋషుల, దేవతల విగ్రహాల ముఖాలు అంతకంతకు మోటుగా, కళావిహీనములై వుంటూవచ్చేయి. ప్రతీ నూతనశిల్పమూకూడ యేదో ఒక పురాతన శిల్ప ప్రతిమకు అనుకరణయో, నకలో. శిల్పమును

* భారతీయుల పురాణములలోని నారదునికి గ్రీకుపురాణములలోని ఆర్ఫియస్‌కు సామ్యం వుంది. నారదుడు దివ్యగానం చేయగలవాడే గాక సంగీత శాస్త్రాచార్యుడుకూడాను. భక్తాగ్రగణ్యుడుగాను, అనేక విద్యలలో నిష్ణాతుడుగాను యీతడు పరిగణింపబడుతూన్నాడు. — అనువాదకుడు

♦ మూసీదేవత, జ్యూస్ దేవుని తొమ్మండుగురు పుత్రికలలో నొకతె. ఈ తొమ్మండుగురున్నూ సంగీతము, కవిత, అలంకారశాస్త్రము, శబ్దశాస్త్రము, శిల్పము మొదలైన తొమ్మిది లలితకళలకు అధిష్ఠాన దేవతలు. భారతీయుల సరస్వతికి యిది నకలుగా వుంటుంది —అను.

★ పాన్ అనునది గ్రీకు పురాణ వనదేవత. సంగీత ప్రియ. సగం ఊర్ధ్వ భాగం స్త్రీ శరీరమూ, అధోభాగం మేక దేహంగానూ వుంటుంది. చెవులు, కొమ్ములు కూడా మేకవిగా నున్నట్లు ఒక్కొక్కప్పుడు చిత్రిస్తారు. —అను.

వాస్తునుగూర్చి యెన్నెన్నో విధినిషేధాలను, శాసనాలను గావించేను, క్రైస్తవమత పీఠాధిపతులు. వీటిని అతిక్రమించి పాపంచేయడానికి శిల్పులు, కళాకారులు సంకోచించేవాళ్ళు. మతనియమాలనే సంకెళ్ళను లోబడివుండాల్సిన స్థితి శిల్పకళాది విద్యలకు పట్టింది.

క్రైస్తవ పీఠాధిపతుల పాదాల దగ్గర కళలు, విజ్ఞానము దోసిలొగ్గి, తలవంచి, మోకరిల్లినాయి. 'హియర్సీ' అను మాట తరచుగా వినబడజొచ్చింది. ఈ గ్రీకు పదానికి అర్థం 'స్వీకరించుట' లేక 'ఇష్టమైనదాన్ని స్వీకరించుట' అని. ఇప్పుడీ మాటను విని జనులు భయభీతులై గడగడ వణుకుతూన్నారు. సాంప్రదాయికంగా వస్తూన్న అభిప్రాయాలకు వ్యతిరేకంగా తమ స్వీయభావాలను కలిగియుండడాన్ని 'హియర్సీ'గా, మహాపాతకంగా చెర్చి-అనగా మతపీఠాధిపతులు నిర్ణయించేను. ఏ విషయాన్నిగూర్చియైనను వుండగల రెండు అభిప్రాయాల్లో తమ కిష్టమైన దానిని స్వీకరించు స్వేచ్ఛను యెవరికీ యివ్వడానికి చెర్చి అంగీకరించేదికాదు. అభిప్రాయ స్వేచ్ఛను వారు సహించరు. భావస్వేచ్ఛ కావాలనేవారిని 'హియర్సీ' క్రింద నిర్దాక్షిణ్యంగా బాధించడం అంతకంతకు హెచ్చు పెరిగిపోయింది. భావవరణమును ఖండించడానికే యిప్పుడు మతధర్మశాస్త్రజ్ఞులు ప్రాచీన తత్త్వశాస్త్రములను పఠించుతూన్నారు. వారిప్పుడు ప్రాచీన గ్రీకు తత్త్వవేత్తయగు డెమోక్రిటస్ సిద్ధాంతాల్ని చదవడంలేదు. పైపెచ్చు డెమోక్రిటస్ సిద్ధాంతాల్ని ఖండిస్తూ

అలగ్జాండ్రియాను బిషప్ దియోనిస్యూస్ వ్రాసిన ఖండన గ్రంథాల్నే చదువుతున్నారు. దియోనిస్యూస్ బిషప్ సిద్ధాంతం యేమిటో చూద్దాం. ఈ ప్రపంచం యేదో గందరగోళంనుంచి పుట్టింది కాదనీ, విశ్వస్రష్ట ఒకడు వుండేతీరినాడనీ, గృహాన్ని నిర్మించేందుకు గృహనిర్మాత యేవిధంగా అవసరమో అట్లే యీ విశ్వాన్ని సృజించేందుకు విశ్వస్రష్ట ఒకడుకూడా వుండే వుండాలనీ,—ఆయన వాదించేవాడు. గ్రహతారకాదులన్నీ వాటి వాటి నిర్ణీత పథములలో ఈశ్వరుని యిచ్ఛానుసారంగానే నడుస్తూన్నాయనీ, యోగ్యులు, ధార్మికులునైన జనులు యీ విషయాన్ని విశ్వసిస్తూనే వున్నారనీ దియోనిస్యూస్ అన్నాడు. పాపాత్ములు, అవిశ్వాసులు యీ విషయాల్ని అంగీకరించినా, అంగీకరించకపోయినా యిది మాత్రం సత్యమని ఆయన నొక్కి వక్కాణించేవాడు.

చెర్చి గ్రంథాలలో పురాతన తత్త్వవేత్తల అభిప్రాయాలన్నీ వక్రంగా చెప్పబడినాయి. వారు పతితులుగా చిత్రించబడజొచ్చేరు. క్రోధనులైన పరివ్రాజకులు తరచుగా పురాతన తత్త్వవేత్తలను విధర్ములని దూషిస్తూ, క్రైస్తవేతరులని నిరసిస్తూ వ్రాస్తూండేవారు. ఒక పవిత్రుడు, అరిస్టాటిల్ రచనలు సముద్రఫేన సదృశములై క్షణభంగురములని వ్రాస్తే, మరొక బుద్ధిమంతుడు 'అధముడైన డెమోక్రిటస్' అని పేర్కొన్నాడు.

విగ్రహారాధకులైన ప్రాచీన గ్రీకుల దేవాలయాల్లోని శుద్ధ స్ఫటికస్తంభాలు వినీలాకాశంలోనికి వ్యాపించి, యెంత దేదీప్య

మానంగా వుండేవి! గ్రీకు పండితుల, కవుల సృజనాత్మక భావాలు యెంత మహోజ్జ్వలమైనవి! ఆ కాలం గడచి పోయింది. విజ్ఞాన సూర్యుడు పశ్చిమాన అస్తంగతుడవు తూన్నట్లుంది. సంధ్యాసమయపు నీలినీడలు పొడవుగా పరుచు కుంటూన్నాయి. బైజాంటియం దేవాలయాల్లోని బంగారు వెండి దేవతా విగ్రహాల్లో ప్రాచీనకళల కడపటి ఛాయలు యింకా ప్రస్ఫుట మవుతూన్నాయి. ప్రాచీన విగ్రహారాధకుల దేవాల యాల తాలూకు శిథిల స్ఫటిక శిలాస్తంభాలు యిప్పుడు క్రైస్తవ చెర్చిల గుమ్మటాలను భరిస్తూన్నాయి. భస్మావశేష ములైన ప్రాచీన గ్రంథాల్లోంచి వుదహరించే వాక్యాలు ప్రాచీ నుల విజ్ఞతను దిగ్మాత్రంగా చూపుతూన్నట్లున్నాయి. పురాతన తత్త్వవేత్తలను ఖండిస్తూ వ్యతిరేకులు వ్రాస్తూన్న ధర్మశాస్త్ర గ్రంథాల్లోని ఖండనా ప్రసంగాలే ప్రాచీనుల విజ్ఞానానికి పతా కలుగా వున్నాయి.

బైజాంటియమ్‌లో ప్రాచీన విజ్ఞానపు సాయంసమయప్రభలు తమ కాంతిని బరపినాయి.

రెండో ప్రకరణం

1. విశ్వరంగంమీదికి నూతన పాత్రలవతరించేయి

మానవ చరిత్రయొక్క విశాల రంగంమీాదకు నూతన పాత్రలు అవతరించేయి. కొందరు జనులు యీా నూతనులను 'స్లావులు' అన్నారు. మరికొందరు వీరిని 'ఆంటిస్'-అంటే మహా కాయులన్నారు. ఆంటిస్‌లు నిజంగానే దీర్ఘకాయులు, మహా బలులు ఐవుండేవాళ్ళు. గుర్రాలు కూడ యీా మహాకాయుల భారం మోయజాలక అణగారిపోయేవట!

ఎవరీ ఆంటిస్‌లు? మహారష్యనులు, తెల్లరష్యనులు, యుక్రేనియనులు మొదలైనవారి పూర్వీకులు యీా ఆంటిస్‌లు. సిథియన్ కర్షకుల తెగకు చెందినవారు, వీరు. హెరోడోటస్ అను ప్రాచీన గ్రీకుచరిత్రకారుడు తన పరిభ్రమణములలో కొంత కాలం వీరిదేశంలో గడిపేడు. సిథియనులలో ఒక ప్రాచీన గాథ వుంది. దాని ప్రకారం పురాతనకాలంలో ఒక బంగారు నాగలి, కాడి, పరశువు, శరావము,- యీా నాలుగూ స్వర్గాన్నుంచి తమ భూమిమీాద పడినవని చెప్తారు, వీరు.

అనేక శతాబ్దములకు తర్వాత డ్నీస్టర్, డ్నీపర్ నదుల మధ్యస్థ ప్రదేశంలో నేటి పురాతత్త్వవేత్తలు సాగించిన త్రవ్వకాలలో రెయిన్‌డీర్ కొమ్ములతో చేసిన గుద్దళ్ళు, ఎముకతో చేసిన కొడవళ్లు, గోధుమలను విసరే రాళ్లు, ధాన్యం దాచే

పెద్ద మట్టి బానలు మొదలైనవన్నీ దొరికినాయి. ఆంటిన్ తెగలకు పూర్వులైన ఆదిమ కర్షకుల పనిముట్లు యివి.

హెరొడోటస్ తర్వాత చాలా కాలం గడిచింది. ద్నీస్టర్, బాగ్ నదుల మధ్యస్థమైన ఆ విశాల భూభాగంలోని జనులు యీ కాలమును గంతైనా వృథా పుచ్చలేదు. భూమిని యింకనూ బాగుగా సాగుచేయడం వారు నేర్చుకున్నారు. తమ యిండ్లను చక్కగా నిర్మించుకోవడం వారు నేర్చుకున్నారు. వారికెన్నో నగరాలుండేవేమో, విదేశీయులు వారి దేశాన్ని 'నగర దేశం' అని పిలిచేవారు.* బ్రహ్మాండమైన ప్రహారీ గోడలు, పెద్ద బురుజులచే సురక్షితమైన యీ నగరాల్లో నిపుణులైన కార్మికులు తమ తమ దుకాణాల్లో రకరకాల వస్తువులు తయారు చేస్తూండేవాళ్ళు. కార్మికులు, లోహకారులు, కుంభకారులు, స్వర్ణకారులు, వడ్రంగులు, తంతివాయులు మొదలైన వివిధ వృత్తులలో నిపుణులుండేవాళ్ళు. వెండి బంగారు మూర్తులు, కమ్మరి పటకారులు, పోతఅచ్చులు, మూసలు, గండ్రగొడ్డళ్ళు, లోహవలయాలు, రకరకాల కుండలు, పాత్రలు, అనేక యితర పనిముట్లు మొదలైనవాటిని భూదేవి తన గర్భంలో దాచి, యీనాటివరకూ కాపాడి, మనకందించి, చరిత్ర నిర్మాణానికి చేయూత నిచ్చింది.

* మూడు పెద్ద పట్టణములు గల దేశాన్ని పాలించేవారేమో త్రిపురాధిపులు, వారి దేశం త్రిపురదేశం అయింది. మూడు పెద్దపెద్ద గర్తములు లేక లోయలు గలది త్రిగర్తదేశం అయింది. ప్రాచీన దేశాల పేర్లు వాటి భౌగోళికాది వివరాల్ని తెలుపునవిగా వుండడం తరచుగా కనిపిస్తుంది — అను.

అప్పటికి చాలాకాలం క్రిందటనే గ్రీకులు రష్యాదేశాన్ని ఎరుగుదురు; రష్యన్లు గ్రీసు దేశాన్ని ఎరుగుదురు.

క్రిమియాలో గ్రీకుల వలసలుంటూండేవి. వాటికి అంతి దూరంలోనే సిథియన్ల నగరాలుండేవి. శత్రుదాడుల నుంచి నగరాన్ని రక్షించే మహా బలిష్ఠములైన ప్రాకారములు, శిలా నిర్మిత కుడ్యపంక్తులు విదేశీయుల నాశ్చర్యనిమగ్నులను గావించేవి. గ్రీకుల వలసలలో అట్టి రక్షక ప్రాకారా లుండేవిగావు. సిథియన్ రాజుల భవనాల్లోనూ, సమాధులలోనూ గోడల నిండ ఎన్నెన్నో చిత్రములను నేర్పరులైన చిత్రకారులచే వ్రాయించేవారు. ఈ కుడ్యచిత్రాల్లో అనేక సన్నివేశాలు చిత్రించబడి వుండేవి. హయారూఢులైన యోధులు అడవిపందులను బల్లెములతో గ్రుచ్చువేటకాండ్రు, లైర్ అను తంత్రీవాద్యములను ఒడులలో పెట్టుకొనివున్న దాడీవాలా చారణులు,- నాటి నిత్యజీవితాన్నుంచి వివిధ సన్నివేశాల నా చిత్రాల్లో మనం చూస్తాము. పర్వత శ్రేణుల్లో పెద్ద పెద్ద గుహాలను తొలచి, వాటిలో ధాన్యాదుల నపరిమితంగా నిలవచేసేవారు. సిథియను లీ ధాన్యాదులను గ్రీకులకు విక్రయించేవారు. ఖెర్సన్ మొదలైన గ్రీకు వలసలనుంచి నల్లసముద్రం మీదుగా యీ ధాన్యం గ్రీసుకు గొంపోతూండేవారు. సిథియా, గ్రీసు దేశాలకు సముద్రయాన మార్గాలుండేవి.

ఈ మార్గాన గ్రీకులు ఉత్తరాభిముఖంగా సిథియన్ల దేశానికి వెళ్ళేవాళ్ళు. ఆ తరువాత కాలంలో సిథియను రష్యనులు

పెద్ద మట్టి బానలు మొదలైనవన్నీ దొరికినాయి. ఆంటిస్ తెగలకు పూర్వులైన ఆదిమ కర్షకుల పనిముట్లు యివి.

హెరోడోటస్ తర్వాత చాలాకాలం గడిచింది. డ్నీస్టర్, డాన్ నదుల మధ్యస్థమైన ఆ విశాల భూభాగంలోని జనులు యీ కాలము నంతనూ వృథా పుచ్చలేదు. భూమి నింకనూ బాగుగా సాగుజేయుడం వారు నేర్చుకున్నారు. తమ యిండ్లనింకా చక్కగా నిర్మించుకోడం వారు నేర్చుకున్నారు. వారికెన్నో నగరాలుండేవేమో, విదేశీయులు వారి దేశాన్ని 'నగర దేశం' అని పిలిచేవారు.* బ్రహ్మాండమైన ప్రహారీ గోడలు, పెద్ద బురుజులచే సురక్షితమైన యీ నగరాల్లో నిపుణులైన కార్మికులు తమ తమ దుకాణాల్లో రకరకాల వస్తువుల తయారు చేస్తూండేవాళ్ళు. కార్మికులు, లోహకారులు, కుంభకారులు, స్వర్ణకారులు, వడ్రంగులు, తంతువాయులు మొదలైన వివిధ వృత్తులలో నిపుణులుండేవాళ్ళు. వెండి బంగారు మూర్తులు, కమ్మరి పటకారులు, పోతఅచ్చులు, మూసలు, గండ్రగొడ్డళ్ళు, లోహవలయాలు, రకరకాల కుండలు, పాత్రలు, అనేక యితర పనిముట్లు మొదలైనవాటిని భూదేవి తన గర్భంలో దాచి, యీనాటివరకూ కాపాడి, మనకందించి, చరిత్ర నిర్మాణానికి చేయూత నిచ్చింది.

* మూడు పెద్ద పట్టణములు గల దేశాన్ని పాలించేవారేమో త్రిపురాధిపులు, వారి దేశం త్రిపురదేశం అయింది. మూడు పెద్దపెద్ద గర్తములు లేక లోయలు గలది త్రిగర్తదేశం అయింది. ప్రాచీన దేశాలపేర్లు వాటి భౌగోళికాది వివరాల్ని తెలుపునవిగా వుండడం తరచుగా కనిపిస్తుంది — అను.

అప్పటికి చాలా కాలం క్రిందటనే గ్రీకులు రష్యా దేశాన్ని ఎరుగుదురు; రష్యన్‌లు గ్రీసు దేశాన్ని ఎరుగుదురు.

క్రిమియాలో గ్రీకుల వలసలుంటూండేవి. వాటికి అంతి దూరంలోనే సిథియన్‌ల నగరాలుండేవి. శత్రుదాడుల నుంచి నగరాన్ని రక్షించే మహా బలిష్ఠములైన ప్రాకారములు, శిలా నిర్మిత కుడ్యపంక్తులు విదేశీయుల నాశ్చర్యనిమగ్నులను గావిం చేవి. గ్రీకుల వలసలలో అట్టి రక్షక ప్రాకారా లుండేవిగావు. సిథియన్ రాజుల భవనాల్లోనూ, సమాధులలోనూ గోడల నిండ ఎన్నెన్నో చిత్రములను నేర్పరులైన చిత్రకారులచే వ్రాయించేవారు. ఈ కుడ్యచిత్రాల్లో అనేక సన్నివేశాలు చిత్రిం చబడి వుండేవి. హయారూఢులైన యోధులు అడవిపందులను బల్లెములతో గ్రుచ్చువేటకాండ్రు, లైర్ అను తంత్రీవాద్యము లను ఒడులలో పెట్టుకొనివున్న దాడీవాలా చారణులు,— నాటి నిత్యజీవితాన్నుంచి వివిధ సన్నివేశాల నా చిత్రాల్లో మనం చూస్తాము. పర్వత శ్రేణుల్లో పెద్ద పెద్ద గుహలను తొలచి, వాటిలో ధాన్యాదుల నపరిమితంగా నిలవచేసేవారు. సిథియను లీ ధాన్యాదులను గ్రీకులకు విక్రయించేవారు. ఖెర్సన్ మొదలైన గ్రీకు వలసలనుంచి నల్లసముద్రం మీదుగా యీ ధాన్యం గ్రీసుకు గొంపోతూండేవారు. సిథియా, గ్రీసు దేశాలకు సముద్ర యాన మార్గాలుండేవి.

ఈ మార్గాన గ్రీకులు ఉత్తరాభిముఖంగా సిథియన్‌ల దేశా నికి వెళ్ళేవాళ్ళు. ఆ తరువాత కాలంలో సిథియను రష్యనులు

కూడ తరుచుగా గ్రీకుల రాజధానీ నగరాన్ని సంపర్శించడానికి వెడుతూండేవారు......

సిథియన్ల తరువాత యెన్నో శతాబ్దాలు గడిచినాయి. అప్పటికి ఆంటిస్‌లు (సిథియనులు) తమ ఆయుధాలను ప్రయోగించడంలో యెంతో నేర్పు గడించేరు. వారు చాల ధైర్యశాలురు. విల్లంబులు, పరశువు,– యివి వీరి ప్రధానాయుధాలు. వీరు యుద్ధానికి మూకలుగా బోవువారుగారు. వందలు, వేలుగా దళవిభజన గావించుకొని. క్రమపద్ధతిలో యుద్ధరంగానికి తరలు వారు. వారికి నేర్పరులు, అనుభవజ్ఞులూ నైన నాయకు లుండే వాళ్ళు. పెద్దలు పిన్నలకు పూర్వవీరుల గాథలు చెప్పేవారు. సముద్రంమీదా, భూమిమీదా కూడ మహాయుద్ధం చేయు నేర్పుగల మహాయోధుడు "జో బ్రొగస్తా"ను గురించిన గాథలు యువకు లెంతో శ్రద్ధతో ఆలకించేవారు. బైజాంటియన్ చక్రవర్తి స్వయంగా జోబ్రొగస్తా కనేక గౌరవబిరుదాల నిచ్చి, పాంటస్ తరంగాలమీద ప్రయాణం చేసే గ్రీకుఓడల కన్నిటికీ అధిపతిని గావించేడు. నల్లసముద్రాన్నే ఆకాలంలో పాంటస్ అని పిలిచేవాళ్ళు. ఆంటిస్ లేక స్లావ్ వర్తకులు దక్షిణాన బైజాంటియంతోనూ, తూర్పున ఖజారులతోనూ కూడ వర్తక వ్యాపారాలు సాగించేవారు. సుదూరస్థమైన అరేబియా దేశాన్నుంచి బైలుదేరిన మొదటి బిడారు (దీనినే సార్థమంటాము) ఖజారుల దేశంగుండానే స్లావులభూమికి వచ్చింది. అరేబియన్ యాత్రీకులు వ్రాసుకున్న దినచర్య పుస్తకాల్లో ద్నీపర్ నది.

మీాద నున్న దేశాన్ని గురించీ, అక్కడవున్న కీవ్ అనే నగరాన్ని గురించీ ప్రసక్తి వుంది. దాని తరువాత స్లావియా దేశం, నొవొ గొరోద్ రాజ్యం, యింకా పోతే పశ్చిమంగా నోల్హిలియా దేశం (యుక్రెయిన్ లోది) వున్నాయని వారు వ్రాసేరు.

కాలక్రమేణా రష్యాలోని చిన్న చిన్న రాజ్యాలన్నీ కలిసి, యేకరాజ్యాధిపత్యం క్రిందకి వచ్చేయి. అదే కీవ్ రాజ్యం - కీవ్ నగరం ప్రధాన రష్యన్ నగరమై, రష్యన్ నగరాలన్నిటికీ తల్లియైనది.

స్లావులు మొట్టమొదట దక్షిణదిశలో ముందుకు సాగినపుడు వాటికి ప్రాచీన గ్రీకు, రోమక సంస్కృతులు కళ్ళబడినాయి. జర్మను గోథులు రోమక సామ్రాజ్యాన్నీ, సంస్కృతినీ ధూళిలో కలిపేసేరు. రష్యన్ స్లావులు కూడ బైజాంటియం విషయంలో బర్బరులుగానే ప్రవర్తించేరా? వారు బైజాంటియంకు, తూర్పు రోమక సామ్రాజ్యానికి శత్రువులుగానే వుండిరా? లేక మిత్రభావంతో రక్షకులుగా వుండిరా? ప్రాచీన గ్రీకు-రోమక సంస్కృతికి స్లావులు వారసులైనారా? నాశకులైనారా? మానవ సంస్కృతీ వాహినికి వారు ప్రవర్తకులైరా? దాహకులైరా?

దీనికి యిదమిత్థమని ఒక్కమాటలో జవాబు చెప్పడం కష్టం. ఇరుగు పొరుగున వున్న యీా రెండు దేశాలకూ ఒకసారి మిత్రత్వం, మరొకసారి శత్రుత్వం వుంటూ వచ్చేయి. జయాప

జయాలు అటునిటు మారుతూవచ్చేయి. స్లావులు తమ గుండెల మీాది కుంపటివంటి వాళ్ళని బైజాంటియను గ్రీకులకు తెలుసును. కీవ్ రాజు లనేకపర్యాయాలు పెద్ద పెద్ద సైన్యాలతో దండెత్తి వచ్చి, తూర్పు రోమక సామ్రాజ్యాన్ని తాకుతూ వచ్చేరు. పదో శతాబ్దంలో ఇగోర్ రాజు నౌకాదళంలో పదివేల పడవ లుండేవి; కీవ్ రాజు స్వియతోస్లావ్ అరవై వేల పటాలానికి అధిపతి.

బైజాంటియను చరిత్రకారుడు 'డీకన్ లియో' స్లావులను గూర్చి యిల్లా వ్రాసేడు: "యీా జాతియొక్క బల వీర్యాను లమేయములు. వారు కంఠంలో ప్రాణమున్నంతవరకు శత్రువు లకు లొంగరని ప్రతీతి. అతివ్యాప్తి దోషానికి పాల్పడి, పిచ్చి వాళ్ళనిపించేటంతటి దుస్సాహసులు వారు." స్లావు సైన్యాల్లో స్త్రీలుకూడా వున్నారని ఆయన వ్రాసేడు. యుద్ధభూమిపై వీరోచిత పోరాటం గావించి మరణించినవారిలో స్త్రీలు కన బడినందువనే యీా విషయం నిర్ధారణగా తెలిసిందని ఆ చరిత్ర కారుడు వ్రాసేడు.

లియో చారిత్రక కథనం ప్రకారం, ఒకసారి బైజాంటియను చక్రవర్తి జాన్ జిమెస్కేస్ పెద్ద సైన్యంతో దండయాత్రకు వస్తాన్నానని స్వియతోస్లావ్ రాజును బెదరించేడు. ఈ బిభీషిక కాతడిట్లు ప్రత్యుత్తరమిచ్చేడట: "మీారీ సుదీర్ఘ ప్రయాణం గావించే శ్రమ పడనవసరంలేదు. బైజాంటియమ్ ద్వారందగ్గ రనే మేము త్వరలో మాస్కంధావారాన్ని యేర్పాటు

చేస్తాము; నగరాన్ని చుట్టుముట్టి బలంగా యెదిరించగలము-సోమక చక్రవర్తి మాతో పోరాడదలచినట్లైతే ధైర్యంగా యుద్ధభూమిలోనే మేమాయనను యెదుర్కోగలము."

ఒకసారి యుద్ధంలో స్లావు సైన్యం శత్రువులచే చుట్టుముట్టబడింది. సర్దారులు చాలమంది స్వియాటోస్లావ్ రాజును వెనక్కు తిరుగమని సలహా యిచ్చేరు. కాని ఆతడిల్లా చెప్పేడు: "అనేక రాజులను సునాయాసంగా జయించిన రష్యను సైన్యాలు, ఒక్క రక్తపుబొట్టు కార్చకుండా దేశాలకు దేశాలనే స్వాధీనం గావించుకొన్న రష్యను సైన్యాలు యిప్పుడు పౌరుషాన్ని కోల్పోయి శత్రువుకు లొంగితే మనకీర్తి మాసిపోతుంది. మన పూర్వుల పౌరుషాన్ని గుర్తుకు దెచ్చుకోండి; మన రష్యను యోధులింతవరకెక్కడా పరాజయమునేదే యెరుగరని జ్ఞాపకం వుంచుకోండి; మీ కీర్తి ప్రతిష్ఠలకై, మీ జీవితాలకై ధైర్యంతో పోరాడండి. శత్రువుకు వెన్నిచ్చి, మన దేశానికి మరలిపోవడం ద్వారా ప్రాణరక్షణ గావించుకోడం మన సాంప్రదాయం కాదు. మనం జయంపొంది, రాజ్యభోగాలను, కీర్తిని అనుభవించడమో, లేదా యుద్ధభూమిలో బాహు బలపరాక్రమాలు ప్రదర్శించి, వీరస్వర్గమును పొందడంగాని చేయాలి." *

* ప్రాచీనకాలాన్నుంచీ భారతీయుల సాంప్రదాయము కూడా 'యశోవా మృత్యుర్వా' అనేదే. భారతయుద్ధ సమయంలో శ్రీకృష్ణుడు అర్జునునితో 'హతోవా ప్రాప్స్యతే స్వర్గం జిత్వావా భోక్షసే మహీం' అన్నాడు. ఇట్టి వుదాహరణలు భారత దేశ చరిత్రలో అసంఖ్యాకములు – అను.

స్వియతోస్లావ్ రాజును గురించి శత్రుశిబిరానికి చెందిన బైజాంటియను చారిత్రకుడు వ్రాసినదిది! ప్లూటార్క్ రచించిన మహాపురుషుల చరిత్రల మాదిరిగా చారిత్రకుడు లియో కూడ మధుర వాక్ఛణితితో తన రచన సాగించేడు.

ఈ సంఘటననే రష్యను చరిత్రకారుడు మరింత స్పష్టంగా చెప్పేడు. "స్వియతోస్లావ్ రాజు తన సైనికులను బిడ్డలారా! యని సంబోధించి యిల్లా చెప్పేడు. 'మన రష్యను భూమికి కళంకం తేకండి! చావవలసివస్తే యుద్ధం చేస్తూనే చావండి. అల్లు చావడంలో అవమానం లేదు. మనం ధైర్యంగా, దృఢంగా నిల్చి పోరాడాలే గాని వెన్నిచ్చి పారిపోకూడదు. నేను ముందు నిలబడి దిమ్మల్ని తీసుకుని వెడతాను, నడుపుతాను!"

ఒకే సంఘటనను గురించి యిరుపక్షముల చిత్రణములూ యింత దగ్గరగా పోలియుండడం విశేషం కాదూ?

బైజాంటియమ్ చక్రవర్తి జిమిస్కెస్‌కు సంధి గావించుకోవాలనేవుంది. రష్యనులనుంచి తన సామ్రాజ్యానికి ముప్పు వాటిల్లుతుందని ఆయన నమ్మకం. బైజాంటియను లప్పటికే రష్యనుల బలాన్ని చవిచూచేరు. చక్రవర్తి ఖజానాకు పెద్ద మొత్తాలుగా సుంకములు చెల్లించిన తర్వాతనే విదేశ వర్తకులు తమ సరుకులను తేవడానికి అనుమతించబడేవాళ్ళు. అటువంటిది యే పన్నులూ చెల్లించనవసరం లేకుండానే రష్యనులు తమ సరుకులు బైజాంటియమ్‌లోనికి తెచ్చుకోడానికి వీలు కల్పించబడింది.

స్వియతోస్లావ్ పెద్ద సైన్యంతో బైజాంటియమ్ మీదికి వస్తున్నాడని తెలియగానే జిమిస్కేస్ చక్రవర్తి సేనాసమేతుడై శత్రువు నెదుర్కోడానికి డాన్యూబ్ నదీతీరానికి వెళ్లేడు. చక్రవర్తి బంగారుజరీవస్త్రాలు ధరించి, ధగధగ మెరిసే కవచాలు ధరించిన అంగరక్షకులతో, అమూల్య భూషణ భూషితమైన అశ్వము నధిరోహించి వచ్చేడు కాని, సమావేశస్థలానికి స్వియతోస్లావు చిన్న దోనెలో వచ్చేడు. వచ్చేకనైనా అతడు తీరానికి రాలేదు. దోనెలోనే చిన్న బెంచిమీద సావధానంగా కూర్చుని వున్నాడు చక్రవర్తి పాదాల్ని ముద్దెట్టుకోడానికి యితర రాజులు వెళితే వెళ్లుగాక. అది తన పనిగాదని స్వియతోస్లావ్ భావించేడు.

బైజాంటియమ్ ప్రభుసామంతవర్గాలు రష్యన్ రాజును బహు విచిత్రంగా చూడ నారంభించేరు. స్వియతోస్లావ్ రాజు వీరు ఏ రేణ్యుడైనా బంగారు కవచాములను ధరించలేదు! సామాన్య యోధులు, సరంగులు ధరించినట్లే శుభ్రమైన తెల్లని బట్టలు కట్టుకుని వున్నాడు. అతని ఒక చెవినుంచి బంగారు వలయం వ్రేలాడుతూంది. ఆ కర్ణాభరణంలో ఒక రత్నం, చుట్టూ ముత్యములు పొదువబడివున్నాయి. విశాల వక్షం, నీలికళ్లు, అధోముఖములైన దీర్ఘశ్మశ్రువులు, నున్నని తలపై పిలక,— యిదీ స్వియతోస్లావ్ రాజ రూపం. అతడు గంభీరంగా కూర్చుని వున్నాడు. ముఖం మ్లానంగా వుంది. స్వియతోస్లావును చూస్తూంటే బైజాంటియనులకు అతని ధైర్య సాహస

బలాబలాలను గూర్చి విన్న విషయాలు జ్ఞాపకం వచ్చేయి. ఉద్రేకి, సాహసి, తెగువగలవాడూ అయిన స్వియతోస్లావు కీవ్ రాజ్యపు సరిహద్దుల నెంతో విస్తృత పరచేడు. అతడెన్నో యుద్ధాల్లో పాల్గొన్నాడు. నల్లసముద్రతీరంలోని ఖజార్ దుర్గ కుడ్యముల దగ్గరా, కాకసస్ పర్వతపాదభూముల్లోనూ, విస్టూలా అరణ్యాల్లోనూ, హిమమయమైన కామానది పైనా, బాల్కను పర్వతచరియల మీదా అతడు కనిపించేడు. దండయాత్రలలో వున్నప్పుడు అతడు అలసటనే యెరుగడు. జీనునే తలగడగా చేసికొని, ఆరుబైటనే నిద్రించేవాడు. ఎవరూ అనుకోని సమయాల్లో, ఊహించియుండని చోట్లలో అతడు చిచ్చరపిడుగు పడినట్లు ప్రత్యక్షమయేవాడు. అట్లని అతడు యేమరుపాటున శత్రువుపై పడేవాడని భావించకండి. నిజమైన వీరునివలె స్వియతోస్లావ్ శత్రువును హెచ్చరించే మీద పడేవాడు. "నీతో యుద్ధం చేయాలని కోరుతూన్నాను. సంసిద్ధుడవు గమ్ము!' అంతే. యుద్ధాల్లో యెల్లప్పుడూ విజయలక్ష్మి స్వియతోస్లావ్ నే వరించేది.

బైజాంటియన్ చరిత్రకారుడు యీ సమావేశాన్ని గూర్చి యేమని వ్రాసేడో చూద్దాం. "పడవమీది బెంచిపై కూర్చునే స్వియతోస్లావ్, చక్రవర్తితో సంధినిగురించి కొంచెంసేపు మాట్లాడేడు. తరువాత స్వదేశాభిముఖుడై తిరిగిపోయేడు." స్వియతోస్లావ్ పడవవాండ్లు తెడ్లు వేస్తూంటే లయబద్ధంగా నీటిని మథిస్తూన్నట్లుంది. చక్రవర్తి బంగారు రికాబులతో

సుద్రాన్ని అకలించగానే ధూళిమేఘాన్ని రేపుతూ బైజాంటి యమ్ వైపు తరలిపోయింది.

యుద్ధము - శాంతి, — యీ రెంటిమధ్యనూ ఊగిసలాడుతూ యీ రెండు ప్రపంచములూ, — ప్రాక్ - పశ్చిమ సంస్కృతీ ప్రపంచాలు రెండూ, - తరచు కలుస్తూనే వుండేవి. బైజాంటి యనులు. రష్యనులు కూడా శాంతిని కాపాడేందుకు అనేక సార్లు ప్రతిజ్ఞలు తీసుకొనేవాళ్లు. "సూర్య చంద్ర నక్షత్రాదు లున్నంతవరకూ, ప్రపంచం నిలిచివున్నంతవరకూ మేము శాంతిని నిలబెడతాము. మన మైత్రికి భంగంచేసినవాళ్లు భగ వంతునినుంచిగాని, క్రీస్తునుంచిగాని యెట్టి సాయాన్నీ పొంద కుందురుగాక! అంతేగాదు. అట్టివారిని వారి డాళ్లుకూడా రక్షించలేకపోవుగాక! అంతేగాదు; వారి ఖడ్గములే వారిని ఖండతుండెములుగా ఖండించునుగాక! అంతేగాదు; వారు యెప్పుడూ భవిష్యత్తులందుకూడా బానిసలుగా వుందురుగాక!" శపథం గావించేటప్పుడు రష్యనులు తమ కవచాలను తీసి, వారి దేవుడైన పీరున్ పాదములకడ భూమిపై వుంచేవాళ్లు; బైజాంటి యనులు తమ శిలువలను ముద్దిడుకొనేవాళ్ళు.

కాని, ప్రతిజ్ఞలను మీరుట బైజాంటియనులకు చాల తేలి కగా వుండేది. వాటిని ఉల్లంఘించడానికి వారేమీ సంకోచించే వాళ్ళుగారు. ఈ సారి కూడా అంతే జరిగినది. శతృత్వం ఆఖ రైందని భావించి స్వియతోస్లావ్ రాజు తన సైన్యాలను ఒక

దారిని రాజధానికి పంపించి, తాను కొలదిమంది యోధులతో స్వదేశాభిముఖుడై నాడు. స్టెప్పీలంటారు అప్పటి పచ్చిక మైదానాలను. ఆ పచ్చిక బీళ్ళలో పశువులను మేపుకుంటూ జీవించే ఒక తెగ పశుపాలురను పిఛినెగులనేవాళ్లు వున్నారు. వాళ్ళు ద్నీపర్ నదీతీరాన స్వియతోస్లావును యెదిరించడానికి కనిపెట్టుకుని వున్నారు.

భయంకరమైన యుద్ధఘోషములతో పిఛినెగ్ అశ్వికులు తండోపతండాలుగా రష్యనులమీద పడి క్రమ్మివేసేరు.

స్వియతోస్లావ్ తన రాజధానికి యీ మార్గాన మరలిపోతూన్నట్లు పిఛినెగ్ పశుపాలురకు తెలిపినవారెవరు? యిమ్మాటికీ బైజాంటియనులే అనుకుంటారు. మహాభయంకరులైన యీ పశుపాలురను రష్యనులమీదికి ఉసికొల్పడానికి తగిన అవకాశం కోసం బైజాంటియనులు ఎప్పుడూ యెదురుచూస్తూండేవాళ్లు. రష్యనులతో 'నేను మీపై యుద్ధానికి వస్తూన్నాను!' అని జిమిస్కేస్ చక్రవర్తి హెచ్చరించలేదు. కాని అతడు కూటనీతితో రష్యారాజును పిఛినెగ్‌లచేత చంపించేడు. స్వియతోస్లావ్‌ను దారికాచి చంపినందుకు పిఛినెగ్‌లకు చక్రవర్తి యెంత ధనం యిచ్చేడో మనకు తెలియదు. కాని, తాము ప్రత్యక్షంగా కదనరంగంలో చంపజాలనివారిని లంచమిచ్చి హంతకులచే చంపించుట బైజాంటియనుల కాచారమై వుండేదని తెలుసు.

ప్రతిజ్ఞా భంగం గావించబడింది.

కాని, సూర్య చంద్ర నక్షత్రాలు నిలిచే వున్నాయి! ప్రపంచం నాశనం కానేలేదు!

ఏ దేశమైనా బైజాంటైన్, రష్యా రాజ్యాలు పరస్పర సహాయం లేకుండా మననేలేవు. బైజాంటియమును శత్రువులు చుట్టుముట్టినపుడు రష్యను రాజుల సాయం కోరేవారు చక్రవర్తులు. రష్యనురాజులు తమ యోధులను సాయం పంపేవారు. పశుపాలురైన పిఛినెగ్‌లంటే బైజాంటియనులు హడలి బేజారెత్తిపోయేవాళ్ళు. బైజాంటియనులను పిఛినెగ్‌లనుంచి రష్యనులు కాపాడుతుండేవాళ్ళు. రష్యనులు పంపగల మార్టిన్, శాబుల్ చర్మాలు, గోధుమలు, తేనె, మైనం మొదలైనవి బైజాంటియనులకు కావాలి. రష్యన్ మైనంతో బైజాంటైన్ చర్చిల్లో దీపావళులు వెలగాలి. బైజాంటియమ్ యెగుమతి చేసే వస్త్రాలు, బంగారు, ముత్యాలు, పండ్లు మొదలైనవి రష్యను రాజకుటుంబాలకు, భూస్వాములకు— వీరినే బోయరులంటారు— కావాలి. ఇరుగు పొరుగున వున్న యీ రెండు దేశాలూ ఒకరి వస్తువులింకొకరు తీసుకోకుండా వుండడం సాధ్యం గాదు గదా!

2. చిన్ననౌకలో ప్రపంచ ప్రదక్షిణం

ఏటేటా శీతాకాలంలో పర్వతాలమీదుండే పెద్దపెద్ద ఓకు చెట్లు పడగొట్టి, ఒక్కొక్క ప్రమానుతో ఒక్కొక్క దోనెను తయారు చేసేవారు, రష్యనులు. ప్రమాకును దొలుచుటయేగాని యితర మార్గాలు వారికప్పటికి లేవు. వసంతోదయం కాగానే

పర్వతములమీఁది మంచు కరుగ నారంభించి, సెలయేళ్లు ఉధ్ర వడితో పరుగులెత్తుతూంటాయి. తాము ద్రాక్షల్ని దొలిచి తయారుగావించిన దోనెలను యీ పర్వత ప్రవాహాల్లో వేసే వారు. వసంతపు వరదల నవకాశంగా తీసికొని, ద్నీపర్ నదిలో పడి ప్రయాణించి, కీవ్ నగరం చేరుకునేవాళ్ళు. కీవ్‌లో యీ పడవలను ఒడ్డుకెక్కించి, శ్రేష్ఠ సముద్ర్ప్రయాణానికి వలసిన చెవులు వగైరాలు యేర్పాటు చేసేవాళ్ళు. కీవ్‌లో నోడులు, తేనె, మైనం, చర్మాలు మొదలైన వస్తుసామగ్రిని వేసుకుని వచ్చిన బండ్లు వరుసలుగా వచ్చి ఓళ్ళని కలిసేవి. ఈ సామగ్రిని పడవల్లో యెక్కించి, నీటిలోపలికి గెంటి, నది దిగువకు ప్రయాణం సాగించేవారు. వందలకొద్దీ పడవలు గుమిగూడి, నిలకడగా ద్నీపర్ నదీ ప్రవాహం వెంబడే దిగువకు ప్రయాణించేవి. ఒంటరిగా ప్రయాణం గావించడం ఆ కాలంలో బహు ప్రమాదకరం.

నదీప్రవాహం కొండల్లో జొరబడినచోట్ల సుడిగుండాలు, వడులు వుండేవి. పెద్దపెద్ద బండలు, గండశిలాశిలములు పైబడిన నీరు బుసబుసలాడుతూ పొంగులు వారుతుంది. ఇల్లాంటి వడులున్నచోట్ల నదీయానానికి బహుప్రమాదకరములు. గాన వర్తక సమూహాలు తమ పడవల నొడ్డునే ఆపి, సరకులను దించి, పడవలను కూడ గట్టుమీదకు లాగి, మూపులమీదనో, వీపులమీదనో వాటినన్నిటినీ మోసికొనిపోయి, వడులకు దిగువగా నదీప్రవాహంలో తిరిగి తేలవేసేవాళ్లు. ద్నీపర్ నదిమీద యిల్లాంటి వడులున్న ప్రమాదకర స్థలాలలో మొదటిదానిపేరు

'నే-స్పీ'. ఈ పదాలకు అర్థం యేమిటో తెలుసా? 'నిద్రబోకు!' అని. దీనికి సార్థకమైన పేరేగదా యిది! డ్నీపర్ నదీప్రవాహానికి అధిష్ఠానదేవుడైన స్లావ్యూటిచ్‌కి యిక్కడనే వారు ప్రార్థనలు గావించి, బలులర్పించేవాళ్ళు. నదీతరంగములమీద పరజలను, నీటిలో బాతులను భద్రంగా రక్షించినట్లే తమ చిన్న పడవలను గండశిలామయములైన యీ ఉరవడులలోంచి భద్రంగా కాపాడి దాటించుమని స్లావ్యూటిచ్‌ని ప్రార్థనాపూర్వకంగా వేడుకొనేవారు.

ఈ ప్రమాద ప్రదేశంలోనే తరచుగా పిఛినెగ్ గోపాలురు భీకరాట్టహాసాలతో విరుచుకుపడి, వర్తకులను, యాత్రీకులను దోచుకొని, చాలమందిని చంపిపోయేవాళ్లు. ఈ అత్యాచారుల చేతుల్లోబడి ధనప్రాణాలు గోల్పోయిన దురదృష్టవంతుల అస్తికలు ఆ ప్రదేశమంతటా గుట్టలు గుట్టలుగా పడివుండేవి.

నేస్పీ కొండవడి దాటినతరువాత ప్రయాణీకులు తిరిగి డ్నీపర్ జలాల్లోకి తమ పడవలను చేర్చినపుడు వాళ్ళ హృదయాలు ఆనంద తరంగితములై ఉప్పొంగేవి. డ్నీపర్ నదీ ముఖద్వారంలో ఒక చిన్న లంక, దానిమీద ఒక పెద్ద ఓకుచెట్టూ వున్నాయి. ఆ ఓకువృక్షము బహు ప్రాచీనమైనది. ఆ చెట్టుమ్రానుచుట్టూ బాణాలతో కోళ్ళు, కోడిపిల్లలు గ్రుచ్చి వుంటాయి. అవన్నీ పడవలవాళ్ళు బలిగా సమర్పించివవన్నమాట. జనులా ముసలి ఓకుచెట్టుకు ప్రార్థనలు గావించేవాళ్ళు. ఎందుకంటే అదే వారి పడవలను వడులల్లోంచి దాటించి, రక్షించినది.

ఓకుమ్రాకులను దొలిచి నిర్మించిన చిన్న పడవల నా మహా ప్రవాహంలోంచి సురక్షితంగా కాపాడినది ఆ ఓకువృక్ష దేవతయే కాకంటే మరెవ్వరు? ఆ సైని ప్రయాణం సాగించే ముందు పడవలకు చాపకొయ్యలమర్చి, నారచాప లెత్తేవాళ్ళు.

వారి ముందునుంచి సముద్రఘోష వినిపిస్తూండేది. పర్వతోన్నతములైన మహాతరంగాలు తెల్లని నురుగులు గ్రక్కుతూ తీరంమీదకు విరుచుకు పడుతూండేవి. వాయువు విజృంభణగా వీసుతూండేది. ఇక ఆ ఘర్షణలోకి వచ్చేక వర్తకులు, నావికులు వాయుదేవునికి ప్రార్థనలు గావించేవాళ్ళు. స్త్రీబోగ్ దేవుని మనుమలే వాయుదేవుళ్ళు. వీరే యీ వినీల సముద్ర జలాల మీద సురక్షితంగా తమ్ము గొంపోవాల్సింది! నావికులు తమ పడవలను వీలైనంతలో తీరానికి దగ్గరగానే పోనిచ్చేవాళ్ళు. గట్టుమీదనుంచి పడవలను వెంబడించే వాళ్ళు. పెఛినెగ్ ఆశ్వికులు, పెఛినెగ్‌లూ తమ దేవుళ్ళని ప్రార్థనలు చేసేవాళ్ళు సుమండీ! తుపానులు పంపించి, రష్యనుల పడవల్ని ఒడ్డుకు తరిమివేయమని వారి దేవుళ్ళకి పెఛినెగ్‌లు మొరలుపెట్టుకునే వారు! మానవులలోని ఆశాలోభములు వారి దేవుళ్ళకుకూడా యీ రీతిగా సంక్రమిస్తూండేవి!

రష్యనుల పితృపితామహులు ద్నీపర్ నది దిగువకు రాని కాలంకూడ ఒకప్పుడుండేది. ఆ కాలంలో యీ ప్రపంచంలో ద్నీపర్ గాక మరోనది యేదీ లేదనుకునేవారు. ఆ ప్రాంత

వాసులు. ఆ కాలంనాటి స్మృతుల నింకనూ రష్యనుభాష తనలో భద్రంగా దాచుకొని వుంది! రష్యాలో యెన్నో నదు లున్నాయి. ఉదాహరణకు దాన్యూబ్, డాన్, డ్నీపర్, డ్నెస్టర్, డ్వీనా మొదలైనవి. ఈ నదీ నామాలన్నీ పరస్పరం పోలిక కలిగియుండడం కేవలం యాదృచ్ఛికమనుకుంటున్నారా? అబ్బే! కాదుసుమండీ! ఒకానొక కాలంలో జనులు తమ రెరిగియున్న నదుల్ని కేవలం 'నది' యనే పిలిచేవాళ్ళు. తమ నదియొక్కటే యీ లోకంలో నది యని వారనుకునేవారు! ఆ నాటి మాటలేయివి! కాకసస్ పర్వతాల్లోని ఒస్సీటియనుల భాషలో నేటికీ నదిని 'డాన్' అనే పిలుస్తారు. వారి పూర్వీకులు డాన్ నదీతీరాలనుంచి కాకసస్ ప్రాంతానికి తరలివచ్చిన ప్రాచీన కాలపు స్మృతి చిహ్నమే యిది యని చెప్పవచ్చును కదా!

ఈ రీతిగా మానవులు స్థానికంగా తమ తమ నదీ తీరముల వెంబడే, తమ తమ సంకుచిత హద్దులలోపలే జీవించేవారు. అదేవారి 'ప్రపంచం'. కాని అక్కడి నదీ ప్రవాహమే వారికి ప్రయాణం చేయడం నేర్పినాయి. అవి అంతకంతకి జనులను దూరానికి, యింకా దూరానికి గొనిపో నారంభించినాయి. ఒక ప్రజ యితర ప్రజలను విధిగా తెలుసుకోవలసి వచ్చేది. ఎన్నెన్నో తెగల ప్రజలు యీ భూమిమీద వున్నారని ప్రతి వారూ తెలుసుకోవాల్సి వచ్చేది. నదీ సాగర సంగమ ప్రదేశానికి వచ్చినపుడు వారికి మహాసముద్రం ప్రత్యక్షమయీంది. నదీ

ప్రవాహంమీద యెగువకుబోయినప్పుడు వారు అరణ్యాల్లో అనేక యితర నదులు పుట్టిన చోట్లను కనుగొనేవారు.

దినదినాభివృద్ధి గాంచుతూన్న జనసంఘాలకు నదీతరంగాల మీద వూగే సాగే దోనెలే డోలలైనాయి. మానవుని శైశవ దశలో పడవలే ఊయలతొట్లయి ఆతనిని సుఖమయ స్వప్నాలకు గొంపోతూ వచ్చినాయి. ఒక వృక్షమువలెనే ద్నీపర్ నదికూడా తన శాఖలను తూర్పు పడమరలకూ, ఉత్తరానికీ వ్యాపింపజేసింది.

ఆదిమచరిత్రకారులు తమగ్రంథాల్లో, ద్నీపర్ నది మీదుగా మనం అన్ని దేశాలకూ, అన్ని జాతులకూ పోయి రావచ్చునని వ్రాసేరు. ద్నీపర్ నది జన్మస్థానానికి వెడితే అక్కడి గహనారణ్యాల్లోనే ద్వీనా, వోల్గాదుల జన్మస్థలాలుకూడా వున్నాయని తెలుసుకొంటాం. గొలుసు కట్టుగా వున్న నదులు, సరస్సులు మీదుగా మనం బాల్టిక్ సముద్రంలోనికి యాత్ర గావించ వచ్చును. బాల్టిక్ సముద్రాన్నుంచి రైన్ నదిలోనికీ, దానిమీదుగా పోయి, ఆల్ప్స్ పర్వతాలు దాటి ఇటలీ దేశానికీ, రోముకూ, అక్కడనుంచి మధ్యధరా సముద్రం మీదుగా బైజాంటియుం చేరుతాము. అక్కడనుంచి నల్లసముద్రంగుండా, ద్నీపర్ నదిమీద సాగి, తిరిగి కీవ్ నగరం చేరుకుంటాము.

ఈ విధంగా ప్రాచీన చరిత్రకారులు, తామెరిగిన ప్రపంచమంతనూ చుట్టి రావడానికి తగిన మార్గమొకదానిని విశదీక

రించేరు. అది పూర్వముకంటె చాల విస్తృతమైనదే. ఒక్కనదీ లోయకు పరిమితమైనదిగా గాక యిది అనేక నదులు, సముద్రాలు, సరోవరాలు కలుపుతూ పెద్దవల వలె అల్లుకు పోయి వుంది. బాల్టిక్ సముద్రము లగాయితు మధ్యధరా సముద్రం వరకూ వేలకొలది పడవలు అటునిటు వస్తూపోతూ వుండేవి. ఈ పడవలన్నీ యేకదారు నిర్మితములే. పడవలకు అగ్రభాగంలో తమతమ యిష్టదైవమైన పక్షి తలవలె చెక్కుతయారు చేసేవారు. కొన్ని నౌదలలు డ్రేగన్ (కల్పితమైన భయంకర జంతువు) తలలుగా వుండేవి. ఈ పడవలమీదనే సామంతులనుంచి కప్పములు వసూలు చేసికొనేందుకు రాజులు ప్రయాణాలు గావించేవాళ్ళు. పడవలమీదే వర్తకులూ, యాత్రీకులూ ప్రయాణాలు చేసేవారు. సముద్రాంతర దేశాలనుంచి అపురూపవస్తుసామగ్రులను తెచ్చిన వర్తకులను ఆహ్వానించి, వాళ్ళదగ్గర నుంచి తమకు కావాల్సిన వస్తువులను తీసుకొని, వాటికి బదులుగా చర్మములు, తేనె, ధాన్యాదులు యిచ్చి పనుపువారు, రష్యను రాజులు.

ఈ చిన్నదోనెలు నల్లసముద్రపు పశ్చిమతీరం వెంబడే రోజులతరబడి ప్రయాణంగావించి, యెట్టకేలకు బైజాంటియుం నగరానికి చేరేవి. సెయింట్ సోఫియా చెర్చి కలశం చాల దూరాన్నుంచే చూచి వినమ్రులై, భక్తితో పడవలమీదివాళ్లరూ మోకరిల్లేవారు.

పరదేశీయులను తీరానికి రానిచ్చేవారే గాని, నగరంలోనికి రానిచ్చేవారుగారు, బైజాంటియనులు. రాజోద్యోగులు పరదేశుల నామాదికములను తీసికొని, వారి సామగ్రినంతనూ పరిశీలించి, ఆయుధా లున్నవేమోనని వెతికేవారు. అనుమానకరమైనవేవీ వారివద్ద లేవని నిర్ధారణ చేసుకున్న తర్వాతనే నగర ద్వారాలు తెరచేవారు. పరదేశులకు నగరప్రవేశానికి అనుమతి దొరికేది. అప్పుడైనా అంతా ఒక్కసారిగాక యేబది మంది చొప్పున జట్లుగా పోనిచ్చేవారు. రష్యనులను సగౌరవంగానే చూచేవారు, బైజాంటియంలో. అది ఆచారంగా వచ్చేది. జర్మనులు నొవొగొరొడ్ నగరానికి వచ్చినప్పుడు రష్యనులు కూడ వారిని సగౌరవంగానే చూచేవారు.

తమ కాదరపూర్వకంగా ఆతిథ్యమిచ్చినవారిపట్ల రష్యనులు సగౌరవంగానే ప్రవర్తించేవారు. ఒడంబడికల ననుసరించి వారు తినగలిగినంత రొట్టె, మాంసం మొదలైన ఆహారపదార్థాలూ, త్రాగగలిగినంత మద్యము సమకూర్చేవారు బైజాంటియనులు. గ్రీకు స్నానగృహాల్లో వారు సంతృప్తిగా స్నానాలుచేయవచ్చు; ఆవిరి పట్టించుకోవచ్చు; అభ్యంగన స్నానాలు చేయవచ్చు.

తిరిగి స్వదేశానికి పోయేటప్పుడు రష్యనులకు సామ్రాజ్యపు గిడ్డంగులనుండే అన్ని సరఫరాలూ జరిగేవి. ఆహార పానీయములే గాక నౌకాయానానికి కావాల్సిన త్రాళ్లు, తెరచాపలు, లంగరులు వగైరాలన్నీ చక్రవర్తి గిడ్డంగుల్లోంచి యిచ్చేవారు.

తమ్ము ఆదరించిన గృహస్తులకు వందనాదికము లర్పించి, రష్యను వర్తకులు స్వదేశాభిముఖులై బైలుదేరేవారు. ఇప్పుడు వారి పడవలనిండుగా అమూల్య వస్తుసంపదలు, బంగారు, జరీ వస్త్రాలు, వివిధ ఫలములు, సారాయములు మొదలైనవి వున్నాయి. ఈ వస్తువులకు స్వదేశములో చాల గిరాకీ వుంటూాం డేది, వారికి.

రష్యనులు వారి యిండ్లకు పోయేకకూడా సుసంపన్నమూ, సమృద్ధమూ నైన బైజాంటియమ్ నగర వైభవాన్ని తలచు కుంటూ, అక్కడి దేవాలయాల్లోని పురోహితుల చక్కని జరీ దుస్తుల్ని, రాజభవనాల వింతలనూ జ్ఞాపకం చేసుకుంటూ వుండేవాళ్ళు. ఏది మరచినా ఒక్క వింతమాత్రం ప్రతివారూ తమ ప్రసంగాల్లో చెప్పక విడిచేవాళ్ళుగారు. రాజభవనంలో చక్రవర్తి సింహాసనానికి రెండువైపులా రెండు బంగారు సింహ ప్రతిమలు తమ వదనగహ్వరాలను తెరచుచు, మూయుచు, తోకలను ఝుళిపించుతూాండేవి. వాటినట్లు యంత్రసహాయంతో చేసేవారు! ఈ వింతను రష్యనువర్తకులు, యాత్రీకులు నిద్రలో కూడ మరచువారు గాదు!

3. రష్యాదేశంలో విజ్ఞానోదయం

బైజాంటియంలోని రాజప్రాసాదములు, దేవాలయములు అత్యద్భుత శిల్పకళా సౌందర్యము గలవి. వాటి కీర్తి దేశ దేశాల్లో వ్యాపించింది. రష్యనుల రాజధాని కీవ్ నగరంలో

కూడ శిల్పకళాసంపత్తికి పన్నెండు తెగల భవనరాజములు లేకపో లేదు. కీవ్‌లోని రాజభవనాల కుడ్యములు కూడా నిపుణులైన చిత్రకారుల కుంచెలచే అలంకరింపబడినవే. ఆ ప్రాసాదముల ద్వారబంధములు చలువరాళ్ళతోనూ, అగ్నికుండముల చుట్టూ పింగాణీ బిళ్ళలతోనూ పొందుపబడి మనోహరముగా వుండేవి. శీతలదేశ మగుటచేత ప్రతిగదిలోనూ తప్పనిసరిగా అగ్నికుండములుండేవి. జనులంతా విధిగా నిత్యాగ్నిహోత్రులుగా వుండాల్సిందే, బ్రతికి సుఖించాలంటే! అన్ని అగ్నికుండముల చుట్టూ పరిచేందుకు కెన్ని పింగాణీ బిళ్ళలుండాలి! అంతే గాదు; ఈ పింగాణీబిళ్ళలు చేయడానికి యెంతో నేర్పూ కృషీ అవసరమయేవి. ఏ యే పాళ్ళు వేస్తే గాజు తయారౌతుందో, గజితవర్ణపు రేఖలు వేయుటకు సీసము నెట్లుపయోగించవలెనో, రాగితో ఆకుపచ్చరంగు వేయుటెట్లో, యింకా యితరరంగులు వచ్చేటందుకు ఏ యే పదార్థము లుపయోగింపవలెనో తెలుసుకొంటేనేగాని ఆ పింగాణీ బిళ్ళలను చేయలేరు. తరువాత నీ పెంకుల్ని యెంతో హెచ్చైన తాపక్రమమునకు కాల్చాలి. ఇనుముకూడ కరిగిపోయేటంత హెచ్చువేడిమి కావాలి, పింగాణీసు కాల్చేందుకు. ఎర్రగా కాలిన యీ బిళ్ళల మీద పింగాణీద్రవమును పోయాలి. ఇట్లుచేయడానికి యెంతో జాగ్రత్త నేర్పు అవసరం. పింగాణీని యెక్కువ వేడిచేస్తే రంగు చెడుతుంది. పింగాణీబిళ్ళలను చల్లబరచడానికి కూడ యెంతో నేర్పు కావాలి. ఒక్కసారిగా వాటిని చల్లబరిస్తే, పింగాణీ నిండా బీటలు యేర్పడతాయి. వాటిని క్రమంగా, కొంచె

కొంచెంగా చల్లారుస్తూ పోవాలి. ఈ పనికై ప్రత్యేక నిర్మాణం గల కుంపట్లూ, మట్టి మూసలూ కావాలి. అవి హెచ్చు తాప క్రమానికి నిలవగలిగినవై వుండాలి. అగ్నిని మహోష్ణస్థితిగతులకు ప్రజ్వలింపజేసే తిత్తులు కావాలి. ఆ తిత్తులు యింతటి తాపక్రమాలకు తగులబడకుండా తగిన జాగ్రతలు తీసుకోవాలి. ఇంత సరంజామా ఆ కాలంలో వుండేదా? ఆc! ఉండేది!

అటుతర్వాత వెయ్యేండ్లు గడిచి పోయినాయి. కీవ్ నగర ప్రాచీనశిథిలాలనుత్రవ్వి, సరిగ్గా యిల్లాంటి యిటుకలకార్ఖానాలు జనులు కనుగొని బైటికితీసేరు. అందులోని జాడీలు, మూసలు మొదలైన వాట్లని పరిశీలించి, యీ ప్రాచీన కళాఖండాల్ని గూర్చి అత్యాశ్చర్యంతో మాట్లాడేరు, పురాతత్త్వ శాస్త్ర వేత్తలు. వేయేండ్లకు పూర్వమేమానవులు లోహములయొక్క- గాజుయొక్క- స్వభావాన్ని యెంతబాగా అర్థంచేసుకున్నారా! అని ముక్కు-మీాద వ్రేలేసుకున్నారు.

ప్రకృతిని గురించిన భాష్య గ్రంథాలు ఆనాటికే రష్యనుల కండ్లముందర తెరచి వుంచబడ్డాయి. అల్లాగని వారికి వ్రాత కోతలు వచ్చుననుకొనేరుసుమా! కలంతోగాని, ఘంటంతో గాని వ్రాసిన పుస్తకాలు చదివే శక్తి వారికప్పటికి లేనేలేదు. కాని, ప్రకృతి సూత్ర వివేకాన్నీ, పదార్థవిజ్ఞానాన్నీ స్వానుభవం ద్వారాను, యితర జాతులను చూసీ, స్లావులు వెయ్యేండ్ల క్రిందటనే నేర్చుకో నారంభించేరు. పదో శతాబ్దం

లోనే వ్రాతపూర్వకమైన మరణ శాసనాల్ని తమ సంతతికి వదలి వెళ్ళిన రష్యనులున్నారు! లిఖిత పత్రాలనిచ్చి విదేశాలకు రాయబారుల నంపిన రష్యను రాజులున్నారు. చదవడం, వ్రాయడం అనేవి రష్యను జనులకు వారి యిరుగు పొరుగు ప్రజలనుంచి సంక్రమించినాయి. రష్యను స్లావులకు పశ్చిమ దక్షిణ దిశలలో నున్న మొరావియా, జెచియా, బల్గేరియా రాజ్యాల్లోని స్లావు జనులనుంచే అక్షరజ్ఞానం కలిగింది.

ఆనాడు రష్యన్ లెటువంటి అక్షరాల నుపయోగించేవారు! ప్రాచీన కాలంలో సిలువు - అడ్డగీతలు గల అక్షరాల నుపయోగించేవారని మనకిప్పుడు నమ్మకమైన ఆధారాలున్నాయి. కొయ్యచెక్కలమీదా, రాతి పలకలమీదా గీతలను, చిహ్నలను అంటే అక్షరాలను చెక్కేవారు. ఆ పిమ్మటికాలంలో చర్మములపైన వ్రాస్తూండివుంటారు. తమ భాషనే గ్రీకుల అక్షరములతో వ్రాస్తూండేవారనడానికి నిదర్శనాలున్నాయి. కాని, వాళ్ళ నొక విషమసమస్య యెదుర్కొనేది. రష్యను భాషలోని కొన్ని ఉచ్చారణలను వ్రాసేందుకు తగిన అక్షరాలు గ్రీకు వర్ణమాలలో లేవు. రాజలేఖకులు, దుబాసీలు, యితర రాజులతో ఒడంబడికలు వ్రాసుకునేటప్పుడూ, వర్తకులు ఋణ పత్రాలను వ్రాసేటప్పుడూ రష్యను భాషలోని త్స్, ష్, ఛ్ మొదలైన వర్ణముల నెట్లు వ్రాయాలో తెలియక తికమక పడేవారు. రష్యను భాషకు ప్రత్యేక మొక వర్ణమాల, అక్షరమాల కావలసిన అవసరస్థితి యేర్పడింది.

క్రీస్తుశకం 9 వ శతాబ్దిలో థెస్సలోనికా అనే గ్రీకునగరంలో కిరిల్ అను పేరుగల పండిత పరివ్రాజకు డొకడుండే వాడు. ఆయనకు రష్యానుభాష వచ్చును. ఒక పర్యాయమాయన కొంతకాలం నల్లసముద్రతీరంలో వుండడం తటస్థించింది. అక్కడొక రష్యను గృహస్థు యింటిలో నీ పరివ్రాజకుడు కొన్ని పుస్తకాలు చూసేడు. రష్యను వర్ణక్రమంతో వ్రాయబడిన గాస్పెల్స్ (క్రైస్తవ మతగ్రంథం)ను, సాల్టర్ (ప్రార్థనాగీతములు)ను, అవి. కిరిల్ జీవిత చరిత్రనుంచి యీ విషయాలు మనకు తెలిసినాయి. ఆ అక్షరము లెటువంటివో మాత్రం మనకు యీ నాటికీ తెలియదు. వాటికి మారుగా కిరిల్ పండితుడు వేరొక అక్షరమాలను కనిపెట్టేడు.

క్రీ. శ. 10 వ శతాబ్దంలో నూతన మతంగా వ్యాప్తిచెందుతూన్న క్రిస్టియానిటీతో బాటుగా కిరిల్ పరివ్రాజకుని అక్షరమాల తిరిగి కీవ్ నగరానికి వచ్చి చేరింది. మొదట్లో యీ కొత్త మతం అంతవరకూ ప్రజల్లో వ్యాప్తిలోవున్న పాతమతాలతో బాటుగా యిరుగుపొరుగున వుంటూ వచ్చింది. క్రైస్తవులు చెర్చిల్లో ప్రార్థిస్తూంటే ప్రాచీన మతాలు, విశ్వాసాలూ గల జనులు పాత పద్ధతిలోనే తమతమ ఆరాధ్య దేవతా విగ్రహాల ముందు మొక్కుతూండేవాళ్ళు. పశువులే ప్రధాన సంపదగా వుండేవి, ఆ కాలంలో. అందుచేత గోపాలకుల దేవతయైన వోలోస్‌ను యింకా వెండిబంగారములను, సంపదలనూ యిమ్మని వర్తకులు ప్రార్థించేవాళ్ళు. వోలోస్ పశువులకు, వస్తువులకు

కూడ అధిష్ఠాన దేవత. లోహాదులు యింకా కనిపెట్టబడని ఆ కాలంలో పశుసంపదయే మానవుల ప్రధాన ధనంగా వుండేది. వెండి బంగారములు వాడుకలోనికి వచ్చేకకూడా చాలా కాలం వరకూ వెండి బంగారములు, వాటితో బాటు పశువులూ కూడ ప్రధాన సంపదగా పరిగణించబడుతూ, ఒకే అధిష్ఠాన దేవత క్రింద వుంటూండేవి. యోధులు తమకు యుద్ధాల్లో విజయం కలుగజేయమని పేరున్ అనే దేవతకు ప్రార్థనలు గావించేవారు. పేరున్ పిడుగులు వర్షించే దేవుడు. (భారతీయుల ఇంద్రుడు మేఘ నాథుడు, వర్షాధిపతి, వజ్రం అంటే పిడుగుతో శత్రువులను నాశనం చేసేవాడున్నూ...అను) పేరున్ దేవుని విగ్రహం ఒక పురాతన రాజభవనం ముంగిట వుండేది. అది కొయ్యతో చేయబడినది, తలకు వెండితొడుగు, బంగారు మీసాలు కలిగి వుండి, యెత్తైన కొండమీద, రాజప్రాసాదం యెదుట ప్రతిష్ఠించబడి వుండేది. కాని, రానురాను యిల్లాంటి ప్రాచీన దేవతా విగ్రహాలన్నీ నదీ తీరానికి గొనిరాబడి, నదిలో వాలారించబడి పోతూండేవి. దేవుళ్ళుగనుక నదిలో ముంచివేసేరనకూడదు; వాలారించేరనాలి. ఈ రీతిగా కొత్తమతం వచ్చి పాతమతాల్నీ, దేవుళ్ళనీ జయించింది.

కీవ్ యువరాజు వ్లాడిమిర్ క్రైస్తవమతం స్వీకరించి, బైజాంటియను రాజకుమారి అన్నాను వివాహమాడేడు. వ్లాడిమిర్ యువరాజు, స్వీయతో స్లావ్ కుమారుడు. రష్యా రాజ్యం కొత్తమతంలోని శక్తినీ, బలాన్నీ వాంఛిస్తూంది, ఆ నాడు.

ఎందుకంటే వివిధములైన రష్యను తెగలనూ, చిన్న రాజ్యాలనూ కీవ్ రాజ్యంచుట్టూ గాఢంగా ఆకర్షించి, అనుబంధించి యుంచి, రాజ్యాధికారాన్ని బలవత్తరంగా చేస్తుంది గనుక. ఇతర ముఖ్య రష్యనునగరాలైన ప్స్కోవ్, నొవొగొరోద్‌ల నుంచి వచ్చే జనులు యిప్పుడు 'మీ భాష మిమ్మల్ని యిప్పుడు కీవ్‌దాకా గొంపోతుంది!' అంటూండేవారు. ఆ చుట్టుపట్ల జనులు యిప్పుడు తామంతా ఒక్కటనీ, తామింక మ్లేచ్ఛులు, కాఫిరులు కామనీ, పిఛినెగ్‌లు మొదలైన వాళ్ళవలె తామిక అపవిత్రులు గామనీ భావించేవాళ్లు. నిజానికి రష్యను వ్యావసాయకుడు చాలాకాలంవరకూ 'క్రిస్టియానిన్' అనగా 'క్రిస్టియను-రైతు' అని పిలువబడేవాడు. చిన్న చిన్న తెగలనుంచి విశాలమైన జాతులేర్పడే టందుకు యిల్లాంటిదే మార్గం. దీని నుంచే మొత్తం మానవజాతి అంతా ఒక్కటయేటందుకు దారి సుగమం కాగలదు.

బైజాంటియనులు, రష్యనులు యిప్పుడింక ఒకే దేవునిమీద ఒట్టుపెట్టుకుంటున్నారు. వారిద్దరి మతవిశ్వాసాలూ యిప్పుడు ఒకటే. ఇద్దరూ కలవడానికీ, ఒకరినొకరు అర్థంచేసుకోనేందుకూ యిప్పుడు మరింత వీలేర్పడింది. కాలం గడుస్తూన్న కొద్దీ క్రైస్తవ యూరోపు దేశాలన్నింటికీ రష్యనులకు ఈ నూతన మతం ద్వారా పరిచయం సాన్నిహిత్యం యేర్పడుతూ వచ్చింది. కీవ్ రాజులు తమ కుమార్తెలను యితర దేశాల రాజులకు, యువరాజులకు వివాహం చేయ నారంభించేరు. వ్లాడిమిర్ స్వయంతో

స్లావిచ్ మనుమరాలు ప్రసంచిరాణి ఖైనది. మరొక మనుమ రాలైన ఎలిజబెత్ కుమారి, నార్వేరాణి. మహాసాహసుడని పేరుగాంచిన హారోల్ట్‌ను వివాహమాడింది.

దారు నిర్మిత దేవాలయాలకు బదులుగా శిలలతో దేవాలయాలను నిర్మించడం ఆరంభించేరు, రష్యనులు. కీవ్‌లో మొదటి చెర్చిని వివిధ దేశాలనుంచి తేబడిన రాళ్ళతో రష్యన్ శిల్పులు అతి నేర్పుతో కట్టేరు. క్రీమియానుంచి ఇంద్రప్రస్థరి శిలలను, బైజాంటియంనుంచి స్ఫటికశిలలను, కార్పేథియను పర్వతముల నుంచి అంజన శిలలను, – యిల్లాగే రకరకాల రాళ్ళను వివిధ ప్రదేశాలనుంచి తెచ్చి చేర్చేను. చెర్చి సువిశాలంగా నిర్మించేరు. విశాలమైన చెర్చి స్కంధభాగంమీద గుండ్రని కంఠం మనోహరంగా రూపొందింది. కంఠభాగంలో చుట్టూ చక్కని గవాక్షాలు కంఠాభరణంలా వున్నాయి. ఈ కంఠభాగం పైన శిరస్సువంటి కలశం గుండ్రంగా గుమ్మటంలా లేచింది. శిరస్సులాంటి గుమ్మటాన్ని శరీరంలాంటి మంటప భాగానికి బంధిస్తూ వున్న గ్రీవభాగం చక్కని పనితనంతో మలచినట్లుంది. పైన గాలిలో వ్రేలాడుతూ, పరవంజాలమీద రాతిపనివాళ్ళూ, సున్నం పనివాళ్ళూ పనిచేసేవాళ్లు, అంత ఎత్తునుంచి క్రిందికి చూచినప్పుడు వాళ్ళ గుండెలు పీచుపీచుమనేవి. పరవంజా త్రాళ్లు తెగినా, వాసాలు విరిగినా, కాలుజారినా యింక వాళ్ళ ప్రాణాలమీద ఆశ వుండదుగదా !

ఎట్టకేలకు శరీరం మీాద తల భద్రంగా, కట్టుదిట్టంగా వుంచబడింది. ఔను! అది నిజంగా తలలాగా, దాని మీాదిశిఖరం కిరీటంలాగా కనబడుతూంది! శిల్పులు, వాస్తు కార్మికులు కలశపు ముందుభాగాన్ని 'నుదురు' అని నిజంగానే పిలుస్తారంటే ఆశ్చర్యమేముంది?

చెర్చిలో నేలంతా రంగురంగుల స్ఫటికములతో తాపడం చేయబడింది. గోడలలోనూ, లాజులలోనూ మహాత్ముల, మహర్షుల బొమ్మలు, విగ్రహాలు పెట్టి కట్టేరు. ఇంత పెద్ద చర్చిని కొయ్యతోగాక శిలలతో నిర్మించడం చూసి జనులు ఆశ్చర్య పడేవాళ్ళు. రాతి పనితనాన్ని చూసి, శిల్పుల నేర్పునకు కీవ్ జనులు ముక్కుపై వేలు వేసుకునేవారు. అంతవరకు ఛార్రిస్ పట్టణంలోనే వుండేది. రాతితో కట్టిన కెథెడ్రల్. ఇప్పుడింక కీవ్‌లోకూడా రాతి చెర్చివుంది.

కీవ్‌చర్చిని చూసి, అక్కడికివచ్చే గ్రీకులు అత్యాశ్చర్య పడేవాళ్లు. బైజాంటియంలో వున్న సెయింట్‌సోఫియా చెర్చిలా లేదు.యిది.బైజాంటియంచెర్చిలో పెద్దలాజులమీాద ఒకే బ్రహ్మాండమైన గుమ్మటం నిలిచివుంటుంది. కాని కీవ్ చర్చిలో పెద్దగుమ్మటం ఒకటేగాక దానిచుట్టూ యిరవైనాలుగు చిన్నగుమ్మటాలున్నాయి. ఈ చెర్చి, చుట్టూ గుమ్మటాలచే పరివేష్టించబడిన పెద్ద పిరమిడువలె ఆకాశంలోకి వ్యాపించివుంది.

చాలా కలశాలు, చాలా తలలు వున్న యీా శిల్పపద్ధతికి మూలమేది? గ్రీకులు నొవొగొరోద్ నగరాన్నిగనక చూచి

వుంటే యీ శిల్పపద్ధతికి మూలం యెక్కడుందో గ్రహించగలిగే వాళ్ళు, నొవొగొరోద్ కట్టడపు పనివాళ్ళకి ప్రసిద్ధి. నొవొగొరోద్ లోని జనులందరూ వాస్తునిపుణులూ. దారుశిల్పంలో, గృహనిర్మాణంలో ఉత్తమశాస్త్రజ్ఞులూ అని వాసిక వుండేది. వాళ్ళూ చెక్కలు కొట్టేవాళ్ళు. కాని, రాళ్ళతో మాత్రం కాదు సుమండీ. ప్రాచీన రష్యను సాంప్రదాయానుసారంగా ఓక మ్రానులతో దృఢంగా కట్టేవారు, ఆ చర్చిలను. మహారణ్యాల్లో నూరేళ్ళు పైబడిన వృద్ధ ఓక, దేవదారు వృక్షములను నేలకి పడగొట్టేవారు. రంపములూ, సమ్మెటలు, మేకులు మొదలైన సాధనాలేవీ లేకుండానే కేవలం ఒక్క చేగొడ్డలితోనే రష్యను వడ్రంగులు పెద్ద యిండ్లనూ, భవనాలనూ కట్టేవాళ్లు. పెద్ద మ్రాకులను, దూలాలను రంపము లేకుండా సమమైన నున్నని బల్లలుగా చీల్చడం సులభమనుకుంటున్నారా? కాదు. కాని, యీ రష్యను వడ్రంగులు అతి చాతుర్యంగా మ్రానుల నుంచి బల్లలను తయారుచేసేవాళ్ళు! చేగొడ్డళ్ళతోనే కొయ్య చీలలను తయారుచేసి, వాటిని దూలములలోనికి దిగగొట్టి, దూలముల నిచ్చవచ్చిన మందానికి చీల్చేవాళ్ళు. గొడ్డలితోనే యీ చెక్కలను గాడులుకొట్టి చట్రంగా బిగించేవాళ్లు. దానితోనే వాసాలు చెక్కేవాళ్ళు. మందమైన చెక్కలతో ఆ ఇళ్లు మాంచి దృఢంగా నిర్మించేవాళ్ళు. శీతకాలమందలి మంచు జడులు, పొగమంచు, వేసవినందలి కుంభవృష్టులు, శిశిరమందలి ఝంఝామారుతములు, వసంతమునందలి వరదలు, — యేవి వచ్చినా యీ యిండ్లు చెక్కుచెదరకుండా చిరకాలం నిలబడేవి.

ఇండ్ల మీదికప్పు అటునిటు మంచి వాటంగా నిర్మించేవాళ్లు. మంచు కురిసినప్పుడది కప్పుపైన నిలువబడకండా క్రిందకి జారి పోయేటట్లుండాలి. కప్పుపైన మంచు నిలచినదంటే తొట్టె యిచ్చేసి. దిగబడిపోయే ప్రమాదం వుంది. జంఝామారుతము కప్పును యెగురగొట్టకండా దానిని బలమైన చట్రంమీద దృఢంగా బిగించేవాళ్లు. చూరు చెక్క చుట్టూ అశ్వశిరో రూపంలో అలంకార తోరణమును బిగించి నిలబెట్టేవారు. వరదలు యింటిని ముంచివేసే ప్రమాదాన్నుంచి తప్పించుకునే టందుకు నేలలో దించిన దూలాలమీద యిల్లు కట్టడం మామూలు. పై అంతస్థులోని వాసయోగ్యమైన గదులను 'గోర్నిస్టే' అనే వారు. 'గోరా' అను రష్యను మాటకు పర్వత మని అర్థము. ఈ మిద్దెగదులకు గోర్నిస్టే అనేపేరు. ఆ శబ్దా న్నుంచే వచ్చింది. పైకెక్కడానికి నిర్మించిన మెట్లవసారమీద కూడ పైకప్పు వుంటుంది. జడిమంచు పిలువని పేరంటంగా యింట్లోకి జొరబడకండా చేయాలి. అందుచేత గృహనిర్మాణ ములో చాతుర్యం చూపేవారు. ముందు జడిమంచు నడవలోకి వచ్చి, కాస్త వెచ్చబడి, అటు తరువాతనే గదుల్లోకి ప్రవే శిస్తుంది. గోడలు చాలా దళంగానూ, కిటికీలు మరీచిన్నవిగాను వుంటాయి. గృహనిర్మాణం ద్వారానే వడ్రంగులు, మానవునికి వ్యతిరేకంగా వున్న ప్రకృతి శక్తులన్నిటితోనూ పోరాటం సాగించేవాళ్ళు. చేగొడ్డలి, పరశువు కేవలం ఒక పరికరం

మాత్రమే గాక ప్రకృతితోటి పోరాటంలో మానవుని శౌర్య ఆయుధంగా కూడా వుండేది.

ఇప్పుడు వాస్తుశిల్పులు, స్రష్టలు పరిష్కరించాల్సిన సమస్య యింకోటి వుంది. ఇళ్ళను కట్టినట్టే చర్చిలను కూడ నిర్మించాలి. గ్రీకు శిల్పుల నుంచి వీరు అనేక విషయాలను నేర్చుకున్నారు. వాళ్ళు చూచే, చెర్చిలో ఒక బాసిలికమూ, దానిపై భాగము నసే ఒక పెద్ద కలశమూ వుండాలని గ్రహించేరు. గ్రీకు శిల్పుల నుంచి నేర్చుకున్న విషయాల్ని రష్యను శిల్పులు తమ స్వకీయ పంథాలో వ్యాఖ్యానించుకున్నారనుకోండి. వీరు చర్చిలను పద మూడు కలశాలతో గుమ్మటాలతో నిర్మించనారంభించేరు. రాజభవనాలను అనేక కలశములతో అలంకరించడం రష్యను శిల్పులకు అదివరకే అలవాటు గనుక యిప్పుడీ మార్పును చెర్చి శిల్పంలో ప్రవేశ పెట్టేరు. ఉన్నత ప్రదేశంలో, స్తంభాలవరుసల మీందనే చెర్చిలను కట్టేవాళ్ళు. గ్రీకు వాస్తు శిల్పములలో వుండే ముఖమంటపములనే రష్యనులు తమ ధోరణిలో మార్పులు గావించి, ప్రవేశ ద్వారంగా, ముందువసారా చేసేరు. పై కల శములను కూడ సూచిగా, కొయ్య పట్టీల కప్పుల మాదిరిలో తయారుచేసేరు. దారు నిర్మితములు, శిలా నిర్మితములూ నైన చెర్చిలు ఒక్కొక్క పట్టణంలోనే క్రమంగా రష్యాయంతటా బైలుదేరజొచ్చినాయి. ప్రతీచెర్చి నిర్మాణంలోనూ విదేశీయమైన బైజాంటియన్ గ్రీకు శిల్ప సాంప్రదాయాలతో దేశీయ రష్యను శిల్ప సాంప్రదాయాలను మేళవింపజేసేరు. గ్రీకు శిల్ప

సాంప్రదాయంలోని 'బాసిలికా' (అతి దీర్ఘంగా, రెండువరుసల స్థంభాలతో, ఒక వైపున గుండ్రని ముగింపుగల వాస్తు నిర్మాణం) నమూనా యున్ను, రోమన్ శిల్ప సాంప్రదాయంలోని 'పాన్ థియోన్' (వర్తులములైన అనేక స్థంభములమీద నిలిచిన పెద్ద గుమ్మటం గల దేవాలయం. దీనిలో అనేక దేవతలను స్థాపిస్తారు.) నమూనా యున్ను కూడ యీ నూతన రష్యన్ శిల్పానికి బీజప్రాయములైనాయి. గ్రీకు బాసిలికాయొక్క దీర్ఘమైన హాలు కొనలో, పూర్వం న్యాయాధిపతులు ఆసీనులై ధర్మాధర్మ నిర్ణయం గావించేచోట యిప్పుడు క్రైస్తవచర్చితాలూకు బలివేదిక అమర్చి వుంది. గ్రీకు శిల్పరీతిలోని బాసిలికాను బోలిన కట్టడం మీద రోమకమైన పాన్థియోన్ రీతిగా పెద్ద గుమ్మటం నిర్మించ బడింది. ఇక్కడ కీవ్, నొవొగొరోద్ నగరాలలో గ్రీకు బాసిలికా, రోమను పాన్థియోన్, రష్యను రాజభవనములు మూటియొక్క శిల్పరీతులన్నీ మేళవించబడినాయి. సామరస్య సమ్మేళనాశిల్పంలో కొత్తచాలు బైలుదేరింది. బహుస్థంభయుతమూ, బహుకలశయుతమూనైన రష్యనుచేర్చి నిర్మించబడింది.

కీవ్‌లో నూతన శిలాదేవాలయం నిర్మించబడింది.

దేశంలోని ప్రముఖులందరికీ రాజు ఆహ్వానాలు పంపేడు. బోయరులు, బర్గో-మాస్టరులు, నగరపెద్దలు, చుట్టుపట్ల పట్టణాలు, పల్లెలు నుంచి ధనికులు, భూస్వాములు యెందరో దేవాలయ ఆవిష్కరణోత్సవానికి ఆహ్వానించబడి వచ్చేరు.

కెథిడ్రల్ సంపూర్తిగావించబడిన దినం పండుగ సెలవుగా ప్రక టించబడింది. మూడువందల పెద్ద కొవ్వొత్తిల నిండుగా మద్యపానీ యములను సంసిద్ధపరచి వుంచేరు. కెథిడ్రల్‌లో ప్రార్థనలు, పూజలు గావించేరు. మూసిన తలుపులలోనుంచి, గర్భగుడిలో నుంచి దీర్ఘప్లుత స్వరంలో సామగీతం వినిపించింది. చెర్చియే పాడుతూందా? అన్పిస్తుంది, ఆ గీతము! అది పట్టపగలు. ఎండ బాగా కాస్తూంది. చుట్టూ వెచ్చని యెండ, జిగేల్‌మనిపించే వెలుతురు వున్నాయి. మైదానాలమీదినుంచి గడ్డిపూల వాసన లను వెచ్చని* గాలి మోసుకునివస్తూంది. కాని, కెథిడ్రల్‌లోపల అదిరాత్రి! నిశాకాశంలో నక్షత్రాలకువలె విశాలమైన కెథి డ్రల్‌లో దీపాలు వ్రేలాడుతూన్నాయి గుత్తులు గుత్తులుగా. కొవ్వొత్తి దీపాలు గర్భగుడిలోని మసకలో మినుకుమినుకు మంటున్నాయి. కదలుతూ వణకుతూన్న దీపముల కాంతిలో మహర్షులూ, దేవదూతలూ రంగురంగుల దుస్తుల్లో మెరుస్తూ, వెలుస్తూ కనబడుతూన్నారు. మేరీకన్య నిశ్చల నేత్రాలు ఒక్క క్షణం పాటు జీవకళలుట్టిపడుతూ మెరుస్తాయి; మళ్ళా అంత లోనే ఆ మసకలో ఆమెపాలిపోయిన ముఖం అదృశ్యమవు తూంటుంది.

---

* శీతలదేశాల్లో 'వెచ్చని' యను విశేషణం సుఖకరమనే అర్థాన్ని యిస్తుంది. ఉష్ణప్రదేశమైన మనదేశంలో 'చల్లని' యను పదంవలెనే శీతలదేశాల్లో 'వెచ్చని' యను పదం వాడతారు. మనం 'కడుపుచల్లగా' అంటే వారు 'కడుపువెచ్చగా' యంటారు. —అనువాదకుడు.

సజీవమై, సత్యమైన ప్రపంచం అత్యంత సన్నిహితంగా, యీ దేవాలయపు గోడలకు బైటనే, చిన్న గవాక్షములకు వెలుపలనే వున్నా కానీ. లోనివారికది యెంతో దూరంగా, యెక్కడనో వున్నట్లు తోస్తుంది! అంతేగాక, చెర్చిలోని వాసనలు కూడా విలక్షణమైనవి. ఇక్కడ ఆకులు, గడ్డి, దుమ్ము ధూళి వాసనలు లేవు. దీపములకు కరుగుతూ కాలుతూన్న మైనపు వాసనా, దీపధూమ పరిమళములూ, అగరుధూపముల మత్తు వాసనలూ, – యివే దేవాలయాంతర్భాగమంతా సురభిళంగా చేస్తుంటాయి. చల్లమైన రాతిగోడలు చెమ్మగావుండి, సమాధుల్లో మాదిరిగా విలక్షణమైన వాతావరణం వుంటుందక్కడ. మేళగాండ్రు పాడేపాటలలో మరో లోకాన్ని గూర్చిన ప్రశంసలే వినబడతాయి. చెర్చి ప్రాంగణంలోని కడుగిడగానే తాము మరో ప్రపంచంలోనికి ప్రవేశిస్తూన్నట్లు అనిపిస్తుంది, యెవరికైనా!

నూతన స్నాతులై క్రైస్తవమతంలోనికి ప్రవేశించిన వారి ముందు యిప్పుడొక నూతనప్రపంచం, విలక్షణమైనది నిలిచి వుంది. చెర్చిగోడలు, ఒక నూతనగ్రంథంయొక్క అట్టలవలె లోని విషయాలను దృక్పథాన్నుంచి గుంభితంగా వుంచుతున్నాయి. అట్ట తెరిస్తే గ్రంథస్థ విషయలోకంతో పరిచయం కలిగినట్లే, దేవాలయ ప్రాకారాన్ని అధిగమించి లోపలికి ప్రవేశిస్తే నూతనలోకాన్ని చూస్తాము.

పుస్తకాలు యెంతో దూరం, యెంతో కాలం ప్రయాణించి

రాగలవు. దిక్కాలములను అధిగమించగలశక్తి గ్రంథములకు, అంటే వాటిలోని శబ్దసంచయానికి గలదు. ఎన్నో శతాబ్దముల కాలంలో యెన్నెన్నో దేశాలగుండా పరిభ్రమిస్తూనే వుంటాయి, గ్రంథములు. తాము విన్నవీ, కన్నవీ జనులకు చెప్పడంలో గ్రంథాలకూ, యాత్రీకులకూ చాల పోలికలున్నాయి! దూరస్థ దేశాలనుంచి వచ్చిన యీ గ్రంథాలు చెప్పేవిషయం యేమిటి? మహదాశయాలకై మానవులు గావించే పవిత్రమైన ఆత్మ త్యాగ కథనములే చాల గ్రంథాల్లో వుండేది. * ఈ గ్రంథాల వల్లనే రష్యను జనులు, వివిధ దేశాలు, నగరాలు, కాలములు, వివిధజనుల ఆచారవ్యవహారాలు, వారి వేర్వేరు మత విశ్వాసాలు మొదలైన వాట్లనుగూర్చి తెలుసుకుంటూ వచ్చేరు.

ఆ కాలంలో కీవ్ నగరంలో పుస్తకమంటే చాలా అపురూపంగా వుండే వస్తువ! గ్రంథాలు యెక్కడా కనబడేవేగావు. సకృత్తుగా ఒకటో రెండో పుస్తకాలు యే రాజభవనంలోనో, దేవాలయంలోనో అతిగుప్తంగా, బహుభద్రంగా దాచబడి వుండేవి. పుస్తకాలే అరుదనుకుంటే, పుస్తకాలను చదువగల వాళ్లు మరీ అపురూపంగా వుండేవాళ్లు! కాని, ఆ నాటికే చదువు యెంత ఉపయుక్తమైనదో, విజ్ఞాన మెంత శక్తిగలదో రాజులు గ్రహించేరు!

* నప్రజయా నధనేన త్యాగే నైకేన అమృతత్వమానశుః । కేవలం త్యాగము వల్లనే మానవులు అమరులైనారని భారతీయ తత్త్వ వివేచకులు వేల సంవత్సరాలుగా తమ ఉద్గ్రంథాల్లో ఘోషించేరు. — అనువాదకుడు

ఒక పురాతన జానపదగాథలో కీవ్ రాజు వ్లాదిమిర్ తన బోయరులతో (సామంతులు) యిల్లా అన్నట్లు వర్ణించబడింది :

"మాకై చక్కని చుక్క నొక కన్యకను,
చక్కనిదీ, తెలివిగలదీ, మంచిదీ, కార్యదక్షురాలు,
మన రషియను బాసలు చదువగలదాన్ని,
దేవాలయ గీతము లాలపించగల దాన్ని,
జనులందరూ 'తల్లి'గా తలచగలట్టి దాన్ని,
రాజ్యానికే రాణ తేగలట్టి తల్లిని,
రాణిగా తెమ్మని కోరువాడనయ్యా...
........................."

మరొక ప్రాచీన చారణుడిల్లా వ్రాసేడు : "వ్లాదిమిర్ రాజు, విగ్రహారాధకుల దేవాలయాలను, దేవుళ్ళను నాశనంగావించి, వాటి స్థానంలో క్రైస్తవ చెర్చిలను నిర్మించుకోమని తన జనుల కాజ్ఞాపించేడు. అప్పటినుంచీ నగరాల్లో చెర్చిలు, పురోహితులు కనబడనారంభించేరు. పట్టణప్రజలు, జనపదాల జనులు క్రైస్తవమతంలోనికి గొనిరాబడుతూన్నారు. విహారములోనికి, మఠములోనికి కులీనుల, ప్రభువర్గాల బిడ్డలను తీసికొనిపోయి వారికి చదువు, వ్రాత నేర్పమని వ్లాదిమిర్ రాజు ఆజ్ఞాపించేడు. బిడ్డలను రాజాజ్ఞచే మఠాలకు గొంపోతూంటే తల్లులు తమ బిడ్డలు చనిపోయినట్లుగా యేడ్వజొచ్చిరి. ఎందుకంటే ఆ తల్లులు విజ్ఞానపు విలువ నెరిగినవారూగారు, నూతన మతమునందు విశ్వాసం కుదిరినవాళ్ళూగారు..."

ఈ రీతిగా రాజాజ్ఞచే మొట్టమొదటి పాఠశాల కీవ్‌లో స్థాపించబడింది. ఇందులో విద్యార్థులకు చదువను, వ్రాయనే గాక విజ్ఞాన శాస్త్రాన్నికూడా బోధించేవారు. రష్యాకు చదువు కొన్నవాళ్లు కావలసి వచ్చింది...*

4. స్వర్ణ ప్రాంగణంలోని గ్రంథభాండారము

మనమిప్పుడు కొన్ని ప్రాచీన గాథల పుటలను తిరగవేద్దాం. ఇప్పుస్న దేశాల్లో రష్యాకూడా ఒకటి అక్కడా మానవుడు తన కృషిని వివిధ రంగాల్లో విస్తరింపజేస్తూ వచ్చేడు. ఈ ప్రాచీన గాథ నిరాడంబరమైన కవితా ధోరణిలో రష్యా చరిత్రను చెపుతూ పోతుంది. చరిత్రకారుడే కొన్ని సంఘటనలను జ్ఞాపకము వుంచుకున్నాడు. గ్రామ వృద్ధులు చెప్పే కథలు ♦ మరి

* దేహబలం, అంగబలం, సంఖ్యాబలం, ధనబలం మొదలైనవే ప్రధానంగా లోకం భావించేది, ప్రప్రథమంలో. కాలక్రమాన బుద్ధిబలం, విద్యాబలం కూడ గుర్తించబడినాయి. ఉపాయంతోనూ, నేర్పుతోనూ అధిక సంఖ్యాకులను ఓడించడమేగాక, ప్రకృతి శక్తులను లొంబరచుకోడంకూడ మానవుడు నేదుస్తూవచ్చేడు. ఈ దశలో బుద్ధిబలానికీ, దానికి పదునుబెట్టే విజ్ఞాన శిక్షణకూ మానవలోకం ఆత్యధిక విలువ నీయనారంభించింది. ఐరోపా చరిత్రలో యిది గత రెండు మూడువేల యేండ్లుగా జరిగింది. భారతదేశ చరిత్రలో యిట్టి మార్పు, అభివృద్ధి అంతకు చాల పూర్వమే జరిగినట్లు తోస్తుంది. 'ధిక్ క్షత్రబలం, బ్రహ్మవిద్యాబలం' అని విశ్వామిత్రు డన్నట్లు వింటూంటాము. శాస్త్రవిజ్ఞానబలమును మిగతా బలములన్నిటికంటె మించినదాన్నిగా బుద్ధిమంతులు చిరకాలం క్రిందటనే భారతదేశంలో గుర్తించుటకు యింకెన్నో ఉదాహరణలద్వారా తెలియగలము. — అనువాదకుడు.

♦ భారతదేశంలో జానపదగాథల ద్వారా యెంతో గత చరిత్రను తెలుసుకోవచ్చును. కాళిదాసు మహాకవి తన మేఘసందేశ కావ్యంలో ఒకచోట "ఉదయన కథా కోవిదాన్ గ్రామవృద్ధాన్" అని చెప్పివున్నాడు. దేశభోగట్టా తెలుసుకోడానికి గ్రామవృద్ధులు పరంపరగా చెప్పేకథలు ఉపయుక్తములు— అను.

కొన్ని వృత్తాంతాల్నీ, జానపద గాథలూ, గీతాలూ, యింకో కొన్నింటినీ గుర్తు చేస్తుంటాయి.

కీవ్ నగరాన్ని బలపరచిన రాజుల కథలను యీచరిత్ర చెప్తుతూంది. ప్రతి గీతమూ ఒక యేడాదినీ, ప్రతి పుటా ఒక తరమునూ గూర్చి గానం చేస్తూంటూంది.

వ్లాదిమిర్ రాజు మరణించేడు. ఆయన కుమారుడు యరో స్లావ్ రాజయి కీవ్ సింహాసనాన్ని అధిష్ఠించేడు.

క్రీస్తు తరువాత 1038 వ సంవత్సరంలో యిల్లా జరిగిందని గాథ చెప్తుతూంది: "యరోస్లావ్ రాజు స్వర్ణ ద్వారాలతో నొక మహా నగరాన్ని నిర్మించేడు. సెయింటు సోఫియా పేరిట నొక పెద్ద చెర్చిని నిర్మించేడు. ఆయన విజ్ఞానప్రియుడు. రాత్రింబగళ్లు గ్రంథపఠనం గావిస్తూండేవాడు. ఎందరో రచయితల గ్రంథా లను సేకరించి, వాటినన్నిటినీ గ్రీకుభాషనుంచి స్లావు భాషలో నికి అనువాదం చేయించుతూండేవాడాయన. అనేక అపురూప గ్రంథాలను తెప్పించి, వాటికి ప్రతులు వ్రాయించేడు. జనులా గ్రంథాలనుండి యెన్నో పారమార్థిక విషయాలను, పవిత్ర విష యాలను నేర్చుకొనుచుండిరి. యరోస్లావ్ రాజు యీఅమూల్య గ్రంథ ప్రతుల నన్నిటినీ ఒకచోట చేర్చి, చెర్చిలో నొక గ్రంథ భాండారమును స్థాపించేడు. ఈ సెయింట్ సోఫియా చెర్చి నాయన వెండి బంగారములతో, వివిధాభరణములతో సర్వా లంకృతం గావించి, యెన్నో పవిత్ర కలశముల నక్కడ నిక్షే పించెను. . ."

కీవ్ నగరంలో సెయింట్ సోఫియా దేవాలయంలో మొట్ట మొదటి రష్యను గ్రంథాలయం యీవిధంగా స్థాపించ బడింది. స్వర్ణద్వార సమీపంలో, బహుకలశ గోపుర విరాజమానమైన సెయింట్ సోఫియా చెర్చిలోనే యీ గ్రంథాలయం ఏర్పరచ బడింది.

రష్యను జనులిందులోని గ్రంథాలను చదివి, తామెన్నడూ చూడని దూరదేశాలను గురించి ఒక అస్పష్టమైన రూప కల్పనను, దూర సముద్రాలను గురించి అస్పష్ట భావాలను కల్పించుకుంటూండేవాళ్ళు.

"పవిత్ర క్షేత్ర యాత్రాపరుడై సెయింట్ అలెగ్జియస్ నౌకపై రోము నుంచి సిరియా దేశానికి పోయేడు. అక్కడాయన పందెపు గాడిదల మంద నౌకదాస్ని తోలుకు బోతూన్న జనసమూహాన్ని కలుసుకొని, వాళ్ళతోకూడ స్థల మార్గాన ప్రయాణం గావించి, మాసిడోనియా దేశంలోని ఎడెస్సా నగరము చేరుకున్నాడు. కాని, అక్కడితో ఆయనయాత్ర ముగియ లేదు. ఎడెస్సా రేవునుంచి సముద్ర మార్గాన బైలుదేరి, 'ఈశ్వ రానుగ్రహం వల్లనూ, అనుకూల వాయువుల వల్లనూ' తిరిగి రోము నగరం చేరుకున్నాడు..."

రష్యను పాఠకుడు ఆ గ్రంథాన్ని క్రిందబెట్టి, మరొక గ్రంథాన్ని తెరుస్తాడు. అందులో పవిత్ర భూమిపైన పాలస్తీనా అభివర్ణించ బడింది. జోర్డాన్ పవిత్ర నదీ తీరములందలి దక్ష

మైన తెల్లు దుబ్బులు, వాటిలో చిఱుత పులులు, వాటి ప్రక్కనే బడి అరేబియా దేశాన్నుంచి గోధుమలు మొదలైన వివిధ వస్తు సంభారములను మోసికొంటూ భారంగా నడిచి వస్తూండే ఒంటెల బిడారులు, బిడారు వెనకనే పాదచారియై పుణ్యజోర్డాన్ నదీతీర్థమును కలశమునందు బట్టుకొని యేదో విహార మఠానికి పోతూన్న పవిత్ర పరివ్రాజకుడు,—యిటువంటి వెన్నో దృశ్యాలు కళ్ళకు గట్టినట్లు కనబడతాయి.

గ్రంథాలు పాఠకులను పరదేశములకే గాక కాలాంతరము లకు కూడ గొంపోయి విడువగలవు! మాసిడోనియా రాజు అలగ్జాండరు కథల నుంచి ఆనాటి గ్రీకుబాలురు పఠించే విద్య లను గూర్చిన భోగట్టాను రష్యనులు తెలుసుకోకలిగేరు. సంగీత శాస్త్రము. నక్షత్ర శాస్త్రం లేక ఖగోళశాస్త్రం, భూమితి శాస్త్రం లేక భూవైశాల్యమును కొలిచేశాస్త్రం, శబ్దశాస్త్రం లేక అలంకార శాస్త్రం, పరమార్థ జ్ఞానం లేక తత్త్వశాస్త్రం మొదలైన వివిధ శాస్త్రాలు ఆనాటి గ్రీకులు పఠించేవాళ్ళు.

రష్యను పాఠకులకు గ్రీకు తత్త్వశాస్త్రవేత్త అరిస్టాటిల్ బోధనలను గూర్చి, ట్రోజనుల కథలను గానం చేసిన డెల్ఫీ దేవా లయ శకున వాక్యములను గురించీ, ఒలంపియా పర్వతాగ్ర నివాసియైన జ్యూస్ దేవుని ఆలయమును గూర్చి, ఐగుప్తునగ రాలైన మెంఫిస్, అలగ్జాండ్రియా నగరాలను గురించీ, బాబి లన్ రాజ్య విశేషాల్ని గూర్చి, బ్రాహ్మణుల నివాస భూమి యైన హిందూదేశాన్ని గురించీ ఆ గ్రంథాలు చెప్పేవి

"మరియును అలగ్జాండరు అతి మనోజ్ఞమైన వివిధ ఫలవృక్షములతో గూడిన ఆరామవాటికలం గాంచెను. క్షీర సదృశమైన నిర్మల జలములచే నొప్పారు నొక నదిచే నా దేశము పరివేష్టితమై యుండెను. ఎన్నెన్నో ఖర్జూర వృక్ష వనములున్నూ, గోస్తనీ ఫల గుళుచ్ఛభార వినమ్రములైన ద్రాక్షారామములున్నూ అచ్చోట శోభిల్లు చుండెను..."

ఎన్నో శతాబ్దముల క్రిందట అలగ్జాండరు గాంచిన అత్యద్భుత దేశాల్ని గూర్చి రష్యన్లు పరమాశ్చర్య కుతూహలమనస్కులై పఠించేవారు. కొన్ని దేశాల్లో జనులు 'కుక్కలవలె మొరుగుదు'రట! మరికొన్ని దేశాలలో జనులకు కండ్లూ, నోరూ ముఖమందుగాక వెనుక రొమ్ముమీద వుంటాయట! ఇంకొక దేశంలో అసలు సూర్యుడు ప్రకాశించనే ప్రకాశించడట! మరో దేశంలో సూర్యుడు ఉదయించనిదే నే పట్టపగలుగా వుంటుందట! ఇల్లాంటి చిత్ర విచిత్ర దేశాల్ని గురించిన భోగట్టా అలగ్జాండరు ప్రయాణ గాథల్లో చదివేవారు.

ప్రకృతి విశేషాల్ని గూర్చిన పురాతన గ్రంథాల్లో రష్యను పాఠకు డెన్ని విచిత్రాలను చదివేడు! చిత్ర విచిత్రములైన పక్షులు, మృగములు! వీటిల్లో కూడ యథార్థములూ, కల్పనలూ కలగా పులగంగా వున్నాయి. ఏనుగు, సింహం బొమ్మలకు ప్రక్కనే ఊహాకల్పనములైన అర్ధ వృషభం- అర్ధ దంతి; సగం యేనుగ- సగం అడవిపంది; సగం ఒంటె- సగం చిఱుతపులి;- యిల్లాటి విచిత్ర సమ్మేళనా రూపాలుండేవి! ఒక్క గుఱ

కలో ఏనుగునే కబళించి వేయగల నీటిజంతు వొకదాన్ని గురించిన విచిత్ర కథలుకూడ వుండేవి.

రష్యను పాఠకులు ప్రాచీన గ్రీకు పురాణ గాథలనే గాక గ్రీకు తత్వశాస్త్రాన్ని కూడ చదివేరు. "మధుకోశం" అనే గ్రంథంలో పైథాగొరస్, సోక్రటీసు, దియోజనిస్, అరిస్టాటిల్, ఎపిక్యూరస్ మొదలైన వాళ్ళని గురించి చదివేరు. వారు ఎంపిడోకలిస్ పండితుని నాలుగు తత్వాలు, పృథివీ, ఆపః, తేజో, వాయువులు; యీనాలుగు తత్వాల నుంచీ జగత్తంతా యెల్లా నిర్మించబడిందో అనేది చదివేరు. ఆ తరువాత అరిస్టాటిల్ పండితుడు యీ నాలుగు తత్వాలకు తోడు మరొకదాన్ని, ఐదవదిగా ఆకాశం లేక ఈథర్ అను దానిని చేర్చేడు. ధూమంవలె ఆకాశతత్వం భూమిని పరివేష్టించి వుంటుందనీ, అది అన్ని వైపులా భూమినుంచి సమానాంతరంగానే వున్నదనీ అరిస్టాటిల్ వ్రాసినది రష్యను పాఠకులు చదివేరు.

ఈ భూమి గోళాకారంలో వున్నదని చదివిన రష్యన్ పాఠకుడు అత్యాశ్చర్య నిమగ్నుడయేడు. కీవ్‌లో పగలైనపుడు దానికి సరిగ్గా భూగోళానికి రెండో ప్రక్కన పశురాత్రిగా వుంటుందని తెలుసుకొని ఆతడు విభ్రాంతు డైపోయేవాడు! సూర్య చంద్ర గ్రహణ కారణములను ఆతడు తెలుసుకొన్నాడు. సూర్యునికీ భూమికీ మధ్య చంద్రుడు అడ్డురావడంవల్ల సూర్య గ్రహణమున్నూ, సూర్య చంద్రులకు మధ్య భూమి అడ్డురావడంవల్ల చంద్ర గ్రహణమున్నూ కలుగుతున్నాయని పాఠకుడు

పోసుకున్నాను. ఒక ఋషి న్యాయంగా తర్కయుక్తంగా కొన్ని సిద్ధాంతాలను గావిస్తూ రచించిన గ్రంథాన్ని అతడు చదివేడు. 'అవినాశ్యములూ, అవిభాజ్యములూ అయిన కణములు' కలియుటచే జగత్తు యేర్పడిందని ఆయన వాదం. డెమాక్రిటస్ పండితుని పరమాణువాదమే యిది.*

ఈ గ్రీకు తత్త్వవేత్తల గ్రంథాలను చదువుతూంటే రహస్యములకు యీ విశ్వ మెంత బ్రహ్మాండమైనదో విస్పష్టం కాజొచ్చింది. 'గొప్పవాటిలో అల్పమూ, అల్పమైన వాటిలో గొప్పవాడూ' అయిన మానవునిగూర్చి అతడాలోచించ నారంభించేడు. సృష్టిలో ప్రతీ కార్యక్రమమూ భగవదిచ్ఛానుసారంగా గాక 'అవసర' మునుబట్టి (విశాలార్థంలో దీనినే కర్మనుబట్టి యని చెప్పవచ్చును. అను) జరుగుతూన్నదని చెప్పు మహా మేధావులైన పండితుల గూర్చికూడ అతడు పఠించేడు. తప్పించుకోరాని ఈ 'అవసరము' నుబట్టే సంపదలు, దారిద్ర్యము, ఆరోగ్యము, రోగము, స్వేచ్ఛ శాంతి, యుద్ధము మొదలైన వన్నీ కలుగుతున్నాయి. లోకంలో సర్వమూ యీ అవసరాన్నిబట్టే జరుగుతూంది. చివరకు సూర్య చంద్ర గ్రహ నక్షత్రాదులైన ఖగోళముల పరిభ్రమణాదులు

* గౌతమ మహర్షి రచించిన న్యాయ దర్శనమే యిది. భారతీయ ద్రష్టలు నిశిత మేధాసంపన్నులై ఈ విసృష్టి కారణాన్వేషణ గావించి, వివిధ సిద్ధాంతాలకు వచ్చేరు. అవే మన షడ్దర్శనములనబడ్డాయి. సూక్ష్మాతి సూక్ష్మ కణ సమ్మేళనము వల్లనే జగత్తు నిర్మితమైనదని యీ దర్శనము చెపుతూంది. ఇది చాల ప్రాచీనమైనది—అను.

కూడా యీ 'అవసరము' వల్లనే కలుగుతున్నాయని తెలుసుకున్నాడు.

ఈ సువిశాల విశ్వంలో తమ స్థానమేమిటి? అని రష్యాను మానవుడు అంతకంతకు అధికాధికంగా తెలుసుకుంటూవచ్చేడు. కోస్మాస్ పరివ్రాజకుడు వ్రాసిన గ్రంథం చదివి, వారు యీ భూప్రపంచం యొక్క మూడు విభాగాలైన ఆసియా, లిబియా, చీనాలను గూర్చి, అక్కడ నివసించే జనులను గూర్చి చదివేరు. చీనా దేశం పట్టు వస్త్రాలకు ప్రసిద్ధియని వారు తెలుసుకున్నారు. కోస్మాస్ గ్రంథాన్ని రష్యాభాషలోనికి అనువాదం చేసిన యాతడు యీ ప్రపంచ దేశాల జాబితాకు రష్యాను కూడ చేర్చుతూ యిల్లా వ్రాసేడు; 'పశ్చిమాన రూస్ అని పిలువబడే గొప్ప దేశ మొకటి కూడా వున్నది.'

అన్ని దిక్కులనుంచీ మానవ విజ్ఞాన సిద్ధాంతాలూ, అనుభవాలూ ప్రవాహ రూపంగా రష్యా భూమికి వచ్చి చేరుతూనే వున్నాయి. బాబిలోనియన్ గాథలనుంచీ, అలగ్జాండ్రియా కథలనుంచీ, గ్రీకు తత్త్వశాస్త్రముల నుంచీ బైబిలు చరిత్రలనుంచీ వివిధ నాగరకతా సంస్కృతీ విజ్ఞానాలు రష్యన్ పాఠకుడు గ్రహించుతూ వచ్చేడు. ఎదుగుతూవున్న రష్యన్ సంస్కృతి, యీ వైదేశిక విజ్ఞాన సంస్కృతీ ప్రవాహాలను స్వీయ సంస్కృతీ విజ్ఞానాలతో సమ్మేళనం గావించుకో జొచ్చింది.

స్వర్ణ ప్రాంగణంలోని గ్రంథ భాండారం అంతకంతకు అధిక సంఖ్యలో రష్యను గ్రంథాలను సంతరించుకుంటూ వచ్చింది.

దేశీయ – విదేశీయ సంస్కృతీ విజ్ఞానాల సామరస్య సమ్మేళనములే యీ గ్రంథాల్లో ప్రతిబింబిస్తూ వుండేది. కథలు, సూక్తులు, దేవతా గాథలు, జానపద కథా గీతాలు, దండయాత్రల-యుద్ధాల కథనములు,- అన్నీ కలిసిపోతూవచ్చాయి. యీ గ్రంథాల్లో ఆదిమ చారిత్రక గాథలు, ఇల్లారియన్ యొక్క ధర్మ ప్రవచనములు, బోరిస్-గ్లెబ్ కవుల పద్యకావ్యాలు, వ్లాదిమిర్ మొనోమాఖ్ రాజు రచనలు మొదలైన వాట్నింటిలోనూ రష్యా వాఙ్మయం జన్మించింది. ఒకవిధమైన రష్యను సారస్వత భాష సృష్టించబడింది.

'పరమ పవిత్రుడూ, పండితుడూ, ఉపవాస వ్రత తత్పరుడూ' నైన కీవ్ నగర ప్రధాన పీఠాధిపతి ఒక గ్రంథాన్ని రచించేరు. దానిపేరు 'దాన ధర్మ దీపిక' * ఆ గ్రంథంలో 'దిగంత విస్తార కీర్తియైన స్వ్యటోస్లావు రాజు పుత్రుడూ, రష్యను రాజకుమారులలో అత్యుత్తముడూ, బోధకుడూ, ఆచార్యుడూ నైన వ్లాదిమిర్ రాజు'ను కొనియాడి, యిల్లా వ్రాసేరు: "...ఆ ధరాధిపుడు పాలించిన దొక అనామక అజ్ఞానయుత దరిద్ర దేశముగాదు. భూమండల మంతటా కీర్తించబడి, సంభావించబడిన ఋషియా మండలమునే వ్లాదిమిర్ పరిపాలించెను."

పీఠాచార్యుడు ఇల్లారియన్ ఋషియా దేశాన్ని హృదయపూర్వకముగా ప్రేమించేవాడు. ఆ దేశాన్నిగూర్చి వ్రాసినప్పు

* The word of law and Benefaction—

జెల్లా ఆయన మహాభినివేశంతో వ్రాసేవాడు. మృతుడైన వ్లాదిమిర్ రాజును ఉద్దేశించి ఆయన యిల్లా వ్రాసెను: "కీర్తివం తుడా! లెమ్ము. నీ సమాధినుంచి లెమ్ము! పిన్నావహించిన నిద్రావస్థను విదళించి వేయుము. నీవు మరణించ లేదు. ఊరక నిద్రిస్తున్నావు. సమస్త జీవులూ పునరుత్థాపన జెందు రోజువరకునే నీ నిద్ర...నీ నిద్రను విదళించుము. కన్నులు తెరువుము. ఆ పరమ ప్రభువు నిన్నెట్టి గౌరవాస్పదునిగా చూస్తున్నాడో, నీ ప్రజలలో, పుత్రులలో నిన్నెట్టి కీర్తివిస్తారునిగా చేసెనో కనుగొనుటకైనను నీకండ్లు తెరువుము...కీవ్ నగరమును చూడుము. సూర్యరశ్మిలో ధగ ధగ మెరుస్తూ, సుసంపన్నము లగుచున్న చెర్చిలను, దినదినాభివృద్ధి జెందుతూన్న క్రైస్తవ మతమును చూడుము! సుకీర్తివంతములైన విగ్రహోత్తమములు గల యీ పట్టణమును కనుగొనుము. ఇదంతయు చూచి సంతసించుతూ, మహానందముం జెందుము."

ఏళ్ళు గడుస్తూన్నాయి. కాలం గడుస్తూన్న కొద్దీ రష్యను లధికాధికముగా 'పుస్తకము లందలి మనోజ్ఞ హృద్యతల నాస్వాదించ' జొచ్చిరి.

మెరూపలేమ్ బిషప్ సైరిల్ యిల్లా వ్రాసెను. 'తేనె మధురమైనదే, చక్కెర మధురమైనదే! కాని, గ్రంథ పఠనము యీ రెంటి కంటెనూ మధురతరమైనది!"

మనకు లభిస్తూన్న ఆధారములను బట్టి చూస్తే, చెర్చిలలోని "గదులు పుస్తకాలతో నిండి యుండేవి." సన్యాసుల గదులలో

"దేవతా విగ్రహాలు, పుస్తకాలు తప్ప మరేదీ కనబడేదిగాదు"! రాజుల, బోయర్ల భవనాల్లో 'శిలువగది' అంటూ ప్రత్యేకంగా ఒక గది వుండేది. దానిలో ఒక గ్రంథ పీఠం, దానిమీద పుస్తకాల దొంతరా, వాటిపైన దేవతా విగ్రహాలూ వుండేవి. ప్రతీ విహారంలోనూ, మఠంలోనూ గ్రంథాలయం విధిగా వుండేది. అక్కడ నివసించే సన్యాసులు కొందరు గ్రంథాలకు ప్రతులు వ్రాసేవాళ్ళు, మరికొందరు సంపుటములుగా బంధించుతూండేవాళ్ళు.

కీవ్ నగరంలోని పిచేర్స్కీ విహారంలో నెస్తోర్ అను సన్యాసి "గాథలు" అనే గ్రంథాన్ని వ్రాసేడు. ఈయన "రాస్తోవ్ మండల కర్షకు" డని విఖ్యాతి గాంచినవాడు. రైతులు భూమిని దున్ని. విత్తనాలు చల్లుతారు కాని యీయన జనుల హృదయ క్షేత్రాలను దున్ని దివ్యభావములనే విత్తులను చల్లువాడు! ఈయన దృష్టి తన గదిలోని పరిమిత ప్రదేశమునే గాక వెలుపల చాల దూరంవరకూ చూడగలిగేది. ఈ పరివ్రాజకుడు రష్యా దేశమునే గాక ఆనాటికి తెలిసియున్న దేశాలన్నిటినీ దర్శించేడు. కీవ్‌నుంచి బాల్టిక్ సముద్రంవరకూ, అక్కడినుంచి రోమ్‌కు, రోమ్ నగరాన్నుంచి బైజాంటియమ్‌కు, అచ్చటినుంచి తిరిగి కీవ్‌కు యీయన యాత్రలు గావించేడు. స్లావు జనుల నందరనూ తెగల నన్నింటినీ చూచి, వీరంతా ఒకే కుటుంబమునకు చెందినవారని ఆయన విశ్వసించేడు. స్లావు లం

దరూ ఒకే భాషను మాట్లాడుతూ, ఒకే లిపిని వాడుతూ
వుండేవాళ్లు.

రషియను జను లీ రీతిగా ప్రబోధము బెందుతూండేవాళ్లు. ఇచ్చటనుండి కూడ ఒక సంస్కృతీ మహానది పుట్టి, పెరిగి, ప్రవహించ నారంభించింది. ఒక్కొక్క వసంతం గడుస్తూన్న కొద్దీ యీ నదీ ప్రవాహం విశాలతరమూ, గంభీరతరమూ, పరిపూర్ణమూ అవుతూ వచ్చింది. ప్రపంచ మానవసంస్కృతి యనే మహాంభోనిధికి ఉపాయనములుగా అతి సుందరములూ, మహత్తరములూనైన వాటి నెన్నిటినో సమర్పించుకొన్నదీ నదీమతల్లి.

ప్రాచీన చారిత్రకు డొకడు వ్రాసినట్లు గ్రంథాలనుండి మనం జ్ఞానమును సంపాదిస్తాము. మానవునిలో సార్వత్రికముగా వుండే దాహాము నుపశమింపజేయు ప్రవాహజలమే గ్రంథజాలమని చెప్పవచ్చును.

ఈయన భావంపైన జెప్పిన దానితో యేకీభవిస్తూంది గాదా ?

మూడో ప్రకరణం

1. పూర్వదేశాల సంపదలు

ఈ పృథ్విమీద ఏకకాలంలోనే రాత్రింబగళ్ళు, ఉదయాస్త మయములు వుంటూన్నాయి. భూగోళంమీద ఒక ప్రక్క నున్న అరణ్యములు, క్షేత్రములు అస్తంగతు డవుతూన్న సూర్యుని ఆఖరి కిరణాల్ని ఆలింగనం గావించు కుంటూంటే, రెండో ప్రక్కనున్న ప్రాణికోటులు బాలసూర్యుని లేతకిరణాలకు స్వాగతం యిస్తూంటాయి.

సంస్కృతి విషయంలో కూడా సరిగ్గా యిల్లాగే జరుగుతుంది.

ప్రాచీన సంస్కృతీ జ్యోతి ఇటలీ, బైజాంటియములలో కొండెక్కుతూ వుండగా రష్యాలోని కీవ్‌లో నవోదయ మవుతూంది. ఇంకా సుదూరాన వున్న అరేబియాలో, ప్రాగ్దిశలో విజ్ఞానజ్యోతి దివ్యప్రభలతో ప్రజ్వలిస్తూనే వుంది!

బహు పురాతన కాలమునుంచీ వర్తక బిడారులు అరేబియా దేశంగుండా పోతూ వుండేవి. హిందూదేశాన్నుంచి వర్తకులు సుగంధ ద్రవ్యాలనూ, వెలలేని రత్నాలనూ, సన్నని వస్త్రములనూ తీసికొని, ఒంటెల మూపురములపై నెక్కించుకుని వచ్చేవాళ్ళు. చీనానుంచి పట్టుబట్టలను, ఉష్ణమండలమైన నూబియానుంచి యేనుగు దంతములను తీసికొని వర్తక బిడారులు అపర సముద్రాంతరాలనుంచి వచ్చేవి.

ఈ సార్థములు (వర్తక బిడారులు) యెప్పుడూ మక్కాపట్ట ణము మీదుగా పోతూవుండేవి. మక్కాపట్టణము ఒక ప్రధాన మైన మజిలీగా వుండేది. అక్కడ దేవాలయ ప్రాంగణంలో, పవిత్ర స్థలంలో బిడారులు మకాం చేస్తూండేవాళ్ళు. అక్కడి దేవాలయంలోని కాలాంజన శిలకు జనులందరూ భక్తి వినమ్రులై, ప్రార్థనా పూర్వకంగా మ్రొక్కేవాళ్ళు. ఆ నల్లటి రాతిని "కాబా" అని పిలుస్తారు. ఈ నల్లరాయి ఒకానొకప్పుడు స్వర్గాన్నించి పడిందని ప్రతీతి. అరేబియాలోని అన్ని తెగల వారూ యీ నల్లరాతిని అతి పవిత్రమైన దాన్నిగా తలచి పూజలర్పించేవాళ్ళు. ఎడారి ప్రదేశమైన ఆ దేశంలో అటునిటు పోవు ప్రయాణీకులకు మార్గసూచకమైనవి ఆకాశమందలి సూర్య చంద్ర నక్షత్రములూ, భూమిమీది గండ శిలలూ మాత్రమే. ఆ యెడారిలో గండ శిలలు చాలా అపురూపం. గాన నల్లని యీ పెనుబండ ఆ యెడారి ప్రదేశంలోనికి దైవ దత్తంగా స్వర్గాన్నుంచి పడిందని అందరూ నమ్మేవాళ్ళు. ఇదేదో నక్షత్ర ఖండం ఐవుంటుందని ఆ అంజన శిలను "కాబా" యని పరమ పవిత్రంగా భావిస్తూ, చివరకి దేవుడుగానే పరిగణిస్తూ వచ్చేరు! కాబా శిలను ఆరాధించేటందుకు అన్ని దిక్కుల నుంచీ యాత్రీకులు మక్కాకు వచ్చేవారు. సుదూరమందలి నీటిపట్టు (ఒయేసిస్ అంటారు వీటిని) లనుంచి కర్షకులు దండు లుగా యాత్రకు వచ్చేవారు. ఎడారి ద్రిమ్మరులైన బిడోయినులు తమ గొఱ్ఱెల మందలతో సహా మక్కా నగరానికి వచ్చి, వీధు

ల్లోంచి మందలను తోలుకుంటూ పోయి, కాబా దేవాలయపు వెల్లగోడల ముందు తెల్లని తమ గూడారాలను వేసికొనేవాళ్లు.

ఎడారిలో మందలు కాచుకుంటూ ద్రిమ్మరేవాళ్ళను బిడాయిను లంటారు. ఒయేసిస్సుల దగ్గర వ్యవసాయం చేసికొంటూండే రైతులకు యీ బిడాయిను లంటే శత్రుభావం వుండేది. ఎడారి మార్గాలలో పోయే వర్తక సమూహాలకు కూడా యీ బిడౌయినులంటే కంటగింపుగానే వుంటూండేది. మక్కా పట్టణంలో మాత్రం వర్తకులు మంచి రక్షణ ననుభవించేవారు. మక్కాలో ప్రతిదినమూ పవిత్రమైనది గానే, సెలవుదినంగానే పరిగణించబడుతూండేది. పండుగ దినములలో తప్పకుండా తీర్థములూ తిరునాళ్ళూ జరగడం సాంప్రదాయికమేగదా.

మక్కా వర్తకుల పట్టణం. అక్కడి జనులలో కర్షకులూ లేరు, కార్మికులూ లేరు. అక్కడ జరిగేదల్లా వివిధ సరకులను అమ్మడం, కొనడం మాత్రమే. ఎవరైనా, యేసరకునైనా కొనవచ్చు, అమ్మవచ్చు నిక్కడ. బైజాంటియమ్ నాణెములైన బెజాంటులను బంగారు నాణెములు అక్కడ చెలామణిలో వుండేవి. వడ్డీకి అప్పులను తీసికోవడం కూడ అక్కడ జరిగే ముఖ్యవ్యాపారమే.

మక్కా బజారులన్నీ యెంత యెండ వేళల్లోనూ కూడా యెంతో సందడిగా, గడబిడగా వుండేవి. వీధులు చిల్లర బేరగాండ్ర కేకలతోనూ, బరువులు మోసే గాడిదల ఓండ్రింపుల

తోనూ గొడవగా వుండేది. అటునిటు నడయాడే జనసమూహం పైన ఒంటెల మూపురాలు కదిలే గోపురాల్లా కనబడేవి. సన్నని యిరుకు వీధులలో, తెల్లని మట్టిగోడల మధ్యగా యెడతెగని పచ్చ తలపాగాలు ప్రవాహంగా పోతూండేవి. అక్కడియిండ్లు బైటికి చాల పేదవిగా కనబడేవి. ఇండ్లకు గవాక్షాలు వుండవు. కాని, ఆగంతుకుడు యిరుకైన ముంగిలిద్వారం తెరచుకొని, చీకటిగా వున్న నడవలోంచి పోయి మండువాలోని కడుగిడతాడు. అక్కడి దృశ్యం కళ్ళబడగానే అతడు ఆశ్చర్యపడతాడు. తన కళ్ళను తానే నమ్మలేడు! తెల్లని, సన్నని స్థంభాలు మూడు స్థంబాలమీద నిర్మించిన లాజులు అత్యంత సుందరంగా వుంటాయి. మండువా మధ్య నొక జలశీకర యంత్రం చల్లని తుంపురులతో చుట్టూవున్న స్ఫటిక శిలా కుట్టిమమును తడుపు తూంటుంది. మండువా చుట్టూ వరుసగా గదులున్నాయి. అచ్చటి వాతావరణ మంతా ధూపకరండముల నుంచి వచ్చే సువాసనా ధూమముతో సురభిళంగా, నీలిమగా వుంటుంది. సూర్యతాపానికీ, వేడిమికీ వేగిపోతూన్న పట్టణంలో యిక్కడొక ఒయేసిస్సు, చల్లదనాన్నిస్తూ, సువాసనా ధూపములతో గుబాళిస్తూ వుంది! ఈ ఒయేసిస్సులో ఖర్జూర తరు కాండములకు బదులుగా తెల్లని స్థంభములు, నీటి పట్టుకు మారుగా కేళాకూళి వున్నాయి. పుణ్యక్షేత్రమైన మక్కా నగరంలోని వర్తకులు యిల్లాంటి వైభవోపేతములైన భవనములలో సుఖంగా జీవించేవాళ్లు. సరుకు లన్నింటిలోనూ ప్రియమైన సరుకు బంగారు నాణె

ములేకదా? వాటితో వ్యాపారం చేసేవాళ్ళు మరీ సంపన్నులుగా వుండేవాళ్లు.

ఇంత సుఖంగా, సంపన్నంగా వున్న మక్కా వాసులు అదృష్టవంతులుగదా! ఐతే మరి వీరు ఱుటీచల అంతకంతకు దిగాలు పడి పోతూన్నట్లున్నా రెందు వల్లనో? వచ్చే పోయే వణిజులకు మక్కా వాసులైన సంపన్న వడ్డీ వ్యాపారులు వడ్డీలను తగ్గించడానికి గాని, చెల్లించాల్సిన మొత్తములకు గడువులు పొడిగించడానికి గాని అంగీకరించడం లేదు; ఎందువల్ల చెప్మా?

మక్కాకు దుర్దినములు సంప్రాప్తములైనాయి. రోమను సీజరులు, బైజాంటైన్ చక్రవర్తులు తమ చేత బంగారు నుంచుకొని, వర్తకులకు హెచ్చు సౌకర్యములను కలిగిస్తూ, వారిని తమ వైపుకు కాకర్షిస్తూనే వున్నారు. ఇరుగుపొరుగు వారైన పెర్షియనులు తూర్పు దేశాలకు, హిందూదేశం, సువర్ణభూమి, జావా మొదలైన వాటికి తమ మార్గాల నేర్పాటు చేసికొనే యున్నారు. అరేబియా యిప్పుడొక ప్రక్కగా అయిపోయింది. అరేబియా మీదుగా పోవు బిడారులంత కంతకు పల్చబడిపోతున్నాయి. ఎర్ర సముద్రంమీద నౌకలు అంతగా తిరుగాడడంలేదు. చివరకు మధ్యధరా సముద్రం మీదకూడా ఓడ వ్యాపారం క్షీణించి పోయింది. ఇటలీలో ఔత్తరాహులైన బర్బరులు స్థిరపడడంతో రోముతో తూర్పు దేశాల వ్యాపారం మందగించింది. హిందూదేశాన్నుంచి బైలుదేరే వస్తువుల ప్రవాహం అరేబియా-మధ్యధరా సముద్ర మార్గమును వదలివేసి, పెర్షియా-బైజాంటియమ్‌ల

మీదుగా పోయే మార్గాంతరమును వరించింది. మక్కా మారు మూలై, మరపున బడిపోసాగింది.

ప్రపంచానికి ప్రళయం సమీపిస్తూందా? అనుకో సాగేరు, మక్కా మొదలైన దేశాల ప్రజలు. తన లేమియే లోక దారిద్ర్యంగా జనుడు భావిస్తాడని కవి యన్నమాట నిజమే. బహు ధనవంతములైన వాణిజ్య కేంద్రాలుకూడా నిర్జనములు కాజొచ్చినాయి. ఎల్లప్పుడూ సందడిగా వుండే నగర వీధుల్లో, చతుష్పథములలో వర్తక బిడారు లిప్పుడు నడవడం లేదు. సాగుచేయక బీడుపెట్టిన పొలాలకి నలెనే నగరాలుకూడా నిర్జనములుగా వుంటున్నాయి. ఎడారి యిసుక తెరలు తెరలుగా వచ్చి మహా వైభవోపేతంగా వుంటూ వచ్చిన వణిక్ప్రముఖుల భవన రాజముల స్ఫటిక శిలా కుట్టిమముల మీదా, ఓడు బిళ్ళలమీదా పేరుకొని, వాటిని మ్లానములుగా చేస్తూంది. మక్కానగర లక్ష్మి బూడిద కొట్టుకొని మ్లానముఖిగా వుంటూంది, ప్రాచీన సంపదలను ముందు తరాల వారికై భద్రపరచగలది శైథిల్యం మాత్రమే నేమో!

మక్కా మొదలైన అరేబియా దేశపు వాణిజ్య కేంద్రాలకు అది ప్రళయ కాలమే. ముక్తి, మోక్షం యెక్కడనుంచి రాగలదోనని జనులందరూ ఆరాట పడిపోతూన్న కాలమది.

ఇంతవరకు మహాధనవంతులైన వర్తకులకు పరిస్థితులంత పాడుగా లేవు. వారు భద్రపరచి యుంచుకొన్న సంపదలు

కొన్ని తరాలవరకు తరుగనిది! వారు తమ నిలువధనాన్ని కోటీ తెగల వర్తకులకూ, చిల్లరవ్యాపారులు, రైతులు, బిడారు ప్రముఖులకూ వడ్డీకి ఋణములు యిచ్చి వున్నారు. ఋణాల్లో మునిగిన వారి దినాలు బాగులేవు. ఆర్థిక మాంద్యం ముందుగా వీరినే క్రుంగదీస్తుందిగదా. ఋణపాశం వారికుత్తుకల నుత్తరించు తూంది. ఋణము నిర్విరామంగా అహోరాత్రాలు పెరుగు తూనే వుంది. జనులంతా మనసారా ఋణదాతలను శపించ నారంభించేరు. ఒక్క బెజాంటు అప్పిచ్చి, తిరిగి మూడు బెజాంట్లు గూబలు పిండి వసూలుచేసే ఋణదాతలను క్రూరు లనీ, ఆశాపాతకులనీ శపించుతే తప్పేమిటి?

దేవాలయం వద్దకు జనులంతకంతకు యెక్కువగా చేర జొచ్చేరు. పరమపవిత్రమైన 'కాబా' శిలకు మహాభక్తితో నిరంతరప్రార్థనలు చేస్తూ, విముక్తికై యెదురుచూస్తూండే వాళ్లు. కాని, ఆ నల్లరాయి నల్లరాయిలాగ మాట్లాడకండా వూరుకుంది. అదివరలో సార్థవాహుల గుడారాల్లో చేరి విదేశీ యులైన ఆ వర్తకులూ, పరిచారకులూ చెప్పే కథలను చెవి యొగ్గి వింటూండేవాళ్లు, మక్కా మదీనా వాసులు. విదేశీ సరకులతోబాటు విదేశీయుల మతములూ భావాలూ గాథలూ కూడ అరేబియా మొదలైన దేశాల్లో ప్రయాణిస్తూనే వుండేవి. మక్కా మొదలైన బిడారు కేంద్రాల్లో వివిధ మతస్థుల విశ్వా సాలూ వినిపించేవి. యూదులు తమ మెస్సయా (దేవదూత-రక్షకుడు) వస్తాడనీ, క్రైస్తవులు పాపులకొరకై ఆత్మబలిదానం గావించిన ఏసుక్రీస్తు (అభిషిక్తుడు) ను గురించీ చెప్పేవాళ్ళు.

ఎందరో దేవదూతలు, దీర్ఘదర్శులు, యోగులు, పవిత్ర ఋషులు, పుణ్యపురుషులు బైలుదేరి, తమతమ సందేశాలను వినిపిస్తూ, జనులలో పరిభ్రమిస్తూండేవాళ్లు. వారి బోధనలలో విదేశీయ తాత్త్విక భావాలు, స్వంతవ్యాఖ్యానాలు కలగా పులగంగా వుంటూండేవి. వీరంతా కూడా రానున్న స్వర్గ రాజ్యాన్నిగూర్చి చెపుతూ, సంఘంలోని ధనికులను, నాయకులను వారికి రాబోవు శిక్షనుగురించీ, జరుగనున్న ప్రతీకారాన్ని గురించీ హెచ్చరిస్తూండేవాళ్లు.

ఇట్లాంటి దేవదూతలలో, దీర్ఘదర్శులలో మొహామ్మద్ అను నాతడొక డుండేవాడు. ఆతడు ఇస్లామ్ అనునొక మతాన్ని గూర్చి ఉపన్యసిస్తూండేవాడు. ఇస్లామ్ అనగా శాంతి యని అర్థము. ఈ బోధనల నాచరణలో బెడితే లోకశాంతి యేర్పడగలదనీ, బాధలన్నీ తొలగిపోగలవనీ ఆతడు విశ్వసించేడు. ఈ బోధన లాతని కెందరో శిష్యులను, భక్తులను ప్రోగుచేసి బెట్టినాయి.

మక్కా-వాసియైన మొహామ్మద్ బోధనలు అక్కడి ధనిక వర్తకులకూ, సంఘపెద్దలకూ కంటకముగా వుండేవి. తమ తాత ముత్తాతల పవిత్ర విశ్వాసాలనుండి దూరుడైన యీ స్వమత ద్రోహిని వారంతా అసహ్యించుకొనేవాళ్ళు. వారిమూలమున మొహామ్మద్‌నకు అనేక బాధలు కలుగ జొచ్చినాయి. క్రీస్తు శకం 622 వ సంవత్సరంలో మొహామ్మద్ మక్కా-నుంచి ఆత్మ రక్షణార్థం మదీనా పట్టణానికి పారిపోవాల్సివచ్చింది. ఈ పలా

యనదినం మొదలుకొనే ఇస్లాం మతస్థులు తమ పంచాంగాన్ని లెక్క పెడుతూంటారు. * చాల దీర్ఘ పోరాటం గావించిన తరువాతనే మొహమ్మద్ తన ప్రతిశత్రులపై విజయాన్ని సాధించేడు.

క్రైస్తవమతంవలెనే ఇస్లాం మతంకూడా యితరులందరినీ తనలో చేర్చుకుంటుంది. సమస్తమతాలవాళ్ళనీ, జాతులవాళ్ళనీ స్వీయమతంలోకి స్వీకరిస్తుంది. దేవుడొకడేయని ఇస్లాం మతమూ చెపుతుంది. కానైతే మక్కా దేవాలయంలోని నల్లరాయి వుండే 'కాబాశిల'- దాని దైవాంశ సంభూతత్వాన్ని నిరాకరించదు! పైగా యీ మతం, యూదుమత ప్రవక్తలకూ, ఏసుక్రీస్తుకూ, తదనంతర వారసుడూ, ప్రవర్తకుడూ మొహమ్మద్ ప్రవక్తయేనని చెపుతుంది. ఈ మతం బీదలకు సమ స్వర్గసౌఖ్యాలనూ, ధనికులకు యిహలోక సంపదలనూ వాగ్దానం గావిసుంది.

యావత్తు ప్రపంచమునూ జయించేందుకు పవిత్ర యుద్ధం సాగించాలని యీ మతం తన అనుయాయులకు పిలుపునిచ్చింది. ఇస్లాంమత ధర్మస్థాపనకై జరిగించే యీ యుద్ధాన్ని జీహాద్ అని పిలుస్తారు. సరే, జైత్రయాత్రా దుందుభి మ్రోగింది. గతంలో పశ్చిమంలో ఐతే యీసారి పూర్వపు సమర సంకల్పం జరిగింది.

మక్కా నగరం అంతా ఇస్లామ్ మతమును స్వీకరించింది. ఇటీవలిదాకా పరస్పర శత్రువులుగా వున్న ధనికులు - బీదలు

* ఈ పలాయనమును హిజరా అని పిలుస్తారు. మొహమ్మద్ మక్కానుంచి మదీనాకు పారిపోయినది క్రీ.శ. 622 జూలై 15 న. అది మొదలుకొనే మొహమ్మదీయులు తమ సంవత్సరగణనను గావిస్తూంటారు. — అనువాదకుడు

యేకమై, ఇస్లాం యొక్క ఆకుపచ్చని చంద్ర ధ్వజం క్రింద మసలుతూ, తూర్పు దేశాల్ని జయించేందుకు ఉత్సాహంతో సాగేరు. వర్తక బిడారుల మార్గం అరేబియా నుంచి బైదొలగి ప్రస్తుతం పెరిస్యా, తురుష్క, బైజాంటైన్ల మీదుగా పోతూంది. ఈ తూర్పు దేశాల్ని జయిస్తే, ఐహిక సంపదలు తమ చేతుల్లోకి పడతాయనే ఆశతోనే వీరు ముందుకు కురికేరు. ఇస్లాం ధర్మ వ్యాపన అనేది యీ ఐహిక వాంఛా పరిపూర్తికి కావలసిన మానసిక భావరూప కల్పన మాత్రమే. అదిన్నీ నెరవేరినపుడింక ఇస్లాం జెండా క్రిందనున్న జనులకు ఆ దేశమూ, బలమూకూడ వున్నట్టే.

ఆనాడు అరబ్బులు తమ చుట్టూ వున్న ప్రపంచాన్ని చూసేరు. ఐదు పెద్ద దేశాలు, రాజ్యాలు భూమిమీద వారికి కనిపించేయి. పశ్చిమదిశలో రూమ్‌రాజు — అంటే బైజాంటైన్ చక్రవర్తికి అరబ్బులు పెట్టుకొన్న పేరు — పరిపాలిస్తున్నాడు; రూమ్‌రాజు 'యోధులకు నాయకుడు'. రోమను చక్రవర్తి— రూమ్ లేక బైజాంటైన్ చక్రవర్తికి పొరుగున సింధులకు రాజైన పెరిస్యా చక్రవర్తి రాష్ట్రాలు వ్యాపించి వున్నాయి. పెరిస్యా చక్రవర్తి 'ధనపతి'. ఉత్తరదిశలో 'అశ్వపతి' యైన తురుష్కఖాను డున్నాడు. ఆతడు తుర్క్ మైదాన భూముల్లో సంచరించే తుర్క్ అశ్వపాలకులకు ప్రభువు. తూర్పుదిశలో 'జనపతి' 'కళలకు పోషకుడు' 'రాజ్యాంగ పాలనా దక్షుడు' యైన చీనా చక్రవర్తి పాలించే విశాలదేశం వుంది. దక్షిణదిశలో 'గజపతులు'

'విజ్ఞానపోషకులు' ఐన రాజులచే పరిపాలించబడే హిందూదేశం వుంది. మక్కానుంచి సింహావలోకనం చేస్తూంటే అరబ్బులకు కనబడిన వర్తమాన ప్రపంచ స్వరూపమిట్టిది.

మొహమ్మద్ చనిపోయేక ఆతని వారసులు 'ఖలీఫా' లనబడే వారు అరబ్ తెగల నన్నిటినీ ఐక్యపరచి, దిగ్విజయ యాత్రకు బైలుదేరేరు. ఉత్తర దక్షిణాలకు, తూర్పు పడమరలకు వారి జైత్రయాత్రలు సాగినాయి. వారు పెర్షియాను జయించేరు; బైజాంటియం సామ్రాజ్యాన్నుంచి ఐగుప్త దేశాన్ని ఆక్రమించు కున్నారు; యిట్లే ఒక్కొక్క దేశాన్నే జయిస్తూ వారు ముందుకు సాగిపోతూన్నారు. గొప్పగొప్ప రాజులందరితోనూ వారు పోరాటాలు సలిపేరు. హిందూదేశమందలి రాజులతో, బైజాంటైన్ చక్రవర్తితో, ద్రిమ్మరులైన తురుష్క ఖానులతో, మధ్యాసియా హద్దులలో చీనాచక్రవర్తి సైన్యాలతో వారు యుద్ధాలుచేసేరు. స్పెయిన్ దేశాన్ని జయించి ఆక్రమించేరు. ఇంతటి విస్తృతమైన దండయాత్రలను, దిగ్విజయ యాత్రను అరబ్బులు యేభై యేళ్ళలోనే పూర్తిగావించేరంటే ఆశ్చర్యంగా వుంటుంది. ఏడో శతాబ్దపు కడపటిభాగం-ఎనిమిదో శతాబ్ది ప్రారంభంలోనూ వారీ యుద్ధాలన్నిటినీ గావించేరు.

జయించిన ప్రతి దేశంలోనూ అరబ్బులు సైనిక నివేశనాలను స్థాపించి, దుర్గములను నిర్మించేరు. ఈ సైనిక నివేశనములే క్రమంగా పట్టణములుగా అభివృద్ధి జెందాయి. ఇస్లాం ధర్మానికి చెందిన వీరుల అడుగు జాడల్లోనే వర్తకులు, వ్యాపారులు

బైలు దేరేరు. అరబ్బులు, మధ్యధరా సముద్రంలోని దీవుల నన్నిటినీ వశపరచుకుని, అలగ్జాండ్రియా రేవు నగరంలో స్థావరం యేర్పరచుకుని, బైజాంటైన్ సామ్రాజ్యపు నౌకలను బీభత్సం చేయ నారంభించేరు.

అరేబియను బిడారులు ప్రపంచ రహదారు లన్నిటిమీద కనబడు తున్నాయి. ఉన్ని, పట్టు పీతాంబరాలు, తివాచులు, చర్మములు మొదలైన సరుకులను గుర్రాలు, ఒంటెలు, గాడిదలపై వేసుకుని, గొర్రెల మందలను తోలుకుంటూ పోతూండేవాళ్ళు. వర్తకులు ఆర్మీనియా, జార్జియా ప్రాంతాల నుంచి విలువగల చర్మములు, ఉన్ని మొదలైన వాటిని తెచ్చేవారు. కాశ్యప సముద్రతీర ప్రాంతాలనుంచి మట్టినూనను తెచ్చేవారు. ఈమట్టి నూనెను అరబ్బులు తమ ఆగ్నేయాస్త్రాలకు ఉపయోగించేవారు. మండుతూన్న నూనె కుండలను శత్రుసైన్యాల మీదకు విసరే యంత్ర సాధనాలే ఆగ్నేయాస్త్రాలుగా వుండేవి, ఆ కాలంలో.

అరబ్బు వర్తకులు చర్మములను, రష్యను సిల్కు అనబడే లినెనును స్లావియానుంచి, నొవొగొరొడ్ రాజ్యంనుంచి గొని పోయేవాళ్ళు. బాల్టిక్ సముద్రతీర ప్రాంతాల్లోనూ, స్వీడను తీరానికి దూరాన సముద్రంలో వున్న గాట్‌లాండ్ దీవుల మీదనూకూడా పేరు కనుపించేవారు! సింహళద్వీపం, చీనాదేశం, ఆఫ్రికా ఖండంలోని సూడానుకు కూడ అరబ్బుల బిడారులు పోతూండేవి.

అరబ్బు దండయాత్రల, బిడారుల, యాత్రీకుల స్మృతి చిహ్నలను దేశపటములు కలిగిఉన్నాయి యీనాటికీ! 'సహారా' అంటే తెలుసుగా? ఎడారి అని అర్థమిచ్చే అరబ్బుమాటనుంచే దానికా పేరు వచ్చింది! అరబ్బీ భాషలో 'సూడాన్' అంటే 'నల్లని జనుల దేశ' మని అర్థం. చివరకు 'జావా' అనేదికూడా అరేబియను భాషాపదమే!

అరబ్బులకు తెలిసిన ప్రపంచం క్రమంగా విస్తృత మవుతూ వచ్చింది. ఈ ప్రపంచాని కొక కొనను మంచు క్రింద కప్పబడి వుండే నొవొగొరోడ్ దేశం, స్లావియా వుంది; అచ్చట మహారణ్యాలు, దారు నిర్మితములైన నగరాలు, దారు నిర్మితములేయైన ప్రాకారాలు, బహు కలశ శోభితములైన రాజభవనాలు, రాగిరంగు కెంట్రుకలు, నీల నయనాలు గలిగి, బొచ్చు-చర్మముతో కుట్టిన పలువుటంగీలూ, టోపీలూ ధరించిన జనులు వుంటున్నారు. రెండవ వైపున నల్లని శరీరములు గల జనులూ, శరీరమంతటా పచ్చబొట్లు పొడిపించుకొన్న వాళ్ళు నివసించే దేశం వుంది; వీరు తాటియాకు కప్పిన చిన్న కుటీరాల్లో వుంటారు; అత్యుష్ణ దేశమిది. మహారణ్యములు, విశాలమైన నదులూ వుంటాయిక్కడ. ఇచ్చటి యెండ వేడిమిని భరించజాలక హిప్పొపొటోమస్‌లు అంటే నీటి గుర్రములు దినమందత్యధిక భాగమును నీటిలోనే గడుపుతుంటాయి. ఇటువంటి దేశం రెండో వైపున వుంది.

అరేబియను వర్తకులు యీ అన్ని దేశాలకూ వెళ్ళేరు. ఉత్తరాన శీతల దేశాల్లో స్లెడ్జి లనే సకుగుడు బండ్లలోనూ, మహోగ్రమైన ఉష్ణమండలపు ఎడారుల్లో ఒంటెల మూపురాల పైన, సముద్రాలమీద తాలోత్తుంగ తరంగాలలో యెత్తైన నౌకలమీదా, హిందూదేశపు సాంద్ర వృక్ష పంక్తులలో యేనుగులపైనా ప్రయాణాలు గావిస్తూ, అరబ్బులు అన్ని దిశలకూ వ్యాపించేరు. వారు తమతో వర్తక వ్యాపారాలను యెక్కడికి వెడితే అక్కడికి గొనిపోయేవాళ్లు. సిల్కులు, సన్నని వస్త్రాలు, మిరియాల గోనెలు, పంచదార, శర్కర, లవంగాలు, సుగంధ ద్రవ్యాలు, అమూల్యములైన దంతం, లోహాలు, కత్తులు— వీటి మీద మొహమ్మద్ సూక్తులు చెక్కబడి వుండేవి;— ఒకటేమిటి వర్తకపు సరకులను సర్వత్రా గొంపోయీవాళ్ళు. అరేబియా దేశపు వెండి నాణెం ఆనాడు ప్రపంచంలో ప్రధానమైన మారకపు సాధనమైంది. అరబ్బు శబ్దాలు అన్ని భాషల్లోకీ, రష్యన్, జర్మన్, ఫ్రెంచి, ఇంగ్లీషు మొదలైన యిరోపా భాషల్లోకీ, ప్రాగ్దేశపు భాషల్లోకీ కూడా ప్రవేశించినాయి. కారవాన్, మేగజైన్, టేర్, అడ్మిరల్ * మొదలైన మాటలు మిరియాలు,లవంగాలు, శుంఠి మొదలైన సరకులతో బాటుగా యూరోపు లోనికి అరబ్బులు తీసికొని వచ్చినవే!

* కారవాన్ = బిడారు లేక సార్థము. మేగజైన్ = గిడ్డంగి, సరుకులు నిలవచేయు కొట్టు. టేర్ = తారము, సరుకునుంచు పాత్ర బరువు. అడ్మిరల్ = నౌకా దళాధిపతి, ముఖ్యుడు. = అను—

జర్మనీ రాష్ట్రములలో బేరన్లు, బ్రిటన్ ద్వీపాల్లో లార్డులు తమ దుర్గాల్లో దృఢమైన ఓకు బల్లలముందు కూర్చుని విందులు గుడిచేవాళ్ళు. వారి భోజనములలోని వ్యంజనము లన్నింటి లోనూ సుగంధద్రవ్యాలు, మిరియాలు, శొంఠి మొదలైనవి వాడబడేవి. అవి తూర్పున వున్న హిందూదేశం, సింహళం, జావా మొదలైనచోట్ల నుంచి స్థల జల మార్గాల్లో బహు దీర్ఘ ప్రయాణాలు గావించి ఐరోపా దేశాలకు వచ్చేవి. ఆనాడు వాటిని గొనివచ్చినది, అరబ్బు వర్తకులే. యూరోపులో ప్రభువులు తమ తమ యెస్టేట్లలోనే అన్ని వస్తువులనూ కొనుక్కోవచ్చును. అతని క్రిందవున్న దాసులు సువారానికి కావలసిన ఆహార పదార్థాల నన్నింటినీ సమకూర్చేవారు. దాసులే రాజ కుటుంబాలకు కావలసిన దుస్తులు, పాదరక్షలూ కూడా తయారు చేసి సమర్పించుకొనేవారు. కాని జఠరాగ్నికి దీప్తి కలిగించేదీ, జిహ్వాను చుఱుమనిపించేదీ ఐన మిరియం మాత్రం ఆ దేశాల్లో పండదు. అదృష్ట పూర్వమైన యేదో అద్భుత దేశాన్నుంచి రావాల్సిందే. అది! అక్కడికి పోవడమే కష్టం. ఎడారులూ, పర్వతాలూ, సముద్రాలూ గడిచి పోవాలి మిరియం పండే దివ్య భూమికి! దానికై పెద్ద మూల్యం చెల్లించాలి. ఐతేనేమి? మిరియంలేనిదే తిన్న తిండీ, తిండేకాదు! అది లేకపోతే వంట కాలన్నీ చప్పగా, జిహ్వా చచ్చేటట్లుగా వుంటాయి. ఆఖరికి, పందిమాంసం రొమ్ము ముక్కలు వేపి, వేడిగా ఆవిరులు వస్తూంటే తెచ్చినదైనా సరే, లేదా మొత్తంగా కాల్చిన పెద్ద

బాతు కానీ, యెంత రుచిగలదైనా మిరియపుపొడి లేనిదే వొట్టి పిప్పిలా వుంటుంది! అదంతే! అంతేగాదు. మిరియం ఆరోగ్యానికి, జఠరదీప్తికి చాలా మంచిదికూడానని చెప్తారు!

ఐతే, యిల్లాంటి సద్గుణాలు గల మిరియాలు యెక్కడినుంచి రావాలి? అవి చేయాల్సిన యాత్ర యెల్లాంటిది?

హిందూదేశపు దక్షిణ భాగాన్నుంచి మిరియం సముద్ర యానం గావించి, అరేబియా తీరానికి వెళ్ళేది. అక్కడినుంచి ఒంటెలమీాద సవారుచేసి, మక్కాకు చేరేది. ఒంటెలను గొంపోయే వాళ్ళంతా యాత్రీకులు; యాత్రీకులే వర్తకులు! పుణ్య తీర్థాభిగమనంతోబాటు కాస్త కాంచన లాభాన్ని గూర్చి కూడా ఆలోచించడం పాపంకాదు. మక్కా నగరం మళ్ళా ధనవంతమై, జన సంకీర్ణమైంది. ఆ పవిత్ర నగరంలో అన్ని వర్ణముల వర్తకులూ – ఎరుపు, నలుపు, తెలుపు, పసుపు, చామనచాయ మొదలైన సమస్త వర్ణముల వారూ, సమస్త దేశాల వారూ, పవిత్ర దేవాలయ ప్రాంతభూమిలో కూర్చునేవాళ్ళు.

మిరియం మక్కానుంచి మళ్ళా ప్రయాణమై పశ్చిమాభి ముఖంగా వెళ్ళి, బాస్ఫరస్ జలసంధి మీాదనున్న కాన్స్టాంటి నోపుల్‌కు పోయేది. ఈ బాస్ఫరస్ జలసంధి మాత్రమే ఆసియా నుండీ యూరోపును విడదీస్తూంది. కాన్స్టాంటినోపుల్ లోనే హిందూదేశజన్యమైన మిరియం బైజాంటైన్ చక్రవర్తి చేతుల్లోకి మారేది. ఆనాడు పాశ్చాత్య ప్రపంచం అంతట్లోకీ

బైజాంటియం రాజభవనం అత్యంత శోభాయమానంగావుండేది. బైజాంటియం చెర్చిలలోని దేవతా విగ్రహాలు స్వర్ణమయ పీఠాలమీద నిలబెట్టి వుండేవి! వందలకొలదిగా వ్రేలాడే దీప కళికలు చుట్టూవున్న గోడల్లో అమర్చిన రత్నాల్లో ప్రతిఫలి స్తూండేవి!

ఇందులో ఆశ్చర్య మేమీ లేదు. బైజాంటియం చక్రవర్తియే ప్రపంచంలో మహాధనికుడైన బేహారి ఐనప్పుడు, రాజభవనం ఇంద్ర సభలా వుండంటే ఆశ్చర్యం యెందుకు? చక్రవర్తి భాం. డారాల్లో ధాన్యపురాసులు, పట్టుబట్టల మేట్లు, మద్యభాండాలు, ఆలివ్ నూనె గూనలు, తూర్పుదేశాల సుగంధ ద్రవ్యాల సంచులు అంతులేకుండా వుండేవి. మిరియమే వాటన్నింటిలోకీ అతి ముఖ్యమైనది. బైజాంటియం నుంచి వర్తకులు యీ దినుసులను కొని, సముద్రంమీద నౌకల్లో, గుర్రాల నెక్కి భూమిమీదుగా, కొండలపైన, కనుమలగుండా దీర్ఘ ప్రయాణాలు గావించి, మార్సెలీస్, పారిస్, రైన్‌తీరం, ఫ్లాండర్స్ మొదలైన చోట్లకు బోయేవాళ్లు.

2. ఖలీఫాల రాజభవనం, గ్రంథ విక్రేత దుకాణం.

ప్రపంచంలో సుప్రసిద్ధ సుందర నగరాల సుదీర్ఘ జాబితాలో మరొక కొత్తపేరు వినబడింది:— అదే బాగ్దాద్!

'వేయినొక్క రాత్రుల కథ'ను వినని వా రుండరనుకుంటా!

మహమ్మదీయ మతానికి ప్రధానపీఠాధిపతి, మహమ్మదీయ ప్రపంచానికి చక్రవర్తీ కూడ ఒక్కరే;– అతనినే 'ఖలీఫా' అంటారు. ఆనాటి ఖలీఫాల రాచనగరులనుగూర్చి, అచ్చట కన్నుల పండువగా వుండే స్థంభాలు, కమానులు, తెరలు మొదలగువాటి మీాది అత్యద్భుత శిల్ప సౌందర్యాన్ని గూర్చి విననివారెవరు? ఎడారిలో మరీచికా జలమువలె భ్రమాజనకమైన ఆ ప్రాసాదముల శోభను ప్రశంసించని వారెవరు? శిల్పిచేతిలో నిర్జీవ గండ శిలా ఫలకాలు తమ భారాన్నీ, స్థాణుత్వాన్నీ గోల్పోయి, సజీవములైనాయి. కేళాకూళుల నుంచి జలశీకరములు స్వచ్ఛ స్ఫటిక శిలా కుట్టిమములమీాద పడుతూంటే, జలములు స్ఫటిక శిలలుగా మారినవో? స్ఫటికశిలలే ద్రవించినవో? అనే సందేహం చూపరులకు కలగక మానదు! అంత విశాలమైన రాచ నగరులోనూ ఒక్క దేవతా విగ్రహం కాని, మానవప్రతిమ గాని కనబడదే! ఇస్లాం మతము విగ్రహములను, ప్రతిమా శిల్పాన్ని నిషేధించింది గనుక నేకదూ! కాని, ప్రతీ కుడ్యమూ, స్థంభమూ, సరంబీ కూడ చక్కని లతలతో అల్లిబిల్లిగా పెనవైచుకొన్న ఖొరాణ్ సూక్తులు చెక్కబడి యెంతో మనోజ్ఞముగా వుండేది. అరబిక్ లిపి అనేక లతావితానంలాగ, చక్కని కల్పనా శిల్పానికి అనువుగా వుంటుంది! వాటితోబాటు చిత్ర విచిత్రములైన చెక్కడపు లతలు యెవరూ విడదీయరాని అక్షర పుష్ప మాలికలా యను నట్లుంటాయి!

ఖొరానులోనుంచి తీయబడిన యీ సూక్తు లేమి చెపుతు న్నాయి? అవన్నీ ఈశ్వరుడైన 'అల్లా' నూ, ఆయన ప్రవక్త 'మొహమ్మద్' నూ పొగడుతూ, ఖలీఫాల ప్రాసాదం యీ భూలోకంలో అన్నిటికంటెనూ అతిలోక సుందరమైనదని వర్ణి స్తూనూ వుంటాయి.

రాజప్రాసాదం చూసేముగదా! గనుక ఒక్కసారి బాగ్దాదు రాజవీధిలోని నదీమ్ దుకాణానికి పోయి వత్తము. నదీమ్ పుస్తక విక్రేత. దుకాణంలో పుస్తకాలు కుప్పలు తిప్పలుగా వున్నాయి. వాటి వెనుక నున్న దుకాణదారుడు మనకు కనబడనే కనబడడు! పుస్తకాలకి విలువ యేమిటి? పుస్తకాలు కూడా సంపదక్రింద లెక్కేనా? ఏమో, చూస్తాంగదా. ఈ పుస్తకాలు ఖరీదైన మేకపిల్లల చర్మాలమీద వ్రాయబడినవీ గావు, ఐగుప్త దేశపు పాపిరసు పైన వ్రాసినట్టివీగావు; చీనానుంచి వచ్చిన చౌక కాగి తంమీద వ్రాసినవే, యిక్కడి గ్రంథాలు! ఆ దుకాణంలో పుస్తకాలేగాక బోలెడంత దుమ్మూ ధూళీకూడా వున్నాయి! ఏదేమైనా ఖలీఫాల రాజప్రాసాదంలో కంటె యీ పుస్తకాల అంగడిలోనే యెన్నెన్నో చిత్రవిచిత్రాలున్నాయని చెప్పాలి.

దుకాణదారుడు నిన్ను అతి మర్యాదగా 'మీకే పుస్తకం కావాలి?' అని ప్రశ్నిస్తాడు. తాను తయారు చేసిన పుస్తకాల జాబితానుకూడా అతడు నీకు చూపిస్తాడు. అరబిక్ భాషలో వున్న పుస్తకాల జాబితా, అది చాలా దీర్ఘమైనదే! పెర్షియన్ కావ్యాలు, గ్రీకు తత్త్వశాస్త్రాలు, వారి పాండిత్య ప్రకర్షా

ద్యోతకములైన వ్యాఖ్యానాలు;- యిల్లాంటివన్నీ ఆజాబితాలో నువ్వు చూస్తావు. వీటిల్లో ఏ గ్రంథం చూడాలనే కుతూహాలం వుంది, నీకు? హిందూదేశపు గణితశాస్త్రమా? లేక జియోగ్రాఫియా? అంటే భూప్రపంచం, దానిమీాది జనుల్ని గురించిన శాస్త్రమన్నమాట! లేక నీకు యిష్టమైనది, బహుశః ప్రవక్తల, మహారాజుల చరిత్రలున్నది కావాలా? వీటిలో తబరీ రచించిన దొక పెద్ద పుస్తకం వుంది, యావత్ప్రపంచ చరిత్రనీ వివరించేది; అందులో అనేక దేశాల మహాజనులనుగూర్చి, యూదు ప్రవక్త మోజెస్‌నుగూర్చి, యోధాగ్రణి అలగ్జాండరుచక్రవర్తిని గురించి పెరిష్యా సార్వభౌముడు సైరెస్‌నుగూర్చి, అగస్టస్ చక్రవర్తిని గురించి, మరెందరెందరో మహానుభావుల్నిగూర్చి చదువగలవు.

ఈ అంగడిలో కొన్ని చారిత్రక గ్రంథాలూ వున్నాయి. ఆయా గ్రంథకర్తలు వీలైనంత యదార్థంగా, సత్యంగానే తమ కథనములను సాగిస్తూవచ్చేరు. చరిత్రకారుడు, తను ఆ భోగట్టా అంతా యెవరివల్ల తీసుకొన్నాడో చెప్తాడు. మొట్టమొదటే ప్రతి గ్రంథంయొక్క మొదటి పుటమీాద 'నేనీ కథను ఫలానా వారివల్ల విన్నాను.' 'ఫలానావారు ఫలానా వారికో, ఫలానా రీతిగా చెప్పిరి.' 'అతడు యిల్లా చెప్పేడు.' 'ఫలానా ఫలానా వాడనైన నేను...వ్రాస్తూన్నాను.'- ఇదీవరస. అక్కడనుంచి కథాక్రమము యెవరో ప్రత్యక్ష సాక్షి చూచినదంతా గ్రంథకర్తకు చెప్పినట్లుగానే వ్రాయబడుతుంది... ఆదియుగంబునందు పరాశరాత్మజుండైన కృష్ణ ద్వైపాయనుండను బ్రహ్మర్షి

...వేదవ్యాసుండై తన శిష్యులయిన పైలవైశంపాయన సుమంతు జైమినులకుం...చతుర్యుగ మహర్షి రాజచరితంబు లును...భారత వీరుల సహాగుణంబులను తన విమలజ్ఞాన మయంబైన వాగ్దర్పణంబున వెలుంగుచుండ...విశ్వజనీనమై చేసే భాషితంబు. వ్యాస శిష్యుండైన రోమహర్షణునకు బుత్రుం డైన ఉగ్రశ్రవసుడను సూతుండు సుపౌరాణికుండు నైమి శారణ్య పుణ్యక్షేత్రమున గులపతి శౌనకుండు పరమ పావని బ్రహ్మర్షి గణసముపాసితుండై యుండ...లోకహితార్థంబుగా.. ధర్మ శాస్త్రార్థ తత్త్వంబులును...ఆదిక్షత్ర చరిత్రంబులును గల మహాభారత తేతిహాసంబునుం...పురాణ పుణ్యకథా కథనదక్షుండై జెప్పె...తొల్లి వైశంపాయనుండు జనమేజయునకుం జెప్పిన రీతి...సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునకుం జెప్పెనని..ఇదీ కథాక్రమం!

నీకు జ్ఞాన సేకరణాపేక్ష వుందా ? ఉంటే, యిదిగో ! ఇదొక పెరిష్యన్ పండితుని గ్రంథం ఆయన సమస్త మత ధర్మములను గూర్చి, అన్ని విజ్ఞాన శాస్త్రాలను గురించీ చాలావరకు ప్రామా ణికంగానే, నిష్పక్షపాతంగానే వ్రాసి, నీకు అందించేడు!

నీకు యీ భూమీ, ఆకాశమూ యెల్లా నిర్మించబడ్డాయో తెలుసుకోవాలని వుంటే, అదిగో! ఆలజెస్ట్ టోలమీ రచిం చిన యీ మహాగ్రంథం ముప్పై సంపుటాలూ కూడా అరబిక్ భాషలోకి అనువదించబడి సిద్ధంగానే వుంది.

ఖలీఫాల రాజసభాభవనంలో నీకు ఖలీఫా భవన సంబంధ మైన విశేషాలే కనబడతాయి. కాని, యిక్కడ యీ ధూళి

ధూసరిత అంధకార బంధుర గ్రంథ విక్రయ స్థానంలో యావత్తు ప్రపంచాన్ని గూర్చి, సముద్రాంతరాలను గూర్చి, ఖగోళాదులను గూర్చి కూడా బోలెడంత భోగట్టా సేకరించబడి వుంది. అనేక సహస్రాబ్దాల జ్ఞానవిజ్ఞానమంతా, అనేక తరాల సంచిత జ్ఞాన మంతా యిక్కడ రాసిగా చేయబడి వుంది! స్ఫటిక శిలా నిర్మాణాలూ, అమూల్య రత్న ముక్తామణి సంచయములూ కంటె యీ విజ్ఞాన సేకరణమే కష్టతరము! ధూళిధూసరితమై వినీతంగా కనబడుతూన్న యీ గ్రంథనిధి విలువ కట్టరానిది.

ఒక ఖలీఫా యిల్లాఅన్నాడు: "పండితుని మషీరసం (సిరా) యోధుని రక్తంవలెనే మహాగౌరవ భాజనము." దీనిలో అతిశయోక్తి లేదు!

ఖలీఫా లందరూ గ్రంథముల విలువను గ్రహించని మాట నిజమే అనుకోండి. ఖలీఫా ఓమర్‌కి పెరిషియా విజయయాత్రా సందర్భంలో ఒకచోట యెన్నో గ్రంథాలు కనపడినవట. వాటినేమి చేయమన్నారని అతని సేనాధిపతి అడిగేడు: "మనం కొల్లగొనిన వాటన్నిటితో బాటుగా యీ గ్రంథాలనుకూడా నిజమైన దైవ విశ్వాసులకు పంచిపెట్టమని సెలవా?" దీనికి ఖలీఫా ఓమర్ యిల్లా జవాబిచ్చేడు: "ఈ గ్రంథాల్లోని విషయం ఖొరానులో వున్నదే ఐతే యివి నిరుపయోగమే కదా. లేక ఖొరాన్‌లోని విషయాలు గాక తదితరములే వీటిల్లో వుంటే యివి బహు దూష్యములూ, ప్రమాదకరములూ గదా. అందుచేత, ఏ పక్షంలోనూ యివి తగులబెట్ట వలసినవే!"

కొందరు యితిహాసకులు యీ సంఘటన పెరిష్యాలో గాక అలగ్జాండ్రియాలో జరిగిందంటారు. అక్కడా, యిక్కడా, యింకా యెన్నోచోట్ల యిల్లాంటి ప్రబుద్ధులు అనేక కాలాల్లో మనకు కనబడతారనేది మరీ సత్యం. అలగ్జాండ్రియా నగరంలోని గ్రంథాలయాలు యెన్నోసార్లు తగులబెట్టబడినాయి. సీజర్ పటాలాలచేత, మొదటి క్రైస్తవ మతోన్మాదులచేత, కులపతి థియోఫిలస్ ఆశీర్వాదంతో ఆయన అనుచరులచేత;- యీ గ్రంథాలయాలు నాశనం గావించబడినాయి. ఏవైనా మిగిలి వుంటే అవీ, తరువాత సేకరించబడినవీ యావత్తూ కూడ అరబ్బులు అలగ్జాండ్రియాను జయించి నప్పుడు సర్వనాశనం గావించేసేరు.

ఇదంతా బహుశః జరిగి వుండవచ్చు. కాని, ఆకాలం గతించిపోయింది. అరబ్బులు యిప్పుడు విజ్ఞానాన్ని గౌరవించడం నేర్చుకున్నారు. ప్రతీ ఒక్కరూ తన యిచ్చవచ్చినట్లు ఆలోచించేందుకూ, స్వకీయ విశ్వాసాలు గలిగి వుండడానికీ అరబ్బులు యిప్పుడు అనుమతిస్తూన్నారు! ఖలీఫాల రాజ్యమందంతటా, అన్ని నగరాల్లోనూ డమాస్కస్, బాగ్దాద్, బొఖారా, ఉర్గెంజ్ మొదలైన పట్టణాల్లో పండితులు స్వేచ్ఛగా ప్రకృతిని గూర్చి పరిశోధిస్తూ, యీ సృష్టి యెట్లేర్పడినదా? యని దీర్ఘచర్చలు గావిస్తూన్నారు. వీరిలో అరబ్బులు, పెరిష్యనులు, ఖారెజ్మియన్లు, యూదులు అన్ని జాతులవారూ, మతాలవారూ వున్నారు.

శతాబ్దాలు గడిచిపోతున్నాయి. తొమ్మిది, పది, పదకొండు...

అరబ్బులైన ఖలీఫాల రాజ్యం ముక్కలైంది. కాని, యిందు మూలంగా శాస్త్రజ్ఞుల, పండితుల కార్యక్రమానికి అంతరాయం కలుగలేదు. పండితులు, తామే జాతికీ, మతానికీ చెందినా, యెక్కడవున్నా తాము ప్రపంచ పౌరులమని, మానవజాతికి చెందిన వాళ్ళమని భావించేవారు. స్పెయిన్‌లోని కార్డోవాలో వుండనీ, మెసపొటేమియా లోని బాగ్దాద్‌లో వుండనీ, మధ్యాసియాలోని బొఖారాలో, ఉర్గెంజ్‌లో వుండనీ మరెక్కడ వుండనీ అంతా వారి కొకటే. పండితులు ఒకచోట శోభిస్తారు, మరొకచోట శోభించరు అనేది లేదుగదా. ప్రతి అమీరూ, ఖానూ, ఖలీఫా తన ఆస్థానానికి సుప్రసిద్ధ పండితులను ఆకర్షించాలని ప్రయత్నించేవాడు. రాజధానులకు, పట్టణాలకు దివ్య భవనాల కంటె పాఠశాలలూ, గ్రంథ భాండాగారములు, నక్షత్రశాలలూ మొదలైనవే అధికతర శోభ నిస్తాయని భావించబడేది. చివరకి బైజాంటైను చక్రవర్తికూడా మహాపండితులను, శాస్త్రవేత్తలను— ఖలీఫాల ఆస్థానాల్లో ప్రశస్తి గాంచిన వారిని— కాన్‌స్టాంటినోపుల్ లోని తన రాజసభకు ఆకర్షించాలని తాపత్రయ పడేవాడు. రత్నముల కోసం రాజాధిరాజులైన అన్వేషణ చేస్తారు గాని రత్నాలు వెతుక్కోవుగదా.

సుదూరంలోని మధ్యాసియా సైకత ప్రదేశములలో, ఉర్గెంజ్ నగరం వుంది. అక్కడి నక్షత్ర శాలలలో పండితులు, జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు ఖగోళవేధ గావిస్తూ, విశ్వరూప విచారణ గావి

స్తూండేవాడు. ఆనాటి ఉర్గెంజ్ నగరం బాపతు యీనాటికి మిగిలిన దల్లా నిర్జనమైన యెడారిమధ్య నొక శిథిల స్థంభం మాత్రమే. కాని, ప్రాచీనకాలంలో ఉర్గెంజ్ ఒక మహానగరం, సంపదల కాలవాలము. ఖార్మెజ్ 'షా' లకు రాజధాని, ఖార్మెజ్‌షాలు మధ్యాసియా, పెరిష్యాల పరిపాలకులు. ఖర్మెజ్ నుంచే ప్రాచీన యాత్రీకుడు ఆల్ బిరూనీ హిందూదేశానికి బైలుదేరినది. దర్శన శాస్త్రాలకూ, అపూర్వ శిల్పాలకూ, పాడిపంటలకూ, వెండి బంగారాలకూ, వెలలేని రాళ్ళకూ, విచిత్ర వృక్ష జంతు సంతతులకూ, సుగంధ ద్రవ్యాలకూ పుట్టినిల్లైన ఆ మహావిచిత్ర దేశాన్ని భూతల స్వర్గాన్నిగూర్చి స్వయంగా తెలుసుకునేందుకూ, చూచేటందుకూ ఆల్ బిరూనీ దుష్కరమైన యీ యాత్రగా వించేడు.

హిందూదేశపు మతాలకు భిన్నమైన మతానికి చెందిన విదేశీయుడు, ఆల్ బిరూనీ. హిందూదేశానికి ఉత్తరాన వున్న ప్రాంతాలన్నిటా యీ విమతస్థులు ఆక్రమణలు సాగించేరు. ఆల్ బిరూనీ నిరాకారుడైన ఏకేశ్వరుని యందు నమ్మకం గలవాడు. హిందూదేశంలోనో, జనసంఖ్య కంటె దేవుళ్ళ సంఖ్యే హెచ్చు! ఆల్ బిరూనీ విగ్రహముల ముందు మ్రొక్కు నిరాకరించే మతానికి చెందినవాడు. హిందూదేశంలో పెద్ద పర్వతాలే బుద్ధదేవాది విగ్రహాలుగా చెక్కబడి నట్టిది! చతుర్భుజుడైన శివుని *

* నటరాజు ఐవుంటాడు. సర్వసాధారణంగా విష్ణువే చతుర్భుజుడుగా చిత్రించబడతాడు, హైందవ సాంప్రదాయంలో—అనువాదకుడు

ఆలయంలో వందలకొలది దేవదాసీలు రాత్రింబగళ్లు నాట్యం చేస్తూంటారు.

తమ మత విశ్వాసాదులు యెల్లాంటివి గానీండి, హిందూ దేశీయులు ఇస్లాం యాత్రీకుడైన అల్ బిరూనీకి సగౌరవంగా స్వాగతమిచ్చేరు. విజ్ఞానాన్వేషణలో తమతోడి సహచరుడుగా ఆల్ బిరూనీ పండితుణ్ణి అక్కడి బ్రాహ్మణులు గౌరవించేరు. స్వదేశానికి తిరిగి పోయేక ఆల్ బిరూనీ ఒక గ్రంథం వ్రాసేడు. దానిలో తనకు విచిత్రంగానూ, కుతూహలకరంగానూ తోచినట్టి హిందూ దేశపు ఆచార వ్యవహారాలు, మతాలు, భావాలు మొదలైన వాట్లను గూర్చి ఆయన వ్రాసేడు.

విజ్ఞానజ్యోతి పశ్చిమంలో బలవంతంగా ఆర్పివేయ బడు తూంటే, తూర్పు దేశాల్లో మాత్రం యీ మహాజ్యోతి దేదీప్య మానంగా వెలుగుతూ, దిగ్విజయం గావిస్తూంది. విద్వాంసులైన గ్రీకు తాత్త్వికుల గ్రంథాలు ఒక పుస్తకం నుంచి మరో పుస్త కం, ఒకభాషనుంచి యింకో భాషలోకీ వ్రాయబడుతూన్నాయి. అరిస్టాటిల్ జయభేరి ప్రాగ్దేశాల్లో మ్రోగించేడు. మహావీరుడైన అలగ్జాండరు ఖడ్గంతో జైత్రయాత్ర గావిస్తే, అట్లుగాకండా కేవ లమూ కలంతోనే మహాపండితుడైన అరిస్టాటిల్ యీ విజయ యాత్రను సాగించేడు! *

* హిందూదేశీయులకు అరిస్టాటిల్ గ్రంథాలు వచ్చినవా యనే విషయంలో సందేహంలేదు, గాని హిందువుల జ్యోతిశాస్త్రం, ఆయుర్వేదం, దర్శన శాస్త్రాలు, శిల్పం, భాషాశాస్త్రం, కళలు మొదలైనవన్నీ అంతకు చాల ముందునుంచీ ఇరాన్, అరేబియా, పాలస్త్రీనా, మెసపొటేమియా, గ్రీసులకు వెడుతూనే వున్నాయనీ, అనేక గ్రంథాలను ఆయా భాషలలో అనువాదాలుగా చూడగలమనీ పరిశోధకులు వ్రాస్తూన్నారు—అనువాదకుడు.

టోలమీ వ్రాసిన అల్మాజెస్టు, • సిరియా, పెర్షియా, ఖొరాస్మెజ్ దేశాలద్వారా హిందూదేశానికి చేరుకుంది. ఐగుప్త విద్వాంసుడు ఇబన్ ఆల్ హాసన్ రచించిన చిన్న శాస్త్రీయగ్రంథంలో గ్రీకుల భూమితిశాస్త్రం, హిందువుల బీజగణితంకూడావున్నాయి. అరబ్ గణిత శాస్త్రజ్ఞులు గ్రీకు ఆర్కిమెడీస్, హిందూ ఆర్యభట్టు గ్రంథాలను సాకల్యంగా పఠించేవారు.

తూర్పునుంచి తిరిగి పశ్చిమాభిముఖంగా ఒక యెదురు ప్రవాహం బైలుదేరింది. హిందూ గణితశాస్త్రం నుంచి అంకములను అరబ్బులు యూరోపు ఖండానికి తీసికొనిపోయేరు. ఈ ప్రయాణంలో అంకెల పేర్లుమారి, చివరికి యూరోపు చేరేసరికి అవి అరబ్ అంకెలైనాయి. విద్వాంసుడైన గుర్బర్ట్ పరివ్రాజకుడు యూరోపులో యీ అంకెల నుపయోగించడానికీ, అబాకస్ అనే గణనా సాధనము నుపయోగించడానికీ ప్రప్రథముడు.

అయస్కాంత సూచి, కాగితము;— యివి రెండూ చీనానుంచి అరబ్బులద్వారానే యూరోపు చేరినాయి. అప్పటినుంచీ సముద్రయానం చేసే యిటలీ ఓడలు యీ అయస్కాంతసూచి

• క్రీస్తుశకం 140 ప్రాంతంలో ఐగుప్తజ్యోతి శ్శాస్త్రజ్ఞుడగు టోలమీ రచించిన ఉద్గ్రంథం. అల్మజెస్ట్ అను మాటకర్థం మహాగ్రంథం అని. ఇందులో క్షేత్రమితి, ఖగోళశాస్త్రం మొదలైన గణిత శాస్త్ర విషయాలమీద ఆనాటికి తెలిసిన విజ్ఞానమంతా వ్రాయబడింది—అనువాదకుడు.

(కంపాస్) వల్లనే దిక్కు తెలుసుకొని, తమ ప్రయాణాలు సాగించేవి. అప్పటికి ఇటాలియనులు క్రైస్తవులు. గాన అయస్కాంత సూచిలో నుంచి గడ్డిపోచను అడ్డంగా గ్రుచ్చి, శిలువ మాదిరిగా చేసి, దానిని చిన్న నీటిగిన్నెలో తేల్చి వుంచేవాళ్లు. నీటిగిన్నెలో యీ శిలువ తేలుతూ, అయస్కాంతసూచి ఉత్తర దక్షిణ దిక్కులను చూపుతూండేది. అంతవరకు గొఱ్ఱెపిల్లల చర్మములను వ్రాత కుపయోగించేవారు. వాటికి మారుగా కాగితముల నుపయోగించుటకు కూడ యూరోపులో ఇటాలియనులే ప్రప్రథములు. సిరియానుంచే యీ కాగితములను (ఇటాలియనులు) చేయుట నేర్చుకొన్నారు.

మానవ భావధోరణుల వివిధ ప్రవాహాలు కలిసి, ప్రపంచ మానవ విజ్ఞాన మనే విశాల సముద్రం యేర్పడజొచ్చింది. ఈ భావధోరణులు తమ అభివృద్ధి పథంలో యెన్నెన్నో ఆటంకముల నధిగ మించాల్సి వచ్చింది. వివిధ భాషలు, ఆచారాలు, వస్తువులను చూచుటలో గల దృక్పథ భేదాలు;- యిల్లాంటి వెన్నో ఆటంకాలుగా వుండేవి, మొట్టమొదట్లో. తరువాత అసహిష్ణుత వల్ల కలుగు కుహనా ఆటంకములు వుండనే వుంటాయి!

నూతన భావములను ధైర్యంగా సమర్థించ గల ధైర్యశాలురు యెప్పుడూ యెక్కడా వుంటూంటారు. వారి కృషివల్లనా నూతన భావస్రవంతులు అన్ని ఆటంకాలను బ్రద్దలు కొట్టుకొనిగాని, వాటి నధిగమించి గాని నదీప్రవాహంలాగ సాగరగామినియై పురోగమిస్తుంది.

మానవుడు విజ్ఞానరంగంలో నూతనవిజయములను సాధించు ఘట్టములో యిప్పుడు తిరిగి అడుగు బెట్టేడు.

భూగోళం చుట్టూ నౌకలో తిరిగి ప్రదక్షిణం చేసి వచ్చిన మొదటి నావికుడు మెగల్లాన్ అని చదువుతుంటాం. మెగల్లాన్ భూమి గుండ్రంగా వుందని ఋజువుగా వించేడు. అతనికి చాల పూర్వమే అబుల్ ఫిదా యను సిరియను దేశీయుడు భూప్రదక్షిణం గావించు యాత్రీకుడు తాను బోవు దిశనుబట్టి పంచాంగ తిథులకు యిరవై నాలుగు గంటలు ముందుగాని, వెనుకగాని వుంటాడని ఋజువు చేసేడు.

జ్యోతిశ్శాస్త్రవేత్తయైన కోపర్నికస్ కు చాల పూర్వమే తార్ఖిక్ విద్వాంసుడైన అల్ బిరూనీ, నక్షత్ర చలనక్రమవ్యవస్థను సూర్యునిచుట్టూ భూమిగావించే భ్రమణం యేవిధంగానూ ప్రతిరోధించడం లేదని ప్రకటించేడు! ఆయన ఒక పట్టికను తయారుచేసేడు. సూర్యునికి సాపేక్షంగా భూమియొక్క నక్షత్రాలయొక్క పరిభ్రమణమును చూపుతూ గణితమును వేసే రాయన. దీనికి మెచ్చి షా, అల్ బిరూనీకి ఒక యేనుగును, అది మోసినంత వెండినీ బహూకరించేడు! కాని, అల్ బిరూనీ పండితుడా పారితోషికమును అంగీకరించక, త్రిప్పి పంపివేస్తూ యిల్లా చెప్పేడట! "నాకు వెండి బంగారము లవసరము లేదు. ప్రభూ! నాకు కావలసినంత సంపద, జ్ఞానసంపద వుంది. చాలు. ఆశకు అంతు యెక్కడ?"

మరొక పండితుడు, ఆల్ హాసన్ అను నాతడు కొన్ని గణితములు వేసి, సూర్యాస్తమయ సమయానికే సూర్యబింబం దిఙ్మండలానికి దిగువ 52,000 అడుగులు క్రిందికి దిగివుంటాడనీ, అప్పటికి గాని సూర్యకిరణాలు మనకు కానరాకండా పోవడం లేదనీ ఋజువు గావించేడు. ఈనాడు ఆధునిక ఖగోళశాస్త్రజ్ఞులు గావించే పరిశోధనా ఫలితాలకీ లెక్క దాదాపు సరిపోతూంది.

కొందరు శాస్త్రజ్ఞులు బ్రహ్మాండ గోళగతుల్ని గుణిస్తూ, అనంతాకాశాన్ని కొలుస్తూంటే, మరి కొందరు పరమాణు ప్రపంచాన్నిగూర్చి పరిశోధనలు సాగించేవారు. అరిస్టాటిల్ సిద్ధాంతాలు వీరికి కొట్టిన పిండే. అలగ్జాండ్రియన్ పండితుల గ్రంథాలనూ వీరు పఠిస్తూండేవాళ్ళు. ప్రపంచంలో ప్రతి వస్తువూ మారుతుందని వారికి తెలుసును. అల్లాగైతే రాగిని బంగారంగా యెందుకు మార్చలేము? భూగర్భంలో బంగారం తయారవడానికి వేల యేండ్లు పడుతూందని వాళ్ళకి తెలుసును. కాని, ప్రకృతి వేల యేండ్లలో చేస్తూన్నదానిని మానవుడు యుక్తిచేత కొద్ది గంటలలో సాధించ లేడా? అనేదే వాళ్ళ ప్రశ్న. అరేబియను రసవాదులు యీ ప్రశ్నకు జవాబు నన్వేషిస్తూ, అలగ్జాండ్రియను పండిత ప్రకాండులు వ్రాసిపెట్టిన 'పాపిరస్' కాగితపు చుట్టుల నన్నిటినీ తిరగేస్తూండే వాళ్ళు!

ఐగుప్తీయుల సాంప్రదాయం ప్రకారం యీ రసవాద తంత్ర గ్రంథాలన్నీకూడా నశ్వర మానవులచే వ్రాయబడినవి గాక, వారి దేవుడైన తోత్ రచించినవే. ఐగుప్తీయుల 'తోత్'

దేవుణ్ణే గ్రీకులు 'హెర్మిస్' అని పిలుస్తారు. అందుచే నీ రసవాద శాస్త్రమును తత్త్వవర్తకుడైన హెర్మిస్ దేవుని పేర 'హెర్మిటోలజీ' అని పిలిచేవారు. ఈ శాస్త్రాన్ని గురుముఖతః ఉపదేశం పొందినవారే గాని యితరు లెవ్వరూ చూడగూడదు. చదువగూడదని ఖచ్చితంగా ఆదేశించబడింది! *

* హిందూదేశంలో కూడ కనీసం 3000 సంవత్సరాలుగా రసవాద శాస్త్రం వుందని పరిశోధకులు చెపుతూన్నారు. రసవాద ప్రవర్తకుడు ఈశ్వరుడనీ, ఈశ్వరుడు తన భార్యయైన పార్వతికి మొదట యీ శాస్త్రాన్ని చెప్పేడనీ, తరువాత మహర్షులకు యిది ఉపదేశించబడిందనీ హైందవ సాంప్రదాయం. పాదరసమునే రసమని వాడుక. రసము ప్రధాన ద్రవ్యంగా, దానిచుట్టూ నిర్మించబడిన శాస్త్రము గాన దీనికి రసవాదమని పేరు. రసం ఈశ్వర బీజమనీ, దానిలో మహాశక్తి యిమిడివున్నదనీ, దాని చంచలత్వ తారళ్యములను పోగొట్టి, స్థాపనచేసి, దాని నింకా అనేక రసాయనిక ప్రక్రియలకు లోనుగావించినట్లైతే అది మానవులకు సేవనయోగ్యమై వ్యాధిజరామృత్యువులను తొలగించే దివ్యౌషధ మవుతుందనీ, స్వర్ణయోగంకూడ దీనివల్ల సాధ్యమనిన్నీ విశ్వసించేవారు. అనేకమంది ఋషులపేర యెన్నో రసవాద గ్రంథాలు సంస్కృతంలో వున్నాయి. రసరత్న దీపిక, రసరత్న సముచ్చయము, రస ప్రదీపిక, రసేంద్ర సంగ్రహము, రస రత్నాకరము, రస తంత్రము, రస సింధు;- యిత్యాదులు. ఈ శాస్త్రాన్ని గురూపదేశం పొందిన వారే అభ్యసించాలని నియమంవుంది. బౌద్ధులకాలంలో రసవాదం మరింతవ్యాప్తినొందింది. నాగార్జునుడు గొప్ప రసవాది. రసవాద శాస్త్రంలో అనేక క్రొత్తవిషయాల్ని కని పెట్టిన వాడు. ఆయుర్వేదానికి రసవాదాన్ని జతపరచి అనేక నూతన ఔషధ యోగములు కనిపెట్టేడు. ఎన్నో రసవాద గ్రంథాలు అరబ్బీ, హెబ్రూ, గ్రీకు భాషలలోనికి పరివర్తన గావించబడినాయి. హిందూ రసవాద, ఆయుర్వేద, గణిత శాస్త్ర వేత్తలను ఖలీఫాలు తమ ఆస్థానానికి ఆహ్వానించి, గౌరవించి, అనేకగ్రంథాల్ని పరివర్తన చేయించడమే గాక నూతన పరిశోధనలు కూడా చేయించేవారు. చైనీయులు కూడ హిందూరస గ్రంథాలను గొనిపోయి, తమభాషలోనికి పరివర్తించుకొన్నారు. చూడుడు, పి. సి. రే. రచించిన 'హిస్టరీ ఆఫ్ ది హిందూ కెమిస్ట్రీ' మొదలైన గ్రంథాలు—అనువాదకుడు.

అట్టి రసవాద గ్రంథం ఒకదానిలో వ్రాసిన యీక్రింది విష యం చూడండి: "ఒకే మూలకారణాన్నుంచి సృష్టి సమస్తమూ వచ్చినట్లే, ఒకేమూల పదార్థాన్నుంచే యితర పదార్థాలన్నీ సృష్టించబడినాయి. దాని తండ్రి సూర్యుడు, తల్లి చంద్రుడు, వాయువు దానిని తన గర్భంలో మోసింది. భూదేవి దానిని పాలిచ్చి పెంచిన దాది. ఘన పదార్థంనుంచి పొగ వచ్చినట్లు పృధ్వీ భూతాన్నుంచి తేజోభూతం వేరుచేయ బడుతూంది. అప్పుడే నీకు యీ ప్రపంచ మంతట్లోకీ అమూల్యమైన పదార్థం లభిస్తుంది. . .

దీనిభావమేమి, తెలుసులేక ? అమాయకులూ, చదువుకోని వాళ్ళూ యీ సమస్యను విడగొట్టేందుకు బుర్రలు కొట్టుకొనే వాళ్ళు. కాని, గురూపదేశం పొందిన వాళ్ళకి మాత్రమే దీని కర్థం తెలుసు ! సూర్యుడంటే బంగారం, చంద్రుడంటే రజితం, శని అంటే సీసం, బుధుడు అంటే పాదరసం;- యిదీవరస. అంతా సంకేతమయం !

అలగ్జాండ్రియను రసవాదులు పరిశోధనలను, ప్రయోగాలను పునః పునః అరబియను శాస్త్రజ్ఞులు కొనసాగించేరు. వివిధ లోహాల్ని కరిగించేవాళ్ళు. పుటాలు పెట్టి భస్మాలు చేసేవాళ్లు, మర్దనం, స్వేదనం, స్థంభనం, దహనం అంటూ యెన్నో క్రియలు చేసేవాళ్ళు. ఇవన్నీ వారు యెందుకు చేసేవారో తెలుసా? సూర్యుణ్ణి దొరికించుకునేందుకే ! అంటే బంగారం చేసేందుకన్న మాట ! వారు రాగిని యెన్నెన్నో యితర పదార్థాలతో

యెత్తిచ్చి కరిగించేవాళ్లు. కొందరకు యేదో తెల్లని పదార్థం, మరికొందరకు పసిఁడిరంగుపదార్థం లభించేదనుకోండి. అందుచేత కొందరు 'ఆహా! ఇకనేం! రాగి రజితంగా తయారు గాబోయే టట్లుందే!' అనుకుంటే మరికొందరు 'అబ్బో! లోహాలకు రాజు, బంగారం తయారయ్యేందుకు కించెంతో లేదు!' అనుకునేవాళ్ళు.

ఇక సూక్ష్మవస్తు ప్రదర్శనంలో శాస్త్రజ్ఞులొక నీడకోసం, అదృశ్య భూతంకోసం అన్వేషిస్తూన్నట్లుండేది. అది చేతికి దొరు కకపోయినా వారికి యీ అన్వేషణలో నిజమైన పెన్నిధు లెన్నెన్నో దొరికేయి. నైట్రస్ ఆక్సైడ్‌ను, సల్ఫ్యూరిక్ ఆసిడును కనుగొన్నారు; లోహాలను ద్రావణీయములుగా జేసి, లవణములను పొందు విధానములనూ తెలుసుకున్నారు. రస వాదులు, గంధకం, పారదం, పాషాణం మొదలైన వాటి గుణ గణాలను నిర్ధారణగా తెలుసుకుంటూ వచ్చేరు.

మసక మసకగా వుండే పరిశోధనాగారాల్లో, విచిత్రమైన పాత్రాదికముల మధ్య - రెండు మూతుల సీసాలు, పొడనైన మెడగల బకయంత్రాలు, మూకుళ్లు, బానలు, మృత్పాత్రలు, లోహపు కడ్డీలు, సిబ్బెలు మొదలైన వాటి మధ్య రసవాద ప్రయోగాలనుంచి ఒక నిజమైన విజ్ఞాన శాస్త్రం, రసాయన శాస్త్రం జన్మించింది.

మానవులు తమ నేత్రాలకు కానరాని అతి సూక్ష్మకణము లనుకూడ పట్టుకని, వాటి విషయంకూడా తెలుసుకో ప్రయ

త్నిస్తూన్నారు. సూక్ష్మకణములను పట్టుకునేందుకు అతిసేప్పగా బోనులు ఒగ్గేరు! ఈ కణముల మార్గములో వడబోత సాధనా లను పన్నేరు. వేటగాడు జంతువుల్ని తానొగ్గిన మాటుల్లోనికి తరిమినట్లు, శాస్త్రజ్ఞులు యీ సూక్ష్మకణాల్ని ఒక సన్నని గొట్టంలోని చిక్కు దారిగుండా తరిమేవారు. ఒక పదార్థాన్ని చూర్ణంచేసి, మరొకదానితో కరిగించి, వాటినొక ద్రావకము లోంచి పంపించి, మరో పాత్ర అడుగున సున్నితమైన స్ఫటిక ములుగా యేర్పడేటట్లు చేసేవారు, శాస్త్ర పరిశోధకులు.

ఇదిగో! ఇంకొంచెం...అంతే...బస్... దొరుకుతుంది! కావలసింది యింకొంచెం వ్యవధి...అనిపించేది.

కాని, కాలం యెదురుతిరిగింది. తూర్పునకూడా విజ్ఞానజ్యోతిని ఝంఝామారుతములు వీచి, వడదడ లాడించ జొచ్చాయి. అన్ని దిక్కులనుంచీ చీకట్లు అలముకుంటూ వస్తూన్నాయి. బర్బరులైన శత్రుమూకలు క్రమ్మివేస్తూన్నారు. తుర్కీష్ శల్యాకులు, క్రైస్తవ ధర్మయోధులు సర్వనాశనం గావిస్తూన్నారు. ప్రతి పట్టణంలోనూ చతుష్పథాలు ప్రాచీన గ్రంథాల భోగిమంటలతో వెలుగుతున్నాయి.

కాని, పుస్తకాల్ని మంటబెట్ట గలరు గాని విజ్ఞానాన్ని మంట బెట్టడం యెవరికి సాధ్యం? బాగ్దాద్ నుంచి తరిమివేస్తే స్పెయిన్ లోని కార్డోవా నగరంలో తలదాచుకుంది, విజ్ఞాన దేవత. తనను గౌరవించి, ఆరాధించే వాళ్లెక్కడ వుంటే అదే తనకు కాణా చిగా చేసుకుంటుంది, విద్యాదేవి! ఖలీఫాలు ఒక్కొక్క ్రవాత

ప్రతికి వేయి బంగారు దీనారముల నిచ్చిన దినాలను కార్డోవా వర్తకులు మరువలేదు.

బాగ్దాదులో అల్ ఘజ్జలీ యనే పేరుగల పకీరొకడుండే వాడు. జ్ఞానం వ్యర్థమైన ఆడంబర మనిన్నీ, కార్య కారణ వివేకం నిరుపయోగ మనిన్నీ సిద్ధాంతీకరిస్తూ ఆయన ఒక గ్రంథం వ్రాస్తూన్నాడు. అదే సమయంలో సుదూర మందున్న కార్డోవాలో అవెర్రోస్ అనే తత్త్వవేత్త వుండేవాడు. ఆయన అరిస్టాటిల్ అనుయాయి. విజ్ఞానము యొక్క అవసరాన్నీ, గొప్పతనాన్నీ యీతడు ధైర్యంగా సమర్థించేవాడు. 'తెలియరాని ఆ పరమ శక్తిస్వరూపునికి' మ్రొక్కుటలో గాక ప్రతివిషయాన్నీ తెలుసుకొనే ప్రయత్నం గావించడంలోనే మానవునికి ఆత్యంతిక సుఖానందము లున్నాయని అవెర్రోస్ నిరూపించేడు. అది పన్నెండో శతాబ్దం.

అవెర్రోస్ పండితుడు, మానవ వివేచనాశక్తి యొక్క యేకత్వమునుగూర్చి ప్రసంగించేవాడు. మానవ వ్యక్తులు మరణించ వచ్చునే గాని మానవజాతి మరణించదు. ఒక వ్యక్తి కొద్దికాలం మాత్రమే జీవించగలడు. ఆ యల్ప జీవితంలో అత్యధికంగా విజ్ఞానోపార్జన గావించేందు కాతని కెట్లు సాధ్య మవుతుంది? కాని, మానవజాతి యన్ననో అమరమైనది. మానవ వివేచనాశక్తి చిరస్థాయిగా వుండునది. వివేచనాశక్తి ద్వారా పొందరాని దేదీవుండదు. దానికి హద్దులు లేవు. పరిమితులు లేవు.

మానవుడు తన్నుదాను సముద్రంలోని నీటిబొట్టుగా, బ్రహ్మాండంలోని అణువుగా భావించుతూ, అదే సమయంలో తన్నొక మహాకాయునిగా, అమేయ శక్తివంతునిగాకూడ భావించనారంభించేడు.

'నేను' అను అక్షరముల సంకుచిత సరిహద్దులలోనే మానవునిఆత్మ బందీగావుండిన రోజులొకప్పు డుండేవి. ఐగుప్తీయులు 'జనులు' అని చెప్పేవారు. కాని, కేవలం తాము మాత్రమే మానవులమని వారి అభిప్రాయం. ఐగుప్తీయుడవు గానిచో మానవుడవే గా వన్నమాట!

ఇప్పుడు మానవుడు యీ 'నేను' యొక్క గోడలను తొలగించి, దాని హద్దులను విశాలమొనర్ప నారంభించేడు. జనులంతా యెక్కడున్నా యేజాతికి చెందినా జనులేయనీ, అంతా కలసినదే మానవజాతి యనీ అందరూ గుర్తించ నారంభించేరు. తత్త్వవేత్త అవెర్రోస్ తాను కార్డోవా నగరవాసియైన స్పానిష్ ఆరబ్ మాత్రమే గాదనీ, తాను మానవులలో నొకడననీగూడ గ్రహించేడు...

శతాబ్దాలు గడుస్తున్నాయి. స్పెయిన్‌లో అరబ్బుల పరిపాలన అంతమైపోయింది. స్పానిష్ అరబ్బులనే మూరులని అంటాము. మూరులను స్పెయిన్ దేశాన్నుంచి క్రైస్తవయోధులు తరిమివేసేరు. ప్రాచీన విజ్ఞానం మళ్ళా గండకత్తెరలో పడింది. విజ్ఞానం నశించి పోనున్నదా? యనిపించింది. గ్రీకు తత్త్వవేత్తల గ్రంథాలు మాయమవుతూన్నాయి, స్పెయిన్‌లోకూడా. కాని,

యీసమయంలో కూడా మళ్లా గ్రంథ సంరక్షకులు, విజ్ఞాన ఉపాసకులు అవతరించేరు! స్పెయిన్, దక్షిణ ఫ్రాన్సు, ఇటలీ లలో యూదువైద్యులు, జ్యోతిష్కులు, తత్త్వవేత్తలు బైలు దేరి, అరిస్టాటిల్, అవెరోస్, యూక్లిడ్, టోలమీ ప్రభృతు లైన మహాజనుల రచనలను హెబ్రో, లాటిన్ భాషలలోనికి అనువదించుతూ వుండేవారు.

యూదు పండితుడు జూడా ఇబన్ టిబ్బాన్ అను నాయ నను 'అనువాదక చక్రవర్తి' అని పిలిచేవాళ్లు. ఆయన కుమారు డైన శామ్యూల్, వైద్యుడు. తత్త్వవేత్త; యీతడు అరిస్టా టిల్ వ్రాసిన వాతావరణ శాస్త్రమును (మిటియారోలజీ) అను వదించేడు. శామ్యూల్ కుమారుడు మోజెస్ వైద్యుడు, రచ యిత; యూక్లిడ్ వ్రాసిన 'మూల పదార్థములు' (ఎలిమెంట్సు) అనే గ్రంథాన్ని, అవెరోస్ గ్రంథాలను, తార్కిక పండితుడైన అవీ సెన్నా (ఇబన్ సీనా) రచనలను అనువదించేడు. జూడా మునిమనుమడు. జాకోబ్. ఇతనినే క్రైస్తవులు డాన్ ప్రొఫి యట్ టిబ్బన్ అని పిలుస్తారు. ఈయన ఫ్రాన్సులోని మాంట్ పిలీయర్ వైద్యకళాశాలలోఆచార్యుడుగా పనిచేస్తూ, యూక్లిడ్ రచన లన్నిటినీ అనువదించేడు.

ఈ కుటుంబంలో అంతా అనువాదకు లే, పండితు లే. వీరికి యీలోకంలో గ్రంథముల కన్న ప్రియతమ మైన దింకొకటి లేనే లేదు. ఏదైనా ప్రాచీన గ్రంథ మొకటి యెక్కడేనా వుం దని వీరు వింటే, యెంత కష్టానికైనా ఓర్చి దాన్ని అన్వేషిస్తూ

బైలుదేరేవారు. దాన్ని పట్టుకునేందుకు భూప్రదక్షిణం చేయాల్సి వచ్చినా వెనుదీసేవారు గారు! కొన్ని పాత పుస్తకాలకై మోజెస్ ఇబన్ టిబ్బన్ మార్సెలీజ్ నుంచి అలగ్జాండ్రియాకు యెంతో కష్టపడి వెళ్ళేడు! అప్పటికింకా అలగ్జాండ్రియాలో ప్రాచీన వ్రాత ప్రతులు లభిస్తూండేవి. పాపిరస్ అనబడే ఒక విధమైన రెల్లు కాగితపు చుట్టలమీద వ్రాసిన గ్రంథాలవి. సుదీర్ఘమైన యాత్రా కాలమునుకూడ మోజెస్ వృథాపుచ్చలేదు. ప్రయాణకాలంలో యీ మహాపండితుడు తాత్త్విక పరిభాషాపద నిఘంటువును తయారుచేసేడు!

ఈ కుటుంబానికి మూల పురుషులైన జూడా ఇబన్ టిబ్బన్ తను మరణిస్తూ, పుత్రునికి యిచ్చిన ఆస్తి ఏమిటో తెలుసా? బంగరు బుంగలు కావు. కాని, పాత పుస్తకాల కవిలె కట్టలు మాత్రమే! ఆయన మరణ శాసనంలో యిల్లా వ్రాసేడు:

"నేనొక పెద్ద గ్రంథ సముదాయం సంపాదించేను. దాన్ని అతి భద్రంగా జాగ్రత్త పెట్టు, నాయనా! ప్రతి బీరువాలోని పుస్తకాలకు జాబితా వుంచి, ప్రతి గ్రంథమూ యథోచిత స్థానంలో వుండేటట్లు చూస్తూండాలి. పుస్తక పీఠములను అందమైన తెరలతో కప్పి వుంచుము. ఇంటి కప్పుమీంచి పడు నీటి నుంచీ, ఎలుకలనుంచీ, ఇతర ఆపత్తులనుంచీ, పుస్తకముల నేమరక కాపాడుతూండు. ఎందుకంటే యీ గ్రంథములే నీకు పెన్నిధులు; నీ బంధు మిత్రులుకూడ యివే. సువిశాలమైన తోట

లోని ఫలవృక్ష పాళికంటె చక్కని బీరువా అరలలో అమర్చిన సద్గ్రంథ సముదాయమే పండితుడైనవానికి ప్రాణప్రియమైనట్టిది".

జూడా ఇబన్ టిబ్బన్ గ్రంథ భాండారం ఏమైనదో మనకు తెలియదు. యజమాని అంత ప్రీతి పూర్వకంగా కాపాడినట్టివి తన వారసులనుకూడ భద్రపరచమని శాసించి నట్టివి యైన యీ గ్రంథాలు బహుశః అస్తిత్వంలోంచి లుప్తమై పోయి వుండవచ్చు. కాని, టిబ్బన్ పండితుని వంటి మహాజనులు తమ కర్తవ్యాన్ని నెరవేర్చుకున్నారు. పరంపరగా వస్తూన్న సనాతన విజ్ఞానాన్ని భద్రపరచి, తరువాత తరాలవారికి భద్రంగా అందించేరు, వారు.

పాపిరస్ కాగితాల మీదనుంచి చర్మముల మీదకు, గ్రీకు భాషనుంచి అరబిక్ భాషకు, అరబిక్ నుంచి హెబ్రూలోకి, హెబ్రూ భాషనుంచి లాటిన్ భాషకూ - యీ రీతిగా విజ్ఞానం చుట్టు తిరిగితిరిగి పడమటికి వెళ్ళింది. ఈ పరివర్తనా క్రమంలో ఒక్కొక్కప్పుడు గ్రీకు గ్రంథకర్తను అరబ్బుగా భావించేవారు, పాశ్చాత్యులు. ఉదాహరణకు ఆస్ట్రియాలో గావించబడిన అనువాదాల్లో 'ఆర్కిమెడీస్' ను 'అర్షిమెహీంద్'గా చేసేసేరు. ఎందుచేతంటే ఆర్కిమెడీస్ గ్రంథాలు సరాసరిగా యూరోపు చేరక, గ్రీసు నుంచి అరబ్బు దేశాలగుండా చుట్టుతిరిగి వెళ్ళినాయి.

ఏమైతేనేమి, జనులు విజ్ఞానజ్యోతిని ఆరిపోకుండా రక్షించుకుంటూ వచ్చేరు. ఆ జ్యోతిని ఒక చేతినుంచి మరొక చేతికి బహు

పదిలంగా ప్రాణప్రదంగా అందించు కుంటూ వచ్చేరు, విజ్ఞాన ప్రియులైన మహాజనులు.

3. ప్రాగ్దేశాల్లో పరిస్థితు లిట్లుండగా పశ్చిమాన ఏం జరుగుతూంది ?

ఈ కాలంలో పశ్చిమానకూడా మానవుడు ఊరికే కూర్చో లేదు. ఒక్కొక్క శతాబ్దంతో బాటు అతడూ ముందున కడుగిడు తూనే వున్నాడు.

ఒక్కొక్క రాజ్యమూ, మహాసముద్రంలోని ఒక చిన్న ద్వీపం మాదిరిగా వుండిన కాలం వుండేది. ఈ చిన్న ద్వీపాల్లో జనులు రాబిన్సన్ క్రూసోల మాదిరిగా జీవయాత్ర గడుపుతూండేవాళ్లు. దాసులే చాకిరీ చేస్తూ, తమకూ, రాజకూ, పరివారానికీ కావా ల్సిన సమస్తమూ ఉత్పత్తి గావించేవాళ్లు.

దాసుడంటే బానిసవంటి వాడు గాదుసుమా. బానిస యెప్పుడూ పని యెగగొట్టేందుకు యత్నించేవాడు. కాని, దాసుడు తన వొళ్ళు దాచుకోకండా, నిరంతరం కష్టపడి పని చేసేవాడు. దాసుడు అడవులు నరికీ, బాడవనేలల మురుగు పారించీ, బండరాళ్ళను గట్లకు దొర్లించీ నేలను సాగుకు దెచ్చే వాడు. ఈనిరంతర పరిశ్రమ ఆతనికి మేలునే కలిగించేది. ధాన్యా దులు అంతకంతకి పుష్కలంగా పండేవి. తాను పండించే ధాన్య ములో కొంతభాగం మాత్రమే దాసునికి మిగిలే దన్నమాట నిజమే. అతని పంటలో చాలభాగము భూమిాశుడైన రాజుకే

ముట్టేది. దాసుడు చిన్న కుటీరంలో, పూరింట, నల్లగా పొగ చూరిన దానిలో అతి బీదరికంలో కాలం గడుపుతూండేవాడు.

రాజభవనంలో పరిస్థితు లిందుకు పూర్తిగా భిన్నమైనవి. సువారంలో పదార్థాలన్నీ సమృద్ధిగా వుండేవి. రాజ కుటుంబీకుల భోజనాల బల్లలు ఆహార పదార్థాములతో వంగిపోయి వుండేవి. రాజులెందరో అతిథుల నెప్పుడూ పంక్తిని పెట్టుకునే భోజనం చేసేవాళ్ళు. అతిథుల పొట్టలు పగులునట్లు మేపి, బుర్రలు తిరిగి పోయేట్లు త్రాగించడం రాజులకు సరదా, యిష్టం. కోటలోని సేవకులు కూడా బాగానే బ్రతికేవాళ్ళు. కోటలో యెందరెందరు నౌకర్లుండేవాళ్ళని! సైనికులు, ఆయుధధారులు, యోధులు చాలమంది వుండేవాళ్లు. వారుగాక వందిమాగధులు, చారణులు, పరిచారకులు, అశ్వపాలకులు, మద్యాగార పర్యవేక్షకులు, వేటగాళ్లు, శునకపాలకులు, భారవాహకులు, గోపాలురు, తోటకూలీలు, ఫలానా పని యని నిసుబులేని సాధారణ గృహసేవకులు, దాసీలు;- యిల్లా యెందరో వుండేవాళ్లు.

కొందరు మాత్రమే రాజు పంక్తిలోనూ, మిగిలిన వారందరూ కందాలోనూ సాపడేవారు. వారికి వడ్డించేవారు, యితరులు.

ఇక వంటకము లన్నారా? కొల్లలు! ఉప్పులో ఊరబెట్టిన సూకర మాంసం, తోడమాంసం, ఇతర జంతువుల ప్రక్క-మాంసం, క్రొవ్విన హంసలు, బాతులు, మాంసం బజ్జీలు, రకరకాల మత్స్యములు; యిల్లాటి వెన్నో తెప్పపాటులో మటుమాయమై

పోయేవి, భోక్తల వదన గహ్వరాల్లోంచి. అన్నీ రుచిగాకూడా వుండేవి. మిరియం, లవంగం, శుంఠి మొదలైన సుగంధ ద్రవ్యాల్తో మసాలాపెట్టి వండిన మాంసపు వంటకాలు నోరూరించే వనుకోండి! చివరకు మద్యపాత్రలలోకూడ వారు యీ సుగంధ ద్రవ్యాలను కలుపు కొనేవారు. రాజనగరుల్లో తేరగా గొంతు వరకూ మెక్కేజనులు యింకా తినాలి, త్రాగాలి అని పేరాశ చెందుతూనే వుంటారు, మరి.

వీళ్ళందరినీ మేపునదెవరు? దాసులే.

ఐతే వీళ్ళందరికీ దుస్తులు యెవరిస్తారు? రాజ పరివారానికి దుస్తులుకూడా దాసులే యిస్తారు.

ఒకానొకప్పుడు, పూర్వకాలంలో రాజు, రాణి, రాజకుటుం బీకులు యింట నేయించిన వస్త్రాల్నే ధరించేవారు. కాని, యిప్పుడో? రాజుగారు ముఖమల్ అంగీలను, రాణిగారు పట్టు పుట్టములనూ, శాబుల్ చర్మముతో కుట్టిన మెడపట్టీలనూ ధరి స్తూన్నారు.

ఈ అమూల్య వసనము లెక్కడివి?

రాజధానిలో జరిగే సంతల్లో కొన్నవే, యివన్నీ, పట్టు బట్టలు, ముత్యాలు, రత్నాలు, సుగంధ ద్రవ్యాలు మొదలైన వన్నీ దూర దేశాలనుంచి తీసికొని రావలసినవే. వాటికన్నిటికీ ఖంగ్ మనే బంగారు నాణెములను మూల్యంగా చెల్లించాల్సిందే.

రాజబొక్కసానికి యింత సొమ్ము యెక్కడినుంచి వస్తుంది?

అన్ని యితర వస్తువులనూ రాజు యెక్కడినుంచి తెస్తాడో, యెల్లా తెస్తాడో, యివీ అక్కడినుంచే, అల్లాగే తెస్తాడు. ఏది వచ్చినా దాసుల పూరిగుడిసెల నుంచే, పొగచూరి నల్లబడి పోయిన కుటీరాలనుంచే రావాలి. ఇదివరలో దాసులు ధాన్యాదులు పండించి తెచ్చి రాజభవనంలో పోసి వెళ్ళేవాళ్ళు. ఇప్పుడు దినుసుకు మారుగా రొఖము డబ్బునే తెచ్చి యిస్తున్నారు. వారు చెల్లించాల్సిన దంతా సకాలంలో తెచ్చి నప్పగించాల్సిందే. రాత్రింబగళ్ళు కష్టపడైనా, పిల్లా జెల్లాకూడ నడుం వంచైనా, దూడాదుడికనీ అమ్మియైనా మక్తాహమ్ము సంపాదించి తెచ్చి, రాజుగారి కోటకు ముదుపు చెల్లించాల్సిందే.

దాసులదగ్గర యింతా పీడించి పుచ్చుకున్నా ప్రభువులదగ్గర కావలసినంత ధనం ఉండేదే కాదు. ఒక దండయాత్రకు బైలుదేరాలంటే బోలెడంత డబ్బుకావాలి. కత్తులు, కటార్లు, శిరస్త్రాణాలు, డాళ్లు, బల్లెములు, విల్లంబులు, గుర్రాలు, ఒకటేమిటి–దండయాత్రకు అవసరమైన సమస్త సామగ్రికి, సైనికుల పోషణకూ యెంతో ధనం అవసర మవుతుంది. రాజుగారు చేసే విందులకు, వినోదాలకు, విదేశాలనుంచి దించిన భోగవస్తువులకూ బోలెడు డబ్బుకావాలి. సంతలు జరిగే పట్టణాలకి రాజుల బొక్కసాలనుంచి అంతకంత కధికధనం ప్రవాహంగా పోతూంది. మద్యములు, దివ్వెలకు మైనం, పట్టుబట్టలు, ముఖమల్, మజ్లినులు, ముత్యాలు, రత్నాభరణములు, సుగంధ ద్రవ్యాలు మొదలైనవి దివాణంలోకి వస్తూండేవి...

పట్టణాల్లో వ్యాపారం పెరిగిందంటే మరిపెరగదూ? గత కొద్ది దశాబ్దాల్లోనూ సంతలూ, తీర్థాలూ యెంత పెరిగేయి! వెనుకటి దినాల్లో పట్టణమంటే యేదో కాస్తంత పొలంచుట్టూ రాటలు పాతి కంచెకట్టి, అక్కడక్కడ కొన్ని శిథిల కుటీరాలు, మధ్యలో చెర్చి, అంగళ్లు పెట్టుకునే చావళ్ళు, చెత్తా చెదారంలో వుండే చిన్న చౌకు;- యిదీ దాని స్వరూపం. కాని, యిప్పుడో! వర్తకులు, నేతగాండ్రు, ఆయుధ నిర్మాతలు, వడ్రంగులు;- వీళ్ళంతా యెలాంటి యిళ్లు కట్టుకుంటున్నారని! ప్రతి వృత్తికీ చెందిన వారంతా ఆయా శ్రేణీ సంఘాలుగా యేర్పడి, పెద్దలను యెన్నుకొనేవాళ్లు. పట్టణ శ్రేణీ సంఘాల ప్రథాన సభ్యులు చాల పలుకుబడి గలవాళ్లైనారు. వాళ్ళ గృహాలు ఒకదానితో ఒకటి పోటీచేస్తూ, దివ్యంగా వున్నాయి. ఇనపపెట్టెల్లాగ గట్టిగా, బంగారు నీరు అని అలంకరించిన స్థంభాదులతో, నగిషీ పని చేసిన తనాబీలతో, వాళ్లు దివ్యభవనాలు నిర్మించుకున్నారు.

ఒకానొకప్పుడు వర్తకులు ఒక గ్రామాన్నుంచి యింకో గ్రామానికి పెద్దపెట్టెను మూపున మోస్తూ, యింటింటికీబోయి సరుకులమ్ముతూ తిరిగేవారు. దర్జీవాడు తన పనివాళ్ళతో ఒక దుర్గాన్నుంచి మరో దుర్గానికి వెడుతూండేవాడు. ఏటా ఈస్టర్ పండుగముందు గాని, లేదా యేదేనా శుభకార్యం వుంటేగాని రెండుమూడు నెలలు మకాంవేసి, యేకటాకీని రాజ

కుటుంబానికీ, పరివారానికీ, ఆడామగా అందరికీ యేడాదికి కావలసినవన్నీ కుట్టి యిచ్చేవాడు.

కాని, యిప్పుడో? వర్తకులు, నేతగాండ్రు, దర్జీలు మొదలైన వాళ్ళంతా కుటుంబాలతో, బంధువులతో సహా పట్టణాల్లో స్థిరపడ్డారు. వాళ్లు దుకాణాలు, కార్ఖానాలు తెరచేరు అక్కడే. అంతేగాకుండా కుంభకారుడు, కలంకారీలు, వడ్రంగులు, గృహశిల్పులు, అనేక యితర కార్మికారులు ముఠాలుగా కాపురముండే ప్రత్యేక పేటలు కూడా పట్టణాల్లో బైలుదేరేయి. ఒక పనివాని తండ్రి యేదో దుర్గంలో ప్రభువుక్రింద వడ్రంగిగానో, కమ్మరిగానో, వుండి వుండవచ్చు. గాని ఆపనివాడు మాత్రం యెవరికీ దాసుడుగాడు. ఈ పనివాడిప్పుడు తండ్రివృత్తినే అవలంబించ నక్కరలేదు. అవలంబించినా సాధారణ వడ్రంగికాడు. పనిలో ఆరితేరి, నగిషీపని నేర్చుకొని, మేస్త్రీయై, కార్ఖానా స్థాపించి, తనక్రింద మరికొందరు పనివాళ్ళను పెట్టుకొనివున్నాడు. అతడు పలుకుబడి సంపాదించి, శ్రేణీ సంఘానికి పెద్దగావున్నాడు. నీటైన కొత్త దుస్తులు ధరించి, అందమైన చిన్న బకుల్సుతో వున్న చక్కని బూట్లు తొడుక్కుని వున్నాడు! ఠీవిగా మొలదట్టీలో వుంచిన చిన్న బాకూ, దాని ఒరమీద వెండితొడుగూ వున్నాయి!

అంతేగాదు. ఇప్పుడు వర్తకులు గుర్రంమీద స్వారీచేస్తూ వెళుతూన్నప్పుడు చూసితీరాలి. ఎత్తైన బొచ్చు టోపీ, పెద్ద పైకోటు ధరించి, మాంచి డాబుగా వుంటున్నారు. వీళ్ళు యెవ

రికీ ఒక్క దమ్మిడీ బాకీ వుండరు. అన్ని వస్తువులకూ, సేవకులకూ రొఖం యిచ్చేస్తారు వీళ్ళు.

రైతులు, వ్యవసాయం చేసేవాళ్ళు తప్ప మిగిలిన అందరు జనులూ సుఖంగానే కాలక్షేపం చేస్తున్నట్లు తోస్తుంది. కాని, జనాభాలో అత్యధిక సంఖ్యాకులు రైతులే.

యుద్ధాలు తరచుగా వస్తూండేవి. యుద్ధం కార్చిచ్చులా అలుముకుని దేశాన్ని సర్వనాశనం చేస్తూంటే పట్టణవాసులు నగర ప్రాకార ద్వారాల్ని మూసివైచి, దృఢమైన ప్రాకారం లోపల సురక్షితంగా వుండేవాళ్లు. ప్రభువులు తమ దుర్గద్వారాల్ని మూసి తాళాలు వేసుకుని, అగడ్త లుంటే వాటిమీది వంతెనలను యెత్తేసేవారు. గ్రామీణ రైతులకు రక్షణమార్గాలూ లేవు, ప్రాకారాలూ లేవు, సంఘాలూ లేవు. పటాలాలు పంట పొలాన్ని త్రొక్కి పాడుచేసేవి. గుర్రాలు మేసేసేవి, సైనికులు కొంపలు తగులబెట్టేవాళ్లు. దోచుకునేవాళ్లు. పశువుల్ని తోలుకు పోయేవాళ్లు. అదేమంటే చంపేవాళ్ళు.

భూపతులు యుద్ధాలు తెచ్చేవాళ్లు, చేసేవాళ్ళు, వాటివల్ల కష్టనష్టాలు పొందేవాళ్ళేమో రైతాంగం. జనులు, జనపదాలన్నీ నాశనమై, నిర్జనమైపోయేవి. యుద్ధాలవల్ల పొలాలన్నీ కలుపుతోను, పూతికతోనూ అరణ్యాల్లాగ ఐపోయేవి. శిశిర ఋతువులో నూర్పిడుల కాలం వచ్చినపుడు రైతులు, విత్తిన దానిలో ఆరోవంతుకూడా కోయనక్కర లేకపోయేది. తల్లిని

బిడ్డడు చిన్న రొట్టెముక్కకై వేడినప్పుడామె 'నాయనా! దొరలు మన కడుపు కొట్టేసురా!' అనేది. తండ్రికి పనిలో సాయపడుతూన్న కొడుకు, దున్నేందుకుకూడా ఓపిక లేక తూలుతూంటే, తండ్రి అనేవాడు: 'నాయనా! దొర ఆజ్ఞ రా. దుక్కి యెల్లాగో పూర్తి చేయాలి!' ప్రతి ఆదివారమూ చెర్చిలో ప్రార్థనా సమావేశాలు జరిగేవి. పురోహితుడు వేదిక నెక్కి జనుల్ని ఓరిమి వహించమని బోధించేవాడు. ఏసుక్రీస్తు యెంత ఓరిమి వహించేడు, మరి!

ఓరిమి, ఇంకా ఓరిమి! ఔను, కాని, ఇన్ని బాధల ననుభవించేందుకు గావలసినంత ఓరిమిని సామాన్య మానవులు, రైతు జనులు యెక్కడనుండి తేగలరు? అదీగాక, ఒక్కమాట అడగనా? ఓరిమి దేనికి? ఎందుకోసం?

తాముగాకున్నా తమ బిడ్డలైనా యింతకంటె సుఖపడక పోతారా అని ప్రతివారూ అనుకునేవారు, ఆశపడేవాళ్లు. కాని, వాళ్ళ ఆశలు అడియాసలై పోతూన్నాయి. సమాధి స్థలాల్లోని తెల్ల శిలువ లంతకంతకు అధిక సంఖ్యాకములై పోతున్నాయి. చాలమంది రైతులు తమ మనుమల ప్రక్క సమాధుల్లో పవ్వళించి, విశ్రాంతి తీసుకుంటూన్నారు! ఐనా పరిస్థితు లొక్క పిసరు కూడా బాగుపడతాయనే ఆశ కనిపించడం లేదు.

ఇప్పుడేమిచేయాలి? రైతులకు దారియేది? ఎటుచూసినా అంధకారమే. పుట్టిన దేశాన్నీ, మెట్టిన భూముల్నీ వదలిపెట్టి, రాత్రిపూట అంధకారంలో తన జన్మభూమిని తిరిగైనా చూడకుండా యెక్కడికో వెళ్ళిపోవడం!

కాని, వెళ్ళడం యెక్కడికి?...

పోనీ, పట్టణానికి వెడితే?

ఆఁ!అదొక టే ఆశ! పట్టణంలో పాదం పెడితే, గాలే మని షిని స్వతంత్రుణ్ణి చేస్తుందని పాత సామెత ఒకటుంది. యూరోపులో ఈ సామెత గాలిలో పుట్టలేదు!

కాని, దాసులు భూమిని వదలిపెట్టి పారిపోకూడదు. శాసనాలనే సంకెళ్ళు కనబడనివైనా బలమైనవి. దాసుడు పట్టుబడినాడంటే ఖైదులో పడేస్తారు. చాలా బాధలు పెడతారు. దాసుడు స్వతంత్రుడుగాడు. భూపతి ఆస్తిపాస్తుల్లో చేరినవాడాయె!

పారిపోయిన రైతులమీది స్వత్వం విషయమై యేర్పడిన పోరాటాలతో పట్టణాలకూ, ప్రభు వర్గానికీ మధ్య యెన్నో ఘర్షణలు జరిగేవి.

జీవించడం అంతకంతకు కష్టతరమై పోతూంది. పన్నులు వసూళ్ళు, మామూళ్ళు భరించడం, బాధల ననుభవించడం అంతకంతకు దుర్భరమవుతూ వచ్చింది. జనుల ఓరిమికూడా ఆఖరై పోవచ్చింది.

భూపతుల దుర్గాలు, రాజభవనాలు భగ్గుమని మండ నారంభించేయి. తిరగబడుతూన్న రైతులు చుట్టుప్రక్క లంతటా కారుచిచ్చులా వ్యాపించేరు. కొన్ని పట్టణాలుకూడా ధూమామృతములై నాశనం అయిపోయినాయి...

యుద్ధదేవత తోడులేనిదే రాదు! క్షామదేవత ప్రళయతాం

డవం చేస్తూ వచ్చిపడింది. యుద్ధదేవత వెంబడే బీడు పెట్టబడి, దోచుకోబడి, తగులబెట్టబడిన దేశంలో క్షామం ఆకలి విజృంభించ కేమి చేస్తాయి? ఇటలీనుంచి దక్షిణ ఫ్రాన్సులోని ప్రావెన్స్ రాష్ట్రం వరకూ, అక్కడినుంచి బర్గండీవరకూ కరువు నగ్న నృత్యం గావించింది. దోసెడు గింజలు దోసెడు బంగారు దీనారములతో సమానమైనాయి!

క్షామం వెనువెంటనే రోగాలు వచ్చి పడినాయి. మృత్యువు గ్రామాన్నుంచి గ్రామానికే గాక గడపనుంచి గడపకు తొంగి చూస్తూ, ప్రయాణం చేస్తూంది. సమాధి స్థలాలు అంతకంతకు క్రిక్కిరిసి పో జొచ్చినాయి. జనపదాలు పలుచ బడ జొచ్చినాయి. చాలమంది భీతాహంతో లోకానికి అంతం, ప్రళయం దాపురించిందని యెదురు చూస్తున్నారు. కొందరు తమ దురదృష్టాల్ని నిందించుకుంటూ, యీ ప్రపంచమే యేదో రాక్షస సృష్టియనీ, లేకపోతే యింత కష్ట భూయిష్టంగా, దురన్యాయంగా, దుర్భరంగా, దురంతంగా యెందు కుంటుందనీ వాదించే వారు.

దేశాలన్నిటా వైధర్మ్యం వ్యాపించ సాగింది. ఈ విమత భావాలన్నింటినీ, క్రైస్తవ మత సాంప్రదాయాల రక్షణపేరట చెర్చి అగ్నితోనూ, ఖడ్గంతోనూ నిర్మూలించ యత్నించింది. క్రైస్తవ మతారంభ దినాల్లో యితరుల చేతుల్లో క్రైస్తవులు పడిన బాధలు, అవమానాలు, యిప్పుడు క్రైస్తవ పీఠాధిపతులు స్వీయ మతస్థులను పెడుతూన్న బాధలు, నిర్బంధాలతో

పోల్చి చూస్తే చాలతక్కువగా వుంటాయి. కాని చిత్రవధలు, సజీవదహనాలు జనులలోని నిరాశా నిస్పృహాలకూ, తజ్జన్యము లైన భావాలకూ ఔషధములు కాజాలవు!

మరైతే యిక దారేమున్నది?

నట్టింటనే వున్నా జ్ఞానానికి దారి, విముక్తి మార్గం కన బడడం లేదు. ఇంట్లోనే ఆశ లేనప్పుడు యిల్లువదలి వీధినబడితే మునిగిపోయిందేముంటుంది? గనుక...రోడ్లన్నీ యిళ్ళువదలి పెట్టి పారిపోతూన్న కాందిశీకులతో క్రిక్కిరిసిపోయి వున్నాయి. మార్గశ్రాంతులూ, మ్లానవదనులూ ఐన రైతుల చేతుల్లో స్వాంతంగా చేసుకున్న కత్తులూ, బల్లెములూ వున్నాయి. మిల మిల మెరిసే కవచాలు ధరించిన యోధులు, తమభుజస్కంధాల మీద శిలువలను మోసుకుంటూ, అశ్వారూఢులై జనాన్ని దాటి ముందుకు పోతూన్నారు. రెండు చక్రాల మోటబళ్ళలో రైతుల పిల్లలు యేడ్చే యేడ్పులు, పశువుల అరపులతోనూ, గుర్రాల సకిలింతలతోనూ కలిసి, విలక్షణమైన శ్రుతిలో సందడిగా వుంటూంది. ఇక మళ్లా యెన్నటికీ స్వగృహాలకు తిరిగి పోనొల్లని వారివలె జనులు తమ సామానులు మోసుకు రాగలిగినవాటినన్నింటినీ తెచ్చేసేరు.

ఆ వెనుకనే ప్రభువులు తమ అంగరక్షకులతో సహా దారిన పడ్డారు. తమతోకూడా దాసులను, సేవకులను, విదూషకులను, పాటకులను, మేళతాళాలను, చివరికి వేటగాండ్రను, – చేతిమీద

డేగల నెక్కించుకొని నడుస్తూన్న వాళ్ళని, — కూడా తీసికొని వచ్చేరు.

ఈ సర్వజన ప్రస్థానానికి అర్థం ఏమిటి ? వీరంతా యెక్కడికి, యెందుకు పోతూన్నారు ? అందరి కష్టాలకూ యేదో విరుగుడు వుందని విని, దాన్ని అనుసరించే పోతూండి వుండాలి, వీరంతా. అదేమిటో చూద్దాం.

అంగడి స్థలాల్లో నిరంతరం సందడిగా వుంటూంది. రేవు పడవలమీద, దుకాణాల్లోనూ యెప్పుడూ జనసమ్మర్దమే. ఇది వర కెప్పుడూ లేని రీతిగా వర్తకం ముమ్మరంగా సాగుతూంది. తమ యిండ్లను వదలి బైలుదేర నప్పుడు చాలామంది తాము మోసికొని పోజాలని వాటినన్నిటినీ అమ్మేసేరు. వర్తకుల భోషాణములలోనికి రూకలు ధారావాహినిగా ప్రవహిస్తు న్నాయి. వారు తమ గాదుల పెద్దతాళాలను తెరచి ధాన్యాదు లను సంతలకు తోల నారంభించేరు. ధాన్యాదుల కున్న గిరాకీని అవకాశంగా తీసుకుని మంచిలాభాలు తీద్దామని వాళ్ళకి ఆశ కదా !

చివరికి రోడ్లమీద వరుసలుదీరి చిన్న పిల్లలుకూడా నడు స్తూండేవాళ్ళు.

వీళ్ళంతా యెక్కడికి పోతూన్నారు ? వీళ్లు ఆశించుతూన్నది యేమిటి ?

వీరంతా ఏదో అనూహ్యమైన అద్భుత సంఘటన, అదృష్టం, దైవదత్తంగావచ్చి తమ్ము రక్షిస్తుందని అనుకుంటూన్నారు.

పూర్వదిశగా, పవిత్రభూమికి, క్రీస్తుప్రభువు జన్మించిన పాలస్తీనాకు పయనమై పోతూన్నారు వీరందరూ. పరమ పవిత్రమైన ఆ పుణ్యభూమిని విధర్ములైన సారసినుల చేతుల్లోంచి విముక్తి చేయాలి; క్రైస్తవజెండా పాలస్తీనాపై నెగురవేయాలి! తూర్పు దేశాల సంపదలన్నీ, కేవలం కథలలోనే తాము విన్నటువంటి మహా సిత్క్షేపాలన్నిటినీ తామూ పొందవచ్చునని వీరందరి ఆశాను! ఐహికవిషయాలనే అయినా సాధించేందుకు మానవుణ్ణి ప్రోద్బలించాలంటే స్వధర్మ రక్షణయనే పవిత్రాశయంగా రూపొందించాలేమో !

నాలుగో ప్రకరణం

1. ప్రపంచం మళ్లా విశాలమైంది

క్రైస్తవధర్మం కోసం, శిలువమీాద ఆత్మబలిదానం గావిం చిన ఏసుక్రీస్తు బోధించిన ధర్మంకోసం గావించిన యుద్ధాన్నే 'శిలువ యుద్ధం' లేక 'క్రూసేడ్' అంటారు. ఈ శిలువయుద్ధంలో కడపటికి క్రైస్తవులు జయం పొందేరు. జయించిన క్రైస్తవులు జెరూసలేం పట్టణంలో రాజ్యస్థాపన చేసేరు. శిలువయుద్ధంలో పాల్గొన్న ఫ్రెంచి, ఆంగ్ల, ఇటాలియను, జర్మన్, గ్రీకు, సిరియను ఆర్మీనియను క్రైస్తవజనులు యిరుగు పొరుగుననే నివసి స్తూన్నా రిప్పుడు. ఆలివ్ తోపులూ, ద్రాక్షారామములూ మధ్య క్రైస్తవ యోధుల దుర్గాలూ, బురుజులూ కనబడుతూన్నాయి. జెరూసలేమ్ రాజసభలో చిత్రవిచిత్రమైన బిరుదు నిశానీలుగల ప్రభువర్గాలను చూసేవారు, జనులు. 'గేలీలిప్రిన్స్', జప్ఫా కౌంట్, సిడోనియాలార్డ్, యిత్యాదిగా. ఆయా పట్టణముల లేక ప్రాంతముల రాజు లేక ప్రభువు అని యీా మాటలకు అర్థం. ఈ ప్రభువులందరకూ పాలస్తీనా, సిరియాలలో విశాల మైన జమీాలు వున్నాయి. సిరియను దాసులు యీా జమీాల్లో చాకిరీ చేస్తూన్నారు.

ఫొయినీషియన్ సాగరజనులదైన టైర్ నగరంలో అద్దకం పనివాళ్లు ఊదారంగును అప్పటికీ నత్తగుల్లలనుంచే తీస్తూండే

వాళ్లు. గాజుతో అత్యంత సుందరములూ, అమూల్యములూ నైన పాత్రాదికముల నూ చేవాళ్ళు. అప్పటికి వేయేండ్ల క్రింద యెట్లో అట్లే యీ కృషి నిరాఘాటంగా సాగిపోతూంది. కాని, యిప్పుడా కైరో నగరవీధుల్లో యెల్లాంటి విచిత్ర సమ్మేళనాన్ని చూస్తాము! ఓహోహో! రంగురంగుల, రకరకాల ముఖాలూ, పేర్లూ, భాషలూ కనిపిస్తూన్నాయి, వినిపిస్తున్నాయి, కైరో నగర వీధుల్లో. ఈ నగరవాసులలో మూడోవంతు జనం వెనీషియనులు; వీళ్ళకి వేరే పేటలూ, అంగడివీధీ, చెర్చి, గాదెల వరుసలు, గోదాములు, స్నానగృహాలు, రొట్టెలసాలలూ వుంటూండేవి.

వెనీషియనులు, పరాసులు, ఆంగ్లులు మొదలైన వాళ్లు తూర్పుదేశాల్లో నివసించేవారు. కాని, యిక్కడకూడా తమ దేశీయుల మధ్యనేవుండాలని వాళ్ళకోరిక. అందుచేత యిరుగు పొరుగు జనులతో సంబంధంలేకండా, చుట్టూ యెత్తైన గోడలు పెట్టుకుని, తమకొక లోకాన్ని సృష్టించుకొనేవాళ్లు. వాళ్ళంతా విమతస్థులను ద్వేషించేవాళ్ళు. సారసినులు విమతస్థులేగదా! కాని, నిరంతరమూ ద్వేషిస్తూ కూర్చోడానికి జీవితంలో ఏలా? క్రమంగా సారసినులతో బాటు ప్రశాంతంగా నివసిస్తూ, సిరియక్ ముస్లిమ్ స్త్రీలను వివాహం చేసుకుంటూ వచ్చేరు. స్థానిక భాషాశబ్దాలు వాళ్ళ సంభాషణలలో అంతకంతకి తరుచుగా దొర్లుతూ వచ్చేవి.

కఫ్తాన్=తుర్కీ అంగీ (పెరిష్యన్)
బుర్నూస్=మేలిముసుగుగా ధరించే గుడ్డ (అరబ్)
మజ్లిన్=సన్నని నేతవస్త్రము (మెసపొటేమియన్)
పిస్తాఖియో=పిస్తాపప్పు (పెరిష్యన్)
లెమన్ = నిమ్మ (అరబ్)

ఇల్లాంటి వివిధభాషాశబ్దాలు వాళ్లు వాడేవారు. క్రైస్తవ ప్రభువులు ముద్రిస్తూన్న బంగారు నాణెములమీద ఖొరాన్ సూక్తులు ముద్రించబడుతూండేవి. ముస్లిములతో వాణిజ్యం చేయడానికి వారికి సారసీన్ బెజాంట్లు (నాణెములు) అవసరమే, మరి.

ఇటాలియను ఓడలు బానిసలను, ఆయుధాలను తెచ్చి, ఈజిప్టు సుల్తానుకు విక్రయిస్తూండేవి. ముస్లిం సుల్తాను క్రైస్తవులకు పరమశత్రువే. ఐనా వ్యాపారావసరములు వ్యాపారావసరములే! రోములోని పోప్, క్రైస్తవ పీఠాధిపతి, బుల్ అనే శ్రీముఖం ప్రకటించి, క్రైస్తవులు సారసీనులతో వర్తకంచేయరాదని నిషేధించేడు. కాని, ఈ విషయంలో పోప్ 'బుల్' యేమీ పనిచేయలేదు. సిరియానుంచి జినోవాకు సుగంధ ద్రవ్యాలు, రంగులు, సిల్కులు, మద్యము, పంచదార మొదలైన వస్తువులను వేసికొని పోతూండే వందలాది ఓడల్ని పోప్ నిషేధాజ్ఞలు ఆపలేకపోయినాయి. సిరియను ఎడారులనే లక్ష్యపెట్టకుండా, వాటిలోంచి ప్రాకివస్తూన్న బిడారులపంక్తుల్ని చర్మం

మీద వ్రాసిన ఒక వాక్యం—ఆ వాక్యం పోప్ వ్రాసినదేగానీండి,—ఆపుచేయగలదా? ఆకాశాన్ని అంటే ఆల్ప్స పర్వతాల్ని అధిగమించి, ఇటలీకి వచ్చిన జర్మను వర్తకులను, తూర్పుదేశాల నుంచి వచ్చిన వస్తువులకోసం వచ్చిన వాళ్ళని తిరుగగొట్టడం సాధ్యమా?

మహాదీర్ఘమైన చరిత్ర లోలకం కుడి యెడమలకు అప్పుడే రెండుసార్లు వూగిసలాడింది. క్రీ.శ. 8 వ శతాబ్దంలో ఇస్లాం ఆరబ్బులు చంద్రధ్వజంతో పశ్చిమాభిముఖంగా పిరనీసుపర్వత శ్రేణులవరకూ వచ్చేరు. క్రీ. శ. 11 వ శతాబ్దంలో క్రైస్తవ 'శిలువయోధులు' తూర్పుదిశగా జెరూసలేమ్ వరకూ వచ్చేరు.

ఈ లోగా పరిస్థితులెంత మారినవనుకొన్నారు! సముద్రము చేతా, యెడారులచేతా వేరుచేయబడిన దేశాలూ, మతములు, ఆచారాలచేత విడదీయబడిన దేశాలూ, జాతులూ పరస్పరం దగ్గరగా వచ్చినాయి. ఫ్రెంచి, జర్మన్ యోధులు తమతమ దుర్గాల్లోనే వుంటూ, లోకానికి దూరంగా గుహల్లో నిద్రపోయిన యెలుగుగొడ్లలాగ వుండిన రోజులు గడచిపోయినాయి. కాలం మారిపోయింది.

వాళ్ళకి ప్రపంచాన్ని గూర్చి యేం తెలుసు? ఇతర దేశాల్ని గూర్చి వాళ్ళకేం తెలుసు?

వాళ్ళు విన్నదల్లా యెక్కడో జెరూసలేమ్ పట్టణమనేది వుందనీ; అది సరిగ్గా యీ ప్రపంచానికి మధ్యస్థంగా వుందనీను అదిగాక మరో రెండు పెద్ద పట్టణాలున్నాయి; — రోమ్, కాన్

స్టాంటినోపుల్, – అనేవి. కాని, ఆ నగరాల్ని గూర్చి, అక్కడ నివసించే జనాన్ని గూర్చి వాళ్ళకున్న భావాలు యెంత మసకగా, మబ్బుగా వుండేవని! పై పెచ్చు వాళ్ళ పాతనమ్మకాలు యింకా సమసిపోనే లేదు. ఎక్కడో ప్రపంచానికి ఒక కొసను, సూర్య చంద్రాదులు ప్రకాశించనట్టి దేశ మొకటి వుందనీ, అక్కడి మనుష్యులకు నెత్తిమీద కొమ్ములుంటాయనీ, పంజాలకు సింహపు గోళ్లుంటాయనీ అనుకునేవాళ్ళు!

జన్మకల్లా శివరాత్రి అన్నట్లు ఎప్పుడో అరుదుగా కనబడే వాళ్ళు, పరదేశులు. సరుకులమ్ముకుంటూ తిరిగే వర్తకుడో, తీర్థయాత్రలు చేసేవాడో యెప్పుడేనా దుర్గానికి వచ్చేవాడు. నెగడి చుట్టూనో, భోజనాలబల్ల చుట్టూనో కూర్చుని ఆ పరదేశి చెప్పినవన్నీ వాళ్ళంతా చెవులు చేసుకుని వింటూండేవాళ్లు, జనం. తాను విన్నవాట్లను గూర్చి, చూసినవాట్లను గూర్చి, తన అభూతకల్పనలను కొన్నింటిని చేర్చి అతగాడు యేవేవో చెప్పేవాడు. నిత్యసంచారులుగా వుండే చారణులు, కథకులు, మాంత్రికులూ యెన్నో గాథలు పాడుతూండేవాళ్లు. వాళ్ళ పాటల్లో నిజ చరిత్రకంటె కల్పనా భాగమే అధికంగా వుండేది. అల్లుళ్లో మల్లు పెద్ద అన్నట్లు దుర్గంలో యోధులే కాస్తనయం. అటువంటి యోధులు కూడా, తమ దుర్గాన్నుంచి నూరుమైళ్లు పోతే యిక అక్కడినుంచి చిత్ర విచిత్ర దేశాలు, రాక్షస భూములు, భూతప్రేత పిశాచాలు వుండే దేశాలు వుంటాయనీ,

అక్కడికి వెళ్ళిన వాళ్ళని గండభేరుండాలు, శరభసాళ్వములు అమాంతంగా మింగేస్తాయనీ అనుకునేవారు!

అటువంటి మహాయోధులిప్పుడు స్వయంగా వేలాదిమైళ్లు అధిగమించి జెరూసలేమ్ నగరానికి వచ్చేరు. సిరియాలోని ఆంటిఓక్, బైజాంటియమ్ లోని కాన్‌స్టాంటినోపుల్ నగరాలు చూచేరు. బైజాంటియం లోని అత్యద్భుతమైన చెర్చిలను, తూర్పుదేశాల్లోని మసీదులను, అన్నిచోట్లా రాజ సభా భవనాలనూ చూసేరు. గ్రీసు, సిరియాల్లో వారు చూచిన వాటితో పోల్చుకుంటే, స్వదేశంలో, స్వగృహాల్లో తమ జీవితాలు తమకే క్షుద్రంగా, అల్పంగా, దరిద్రంగా తోచేయి.

ఈ తూర్పుదేశాల్లో ఉత్త మట్టికూడా మహోన్నతమైన గత చరిత్రయొక్క స్మృతులను జ్ఞాపకం చేస్తూన్నట్లుంది! అక్కడ యింకనూ ఆరబ్ పండితులు అరిస్టాటిల్, టోలమీ గ్రంథాల్ని పఠిస్తూనే వున్నారు. అక్కడి భూగోళికులు హిందూ, చీనా దేశాల్లోని మహాద్భుతాల్ని గూర్చి గ్రంథాలు రాస్తూనేవున్నారు. ప్రతిచోటా ప్రాచీన శిల్ప శిథిలములను చూస్తాము. అక్కడ! ప్రాచీన విజ్ఞాన సాంప్రదాయాలచోట యింకా సజీవంగా వుండడం చూస్తాము.

ఫొయినీషియన్ రేవు పట్టణమైన టైర్‌లో ఒక క్రైస్తవ బిషప్పు ఖొరాన్‌ను, అరబ్ చరిత్రకారుల రచనలను చదువుతూన్నాడు. ఆయన ఒక గ్రంథం రచించేరు. దానిలో యెక్కడా ఇస్లాం మతద్వేషం గాని, తమకు విజాతీయంగా విచిత్రంగా

కనిపించే విశ్వాసాలు, ఆచార విచారాలను గూర్చి అసమంజ సంగా, అశ్లీలంగా వ్రాయడం చేయలేదాయన!

ఇది గొప్ప విషయమా? అని అడగవచ్చు, మీరు.

ఔను! గొప్పవిషయమే, మరి! యుద్ధ మధ్యంలో విద్వేష వైరముల మధ్యలో మానవుని సంస్కృతి పెరుగుతూ, పరిణత మవుతూ వస్తూందని యిది ఋజువు చేస్తూంది.

ఖలీఫాలరాజ్యం అదృశ్యమైపోయింది. జెరూసలేం రాజ్యమూ శిథిలమై పోయింది.

కాని సామ్రాజ్యాలు రూపుమాసిపోయినా, మానవజాతి యొక్క మొత్తం కృషి ఫలితాలను నాశనం చేయడం, తుడిచి పెట్టడం జరగదు. లక్షలాది జనులు ప్రాక్పశ్చిమాల్లో శ్రమపడి పని చేస్తున్నారు. భూములు సాగులోకి తెస్తున్నారు, ద్రాక్షా రామాల్ని పెంచుతున్నారు. పట్టుపురుగుల ఉత్పత్తిని విస్తృత పరుస్తూన్నారు. మల్బరీ తోటలు నాటుతున్నారు. నత్తగుల్లల నుంచి రంగులు తయారుచేస్తున్నారు. ఆలివ్ గింజలనుంచి చమురు ఒత్తుతూన్నారు. చెరకుపిండి చక్కెర వండుతూన్నారు. గొఱ్ఱెల ఉన్ని కత్తిరిస్తున్నారు. చర్మాలు శుభ్రపరుస్తున్నారు. ప్రత్తియేరి దారం తీస్తూన్నారు. ఇనుమును కరుగుతూన్నారు, వస్త్రాలు నేస్తున్నారు;- వివిధ కర్మ కలాపాలు సాగిస్తూన్నారు.

ప్రాక్పశ్చిమములు రెండింటా జనుల ఘర్మజలాల నుంచి అధికాధికంగా సంపదలు ప్రోగుపడుతూన్నాయి.

పశ్చిమానికి తూర్పు కావాలి; తూర్పునకు పశ్చిమం అవసరం. ఎడారులమీదుగా, సముద్రాల మీదుగా ప్రాక్పశ్చిమాలు చేతులు జాచి, ఒండొరులను ఆహ్వానించు కొంటున్నాయి. సంకుచిత శత్రు భావాలవల్ల తమలో జనించిన ఆటంకాలనూ, భావ సంఘర్షణలనూ అన్నిటినీ అధిగమించి, మిత్రభావంతో హస్తాలను జాచినా, యీ చిర శత్రుత్వములు అంత సులభంగా పోయేవిగావు. అవి ఇంకా అస్థిశల్య గతములుగా వుండి, చాల కాలం పట్టి వేధిస్తూనే వుంటాయి.

ఇటలీ దేశపు వర్తక నౌకలు మధ్యధరా సముద్రంలో తిరుగు తూండేవి. ఎత్తైన నౌదలలతో, నూరేసి తెడ్లతో, అవి చాల పెద్దవిగా వుండేవి. సారసినులూ యెప్పటినుంచో సముద్రయానం గావిస్తూన్న వాళ్ళే. ఇటలీ నావికులు ఏదైనా సారసినీ ఓడను తారసిలి నపుడు దానిమీద పడి పొడవైన కొక్కెములతో దాన్ని తమదగ్గరకు లాక్కునేవాళ్ళు. దగ్గరకు రానిచ్చి, సాయుధులై శత్రునౌకలలోనికి దుమికి, వాళ్ళతో యుద్ధం సాగించే వాళ్లు, సముద్రంమీద ఎవరి ఆధిపత్యంవుండాలి? జినోవా వాళ్ళ శిలువ కొక్కెమా? సారసినుల చంద్ర ధ్వజమా? ఎవరి జెండా క్రింద మధ్యధరాసముద్రం ఉండాలి? అనేదే సమస్య. ఉభయులూ, ఒకరి నొకరు పచ్చి దొంగలని పిలుచుకొనేవాళ్ళు. ఎదుటివాళ్ళు నరరూప రాక్షసులనే వాళ్ళ నమ్మకం!

నిరంతర శత్రుత్వం సాధ్యంగాదుగదా. కథ నడవాలిగదా. అంధకారంలో మెరుపుతీగలా మైత్రీభావమూ వుంటూండేది.

జినోవా ఓడలు అనేక విదేశ రేవుల్లో లంగరు దించి, గుంపులు గుంపులుగా వర్తకుల్నీ, సన్యాసుల్నీ దింపేవి. ఆంటియోచ్, జాఫా, సీజేరియా మొదలైన (వెనాంట్ పట్టణాల్లో) యూరోపీయ భాషలు అంతకంత కధికాధికంగా వినబడుతూన్నాయి. సిరియా దేశపు వినీలాకాశాన్ని చీల్చుకుంటూ మసీదుల మిన రెట్లు (శృంగములు) ప్రక్కనే చెర్చిల బెల్ఫరీ (ఘంటాగోపు రాలు) లూ కనబడుతూన్నాయి. చెర్చిల ఘంటానాదాలూ, మసీదుల ముయిజ్జిన్ల (ప్రార్థనకై భక్తులను కేకవైచి పిలిచే వాడు) కేకలూ కలిసి విలక్షణ శ్రుతిలో అక్కడి ఉష్ణవాతావరణంలో చాలదూరం వినబడు తూన్నాయి.

ఈ కాలంలోనే జర్మనీ దేశంలో పరిస్థితు లెల్లా వున్నాయో ఒక్కసారి తొంగి చూద్దాం. జర్మనీలో లూబెక్ అనే స్వతంత్ర పట్టణం ఉండేది. అది ఒక రాజ్యమన్నమాట. వ్యాపారార్థమై ఆ నగరానికి వచ్చిన నొవోగొరోడ్ వర్తకులు తమ స్వంత చెర్చిలో సమావేశమై ప్రార్థనలు చేసుకునేవాళ్ళు. చీలమండల వరకూ వచ్చే పొడుగాటి బొచ్చుకోట్లు తొడుక్కొని, తలలపై యెత్తైన గోపురపు టోపీలు పెట్టుకున్న యీ పరదేశులు, 'అతిథులు', యీ విదేశంలోకూడ తమ ఆచార వ్యవహారాలనీ, వేషభాషల్నీ అనుసరించేవాళ్ళు.

ప్రపంచం అంతకంతకు ఉత్తర దక్షిణాలుగాకూడా విస్తృతమవుతూంది.

ఉత్తర ప్రాంతాలనుంచి వచ్చిన మొదటి ప్రజ నొవోగొరోద్ ప్రజే. వారు చిన్న చిన్న పడవలలో నదులమీదుగా ప్రయాణంచేస్తూ దక్షిణానికి వచ్చేవారు. ఉత్తర ప్రాంతాలు బీదవిగా కనబడుతూన్నవే గాని వస్తుతః పేదవి గావని యీ నొవోగొరోద్ వాసులు యెరుగుదురు. దట్టమైన ఉత్తరార ణ్యాల్లో మంచి కలపచెట్లే గాక శాబుల్, మార్టిన్ మొదలైన చిన్న జంతువు లున్నాయనీ, అవి బంగారం కంటె విలువైన వనీ వారెరుగుదురు. నొవొగొరోద్ పట్టణంలో జోయర్ల యొక్క, వర్తకులయొక్క గొడాములు వీటి మృదు చర్మములతో నిండివుండేవి. ఇవే గాదు. ఫ్లాండర్సులోని వైప్రిస్ నగరం నుంచి వచ్చిన ఉన్నిగుడ్డల తానులుకూడా అక్కడి గొడాముల్లో చూస్తావు.

బ్రిటన్ ద్వీపంలోని సంతలకు ఫ్రాంసునుంచికూడ వర్తకులు వచ్చేవాళ్లు. ఇటలీ, జర్మనీ దేశాలనుంచీ వర్తకులు వచ్చేవాళ్లు. సంతల్లోనూ, తీర్థాల్లోనూ మొదటి రోజుకే తమ అంగళ్లు తెర వాలని ప్రతీదేశపు వర్తకులూ తొందర పడుతూండేవాళ్ళు.

ప్రపంచం విస్తృత మవుతూంది...

2. బజారు నుంచి బజారుకి.

సంతజరిగే ప్రదేశం ఒక చిన్న కొండప్రక్కనే వుంది. దాని పైన రాజుగారి జెండా యెగురుతూంది. అంటే ఆ ప్రదేశం ఆ రాజు రక్షణలోని దని అర్థం. రాజుగారి ప్రదేశంలో రాజ

రక్షణ క్రిందవున్న వర్తకులను యెవరైనా దోచుకునే టట్లయితే రాజు న్యాయస్థానంయెదుట జవాబు చెప్పుకోవాలని యీజెండా ప్రకటిస్తూందన్నమాట.

ఈ జెండా ప్రక్కనే ఒక పెద్ద గుడారంవుంది. అందులో న్యాయస్థానం వుంది. ఈ సంతలోని వ్యవహారాలన్నీ న్యాయముగా జరిగేట్లు చూసేపూచీ ఈ న్యాయస్థానానిదే. వర్తకులు తక్కువ తూనికలు, పిచ్చికొలతలు యివ్వకుండాను, దొంగ నాణెములు చెలామణీలోనికి రాకుండాను, సరియైన సరకులు న్యాయమైన ధరలకు విక్రయించబడే టట్లూ వీరు కనిపెట్టి చూస్తూంటారు. రొట్టె, మద్యం, బీరు మొదలైన ఆహార పానీయాదులకు అధిక ధరల నడిగే వాళ్ళని పట్టుకుని శిక్షించేందుకు బొండకొయ్యలు సిద్ధంగావుండేవి, అక్కడే.

సంత జరుగుతూంటే చూడ్డానికి ఓచిన్న పట్టణంలావుంది. కొయ్యగదులూ, దుకాణాలు, పెద్ద పెట్టెలూ వరుసలుగా వుంటాయి. నిజమైన పట్టణంలోనికి వలెనే ఇక్కడా వీధులుంటాయి. ఒక వీధిలో దుకాణాల్లో మిరియం, లవంగాలు, యేలకులు, జాజికాయ మొదలైన సుగంధ ద్రవ్యాలుంటాయి. మరోవీధులో అన్నీ జవుళి అంగళ్లు. ఎరుపు, ఆకుపచ్చ వగైరా రంగుల గుడ్డల తానులు బ్రూజెస్, ఘెంట్, ఛాంపనీ మొదలైన పట్టణాలనుంచి వచ్చినవి యిక్కడ వుంటాయి. వర్తకులు తాము చెందిన పట్టణాల్ని బట్టికూడా వేర్వేరు గుంపులుగా యేర్పడుతూంటారు. ఫ్లెమిష్ వారు ఫ్లెమిష్ వారితోను, జర్మనులు జర్మనులతోనూ కలిసి, ఒక్కొక్క బజారుగా యేర్పడుతారు.

ఈ కొయ్య పట్టణంచుట్టూ గోడకూడా వుంటుంది, ఆ ప్రహారీ గోడకూడా కొయ్యదే. లావుపాటి దుంగలు నేలలో దగ్గర దగ్గరగా పాతి, అక్కడక్కడ ద్వారాలూ, ద్వారపాలకుల్నీ ఏర్పాటు చేసేవారు. ద్వారాల్లో వున్న భటులు పన్నులు వసూలు చేస్తూంటారు. పన్నులు చెల్లించనిదే యెవరినీ అటు నిటు పోనీయరు.

సంత ఒక నిర్దిష్ట దినమున ప్రారంభిస్తారు. అంతా సిద్ధం కాగానే వేత్రహస్తుడై, జరీ దట్టీ, పటకా ధరించి రాజకింకరుడు వచ్చి 'సంత ప్రారంభమైంది! హో!' అని ఉచ్చైస్వరంతో ఘోషం గావిస్తాడు. అశ్వారూఢులైన న్యాయాధిపతులు తాళంగుత్తులు పుచ్చుకుని సంతచుట్టూ సంచారం చేస్తూంటారు.

సంత ప్రారంభమైంది. ఏమిగొడవ, గందరగోళం! బొబ్బలూ! కొనేవాళ్లు యెన్నో సార్లు అంగళ్ళను అటు నిటు పరీక్షగా తిరగేసి మరీ బేరాలు చేస్తున్నారు! అన్నిటికంటె చౌకగా వున్న చోట కొనాలని వాళ్ళ యత్నం. సామగీతాలను పాడుతూ అంధులు బిచ్చమడుగుతూన్నారు. అదృష్టాలు చెప్పే జ్యోతిష్కులు, పళ్లు పీకేందుకు దంతవైద్యులు, క్షురకర్మ చేసే మంగళ్లు, తమాషాలు చేసే హాస్యగాళ్ళు సంతలో తమ వ్యాపారాలు సాగిస్తూన్నారు. కావాలంటే నువ్వూ తినొచ్చు, తాగచ్చు, పాడచ్చు, ఆడచ్చు, పోట్లాడచ్చు, కొనచ్చు, అమ్మవచ్చు!

సమీపమందే వున్న దుర్గాన్నుంచి రాజుగారు బైలుదేరి వచ్చేరు. ఆయన మస్తుగా తాగేసి సగం తెలివితో వున్నాడు,

కనపడినదల్లా దారిలో కొంటూన్నాడు. ఒక్కొక్క అడుగు వేస్తూన్న కొద్దీ ఆయన డబ్బుసంచీ తేలికవుతూంది. దాసుల నుంచి ఆయన వసూలు చేసిన ధనమంతా శిశిర మందలి చెట్టు ఆకుల్లాగ రాలిపోతూంది.

ఇల్లాంటి సంత సంబరాల ఆకర్షణలనుంచి వృద్ధులైన రాజ వంశీకులు దూరంగా వుండేవాళ్ళు. కాని, కుర్రకారు మాత్రం ఊరిఖే మిడతల్లా యిందులోకి దూకేవాళ్ళు. తాత తండ్రులు పొదుపుగా ప్రోగుచేసిన దేమైనా వుంటే యీ పడుచువాళ్ళు కొద్దిరోజుల్లోనే చక్కని దుస్తులకోసం, వినోదం కోసం, డాబు దర్పాల కోసం ఖర్చుపెట్టేసేవాళ్ళు. దుర్గంలోని ధనాగారాలు చీకటి కొట్లుగావుండేవి. లక్ష్మి అందులో బందీగా వుండేది. ఇప్పుడు ఆ కొట్ల యినుప తలుపులు, తాళాలు తెరచి, ధన మంతా ఖర్చు చేసేస్తూన్నారు. ఇంక వెండి షిల్లింగులూ లేవు, బంగారు డ్యూకట్లూ లేవు! వెన్నిస్ నగరరాజ్యపు ప్రధాన మేజస్ట్రేటును డోజీ అనేవారు. అతడే డ్యూక్ కూడాను. ఈయన శిరస్సు ముద్రించబడి వుంటుంది, నాణెము లన్నిటి మీదా. ఏదో అదృశ్య మహాశక్తి యీ నాణెముల నన్నిటినీ సంతలలోనికి తోలేస్తున్నట్లు కనబడుతుంది!

ఈ ధనము ఒక సంతనుంచి మరోసంతకు తిరుగుతూండేది. ఉత్తర దక్షిణాలకీ, తూర్పు పడమరలకీకూడా వెడుతూండేది, యిది పక్షపాతం లేకండా. ఈ ధనంలో చాలభాగం నదిలోని యిసుకలాగ దొర్లుతూ పోయి దారిలోనే కాస్తకాస్తగా దిగడి

పోయింది. ఇటలీ వర్తకుల, వడ్డీవ్యాపారుల భోషాణాలు కొంత భాగాన్ని ఆక్రమించేసేవి. మరికొంతభాగం కాన్‌స్టాంటినోపుల్‌కు, అలగ్జాండ్రియాకు పోయి, కరగ్రాహుల కార్యస్థానాల్లోనూ, బైజాంటియం చక్రవర్తి బొక్కసంలోనూ, ఈజిప్టు సుల్తానుల ఖజానాలోనూ దిగడిపోయింది.

అలగ్జాండ్రియాకు తుర్కులు యజమానులైనప్పటినుండీ దిగుమతి పన్నులు యెన్నో రెట్లు పెరిగిపోయినాయి.

కాని, బంగారు నాణెముల ప్రవాహం యీ చెప్పినచోట్లనే ఆగిపోలేదు. పట్టు పుట్టములు, మంచిముత్యాలు, అమూల్య రత్నాలు, సుగంధ ద్రవ్యాలు మొదలైనవి యెక్కడినుంచి వస్తున్నాయో తెలుసుగదా ? తూర్పునవున్న ఆ అజ్ఞాత అద్భుత దేశాలకు, యీ వస్తువుల నన్నిటినీ పశ్చిమానికి పంపుతూన్న తూర్పు దేశాలకు ప్రవహించి పోతూంది, యీ స్వర్ణవాహిని !

ఈ వస్తువులు పాశ్చాత్య దేశాల్లో గ్రాహకులకు చేరేసరికి అంతంత ఖరీదైనాయంటే ఆశ్చర్యంగా వుందా ? హిందూ దేశంలో వాటి ఖరీదులకు ఐదురెట్లుండేవి అలగ్జాండ్రియాలో; దాని కైదింతలు ధర ఛాంపగ్నీ సంతలో వుండేవి ! హిందూ దేశంనుంచి యెంతదూరం వుందని ఛాంపగ్నీ ! మార్గంలో కొండలు దాటాలి; యెడారులు అధిగమించాలి, సముద్రాలు తరించాలి. ఎంతకష్టం, ఎన్నెన్ని ప్రమాదాలు, ఎన్ని తిరుగుడులు వున్నాయని ! బండ్లమీదించి ఓడలకీ, ఓడలమీదించి మరో ఓడల

మీదికీ, అక్కడినుంచి ఒంటెల మూపురాల మీదకీ, అక్కడి నుంచి గుర్రాలకీ, గుర్రాల వీపులనుంచి పడవలకూ, వాటిలో నుంచి గాడిదలమీదికీ;—యిల్లాగే సమస్త వాహనాల్నీ అధిరో హించి యాత్ర సాగించేవి, యీ సరుకులు. ఈ సరుకుల ప్రవా హాన్నీ, ధన ప్రవాహాన్నీ యెవరూ, యెప్పుడూ ఆపలేరు! వర్తక బిడారుల నీ సుదీర్ఘ ప్రయాణాలూ, వ్యాపారం చేయ కుండా ఎవరూ మాన్పించనూ లేరు, నిరుత్సాహ పరచనూ లేరు!...

ప్రపంచం క్రమంగా విస్తృతం అవుతూనేవుంది. ఈ ప్రపంచం వైపుచూస్తే జనులకు మహారణ్యాలు, విశాలమైన క్షేత్రాలు, దీర్ఘములైన పర్వతశ్రేణులు, సారవంతమైన లోయలు, నిర్జల మైన యెడారులు, మెట్టభూములు, విస్తృతమైన సముద్రాలు కానవస్తాయి. బాల్టిక్ సముద్రాన్నుంచి నొవొగొరోద్ వరకూ, అక్కడినుంచి కీవ్ రాజ్యంవరకూ, కీవ్ నుంచి బైజాంటియం సామ్రాజ్యం, అక్కడినుంచి అసంఖ్యాకమైన తూర్పు దేశాలకూ; పశ్చిమాన హాన్సియాటిక్ సమితిలోని జర్మను పట్టణరాజ్యా లకూ, ఫ్లాండర్సుకూ, ఫ్రాన్సుకూ, అక్కడినుంచి యింగ్లీషు ఛానల్ మీదుగా బ్రిటన్ కూ జనావాసాలు వ్యాపించివున్నాయి. ఈ ప్రాంతమంతా చిన్నచిన్న రాజ్యాలుగా విభజింపబడి పోయి వుంటూ, పరస్పరం పోరాడు కుంటూండేవి. సోదరులూ, యిరుగు పొరుగువాళ్ళూ కూడా అవకాశం దొరికినప్పుడల్లా ఒకరిమీద ఒకరు దూకడానికి సిద్ధంగా వుండేవాళ్ళు!

యుద్ధోద్యోగం యింత సర్వవ్యాపకంగా వున్నప్పటికీన్నీ ఆ కాలంలోకూడా సర్వజన ఐకమత్యం, సహానుభూతి అంటే తెలిసినవారు, గ్రహించినవారు, దానికై పాటుబడేవాళ్ళూ కొందరైనా మహాజనులు వుండేవాళ్ళు.

3 ఒకే మనస్సు.

ఆ కాలంలో గ్రంథాలు పల్చని గట్టి చర్మములపై వ్రాసే వారని చెప్పేనుకాదూ. ఆ పురాతన చర్మ గ్రంథాలను మళ్ళా ఓసారి తిరగేసి చూద్దాం. వీటినిండా ప్రతీపుటలోనూ రక్త ప్లావితములైన పోరాటాల, యుద్ధాల వర్ణనలే. మొదటిసారి చూస్తే నీకు యెవరు యెవరితో యుద్ధం చేస్తున్నారో స్పష్టం గాదు. ఒకరోజున బద్ధశత్రువులుగా వున్నవాళ్ళు మరునాడు పరమ మిత్రులు; మరునాడు వీరు తిరిగి శత్రువులై పోట్లాడు కోడం;- యిల్లాగే వుంటుంది.

ఉదాహరణకు, యిదిగో! చూడండి. ఇది జర్మన్ పరి వ్రాజకుడు లాంబెర్టు వ్రాసిన చరిత్ర. రాజులు, బేరన్సు, బిష ప్పులు మొదలైన వాళ్ళమధ్య పోట్లాటలు, యుద్ధాలు యెల్లా జరుగుతూ వచ్చేయో ఆయన అతి ప్రశాంతంగా, నిర్లిప్తంగా చెప్పుకు పోతాడు. పోట్లాడే యీ జనులంతా ఒకేమతానికీ, ఒకే చర్చికీ చెందినవారై నప్పటికీ అది వీళ్ళ శత్రుత్వాన్ని యేమాత్రం తగ్గించనూ లేదు. మైత్రీభావాన్ని పెంపొందించనూ లేదు!

లాంబెర్టు పరివ్రాజకుని గాథల్లో ఒక బిషప్పు అనుచరులకూ ఒక అబ్బట్ అనుయాయులకూ జరిగిన యుద్ధగాథ ఒకటి వుంది. 'ఇదొక సాధారణ, స్వాభావిక విషయమే లే!' అన్నట్లుగా అది వర్ణించేరాయన. ఈ యుద్ధం 'త్రిమూర్త్యం' (ట్రినిటీ) పండుగ రోజున జరిగిందట. చెర్చి అంతా విశ్వాసులతో కిటకిటలాడు తూంది. ప్రార్థనా కాండ జరుగుతూం దొకప్రక్క. మధ్యలోనే జనం లేచి, కత్తులుదూసి, ఒకరినొకరు నరుక్కుంటున్నారు! బిషప్పు వేదికమీద నిల్చుని, తన అనుచర వర్గాన్ని ప్రోత్స హిస్తూన్నాడు. ప్రార్థనాగీతాలు, సామయులకు మారు పోట్లాడే వారి హుంకారాలు, పడిపోయిన వాళ్ళ మూలుగులు వినబడు తూన్నాయి. బహుశః బిషప్పుగారు, అబ్బట్‌గారు తమ అభి ప్రాయభేదాలు పరిష్కరించుకోనేందుకు యింతకంటె మంచి సమయం, మంచిస్థలం దొరకవనుకొని వుంటారు!

పోనీ వారి మధ్య తగువుకు తగిన కారణ మేమైనా వుం దేమో చూద్దామూ అంటే అదీ లేదు. ఆర్చిబిషప్‌గారి ప్రక్కను, బిషప్ కూర్చోవలసిన స్థానంలో అబ్బట్ వెళ్ళి కూర్చున్నాడట! ఇల్లాంటి అవిధేయ ప్రవర్తన, పొగరుబోతు తనం సాగనీయ రాదని బిషప్‌గారి పట్టుదల.

ఇంగ్లాండు, ఫ్రాన్సు, ఇటలీ;- ఒకటేమిటి యూరోపు దేశా లన్నింటిలోనూ కూడా రాజులూ, ప్రభువులూ, యోధులూ ఒండొరులతో యెడతెగకుండా పోరాడు కుంటూన్నారు. కాని యీ పోరాటాలూ గందరగోళాలూలోనూ కూడా, ఈ చిల్లర

తగువుల నధిగమించి చూడగలిగిన మహాపురుషులు, దీర్ఘ దర్శులైన వారక్కడక్కడ లేకపోలేదు.

ఇదిగో! మరొక గాథ. ఇది చూద్దాం. అదే కాలానికి చెందిన రష్యన్ గాథ, యిది. 11 వ శతాబ్దపు ద్వితీయార్థానికి చెందినదే, యిదీ.

ఈ దేశంలోకూడా ప్రతీ ఒక్కడూ మిగిలిన అందరితోనూ పోట్లాడుతూనే వున్నాడు! కీవ్ రాజు వెళ్ళి ఛెర్నిగోవ్ నగరాన్ని ముట్టడించేడు. నొవోగొరోద్ రాజు సుజ్‌డల్‌ను ముట్టడివేసేడు. రష్యన్ రాజులు ఒకరొకరిమీదికి స్టెప్పీలమీద ద్రిమ్మరే పశుపాలక గణాలనూ, పొలోవ్‌త్సీలనూ ప్రేరేపించి పురిగొల్పుతూండేవాళ్ళు. ఈ మూకలతో కలసి రష్యన్ రాజులే ఒకరొకరి నగరాల్ని దోచుని, పరశురామప్రీతి గావిస్తూండేవాళ్లు.*

ఈ చరిత్ర వ్రాసినవాడేపక్షానికి చెందినవాడు? ఛెర్నిగోవ్ పక్షీయుడా? లేక కీవ్‌ను సమర్థించేవాడా? అబ్బే! ఇతడే ఒక పక్షమునూ సమర్థించడు. అతడు మొత్తం రష్యన్ భూమికి చెందినట్టివాడు. లూబెక్ సమావేశంలో రష్యన్ రాజుల ఉప

---

* గణ వ్యవస్థ నధిగమించి యేకరాజ్యాధిపత్యం క్రిందకు వచ్చిన దశ యిది. మహాభారతం చదివితే ఆనాటి హిందూదేశంలోకూడా వివిధ రాజ్యాలేగాక యింకా గణ నిర్మాణ దశలోవున్న జనులు యాదవులు, నాగులు మొదలైనవారు కనిపిస్తారు. కురుపాండవ యుద్ధంలో రాజులేగాక యాదవాది గణములుకూడా యిరుపక్షాల అభ్యర్థనలపై యుద్ధంలో పాల్గొన్నారు. మహాభారత యుద్ధానంతరం ద్వారకకుపోవు కృష్ణుని పరివారాన్నీ, అంతఃపుర వధూ జనాన్నీ యెడారి ప్రాంతంలో నాగులు మొదలైన ఆటవికులెదిరించేరు;—అనువాదకుడు.

న్యాసాల నాతడు పరిపూర్ణ హృదయంతో యేకరు పెట్టేడు. తండ్రుల రాజ్యాలను, ఆస్తులను, కుమారులు పొందే హక్కును ఆ సభలో రష్యన్ రాజులు పూర్తిగా బలపరచేరు:

"మనం చేతులారా మన మాతృభూమిని ఎందుకు నాశనం చేస్తున్నాము? మనలో కలహాలు వున్నంతవరకు పోలోవ్‌త్సీలు మన భూమిని చీల్చి చెండాడి నాశనం చేస్తూనే వుంటారు. అందుచేత యికనుంచైనా మనం యేకమనస్కులమై యుండి, మన మాతృభూమిని పరిరక్షించుకుందాము."

ఈ చరిత్రకారుడు 'యేక మనస్కతను' గూర్చి వ్రాసేడు. జనులలో 'యేక మనస్కత' అట! అబ్బో! ఈయన తన కాలానికి యెంతో ముందున్నట్లున్నాడే! క్రీ. శ. 11 వ శతాబ్దంలోని సంఘటనలన్నీ భూస్వామ్యయుగధర్మాన్ననుసరించే జరుగుతూండేవి. అప్పటికింకా యెవరూ 'రష్యన్ ప్రజలు' అనుమాటను వాడి యెరుగరు. 'రష్యన్ భూమి' అని మాత్రం అనేవాళ్లు. కాని, యీ చరిత్రకారుడు తన మనోనేత్రంతో భవిష్యత్‌ను చూడగలిగేడు. ఆ దూర భవిష్యత్తులో రష్యను పట్టణాలు ఒండొంటితో పోరాడుకోవు; అప్పుడు రష్యను లాంతరంగిక వైరాలను మానుకొని, ఐకమత్యం కలిగివుంటారు. అప్పుడు రష్యను జనులకు రష్యాభూమిలోని అన్ని నగరాలూ, కీవ్, ఛెర్నిగోవ్ లన్నీ ప్రియతమమైనవే అవుతాయి. వేలాది, లక్షలాది, కోట్లాది జనులు 'యేకమనస్కులై' వుండడం సాధ్యమేనని యీ చరిత్రకారునియొక్క, ద్రష్టయొక్క విశ్వాసం.

ఈ పరివ్రాజకుడు తన కాలం కంటె ముందు నడుస్తున్నాడు. కాని, కాలం ఆగదుగదా. చివరకు కాలం ఆ స్థానాన్ని చేరే తీరుతుంది.

లూబెక్ మహాసభ సమాప్తమైంది. రష్యన్ రాజులు తిరిగి యిండ్లకు పోతూ, దారిలోనే కుట్రలు ప్రారంభించేరు. రాజులలో మొనోమాచ్ సోదరులు చాలా బలంగల ముఠాగా వుండే వాళ్లు. వాళ్లు యితర రాజులకు చెందిన భూభాగాల్ని ఆక్రమించడానికి యెత్తులు వేస్తున్నారు.

కీవ్ రాజు వ్లాడిమిర్ మొనోమాచ్ తన హితోపదేశాల్లో యీ విషయమై యిల్లా చెప్పేడు:

"వోల్గానది యెగువనున్న నా సోదరుల రాయబారులు నాదగ్గరకు వచ్చి ఈ విధంగా చెప్పేరు: 'మాతో సహకరించు. అప్పుడు సులభంగా రోస్టిస్లావ్ రాజుల నోడించి, వాళ్ళ నగరాల్ని స్వాధీనం చేసి కొందాము. నువ్వు మాతో కలువనిచో మనం విడివిడిగానే వాళ్ళదాడుల నెదుర్కోవాలి.' నేను వాళ్ళకి యిల్లా జవాబిచ్చేను: 'మీరు నామీద శత్రుత్వం వహించినా సరేగాని నేను మీతో చేరజాలను. స్వమతస్థులతో నేను పోరాడను,' వాళ్ళతో యిల్లా చెప్పి పంపి, విచారంతో నా ప్రార్థనా గ్రంథం (సాల్టర్) తీసికొని, తెరువగా సరిగా నాకు కావలసిన భాగమేవచ్చింది: 'ఓ మనసా! నీవెందుకు కించ పడతావు? ఎందుల కింత ఆందోళన చెందెదవు?"

వ్లాడిమిర్ మొనోమాచ్ తనతో చేతులు కలుపు తానన్న కోపడంలో ఆ రాజుసోదరులు పొరపాటు చేసేరు. మొనోమాచ్ అటువంటివాడు గాడు. తన స్వజనంతోనే, బంధు మిత్రాదులతోనే యుద్ధం చేసేందు కాతని కిష్టంలేదు. రిష్యా నంతనూ ఐక్యపరచి, పోలోవిత్సీలను వ్యతిరేకంగా నిలబెట్టాలనే ఆయన వాంఛ. రిష్యా దేశంకోసం యితరులెవ్వరూ చేయజాలని దాన్ని చేయడానికి ఆయన సంసిద్ధుడుగా వున్నాడు. లూబెక్ సమావేశానికి కొంచెం ముందుగానే మొనోమాచ్ రాజుకి చాల గొప్పనష్టం కలిగింది. చెర్నిగోవ్ రాజైన ఓలెగ్ తోటి యుద్ధములో మొనోమాచ్ కుమారుడు చనిపోయాడు. ఆతని స్థానములో వున్న వారెవరైనా తన కుమారుని మరణానికి ప్రతీకారం చేయాలని వుత్సహించేవాళ్లు. అదే ఆనాటి ఆచారము కూడాను. కాని మొనోమాచ్, ఓలెగ్‌కు యిల్లా రాసేడు. 'నేను నీకు శత్రువును గాదు. అదీగాక నేను నీమీద ప్రతీకారం తీసుకోవాలనీ కోరడంలేదు; ఆ విషయాన్ని దేవునికే వదలిపెడదాం. మన తగువులతో రిష్యాభూమిని నాశనం చేయవద్దు. ఈరీతిగా శత్రువుకి మైత్రీ పూర్వకంగా చేయి చాచుట అంత సులభంగాదు. కాని, ఆయన దీర్ఘదృష్టిని ప్రదర్శించేడు. ఆతడు తన స్వంత యింటినేగాక, తన చిన్న రాష్ట్రాన్నేగాక యింకా దూరానికి దృష్టి సాగించగలిగేడు. ఆయన యావత్ రిష్యా భూమివిషయాన్ని చూడగలిగేడు. అంతేగాదు. ఆతడింకా దూరంలోవున్న యితర దేశాల్నికూడా చూడగలిగేడు.

తన కుమారులను ఇతర భాషలు నేర్చుకోమని మొనోమాచ్ సలహా యిచ్చేవాడు. "ఇతర దేశాల్లోని మంచి అంతా కూడా ఆ దేశపు గ్రంధాల్లో వుంటుంది. అనేవాడు. తన తండ్రిగారికి ఐదు భాషలు వచ్చునన్న విషయాన్ని తన కుమారులకు యెప్పుడూ జ్ఞాపకం చేస్తూండేవాడు.

ఈ విదేశాలకు వెలుపల, యింకా దూరంలో అసీమమైన అసంఖ్యాక దేశాలు మొనోమాచ్ రాజు కండ్ల ముందు తాండవ మాడుతూన్నట్లు కనబడేవి.

ఆయన రచించిన 'ధర్మోపదేశాలు' (సెర్మన్స్) అను గ్రంథములో మొనోమాచ్ యీ విశ్వమందలి అద్భుతాలను స్తుతి చేసేడు. ఆకాశపు నిర్మాణమును గాంచి ఆశ్చర్యము ప్రకటించి ప్రపంచం జలములమీద ఆధారపడి వుండడం చూసి ముగ్ధుడయేడు. సూర్య చంద్ర గ్రహ తారకలు, వివిధ మృగపక్షి సంతతులను గూర్చి ఆయన దానిలో వ్రాసేరు. వేడి దేశాల నుంచి పక్షులు ప్రపంచ మంతటికీ వ్యాపించి, అరణ్యాలు; పొలాలు మొదలగు వాటినన్నిటినీ నింపడం మొదలైన ప్రకృతి లోని విషయాల్ని గూర్చి వ్రాసేడు. మొనోమాచ్ రాజు బహు శ్రుతుడనేది ఆయన రచనవల్ల తెలుస్తూంది. గ్రంథ రచనా నైపుణ్యం కూడ ఆయనకు వున్నట్లు స్పష్టమవుతూంది.

జూలియస్ సీజర్, మార్కస్ ఆరిలియస్‌లు ప్రపంచ విఖ్యాతులైన విజేతలు. వాళ్లు దండయాత్రా సమయాల్లో గుర్రాల మీద స్వారీచేస్తూకూడా అనేక విషయాలు చెప్పి వ్రాయించే

వారు. వారిలాగే మొనోమాచ్ రాజుకూడా యాత్రా సమ యాల్లోకూడా వ్రాసేవాడు. ఆయన ధర్మోపదేశాలన్నీ, 'నేను సరుగుడు బండిలో స్వారీచేస్తూ, ఆలోచనా ధీన మనస్కుడనై యుండగా...' అను మాటలతో ప్రారంభమవుతాయి. మొనో మాచ్ రాజర్షి, కవి. స్టెప్పీల మీదనే అడవి గుర్రాల్ని వెంటాడి పుచ్చుతో పట్టగల మహాబలుడు; నిరాయుధుడై మహారణ్యా ల్లోనే భల్లూకములతో పోరాడగల యోధుడు; పోలోవ్త్సీలు, యితర సంచార జాతులతో, స్టెప్పీలోని గోపాలక గణములతో పోరాడేందుకై రష్యా రాజలోకాన్నంతనీ ఐక్యపరచేందుకు ఈయనకు యెంత బలమైనా, తెలివైనా, దూరదృష్టి ఐనా అవసరమే.

మొనోమాచ్ కూడా కాలానికి ముందు నడచు కల్యాణ గుణుడే! ఆయన మరణానంతరం తిరిగి యుద్ధజ్వాలలు రష్యా నంతనూ గ్రసించినాయి. రష్యను జనపదాల్నీ, నగరాల్నీ సంచార జాతులు పాదాలక్రింద మట్టివేస్తూ, పరశురామ ప్రీతి చేయజొచ్చేరు.

కాని, యింకా జనుల 'యేక మనస్కత' లో విశ్వాస మున్నట్టి సుజనులు కొందరున్నారు.

'ఇగోర్ రాజుకథ' గీతంలో చారణుడు రష్యా రాజులందరకూ ఉద్రేకపూరితమైన ఉద్బోధమును గావించి, వాళ్ళని యీ రీతిగా మందలిస్తాడు; "మీ ద్రోహకృత్యాలతో రష్యను భూమినే అఖిల స్లావు ప్రజల జన్మస్థానాన్నే కళంకితం, కలుషితం గావిస్తూన్నారు."

'ఇగోర్ రాజుకథ' ను రచించిన కవి యెవరో మనకు తెలియదు. కాని అతనిమాటలు నిలిచివున్నాయి. ఇంకా నిలిచే వుంటాయి. ఆ కాలంలో వలెనే అవి గింగురుమంటూ, చారణు చేతి తంబుర తీగెల్లాగే మ్రోగుతూంటాయి!

"ఓహో! ఏమిది? నా చెవుల బడునది?
కర్ణపుట భేదనమ్మొనర్చు నీ కలకలము
తెలతెల వారకనే యెక్కడినుంచి ఏతెంచు?

ఈ కలకల మంతా యుద్ధ సన్నద్ధులై ఏతెంచుతూన్న రష్యన్ యోధులది! 'బూరాల క్రింద ప్రోది సేయబడి, శిరస్త్రాణముల క్రింద వృద్ధిచెంది, భల్లాగ్రముల మీాద పోషించబడి నట్టి రష్యన్ యోధులు వస్తూన్నారు. మార్గాలన్నీ వారికి సుపరిచితములే; లోయలన్నీ, కనుమలన్నీ వారికి కొట్టిన పిండే. వారి ధనుస్సులు బిగువైనవి, వారి తూణీరములు నిండియున్నవి. వారి ఖడ్గాలు పదనైనవి. పొలంలోకి కాపులవలె వీరు తమంతటనే యుద్ధ క్షేత్రంలోనికి దూకుతారు. తమకు కీర్తి గౌరవాలను, తమ ప్రభువులకు యశోవిజయములనూ సమకూరుస్తారు, యీా వీరులు."

ఆ చారణు డెప్పుడో కాలగర్భంలో కలిసిపోయినాడు. అతని పేరు కూడా విస్మృతి పథాన పడిపోయింది. కాని, అతడు శ్రుతి మేళవించిన తంబురా తీగెలు ఝుమ్మంటూ యింకా ప్రతిధ్వనులీనుతూనే వున్నాయి. అతని కథలో వర్ణితమైన ప్రాచీన వీరుల జీవితం మాత్రం ప్రాణప్రతిష్ఠ గావించబడినట్లు అల్లాగే వుంది.

గుట్టలమీద రాజభవనాలు, బంగారు కలశములు గల ప్రాసాదాలు మళ్లీ ప్రకాశిస్తున్నాయి, తూర్యధ్వనులు మళ్ళీ వినిపిస్తున్నాయి. ధ్వజములు రెపరెపలాడుతూ ఎగురుతూ న్నాయి. మన చుట్టూ చాలదూరం వరకూ కొండలు, లోయలు, నదులు, సరస్సులు, సెలయేళ్లు, జాడవలు, పొలాలు కానబడు తూన్నాయి. పొలాల్లో కాపులు ఒకరినొకరు బిగ్గరగా పిలుచు కుంటున్నారు. నదీతీరాలు వెచ్చని పొగమంచులో కప్పబడి వున్నాయి. తీతువులూ, గద్దలూ నదిమీద ఎగురుతూన్నాయి. పడవలు కెరటాలపై దొర్లుతూ పోతున్నాయి. రాజు పొలాల్లో వేటాడుతూన్నాడు. హంసల్నీ, పెద్దబాతుల్నీ చంపుతూ డేగలు గగనవీథిలో ఎగురుతూన్నాయి.

ఈ చారణుడు ఏ రాజు సభలోనివాడో మన మెరుగము. ఎందుచేతనంటే ఆతడు ఎవరో ఒక్క రాజు కీర్తినేగాక రష్యన్ భూమియొక్క యశస్సునే కీర్తించేడు. పొలోవ్త్సీ తెగలు రష్యన్ సైన్యాలను తెగుగ గొట్టడం ఆతడు చూసేడు. వ్యథ నొందేడు. రష్యన్ రాజుల, యోధుల నాతడు వేగిర పెడుతూ న్నాడు: "మీ బంగారు రికాబుల్లోకి వురికి, దుర్గ ద్వారముల కడనే వాడిబాణములతో శత్రుబలాలను తెగుగగొట్టండి! రష్యన్ భూమికి జరిగిన అవమానాన్ని తుడిచిపెట్టండి! అత్యాచారానికి ప్రతిక్రియ చేయండి!

'ఇగోర్ రాజుకథ' అంటే కేవలమూ ఇగోర్ రాజుదే అనుకోనక్కరలేదు. యావత్తు రష్యన్ భూమిదీను, యిది!

కీవ్, నొవొగొరోద్ రాజ్యాలేగాక పశ్చిమాన గలీషియా కూడా యీ కవికి ప్రియమైనదే. సుదూరాన వున్న యితర దేశాలను కూడా యితను చూసేడు. పొలొవ్త్సీవ్ తెగల చేతుల్లో ఇగోర్ రాజు బందీయైనప్పుడు యీ కవియే వెళ్ళి గ్రీకుల, మొరావియనుల వెనీషియనుల సహాయాన్ని అభ్యర్థించి తీసుకొని వచ్చేడు. ఇగోర్ రాజు బంధవిముక్తుడై స్వదేశమైన కీవ్‌నకు తిరిగి వచ్చినప్పుడు, 'దేశములన్నీ సుఖవంతములూ, నగరములన్నీ ఆనంద తరంగితములూ' ఐనవని కవి గానంచేసేడు. ఈ గీతం రచించిన కవి ఆనాటికే మానవులందరి కష్టసుఖాలూ ఒకటేనని గ్రహించినట్లు తోస్తుంది...

అబ్బట్ ఫియొదోసిజ్ ఇజ్యాస్లావ్ రాకుమారునికి యిల్లా వ్రాసేడు: "నీ కోటి మతస్థుల మీదనే గాక యితర మతస్థుల పైన కూడా కరుణ కలిగియుండుము ఏ మానవుడైన శీతకాలములో గానీ, వర్ష ఋతువు నందుగానీ, ఆకొనిగాని, వస్త్రహీనుడై గాని వుంటే, దురదృష్ట పీడితుడై వుంటే, ఆ వ్యక్తి యూదుడే గానీ, సారసీను గానీ, బల్గరుడు గానీ, పాషండుడు గానీ, కాథొలిక్ గానీ, లేదా అందరిచేతను నిందించబడువాడే గానీ, అతని దీనత్వమును తొలగింపుము; అతనికి నీవు చేయగలిగిన దంతయు చేయుము; సర్వజనులమీదా కరుణ గలిగియుండుము."

ఈ వాక్యములు సాధారణమైనవే కాని, వీటిలో యెంత ఉన్నతమైన, విశాలమైన భావము, సర్వమానవ సౌభ్రాతృత్వ భావము యిమిడి వుంది!

మానవుని బలం, భవిష్యత్తు, వివిధజాతుల స్నేహంలోనే యిమిడి వుందని శతాబ్దములు గడుస్తూన్న కొద్దీ అధికాధిక సంఖ్యాకులైన మానవులు గ్రహిస్తూ వచ్చేరు. ఈ విషయాన్ని గ్రహించిన మహాజనులు తమచుట్టూ వున్న యినుక గోడలను అంతకంతకు వెనక్కి నెట్టివేస్తూ వచ్చేరు. వారు తమ దేశాన్నీ, భూమినేగాక యావత్తు భూప్రపంచాన్నీ, మానవజాతి సంతతినీ ప్రేమిస్తూ, కంటికి రెప్పలా కాపాడుతూ వచ్చేరు...

కాని, మన కథా కాలాన్ని దాటి అంత ముందుకు బోవద్దు. మనం భూస్వామ్య యుగంలో కాదూ, ఉన్నాము? ఆ యుగములో ఈ ప్రపంచమంతా అనేక అడ్డుగోడలతో నిండివుండేది. ఒక తెగకీ మరో తెగకీ, ఒకజాతికీ యింకోజాతికి, ఒకమతానికీ యింకో మతానికీ మధ్య అధిగమించరాని అడ్డుగోడలున్నా ఆ కాలంలోకూడా యీ చిన్నచిన్న తెగలు, ప్రపంచాలు ఒకరొకరిని గూర్చి తెలుసుకుంటూ, గ్రహిస్తూ, తమ జ్ఞానాన్ని విశాలపరుచు కుంటూనే వచ్చేరు.

గెలీషియా (పోలండు) రాష్ట్రంలోని ఆర్థొడాక్సు చెర్చి (గ్రీక్ సనాతన చెర్చి) కూడా ఫ్రాన్సులోని కెథాలిక్ కెథీడ్రల్ వలెనే వుండేది. కిటికీల రంగుల అద్దాల్లోంచి ఎరుపు, నీలం, ఆకుపచ్చని కిరణాలు చెర్చిలోని ఋషి విగ్రహాలమీదికి పడుతూంటాయి. కీవ్ నగర వైభవాన్ని చూసి, విదేశీయు లెంతో ఆశ్చర్యపడేవాళ్ళు. బైజాంటియమ్‌తో కూడ కీవ్ నగరం అందములో పోటీ చేస్తుందనుకొనేవాళ్లు.

క్రీస్తుశకం 12 వ శతాబ్దం వచ్చింది. నొవోగొరోద్ - మాస్కో నగరాల మధ్యనున్న మహారణ్య ప్రాంతంలో మరొకనగరం బైలుదేరింది. దానిపేరే 'వ్లాదిమిర్'. క్లియాజ్మానది మెగువ ప్రాంతాల్లో, ఆకాశాన్నంటే ఆరణ్యక వృక్షాగ్రాలమీదుగా అంబర వీధిలోనికి వ్యాపించిన గంభీరోన్నత కలశ శిఖరాలతో సమోన్నతములైన కెథిడ్రల్ కట్టడాలు లేచినాయి. వ్లాదిమిర్ నగరం అనేక దేవాలయాలతో యాత్రాస్థలమైంది.

దూరదేశాలనుంచి వచ్చిన యాత్రికులు దిమిత్రోవ్ కెథిడ్రల్ గోడలమీద చెక్కబడిన శిలాశిల్పములను చూచి ఆశ్చర్య పడేవాళ్లు. నిర్జీవములైన గండ శిలలను జీవముట్టిపడే మానవ విగ్రహాలుగాను, సజీవములని భ్రమకలిగించే వివిధ జంతు పక్షి రూపాలుగాను చెక్కగలిగిన శిల్పుల నేర్పునకు అందరూ ముక్కుపై వ్రేలు వేసుకొనేవారు. ఇదిగో! చూడండి! ఇక్కడ కొన్ని భయంకర జంతురూపాలేవో, చెక్కలున్నట్టివి వున్నాయి. ఇల్లాటివి యెక్కడో చూసేముకదూ. ఆః! ఔను! పారిస్‌లోని నోటర్‌డామ్ కెథిడ్రల్ శిఖరాన్నుంచి క్రిందికి చూస్తూన్నట్లు చెక్కబడిన కైమిరా * లు జ్ఞాపకం తేవడంలేదూ. యివి! ఈ చెర్చి నెర్లానదీతీరాన, వ్లాదిమిర్ నగరాని కనతి దూరంలో నిర్మించబడింది. అత్యంత లాఘవంతో, అత్యద్భుతంగా తెల్లని

---

* పురాణగాధల్లోని కల్పితజంతువు. సింహం తల, పాము తోక, మేకశరీరమూ గలిగి, మంటలు గ్రక్కుతూండే కవి కల్పితప్రాణి. గ్రీకులసృష్టి— అనువాదకుడు.

స్ఫటిక శిలలతో గంభీరోన్నతంగా నిర్మించబడిన యీ చెర్చి, క్రీ॥ శ॥ 1165 వ సంవత్సరంలో పూర్తి గావించబడింది.

క్రీ॥ శ॥ 12 వ శతాబ్దంలోనే కాకేషస్ పర్వత ప్రాంతం లోని జార్జియా దేశంలో ఒక గొప్పకవి, షోత్ 'హా రుస్త్' హ్వెలి అనే ఆతడుండేవాడు. ఆయన ఒక గొప్ప కావ్యాన్ని రచించేరు. దానిలో పాశ్చాత్యుల మేధాశక్తి, ప్రాగ్దేశీయుల భావనా పటిమ, కవితలో మేళవించ బడింది. జార్జియనుల్లను గూర్చి బైజాంటీయనులు యిల్లా అంటూండేవాళ్లు: 'మీరు పుట్టుక చేత జార్జియనులైనా, సంస్కృతిలో నిజమైన గ్రీకులు!'

కీవ్, పారిస్, కాన్‌స్టాంటినోపుల్, లండన్ నగరాల్లో జనులు విహార గ్రంథాలయాల్లో పుస్తకాలు చదువుతూన్నారు, ఇప్పుడు; కథలు, గాథలు రాస్తున్నారు; తమ వ్రాత ప్రతులను బంగారు నీటితోనూ, వివిధ వర్ణముల సిరాలతోనూ అతి మనోహర ముగా అలంకరిస్తూన్నారు. ప్రకరణముల ప్రథమాక్షరములను యెంతో శోభాయమానంగా, పెద్దవిగా నగిషీ చెక్కుతూన్నారు.

పిల్లలు చెర్చి పాఠశాలలకు పోతూన్నారు. చదువను, వ్రాయను నేర్చినవాళ్లు యెక్కువగా కనబడుతూన్నారు. విశాల ప్రపంచంలోని వింతలను, విశేషాలను చూచేటందుకు ఒక గవాక్షంగా ఉపయోగిస్తూంది, ప్రతి గ్రంథమూ, వాళ్ళకి!

అయిదో ప్రకరణం

1. పుస్తకాలు, పాఠశాలలు, విశ్వవిద్యాలయాలు

పాఠశాలలు తేనెపట్టుల్లాగ ఝుమ్మని కలకలంతో సందడిగా వున్నాయి. చిన్నలు-పెద్దవాళ్ళూ; ఆ తరగతి యీ తరగతి అనే భేదం లేకుండా బడిలోని పిల్లలందరూ ఒక పొడవాటి బల్ల యెదుట కూర్చుని వున్నారు. చిన్నపిల్లలు తమ గొంతులెత్తి బిగ్గరగా 'మనతండ్రి, స్వర్గపిత...' 'అంటూ కలిసి బృందప్రార్థన వల్లిస్తూన్నారు. ఇంకొంచెం పెద్దపిల్లలు ఒక్కొక్క అక్షరాన్నే విడిగా ఉచ్చరిస్తూ, శబ్దములకు వర్ణక్రమం చెవుతూన్నారు. మరీ పెద్దపిల్లలు 'సాల్టర్' పుస్తకం (సామగీతాలు 150 న్నీ వుండే పుస్తకం లేదా 150 ప్రార్థనా భక్తి వాక్యాలు గల గ్రంథం) చదువుతూన్నారు. ప్రతీ పిల్లవాడూ గొంతెత్తి అరుస్తూన్నాడేమో, సంతగోలగా తయారైంది. కొత్తగా వచ్చిన వాళ్ళకి చెవులు ఘుమియలు పడతాయి; ఎవరేం చదువుతూన్నారో అసలే తెలియదు.

కాస్త బాగా చదువగలిగినపిల్లలు గురువుగారి ప్రక్కనే కూర్చుని, ఆయన చెప్పిన దానినే తిరిగి పలుకుతూన్నారు. పంక్తులను వ్రేలితో చూపుతూ, ఒక్కొక్క మాటనే ఒత్తి పలుకుతూన్నారు. ఈ పిల్లలు తమ కండ్లమీదకంటె చెవులమీదనే అధికంగా ఆధారపడి వుంటూంటారు. ఎందుచేతనంటే, వాళ్లు

పుస్తకం చూసిగాదు చదువుతూన్నది; గురువుగారు చెప్పిన దానినే శిష్యులు తిరిగి ఉచ్చరిస్తూండాలి !

పిల్లల మనస్సులు మాత్రం వాళ్ళు చదువుతూన్న పుస్త కాలమీాద వున్నట్లులేదు. ఇంకెక్కడున్నాయి ? అదిగో ! పావు రాలగుంపు ! చెర్చి శిఖరం మీాదనుంచి యెగిరిపోతూన్నాయి ! ఇదిగో ! గొర్రెలమంద ! వీధంతా దుమ్ము రేపుతూ తోలుకు పోతున్నాడు, గొర్రెల కాపరి ! పిల్లల మనస్సుల నాకర్షించేం దుకు యిల్లాగే యెన్నో !

పిల్లల బుర్రల్లో యేవో వాళ్ళ వాళ్ళ ఆలోచనలు నిండి వుంటాయి. వాళ్ళు నోటితో ఉచ్చరించే దానిని గూర్చి వాళ్లు ఆలోచించడంలేదు. ఒకవేళ కొంత దానిని గూర్చి ఆలోచించ వచ్చునేమో గాని ఆ పుస్తకంలో వ్రాయబడినదాన్ని మాత్రం వాళ్ళు కొంచెంకూడా అర్థంచేసుకోలేరు. అంచేత ఆలోచించనే ఆలోచించలేరు ! రష్యను పిల్లలకు, వారు చదువ ప్రయత్ని స్తూన్న సనాతనచెర్చి స్లావుభాష అర్థంచేసుకోవడం చాల కష్టంగానే వుంది. అందులో వాడినది లాటిన్‌భాష. దాని అర్థ మేమో పురోహితులకీ, గురువుగారికీ తప్ప యింకెవరికీ తెలి యదు. అందుచేతనే వారు మాటకి మాటగా గురువుగారితో బాటు 'సంత'గా చెప్పుకోవాలంటే ఆశ్చర్యమేముంది ? వారు ఒక పుస్తకాన్ని పూర్తిగావించేక యింకోపుస్తకాన్ని ప్రారంభి స్తారు. పూర్తిచేయించిన పుస్తకానికి యింతచొప్పున గురువు గారికి దక్షిణముట్టేది. పిల్లల తలిదండ్రులతో గురువుగారు

మాట్లాడుకున్న పద్ధతి, యిది. ఒక్కొక్క కొత్త అంగీకి యింత అన్నట్లుగా ఒక్కొక్క కొత్త పుస్తకానికి యింత, అని విలువ! నేతగాడు, దర్జీవాడు మొదలైన వాళ్ళని పిలిచినట్లే గురువును కూడా 'మాష్టరు' అని కూడా పిలిచేవారు, జనులు. 'మాష్టరు' అంటే 'గొప్పవాడు' అని గాని లేదా ఒక కళలోనో, విద్య లోనో ప్రత్యేక నైపుణ్యం గలవాడు అని గాని అర్థం.

మాష్టరుగారు గణితంలో పిల్లలను యెంతో దూరం తీసికొని పోవడంలేదు! అంటే కూడికలవరకూ మాత్రమే యీ బడిలో చెపుతూన్నారు. ఇంకాపైన నేర్చుకోవాలనివుంటే వాళ్ళింకో పాఠశాలకు వెళ్ళాలి. ఆ పాఠశాల కెథిడ్రల్‌లోగాని, విహార మఠంలోగాని వుంటుంది. అక్కడ వ్యాకరణం, అలంకారం, తర్కం మొదలైనవి బోధిస్తారు. ఈ విషయాలన్నీ నేర్చుకున్నాక శిష్యులు, గణితం, ఖగోళశాస్త్రం, భూమితి లేక క్షేత్రమితి, సంగీతం నేర్చుకుంటారు.

ఏడుగురు అప్పచెల్లెండ్రమాదిరిగా విజ్ఞానశాఖలు కూడా యేడు వున్నయ్. శబ్దములను గూర్చినది వ్యాకరణశాస్త్రం; సత్యమును తేల్చి చెప్పేటందుకు తర్క శాస్త్రం; ప్రసంగము లను శోభస్కరంగా చేసేటందుకు అలంకారశాస్త్రం; సుస్వర ముతో పాడుటకై సంగీతశాస్త్రం; లెక్కలు తేల్చుటకు పనికి వచ్చేది గణితశాస్త్రం; సూర్యచంద్ర గ్రహనక్షత్రాలనుగూర్చి తెలిపేది ఖగోళశాస్త్రం లేక జ్యోతిశ్శాస్త్రం; ప్రదేశమును లేక భూమిని కొలుచుటకై భూమితి లేక క్షేత్రమితి

శాస్త్రం; యిల్లాగే వివిధ శాస్త్రాలు, వివిధ ప్రయోజనాల కొరకై వున్నాయి.

వ్యాకరణం చదవడం పాపమని బిషప్పులుకూడా చెప్తుతూండే ఆ దినాలు యెల్లాగో గతించిపోయినాయి. ఇక యిప్పుడో? బిషప్పులే గాక అంతకంటె పదవిలో తక్కువ స్థాయిలోవుండే అబ్బట్లుకూడా చదువను, వ్రాయను నేర్చుకుని వుండాల్సి వస్తూంది.

వ్యాకరణం అంటే అంత సులభమైన దేమీకాదు. గణితం అంతకంటెనూ కఠినమైనది! అరబిక్ అంకెలు,— హిందూదేశాన్నుంచి అరబ్బులద్వారా యిరోపాకు వెళ్ళినందున వీటిని అరబిక్ అంకెలంటున్నాము, — తెలిసినవాళ్ళు బహు కొద్దిమందే! అంకెలు యింకనూ పాతలాటిన్ పద్ధతిలోనే వ్రాయబడేవి. లాటిన్ అక్షరములనే కొన్నింటిని యెంచి, అంకెలుగా వుపయోగించేవారు. వీటినే రోమక అంకములని కూడా అంటారు. రోమక అంకెలలో పెద్ద పెద్ద సంఖ్యలను చదవడమే కష్టం; కూడటం మరీ కఠినం; యిక వీటిలో గుణకారం, భాగహారం అంటే యెంత కష్టమో చెప్పనక్కరేలేదు! రోమక అంకెల్లో భిన్నములను గురించిన సంకలనం మొదలైనవి కేవలం అసంభవమనియే చెప్పాలి!

అంతేగాదు. ప్రతి అంకెయొక్కా అర్థాలను, సంకేతాలనూ కూడ పిల్లలు నేర్చుకొనివుండాలి. గురువు శిష్యులకీరీతిగా బోధించేవారు: 'నాలుగు అంకెనే తీసుకోండి. అది నాలుగు

ఋతువులను, నాలుగు దిన విభాగాలను తెలుపుతుంది. వసంత గ్రీష్మ, వర్ష, హేమంతములు నాలుగు ఋతువులు; ఉదయం, సాయంత్రం, పగలు, రాత్రి, యీ నాలుగూ దిన విభాగాలు. ఇది మన తాత్కాలిక ఐహిక జీవితాన్ని, దానిలోని అల్పఆశలు, తుచ్ఛ సంతోషములు మొదలైన వాటిని సూచిస్తాయన్న మాట. తాత్కాలిక సంతోషాల్నీ, తుచ్ఛ సౌఖ్యాన్నీ వదలి పెట్టి, మానవుడు దినమంతా ఉపవసించి, ప్రార్థనలో గడపుతూ తన అవినీతి ప్రవర్తనకై పరితాప పడాలి."

మూడు అంకెవుంది. చూసేరూ, అది త్రిమూర్తులనూ అంటే పరమపిత - ఈశ్వరుడూ, ఏకైక కుమారుడు ఏసుక్రీస్తూ, పవిత్రాత్మ - హోలీఘోస్టు;- యీ త్రితయాన్నీ తెలుపుతూంది. క్రైస్తవులు యీ త్రితయమును నమ్ముతారు.

ఏడు అంకె వుండే, అదే మానవుడు! ఎల్లాగంటారా? మానవునిలో శరీరం, ప్రాణం అనేవి వున్నాయి. ప్రాణం అనేదాంట్లో హృదయం, ఆత్మ, మనస్సు;- యీ మూడూ చేరివున్నాయి. దీనికి ఆధారం యేమిటంటే బైబిలులో 'నీవు నీ పరమ ప్రభువైన దేవుని నీ హృదయ మంతటితోను, ఆత్మయంతటితోను, మనస్సు అంతటితోనూ ప్రేమించుము!' అని వ్రాయబడివుంది గనుక. ఇక శరీరం విషయం. శరీరంలో నాలుగుభూతాలు;- అగ్ని, జలం, పృథ్వి, వాయువు;- యీ నాలుగు మూలపదార్థాలూ వున్నాయి. శరీరంలోని నాలుగుభూతాలున్నూ, ప్రాణ

ములోని మూడు విభాగాలున్నా, వెరశి యేడు అవుతూంది గదూ.

ఖగోళశాస్త్రంలో భూమ్యాకాశాల వర్ణనలు చదివేవాళు శిష్యులు. ప్రాచీనకాలంలో వివిధ పుక్కిటిపురాణాలను, వాన, మంచు, జంతువులు, పక్షులు మొదలైనవాట్లను గూర్చి, అభూతకల్పనలను వాళ్ళు నేర్చుకునేవాళు. దేవతలు తమ భాకా లను సముద్రోదకంతో నింపి, భూమిమీదికి పోయడమే వర్ష మని వాళ్ళు భావించేవారు. కొన్ని దుంపలనుంచి చెట్లుబైలుదేరి నట్లే పొట్టేలు కొమ్ములు పెరుగుతాయనీ, కొన్నిరకాల పండ్ల నుంచే పక్షులు పుడుతున్నాయనీ విశ్వసించేవాళ్ళు. ఇప్పుడు జనులు యిల్లాంటి కాకమ్మ కథలను, అభూతకల్పనలను నమ్మ డంలేదు. వాళ్ళు ప్రతీవిషయాన్నీ పరిశీలనగా చూడడం నేర్చు కుంటున్నారు.

ప్రాచీన శాస్త్రవేత్తలైన అరిస్టాటిల్, టోలమీ మొదలైన వాళ్ళగ్రంథాలు అరబ్బులద్వారా తూర్పునుంచి పశ్చిమానికి వచ్చినాయి. విహార పాఠశాలల్లోని విజ్ఞానులు నాలుగు భూతా లనుగూర్చి, పృథివ్యప్తేజోవాయువులను గూర్చి యెరుగుదురు; స్ఫటిక సంకాశములై స్వచ్ఛకాంతితో ప్రకాశిస్తూన్న గ్రహ తారకాది ఖగోళములు ఆకర్షణాశక్తితో అనంతాకాశంలో పరిభ్రమిస్తూన్నాయనీ వారెరుగుదురు. కోస్మాస్ పండితుడు యీ విశ్వమునంతనూ చిన్న బొమ్మరిల్లుగా వర్ణించిన దానికంటె వీరిభావన యదార్థ సమీపంగా వుండనేది నిర్వివాదం.

బొలోగ్నా, పారిస్ నగరాల్లో విశ్వవిద్యాలయాలేర్పడి నాయి. యాత్రీకులు చేతుల్లో పొడవైన దండములనూ, వీపుల మీద వలాసములనూ ధరించి, యీ విద్యాలయాలకు వచ్చే వాళ్లు. వీళ్లు వెనుకటి యాత్రీకుల వంటి వాళ్లుకాదు. వీళ్లు పిన్న వయస్కులు. ఏ వృద్ధతపస్వికి మ్రొక్కుటకో, యే మహాత్ముని పవిత్రాస్థికలకు నమస్కరించుటకో వీరు రాలేదు. పారిస్‌లోని నోత్రీదామ్ కెథిడ్రల్ పాఠశాలకు, విఖ్యాత పండితులైన గ్విల్లామీ ఆఫ్ ఛాంపియూ, పీర్రీ అబెలార్డ్ మొదలైన వారి ఉపన్యాసాలు, ప్రసంగాలు వినడానికే వీళ్లు వచ్చేవారు! ఈ పండితుల ఖ్యాతి పాశ్చాత్య ప్రపంచమందంతటనూ వ్యాపించింది. పోయ్‌టీటీర్స్, ఆన్‌జౌ, బ్రిటనీ, ఇంగ్లాండు దేశాల్లో యీ పండితులకు విశేష ఖ్యాతి వుండేది.

విద్యార్థులుగా వుండదలచి వచ్చిన యీ యాత్రీకులు పారిస్ చేరి, తమ దేశీయులను తెలుసుకుని, వాళ్ళతో సంప్రదించేవాళ్లు. నోత్రీదామ్ కెథిడ్రల్ మార్గం అడిగి తెలుసుకుంటారు, వీళ్ళు. చిన్న వంతెన మీదనుంచి సీనేనది యెడమగట్టునే పోతే వుంటుంది, నోత్రీదామ్ కెథిడ్రల్. అక్కడకు వెళ్ళి, తమవంటి విద్యార్థులు వందలాదిగా అదివరకే అక్కడ చదువుకుంటూండడం చూస్తారు. ఒకటి రెండు నెలల్లోనే యీ నూతనాగంతుకులుకూడా లాటిన్ పేటలో పాతకాపులైపోయి, స్థానిక నివాసులుగా అయేవాళ్లు. ఆ పాఠశాలా ప్రాంతాన్ని జనులు లాటిన్ పేట అని పిలిచేవాళ్ళు.

ఫ్రాన్సు జనులు మాట్లాడే భాష ఫ్రెంచిభాష. కాని, లాటిన్ పేటలో అల్లాకాదు. అక్కడ అందరూ లాటిన్ భాష మాట్లాడతారు. ఫ్రెంచివారు, ఆంగ్లేయులు, ఇటాలియనులు, జర్మనులు, యింకెవరుగానీ ఆపేటలోని వారందరూ లాటిన్ భాషే మాట్లాడుతారు !

ఈ విద్యార్థులను పారిస్ నగరవాసులు వంకరచూపులు చూసేవాళ్ళు. వీళ్ళంతా పరదేశులు గాని స్వజనులుగారని వాళ్ళభావం. విద్యార్థులుకూడా అల్లరిగానే ప్రవర్తిస్తూండేవాళ్లు. వీధుల్లోనో, పాఠశాలల్లోనో కలుసుకున్నపుడు పారిస్ జనులకూ, యీ విద్యార్థులకూ తరచు పోట్లాటలు జరుగుతూండేవి. పురపెద్దలో, వర్తకులో, దుకాణదారులో జోక్యం కలుగచేసుకుని పొగరుబోతు విద్యార్థులను నిర్బంధించమని రక్షకభటులతో చెప్పేవారు. కాని అదంత సులభంగాదు ! విద్యార్థులు గట్టిగా యెదిరించి దెబ్బలాడుతూండేవాళ్ళు. వీళ్లు పురపెద్దల అధికారాన్ని గౌరవించే వాళ్ళుగాదు. విద్యార్థులకు పెద్ద వేరేవున్నాడు. నోత్రీదామ్ కెథెడ్రల్ ఛాన్సులర్ వీళ్ళపెద్ద.

లాటిన్ పేటలోని ఉపాధ్యాయులు, విద్యార్థులూకూడా నిరక్షరులైన పారిస్ వర్తకులను, పనివాళ్ళను చాల తృణీకారభావంతో చూసేవాళ్ళు. ఈ జనానికి తత్త్వశాస్త్రం తెలుసా ? ధర్మశాస్త్రం తెలుసా ? మత ధర్మాలు, సాంప్రదాయాలు, యేం తెలుసు ? ఇంక వైద్యశాస్త్ర విషయం చూద్దాం, పోనీ జలగల్ని పట్టించో మరోలాగో జనుల దుష్టరక్తం తీస్తూ, వాళ్ళ

గడ్డాలు గొరిగే క్షురకుడూ వైద్యుడే అంటావా? గాలెన్, హిపొక్రేటస్ పండితులనుగూర్చి క్షురకుని కేమి తెలుసును? వైద్యశాస్త్ర పితామహులైన యీ మహామహులను గూర్చి వాళ్ళు అసలు వినికూడా వుండరు!

ఏ పౌరుణ్ణయినా అరిస్టాటిల్ యెవరని అడిగిచూడు! అతడు నోరు తెరబెడతాడు. అంతే! కాని, విద్యార్థులో? సెయింట్ ఆగస్టైను గురించి యెంత శ్రద్ధగా చదివేరో అంత శ్రద్ధగానూ వాళ్ళు అరిస్టాటిల్‌ను గురించి పఠించేరు, మరి!

అప్పటికి కొద్దికాలం క్రితమే గ్రీకుతత్త్వవేత్తల వ్రాతలన్నీ నరకం నుంచి బైలుదేరిన నాస్తిక ప్రలాపాలని భావించేవారు. అంతా. హెబ్రూ, అరబ్ భాషలనుంచి లాటిన్ భాషలోని కనువదించబడిన గ్రీకు శాస్త్రజ్ఞుల రచనలన్నీ క్రైస్తవ మతాధిపతుల ఆజ్ఞానుసారంగా తెగులబెట్ట బడేవి! కాని, యిప్పుడు రోజులు మారిపోయినాయి. అరిస్టాటిల్ పండితుడుకూడా ఏసు క్రీస్తులాగే అత్యంత గౌరవాస్పదుడుగా గౌరవించబడుతూన్నాడు! అరిస్టాటిల్ విధర్మి యన్నమాట నిజమే. కాని, ఆయనకు మేధాశక్తి నెల్లుపయోగించ వలయునో తెలుసు; సేకరించిన, గ్రహించిన విషయ బాహుళ్యాన్నంతనీ వర్గీకరించడంలో మహా దిట్ట! ఈయనంత తెలివిగా ఆలోచించడం, విషయ విభాగ నిర్ణయం చేయడం సామాన్యంగాదు. అరిస్టాటిల్ మహా మేధావి, మహాజనుడు! మానవులంతా ఆరాధించదగిన వారిలో నొకడు!

ఈ రోజులలో అంతకంత కధిక సంఖ్యాకులుగా బైలుదేరుతూన్న యీ విధర్మలు, పరధర్మలు, నాస్తికులు, అవిశ్వాసులు వీళ్ళతో కాస్త వాదిస్తూండు, వాళ్ళ పస తెలుస్తుంది. వాళ్ళ వాదనలను, వాళ్ళ ప్రాతిపదికలమీాదనే, వాళ్ళ సిద్ధాంతముల చేతనే తప్పని నీవు ఖండించగలిగి యుండాలి. లేకపోతే వాళ్ళ తర్కంతో, యుక్తులతో నిన్ను గాభరా పెట్టేస్తారు, నలుగురిలో నవ్వులపాల్జేస్తారు. చివరికి నిన్ను దిష్టిపిడతను చేసి వదలిపెడతారు ! కొంతకాలానికి వాళ్ళ పైశాచిక వ్యూహంలో, నాస్తిక వాదనల్లోకి నువ్వే పడిపోవచ్చుకూడాను. అందుచేత కేవలం అంధానుకరణం గావించేవాడుగా, విశ్వాసపాత్రుడైన మత విశ్వాసివిగా వుంటేనే చాలదు. నీ బుర్రలో గుంజువుందని కూడా ఋజువు చేసుకుంటూండాలి ! బుద్ధికి పని చెప్పాలన్న మాట.

ఈవిధంగా జనులు ముందుకు మహాపెద్ద అంగ వేసేరు. అప్పటికి కొన్ని శతాబ్దాలుగా ఆలోచించకండా నమ్మడం మంచిదని జనులకు బోధ గావించుతూ వచ్చేరు. ఇప్పుడు కేవలం గ్రుడ్డిగా విశ్వసించకండా ఆలోచించడం అనేది జనులు మళ్ళీ ప్రారంభిస్తూన్నారు. ఒకసారి ఆలోచించడం ప్రారంభించిన వాళ్ళని ఆపడమనేది అసంభవమైన విషయం. ఎందుచేతనంటే ప్రతిదానికీ ఋజువూ, సాక్ష్యమూ చూడ్డం ప్రారంభించిన మానవులకు తర్కమూ, శంకలూ, కార్యకారణవివేచనా కలిగి తీరుతాయి !

అంధ విశ్వాసులుగా వుండే అసంఖ్యాక జనానికీ, విశ్వాసాలను విజ్ఞానమనే గీటురాయిమీద పరీక్షించాలనే వాళ్ళకీ తగువులారంభమైనాయి. క్లెయిర్వాలోని అబ్బట్ బెర్నార్డ్ లాంటి వాళ్లుకూడా కొందరుంటారు. వాళ్లు చెవులురెండూ మైనంతో మూసేసుకుంటారు! ఎందుకో తెలుసా? ఐహికములైన తుచ్ఛ విషయాలను చెవులతో వినడంకూడా వాళ్ళకి యిష్టంకాదు గనక!

అబ్బట్ బెర్నార్డ్‌ను గురించి ఒక కథ చెపుతారు. ఆయన ఒకప్పుడు జినీవా సరస్సుమీద పడవప్రయాణం చేస్తూన్నారు. ఏవో ఆలోచనల్లో మునిగివుండిపోయిన బెర్నార్డ్ ఆ సరస్సునే గమనించలేదు. ఆయనకూడా వున్న మనిషి సరస్సును గూర్చి మాట్లాడనారంభించేసరికి బెర్నార్డ్ విస్తుబోయేడట! ఆయన కండ్లు తెరచే వున్నాయి; జాగ్రదవస్థలోనే వున్నాడుకూడాను. కాని, చుట్టూవున్న వస్తుప్రపంచాన్ని ఆయన కండ్లూ చూడడం లేదు, మనస్సూ గ్రహించడం లేదు!

మరి కొందరు మనుష్యులు పీర్రీ అబెలార్డ్‌వలెనే సమస్తాన్నీ చూడాలి, వినాలి, ఆలోచించాలి అని కోరుతారు. పీర్రీ అబెలార్డ్ పిన్నవయస్కుడైన ఆచార్యుడు, పరివ్రాజకుడు. ఆయన కండ్లతో శూన్యాన్నిగాక వివిధవస్తు విషయ పూర్ణమైన విశాల ప్రపంచాన్ని చూసేవాడు. సన్యాసుల మఠంలోపి సంకుచితమైన చీకటిగదిని గాక తేజఃపూర్ణమైన విశ్వాసాన్ని యెట్టయెదుట తిలకించేవాడాయన!

2. బెర్నార్డ్, అబెలార్డ్‌ల గాథ

అబ్బట్ బెర్నార్డ్, ఆచార్య అబెలార్డ్‌లు యిద్దరూ క్రైస్తవ మతనివాసులే, క్రైస్తవులే. కాని, అబెలార్డ్ అవిశ్వాసీ, విధర్మీయని బెర్నార్డు నేరారోపణ చేసేడు. తమ రిద్దరిలో యెవరిది సత్యమో, ధర్మమో మతపీఠాధిపతులు విచారించి తీర్పుచెప్పాలని అబెలార్డు దృఢంగా నిలబడ్డాడు.

విచారణాదినమున రెండు పక్షాలూ పారిస్‌కు వచ్చేరు. ధర్మ విచారణజరిగే సభాభవనంలోనికి బెర్నార్డు ఒక ద్వారాన, అబెలార్డు మరోద్వారాన ప్రవేశించేరు. పట్టణం పట్టణమంతా వాళ్ళచూడ్డానికి విరగబడింది. బెర్నార్డు కనబడగానే జన సమూహాలు సగౌరవంగా ఆయనకు వైదొలగి నిలిచేరు. ఆయన పాదచారియై, సన్యాసులు ధరించే ముతక అంగీతో, తలవంచుకొని వచ్చేరు. జనులందరి కళ్ళూ ఆయన మీదే వున్నాయి. బెర్నార్డు ముఖం ఉపవాసాలతోనూ, జాగరణాలతోనూ, నియమానుష్ఠానాలతోనూ శుష్కించివుంది. ఆయన నేత్రాల్లో నిగూఢమైన శక్తి యేదో అంతర్గర్భితంగా వుంది. ఆయన కండ్లు రెండూ యేకాగ్రతతో, జాజ్వల్యమానంగా వెలుగుతూన్నాయి. ఆయన సాధించిన అత్యద్భుత అలౌకిక కార్యములను గురించీ, ఆయన వాక్శుద్ధిని గురించీ జనులు ఊరికే గుజగుజలు పోతూన్నారు!

'ఆయన మహర్షి!' అన్నారు జనం, బెర్నార్డును గూర్చి.

కుంటివాళ్ళు, గుడ్డివాళ్లు, రోగిష్టులూ ఆయన చుట్టూ మూగేరు. ఆయన ముందు మోకరించి, తమ్ము ఆశీర్వదించ మనీ, రోగబాధా నివారణ ననుగ్రహించమనీ వేడుకుంటూ న్నారు!

అబెలార్డు పేరుకూడా అందరకూ తెలిసినదే. దేశమంతటా ప్రజల్లో ఆయన పాటలు ప్రచారంలో వున్నవే. హెలోయిస్! అనే సంబోధనా మకుటంతో అబెలార్డు యెన్నో గీతాలను రచించేడు.

కథాక్రమం ప్రకారం, హెలోయిస్ అనుయువతి, అబెలార్డు శిష్యురాలు. ఆ కాలంలోని స్త్రీలందరివలె వడకుట, కుట్టుట, బుటేదారీపని, – వీటితోనే కాలక్షేపం చేస్తూండక, హెలోయిస్ నిరంతరం గ్రంథపఠనం గావిస్తూండేది. సెయింట్ అగస్టైన్, అరిస్టాటిల్, ప్లేటో మొదలైన తత్త్వవేత్తల గ్రంథాలెన్నింటినో అబెలార్డు ఆమెకు బోధించేడు. వాళ్ళిద్దరూ ఒకే పుస్తకంమీద తలలువంచి, చదువుతూ తరచు కనబడేవాళ్ళు. వీరిద్దరూ పరస్పరం ప్రేమించుకున్నారట! హెలోయిస్ ఆయనను ప్రేమించకుండా యెట్లుండగలదు? ఆచార్య అబెలార్డు శిష్యగణ పరివేష్టితుడై వీథుల్లో నడుస్తూంటే, యువతులందరూ ఆయనను చూచుటకెంతో ఆతురపడేవాళ్లు. అబెలార్డు చక్కని విగ్రహం గలవాడు; చతురత, తెలివితేటలు, పాండిత్యం, అద్భుతవాగ్ధోరణి, గంభీరమైన చక్కని కంఠస్వరం మొదలైనవన్నీ ఆయన కలంకారములు.

హెలోయిస్ ప్రేమనుగూర్చి ఆమె బంధువర్గాలకి తెలిసింది. ఈ వివాహానికి వారంగీకరించలేదు. మొరటుగానూ, క్రూరంగానూ వారామెను అబెలార్డునుంచి వేరు చేసేరు. భగ్నమనోరథుడైన అబెలార్డు పరివ్రాజకుడై ఒక విహార మఠానికి పోయేడు. బ్రహ్మచారిణిగా వుండేటందుకు ఆమెనుగూడా అంగీకరింపజేసేడు. విహారమఠంలోనేకాదు, ఆఖరికి నరకంలో కూడా అబెలార్డుతో సన్నిహితంగా వుండడానికి హెలోయిస్ ప్రాణాలను కూడా ఒడ్డుతుంది. ఆయన నంతగాఢంగా ప్రేమించిందామె.

కాని, అబెలార్డు మతప్రవేశం గావించినా తిరుగుబాటుదారుడే. చెప్పిన దానినల్లా గ్రుడ్డిగా విశ్వసించడానికి యీతడు అంగీకరించేవాడుగాడు. ప్రతీ విశ్వాసాన్నీ తర్కించి బుద్ధితో వివేచన గావించి, స్వీకరించాలని ఆతని ప్రయత్నం. ఆ రోజుల్లో యీ భావమే భయావహమైనది! ఈశ్వరపుత్రుడు, మనకు రక్షకుడూనైన ఏసుక్రీస్తు దైవీయమైన కారణ వివేకరూపుడని అబెలార్డు చెపుతూండేవాడు. ఈ మాటలు వినేటపుడు జనులు భయంతో అటునిటు దిక్కులు చూసేవాళ్ళు. ఇల్లాంటి సంగతులు చెప్ప సాహసించినందుకు చాలమంది ప్రాణాలతోనే దహనం గావించబడ్డారు. సాంప్రదాయిక విశ్వాసాలకి భిన్నమైనదంతా విధర్మమే. వైధర్మ్యమైన మాటలు ఉచ్చరించడమేగాక వినడంకూడా ఆరోజుల్లో నిషిద్ధమే.

జనసమూహాలు కదులుతూన్నాయి. వీధుల కిరుప్రక్కలా మేటవాలుగా నుండే కప్పులుగల యిళ్లు వరుసలు తీరివున్నాయి. వీధనిండా జనం క్రిక్కిరిసివున్నారు. వీధి మలుపులో పట్టణద్వారం పైన అందరి దృష్టులూ కేంద్రీకరించివున్నాయి. జనసముద్రం పైగా వాళ్ళ శిరస్సులమీదుగా ఉన్నతంగా ఒక అశ్వారూఢుడు కనబడుతూన్నాడు. అతడే అబెలార్డ్. బెర్నార్డ్ వలె అతడు పాదచారియై రాలేదు. సన్యాసులమాదిరిగా పాదచారియై రాక అబెలార్డ్ యోధునివలె అశ్వారూఢుడై వచ్చేడు.

అబెలార్డ్ వస్తూంటే ముసలవ్వలు శిలువ వేసుకుంటూ వైదొలగిపోతూన్నారు. కాని, జనసముద్రంలో ఏదో నిశితమైన కలకలం బైలుదేరింది. అది భయంవల్లనూ గావచ్చు, మెప్పు వల్లనూ గావచ్చు;– యేదైనా కావచ్చును.

ప్రతిద్వంద్వు లిద్దరూ కెథిడ్రల్‌లో ముఖాముఖిగా కలుసుకున్నారు.

భారమైన కెథిడ్రల్ కప్పుక్రింద దీపకాంతి అణిచివేయబడి నట్లుగా మందంగా వుంది. వెలుపలమాత్రం యెండ తీక్షణంగా వుంది. బైటి సూర్యకాంతిలోంచి వచ్చిన వాళ్ళకి కెథిడ్రల్ లోపల మసక వెలుతురులో వ్యక్తులను విడమర్చి గుర్తించడం కష్టంగావుంది. బిషప్పులు మహా ఆడంబరంగా దుస్తులు ధరించి కూర్చున్నారు. సన్యాసులంతా ముదురు జేబరా రంగు దుస్తుల్లో వున్నారు.

అబ్బాట్ బెర్నార్డ్ వినీతవేషంలో వున్నా, భయంకరంగానూ, ఉద్రేకంతోనూ యెదురొచ్చున్నాడు. అతడుకూడా అబెలార్డ్ వలెనే యోధకుటుంబ సాంప్రదాయానికి చెందినవాడు. ధర్మ నిర్ణయ సభలా లేదు అది! యుద్ధరంగంలా కనిపిస్తూంది. బెర్నార్డ్‌ను చూపుతూ, అవిశ్వాసి, విధర్మి, అసత్యవాది, పాషండుడు అని దూషించేడు: "మ్లేచ్ఛులైన తత్వవేత్తల పుస్తకాలు చదివే నువ్వూ మ్లేచ్ఛుడవే!"

సన్నని కిటికీల్లోంచి లోనికి వస్తూన్న కాంతి అస్పష్టంగా వుంది. బెర్నార్డ్ చర్మపు చుట్టనొకదాన్ని విప్పి, ఆ మసక వెలుతురులోనే బిగ్గరగా చదవ నారంభించేడు. అతడు కొద్ది వాక్యాలు చదివేసరికే ఆ గ్రంథం అబెలార్డ్ వ్రాసిన 'ఔను, కాదు!' (Sic et non) అనేదని అక్కడున్న వాళ్ళందరూ గుర్తించేరు. ఆ పుస్తకంలో అబెలార్డు కొన్ని సమస్యలమీద యిరుపక్షాల వాదనలనూ యిచ్చి, మత పీఠాధిపతులు కొందరి వ్రాతలనుంచి తన వాదనకు బలంగా కొన్ని ఆధారాలనుకూడ యెత్తిచూపేడు. ఇదంతా చదివి బెర్నార్డు యిల్లా ప్రశ్నించేడు: "ఇదంతా పరధర్మంగాదా? పాపచింతన, పాషండత్వమూ యీ వ్రాతల్లో స్పష్టంగావడంలేదా?"

బెర్నార్డు రెండుచేతులనూ ఆకాశంవైపు చాచి, 'దేవుని క్రోధం యీ పాషండుని శిరముపై బడుగాక! అని శపించేడు. ఆయన ఉచ్చరించే ప్రతీమాటా చర్చి గర్భంలోనుంచి ప్రతిధ్వనిస్తూనే వుంది.

కాని, అబెలార్డు ధైర్యంగా, కంగుమనే కంఠంతో మధ్య లోనే అడ్డుతగిలి అన్నాడు: "మీ న్యాయ నిర్ణయాధికారాన్ని నేను గుర్తించ నిరాకరిస్తున్నాను! పోపు తప్ప మరే యితరుల యొక్క ధర్మ నిర్ణయాన్నీ అంగీకరించను!"

ఇల్లా అంటూ అబెలార్డు వెనుతిరిగి ధీరంగా, గంభీరంగా, నిదానంగా నడిచి కెథిడ్రల్ ద్వారంవైపు వెళ్ళిపోయేడు. ఈ రాతి గోడల మధ్యనుంచి. ప్రాచీన సమాధిలోని నిర్జీవ వాతావరణం లోనుంచి స్వచ్ఛమైన బాహ్య వాతావరణంలోనికి. జీవనధాత్రి యైన సూర్యరశ్మిలోనికి ఆతను వెళ్ళాలి. ఉక్కిరిబిక్కిరి చేసే కెథెడ్రల్ గర్భగుడిలోంచి బైటికి వెళ్ళిపోయి. గాలి పీల్చుకుంటేనే గాని అతడుండలేక పోయేడు.

ధర్మ నిర్ణయస్థానం — చెర్చి కోర్టు — అబెలార్డు పరోక్షమందే తన తీర్పు నిచ్చింది:— "సన్యాసి అబెలార్డు అవిశ్వాసి; ఏతావతా దోషి."

అబెలార్డును విహారీన మఠంలోని ఒక గదిలో నిర్బంధించి వుంచేరు. చిన్న గదిలో సజీవ సమాధి గావించ బడినట్లున్న అబెలార్డులో వెనుకటి ధైర్య స్థైర్యములు, శక్త్యుత్సాహములు తొలగిపోయి, చిన్నదనం తోప, బలహీనుడై పోయేడు.

అతని ప్రేయసి కంఠధ్వని దూరాన్నుంచి అతనిని పిలిచేది. హెలోయిస్ ఆతనికి జాబులు వ్రాసేది. ఆతనిలో ధైర్యం పురి గొల్పి, వెనుకటి స్థైర్యాన్ని తిరిగి కలిగించాలని ఆమె ప్రయ

త్నం. కాని ఆమె గాఢవాంఛ, తీవ్రోద్రేకంకూడా యేమీ ప్రయోజనకారులు కాలేదు. ఆమె కాతడు వ్రాసిన జవాబుల్లో అధీనత, లొంగుబాటు తప్ప వేరేదీ కనిపించేదిగాదు. అబెలార్డ్ధైర్యం కుంఠితమైంది, తర్కశక్తి అవమానితమైంది, ప్రేమ మృతమైంది!

ఈ స్థితిలో యింకా బొందెలో ప్రాణాలను భరించడం దేనికి? అదివరకటి తన బోధనలను తానే నిరాకరిస్తూ అబెలార్డ్ అతి దైన్యంగా మరణించేడు. ఆతని శతాబ్దిలో కాలప్రవాహాని కెదురీది, ఒంటరిగా నిలబడుట చాల కష్టమైనది.

చాల సంవత్సరాలు గడిచినాయి. అబెలార్డ్ అస్థికలు హెలోయిస్ అస్థికలతోబాటు ఒక చోట సమాధి గావించ బడినాయి. వ్యర్థమనోరథులైన ప్రేమికులను గురించిన యేదో పాతపాటలోని సంఘటనల వలెనే యిదంతా జరిగిపోయింది. అబెలార్డ్-హెలోయిస్ ల సమాధిమీద యీ మాటలు చెక్క బడినాయి,

"...దుఃఖకరమైన కృషివల్లనూ, భగ్నప్రేమవల్లనూ మరణించేరు..."

ఈ రీతిగా రెండు శిబిరాల వారికీ పోరాటం జరుగుతూనే వుంది. ఒకళ్లు తమ ఆత్మలను నిర్భాగ్యమైన - యిరుకు చీకటి గదిలో బంధించి వుంచుకొనేవాళ్ళు. రెండోవాళ్లు ప్రతివిష యాన్నీ సవిమర్శకంగా చూడాలి, తెలుసుకోవాలి, ప్రేమిం చాలి అనేవాళ్ళూను.

ఈ యిద్దరూ శత్రువులు కారు. కాని కెథిడ్రల్‌లో రెండు కాలాల ప్రతినిధులకు, భూత - భవిష్యత్ లకు;- సంఘర్షణ జరుగుతూంది. అబెలార్డు మరణకాలంలో తన అవిశ్వాసానికి పశ్చాత్తాపం ప్రకటించినా, అతను తన కర్తవ్యాన్ని నెరవేర్చుకొన్నాడనే చెప్పాలి. త్యాగం ఊరికేపోదు...

సంవత్సరాలు గడిచిపోతూన్నాయి. క్రీస్తుశకం 12 వ శతాబ్దం గడచిపోయింది. 13 వ శతాబ్దం చరిత్రయొక్క పంచాంగలోకి వచ్చింది.

పారిస్ విశ్వవిద్యాలయంలో అందరి నోళ్ళలోనూ ఒక క్రొత్త పేరు వినబడుతూంది: "ఆల్బర్టస్ మాగ్నస్!" మాగ్నస్ అంటే మహా అని అర్థం. మహా ఆల్బర్టస్! ఈయన ఉపన్యాసం జరుగుతూందంటే యెంత పెద్దహాలైనా చాలేది కాదు! అదివరలో యీ 'మహా' అనే విశేషణం, బిరుదు సార్వభౌములకూ, లోక విజేతలకూ మాత్రమే వర్తించేది, యిదివరలో. కాని, యీసారి యిదొక పండితుడికి, విద్వాంసుడికి వాడబడింది. ఆల్బర్టస్ మాగ్నస్ సర్వశాస్త్ర పారంగతుడు, గొప్ప మంత్రశాస్త్రవేత్తగా పరిగణించబడేవాడు. ఆయన వివిధ లోహాల స్వభావాన్ని గూర్చి తన పరిశోధనాగారంలో పరీక్షించేవాడు. ఏయే లోహాలు నైట్రిక్ యాసిడ్‌లో కరుగునో, యేవేవి గంధకంతో కలుస్తాయో ఆయన యెరుగును. ఆకాశాన్ని పరిశీలించి, పాలపుంత (క్షీరసముద్రం-మిల్కీ-వే) అనేక నక్షత్రముల సము

దాయమని కనిపెట్టేరు. * ఆయన వద్దనున్న పరికరములలో తూర్పు దేశాలనుంచి గొనివచ్చిన 'దిక్సూచి' (కంపాస్) ఒక టుండేది. ఆయన బల్లమీద అరబ్, హెబ్రూ, గ్రీకు గ్రంథాల వ్రాత ప్రతులు చిందరవందరగా పడివుండేవి.

జంతువులు, మొక్కలు, ఖగోళములు మొదలైన వాట్టిని గురించి ఆయన యెన్నో గ్రంథాలు రచించేరు కాని, అప్పటికింకా యీ గ్రంథాల్లో నూతన వైజ్ఞానిక విషయాల కంటె పాత గాథలే యెక్కువగా వుంటూండేవి. ఆల్బర్టస్ పండితుడు అరిస్టాటిల్‌ను పొగడేవాడు కాని, అరిస్టాటిల్‌ను గురించిన యీయన చిత్రణ విలక్షణమైనది. అరిస్టాటిల్ సన్యాసి. ఋషి అని యీయన అభిప్రాయం! క్రీస్తుకు పూర్వంలో జీవించియుండిన మహాత్ములను, మహాజనులను, మధ్య యుగాలనాటి పండితులు, కవులు, కళాకారులు యీ రీతిగానే చిత్రించేవారు! విహారమఠాల్లో, పరివ్రాజక వేషాల్లో వుండి వుంటారని వీరి అంచనా!

ఏదేమైనా యీ సర్వశాస్త్ర పారంగతుడు, మహా ఆల్బర్టస్ కూడా మతమునూ, విజ్ఞానాన్ని వేరువేరుగా వుంచడానికే ప్రయత్నించేవాడు.

ఆయన కెందరో శిష్యులుండేవాళ్లు. వారిలో అరిస్టాటిల్ గ్రంథాల నత్యంత శ్రద్ధతో పఠించిన వాడొకడుండేవాడు. ఆతని

* ఈవిషయమును అంతకు పూర్వమే గ్రీకులూ, వారికి పూర్వమే హిందువులూ యెరుగుదురు. కాని, ఐరోపాలో యీ విషయంలో నిశ్చితాభిప్రాయం యిచ్చినవాడు యీయనగానోపు— అనువాదకుడు.

పికు థామస్ అక్వినాస్. ఆతనికి అరిస్టాటిల్ గొప్పతనం తెలిసింది. అరిస్టాటిల్ వంటి మహావిజ్ఞానిని మతంవైపునకు, చెప్పపక్షానికి లాగుకోవాలని యీాతడు తలచేడు. నాస్తికులు, విధర్ములూ, అపవిత్రులూనైన అవెర్రోస్ అనుయాయులను యిల్లాంటి మహాశాస్త్రజ్ఞుణ్ణి వదలిపెట్టడ మేమిటని అక్వినాస్ ముద్ధ!

ప్రాచీనమైన మ్లేచ్ఛ విజ్ఞానాన్నంతనూ ఒకానొకప్పుడు అరిస్టాటిల్ పండితుడు సూత్రగ్రథితం గావించేడు. అట్టి అరిస్టాటిల్ సాయంతో థామస్ అక్వినాస్ మధ్య యుగాల కేథలిక్ విజ్ఞానాన్నంతనూ యిముడ్చుకోగల ఒక ఆధారపీఠాన్ని, పునాదిని తయారుచేసేడు! ఒక మహాగ్రంథాన్ని, సర్వ ప్రశ్నలకూ జవాబు లియ్యగల దానిని, సర్వ సంశయాలనూ కూకటి వ్రేళ్ళతో పెల్లగించగల దానిని, అజ్ఞాన గ్రంథిని ఛేదించగల దానిని ఆయన వ్రాసేడు.

ఆత్మ అంటే యేమిటి? పదార్థమంటే ఏమిటి? తెలివి, బుద్ధి అంటే ఏమిటి? వేదనలు అంటే యేమిటి? దేవుడు యీ ప్రపంచాన్ని యెల్లా సృష్టించేడు? ఆయన దీని నెల్లా పాలిస్తూన్నాడు? ఆసురీశక్తి అంటే ఏమిటి? ఆసుర పరిపాలన క్రింద నున్న రాజ్యాలు యేవేవి? దేవతలు తిండి తింటారా? వాళ్లు నిద్రపోతారా?

ఇల్లాంటివే వందలకొద్దీ ప్రశ్నలు, ఉప ప్రశ్నలూ వున్నాయి. థామస్ అక్వినాస్ గ్రంథాల్లో, ప్రతీ ప్రశ్నకూ ఖచ్చితమైన

సమాధానమూ వ్రాసివుంది! ఈ జవాబులు సరియైనవి గావని యెవరూ సంశయించ కూడదు. దీనికి విరుద్ధంగా భావించే వాడెవడైనా సరే, వాడు మ్లేచ్ఛుడు, నాస్తికుడు; సంశయాత్మా వినశ్యతి!

ఉపన్యాసాలు, మతాచార్యులు మొక్కలైనవాళ్ళు మానవ బుద్ధియొక్క, జ్ఞానంయొక్క ప్రామాణికత్వాన్ని నిరాకరించిన రోజులుండేవి. కాని, థామస్ అక్వినాస్ అట్టివాడుగాడు. ఆయన తత్త్వశాస్త్రాన్ని నిరాకరించలేదు. తత్త్వశాస్త్రం కేవలం దేవుని సేవించేందుకే ననీ, నాస్తిక వాదాల్ని ఖండించేందుకే ననీ ఆయన అభిప్రాయం.

వారీయనను 'దేవవైద్యుడు' అని పిలిచేవాళ్ళు. కాని, యీ దేవవైద్యుడు నాస్తికులకు మరణమునే విధించేవాడు. "ఈ లోకంలో రాజులు, దొంగ నాణెములు చేసేవాళ్ళకూ, యితర నేరస్థులకూ మరణ శిక్షలు విధిస్తూన్నారుగదా, అటు వంటప్పుడు నాస్తిక బోధలు గావించేవారిని దోషులుగా ఎంచి మరణశిక్ష విధించడం యింకా యెంతో అవసరమైనదిగదా."

సందేహాలు వెలిబుచ్చే బుర్రల్ని ముంజెకాయల్లా చెలిపి పారేయండి! బస్! సంశయాత్ములకు జీవించే హక్కులేదు. ఇదీ థామస్ అక్వినాస్ సలహా. ఆయనకు సాక్ష్యాధారాల అవసరం అంతగా కనబడలేదు! వాటిమీద ఆయనకు విశ్వాసమూ లేదు. ఇల్లాంటి దుర్వాదాలకు తలారివాని గండ్రగొడ్డలి ఒక్కటే అద్భుతమైన మందని ఆయన అభిప్రాయం.

ఏదేశమైనా ఒక్కొక్క యేడాదే గడుస్తూన్నకొద్దీ యూరోపు దేశాల్లో సంశయాత్ములూ, ఆలోచించ సాహసించేవారూ అంతకంతకు అధిక సంఖ్యాకులవుతూ వచ్చేరు!

క్రీస్తుశకం 13 వ శతాబ్దంలోనే ఫ్రాన్సిస్కన్ సన్యాసియైన రోజర్ బేకన్ యిల్లా వ్రాసేడు: "జ్ఞానమే బలము. జ్ఞానమే ఆయుధము." విజ్ఞానమంతటి గౌరవాస్పదమైన దింకేదియునూ లేదు. అజ్ఞానాంధకారాన్ని పటాపంచలు గావించే మహాశక్తి యిదే. జ్ఞానమే ప్రపంచాన్ని సుఖంవైపు నడుపుతుంది. *

రోజర్ బేకన్ సన్యాసియే. ఐనా ఆయన పీఠం వేసుకుని కూర్చుని తపస్సు చేయడమే జ్ఞానార్జనకు మార్గమనుకోలేదు. ఆతడు జ్ఞానాన్ని అనుభవముచే గీటురాయిమీద పరీక్షించాలనే వాడు. అనుభవం లేనిచో విజ్ఞానం అభివృద్ధి చెందదు.

3 మంత్రవేత్త గోపురంమీదకి పోతాము.

ఇంగ్లాండు దేశంలో ఆక్స్‌ఫోర్డు అనే పట్టణంవుంది. అది విద్యలకు కేంద్రం. రోజర్ బేకన్, ఆక్స్‌ఫోర్డు పట్టణం వెలుపల నొక గోపురంమీద రాత్రులకు రాత్రులే పఠన పరిశోధన

* సత్యం జ్ఞానమనంతం మొదలైన వాక్యాలద్వారా జ్ఞానమే ఈశ్వరుడని చెప్పి, తమ సోమాజ్యోతిర్గమయ, మృత్యోర్మా అమృతం గమయ మొదలగు వాక్యాలతో యీ జ్ఞానాన్ని సుఖసాధనా మార్గం యిమ్మని ప్రార్థించేవారు, భారతీయులు; యింతకంటె కొన్నివేల సంవత్సరాలు ముందే. ఆదేమార్గమును తరువాత యితరదేశీయులున్నూ గడచినట్లు తోస్తుంది—అనువాదకుడు.

ప్రయోగాలు గావిస్తూ గడిపేవాడు. గోపురంచుట్టూ సన్నని కిటికీలుండేవి. ఆ కిటికీలవైపు చూపులు నిగుడ్చినప్పుడల్లా మార్గస్థుల హృదయాలు భయభీతులతో గుబగుబలాడేవి. ఒక్కొక్కప్పుడు యెర్రటి మంటల వెలుతురు కిటికీల్లోంచి కనబడేది. అంతలో పెద్ద ప్రేలుడుధ్వని, చుట్టూ నేలంతా అదిరపోవడం చూచేవారు, జనులు.

గోపురంలో అతడు చేస్తూన్న దేమిటి? విశ్వమునంతనూ గురించి పఠిస్తూన్నాడు.

ఆతడు వస్తువుల లోతుకు, అంతరాంతరములకు పోదలచుకున్నాడు. ఆకాశంలోని కెగిరివెళ్ళి, నక్షత్రాలంటే యేమిటో పరీక్షించాలనికూడా ఆతని ఆశ! రోజర్ బేకన్ బల్లమీద అరబిక్, హెబ్రూ, గ్రీకు వ్రాతగ్రంథ ప్రతులతోబాటు చిన్న గాజుకటకములు, కుంభకటకములు, పుటకటకములు కూడ వుండేవి.

ఆతడొక కుంభ కటకమును తీసికొని, పుస్తకములోని అక్షరములను పరిశీలించ నారంభించేడు. ఒకసారి కండ్లకు దూరాన వుంచీ, మరొకసారి దగ్గరగా వుంచీ చూస్తూన్నాడు. కళ్ళజోళ్లు అప్పుడులేవు. సూక్ష్మదర్శినిని గూర్చి యెవరూ కలలోకూడ వూహించి యుండలేదు. కాని, గాజులోని అద్భుతశక్తిని బేకన్ అప్పటికే తెలుసుకొని వున్నాడు.

బేకన్ బాతుకలమును చేతబట్టి, చర్మపత్రముమీద వ్రాసుకుపోతూన్నాడు: "చదునుగా లేని గాజుబిళ్ళలోనుంచి గనుక

మనం చూసేటట్లయితే యెంతో భేదం కనబడుతుంది. ఆ గాజు బిళ్ళ కుంభాకారమైనదైతే వస్తువులు నిజ పరిమాణంకంటె పెద్దవిగానూ, పుటాకారం గలదైతే నిజపరిమాణం కంటె చిన్నవిగానూ కనబడునట్లు చేయవచ్చును. అంతేగాక దూరముగా నున్న వస్తువులు దగ్గరలో నున్నట్లు, దగ్గరలోనున్న వస్తువులు దూరంగా వున్నట్లున్నూ కనబడునట్లున్నూ కూడ ఈ గాజులబిళ్ళలవల్ల చూడవచ్చును. ఆకాశమందలి సూర్యుడు, చంద్రుడు, నక్షత్రములు మన సమీపమునకు వచ్చినట్లు చూపగలము. 'స్వయంగా చూడని దో యెవరూ నమ్మజాలని యెన్నో అద్భుతములను గాజుతో మనం చేసి చూపవచ్చును."

అదృశ్య ప్రపంచంయొక్క ముంగిటిలోనికి బేకన్ అప్పుడే అడుగు పెట్టేడన్నమాట! ఇంకొక్క అడుగు! చాలు, అంతే! మానవనేత్రం యింతవరకెన్నడూ చూచియుండని వాటిని చూడగలదు; కొత్త లోకాల్లోనికి మానవుడు ప్రవేశించగలడు!

ఐతే, కన్ను అంటే యేమిటి? చూపులోని రహస్యం యెందులో వుంది? అని ఆయన ప్రశ్నించుకున్నాడు.

రోజర్ బేకన్ మాంఛి పదునైన చాకును తీసికొని, యెద్దు కనుగ్రుడ్డును కోసి, ఛేదించి చూసేడు. బాహ్య ప్రపంచమంతా దేనిలో ప్రతిబింబిస్తూందో అట్టి చిన్న నల్లగ్రుడ్డునూ, దాని నిర్మాణాన్నీ పరిశీలించేడు. ఆయన బాతుకలమును తీసుకొని, మళ్ళా యిల్లావ్రాసేడు: చూపు అనేది కంటిలో లేదు. అది నరములలో వుంది."

. మెదడు అంటే ఏమిటో మానవుడు అటుపిమ్మట చాలా కాలానికే గాని గ్రహించలేక పోయేడు. కాని, బేకన్‌కు అప్పటికే తెలుసును, జంతువు కేవలం కంటితోనే గాక మెదడుతో కూడా చూస్తుందని ఈ విధంగానే కన్ను కంటిని పరీక్షించింది; మెదడు మెదడునిర్మాణాన్ని పరిశీలించ నారంభించింది !

వెలుతురు అంటే ఏమిటి ? జ్యోతిఅంటే ? అది లేనిచో కండ్లు చూడలేవుగదా. వెలుతురు లేకపోతే కండ్లు వుండీ లేనట్లే ! ప్రపంచం అంతా గ్రుడ్డి; అంధకారంలో వుండి పోతుంది. ఒకచోట విడిగా మూడు కొవ్వొత్తిదీపాలు పెట్టి, అడ్డుగా కొయ్యపలకల తెరనుంచి, ఆ తెరలో చిన్న రంధ్రం చేసేడు. ఆ రంధ్రంలోనుంచి మూడు దీపాలనుంచీ బైలుదేరిన కాంతి కిరణాలు యెల్లా ప్రయాణంచేస్తాయో చూసేడు. కాంతి కిరణాలు ఒకదాని నొకటి అడ్డుకోకుండా, అన్నీ ఒకే చిన్న రంధ్రంలోనుంచి ప్రయాణం చేయగలవు ! అద్దంలోనుంచి సూర్య కిరణాలను ప్రతిఫలింపజేసి, ఆ వేడిమితో కర్రలను తగులబెట్ట గలిగేడు, ఆయన.

ఇదంతా గారడీగా, మాయాతంత్రంగా లేదూ ? బేకన్ వెలుతురు కిరణాలతో క్రీడలు గావిస్తూ, వెలుతురంటే యేమిటో, ఇంద్ర ధనస్సు అంటే యేమిటో, ఎండమావులంటే యేమిటో, యిల్లాగే యెన్నో చిక్కు విషయాలను తెలుసుకో ప్రయత్నించేడు. ఎండమావులు, కొరవిదయ్యాలు, భూతప్రేత పిశాచాల మాయాజాల కల్పితములు గావని ఆయన ఊహించేడు. వెలుగు

కిరణాల గమనాన్ని పరిశీలించి నట్లైతే, యీ విచిత్ర సంఘటన లకు కారణాల్ని సవివరంగా నిరూపించవచ్చునని ఆయనతలచేరు.

పేకజ తనగది కిటికీదగ్గర నిలుచుని, ఆకాశంవైపు చూసేరు. నీలం, ఎరుపు, తెలుపు, పసిమి కాంతులతో ఆకాశంలో మిరుమి మింటూన్న నక్షత్ర గణాల నాయన గమనించేరు. ఆయన దృష్టి ఒక తారకా గణమునుంచి మరొక తారకా గణమునకు యేదో నలిగిన బాటను బోయినట్లుగానే సాగుతూంది. బ్రహ్మాండ గోళంతో పోలిస్తే, యీ మన భూగోళం యెంత అల్పమైనదో ఆయన గ్రహించేరు. ఆయన సూర్యగోళాన్ని కొలచేరు; సూర్యుడు భూమికంటె యెన్నోరెట్లు పెద్దని తెలుసు కొన్నాడు ఆతని తీక్ష్ణదృష్టిక్రింద క్షీరసాగరము (పాలపుంత) కరిగి సురిగి, కోటానుకోట్ల తారకలుగా మారిపోయింది!

ఈ రీతిగా దృశ్యప్రపంచం ఆ విద్వాంసుని కండ్లకు వివిధ వర్ణసంశోభితంగా, ప్రకాశమానంగా కనబడసాగింది.

జనులాయనను మంత్రగాడని పిలువసాగేరు. ఆల్బర్టస్ మాగ్నస్‌నూ వారట్లే భావించేరు. కాని, నిజానికి మంత్రతంత్ర ములయందు, అద్భుతములందు యితరులకంటె వీరికి విశ్వాసము తక్కువే! ఈ ప్రపంచంలో సర్వత్రా మనం చూచేవాటికంటె అద్భుతాలు యింకా యెక్కడైనా వుంటాయా? వివిధ వర్ణ సంశోభిత ప్రకృతినిగాంచు మన కండ్లు ఒక అద్భుతముగాదా! ఎన్నో ధ్వనివిశేషాలను వినగల మన వీనులకంటే అద్భుతావహ

మైనది కేమున్నది? అనేక అద్భుతములను తానే గావించు శక్తి గల వాగింద్రియము - నోరు ఎట్టి అద్భుతము! వీటిని అద్భుత ములలో పరమాద్భుతము లనవచ్చు!

బేకన్ తన వ్రాతప్రతి పుటలను తిరగేస్తూండేవాడు. మొకటి పుటమీద Opus Magnus ఓపస్ మాగ్నస్ అనగా 'మహా గ్రంధం' అని వ్రాసేడు. ఔను! అది మహాగ్రంధమే. దానిలో విజ్ఞాన మంతా సేకరించబడివుంది. ఆ విజ్ఞానాన్నంతనూ సరిగా ఉపయోగించుకుంటే నిగూఢంగా వున్న ప్రకృతి రహస్యాలన్నో మానవుడు విడగొట్టగలుగుతాడు.

కాని, బైటపెట్టకూడని రహస్యాలు కొన్ని వున్నాయి. బేకన్ తన మహాగ్రంథంలోని తిరుగుమారు పేర్లను (అనా గ్రామములు) చూచేందుకు నిదానించాల్సి వచ్చేది. ఆతడు కని పెట్టిన రహస్యాలను వ్రాయుటకు ఆతడు నిగూఢపద్ధతి నుపయో గించేవాడు. పదములలోని అక్షరములను, వాక్యాలలోని అక్ష రములను అక్కడ యిక్కడ తిరుగుమారు చేసి వ్రాసే పద్ధతే, యిది.

ఒకనాడు బేకన్ కొన్ని ప్రయోగాలు గావిస్తూ, గంధకం, సూరేకారం, బొగ్గు కలిపేడు. అది మండి, ధామ్మని ప్రేలి, పొయ్యిని తుక్కుగా యెగురగొట్టేసింది. ఆయన ప్రాణాలతో బైటపడడం దుర్ఘటమైంది. ప్రేలుడుభూతం పాతాళ లోకం నుంచి వచ్చింది. అతడు భయభీతుడై, యీ ప్రేలుడు చూర్ణం

విషయం తెలుగు మాఉలిపిలో. యెవరూ తెలుసుకోకండా వుండే టందుకై వ్రాసివుంచేడు.

కాని, యెంత సాంకేతిక భాషలో వ్రాసినా. తెలుగు మాఉ లిపిలో వ్రాసినా, దేనినీ యెల్లప్పుడూ గోప్యంగా వుంచుట అసాధ్యముగదా. బేకన్ యీ ప్రేలుడు చూర్ణము కనిపెట్టిన కాలానికి యింకా ముందే భూగోళమున కవ్వలి ప్రక్క చీనా దేశంలో యీ మందు వాడుకలో వుంది. కాని, దీని నాయన యెరుగడు. అరబ్బులు యీ ప్రేలుడు మందును తూర్పు దేశాల నుంచి స్పెయిన్‌కు తెచ్చేరు. అంతటితో అగలేదు. ఫిరంగులు మ్రోత పెట్టేందుకుకూడ యింకెంతో వ్యవధి అక్కరలేదు!

అణు ప్రపంచంలో, దాని గర్భంలో మానవుడొక మహా శక్తిని కనుగొన్నాడు. అది తన యజమానిమీదనే తిరగబడు తుందని విధికాబోలు!

4. మానవుడు నక్షత్రాలను ప్రశ్నించుతాడు.

రోజర్ బేకన్ తన కాలంకంటె చాలముందు నడుస్తూన్నట్టి వాడు. భవిష్యత్తులోనికి చూచి, ఆయనొక యెగిరే యంత్రాన్ని వూహాలో కల్పించేడు; తెడ్లులేని ఓడ, గుర్రములు అక్కరలేని బండినీకూడ ఆయన మనస్సులో వూహించేడు.

ఐననూ ఆతడు తన కాలానికి ఔరసుడేగదా. ఆతడు నివ సించే గోపురమే ఖగోళశాస్త్రజ్ఞుని నక్షత్రశాల, రసవాదిప్రయో గశాల కూడా ఐవుండేవి. నీచలోహాలను బంగారంగా మార్చ

గల 'చింతామణి' ని కనిపెట్టడానికై అతడెన్నో లోహాలను కలుపుతూ, కరుగుతూ వుండేవాడు. మానవుల అదృష్టములను చెప్పడానికై అతడు ఖగోళముల స్థితిగతులను పరిశీలించుతూండేవాడు.

ఈ ప్రపంచంలోని సర్వమున్నూ కూడా పరస్పర సంబంధములు కలిగియున్నవనీన్నీ, యీ ప్రపంచమంతా అవిభాజ్యమైన ఒక పూర్ణాంకమనీన్నీ, ఖగోళములనుండి అదృశ్యమైన శక్తి ప్రసారం యీ పృథ్వీమీదికీ, దీనిమీది ప్రాణికోట్ల పైకీ వ్యాపిస్తూనే వుంటనీన్నీ ఆయన భావించేవాడు. చంద్రుడు తన గతిభేదంవల్ల సముద్రజలాల్లో పోటుపాట్లు కలుగజేయడంలేదా? మొక్కమొలకలకు సూర్యుడు జీవనాధారు డగుటలేదా?

మన మీరోజున కూడా ఆ రీతిగానే భావిస్తూన్నాము. ఈ బ్రహ్మాండ గోళంలో మన భూమి ఒక సూక్ష్మ అంశంమాత్రమే. సూర్యుడు తన కిరణజాలాన్ని ప్రసరింప జేయకపోతే యీ భూమి మీద ప్రాణి జీవితమే వుండదు. భూమికి ఆకర్షణశక్తి వుంది. అల్లాగే యితర గోళాలన్నిటికీన్నీ కూడా ఆకర్షణశక్తి వుంది. కాని, భూమిమీదనే వున్నాంగనక మనపై భూమ్యాకర్షణమే అత్యధికము. వెలుతురు, ఆకర్షణ;- యివి రెండూ యీ విశ్వములోని సమస్తాన్నీ పరస్పర సంబంధం కలవిగా; ఒకటిగా చేస్తున్నాయి.

ఈనాడు మనం నమ్ముతూన్నది, యిదీ కాని, 13 వ శతాబ్దంలో, బేకన్ జీవితకాలంలో ఆకర్షణాశక్తిని గురించి కాని,

కాంతికిరణ స్వభావాన్ని గూర్చికాని జనులకు ఏమీ తెలియదు.* వారు విశ్వంలోని సమస్త వస్తువులకూ వున్న పరస్పర సంబంధాల్ని కేవలం ఊహామాత్రం గానే, అస్పష్టంగానే గ్రహించేరు. నక్షత్రాదుల, మానవుల అదృష్టాదులు కలిసే వున్నాయని వారికి దిఙ్మాత్రంగానే తోచింది.

ఒక చర్మపత్రంమీద బేకన్ ఒక చతురమును గీసి, దాని లోపల యింకో చిన్న చతురమును వేసేడు. ఈ రెండింటిమధ్య భాగాన్ని పంద్రెండు త్రికోణాకారమైన చిన్న చిన్న గదులుగా అతడు విభజించేడు. ప్రతీ గదిలోనూ ఒక్కొక్క బొమ్మ వేసేడు. ఒక గదిలో త్రాసు – తుల; మరోదానిలో రెండు చేపలు– మీనం; యింకోదానిలో విల్లు – ధనుస్సు. ఆయాబొమ్మలు తులా, మీన, ధను రాసులను సూచిస్తాయన్నమాట. రాసులు పంద్రెండు;– (మేషము, వృషభము, మిథునము, కర్కటకము, సింహము, కన్య, తుల, వృశ్చికము, ధనుస్సు, మకరము, కుంభము, మీనము) పన్నెండు రాసులకూ పంద్రెండు గదులు. చిన్న చతురపు మధ్య ప్రదేశం ఖాళీగా, అదృష్ట వివరాలు

* క్రీస్తుశకం 993 వ సంవత్సరములో భారతీయ ఖగోళశాస్త్రవేత్తయైన శ్రీపతి భట్టు సిద్ధాంత శేఖరమను గ్రంధము రచించేరు. క్రి. శ. 1144 లో భాస్కరాచార్యులు సిద్ధాంత శిరోమణిని రచించేరు. ఈ గ్రంధములలో ఖగోళములు ఆకర్షణా శక్తిచే పరిభ్రమించుచున్నవని చెప్పబడినది. భాస్కరాచార్యులు పౌలిశ, రోమశ, వాసిష్ఠ, సౌర, పైతామహ గణిత సిద్ధాంతము లైదింటిలో దిట్టయని ప్రసిద్ధము. వెలుతురుయొక్క వేగమును గురించికూడ కొన్ని ప్రాచీన సిద్ధాంతములున్నాయి. అవి భారతీయులకు తెలియునని ప్రాచీన గ్రంథాలవల్ల స్పష్టమవుతూంది—అను.

వ్రాయవలసిన వాని పేరు, జననకాల ముహూర్తాదులైన వివరాలుకోసం ప్రత్యేకించబడింది. ఏయే గ్రహ గోళ నక్షత్రాదులు యీ జన్మ కాల నక్షత్రాదులు గల ప్రాణియొక్క జీవితం

రాశి చక్రము.

మీద యెల్లాంటి ప్రభావాన్ని కలిగివుంటాయో వగైరాలన్నీ వివరంగా వ్రాస్తారు. *

* దీనినే జాతక చక్రమనే పేరుతో మనం పిలుస్తాము. ఇది ఒక ప్రత్యేక కళగా మనదేశీయులు చాలకాలం క్రిందటనే అభివృద్ధి చేసేరు. గ్రహచారమును బట్టి గుణించి ఒకని జీవితంలో అనేక వివరాలను యించుమించుగా చెపుతూంటారు. ఇది పూర్తిగా శాస్త్రంగా కాలేదు—అనువాదకుడు.

ఇది యెల్లా సాధ్యమో చూద్దాం. సూర్యుడు, చంద్రుడు, గ్రహాలు, నక్షత్రాలు కూడా ఒకేచోట స్థిరంగా వుండకండా ఆకాశవీధిలో నిరంతరాయంగా తిరుగుతూంటాయి. నభోచక్రమును పైవిధంగా 12 విభాగాలుగా చేసేరు. వాటిని రాసులని పిలుస్తాము. ఆకాశంలో తిరుగుతూన్న సూర్యచంద్రాదులు నభోచక్రములోని 12 రాసులలోనూ, ఒకదానినుంచి మరో దానిలోనికి జరుగుతూంటాయిగదా. ఒక్కొక్క గ్రహము ఒక్కొక్క గుణమును కలిగి వుంటుందని జనులలో విశ్వాసం యేర్పడివుంది. చంద్రుడు చల్లగా శోకదాయకుడుగా వుండీ, మరదృష్టాన్ని తెచ్చిపెడతాడు. నీలంగా వుండే శుక్రుడు, కాంతిగల బృహస్పతి సుఖకరులుగా వుంటారు. ఎర్రని అంగారకుడు, తెల్లని శని దుఃఖకరులు. ఈ గ్రహాల గతులు ఒక్కొక్కప్పుడు పరస్పరమూ ఖండించుకుంటూ, మరొక్కొక్కప్పుడు దూరదూరంగా వుంటాయి. వీటిలో కొన్ని గ్రహాలు పెద్దవీ, మహాశక్తి గలవీననీ, మరికొన్ని అల్పములూ, నీచశక్తి గలవీననీ కూడ నమ్మకం వుంది. అతి శక్తివంతములైన ఉచ్చగ్రహాములు ఒక యింటిలో కలిసికొన్నప్పుడు యేవో మహాద్భుతకార్యాలు;- చక్రవర్తుల పతనం, ప్రవక్తల జననం, మహా క్షామాలు, మహామారులు, గొప్ప యుద్ధాలు మొదలైనవి కలుగుతాయని కూడ నిర్ధరించేరు.

ఈ ఖగోళచలనమువల్లనే ఒక్కొక్క మనిషి గావించే పనులు నిర్ణీతములై వుంటాయి. ఏ రోగికైనా చికిత్స ప్రారంభించే

ముందు వైద్యుడు గ్రహచార ఫలములను చూసేవాడు. ఒక్కక్క రాశికి శరీరంలోని ఒక్కొక్క భాగంమీద ప్రభావం వుంటుంది. మిథునరాశికి చేతులమీద, మేషరాశికి తలమీద, మీనరాశికి కాళ్ళమీద;— యిల్లాగే. మిథునంలో చంద్రుడుంటే వైద్యుడు విరిగిన చేతికి కట్టుకట్టకూడదు; యింకా అనుకూల గ్రహస్థితికై వేచియుండాల్సిందే, మరి.

రసవాదులూ తమ పని నారంభించే ముందు నక్షత్రాల్ని సలహా చేసేవాళ్ళు. పాదరసముకు బుధుడు, వెండికి చంద్రుడు, బంగారముకు సూర్యుడు, సీసమునకు శని;— యిల్లాగే ప్రాతినిధ్యం వహిస్తాయి. సూర్యుడు నీచపట్టి వుంటే అంటే వ్యతిరేక గ్రహంయొక్క యింట్లో వున్నట్లయితే ఆపని జయప్రదంకాదు. అంతేగాక సూర్యుడు దుఃఖకారక శనిలోనికి ప్రవేశిస్తూన్నట్లయితే యిది మహా విపత్సూచకం. బృహస్పతి ఆ సమీపంలో యెక్కడున్నా సరే, అన్ని క్లిష్టపరిస్థితుల్లోంచీ కాపాడగలడు. బృహస్పతి సూర్యుణ్ణి గ్రహణాన్నుంచి, బంధనాన్నుంచి ఉద్ధరిస్తాడు.

రాజులు, సేనానులు, నావికులు, అందరూ జ్యోతిశ్శాస్త్రాన్ని సలహా చేసేవాళ్ళు. ఒక్కొక్క దేశం ఒక్కొక్క గ్రహం పర్యవేక్షణక్రింద వుంటుంది. శని హిందూదేశాన్ని, బృహస్పతి బాబిలోన్ దేశాన్ని, బుధుడు ఐగుప్తు దేశాన్ని, యిల్లాగే వివిధ గ్రహాలున్నూ.

బేకన్ యీ శాస్త్రి యెవరి అదృష్టాన్ని గుణిస్తున్నాడు?

ఆయన గ్రహగణితం చేస్తూన్నది యే వ్యక్తి అదృష్టం ఏ దేశం అదృష్టం తెలుసుకోడానికి గాదు. మతం యొక్క అదృష్టం యేరీతిగా వుండబోతూందా? అనేదే ఆయన ప్రశ్న. ఖగోళాలు మతాల అదృష్టాన్నికూడ చెప్పగలవని ఆయన విశ్వాసం. శని యూదులకూ, శుక్రుడు సారసినులకు అంటే ముస్లిములకు, బుధుడు క్రైస్తవులకు ప్రాతినిధ్యం వహిస్తాయి. బృహస్పతి బుధునితో కలిసినప్పుడు క్రైస్తవమతం బైలుదేరింది. బృహస్పతి సుఖదాయకుడు, అధికార కారకుడూను.

బేకన్ తెల్లవారే వరకూ గ్రహచారాన్ని గుణిస్తూనే వున్నాడు. ఆయనచేయి చక్రాల్ని గీస్తూ, సంజ్ఞలను వ్రాస్తూన్నా, ఆలోచనలు మాత్రం యెక్కడో వున్నాయి. బేకన్ మనస్సు యావత్ప్రపంచాన్నీ, అందరు జనులనూ చూసివస్తూంది. ప్రతి చోటా ఆతడు విశృంఖలతనూ, క్రూరత్వమునూ, అన్యాయాన్నీ చూస్తూన్నాడు.

రాజులు, ప్రభువులు, యోధులు ఒకరినొకరు ఓడించి దోచుకుంటూన్నారు. వారు నిరంతరం యుద్ధాలు చేస్తూ, పన్నులతో ప్రజల్ని నాశనం చేస్తూన్నారు. వీళ్లు యెప్పుడూ యితరుల రాజ్యాల్ని ఆక్రమించడానికే, దేశాలను దోచుకోడానికే అభిలషిస్తూంటారు.

జనులు రాజులను ద్వేషించేవాళ్ళు. అవకాశము ఉన్నంత వరకు వాళ్లు ప్రభువులకు దూరంగా వుండడానికే, వాళ్ళ దృష్టి నుంచి తప్పించుకోడానికే ప్రయత్నిస్తూండేవాళ్లు.

వక్తలు మాట్లాడే ప్రతీమాటా అబద్ధమే. వాళ్ళ నీతులు వల్లా మోసమూ, దగా. పురోహితులు గర్విష్ఠులూ భోగ పరాయణులూ, ఆశాపరులూను. పారిస్, ఆక్స్‌ఫోర్డు విశ్వ విద్యాలయాల్లో విద్వాంసులైన పురోహితవర్గాలు తమ తిరుగుబాటులలోనూ, పేచీకోరుతనంలోనూ పౌరులకు గాభరా కలిగించేవాళ్ళు! ప్రధాన గురువులుకూడా వారి సంరక్షణలో నుంచబడిన వారి ఆత్మల కెట్టి శ్రద్ధాసక్తులూ చూపకుండా, యెప్పుడూ వారికే సంపదలు ప్రోగుచేసుకుంటూండడమే. వంచకులైన గురువులు దోషనిందా ప్రచారాలలో అమాయిక ప్రజల్ని నాశనం చేసేవారు. పోపు ధర్మపీఠం దగ్గర అంతులేని భోగలాలసత తప్ప వేరేమియూ కాన్పించేదిగాదు. అహంభావము, భోగ లాలసత, అసూయ - యివే క్రైస్తవ చెర్చిల్లోనూ, పవిత్ర క్షేత్రాల్లోనూ కనబడేవి. ఆఖరుకు పవిత్ర వేదికలమీాద కూడా మోసాలు, అబద్ధాలు స్వేచ్ఛగా చెలామణీ అవుతూండేవి.

బేకన్ ముఖంమీాది ముడుతలు గాఢంగా వున్నాయి. అదిగో! చలిస్తూన్న కొవ్వొత్తి దీపపువెలుగు ఆ ముడుతలను మరింత స్పష్టంగా చూపుతూంది. ఆయన బొమ ముడిపాటు చిరాకును సూచిస్తూంది. ఫ్రాన్సిస్కన్ సన్యాసి * అంగీధరించిన యీతడు యెన్నోసార్లు తనకోపం పట్టజాలక, కపటనటన చేసే

* రోమన్ కాథొలిక్ చెర్చిక్రింద యేర్పరచబడిన సన్యాసి పీఠములలోనొకటి. సెయింట్ ఫ్రాన్సిస్ ఆఫ్ అస్సిసీ యీ పీఠస్థాపకుడు. ఈతడు 1182-1226 లో వుండేవాడు. బేకన్ యీ సాంప్రదాయంలోనివాడు—అనువాదకుడు.

వాళ్ళను ముఖంమీాదే సత్యమును విసిరికొట్టేవాడు. అందు చేతనే ఫ్రాన్సిస్కన్ పీఠాధిపతియైన జాన్ బొనవెన్చురాకు బేకన్ అంటే మహామంటగా వుండేది. ఇందులో ఆశ్చర్యపడాల్సిన దేమీాలేదు. యదార్థవాదీ బంధువిరోధీ ఈ పీఠంవాళ్ళు ఆయ నను మంత్రగాడనీ, మాయావాదియనీ పిలిచేవాళ్ళు! రోగర్ బేకన్ను!

ఆయన గణితం చాలవరకు పూర్తయింది. లెక్కలు చూపి స్తూన్న దేమిటి? అతిభయంకరమైన ఫలితాలు కలుగ నున్నా యని! బేకన్ గ్రహాలన్నిటినీ వాటివాటి గృహముల్లో వేసేడు; చంద్ర బృహస్పతులొకే యింటనున్నారు; అది కన్యారాశి, బుధస్థానంలో కన్య - హృదయస్థానాధిష్ఠాన రాసి; బుధుడు క్రైస్తవమతాన్ని చూస్తూన్నాడు. రెండు పెద్దగ్రహాలు, అనగా శోకాధిపతి చంద్రుడూ, మహాశక్తిమంతుడు బృహస్పతీ;- యీా యిద్దరూ బుధస్థానంలో కలుసుకోవడం దేన్ని సూచిస్తుంది? మానవ హృదయాల్లో విశ్వాస నాశనం కానున్నదని గ్రహ సంపుటి స్పష్టీకరిస్తూంది! 'సర్వవ్యాపితంగా పతనం, దుర్మా ర్గం, అన్యాయం, దుర్నీతి గల సంఘంలో అన్యథా జరుగు తుందని యెల్లా అనుకుంటాం!' అని తలచేడు, బేకన్.

ఆయన నిద్రించబోతూ, మరునాడు మహాంధకార దినం, ప్రళయాసన్నదినం అనే నిశ్చయంతోనే పండుకొన్నాడు...

కాని,...

మరునాడు ప్రాతఃకాలమే బేకన్ లేచి కిటికీలోంచి చూచే సరికి యేం కనిపించింది? ఒక గొఱ్ఱెలకాపరి తన మందను తోలుకుంటూ, చేతిలో జువ్వను మంచుతో నిండిన గడ్డిమీద ష్ ష్ ష్! మనునట్లు విసురుతూ గోపురం ప్రక్కగా నడిచి పోతూండడం కనిపించింది! ఐతే, ప్రళయం... రాలేదూ?... ప్రాతఃకాలపు పొగమంచులో నుండి ఆ మంత్రవేత్త గోపురం ఛాయా మాత్రంగా కనబడుతూంటే గొఱ్ఱెలకాపరి దానివైపు విచిత్రంగా చూస్తూన్నాడు! గోపురవాసియైన ఆ పండితుడు రాత్రి తెల్లవార్లూ గుణించి తేల్చిన ఫలితాల్ని యీ గొల్ల వాడు గనుక యెరిగివుంటే యేమనేవాడో?

పాఠకుడు మఠాధిపతి సేవకుని కలుసుకుంటాడు

బేకన్ జ్యోతిర్విద్యావేత్త మాత్రమేగాదు, ఆయన రసవాది కూడాను. ఇతర రసవాదులవలెనే యీయనా బకయంత్రం అడుగున బంగారం చూడాలని ఆశిస్తూన్నాడు.

'చింతామణి'ని కనుగొన్నవాడు రాగి, సీసం మొదలైన నీచలోహాల్ని బంగారంగా మార్చవచ్చును. అట్టివాడు యీ ప్రపంచానికే అధిపతికాగలడు. కాని, బేకన్ కృషికంతకూ కారణం ధనాశాగాదు, అధికార వ్యామోహమూగాదు. వస్తు విషయాదులలో కలిగే అత్యద్భుతమైన మార్పులకుగల కారణాల నన్వేషించే ఆసక్తే ఆయనను ప్రేరేపిస్తూన్నది. సూక్ష్మ వస్తు ప్రపంచంలోని విచిత్రాల నాయన కనుక్కొంటూన్నారు.

జ్ఞాన పిపాసయే, తెలియనిదాన్ని తెలుకోవాలనే తీవ్ర ఆకాంక్ష మాత్రమే యీ పండితుణ్ణి ముందుకు నడిపిస్తూన్న శక్తి! ఇతర రసవాదులు బంగారము కొరకే వాంఛిస్తూండవచ్చు. ప్రపంచంలో అప్పటికింకా పెత్తనమంతా మతాధిపతులు, ఖడ్గబలం గల రాజులు, — వీళ్ళ చేతుల్లోనే వుండీది. ఈ అధికారంలో పాలుకోసం ధనపతులు తంటాలు పడుతూన్నారు.

పీఠాధిపతులు, రాజ్యాధిపతులు దుర్నయపరులై వొట్టి పోయిన తమ బొక్కసములను నింపుకోడానికై ధనస్వాముల దగ్గరకు పోయి తియారా* లను, కిరీటాలను కుదువబెడుతూండే వాళ్లు. ప్రతీరాజూ ఒక్కొక్క రసవాదినైనా పోషిస్తూ, తన ఆస్థానంలో వుంచేవాడు. సైనికులకు జీతాలు యెప్పుడూ బకాయీగానే వుండేవి. సేనాపతులు జీతాలవిషయం ముచ్చటించినపుడల్లా రాజులు, 'కొంచెం ఆగు, మరి! మన రసవాది చింతామణిని కనిపెట్టేసినట్లే అనుకో! ఇక అప్పుడు చూస్తారుగా, నా చెయ్యి! ఒట్టుపెట్టి చెపుతున్నానుసుమా. ప్రతి సైనికుడికీ, సేనాపతులకీ జీతాలేగాదు, యిబ్బడిగా బహుమతులు కూడా ముట్ట చెపుతా. బంగారం ఖణేల్మని మ్రోగిపోతుందనుకో!' అంటూండేవాళ్ళు!

రసవాదుల పరిశోధనాగారాల్లోకి వెళ్ళేంనుకూ, చూసేం

---

* మూడు అంతస్థులుగా వుండే రత్నఖచిత స్వర్ణకిరీటం, యిది ప్రాచీన పెరిష్యన్ చక్రవర్తులు, తరువాత క్రైస్తవ మతాధిపతి పోపు ధరించేవాడు. మహా గౌరవ చిహ్నం, యిది — అనువాదకుడు.

దుకూ యెవరికీ దమ్ములే వుండేవి గావు! అసలు ఆ గడపదాటి లోపలికి వెళ్ళినవాడు యెవడూ లేడు.

ఒకానొక మతగురువుదగ్గర పనిచేసే సేవకుడు గనుక చెప్పక పోతే అసలు ఆ గదుల్లోపల యేం జరిగేదో యెవరికీ తెలియకుండానే పోయేది! ఆ గురువుగారు రసవాదే! ఆ మహాశయుని విషాదపూరిత స్వగతమును విలాపవాక్యములను వినడం తటస్థించిన ఆంగ్ల మహాకవి ఛాసర్, తన 'కాంటర్‌బరీగాథలు' అనే గ్రంథంలో యీ ఉదంతాన్ని విపులంగా వర్ణించేడు, చదివి చూడండి!

ఈ నాటి రసాయన శాస్త్రజ్ఞులు ఆ నాటి రసవాదులలో తమ ప్రతిబింబాలను చూడ గలరు. వాళ్ళూ నిరంతరం కరిగించే వాళ్లు, మరిగించేవాళ్లు; కలపడం, కడగడం, కొలనడం, తూచడం, కాచడం, - యిదే వాళ్ళపని! రాత్రింబగళ్లు వాళ్లు యిదే కార్యక్రమంలో మునిగివుంటూంటారు!

ఆ గదిలోని పొగలు, సెగలు బైటికి పోయేందు కెన్ని గొట్టాలు అమర్చినా లాభం లేకపోయింది. రకరకాల పొగల తోనూ, ఆవిరులతోనూ నిండిన ఆ రసవాద ప్రయోగశాలల్లో వూపిరితీయడంకూడ దుస్తరంగా వుండేది. పొగకీ, వేడిమికీ కళ్ళు మండేవి, గ్రుడ్లనీళ్ళు క్రమ్మేవి. చేతులన్నీ బొబ్బలెక్కి, పుండ్లుపడి, భగ్గునమండిపోయేవి. యాసిడ్ చిందిపడిన బట్ట లన్నీ చిల్లులుపడీ, చీకిపోయీ వుండేవి. ఏదేమైనాసరే ఆ రస వాద మహాశయులు ఒక్క క్షణకాలంకూడా తమ గదుల్లోంచి బైటికి వచ్చేవాళ్ళు గావు!

ఈ నాటి రసాయన శాస్త్రజ్ఞులకూ బోలెడన్ని యిబ్బాదులున్నా యనుకోండి. వీళ్ళ ప్రయత్నాల్లో తరచుగా అపజయం కలుగుతూనూ వుంటుంది. కాని, ఆ నాటి రసవాదుల కష్టాలతో పోలిస్తే నేటివాళ్ళవి ఒక కష్టాలేగావు! వాళ్ళకి వున్న సాధనసామగ్రులే అంతంతమాత్రం. అవికూడా తరచుగా ప్రేలి, ముక్కలై యెగిరిపోతుండేవి. మూకుళ్ళలో పుటాలుపెట్టి, ఒక యంత్రాలలో బట్టీలు పెట్టి, యెన్నో వారాలు, మాసాలూ చేసినపనంతా ఒక్క క్షణంలోనే ఒక్కొక్క ప్రేలుడు నాశనం గావించేసేది. అతడు నిరుత్సాహియై, అలిసిపోయి యింటికి వెళ్ళిపోయేవాడు. కాని, మరునాటి ఉదయమే ఆతడు తిరిగి తనగదిలో ప్రత్యక్షం! కాని మచ్చలు పడివున్న టేబిలుదగ్గర, బకయంత్రాలు, కాచపాత్రలు మొదలైన వాట్లతో చిందర వందరగా వున్న పలకబల్లయెదుట నిలబడి యేదో ప్రయోగంలో నిమగ్నుడై వుండేవాడు!

ఈ శాస్త్రజ్ఞులను రసాయనిక ప్రయోగాల్లోనికి ఆకర్షిస్తూన్న శక్తియేది? రసవాదుల నే అన్వేషణా కుతూహలం ఆకర్షిస్తూందో, అదే యీ శాస్త్రజ్ఞులనూ లాక్కుపోతూంది. రసవాదు లేదో మరుమరీచికను, నీడను వెంటాడి పట్టుకోవాలనుకుంటూన్నారన్న మాట నిజమే! కాని, యీ నీడ, యీ కౌరవవిదయ్యం వాళ్ళని తీసుకొనిపోయి, రహస్యమైన పరమాణు ప్రపంచంలో దిగవిడిచింది! ఈ అణుప్రపంచంలోనే మహాశక్తులు, యినుపగోడలను కూడా భేదించుకొని పోగల మహాశక్తులు దాగివున్నాయి.

ఈ సూక్ష్మ ప్రపంచంలో రసవాది, తాననుకోని వాటి నెన్నిటినో కనిపెడుతూ వచ్చేడు. వారాసించిన బంగారమేమో లభించనేలేదు! కాని, బంగారుకంటె యెన్నోరెట్లు విలువైనవే దొరుకుతూ వచ్చేయి! రసవాదమంతా ఒకపెద్ద పొరబాటు, తప్పు! కాని, ఈ పొరపాటే వారిని సత్యాన్వేషణా మార్గంలో దిగవిడిచింది! రసవాదంనుంచే రసాయనశాస్త్రం జన్మించింది.

రసవాదులు యెప్పుడైతే 'చింతామణి' అనేది లేనేలేదనీ, బకయంత్రాల్లోని రాగి బంగారంగా మారదనీ తెలుసుకున్నారో, అప్పుడు వాళ్లు తమ మూకుడులను, పాత్రలను, బకయంత్రాలనూ, బట్టీలనూ గిరగిరత్రిప్పి పారవేయలేదు. దానికి కారణం ఒకటే. అప్పటికే రసవాది శాస్త్రజ్ఞుడైనాడు! ఆతడు వస్తు ప్రపంచంలో యెటువంటి మహాద్భుతములు, విశేషాలూ వున్నాయో తెలుసుకున్నాడు. ఇక దానిని విడిచిపెట్టడానికి శాస్త్రజ్ఞు డంగీకరించలేదు......

6. మానవజాతి మహాప్రమాదంలో పడిపోయింది

పశ్చిమదేశాల్లో మొదటి విశ్వ విద్యాలయాల్లో ఆచార్యుల ప్రథమ ఉపన్యాసాలను మొదటి విద్యార్థులు వింటూన్న రోజుల్లోనే, మొదటి రసవాదులు తమ ప్రయోగ ధూమాల్లో ఉక్కిరిబిక్కిరవుతూ తంటాలు పడుతూన్న కాలంలోనే, తూర్పు దేశాల్లో మానవజాతి అదృష్టాన్ని నిర్ణయించే మహాయుద్ధాలు అతి భయంకరంగా జరుగుతూన్నాయి.

పారిస్ నగరంలో గోపుర శృంగాలు సాధారణ గృహాల మీద, కొయ్యతో చేసిన గాలికోళ్ళమీద మహోన్నతంగా కనిపిస్తూ గాలిలో లేస్తున్నాయి. రష్యను భూమిలో గంభీరోన్నతములైన కెథిడ్రల్‌ల శిలాశిల్పములు చూపరులను ముగ్ధుల్ని గావిస్తున్నాయి. కాని మధ్యాసియా మైదానాలు, మెడాకులలో, సుదూరమున జనులింకా కంబళి గుడారముల లోనే నివసిస్తున్నారు. వారు ధాన్యాదులను పండించుటగాని, యిళ్లు వాకిళ్లు యేర్పాటు చేసికొనుటగాని లేనేలేదు. అక్కడి సంచారజాతులు తమ యావజ్జీవితాన్నీ కూడ నాలుగుచక్రాల రథాలపైన యేర్పాటు చేసికొన్న కంబళి గృహాల్లోనే గడుపుతూన్నారు.

ఈ తెగగుంపు మైదానంలో ప్రయాణం చేస్తూన్నప్పుడు తమ పశులమందలను కూడా తోలుకునే పోతూంటారు. పశుధూళితో దిక్కులన్నీ కప్పబడిపోయేవి. వేలాదిగావున్న రథ చక్రాలు కిర్రుకిర్రుమని చేసే ధ్వనిలో సారథుల ఘోషణములు వినబడేవేగావు. ఖురసంఘట్టన ధ్వానములున్ను, హయహేషలున్ను చుట్టూ మైళ్ళదూరంవరకూ వినిపించేవి. * ఒక దేశానికి దేశమే మరోచోటికి తరలిపోతూన్నట్లుండేది.

వీరు తరలి సాగిపోతూంటే, దారిలో వెనుక యేమీ మిగిలేదేకాదు. తృణకాష్ఠములు లేని వొట్టినేలలనూ, తగులబెట్ట

* మహాభారతంలోని గోగ్రహణ సందర్భంలోని వర్ణనలు జ్ఞాపకం చేసుకుంటే, యీ వర్ణనలకు చాల సన్నిహితంగావున్నట్లు తెలుసుకోగలము—అను.

బడిన జనావాసాలనూ మాత్రమే వీరిదారిలో చూస్తాము. వీళ్ళ పశులమందలూ, గుర్రాల దండులూ గడ్డినంతనూ పురుగు నాకేసేవి. వంటలకూ, నెగళ్ళకూ యెక్కడలేని పుల్లా పుడకా చాలేదేకాదు. ఇక యీ జనులుకూడా తమకు అగతగిలిన జనపదాలను పాడుచేస్తూ, పరిశురామప్రీతిగావిస్తూ పోయేవాళ్ళు. ఎన్నో సంవత్సరాల తరబడిని గ్రామీణులు కూడబెట్టుకున్న సమస్తాన్నీ యీ సంచారులు తమ రథాలమీద వేసుకుని గొంపోయేవాళ్లు. స్థానిక జనులు వీరి దారికే యిటూఅటూ పురుగు నాకేసినట్లు నశించిపోయీవాళ్ళు. కొందరు చంపబడడం, మిగిలినవారంతా బానిసలుగా గొంపోబడడం,—యిదీవరస. ఒక మహా ప్రవాహంలాగ మధ్యాసియానుంచి బైలుదేరిన సంచార తెగలు లోకాన్నంతనూ ముంచివేస్తూన్నట్లుండేది.

ఈ జన ప్రవాహం చీనా హద్దులను భేదించుకొనిపోయింది. మధ్యాసియాలోని దక్షిణ ప్రాంతంలోని దేశాలనూ, నగరాలనూ, ఒయేసిస్సులనూ యీ ప్రవాహం ముంచివేసింది. ఈ ప్రవాహము హిమాచ్ఛాదితములైన కాకసస్ పర్వతశ్రేణులను తాకి, జార్జియా లోయలను, పర్వతపాదభూములను నింపివేసింది. నల్లసముద్రం వెంబడేవున్న స్టెప్పీమైదానాల్లోనికి యీ ప్రవాహం జొరబడిపోయింది. అక్కడినుంచి హంగరీని చేరి, అడ్రియాటిక్ సముద్ర తీరాలను దాసింది. *

* ఈ సంచార జాతులలోనివారే హూణులు. వీరు హిమాలయములోని పశ్చిమోత్తర కనుమలగుండా హిందూదేశంలోనికి తరంగాలు తరంగాలుగా చొచ్చుకు వచ్చేరు. కాని, హిమాలయములను దాటి వచ్చినవారు కొద్దిమందే యగుటచే,

మంగోలియా మైదానాల్లో పరిభ్రమిస్తూండిన యీ తెగలు, తమకంటె ఉన్నత నాగరికత గలిగిన అసంఖ్యాక వ్యావసాయిక దేశాలను జయించ నారంభించినదెట్లు? మంగోలు తెగల నన్నిటినీ ఐక్యపరచి, ఒకేఒక తార్తారు సార్వభౌమాధికారాన్ని స్థాపించిన సాహసికుడు, గుణశాలియైన జెంఘీజ్‌ఖాన్ వల్లనే యీ పని సాధ్యమైంది. చరిత్ర కందని కాలంలో, అంతకు ముందు యిల్లాంటి సేనానుల క్రింద నీ సంచార జాతులు యిట్టి విజృంభణను చూపినవో లేదో యింకా పరిశోధనలు జెల్పాల్సి వుంది.

జెంఘీస్‌ఖానూ, ఆతని చమూపతులూ, ఉత్తర చీనాను, తూర్పుతుర్కీ స్థానమును, మధ్యాసియా దేశాలను. కాకసస్ ప్రాంతాలను, తూర్పుయూరోపును దండు వెడలి ఆక్రమించేరు. క్రీస్తుశకం 1227 లో జెంఘీస్‌ఖాను మరణించేడు. ఆతని తరువాత వారసులు యీ జైత్రయాత్రలను కొనసాగించేరు.

ఈ తార్తారు మూకల వ్యాప్తినీ, ఆక్రమణలనూ చూచి, విని, యావత్ప్రపంచమూ భయభ్రాంతమైపోయింది. రోమను పోప్, యీ మహాఖానుని సమక్షానికి తన దూతల్ని పంపి, ఆతనితో స్నేహశాంతిపూర్వకమైన ఒడంబడిక గావించుకోడానికి యత్నించేడు.

వారు తాత్కాలికంగా కొన్ని ప్రదేశాల నాక్రమించినా, వారు క్రమంగా మన దేశపు ఉన్నత నాగరకతకు లోబడి, దీనిచే జీర్ణించుకోబడుతూ వచ్చేరు.— అను.

పోప్ రాయబారులుగా ముగ్గురు సన్యాసులు,—ఇటాలియన్ గియోవన్నీ కార్పినీ, జెచియానుంచి స్టెఫాన్, పోలండునుంచి బెనిడిక్ట్ అను ముగ్గురూ యీ దీర్ఘయాత్రకు బైలుదేరేరు. అశ్వారూఢులై అరణ్యాలగుండా, మైదానాలమీదుగా నూట ఆరు రోజులు ప్రయాణం చేసి, డ్నీపర్, డాన్, వోల్గా నదులను తరించి, యెట్టకేలకు మధ్యాసియా యెడారిప్రాంతం చేరుకున్నారు. తార్తారు మూకలచే సర్వనాశనం గావించబడిన ప్రాంతాలమీదుగా వారనేకసార్లు ప్రయాణాలు గావించాల్సి వచ్చేది. మైదానాలమీద గడ్డిలో మానవకపాలాలూ, యెముకలూ ప్రోగులు ప్రోగులుగా, చిందరవందరగా పడియుండేవి. పెద్ద పట్టణాల్లో కూడా చివరకి తలదాచుకొనేందుకు చోటు లభించేదిగాదు. ఒకప్పుడు వందలకొలది యిండ్లున్న చోట యిప్పుడు కొద్ది కొంపలు మాత్రం మిగిలివున్నాయి. ఎట్టకేలకు వారు మహాఖానుయొక్క ప్రధానస్థానం చేరుకున్నారు.

క్రైస్తవలోకానికి పితృతుల్యుడు పోప్, ఆయన రాయబారులు యీ ముగ్గురు సన్యాసులూ; ఇల్లాంటి వీళ్లు, మహాఖానుకు తమ భక్తి విశ్వాసాలు తెలుప విచ్చేసిన నాలుగువేల రాయబారులలో అంతు దొరక్కుండా మునిగిపోయేరు! ఆసియాలోని సమస్త దేశాలనుంచీ, మూలమూలలనుంచీ యెందరో ముఖ్యులైన రాజులు, ప్రభువులు, రాయబారులు మహాఖాను దర్శనానికి వచ్చి వున్నారు. మహాఖానుని రాజధానీనగర మధ్యంలోనే సువిశాలమైన గుడార మొకటి నిర్మించబడింది. దానిలో ప్రతి ఉదయమూ రెండువేలమంది సభ తీర్చేవాళ్లు!

మొదటిరోజున వారందరూ శ్వేతవస్త్రములనూ, రెండో రోజున అరుణ వసనములను, మూడో దినమున నీలివస్త్రులనూ ధరించేవాళ్ళు. రాజసభామర్యాద యిది. రాయబారులందరూ తివాచులమీద సుఖాసీనులై, గుర్రపు పాలు త్రాగుతూ మహాఖాను రాకకై నిరీక్షిస్తూ కూర్చునేవాళ్లు. ఆయనొక్కడే ప్రవేశించు హక్కుగల ఒక ప్రత్యేక ద్వారంపైననే అందరిదృష్టులూ కేంద్రీకృతంగా వుండేవి. ఎట్టకేలకు మహాఖానుడు పరివారజన పరివేష్టితుడై ఆ ద్వారంలోంచి వచ్చేవాడు. అతనికి రెండు వైపులా వింజామరలు వీచేవాళ్లు నడుస్తూంటారు. సభలోని వేల జనులు ఆయన రాగానే వినయ సంభ్రమములతో మోకరించేవాళ్లు.

యావత్ప్రపంచమూ యీ మహాఖానుని ముందు మోకరించేందు కుద్యుక్తమై వుందనిపించేది!

మహాఖాను, పోపు రాయబారులు చాల కాలం వేచియుండేటట్లు చేసేడు. ఆఖరికి వారికి ఆయన ఒక లేఖను దయచేసేడు. ఆ జాబు అరబిక్, లాటిన్, మంగోలియను భాషల్లో వ్రాయబడివుంది. బహుశః ఖాను బందీలుగా అన్ని జాతుల, తెగల వారూ, చదువుకున్నవాళ్ళు యెందరో వుండివుంటారు. వాళ్ళ చేతనే అరుదుగా అవసరమయ్యే లేఖన పఠనాదులన్నీ చేయించేవాళ్ళలావుంది. ఆ లేఖలో యిల్లా వుంది:

"నీవు స్వయంగానే, సమస్త రాజలోకాన్నీ నీ వెనుకబెట్టు కొని మా దర్శనానికి వచ్చి, నా సేవచేయడానికి, నన్ను గౌర వించడానికి ప్రతిన తీసుకోవాలి. నీ విప్లు గావించినచో నీ లొంగు బాటును గుర్తించగలము. లేనిచో నిన్ను మా శత్రువుగానే పరిగణిస్తాము."

అఖిల క్రైస్తవ ప్రపంచ గురుడైన పోప్‌నకు ఖాన్ పంపిన జాబు, యిదీ! రాజమాన్యుడైన పోప్ రాయబారులైన ఆ సన్న్యా సులు ముగ్గురూ యేడువేలమైళ్ళు ప్రయాణం గావించి వచ్చి, తీసికొనివెళ్ళిన జవాబు యిది!...

మానవజాతికి మహా భయంకరమైన విపత్తు సన్నిహితమై వుంది. గతం వర్తమానంతో తలపడుతూంది! సంచార జాతులు, స్థిరపడిన వ్యావసాయిక జాతులతో యుద్ధానికి తయారవు తూన్నారు!

ఇందులో మరీ ప్రమాదకరమేమంటే ఈ బర్బరులు తామిది వరకెన్నడూ యెరిగి యుండని యుద్ధ పద్ధతులను మధ్యాసియా లోని నాగరిక ప్రజలనుంచి నేర్చుకున్నారు. ఆ యుద్ధ పద్ధతు లను ప్రయోగించి, వీరిప్పుడు అన్ని దేశాలనూ సర్వనాశనం గావించుతూన్నారు. వీరొక శత్రు నగరాన్ని ముట్టడించి నప్పుడు దుర్గప్రాకారముల దగ్గరకు లగ్గలపట్టు యంత్రాల్ని తీసుకొనివచ్చి పెద్ద పెద్ద పాషాణములను గోళీకాయలవలె లోనికి విసరివేసేవాళ్లు. ఒడిసెలలతో బెడ్డలను విసరినట్లు యీా యంత్రాలు పెనుబండలను పట్టణవానులమీాద విసరగలవు!

భగ్గున మండుతూండే తారుకుండలు, గుగ్గిలపు ముద్దలు దూరా నికి విసిరి, నగర ప్రాకారాల్లోని భవనాలను పరశురామప్రీతి గావించేవారు! బరువైన, బలమైన, దాపుసర్మిత మైన 'కుమ్ములాడు పొట్టేళ్ళు' నగరద్వార కవాటాలను ఢీకొని, పడపడ గ్రుద్దుకుని పగులగొట్టేవి!

నాగరకజాతుల నుంచి నేర్చుకున్న యీ యంత్రసాధనాలనే ఉపయోగించి, బర్బరులైన తార్తారులు ఒక్కొక్క నగరాన్నే స్వాధీనం గావించుకుంటూన్నారు, ముందుకు సముద్ర తరం గల్లా విరుచుకు పడుతూ పోతూన్నారు.

వీరు యూరోపు నంతటినీ స్వాధీన పరుచుకోగలిగివుంటే యేమైవుండేది?

మానవలోకం చాల కాలంవరకూ సర్వనాశనస్థితిలో పడి పోయి, నాగరికత – సంస్కృతి తిరోగమించి వుండేవి. మానవ సంస్కృతికి పుట్టినిల్లైన సుప్రసిద్ధనగరాలన్నింటినీ తార్తారులు నాశనం గావించేసేవాళ్ళు. మానవజాతి వేటిని చూచి గర్విం చునో అట్టివన్నీ గ్రంథాలు, శిల్పాలు, చిత్రాలు, విగ్రహాలు,– ఒకటేమిటి సర్వ విద్యలూ, కళలూ భస్మావశేషములై పోయి వుండేవి. అతి సుందర శిల్పశోభితములూ, బహువర్ణ కాచఫలక రంజిత జాలమార్గములూనైన దేవాలయములు, రాచనగరులు ముక్కలు చెక్కలుచేసి వుండేవాళ్లు, పారిస్ నగరపు పవిత్ర దేవాలయాల్లో, కెథిడ్రల్స్‌లో తార్తారులు తమ గుర్రాల్ని కట్టేసేవాళ్ళు!

కాని, పురోగమిస్తూన్న తార్తార మూకలను అడ్డగించి నిల జెట్టివైచిన శక్తి ఒకటి బైలుదేరింది!

తార్తారు సైన్యాలు రష్యాభూమిని గ్రమ్మివేసినాయి. ఓకు దారువులతో నిర్మించిన 'కుమ్ముడు పొట్టేళ్ళు' రష్యా నగర ద్వారాలమీద సాగరతరంగాల్లా తాకుతూన్నాయి. శిలాకుడ్య ములు కూడ వాటి తాకిడికి శిథిలములై కూలుతూన్నాయి. కాని, శిథిలములవుతూన్న గోడలలోపలనే రాత్రికి రాత్రి కొత్త గోడలు లేస్తూన్నాయి. యీ కొత్తగోడలు యెత్తుగా బలంగా దూలాలతో నిర్మించేవాళ్ళు. ప్రతినగరమూ తార్తారు మూకల మార్గాన్ని ప్రతిరోధిస్తూనేవుంది. రష్యా భూమి యావత్తూ విరుచుకుపడి వురకలమీద వస్తూన్న తార్తార సైన్యవాహిని దారిలో ఆనకట్టగా నిలిచింది.

ఈ ఆనకట్టలో బీటలేమీ లేకుండా వుంటే దృఢంగా నిలిచి వుండేది. కాని, దురదృష్టవశాత్తూ రష్యాను లప్పటికింకా ఒక ఐక్యజాతిగా తయారై వుండలేదు. క్రీస్తుశకం 1224 వ సంవత్స రంలో కల్కానదీ తీరాన ఒక రష్యనురాజు శత్రువులతో పోరాడుతూంటే యితర రష్యను రాజులు సేనాసమేతులై దగ్గరలోని కొండగుట్టలమీద నిలబడి, చోద్యంచూస్తూ, కదల మెదలకండా వుండిపోయేరు. తోడి దేశీయుల శరీరాలను తార్తారు గుర్రపుదండ్లు త్రొక్కి మట్టివేస్తూంటే వారు తమకు పట్టనట్లూర కున్నారు*...

* భారతదేశ చరిత్రలో సుమారు 2400 యేండ్లక్రిందట అలగ్జాండరు సైన్యా లను జీలం నదీతీరాన పురుషోత్తముడు యెదిర్చినపుడూ, మహ్మద్ గోరీ మూకలను

తూర్పు దిక్కునుంచి వీచుతూన్న వడగాడ్పు సెగలతో పశ్చిమ దేశాలన్నీ మండిపోతూన్నాయి. ఈ సెగలు, పొగలు పరశురామప్రీతి యగుచున్న అసంఖ్యాక నగరాలు, జనపదాలు మీాదనుంచి వచ్చేవే. తార్తార వాహినులు ప్రతిఘటనను నిర్మూలించేసి, రష్యాను, పోలండు, జర్మనీ దేశాలను ముంచి వేసినాయి.

జర్మనులు మాత్రం తమ మాతృభూమిని సంరక్షించుకో గలిగేరు. అక్కడ పర్వతములు చాల హెచ్చుగా నున్నందున సహజంగా వారికి రక్షణావకాశాలు వున్నాయి. తార్తారుల అశ్వబలాలు సమమైదాన భూములకు అలవాటుపడినవే గాని పర్వతభూముల్లో వాటికి గమన సౌలభ్యం లేదు. అంతేగాక, రష్యనుభూమిలో జరిగిన ఘోరసంగ్రామాలలో తార్తారులు బాగా బలహీన పడిపోయేరు.

తూర్పుదిశనుంచి వచ్చిన తార్తార వాహినులనుంచి తమ రక్తమును ధారపోసి, రష్యనులు యూరపుజనులను కాపాడేరు. కాని, అంతలోనే పశ్చిమాన్నుంచి స్వీడులు, జర్మనులు వచ్చి రష్యనులపై బడ్డారు. ఎడాపెడా తగిలిన యీ ఆఘాతాలను రష్యనులు తట్టుకోలేక పోతున్నారు. రష్యనుల పడమటి పొరుగు వారే వారిని వెనకనుంచి దెబ్బతీసేరు.

1192 లో పృథ్వీరాజు నిలువరించి నపుడూ కూడ యిల్లాంటి అనైక్యతనే మన దేశీయులూ ప్రదర్శించేరు. భారత నాగరకత అనేకసార్లు బర్బరమూకల దాడికి గురవుతూవచ్చింది. — అనువాదకులు

రష్యనులు స్వీడులను ఓడించడానికి నీవానదీతీరాలకూ, జర్మను యోధుల నెదిరించడానికి పైపస్ సరస్తీరాలకూ చొచ్చుకొని పోవాల్సివచ్చింది.

రష్యనులు తార్తారులను వెనక్కి త్రిప్పి కొట్టలేకపోయేరు. గాని, వారు తమ కర్తవ్యాన్నైనా నెరవేర్చుకున్నారు. తార్తారులు నిలువరించబడ్డారు. ఇంకా పశ్చిమంగా తమ దాడులు సాగించేటందుకు తగిన బలం వారికింక లేదు. పూర్తిగా జయించబడని రష్యాను, తిరుగబడగల రష్యాను తమ వెనుక భాగంలో దిగవిడిచి, ముందరికి పోవడానికి తార్తారులు భయపడ్డారు. తార్తారు పురోగమనం నిలిచిపోయిందే కాని రష్యనులకు మహా కష్టకాలం వచ్చింది. రష్యను పల్లెలు, పట్టణాలు సర్వనాశనం ఐపోయినాయి. పారిపోయి ప్రాణాలు కాపాడుకో గలిగిన జనులందరూ అరణ్యాల్లో దాగొనివుండి, కాలక్షేపం చేస్తున్నారు. మానవుడొకప్పుడు అరణ్యాలను నరికి బాగుచేసి, పంటపొలాలుగా చేసేడు. ఇప్పుడా పంటభూములన్నీ మళ్ళీ అరణ్యాలుగా మారిపోతూన్నాయి. జనపదములే, పట్టణవీధులే యిప్పుడు పొదలు, రుప్పలతో జీబురు మంటూన్నాయి. జనాకీర్ణములై యుండిన గ్రామాలు యిప్పుడు క్రూరమృగాలకు ఆవాసములుగా వున్నాయి.

కాలచక్రం, చరిత్రగతి వెనుకకు తిరుగుతూందా? అనిపించింది.

ఈ కష్టకాలంలో రష్యను భూమిలో విజ్ఞాన సంస్కృతు లేమైనాయి?

అంతకు కొంచెం ముందే చరిత్రకారులు వ్రాసేరు:

'ప్రాణి లోకానికి ఉదకదానం గావించే జీవనదుల వంటివే గ్రంథాలు; అవి జ్ఞానానికి ఊటలవంటివి. గ్రంథాలలో ఎవరూ కనుగొనియుండని అగాధ విషయాలెన్నో వుంటాయి. దుఃఖ సమయాలలో మానవులు వీటిలో ఉపశమనమును పొందు తారు.'

నిజమే! ఈ రచయిత చెప్పింది అక్షరాలా నిజమే! భయం కరమైన యీ దుఃఖ సమయంలో, విపత్కాలంలో రష్యనులు దుఃఖనివృత్తికరములైన గ్రంథ పెన్నిధానమును శత్రుమూకల నుంచి కాపాడుకో యత్నించేరు.

రష్యను భూమికి యీ కాళరాత్రి దిగివచ్చినప్పుడు వారు తమ కూరట కలిగించు గ్రంథసంచయమును బర్బర మూకల పాలబడకుండా కాపాడ యత్నించేరు. శత్రువులు సమీపిస్తూ న్నారని తెలియగానే పుస్తకాలనన్నిటినీ ప్రోగు చేసి, జనులు వాటిని దూరగ్రామాల్లోని రాతి చెప్పిలలో, నేల మాళిగలలో దాచేవాళ్ళు.

జనులు అపురూపమైన ఆ గ్రంథాల నెల్లా కాపాడేవాళ్ళో! వాటిలో ప్రతిపుటా కూడ బంగారు సిరాతోనూ, ఊదా సిరా తోనూ చిత్ర విచిత్ర వర్ణశోభాలంకృతమై వుండేది! ముత్యాల వంటి జిలుగు అక్షరాలతో, సమమైన పంక్తులతో, పుటచుట్టూ చక్కని లతాచిత్రాలతో యెంత బాగా వుండేవవి! ఆ గ్రంథా

లను యే మాత్రమూ మాయకండా, చినుగకుండా, గట్టిగా బైండుచేసి వుంచేవారు! తోలుతోనూ, అంచులను రాగి పట్టములతోనూ దృఢంగా బంధించి, బందులూ, తాళాలూ వేసి వుంచేవారు, గ్రంథాలను! పెన్నిధులకంటె విలువగల వీ గ్రంథములు! అల్లాంటి అమూల్య గ్రంథాలు యిప్పుడు కుప్పలుగా చెర్చిలలో రాతి తిన్నెలమీద పడివున్నాయి. మానవుడు గావించిన సృష్టికంతటికీ మకుటాయమానమైనది, యీ గ్రంథ జాలము! దీనికి మించిన సౌందర్యం మరెక్కడా లేదు! కాని వీటికి చెర్చిలో కూడా రక్షణ లభించలేదు. ఓరిమితో, శ్రద్ధతో అనేక సంవత్సరాలపాటు కష్టపడి రాసిన గ్రంథాలు, గావించిన కృషి, అంతా కొద్ది నిముషాల్లోనే నిర్దాక్షిణ్యములైన మంటల కాహుతియై నశించేవి.

ఆనంద జనకములైన ఆ గ్రంథాల పుటలు, నేర్పు, ఓరిమి గల వ్రాయసగాండ్రచే చిత్రించబడినట్టి ఆ గ్రంథాల పుటలు చిటికెలో సెగకు చుట్టలు చుట్టుకుపోయి, నల్లటి నీలిమంటలు లేచేవి.

"వారు జ్ఞానవాహినులను శోషింపజేసిరి; విజ్ఞాన కూపముల నింకింపజేసిరి" అన్నాడొక కవి.

కాని, రష్యను జనులు తమ గతాన్ని జ్ఞాపకం పెట్టుకునే వున్నారు. అందుచేతనే వారికి భవిష్యత్తునందు కూడా విశ్వాసం కలిగివుంది.

ఎక్కడో దూరాన ఉత్తరారణ్య భూములలో నివసించే అజ్ఞాత కవిపుంగవుడు. 'రష్యాభూమి వినాశనగాథ'లను రచించి, గానం చేసేడు. ఆ కథనంతనూ శుంమతరాలకు, తన మాతృభూమికి అర్పణగావించి, చిరస్మరణీయుడైనాడు. రష్యాను భూమికి తటస్థించిన దురదృష్టాన్ని దానిలో వర్ణించేడాయన.

ఆ గేయగాథలోని మొదటి చరణాలు కొన్ని మాత్రమే మనకీనాడు మిగిలివున్నాయి. మాతృభూమియందు అకుంఠిత ప్రేమాభిమానాలు, భవిష్యత్తులో గాఢ విశ్వాసం, మానవతలో నమ్మకం, – యివన్నీ ఆ పాటలో తొణికిసలాడుతూంటాయి.

ఇవిగో! ఈ చరణాలు చదవండి:

ఓహో! రషియను భూమాతా!
కాంతిపుంజ సమేతా! సర్వాభరణోపేతా!
అమేయ సౌందర్య విభ్రాంతీకృత జనతా!
ఏమి నీ యగణిత సరోశోభ!
నదీనదాలూ, పవిత్ర తీర్థములు,
ధవళోన్నత శృంగయుత పర్వతశ్రేణులు,
శోభావహ వనరాజులు. ఆనందోద్యానాలూ,
అగణిత జరాయు జాండజ విభ్రాజితా,
మహానగర జనపదశోభినీ, శుభకరీ,
నీ విహారోద్యానము లేమి!
నీ దేవాలయ సుందర శిల్పము లేమి!
రిపు భయంకరులౌ రాజులు, ఋజుమార్గులు రైతులు,

ఎందరెందరో సంపన్నులు, ప్రభువులు,
సర్వసంపదల కొలవాలమవు తల్లీ!
ఓ క్రైస్తవ మతమా! సత్యపూతమా!....
మ్లేచ్ఛ భూములన్నీ కైమోడ్పులొసగినవి,
మహారాజు త్సెవలోద్ నకు,
ఆయన తండ్రి యూరీకి, కీవ్ రాజునకు,
పితామహుడు వ్లాదిమిర్ మొనోమాక్ నకు,
రిపు భయంకరులగు పొలోవ్ త్సీలు,
గోపాలురు, మొనోమాక్ పేరుచెప్పి,
ఉయ్యాలలోని బిడ్డలను జడిపించేవాళ్లు!
థుయేని యనులు తమగర్త భూములనుంచి,
వెలుగులోనికి రా నిరాకరించువారు:
యుగ్రియనులు తమపట్టణప్రాకారాల
ఇనుపకవాటాలను మూసివైచువారు,
వ్లాదిమిర్ రాజు జొచ్చునను భీతితో.
జర్మనులు తమ అదృష్టానికెంతో మురిసేవారు,
నీల సముద్రాని కవ్వల దూరంగా తమ ఉనికికి.
బుర్దా, ఛెరిమిసీ, వోద్, మోర్దావియన్ లు,
అడవితేనెనే ఆరిగా అర్పించేవాళ్ళు,
మహారాజు వ్లాదిమిర్ మహితునికి.
మనూయిల్, జార్ గ్రాడ్ * సార్వభౌముడే
రూస్ రాజునకు సరభసముగ,
అపురూపకానుకలు, ఎన్నెన్నో వస్తువులు,
మహారాజు వ్లాదిమిర్ న కంపెడివాడు,
తన రాజధానిని ముట్టడి వేయకుండ!

* జార్ గ్రాడ్ = బైజాంటియమ్

రష్యను జనులు ధైర్యము గోల్పోలేదు. వాళ్ళ సంకెలు జారిపోలేదు.

7. మానవుడు విజయుడై పురోగమిస్తాడు.

మానవతను జయించు టేమంత సులభంకాదు; అరణ్యాలలో తలదాచుకొన్న జనులందరూ ఒక్కరొక్కరుగా తిరిగి జనపదాలకు చేరుకొన నారంభించేరు. వీళ్ళందరూ కొద్దిరోజుల క్రిందట, అంతా పూర్తైపోయిందనీ, తమ జీవితాలు ముగిసిన వనీ, భావించినవాళ్ళే! వీళ్ళకిప్పుడు యిళ్లు వాకిళ్లు లేవు. చాల మందికి బంధుమిత్రాదు లెందరో చనిపోయేరు. చుట్టూ సర్వ నాశనమైపోయింది. తమ స్వగ్రామాలు, నగరాలూ భస్మ రాసులుగా మిగిలి, ఆనవాలు పట్టడమే అసాధ్యంగా వుంది. అసలు యీ మిగిలిన జనమే మారిపోయినట్లు, పునర్జన్మయెత్తి నట్లు కనబడుతూన్నారు. అందరికీ తలలు నెరిసిపోయినాయి; అకాల వార్ధక్యం పైబడింది. వాళ్ళ నుదుళ్ళమీద ముడుతలు లోతుగా యేర్పడి పోయినాయి.

వెనుకటి సుఖమయ జీవితం వాళ్ళని వదలిపెట్టి, శాశ్వతంగా వెళ్ళిపోయింది. అంతా మళ్లా ప్రారంభించాల్సిందే!

జీవి ఆశామయుడు. మృత్యువులోవుండి అమృతంకోసం అర్రులు చాచుతాడు! మళ్లా అంతా ప్రారంభిస్తాడు.

తిరిగి అరణ్యాలన్నీ గొడ్డలివ్రేటులతో ప్రతిధ్వనిస్తూన్నాయి. మ్రానుల్ని నరకడం, దుంగల్ని చెక్కలుగా చీల్చడం, చెక్క

లను కుసివేసి చేర్చి బిగించడం జరుగుతూంది. దుంగలు, దూలాలు, చెక్కలు ఒకదానిమీద ఒకటి యథాస్థానాల్లో బిగించబడి, కొత్తయిండ్లు లేస్తున్నాయి. దేవదారు నిర్మితములైన ఈ గృహాలు గుగ్గిలంవాసనలతో గుప్పుమంటూన్నాయి. కొత్తగ్రామం చుట్టూ కొత్తగోడ లేచింది. ఈ ప్రాకారంకూడా బలమైన దేవదారు ద్రూనులతోనే నిర్మించేవారు. మెలికలు తిరిగి ప్రవహిస్తూన్న మాస్కోనది ఎగువప్రాంతంలో క్రెమ్లిన్ రాజ ప్రాసాదం చుట్టూ నగరం పెరిగింది. ఇదే మాస్కో నగరం. చెట్టు ద్రూనులో నడిమి చేవచుట్టూ ఉంగరాలుగా ద్రూను కట్టినట్లే క్రెమ్లిన్ భవనంచుట్టూ క్రమక్రమంగా వృత్తాలుగా మాస్కో నగరం పెరిగింది. మాస్కో నగరం కేంద్రంగా రష్యను రాజ్యం పెరిగి, చుట్టూ వ్యాపించింది. ఆశాపరులైన మాస్కో-రాజులు గ్రామం తరువాత గ్రామం, పట్టణం తర్వాత పట్టణం స్వాధీనం గావించుకుంటూన్నారు. మాస్కో రాజ్యం లక్షలాది జనుల నైక్యపరచి పాలించే పెద్దరాజ్యంగా తయారైంది.

శతాబ్దాలు గడుస్తూన్నాయి. క్రీ.శ. 13వ శతాబ్ది గడిచి 14వ శతాబ్దం వచ్చింది. మాస్కో రాజ్యం పెరిగి పెద్దదై, తార్తారులతో బాహాటంగా యుద్ధానికి తలబడగల శక్తిగలదైంది.

ఒకప్పుడు రష్యన్ రాజులు ఎవరికి వారే తార్తారులతో తమ తమ భూముల్లో యుద్ధాలు చేస్తూండేవాళ్లు. ఇప్పుడు

వాండ్రూ కలిసి యేకమై, మాస్కో రాజైన దిమిత్రీ ఇవానో విచ్ నాయకత్వాన. సుసజ్జితమైన సేనానీకములతో దండెత్తి తార్తారుల నెదుర్కోడానికి వెళ్ళేరు.

ఈసారి తార్తారు అశ్వికదళాలు రష్యా సైనికులను త్రొక్కకుంటూ పోలేకపోయినవి. రష్యనులే దాన్ నదీతీరస్థ మైదాన భూములనుంచి తార్తారులను తరుముతూ పోయేరు.

మాస్కో నగరం పెరిగి పెద్దదవుతూ వస్తూంది. ఓక దూలాలతో నిర్మించిన ప్రాకారానికి మారుగా యిప్పుడు శిలానిర్మిత ప్రాకారం లేచింది, క్రెమ్లిన్ చుట్టూ. నేర్పరులైన పనివాళ్లు పెద్ద చెర్చిలు, విశాలమైన విహారాలు, సుందరమైన రాచనగరులు మొదలైనవాటిని మాస్కోలోను, యితర నగరములలోనూ నిర్మిస్తూన్నారు.

రషియన్ చిత్రలేఖకులలో సుప్రసిద్ధుడైన ఆండ్రీరుబ్లేవ్, మాస్కో మహారాజు పనుపున 'ప్రకటనా స్మారకమైన రాతి చెర్చి' ని చిత్రాలతో నింపేడు. కాని, రుబ్లేవ్ చిత్రాలలో అత్యుత్తమమైనది 'త్రితయము' అనేది. దీనినాయన 'సెయింట్ సెర్గియస్ త్రితయ విహారం' (ట్రినిటీ మొనాస్టరీ) లో చిత్రించేడు. ఆ చిత్రములో,-

ముగ్గురు దేవతలు ఒక టేబిలుదగ్గర ఆశీనులై వుంటారు. టేబిల్ మీద నొక పండ్లగంప వుంటుంది. వారు ముగ్గురూ మౌనంగా దేనినో గురించి గాఢాలోచనా నిమగ్నులై వున్నట్లు

కనబడుతూన్నారు. వారి అవనత శిరస్సులు, వదులుగానున్న వారి దుస్తులలోని ముడుదలు మొదలైనవన్నీ ప్రాచీన గ్రీకు సాంప్రదాయములను పోలివున్నాయి. కాని, గ్రీకు మహాశిల్పులు అతి సుందరమైన శరీరాలను మాత్రమే చెక్కితే, రషియను మహాచిత్రకారుడు అతి సుందరములైన ఆత్మలను కూడా వ్యక్తమగునట్లు చేయగలిగేడు!

రుబ్లేవ్ చిత్రంలోని దేవతావిగ్రహాల్ని చూస్తూంటే కరుణారసపూర్ణమైన శోకగీతికను భావనలోవింటూన్నట్లు తోస్తుంది, నీకు. మధ్యలో ఆసీనుడైయున్న దేవత వెనుక నొక వృక్షం వుంటుంది. గాలివాన కది వంగి వుందేగాని విరుగలేదు; ఆ చెట్టు వెనుకనే పర్వతమొకటి వుంటుంది. గీతంలో పల్లవి మాదిరిగా వున్నాయి, ఆ వృక్షమూ, పర్వతమూ కూడా. శోకభారంతో క్రుంగివున్న ఆ దేవత శిరస్సు మాదిరిగానే అవిన్నీ ద్విరావృత్తంగా అవనతములైనట్లుంటాయి.

'ఇగోర్ రాజు గాథ' లో, మానవుని ఆత్మకు, ప్రకృతికి గల విభిన్నత్వం సరిగా యీ విధంగానే చూపేడు, కవి.

"నేరాంగీకారము గావించిన తృణములు తలలు వంచినవి,

మహావృక్షములు శోకపరీతములై నేలంట వంగినవి,"...

చిత్రకారుడు రుబ్లేవ్ భావమునూ, శక్తినీ, కూడ తన చిత్తరువుల్లో ప్రస్ఫుటీకరించేడు. కవులు తమ గీతాలలో 'బంధనములలో నుండి తార్తారుల పాపాలను వంచుకొన్న' రష్యాభూమి

శోకమునూ, రానున్న స్వర్ణ యుగపు శక్తినీ, విముక్తినీ శబ్దములతో చిత్రించేరు!

తార్తారు ఖానులు తమ దండులను తిరిగి మాస్కోపైకి నడిపించేరు. కాని, అవి వెనుకటి తార్తారు దండులుగావు; రూస్ భూమి కూడా మారేపోయింది. పరస్పర కలహాల్లో మునిగివున్న రాజులను యేకచ్ఛత్రాధిపత్యం క్రిందికి తెచ్చేందుకు రషియనులు యత్నిస్తూంటే, తార్తారుల 'బంగారు దండులు'* పరస్పర నిర్మూలనోద్యుక్తులైన వివిధ ఖానుల ఆధిపత్యం క్రిందకు చీలిపోతూన్నాయి. తమలో తామే పోట్లాడుకుంటున్న దిప్పుడు తార్తారు ఖానులేగాని రషియను రాజులుగారు. మానవచరిత్రయొక్క మహోజ్జ్వలపథంలో రషియను ప్రజలింకొక పెద్ద ముందడుగు కూడా వేసేరు. కాని, తార్తారులు మాత్రం వెనుకటివలెనే అసంస్కృతులుగా వుండిపోయేరు. ప్రాచీనకాలపు రషియనుల స్థితికి తార్తారులు యిప్పుడు వచ్చేరు, మానవజాతి చరిత్రలో.

అనాహూతులై తార్తారు అతిథులు మాస్కో ద్వారముల వద్ద కనబడ్డారు. రషియనులు వారిని కలుసుకోడాని కెదురేగేరు. ఈ సారి కథ అడ్డం తిరిగింది. అతిథులు విందుగుడవడానికి ఉపవిష్టులు కానేలేదు! తార్తారులు యుద్ధం చేయడానికి నిలబడనేలేదు. కొంచెం కాలం తటపటాయిస్తూ నిలబడియుండి, అంతలో గిరుక్కున తిరిగివచ్చిన దిక్కుగానే వెళ్ళిపోయేరు.

---

* తార్తారులు మంగోలులు. వీరు పసిమిరంగువారు. గాన వీరిని 'బంగారు దండులు' లేక 'గోల్డెన్ హోర్డ్స్' అంటారు.— అను.

రెండు శతాబ్దుల పర్యంతం రష్యాకూ, యితర యూరోపి యను రాజ్యాలకూ సంబంధాలు తెగిపోయినాయి. కాని, తార్తారు దాడులచే భిన్నాభిన్నం గావించబడి, చెదిరిపోయి వున్న యీ రాజ్యాలు మళ్లా దగ్గరగా చేరుకోన నారంభించేయి.

రషియను రాకుమార్తె యొకతె ఫ్రాన్సు రాణిగా వున్న కాలం ఒకటి వుండేది. అప్పుడు మరో రషియన్ రాకుమార్తె, నార్వే రాజు హరోల్డును పరిణయమాడింది. యూరోపులోని యితర రాజధానులతో కీవ్‌కు సన్నిహిత సంబంధాలున్న రోజు ఒకటుండేది. అప్పుడు కీవ్ రాజులు రషియన్ భాషనే గాక గ్రీకు, లాటిన్, జర్మను భాషలనుకూడ మాట్లాడేవాళ్ళు.

అటువంటిది యిప్పటికి రెండు శతాబ్దాలుగా పశ్చిమ దేశాలు రష్యానుగూర్చి పూర్తిగా మరిచిపోయేయి. ఫ్రాన్సు, ఇంగ్లాండు దేశాల్లో జనులు, 'పోలండు, లట్వియాలు దాటేక ఒక పెద్ద దేశం వుంది; అది పోలండు రాజుల పాలనక్రిందదీ కాదు; తార్తారులదీ గాదు!' అని ఆశ్చర్యంగా చెప్పుకునేవాళ్ళు. బ్రిమెన్, లూబెక్ నగరాలనుంచి వచ్చే జర్మను వర్తకులు రషియనులను గూర్చి యింకా బాగా యెరిగి వుండేవారు. హాన్సియాటిక్ లీగ్ * అని పిలువబడే జర్మను వర్తక సంఘం వారి కార్యస్థానాలూ, గోదాములు, మండీలు వగైరాలు

* హాంబెర్గ్, లూబెక్ నగరాలమధ్య నున్న జర్మను పట్టణాల్లోని వర్తకుల సంఘం. ఇది 1241 వ సంవత్సరంలో యేర్పడి, ప్రత్యేక కట్టుదిట్టములతో, సాంకేతిక భాషతో వ్యవహరించేది.

నొవోగొరోద్‌లో కూడ వుండేవి. కాని, తమ వ్యాపార ప్రదేశాల్లోకి యితరులు జొరబడుట వాళ్ళ కిష్టం లేదు.

తార్తారుల 'పసిడిదండులు' చీలికలై పోయినాయి. రష్యను భూమిలోని రాజ్యాలన్నీ యిప్పుడు ఒకటిగా కలిసిపోయినాయి. మాస్కో రాజ్యం యిప్పుడు త్వెర్, రియాజన్ మండలాలతో పోరాడడం లేదు. వ్లాడిమిర్ మొనోమాక్ రాజు కాలంలో ప్రాచీన కవి కనిన కలలు యిప్పటికి నిజమైనాయి. 'ఏకమనస్సు' 'ఏకహృదయం' అనేవి యిప్పుడు రష్యనులు కనుగొన్నారు. మాస్కోలో యిప్పుడు ఒక్క మాస్కో రాజు లేగాక యావత్తు రష్యా రాజులూ వుంటూన్నారు.

మాస్కోనుంచి ప్రథమ రాయబారులు పశ్చిమానికి పంపబడ్డారు. 'మాస్కో రాయబారవర్గం' అనే గ్రంథం రచించిన పావెల్ గియోవియో ను అంతా మెచ్చుకున్నారు. ఆ పుస్తకం చదివిన పాఠకులు కొందరు గియోవియోకు 'మీరు నూతన ప్రపంచాన్ని కనిపెట్టేరు!' అని వ్రాసేరు. తత్త్వశాస్త్రాభిమాని యొకడు 'గియోవియో! మీరు మాస్కోనుగూర్చి వ్రాసిన గ్రంథం చదువుతూంటే డెమాక్రిటస్ ప్రసంగిస్తూండిన ఆ యితర లోకాలు జ్ఞాపకం వచ్చేయి!' అన్నాడు.

రష్యను రాయబారులు వెనీస్, రోము నగరాలకు వెళ్లేరు. వెళ్ళిన దేశాలన్నిటిలోనూ కర్మకుశలురైన పనివాళ్ళ నన్వేషించమని రాయబారులకు ఆజ్ఞాపించబడింది. మట్టినుంచి లోహాలను విడదీయగల నేర్పరులు, నగర నిర్మాణదక్షులైన వాస్తు నిపు

ణులు, శిల్పులు, ఆగ్నేయ ఆయుధములు ప్రయోగించగల వాళ్లు, రాతికట్టడాలు కట్టగలవారు, వెండి విగ్రహాల్ని పోత పోయగలవాళ్ళు, స్వర్ణకారులూ, — ఒకటేమిటి, రకరకాల కర్మకార నిపుణుల కోసం అన్వేషించమని త ు రాయబారులకు రష్యారాజు ఆదేశించేడు.

మాస్కోలో పనులు మాంఛి చురుకుగా సాగిపోతూన్నాయి. స్థానికంగా నిపుణులైన కార్మికులు తగినంతమంది లభించకపోవడం చేత విదేశాలనుంచి పిలిపించాల్సివస్తూంది. క్రెమ్లిన్ భవనాల్లో దుమ్మూధూళీ నిలువెత్తున పడివుంది. సర్వత్రా సగం కూలిన పాతభవనాలను, శిథిలములైన చెర్చిల్ని కూలగొట్టేసి, కొత్త వాటిని కడుతూన్నారు.

భవన నిర్మాణంలో రష్యన్ శిల్పులు, విదేశీయ నిపుణులూ పరస్పరం పోటీపడుతూన్నారు. 'స్వర్గారోహణ చెర్చి'ని పునర్ని ర్మించే పని ఎర్మోలిన్ అను శిల్పికీ, అతని బృందానికీ వప్పగించ బడింది. ఈ చెర్చి తగులబెట్టబడింది; దాని లాజులు సుడితిరిగి పోయినాయి.

ఈ లాజుల్ని కూలగొట్టకండానే బాగుచేయాలని ఎర్మోలిన్ నిశ్చయించుకొన్నాడు. నాశనం గాకండా నిలిచివున్న పని సంతనూ అట్టేవుంచి కాపాడడానికి యిది అవసరమని ఆ మహా శిల్పి అభిప్రాయము. అదేమంత సులభంకాదు. తగులబడిపోయి విరిగిపోయిన యిటుకలను పీకిపారేసి, లాజులను పొసగించి, కూలిపోడానికి సిద్ధంగా నున్నవాటిని సరిచేయాలి, శిల్పులు,

పనివాళ్ళకి నేర్పూ, ఉపజ్ఞా, సాహసమూ మాత్రమే గాక విజ్ఞానం కూడా కావలి, యీ పని చేయడానికి.

ఎగ్నోల్లిక్, ఆయన అనుచరులూ భౌతికశాస్త్ర గ్రంథాలనుగాని, వాస్తుశాస్త్రాన్నిగాని చదివివుంటారనడానికి అవకాశం లేదు. కాని, వారు అనుభవ విజ్ఞానమనే గ్రంథాన్ని మాత్రం చాలసార్లు తిరగేసివున్నారు. కట్టడపుపని చేస్తూనే, గండ శిలల బరువు క్రింద శ్రమిస్తూనే ఆ శిల్పులు సమతులాసూత్రాన్ని పఠనం గావించేరు. వారిది ప్రత్యక్షానుభవ వాస్తునైపుణ్యం.

ఆ శిల్పులేదైన బరువైన రాతిని కదపాల్సివచ్చినపుడు మీటలను (లివర్) ఉపయోగించేవాళ్లు. ఏ గండశిలనో పైకి లేవదీయాల్సి వస్తే వాళ్ళు "ఉదుత'ల నుపయోగించేవాళ్లు.

ఆ పనివాళ్లు తమ మీదనుంచిన బాధ్యతాయుత కార్యాన్ని నెరవేర్చేరు. చెర్చి తిరిగి పరిపూర్ణరూపంలో, చెక్కు చెదరనట్లుగా నిలిచివుంది. అసలు దీని నెప్పుడూ అగ్నిహోత్రుడు స్పృశించనే లేదన్నట్లుంది, ఆ చెర్చి! ఒక చరిత్ర కారుడు అనేక యితర విషయాలతో బాటు యీ విషయాలను కూడ అపురూపంగా వ్రాసేడు: "వారు మొత్తం చెర్చినంతనూ పునాదులతో పీకివేయలేదు. వెలుపలి కట్టడాలలో కాలి చిట్లిపోయిన రాళ్ళను మాత్రమే వాళ్లు తొలగించేరు. లాజులన్నిటినీ వారు చక్కబరిచిరి. అసాధారణమైన యీ పని నేర్పురు చూసి, అందరూ ఆశ్చర్యపడిరి."

ఇటాలియన్ స్థపతియైన అరిస్టాటిల్ ఫియోరావెంటీ, ఒక ప్రాచీన రషియను మాదిరి నాధారంగా గొని, ఉస్పెన్‌స్కీ కెథిడ్రల్‌ను క్రెమ్లిన్‌లో నిర్మించేడు. బెండడి బాగా జిగురు గలిగి వుండునట్లుగా దానిలో పాళ్ళు ఫలానారీతిగా వుండాలని రష్యను శిల్పులు, విదేశీశిల్పులు నిర్ణయించేరు. పెద్ద పెద్ద రాళ్ళని పైకెత్తునట్టి పెద్ద చక్రాన్ని చూసి మాస్కోవాసులు పరమాశ్చర్య పడిపోయీవాళ్ళు.

ఉస్పెన్‌స్కీ కెథిడ్రల్ తరువాత యితర కెథిడ్రల్స్ లేచినాయి. మహారాజుకోసం ఒక రాజప్రాసాదం నిర్మించబడింది. మహారాజు విదేశరాయబారులకు దర్శనమిచ్చే సభాభవనపు రాళ్ళను మెరుగుపెట్టి, వాటికి పలకలు కోసి, బహు నిపుణంగా తయారు చేసేరు, శిల్పులు.

క్రెమ్లిన్ చుట్టూ త్రిభుజాకారంగా యెత్తైన రాతిప్రాకారం నిర్మించేరు. మూడు మూలల్లో మూడు పెద్ద గోపురములూ, ఒక్కొక్క వైపున యేడేసి చిన్న గోపురములూ వుండి, కోటకు అంగరక్షగా యేర్పడినాయి. దారు నిర్మితమైనది మాస్కో నగరం. దానిమీదుగా మహోన్నతమైన క్రెమ్లిన్ దుర్గం అజేయంగా కనబడుతూంటుంది. మాస్కో వీధులన్నీ క్రెమ్లిన్ నుంచే అన్నివైపులకూ వ్యాపించినాయి. వీధులు అప్పటికే అక్కడక్కడ దళమైన చెక్కలతో చప్టా చేయబడి వుండేవి. నగరం అన్ని దిశలకూ, పైకీకూడా పెరుగుతూంది.

ఈ ఉత్తర దేశాన్ని గూర్చిన వార్తలు అంతకంత కెక్కు వగా పశ్చిమరాజ్యాలకు అందుతూన్నాయి. ఈ కొత్తదేశం యెల్లాంటిదో, ఎంత బలాఢ్యమైనదో తెలుసుకోడానికి పశ్చిమ దేశాలనుంచి రాయబారులు వస్తూండేవాళ్ళు.

పొప్పెల్ అనే జర్మను యోధుడొకడు మాస్కోలో ప్రత్యక్ష మయేడు. కాని, వారాతనిని బివాణా కట్టుకుని, తిరిగి పొమ్మ న్నారు. అత్యంతాతురతను చూపిన యీ విదేశీయుని వారు విశ్వసించలేదు. పొప్పెల్ యింటికిపోయి, మిత్రులతో తన యాత్రలను గూర్చి చెప్పేడు. "మాస్కో పేరూస్ దేశం పోలండు కావలగా వ్యాపించివున్న విశాలరాజ్యం. అది పోలండుకూ లోబడినదిగాదు, తార్తారులకూ సామంతరాజ్యంగాదు. రూస్ రాజు, పోలండు రాజుకంటె ధనికుడు!"

మూడో ఫ్రెడరిక్ చక్రవర్తి పొప్పెల్‌ను మూడో ఇవాన్ రాజుదగ్గరకు మాస్కోకు తిరిగి రాయబారంమీద పంపించేడు. రష్యను ప్రభువు తన కుమార్తెను బేడెన్ నగరపు మార్గ్రేవ్ రాకుమారున కిచ్చి వివాహం చేయమనీ, దానికి ప్రతిఫలంగా ఆయనకు 'రాజ' బిరుద మొసగబడుననీ ఆయన కబురంపేడు.

దానికి ఇవాన్ రాజు జవాబిచ్చేడు: "ఏదో రాజ్యాధికా రాన్ని గురించీ, రాజ బిరుదమునుగురించీ తాము సెలవిచ్చేరే, అవి ఈశ్వరుని అనుగ్రహంవలన మా కుటుంబంలో మొట్ట మొదటినుంచీ, మా వంశ మూలపురుషుని దగ్గరనుంచీ మాకు ఉండనేవున్నాయి...అందువల్ల యిప్పుడు మాకు యెవరూ

ఆదేశాలూ, అనుగ్రహాలూ చూపనక్కర్లేదు. మేమెవరినుంచీ ఆజ్ఞలు తీసికోము..."

రష్యన్ భూమికంతకీ పాలకుడుగా వున్నవాడు తనకొక రాజ నామధేయం ఇవ్వాలని కోరడంలేదు. ప్రపంచ రంగం మీదికి రష్యన్ప్రజ కొత్తగా ప్రవేశించింది. వారు తమ శక్తిని తెలుసుకుంటూ, ఆత్మవిశ్వాసంతో పురోగమించుతూన్నారు.

మాస్కోరాజులు తమ పూర్వీకులనుంచి మొనోమాక్ రాజు శిరస్త్రాణాన్ని వారసత్వంగా పొందియున్నారు, ఆ శిరస్త్రాణం యెల్లాంటిది? ఈ శిరస్త్రాణమునే వెనుక బైజాంటియం చక్రవర్తి కానుకగా వ్లాదిమిర్ మొనోమాక్ రాజునకు పంపేడు. దీనితోబాటు కురువిందమణి నిర్మితమైన పాత్ర నొకదానిని కూడా చక్రవర్తి బహూకరించేడు. ఈ కురువింద పాత్రముతోనే రోమన్ చక్రవర్తి అగస్టస్ కులాసాగా మధుపానం గావించేవాడని చెప్తారు!

మూడవ ఇవాన్ రాజును గూర్చిన యీ కథ మనకు తెలుపునదేమిటి? మూడున్నర శతాబ్దాల క్రిందట నివసించిన రష్యను జనుల సాంప్రదాయములు, భావములు యెల్లా వుండేవో అనేదే దీనివల్ల మనం గ్రహిస్తాము. రోము, బైజాంటియమ్లు ఒకప్పుడు తామే ప్రపంచనాగరకతకు వారసులమనుకున్నారు. అల్లాగే రష్యనులు, తమ దేశంకూడా భవిష్యత్‌లో ఒక గొప్ప నాగరకతకు కేంద్రం అవుతుందని భావించేవాళ్ళని యీ కథ చెప్తూంది.

మూడో ఇవాన్ రాజు కాలంలో మాస్కోనగరం రోముతో పోల్చదగినదిగా లేదు; కాని, అది వెనుకటి కుగ్రామమూ కాదు. ఇప్పుడది మంచి జనసమ్మర్దంగల రాజధానీనగరం !

క్రెమ్లిన్ అంగళ్ళలో చీనా సిల్కు మడతలూ, వెనీషియను వెల్వెట్ మడతలూ దొంతరలుగా వుండేవి. చిల్లర అంగళ్ళలోను, పచారీ దుకాణాల్లోనూ, ఓషధీ స్థానములలోనూ బహు దూరస్థమైన హిందూదేశాన్నుంచి వచ్చిన మూలికలు, పుష్పాలు, కాయలు, దినుసులు ఘుమఘుమలాడుతూ తమ సుగంధంతో జనుల నాకర్షించేవి. మాస్కోనగరపు పొగమంచు శీతలవాయువులతో యీ సుగంధద్రవ్యాల ఘుమఘుమ యాతాయాతి జనుల నాసికా పుటములకు విందుగా వుండేది !

ఇటలీ వర్తకులు నల్లసముద్ర మార్గముననే మాస్కోకు వచ్చేవారు. క్రిమియాలో ఇటలీ వర్తకులొక స్థావరం యేర్పాటు చేసుకొన్నారు. అది ఇటలీ వర్తకులకు ముఖ్యమైన మజిలీగా వుండేది. అక్కడ నున్న స్వదేశీయులతో కొద్దిరోజులు విశ్రాంతిగా గడిపి, ఇటలీ వర్తకులు మాస్కోకు బైలుదేరేవాళ్ళు. రష్యను వర్తకులు కూడా తుర్కీ, పెర్షియా దేశాలకు తమ సరకులను గొంపోతూండేవాళ్ళు. త్వెర్ పట్టణవాసియైన అఫనాశీ నికిటిన్ అను వర్తకుడు మూడు సముద్రాలను దాటి, సుదూరమందున్న హిందూదేశానికి వెళ్ళేడు. పాశ్చాత్య దేశాల్లో ప్రజలకి సుఖస్వప్నాలు తెప్పించే స్వర్గఖండమే హిందూ

దేశమంటే! సంపదలకూ, విజ్ఞానానికీ ఆలవాలమైన ఆ స్వర్గ భూమికి వెళ్ళిన యూరోపియను లెందరో వుండేవారుగాదు...

ఈ విశాల విశ్వమందలి వివిధ దేశాలన్నీ తిరిగి సన్నిహితంగా వస్తూన్నాయి. వాటికి అనుబంధాలు యేర్పడుతూన్నాయి, మళ్ళా.

ఆరో ప్రకరణం

మానవుడు భూగ్రహాన్ని పరిశీలిస్తాడు.

మానవుడు యీ భూగ్రహం మీద అంతటా పరిభ్రమించేడు. ఏదో ఆరేడు వేల మైళ్ళ చిన్న యాత్ర అంటే యిప్పు డాతనికి అంతగా కష్టమనిపించడం లేదు! అతడీ గోళంయొక్క కప్పుమీంది కెక్కినట్లు పామీర్ పీఠభూమిపై కెక్కి చూసేడు. ఆ పీఠభూమి మీద చాలా చలిగా వుంటుంది. 'అక్కడ అగ్ని కూడా మైదానాల్లో అంత ప్రకాశమానంగా ప్రజ్వలించదు. అగ్నిజ్వాలలు అక్కడ మరో విలక్షణమైన వర్ణంలో వుంటాయి.' అని వాను తెలుసుకున్నారు. ఆతడు మధ్యాసియా మైదాన భూములమీద్ధ ప్రయాణం గావించేడు. ఆ మైదానాలమీద వాయువు బహు వేగంగా వీస్తూంది. గుర్రంమీద స్వారీ చేస్తూన్నవానిని అక్కడివాయువు వెనక్కి యెగురగొట్టివేయ గలదు! అక్కడి సుడిగాలులు, ధూళి మేఘాలు నీ చూపు నడ్డగించి, కొంచెం ముందు వున్నవాటిని కూడా కనబడకండా చేస్తాయి.

మానవుడు గోబీ యెడారిని దాటి వెళ్లేడు!

"అదెంత పెద్దదంటే, దాన్ని దాటేందుకు ఒక్క యేడాది పూర్తిగా పడుతుంది. దానిలో పర్వతాలు, లోయలు, యిసుక, — అన్నీ వున్నాయి గాని, యెక్కడా ఆహారమన్నదే

లేదు. ఎన్నో రాత్రింబగళ్ళు ప్రయాణం చేయగా చేయగా ఆఖరుకి ఒక నీటిపట్టు కనబడుతుంది. కాని, యేమిలాభం? దానిలోని నీరు చేదువిషం! ఆ చుట్టుపట్ల యెక్కడా ఒక్క జంతువుగాని, చివరకొక్క పిట్టగాని కనబడదు. ఎందుచేతనంటే, ప్రాణులకు త్రాగేందుకు నీరూ, తినేందుకు అన్నమూ కావాలి కాదూ?"

జంతువులుగాని, పక్షులుగాని గోబీ యెడారిని దాటేందుకు సమర్థములు గాజాలక పోయినాయి. కాని, మానవుడు దాన్ని దాటేడు! మానవుడు యీ భూగోళంమీద యెవరో పరదేశిలాగ, తీర్థయాత్రికునివలె పరిభ్రమణం చేస్తూ వచ్చేడు. కాని, యీ భూమిమీది వింతలు యెంత చూసినా ఆతనికి తృప్తికలుగనే లేదు!

చాలమంది నేలబొగ్గును చూసేరు. అదొక 'నల్లనిరాయి' యనీ, కర్రలాగ కాలుతుందనీ అన్నారు. మరికొందరు నీటిగుర్రాన్నీ, సముద్రాల్లో తిమింగిలాన్నీ, పదహారడుగుల పక్షవిక్షేపంగల పెద్ద పక్షులనూ చూసేరు. ఇంకా కొందరు చీనాభూమిలోని బంగారు సౌధాల్నీ, హిందూదేశంలోని బ్రహ్మాండమైన దేవతా విగ్రహాలనూ చూచి అద్భుతాశ్చర్యాల్లో మునిగిపోయేరు.

విదేశ యాత్రికులు యిళ్ళకు జేరుకుని అందరితోనూ తాము జూచిన యీ ప్రపంచ వైచిత్ర్యములను వర్ణించి చెప్పేవాళ్ళు.

కాని, జనులు వాటిని నమ్మక, కాకమ్మకథలనేవారు. అది వరకో కూడ యిల్లాగే ఫొనీషియను, గ్రీకు నావికులు చెప్పే వాళ్లుగాదూ? అప్పుడూ వాళ్ళ మాటలు యెవరూ నిజమని నమ్మేవాళ్ళుగారు!

క్రీస్తుశకం 13 వ శతాబ్దం ఆఖరున మార్కో-పోలో అను పేరుగల వెనీసువర్తకుడు అప్పటికి తెలిసిన ప్రపంచాన్నంతనూ చుట్టివచ్చేడు. యూరోపు, ఆసియాల మీదుగా చీనా చేరు కుని, శాంత మహాసముద్రంలోంచి ఓడమీద ప్రయాణంచేసి, యెట్టకేలకు హిందూదేశం చేరుకున్నాడు. అక్కడినుంచి స్వదేశం చేరుకుని, మార్కో-పోలో తన యాత్రానుభవాల్ని గూర్చి ఒక గ్రంథం వ్రాసేడు. తాను చూచిన అతి విచిత్ర విషయాల నాయన అందులో వ్రాయగా, జనులు ఆతనిని అబద్ధాలకోరు, అభూత కల్పనాపరుడూ అన్నారు. తర్వాత మార్కో-పోలో మరణాసన్నుడై, మృత్యుశయ్యపై నుండగా పురోహితుడు వచ్చి, "నాయనా! ఆఖరికి యిప్పుడేనా పశ్చాత్తప్తుడవుగమ్ము. నీవు నీ గ్రంథాలలో వ్రాసిన అబద్ధాలను నిరాకరించుము" అన్నాడు. కాని, మరణశయ్యపైనున్న ఆ వృద్ధుడు అన్నాడట: "అయ్యా! నేను చూచినవాటిలో సగం కూడా వ్రాయలేకపోయానే! పశ్చాత్తాపపడాల్సిందేమీ లేదే!"

ఆ తరువాత కొన్ని దశాబ్దాలకు, ఫ్లోరెంటైన్ బ్యాంకు ప్రతినిధియొకడు, మార్కో-పోలో సందర్శించిన ప్రదేశాలన్నిటికీ వెళ్ళేటందుకు 'మార్గదర్శి' గ్రంథాన్ని తయారు చేసేడు.

మొదటి యూరోపియను ఆ ప్రదేశాలలో అడుగిడి యింకా యెంతో కాలం కానేలేదు. కాని, అప్పుడే బాగా నలిగిన బాటలవెంబడి నడుస్తూ, వర్తకులు, బిడారులు బైలుదేరేరు. ఆస్త్రఖాన్, ఓర్గెంజ్ ల మీదుగా, ఇస్సిక్-కుల్ సరస్సును దాటి, గోబీ యెడారి వంచనే ముందుకి ప్రయాణం చేసేరు, వాళ్ళు.

2. మూడు సముద్రాల్లోంచి మార్గం

తూర్పుదేశాలకు యింకో మార్గాన కూడ యాత్రీకులు బైలుదేరి వెళ్లేరు. మాస్కో-నుంచి వోల్గా నదిమీదుగా కాశ్యప సముద్రం; కాశ్యప సముద్రాన్నుంచి డెర్బెంట్, బకూల మీదుగా పెర్షియాకు, అక్కడినుంచి హిందూదేశానికీ కొందరు పయనించేరు.

త్వెర్ నగరవాసి, వర్తకుడు ఐన అఫనాశీ నికిటిన్ యీ సుదీర్ఘయాత్ర గావించి, హిందూదేశానికి వెళ్ళేడు. రెండు పెద్ద ఓడలనిండా బొచ్చుజంతువుల చర్మములను నింపి, విక్రయార్థమై పెర్షియాదేశానికి అతడు తీసికొని వెళ్ళేడు. అట్టి సుదీర్ఘయానాన్ని తెరచాప పడవలవంటి ఓడల్లో సాగించేందుకెంతో ధైర్యం వుండాలి. ప్రతి ఓడకూ ఒక తెరచాపకొయ్య, దళసరైన గుడ్డ తెరచాప, పదహారు తెడ్లు, చుక్కాని, వెడల్పయిన పడిచెక్క, క్రిందుగా సామానులకు గదులు,-యిదీ ఓడలో వుండేదంతా ప్రోగుచేసి!

నిఝినీ - నొవొగొరోద్ పట్టణంలో అఫనాశీ నికిటిన్‌కి ఒక సహయాత్రీకుడు లభించేడు. ఆతడు షెమాఖానుంచి వచ్చిన రాయబారి. మాస్కోనుంచి తిరిగి స్వదేశానికి వెడుతూన్నాడాయన. మాస్కోరాజు యీ రాయబారిద్వారా షెమాఖా ఖాన్‌కు బహుమానం పంపుతున్నాడు. ఆ బహుమతి యేమిటో చెప్పుకోండి ?... వేటకు పనికివచ్చే తొంబదిడేగలు ! అదీ బహుమానం.

వోల్గా ముఖద్వారంలోనికి వెళ్ళేసరికి వారిని తార్తారులు యెదిరించేరు. అఫనాశీ ఓడల్లోవున్న సామానంతా వాళ్లు యెత్తుకుపోయేరు. అతడు మిగిలేడు, ప్రాణాలతో. ఇక రష్యాకు తీసికెళ్ళడాని కేముంది గనుక ? అందుచేత అఫనాశీ, రాయబారి ఓడమీదనే ప్రయాణంచేస్తూ, డెర్బెంట్ పట్టణానికి వెళ్ళేడు. డెర్బెంట్‌నుంచి భూమార్గాన పెరిష్యాకున్ను, అక్కడినుంచి హిందూదేశానికీ చేరుకున్నాడు. అక్కణ్ణుంచి స్థలమార్గాన పెరిష్యాకున్ను, అక్కణ్ణించి హిందూదేశానికీ వెళ్లేడు. అతడిప్పుడు చర్మాలతోగాక గుఱ్ఱాలతో వ్యాపారం చేస్తున్నాడు. హిందూదేశంలో గుఱ్ఱాలకు మంచి గిరాకీ వుందని విన్నాడు. అందుచేత తన దగ్గరనున్న సొమ్మంతా పెట్టి, పెరిష్యాలో గుఱ్ఱాల్ని కొన్నాడు. కాని, పాపం, అఫనాశీని దురదృష్ట దేవత యిక్కడా వదలిపెట్టలేదు. హిందూదేశంలో గుఱ్ఱాల నమ్మి, ఆ డబ్బుతో కొన్ని సరుకులు కొనాలని ఆతడనుకున్నాడు. తాను హిందూదేశంలో కొన్న సరకులు రష్యాలో

సులభంగా, లాభసాటిగా అమ్ముడుపోవునవి ఏవుండాలని ఆయన అభిప్రాయం. కాని, అల్లాంటి వస్తువు లేవీ అతనికి కనబడలేదు. ఒక్కొక్కదానికి ఒక్కొక్క చిక్కు! అఫనాశీకి చాలా ఆశాభంగం కలిగింది; తిట్టుకున్నాడు: "ఈ బసుర్మన్ కుక్కలు (పన్నులు వసూలుచేసే తార్తారులు) నాతో అబద్ధం చెప్పేరు. మన దేశంలో లాభసాటిగా అమ్ముడుబోయే వస్తువులు హిందూదేశంలో యెన్నో దొరుకుతాయని వాళ్ళు చెప్పింది శుద్ధ అబద్ధం. మిరియాలు, రంగుదినుసులు చాల చౌకగావున్నా పన్నులవాళ్ళు వాటిని తీసికొని వెళ్ళనీయరాయె...సముద్ర మార్గాన పయనమైపాతే పన్నులు చెల్లించనక్కర లేదుగాని, సముద్రపుదొంగలు నిన్ను దోచుకుని, ఓడల్ని నాశనం చేయకుండా వదలరు..."

అఫనాశీ ఒక పట్టణాన్నుంచి మరో పట్టణానికి పోతూనే వున్నాడు. కాని, అదృష్టదేవత కాతనియందు దయ కలుగనే లేదు. పరదేశాలంటే అతనికి సుముఖత కలుగలేదు. స్వదేశంలో కంటె అక్కడ ప్రతీదీ భిన్నంగానే వుంటుంది. అక్కడ జనులు విచిత్రంగా వుంటారు! సాధారణంగా జనులు నగ్నశరీరులై తిరుగుతూంటారు. ఆహారం అంతబాగా వుండదు. చాకులు, చెంచాలు ఉపయోగించడం వాళ్ళకు అలవాటు లేదు. అంతే గాదు. అక్కడ జనులు అంతా కలిసి తినడం, త్రాగడం వుండదు. ఎవరికివారే ఒంటిగా తింటారు, త్రాగుతారు. హిందూదేశంలో శీతాకాలంలో కూడా ఆవిరిస్నానం చేస్తూన్నట్లు వేడిగా, ఉక్కగా వుంటుంది!

నాలుగేండ్లు గడిచినాయి, యీ విధంగా. కాని, యింకా అఫనాశీ హిందూదేశంలోనే వున్నాడు. ఇంక ఆతడు వుండలేక జన్మభూమికి పోయేందుకు నిశ్చయించుకుని బైలుదేరేడు.

ఆహా! అది అంతులేని యాత్ర! అనంత ప్రయాణం! హిందూదేశాన్నుంచి త్రిబిజోంద్‌కు వేలమైళ్ళు! త్రిబిజోంద్ నుంచి నల్లసముద్రం వెంబడే వున్న జినోవా వర్తకుల స్థావర దుర్గాలలో నొకదానికీ, అక్కడినుంచి త్వెర్ నగరానికీ. కాని, అఫనాశీ జన్మనగరం చేరనేలేదు, పాపం. జన్మనగరం చేరి, క్రీస్తుప్రభువు స్వర్ణదేవాలయాన్ని దర్శించే అవకాశం యివ్వకం డానే మృత్యువాయనను గ్రహించింది. స్మోలెన్స్క్ నగరం చేరులోపలనే మార్గమధ్యంలో అఫనాశీ చనిపోయాడు. మరణ శయ్యపై బడియుండి, తన యావజ్జీవితమూ యే విధంగా వృథాయైపోయిందో తలచుకొని ఆయన విచారించివుంటాడు. సంపదలను అన్వేషిస్తూ బైలుదేరి, మూడు సముద్రాలు తరించి వెళ్ళి, చివరకి రిక్తహస్తుడై యింటికి తిరిగి వచ్చేడు.

కాని, అఫనాశీ అన్వేషణ వృథాయేనా?

ఆతడు స్వగృహానికి బంగారం, వస్తు సంపదలు తీసికొని రానిమాట నిజమే. ఆతని భుజంమీదనున్న మూట చాల చిన్నది. వీపుమీది వలాసంలో యేమూలనో, చిన్న దస్త్రం ఒకటి వుంది. కాని, అది బంగారుకంటె యెంతో విలువైనట్టిది. దాని వెల కట్టడం సాధ్యంకాదు.

అఫనాశీ మరణానంతరం యీ సంపద, పెన్నిధి, మాస్కో రాజువద్దకు పంపబడింది. అది అఫనాశీ తన దీర్ఘ యాత్రా కాలంలో వ్రాసిన దినచర్యా గ్రంథం !

బంగారమైతే అటునిటు చెదరిపోతుంది. ఈ చేతినుంచి ఆ చేతికీ, ఒకరి పెట్టెలోంచి మరొకరి భోషాణంలోకీ మారుతూ, క్రమంగా తరిగిపోతూంటుంది. కాని, జ్ఞానధనము దొంగల పాలూ గానేరదు. దానికి వాడుతూన్న గొలదీ పెంపు కలుగుతుందేగాని తరుగు విరుగు లేర్పడవు! దీనిని ఆస్వాదిస్తూన్న కొద్దీ యిది వృద్ధిని పొందుతూంటుంది. ఈ గ్రంథాన్ని చేతబట్టినవారికిది ఒక చక్కని కథను, దివ్యగాథను చెపుతుంది. అఫనాశీ తన యాత్రా సందర్భంలో ఆశ్చర్యం, అద్భుతం కలిగించిన విషయాలన్నిటినీ అందులో వ్రాసిపెట్టి వుంచుతూ వచ్చేడు. విదేశాల్లోని జంతువులు, పక్షులు, రాజభవనాలు, దేవాలయములు, జనులు, ఆచారవ్యవహారములు,—ఒక టేమిటి? సమస్త విషయాల్నిగూర్చి తన దినచర్యా గ్రంథంలో వర్ణించేడు.

"రాజుగారి భవనానికి యేడు ద్వారాలున్నాయి. ఒక్కొక్క ద్వారంలోనూ నూరుగురేసి భటులు కాపాలా వుంటారు... చూచేందుకు రాజభవనం అత్యద్భుతంగానూ, మహావైభవోపేతంగానూ వుంది. భవనంలోపలంతా బంగారు నీటితో మలామాచేసి, కుడ్య చిత్రములతో నిండివుంది. ప్రతి శిలమీాదా నగిషీపని గలిగిన బంగారు రేకులు పొదిగేరు...రాజు లోభిగాడు. ఆయనకెందరో భార్యలుగలరు. ఆయన సైన్యంలో పది

వేలమంది ఆశ్వికులు, యాభై వేలమంది కాల్బలము, బంగారు అలంకారాలుగల రెండువందల యేనుగులు వున్నాయి. రాజు గారు యేనుగుపై ఊరేగుతూంటే ముందు నూర్గురు కాహాళ ముఖవాద్యాలు, రెండువందలమంది నాట్యకత్తెలు, బంగారు జీనులు వేసిన మూడువందల గుర్రములపై సవారులు, నూరు వానర ముఖులు, యితర పరివారమూ నడుస్తూంటుంది..."

ఇదంతా హిందూ దేశంలో ఒక స్థానిక రాజును గురించినదే. అక్కడి వన్నీ, నాట్యకత్తెలు, కోతులు, యేనుగులు మొదలైన వన్నీ కూడ అఘనాశీకి అద్భుతాశ్చర్యమయములుగా వుండేవి...

"ఏనుగుల దంతాలకీ, తొండానికీ పెద్ద పెద్ద కత్తులు కట్టే వాళ్ళు. ఆ కత్తి ఒక్కొక్కటి దాదాపు మూడు మూరలు వుండేది. ఏనుగుల మీద అంబారీలు నిర్మించేవాళ్ళు. ఒక్కొక్క అంబారీలో రెండేసివందల విలుకాండ్రు ధనుర్బాణాలతోనూ, రకరకాల ఆయుధాలతోనూ సంసిద్ధులై వుంటారు..."

"వానరములు అడవుల్లో వుంటాయి. వాటికీ ఒక రాజూ, ఆ రాజు క్రింద కొంతసైన్యమూ వుంటారు. ఎవరేనా తమ్మి బాధించినట్లైతే కోతులు తమరాజుతో చెప్తాయి. అప్పు డాతడు వానరప్రజను రక్షించడానికి తన సైన్యాల్ని పంపుతాడు. వానరసైన్యాలు పట్టణంలోనికి వచ్చి, యిళ్లు పీకేసి, జనుల్ని చంపేస్తాయి. వానరసైన్యం చాల పెద్దదనిన్నీ, వాళ్ళకి వేరే ఒక భాషవుందనిన్నీ చెప్తారు."

కాని, వీటన్నిటినీ మించిన వింత, పవిత్రక్షేత్రంలోని బుద్ధ

దేవుని మహాదేవాలయం; అది అఫనాశీని ముగ్ధుణ్ణిగావించింది.

"బుద్ధదేవాలయం చాలా పెద్దది, విశాలమైనది. త్వెర్ నగరం (రష్యాదేశంలోనిది) అంత వైశాల్యం గలది, ఆ దేవాలయం! అదంతా కూడా శిలానిర్మితమైనట్టిదే. ఆ శిలలమీదే బుద్ధదేవుని పవిత్రకథలన్నీ కూడా చెక్కబడి వున్నాయి... ఆ మహాత్ముడు యెన్ని అవతారములను దాల్చెనో, యెన్ని జన్మములెత్తెనో, యెన్ని అద్భుత మాహాత్మ్యములను గావించెనో, ఆ వివరాలన్నీ శిలాక్షరాలుగా వుంచబడినాయి. ఒకప్పుడు మానవాకారం, యింకో అప్పుడు గజాననాకారం, మరొకప్పుడు వానరాకారం, ఒక్కొక్కసారి భయంకర మృగశిరస్సుతోనూ, యేడడుగుల వాలంతోనూ. – యిల్లాగే యెన్నెన్నో రూపాలతో ఆయన యీ శిలాశిల్పములలో కనబడతారు. బుద్ధదేవుని అద్భుత జన్మ విశేషాల్ని సందర్శించేటందుకు హిందూదేశమంతటినుంచీ జనులు అసంఖ్యాకంగా యీ దేవాలయాలికి వస్తారు...... రాతిలో చెక్కబడిన మహోన్నత బుద్ధ విగ్రహం ఒకటివుంది. ఆతడు కుడిచేయెత్తి నిలిచివుంటాడు; ఆయన తోక శరీరాన్ని చుట్టబెట్టుకుని వుంటుంది......ఆతని ముఖం వానరముఖంలా వుంది * ... బుద్ధునియెదుట నల్లరాతిలో మలచిన వృషభం

* హనుమంతుని విగ్రహాన్ని చూచి యీ విదేశీయుడు బుద్ధవిగ్రహంగా పొరబడి వుంటాడని విస్పష్టమే. హిందువుల పౌరాణికగాథలతో బాగా పరిచయం లేని విదేశీయు లెందరో హనుమంత, విఘ్నేశ్వర, నారసింహ, శ్రీరామ, శ్రీకృష్ణాది విగ్రహాలను చూచి, అన్నీకూడా బుద్ధుని అవతారాలేనని పొరబడి వ్రాసిన సందర్భాలెన్నో గ్రంథాల్లో చూస్తుంటాము. — అనువాదకుడు

మహోన్నతంగా వుంది. ఈ వృషభంమీద బంగారునీటితో చక్కని అలంకారం చిత్రించబడి వుంటుంది. జనులెందరో వచ్చి, యీ యెద్దు కాలిగిట్టను ముద్దిడుకొని, దానినీ, బుద్ధునీ, పువ్వులతో కప్పిపోతారు......"

హిందూ దేశాన్ని గురించి అఫనాశీ వ్రాసివుంచినదిది. యూరోపులో అంతవరకెవ్వరూ యిల్లాంటి మహాద్భుతాలను గూర్చి కర్ణాకర్ణిగనైన వినియుండలేదు! ఆ కాలంలో వారికి సముద్రయాన సౌలభ్యం కలిగించే ఓడలుయింకాలేవు. వాస్కో-ద-గామా హిందూదేశానికి సముద్ర మార్గం అన్వేషిస్తూ బైలుదేరిన ఓడలు అప్పటికింకా చాలకాలం తరువాతనే కట్ట నారంభించింది.

3. సంపదలెట్లు ఉత్పత్తి చేయబడతాయి?

మానవునికి పరిచితమైన ప్రపంచం అంతకంతకు విశాలం కాజొచ్చింది.

రీగా రేవుపట్టణంలోని వర్తకసంఘం భవనంమీది గాలి కోడిని పిల్లలంతా గుంపులుగూడి చూస్తూండేవాళ్లు. కూచిగా వున్న ఆ భవనపు కప్పుమీద ఒక ఓడ, ఒక కోడి, ఒక ఆశ్విక యోధుడు,—యీ మూడు బొమ్మలూ మెడమనుంచి కుడికి తిరుగుతూండేవి. సముద్రంమీదనుంచి భూమిమీదకు గాలివీచే దిశనుబట్టే యివి తిరిగేవి. ఈ గాలిబొమ్మల కదలికను చూచి, ఆ పిల్లలెంతో ఆసక్తితో, కుతూహలంతో ఆనందించేవాళ్ళు.

ఆ వర్తకసంఘ భవనం ముందుకు రాజభవనంలా కనిపించినా, వెనకనుంచి చూస్తే గోదాములాగే వుండేది. తెల్లవారింది మొదలు సాయంత్రంవరకూ యింటికప్పుక్రింద కప్పీల కిర కిరలు వినిపిస్తూనేవుండేవి. పీపా తరువాత పీపా కప్పీలమీద పైకి లేచి, వెనుకముందుకూగి, రెండో అంతస్థులోని పెద్దద్వారం దగ్గర లాఘవంగల దృఢహస్తాలతో పట్టుకోబడి, చీకటిగావున్న అంతర్భాగానికి గొంపోబడీది. ఇక్కడే సరకులన్నీ నిలవచేయబడీది. సమస్త సంపదలకూ యిది ఒక మజిలీ. ఉత్తరాభిముఖులై పోయీ యాత్రీకులు సత్రములో విడిసినట్లే వర్తకపు సరుకులీ గోదాములలో మజిలీ చేసేవి. తూర్పున నొవోగొరోద్ నుంచి వచ్చిన బొచ్చుచర్మములు కూడ యీ గోదాముల్లో గుట్టలుగా వుండీవి. ఈ చర్మాలు చాలా ఖరీదైనవి. వీటికి దక్షిణ దేశాల్లో చాలా గిరాకీ వుంటుంది.

హిందూదేశాన్నుంచి ఇటలీకి, ఇటలీనుంచి ఉత్తరజర్మనీలోని హాన్సియాటిక్ లీగ్‌లోని వ్యాపార కేంద్రాలకూ, అక్కడి నుంచి రష్యాలోని నొవోగొరోద్ పట్టణానికి చాల దూరం వుంది. వేర్వేరు దేశాల్లో, వేర్వేరు నగరాల్లో తయారు చేయబడిన వస్తువులు ఒక చేతినుంచి మరొక చేతికి మారుతూ, ప్రయాణాలు చేస్తూండేవి. ఈ సరకుల ప్రవాహం మానవు డెక్కడెక్కడ నివసిస్తూంటాడో అక్కడక్కడకు పోకండా యెవరూ ఆపలేరు!

న్యావ్‌గొరోద్ పెద్ద వ్యాపార కేంద్రం. అక్కడ రాతికోట్లలో గొలుసులమీద ఆరవేయబడి చర్మాలు వ్రేలాడుతూండేవి; గోడగూళ్ళలోని కొయ్య బీరువాల్లో వస్త్రాల మడతలు దొంతరలుగా వుండేవి; మిరియాలతో నింపిన కొయ్యపీపాలు వరుసలు దీర్చి వుండేవి.

ఒక్కొక్క వర్తకగృహం, గొదాము ఒక్కొక్క దుర్గంలావుండేవి. చుట్టూ కందకం, దానిమీద మడతవంతెనలు, చుట్టూ ఏడడుగుల మందంగల గోడలు, కాపలాకు గోపురాలు,– యిదీ వరుస! ఆ భవనాల్లో, గొదాముల్లో కావలసినంతసరకు, దొంగలు – బందిపోట్లు నుంచి సంరక్షించుకోవలసింది వుందా యేను, మరి. లాజులు తీర్చి రాళ్ళతో బలిష్టంగా కట్టిన నేలమాళిగలలో సరకుల నిలవలుండేవి! మొదటి అంతస్థులో దుకాణం; దానిపై అంతస్థులో చక్కగా అలంకరించబడిన గదుల్లో యజమాని నివాసం. ఆ కాలంలో, ఆ దేశంలో వర్తకుల జీవితం యిల్లా వుంటూండేది.

కొనుగోలుదారులు, యేటవాలుగా నున్న మెట్లదారినే దుకాణంమీదికి యెక్కి, తలకు యే ద్వారబంధమో తగలకుండా తలవంచుకొని లోనికి ప్రవేశిస్తారు. ఇందులోని గదులన్నీ తలాఒక మట్టంలోనూ వుంటాయి. ఎక్కడాతూలి పడిపోకుండానూ, కాలు విరుగగొట్టుకోకుండానూ మనం బహు జాగ్రతగా మెల్లగా ముందుకు సాగాలి.

దళసరి గోడల్లో నడవలూ, మెట్లూ వున్నాయి. చిన్న చిన్న గవాక్షాలు వెలుతురును పథ్యంగా పంపుతూన్నాయి! లోపల కొయ్యపలకలు, చర్మాలు, తోళ్లు, ప్రాగ్దేశాల సుగంధద్రవ్యాలు, ఓషధులు, మద్యములు మొదలైన వివిధవస్తువుల వాసనలన్నీ కలిసిన విలక్షణమైన వాసనతో గుప్పుమంటూంది.

సరుకులు యీ విధంగా ఒక దేశాన్నుంచి మరో దేశానికీ, ఒక నగరాన్నుంచి మరో నగరానికీ బండినుంచి పడవకూ, పడవనుంచి ఓడకూ, అక్కణ్ణుంచి గొదాముల్లోకీ, గొదాము ల్లోంచి సారియూ వాళ్ళ నెత్తి గంపలూ, వీపువలాసాల్లోకీ మారుతూనే వుంటాయి. ఈ వివిధసరకులు కోట్లాది మానవ హస్తాలచేత చేయబడినవీ, సంచిత మొనర్చబడినవీను.

ఈ వస్తు వాహినికి జన్మస్థానమేది?

కృషిచేయువాని కుటీరము, కర్మకారుని కార్ఖానా, — యిదే యీ వాహినికి పుట్టినిల్లు.

ఈ ప్రవాహం పోనుపోను, యేటేటా క్రమాధికంగా విశాలమూ, అధికశక్తివంతమూ అవుతూంది. జనపదాలు, పల్లెలు అంతకంత కెక్కువగా ధాన్యాలను, గింజలను, నారలను, ఉన్ని, చర్మాలను యిస్తూన్నాయి. పట్టణాల్లో అంతకంతకు అధిక సంఖ్యాకులు కర్మనిపుణులు చేరుతూ, వస్త్రాలు, పాదరక్షలు, కత్తులు, గండ్రగొడ్డళ్ళు లోహపాత్రాదికములు, మద్యములు వగైరాల నుత్పత్తి గావిస్తూన్నారు.

మానవజాతి జీవితంలో ఒక సంవత్సరం అత్యల్పమైన అంశము మాత్రమే మారుస్తుంది. కాని, ఒక్క సంవత్సరాన్నిగాక ఒక శతాబ్దాన్నో, సహస్రాబ్దాన్నో గనుక తీసికొని చూస్తే మార్పు పరిగణనీయంగా కనబడుతుంది. ప్రాచీనమైన ఏథెన్సు, రోము మొదలైన నగరాలతో మధ్యయుగం నాటి పట్టణములను పోల్చిచూస్తే, మానవుడెంత ముందుకు పోయేడో తెలుస్తుంది, మనకు.

ప్రాచీనకాలపు పనివాళ్ళు తమ చేతులతోనే తయారుచేసిన కుంపట్లు, కొలుములు, తిత్తులు, తరిమెన సాధనాలు, కుమ్మరి సారె, చక్రాల బండ్లు, నీటి చక్రాలు మొదలైనవన్నీ మేధా శక్తినీ, హస్తకౌశల్యాన్నీ వెల్లడించేవిగానే వుంటాయి. అల్లాగే పదహారో శతాబ్దపు మానవుడు తనమట్టుకు తానూ జలపతన చక్రం, జలోత్క్షేపణ చక్రం, దారమువడకు చక్రం, గాలినూదే కొలిమిచక్రం, గాలిచే త్రిప్పబడే గాలి చక్రం, - యిల్లాంటి వెన్నో సాధించేడు.

ప్రాచీనకాలపు మానవుడు తనకార్యములను జలములచేత చేయించుకోడం నేర్చుకొన్నాడు. కొయ్యపలకలతోనూ, కమ్ముల తోనూ పెద్ద చక్రాల్ని కట్టి, ప్రవాహజలాల్లో వుంచేవాళ్ళు. ప్రవాహం చక్రాన్ని త్రిప్పేది. కాని, క్రమంగా పూర్వుల అనుభవానికి తమ తెలివిని తోడు చేసికొని కొత్తతరంవాళ్లు జలప్రవాహాన్నే తమ కార్ఖానాలదగ్గరకు తీసికొని పోతూన్నారు. ప్రవాహజలముల కొకదారిని నిర్మించేవాళ్ళు, తొట్టెలు,

పెట్టెలులో నీటిని నడిపించుకొని పోయి, చక్రాలమీద పడునట్లూ, వాటిని త్రిప్పునట్లు చేసేవాళ్ళు. ప్రవాహాన్ని నిరోధించి, ఆనకట్టలు కట్టేవాళ్లు. అందువల్ల నీటిమట్టం లేచేది. పైకిలేచిన నదీజలాన్ని కాలువలగుండా, తొట్టెలలోకి పంపించి, అక్కణ్ణుంచి క్రిందఅమర్చిన చక్రాలమీద ఉరవడిగా పడేట్లు చేసేవాళ్ళు. జలప్రవాహపు వేగం వివిధ చక్రాలగుండా కార్ఖానాలోకి ప్రవేశించి, అక్కడ మానవునికి కావలసిన పనులను చేస్తూండేది. చక్రాలద్వారా జలశక్తి పోయి, కొయ్యచట్రములను త్రిప్పి, దానికి బిగించిన బడితెలతో చింకిపీలికలను బాది, రోకి, పింజగా చేసేది; ఆ పీలికలతో కాగితం చేసేవాళ్లు. ఈ చక్రాలే తిత్తులనూది, కొలిమిలోని అగ్నిని ప్రజ్వరిల జేసేవి; యీ శక్తియే భారమైన సమ్మెటలనెత్తి, కాలిన లోహాన్ని సమ్మెట వేసేది.

ఈ విధంగా కాగితంమిల్లు, జవుళిమిల్లు మొదలైనవి అస్తిత్వంలోనికి వచ్చేయి. 'మిల్లు' అంటే ధాన్యాదులను నూరునది, లేక పిండిగా చేయునది యని వాచ్యార్థం. కాగితంమిల్లు, జవుళిమిల్లుల్లో నూరటం, గుండకొట్టటం లేకపోయినా, వీటినికూడా మిల్లులనే పిలిచేవారు, జనులు. కొత్తవస్తువులను పాతపేర్లతో పిలవడం పరిపాటిగా వుండేది. ఇప్పటికీ యిదే అలవాటు. ఇంగ్లీషుభాషా సంపర్కం వున్నదేశాల్లో యీరోజుకుకూడా యేరకమైన ఫాక్టరీనైనాసరే 'మిల్లు' అనే పిలుస్తూంటారు.

ఎత్తునుంచి పడు నీటివల్ల త్రిప్పబడు నీటిచక్రం మరో క్లిష్ట సమస్యనుకూడా పరిష్కరించింది. ముడిలోహపు చిక్కెములను గుండకొట్టి, కరిగించి, దానిలోనుంచి యినుమును వేరుచేయు పనిని గూడా యీ జలచక్రం సుకరం చేసిపెట్టింది.

చిక్కెములను బట్టీలు, కొలుములలో వుంచి యినుమును తీసేవారు, ప్రాచీనులు. బట్టీలలో బొగ్గు, చిక్కెములు పొరలు పొరలుగా పేర్చబడేవి. తరువాత కొలిమితిత్తులను కాళ్ళతోనూ, చేతులతోనూ, త్రొక్కి - లాగి గాలిని బట్టీలోనికి పంపించే వాళ్లు. ఈ విధానాలవల్ల బట్టీలోపల అంత హెచ్చు వేడిమి పుట్టేదిగాదు. ఇనుము పూర్తిగా కరిగేదిగాదు. అదే తిరిగి తిరిగి వండబడేదన్నమాట. తత్ఫలితంగా తెట్టుతోనూ, యితర మలిన ములతోనూ, మిశ్రితమైన యినుము, స్పాంజివంటిది తయారయేది. తెట్టునుంచి యినుమును వేరుచేసే పనిని, బట్టీలో అసంపూర్తిగా వదలిపెట్టబడినదానిని కమ్మరికొలిమీ, దాగలి మీద సమ్మెటపెట్టులూ పూర్తిచేయాల్సి వచ్చేది. అంతేగాక యీ పద్ధతులవల్ల చాల కొద్ది పరిమాణంలోనే లోహం తయారయేది.

జనులు లోహపుబట్టీల నింకా యెత్తుగా, పెద్దవిగా నిర్మించ ప్రయత్నించేవాళ్ళు. కాని, బట్టీల్లోకి తగినంత యెక్కువ గాలిని పంపలేకపోయేవాళ్ళు. కాలుచేతులతో వొత్తు తిత్తులు అంత గాలిని బట్టీలోకి పంపలేవు, మరి.

సరిగ్గా యీ లోహాన్నే జలశక్తిచే తిరుగు చక్రం పూరించింది. అధికశక్తివంతమైన కొలిమితిత్తుల్ని వాడు ఘన కార్యాల్ని యిప్పుడివి నెరవేర్చగలిగేయి. బట్టీలో యిప్పుడు కావలసినంత వాయువు జొప్పించబడింది. బట్టీలో యిప్పుడు కావలసినంత ఉష్ణోగ్రత ఉంది. ఇనుము కరుగుతూంది; బొగ్గు కూడా దానితో బాటు కరుగుతూంది; వీటి మిశ్రణ ఫలితంగా దుక్క-యినుము తయారైంది.

జలము – అగ్ని,– యివి రెండూ యెప్పుడూ శత్రువులే అనుకుంటాంగదా! కాని, యీ సందర్భంలో జలము తన శక్తితో కొలుములనూది, అగ్నిని భీకరంగా ప్రజ్వరిల్లచేసి, దానికి మిత్రుడుగా వ్యవహరించింది! ఇది విచిత్రంగా లేదూ?

అంతవరకూ తయారవుతూండే స్పంజివంటి బంకయినుము గాక బట్టీల్లో దుక్క-యినుముయొక్క యెర్రని ద్రవాన్ని చూచినపుడు పనివాళ్ళు పశ్చాత్తాపంతో నాలుక కరుచుకున్నారు. అరరే! నిక్షేపంలాంటి సరుకును పాడుచేసుకున్నామే! అనుకున్నారు.

ద్రవపు యినుమా? ఇదివాళ్ళకి విడ్డూరంగా కనబడింది.

వారికి లభించినది పెన్నిధేగాని వారు దానిని గుర్తించలేకపోయారు! దుక్క- యినుము నిజంగా నిధే అనుకోండి. దీనిని అచ్చులలో పోతపోయవచ్చును! దాగలి, సుత్తితో రూపొందించజాలని రకరకాల వస్తువుల నెన్నింటినో యీ దుక్క- యినుముతో పోతపోయవచ్చును, చేయవచ్చు!

ఈ విధంగా జలచక్రంతో పనిచేసే కొలిమితో యినుమును కరిగించే బట్టీలను 'బ్లాస్టు-ఫర్నేస్' లంటారు. ఈ మాటకు అర్థం 'ఝంఝూవాత-అగ్నికుండం' అని. ఇక యిక్కడినుంచే 16, 17 వ శతాబ్దాల్లోని ఇనుప కార్ఖానాలకు రాజబాట వేయబడింది.

కొయ్యపలకలతో కట్టిన తొట్టిలోనుంచి కృతక జల ప్రవాహం వచ్చి, కార్ఖానాలో సరాసరిగా ప్రవేశించేది. ఈ ప్రవాహంనుంచి వేర్వేరు పాయలు వెళ్ళి జలచక్రంమీదా, కొలిమితిత్తుల నొక్కే చట్రంమీదా, సమ్మెట నెత్తే చట్రం మీదా పడి, వాట్లను పనిచేయించేవి. మొట్టమొదటినైన యీ యినుప కర్మాగారాల్లో యెంతెంత చప్పుడు; ధ్వని, గోలా వుండేదని! పనంతా వట్టిచేతులతోనే చేసుకుపోయే పురాతన కర్మకారుని చిన్న పాకవలె, కమ్మరిపాకవలె వుండే దనుకున్నారా? అబ్బే!

బ్లాస్టు-ఫర్నేసు కనిపెట్టబడినప్పటినుంచీ యినుము అధికంగా తయారవుతూ వచ్చింది. ఇనుముతో యిప్పుడు నాగేటి కర్రులు, లంగరులు, బండియిరుసులు, పట్టాలు, బందూకులు మొదలైన వెన్నో చేస్తున్నారు. అదివరకు యితర లోహాలతో చేసే వస్తువులు గూడా యిప్పుడింక యినుముతో చేయనారంభించేరు. కంచుగొడ్డలి పోయి ఇనుపగొడ్డళ్ళు వచ్చేయి! అన్నిటికీ యినుమే యిప్పుడు.

ఒక్క తీగె లాగితే డొంకంతా కదిలింది; గొళ్లెం యింకో గొళ్లెమును కదిలించింది. జలచక్రం తరువాత బ్లాస్టు-ఫర్నేస్ ప్రత్యక్షమైంది; బ్లాస్టు ఫర్నేసుతో యినుము ఉత్పత్తి పెరిగింది; ఇనుము అధికంగా, చౌకగా లభిస్తూన్నకొద్దీ జనులు పెద్ద పెద్ద చక్రాలనూ, చట్రాలనూ, తొట్టెలనూ కూడా యినుముతోనే చేయ నారంభించేరు. ఇనుప పట్టాలున్న చక్రాలు సులభంగా దొర్లాలంటే దించుకుపోని గట్టిరోడ్లు, రాతి రోడ్లు కావాలి. సరేమరి! తప్పేదేముంది? జనులు పాషాణరథ్యాలు నిర్మించ నారంభించేరు. పెద్దబండ్లు లేక రథాలు పో వీలైన మార్గమే రథ్య లేక రోడ్డు అంటారులెండి.

ఇనుప కర్రు వేసిన నాగలి కొయ్యనాగేటి కంటె బాగానూ, వేగంగానూ, లోతుగానూ పొలాల్లో భూమిని దున్ని తిరగే స్తూంది.

ఇనుపకార్ఖానాల్లో జలచక్రం పదిమంది బలాఢ్యులైన మను ష్యులుకూడా యెత్తజాలని పెనుసమ్మెటలను కూడా అవలీలగా యెత్తి దించుతూంది. కేవలం కండబలమేగాక బుద్ధిబలం అంత కంత కధికంగా మానవునికి తోడ్పడుతూంది.

క్రమంగా కర్మాగారాలు అభివృద్ధిజెందుతూ, ఆధునిక యంత్రాలవైపు, భవిష్యత్ ఫాక్టరీలు, ప్లాంట్లువైపు అతివేగంగా జరుగుతూన్నాయి. నీటి మిల్లుకు యంత్రాని కుండవలసిన అంగా లన్నీ యేర్పడివుండలేదూ? యంత్రం తిరగడానికి చలనహేతువు లేక ప్రేరక శక్తి ఉండాలి. దీనినే మోటార్ అంటాము. ఇది

తిరుగుతూ కొన్ని చలన చక్రాల్నీ, పళ్ళచక్రాల్నీ త్రిప్పుతుంది. ఈ సరంజామును అంతనూ కలిపి 'గేరు' అని పిలుస్తాము. పని చేసే అంగములు విడిగా వుంటాయి. ఇవన్నీ నాటి జలయంత్రానికీ వున్నాయిగదా.

గత వెయ్యేండ్లుగా జలశక్తి సహాయంతో మిల్లు రాళ్ళను మానవుడు త్రిప్పుతూనే వున్నాడు. తరువాత జలచక్రానికి క్రొత్తపనితగిలింది. పిండివిసిరేపని ఒక్కటి మాత్రమే గాకుండా కమ్మరి కొలుములు, జవుళి కార్ఖానాలు, కాగితంచేసే కర్మాగారాలు, లోహపు గనులు మొదలైన వన్నీకూడా జలచక్రాల చేతనే పనిచేస్తూన్నాయి. గనుల్లోంచి నీటిని తోడివేయడం, చిట్టెములను పైకి తీసికొనిరావడం, చిట్టెములను పలుగగొట్టడం,- యీ పనులన్నీకూడా జలశక్తే నిర్వహిస్తూంది.

ఇక యిప్పుడు మిల్లురాయి గుదిబండలాగున జలశక్తిమెడలో వ్రేలాడడంలేదు! జలశక్తికి స్వేచ్ఛలభించింది. తన పని యెక్కడుంటే అక్కడికి వెళ్ళి పని చేస్తూంది, జలశక్తి.

ఇది జరిగిన కొన్నివందల యేండ్లకు, 18వ శతాబ్దంలో రష్యాలో ఆనకట్టలు కట్టిన కుజ్మా ఫ్రోలోవ్ అను నాతడొక కర్మాగారం నిర్మించేడు. దానిలోని జలచక్రం నీటిపంపులను పనిచేయించడం, చిట్టెముల తట్టలను గనిలోంచి యెత్తడం మాత్రమే గాక యీ చిట్టెములను మోసికొని పోయే బండ్లను నడిపించేటట్లు కూడా యేర్పాటు చేసెను. ఆ తరువాత పోల్జునోవ్ అను రష్యన్ నిపుణుడు నీటితో గాక నీటియావిరితో

నడుపబడే యంత్రాన్ని కనిపెడతాడు. ఈ యంత్రానికి చక్రాలు అమరి, గమన శక్తిగల బండిగా తయారైంది. ఈ ఆవిరియంత్రం క్రమంగా ఓడల్లోనికి పోయి కుదురుకున్నప్పుడు పొగ ఓడగా తయారైంది. ఆవిరి యంత్రాలే పొలాల్లో నాగళ్ళను లాగడానికీ, గాలిలో యెగిరే వాయువిమానాలను మోసికొని పోడానికీ కూడా వుపయోగించినాయి, పిదపకాలంలో.

మానవుని కృషి, విజ్ఞానాన్ని ముందుకు గొనిపోతుంటుంది. విజ్ఞానాభివృద్ధికూడా కృషికి తోడ్పడుతూంటుంది. గణితశాస్త్రజ్ఞులు, భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు చేయి చేయి కలిపి, యంత్రనిపుణుల సాయంతో స్వయంశక్త్యుత్పాదకములైన కొత్త కొత్త యంత్రాల్ని నిర్మించసాగేరు. ఇల్లాటి వాటిని గూర్చే ప్రాచీనకాలంలో అరిస్టాటిల్ పండితుడు కలలుగన్నది! పూర్వకాలంలో ప్రతీ పరికరమునూ మానవుని చేతులుగాని, గుర్రముల కాళ్ళుగాని పనిలో పెట్టేవి. అది సజీవ యంత్రాలయుగం. అప్పుడు మానవుడే ఒక యంత్రం! గుర్రమే ఒక యంత్రం! ఆ స్థితిని, కాలాన్ని మనకు జ్ఞాపకం చేస్తూ యిప్పుడు మిగిలి యున్నవి కేవలం కొన్ని మాటలు మాత్రమే! అవే 'మానవశక్తి' 'అశ్వశక్తి' మొదలైనవి.

ఇంజనీర్లూ, భౌతికశాస్త్రజ్ఞులూ 'మానవశక్తి' 'అశ్వశక్తి' అని చెపుతూంటారు. 'అశ్వశక్తి' అనేటపుడు వారి దృష్టిలో వుండేది గుర్రంకాదు, చలనయంత్రమే! అల్లాగే 'మానవశక్తి'

అనేటపుడు మనుష్యుణ్ణిగూర్చిగాక టర్బైన్‌లను త్రిప్పప్రవాహ శక్తినిగూర్చి యింజనీరు ఆలోచిస్తూంటాడు.

కాని, మనం చాల ముందుకు పోయేమే, దారి తప్పి !

ప్రస్తుతం మనం తిరిగి 15 వ శతాబ్దానికి పోదాం. అప్పుడు యింజనీరింగు కాలేజీలు, పాలీ-టెక్నికల్ స్కూళ్ళు వుండేవి గావు. ప్రతీ వృత్తినిపుణుడూ తనతండ్రి దగ్గరనే పనినేర్చుకుంటూ, కౌశల్యం ఆర్జించుకొనే కాలం అది.

కనీసం వెయ్యేండ్లనుంచీ యేనో ఒకరకమైన తరిమెన పట్టే సాధనం వుంటూనేవుంది. దానిలో పనిచేసే కౌశల్యాన్ని కుమారుడు తండ్రినుంచి నేర్చుకుంటూండేవాడు. కొయ్యలో రంధ్రాలు-తొలిచే తొరపటమును కూడ మానవులు చాల కాలంగా ఉపయోగిస్తూనే వున్నారు. ఆకెను గుల్లలో బిగించి పట్టుకొని, వింటిత్రాటితో చుట్టిపట్టుకొని, అటునిటు త్రోయుచో ఆకె గిరగిర తిరిగి, ప్రతీ ఆవృత్తికీ పలకలో కొంతభాగాన్ని చెక్కి-వేసి, రంధ్రం దొలుచుతూంటే చూసి, కుమారుడు చోద్యపడేవాడు. తండ్రిచేయు ప్రతి అల్ప విషయాన్నీ జాగ్రతగా గమనించి, తానుకూడా అదేరీతిగా చేస్తూ, అనతికాలం లోనే కుమారుడుకూడా ఆ పనిలో ఆరితేరేవాడు.

తండ్రినుంచి తాను నేర్చిన పనిని అభ్యసిస్తూ తనవంతు వచ్చుసరికి మళ్లా తానూ కుమారునికి ఆ పనిని నేర్పేవాడు. ఈ రీతిగా క్రియా నిపుణత్వం ఒక తరమునుంచి మరొక తరానికి

సంక్రమించేది. *

ఆ తరువాత కాలాల్లో అనేక మార్పులు వచ్చేయి. అప్పుడింక తాత తండ్రులు చేసినట్లుగానే కుమారులు చేయడంతో సరిపడలేదు. నూతన తరాలు నూతన సమస్యలు యెదుర్కొని పరిష్కరించాల్సిన అవసరాలు యేర్పడుతూ వచ్చేయి.

పురాతనపు తరిమెన చక్రాలమీద బండికుంచములను (ఆధునికమైన హబ్‌లుయివే), మరచీలలను (స్క్రూలు), నీటి పంపుల్లోని విడిభాగాలను తయారుచేయడం చాల కష్టంగా వుండేది. ఈ వస్తువులే గాక యింకా మరికొన్ని కూడా అంతకంత కధికంగా అవసరమవుతూ వచ్చేయి. ఇందుకోసం పెద్ద పెద్ద తిరిమెన చక్రాలు (లేతులు), బరువైన పెద్ద ఆరెలు కావలసి వస్తూంది. కుంచములను పట్టేటపుడు యీ కొత్త ఆరెను ఒక్క కుడిచేతిలో పట్టుకుంటే చాలదు. ఎడమ చేతికికూడా మరోపని లేకుండా చేసికొని, రెండుచేతులతోటీ తరిమెన పట్టవలసి వుంటుంది. ఈ అవకాశాన్ని కల్పించడంలో మానవునికి తల, అంటే బుద్ధి సాయంచేసింది, మళ్ళా.

---

* తాత తండ్రులు చేసిన పనినే కుమారులు నేర్చుట సహజప్రవృత్తి. మానవులు యీ విధానాన్నే సాధారణంగా సర్వత్రా అవలంబించేరు. హిందూదేశంలో యీ విధానానికి అత్యధిక ప్రాధాన్యత యిచ్చి, మార్చరానిదిగా, విధిగా, కర్తవ్యంగా చేయడంతో అది ఆ యా కుటుంబాల ధర్మంగా, కులధర్మంగా యేర్పడిపోయింది. మొదట్లో గుణములను బట్టి కర్మలు, కర్మలనుబట్టి తరువాత కులములు యేర్పడినట్లు గీతాప్రమాణం వుంది — అనువాదకుడు

తరిమెన పట్టువాని కుమారుడు యిప్పుడు తాతతండ్రులవలె గాక తద్భిన్నంగా పనిచేయు నారంభించేడు. పైన అటకనుంచి వ్రేలాడే వింటి బద్దనుంచి క్రిందకు త్రాటి నొకదానిని జార్చి, క్రిందికొనను వాలుగా నుంచిన బల్లచెక్కకు కట్టేవారు. ఈ త్రాడులో ఒక మెలతవేసి, దానిలో నొక కదురు తిరుగునట్లు ర్పాటు చేస్తారు. పనివాడు కాలితో చెక్కను క్రిందికి అదిమి నప్పుడు త్రాడు క్రిందికీ, తర్వాత కాలు పట్టు వదలగానే పైనున్న విల్లువల్ల యీడ్వబడి త్రాడు పైకీ కదురును త్రిప్పేది. పనివాని కాలు యీ విధంగా అతని పనిలో సాయపడి, అతని చేతులు రెండూ స్వేచ్ఛగా మరొక పనిని చేయగలుగు తూన్నాయి. అతడిప్పుడు రెండు చేతులతోటీ ఆరెను పట్టుకొని పని చేయగలడు.

తరిమెంవాని కాలిత్రొక్కుడు సాధనంవలెనే కాలితో త్రొక్కే మగ్గం కూడా ప్రత్యక్షమైంది. వెనుకటి చేతి నడుపు తలీ. పంటలు స్థానంలో త్రిప్పుడు రాట్నం తయారైంది. *

ఈ నూతన పరికరాలవల్ల యిప్పుడు యెక్కువపని జరుగు తూంది. పనివాడు వెనుకటివలెగాక కొత్త పంథాలో పని చేయవలసి వస్తూంది— ఇప్పుడొకే పనివాడు నూలువడకి, రంగు

* కుమ్మరిసారెను చేతితో విసురుగా త్రిప్పి, తర్వాత చేతితో మట్టిముద్దను (త్తేవాడు. దానికిమారుగా కాలితో త్రొక్కిన తిరుగునట్లు సారెను అమర్చి, ఒకే సారి కాలితో సారెను త్రొక్కి త్రిప్పుతూ, చేతితో కుండలను ఒత్తిచేయడం నేర్చు కున్నాడు. ఈ విషయంలో వివరంగా మా ప్రచురణ 'యక్షప్రశ్నలు' చూడుడు.

—అనువాదకుడు.

వేసి, నేతనేయుటకు వీలుగా లేదు. కొత్త సాధనములచేత పని చురుకుగా సాగుటవల్ల పనివాడు యేదో ఒక పనిలోనే నిమగ్నుడై వుంటున్నాడు. ఆ యా పనులలో మళ్ళీ అవాంతర కర్మ విభాగములు అవసరమై, అమలులోకి వచ్చినాయి. ఒకడు ఉన్నని శుభ్రపరచి, ఉతుకుట; రెండోవాడు దానిని యేకుగా చేయుట; మూడవవాడు వడకుట; నాల్గవ పనివాడు నేత; ఐదోవాడు రంగు అద్దకం; యిల్లాగే ఒక్క కంబళిపరిశ్రమలో మళ్ళీ పని విభజన ప్రవేశపెట్టబడింది.

పనులుకూడా యిప్పుడు అధిక వేగంగా సాగుతూన్నాయి. గొడాముల్లో అంతకంత కధికంగా సరకులు చేరుతూన్నాయి. రధ్యలపై అంతకంతకు యెక్కువగా నడుస్తూన్నాయి, సామాను బండ్లు. వర్తకపుటోడలు సముద్రజలాల నంతకంతకు అధికంగా తరిస్తూన్నాయి.

వర్తకులు అంతకంతకు ధనికులవుతూన్నారు. కర్మకుశలురు, అంటే పని నిపుణులు, సంపన్నులవుతూన్నారు.

వస్త్రోత్పత్తిదారుల శ్రేణికి చెందిన ఫ్లారెన్సునగరపు ధనిక కర్మకుశలుడు యిప్పుడింక పనిలో స్వయంగా నడుం వంచవలసిన పనిలేదు. అతని దుకాణంలో పదుల కొలదీ పనివాళ్ళు అనునిత్యం పనిచేస్తూంటారు. ఫ్లారెన్సులో ఈ పనివాళ్ళని 'సియోంపీ' లనేవారు. ఈ పదానికి బికారులు, బిచ్చగాళ్ళు అని అర్థము! యజమానివైన మేస్త్రీకే లాభాలన్నీ వచ్చేవి. పనివాళ్ళు

బికారులే మరి! యజమాని దుకాణంలో యిప్పుడన్నీ ఖరీదైన క్రొత్త పనిముట్లే వున్నాయి!

సియోంపీలు మాడిపోతూండేవాళ్లు. వాళ్లు తిరుగుబాటు లేవదీసేరు. కాని, లాభంలేకపోయింది. పనివాళ్లు ఓడిపోయేరు. పట్నాల్లోని అధికారమంతా ధనిక వర్తకుల, మేస్త్రీల చేతుల్లోనే భద్రంగా వుంటూండేది,

రాజుల, ప్రభువర్గాల అధికారం చిరకాలం క్రిందటనే ఫ్లోరెన్సు నగరంలో కూలద్రోయబడింది. ఇక్కడ యిప్పుడు రాజభోగములను, రాజోచిత జీవితాలను అనుభవించుతూన్నది వర్తకులూ, బ్యాంకర్లూను. నగరంలో ధనికుడైన వణిక్పుంగవుని గృహం రాజభవనంలా వుంటుంది. వీరి యిండ్లలో సామగ్రి అంతగా వుండదు. గోడల వెంబడే కొద్ది పడక కుర్చీలు, చక్కని నగిషీ పనితనం గల మేజాబల్ల యొకటీ, సువాసన కర్రతో చేసిన సందుగపెట్టె యొకటి, — యింతే అక్కడ ఆసన సామగ్రి. కాని, గోడలనిండా, యింటి సరంబీనిండా యెన్నెన్నో రంగులతో బొమ్మలు వేయబడి వున్నాయి. మానవశిరస్సులు గల పక్షులు, చేపతోకలుగల మానవులు, రతీ మన్మథులు, నాట్యమాడుతూన్న వనదేవతలు, జలదేవతలు, మురళీగానం చేసే దేవతలు, — ఒకటేమిటి? అసంఖ్యాకమైన చిత్రవిచిత్ర విగ్రహారూపాలు క్రిక్కిరిసి వుండేవి. గాఢ వర్ణచిత్రములైన యీ కుడ్యముల ముందు స్వచ్ఛమైన స్ఫటిక శిలాప్రతిమలు రోమను దేవతా విగ్రహాలు అమర్చబడి వుండేవి. ప్రాచీన

రోమను శిల్పాలంటే గృహస్వాములైన వణిక్ప్రముఖులకు అభి మానంలా వుండి. ఈ రోమను దేవతా విగ్రహాలు, వెట్టికేలకు స్వగృహాలకు చేరితిమనే ప్రసన్న భావంతో వున్నట్లుండేవి!

4. ప్రాచీన రోమనుడు తన వంశీకునికి అతిధిగావస్తే.

ఈ రోమక దేవతా విగ్రహాలు యిక్కడి కెల్లా వచ్చేయి! తమ పీఠాలనుంచి బర్బరుల హస్తాలచే పెకలబడి, యీ విగ్ర హాలు శతాబ్దుల పర్యంతం భూమిలో సమాధిస్థమై వుండిపోయి నాయి. ఎప్పుడో ఒకరోజున కర్షకుడొకడు పొలం దున్ను తూంటే నాగేటిచాలులో చక్కని స్ఫటిక శిలానిర్మిత విగ్రహ శకలం ఒకటి బైటపడింది. కవోష్ణమైన సూర్యకిరణాల్లో ఆ విగ్రహశకలం తిరిగి జీవం పోసుకుంటూన్నట్లు కనబడింది! మరోచోట యెవడో పారకొడుతూంటే. అకాంథస్ లతా చెక్కడములు తిరగబడినాయి. కొరింథ్ దేవాలయ శిల్పము లలో స్తంభమస్తకముల నలంకరించిన మాదిరి చెక్కడములివి! పాతాళాన్నుంచి పైకివచ్చిన యీ విగ్రహారాధకుల దేవుళ్ళు కళ్ళబడినంతనే హాలికుడు శిలువ వేసికొనేవాడు; పార మొక్క వోయినందుకు మరొకడు సణుక్కునేవాడు. భూమిలో పూడి పోయివున్న చిరకాలం నాటి మానవ చరిత్ర బైటపడి జనులను పలకరించింది. కాని, వారు దానిని గుర్తించనే లేదు!

ప్రాచీన శిల్పకళా సౌందర్యం సమాధుల్లోంచి మేల్కొని లేచింది. స్ఫటికశిలాఖండాల నన్నిటినీ యెక్కడి వక్కడ యేరి,

శుభ్రపరచి జాగ్రత పెడుతూన్నారు, జనులు. ఒక ఇటలీ బ్యాంకరు తన భవనానికి వచ్చిన అతిథులకు పురాతన మద్యాములను మాత్రమేగాక ప్రాచీన శిల్పసౌందర్యాన్ని, పురాతన విజ్ఞానాన్ని కూడా చవిచూపించేవాడు. ప్లేటో పండితుని సింపోజియమును విందుల సందర్భాల్లో పఠించేవాళ్లు; నగిషీ చెక్కిన బంగరు పానపాత్ర ప్రక్కనే ప్రాచీన రోమక మహాపురుషుని స్ఫటికశిలాశిల్పమూర్తి నిలిచివుండేది! ఇది ఒక మహోపన్యాసకుని శిరస్సు. ఇటీవలనే టస్కనీ రాష్ట్రంలో ద్రాక్ష తోటల్లో దొరికింది యిది. ఆ ప్రాచీన పురుషుడు, పెదవులపై చిరునవ్వు తొలుకాడుతూంటే యిటీవలనే మంచి అభిరుచులను పెంపొందించుకొంటూన్న తన వంశీకులను సానుకంప దృష్టితో చూస్తూన్నాడా! అనిపిస్తుంది, ఆ శిల్పాన్ని చూస్తూంటే.

ఆ విగ్రహం వినగలిగి, చూడగలిగి వున్నదైతే యేమి వినేవాడు, యేమి చూచేవాడు, ఆయన? ఆ భవంతికి వెలుపల, తెరచివున్న కిటికీబైటనే ఉద్యానమునూ, దానిలోని పుష్పఫల వృక్షాలు, తమాలవృక్షాలు విరగబూచి వుండడాన్ని చూస్తాడు. అతడు తన స్వదేశభాష లాటిన్ను, తనకు సుపరిచితములైన హోరేస్, ఓవిడ్, వర్జిల్ మొదలైన మహాకవులను, వారి గ్రంథాలనూ గూర్చిన సంభాషణలను వినియుండేవాడు. ఈ పరివారం అందరూ ఏసుప్రభువు నామంమీదనేగాక, ఒలింపస్ పర్వతవాసులైన ప్రాచీన దేవుళ్ళ పేర్లమీదుగా

కూడా ఒళ్లు పెట్టుకుంటూండడం అతనికి బహు విచిత్రంగా కన్పట్టేవుండేది! ప్లేటో తత్త్వవేత్త సింపోజియమును వీళ్ళు చదువుతూండడం విసి, పాండిత్యంయందు వీరికిగల అభిమానము నకు ఆశ్చర్యపడి వుండేవాడు కూడాను!

గతమంతా పునరుజ్జీవనం చెందిందేమిటి. చెప్మా? అబ్బే! లేదు. గతం యెన్నడూ తిరిగి రాజాలదు!

ఆ భవనపు అలంకారం మరీ ఆడంబరంగానూ, అతి వ్యాప్తి గానూ వుంది. గోడలమీద ప్రతి బెత్తెడు మేరా, ప్రతి తలుపుమీదా, చివరకి తలుపు పిడిమీదా కూడా యెన్నో నగిషీలు, ఆకులు, పూవులు, కాయలు, లతలు, బొమ్మలూ చెక్కబడి వున్నాయి. గ్రీకు, లాటిన్ ప్రాసంగిక వాక్యాలతో సమ్మిశ్రితములై మొరటైన బర్బర హాస్యోక్తులు వినబడతాయి, అక్కడ. మంచి ఆహారపదార్థాలతోబాటు వింతవ్యంజనాలు కూడా అతిథులకు వడ్డించబడతాయి, విందుల్లో. అతిథులంతా ముఖ్యంగా యీ కొత్త వ్యంజనాలను రుచిచూడాలని యజ మాని ఊరికే వాళ్ళని మొగమాటం, బలవంతం పెడుతూ న్నాడు! వారూ వాటిని తిని, వంటవాసి నేర్పూ, గృహస్థుని అభిరుచీ తెగ మెచ్చుకుంటూన్నారు!

అంతా తిన్నాక ఆఖరికి గృహమేధి వుండబట్టలేక పకాలున పగలబడి నవ్వుతూ అంటాడు: "మీరు తిన్నదేమిటో తెలుసా? వేపిన కాకిమాంసం!"

ఈ మాటలు వినడంతోనే అతిథులకు డోకు పుట్టింది. ఈ ఘట్టంలో యేం చెయ్యాలో చాలమందికి పాలుపోలేదు. గృహాస్థుకో బాటుగా తామూ నవ్వేసి వూరుకోవడమా? లేదా పిలిచి అవమానించేడని రంతు చేయడమా? ఆముదం త్రాగిన వాళ్ళలా మొహం పెట్టి, అసహ్యంతో చాలమంది సణుగుకొనే వాళ్ళు: "ఛీ! ఛీ! ఎంత అసహ్యాకరం!" గృహస్థు కోరినది కూడా యిదే! అతగాడి సంస్కారం, అభిరుచీలో యిదీ ఒక భాగమే!

ఇల్లాంటి మొరటు హాస్యాలు ప్రాచీనకాలంలోనూ వుండే వనుకోకండేం! ప్రాచీన రోమను సినేటర్లూ, కాన్సలులూ చేసే విందుల్లో యిల్లాంటి అసభ్యత హాస్యానికైనా వుండేది కాదు. వారి విందుల్లో యెవ్వడూ యేకబిగిని ముప్పై కోడి పిల్లల్నీ, నలభై గ్రుడ్లనీ దిగమ్రింగేవాడు కాడులెండి! వాళ్ళ ప్రవర్తన యే సందర్భంలోనూ ఉదాత్తంగానే వుండేది.* తిండి పోతుతనము నొక గొప్పగా ప్రదర్శించుకొనే సంస్కారంగాదు, వారిది!

ఫ్లోరెన్సు వాసులైన ఆ జనాభా మెచ్చుకొనే మరో చమత్కారం వుంది. అదీ చెపుతా, వినండి! కాని, ఒక్కటి

* మన ప్రాచీన చరిత్రము, గాథలు పరిశీలించినా ఆనాటి మహాజనుల అభిరుచులు, అభిజాత్యాలు గోచరిస్తాయి. రానీ పోనీ, ఆదేమీ లెక్కచేయకుండా, నిండుమనస్సుతో సర్వ త్యాగాలు చేయగల శక్తీ, దార్ఢ్యమూ, ఆత్మరక్షణా గల మహావ్యక్తుల చరిత్రలే అవియన్నీ.—అనువాదకుడు.

గుర్తుంచుకోండిసుమా. ప్రాచీన రోమకవీరులు దీనికీ అంగీక రించి వుండేవాళ్లుగారు. వాళ్ళ యింటానంటా యిల్లాంటి బర్బర తను గానం చూడము! భవంతి యజమాని కొద్దిరోజులక్రిందటే అతిథుల్లో ఒకణ్ణి త్యజింప్రాగించి, స్మృతి తప్పేలా చేయించేడు. అప్పుడా దౌర్భాగ్యుణ్ణి అంతాకలిసి, కటుకుమీద సమాధి స్థలానికి మోసుకుపోయి, అక్కడే వాణ్ణి వదిలేసి, అతిగాడి బంధువుల కందరికీ అతివి మరణవార్తను తెలిపేవాళ్లు. తరువాత ఆ నిర్భాగ్యుడికి తెలివివచ్చేక, సమాధులమధ్య వున్నానని తెలుసుకుని ఎంత కంగారుపడేవాడో! పగటి వెలుతురులో యింటికి బోవ వెరచి, యే రాత్రివేళో వూరు మాటుమణిగేక హఠాత్తుగా యింటికి వెళ్ళి తలుపు తట్టినప్పు డాతని కుటుంబీకు లెంతో గాభరా పడిపోయూవాళ్లు! ఇదంతా వాళ్ళచే హాస్యం క్రిందనే పరిగణించబడేదంటే వాళ్ళ సంస్కారం యెల్లాంటిదో!

అబ్బే! ఈ జవాబా అరిస్టాటిల్, ప్లేటో పండితుల తాత్త్విక గ్రంథాలను గూర్చి చర్చించుతూన్నా యింకా వీరిప బర్బరు లనే చెప్పాలి!

ఈ భవంతి యజమాని యెవరు? అతగాడి వైనం యేమిటి?

ఆ ధనిక గృహస్థు కులీనుడూ గాడు, రాజ వంశీకుడూ గాడు; అతిడౌత వర్తకుడు. అతని కంతగా భూవసతి లేదుగాని కావలసినంత బంగారం వుంది. అతనికి శక్తినిచ్చేవదీ బంగారమే అనుకోండి! రాజులు కూడా గుణసంపన్న వర్తకుణ్ణి ఆహ్వా నించేవాళ్లు; తమ యెదుట అతడు నిలబడి మాట్లాడుతూన్నంత

సేపూ వారు సగౌరవంగా తమ కిరీటాలను తీసివేసి మరీ వారితో మాట్లాడేవాళ్లు !

రాజు లా వణిక్పుంగవుని సంబోధించేటప్పుడు 'దేవరవారు' 'ప్రభువులు' అనకపోయినా, తత్తుల్యంగానే గౌరవనీయమైన 'వైభవోపేతుడా!' 'కుబేరసంపన్నా !' యనేవారు.

ఈ 'మెడిసీ', మహావైభవోపేతుడైననూ ఏ అట్టహాసం లేక సామాన్యంగానే కనిపించేవాడు. (ఫ్లోరెంటైన్ నగరంలో 15 వ శతాబ్దంలో సర్వాధిపత్యమునకు వచ్చిన వర్తక కుటుంబం యీ మెడిసీ కుటుంబం. ఈ కుటుంబం 1737 లో చితికిపోయింది.) ప్రాతఃకాలములందీ సంపన్నుడు యింటితోటలో ఆ పనీ యీ పనీ చేస్తూ, తోటమాలితో సాదాగా, చనువుగా మాట్లాడుతాడు. ఏ కార్ఖానా మేస్త్రీనైనా వీధిలో కలుసుకోవడం తటస్థిస్తే, అతణ్ణి చనువుగా వీపుమీద తట్టి మాట్లాడుతాడు. కాని, అతడెన్నడూ ప్రభువుల వ్యవహారాల్లో అంటే రాజకీయాల్లో కలుగచేసుకొనేవాడు గాడు. ఐననూ అతని దగ్గరనున్న ధనమే అతనికి కావాలన్న వాటి నన్నిటినీ సాధించి పెట్టేది.

ఈ వర్తకులకు లక్ష్మి వున్నదే కాని, రాజ్యలక్ష్మి లేదు. అందుచే రాజలాంఛనాలు లేవు. కవచోష్ణీషాదులు, భుజకీర్తులు, కిరీటం, సింహలాంఛితమైన డాలు, సాధువుగా వ్రేలాడే చీరపై బుటేదారీ చేయబడిన డాంబిక చిహ్నాలూ లేకపోయినా అతణ్ణి రాజోచిత గౌరవమర్యాదలతోనే చూచేవారు! ఈతడు

తన శత్రువుల్ని వధ్యశిలమీదికి గాని, ఖైదులోనికిగాని పంప లేదు. కాని, శత్రువుల నాతడు మర్యాదగా, చల్లగా గుట్టు చప్పుడు లేకుండా యీ లోకంలోనుంచి ఆనవాలైనా లేకుండా తుడిచిపెట్టేసేవాడు! అంతేగాదు, హెచ్చువడ్డీల మూలంగానో అసలు ఋణమీయ నిరాకరించుట మూలంగానో అతడు అనే కులను నాశం చేసేవాడు. అత్యవసర పరిస్థితుల్లో గండకత్తెరలో పడినప్పుడు, ఆతణ్ణి ఋణం యిమ్మని అడిగి లేదనిపించుకొని అవమానాల పాలైనవారు యెందరెందరో మరి! ఆతడే పట్టణంలోకల్లా ధనికుడు. అందరి వ్యవహారాల పుచ్చులూ అతడి గుప్పెట్లో వుంటాయి!

కాని, అతని మంచినికూడా చెప్పకపోతే అన్యాయంగదా! ప్రాచీన శిల్పములు, బొమ్మలు, గ్రంథాలు కొనాల్సివచ్చినపు డాతడు లోభించడు; డబ్బుకు వాటిని కొనడానికి అతడు ధనపు సంచిని గుమ్మరించడానికి సందేహించడు. ఇటీవలనే కనిపెట్ట బడిన ప్రాచీనగ్రంథాల కాపీలను వ్రాయిస్తూ, అతడు తన గ్రంథాలయంలో నలభై ఆరుగురు వ్రాయసగాండ్రను పోషిస్తూ న్నాడు. ప్రాచీన శిల్పముల నెన్నిటినోకూడ అతడు ప్రోగుచేసి, భద్రపరచేడు. విద్వాంసులు, పండితులు ఆతని వద్దకు వెళ్ళి, తమ కోరికలను తీర్చుకునేవారు. కవులు, పండితులు అతనికి వ్రాసే జాబులు సగర్వంగానేకాని, వినయపూర్వకంగా వుండేవి. చిత్రకారు లాతనిని ఆశ్రయించి, యేభై వేల ఫ్లోరిన్‌లను పొందే

వాళ్ళు.* సముద్రాంతరాలనుంచి తేబడిన రంగులు చాల విలువగలిగి వుండేవి గాన ఒక్కొక్క వర్ణచిత్రం రాయడానికే చిత్రకారులకు బోలెడు ఖర్చు అయేది

ఆత డెవరికీ యేమీ లేదనడు. కాని, యిచ్చిన ప్రతి పైస దగ్గర్నుంచీ బహు జాగ్రతగా పద్దురాసి వుంచుతాడు. దాన వీరుల నిర్లక్ష్యవదాన్యతా పద్ధతులనూ, యీ వణిక్ప్రభువుల దానవ్యయ నియమాలనూ పోలికే లేదు.

ఈ కుబేరులు సువర్ణవర్షం కురిపిస్తూంటే కళావిజ్ఞాన క్షేత్రాలు చక్కగా పదునుకు వచ్చేవి. భూమిలో పదును వున్నప్పుడు చల్లిన విత్తులకు తగిన పంట పండిందంటే ఆశ్చర్యం యేముంది?

ఫ్లారెన్సు నగరం ఒక ప్రత్యేక ప్రజాస్వామ్యంగా వుండేది. ఏ రాజ్యంలోని మహారాజ భవనమూకూడా యీ నగరంలోని వణిక్పుంగవుని, సామాన్యపౌరుడైన యీ వర్తకుని భవనమునకు సరిరాదు! ఈ నగర రాజ్యంలో చాల కాలంగా దాసులనే వాళ్ళే లేరు! ప్రాచీన రాజవంశీకులు క్రమంగా తమ గౌరవ ప్రాముఖ్యతలను కోల్పోయేరు. ఖడ్గానికీ, త్రాసుకీ, యోధులకూ, వణిజులకూ జరిగిన యీ పోటీలో, పందెంలో చివరకి త్రాసే, వణిజులే జయించేరు. ప్రాచీన గ్రీసులోని మిలిథుస్' ఏథెన్సు రాజ్యాల్లోకూడా యిల్లాగే జరిగింది. మానవ చరిత్రలో

* సముద్రాంతర వ్యాపారంచేసి, సంపన్నులైన వణిజులు మన దేశంలో కూడా కళాపోషకులు, భాషాపోషకులుగా వున్న చరిత్రలు చాలా వున్నాయి. శ్రీనాథుని హరవిలాసంలో కృతి భర్త అవచితిప్పని చరిత్ర చూడుడు.—అనువాదకుడు.

ప్రాచీనకాలపు కీర్తివంతుల జాబితాలోకి ధనవంతులు ప్రవేశించేరు, ఆక్రమించుకుని కూర్చున్నారు.

ప్రజాస్వామ్య రాజ్యాల్లో పరిపాలన జనులచే సాగించబడేది. గనుకనే వాటిని జనసత్తాకములన్నారు. కాని, వీటిలో కూడ నిజానికి జనులపాలన పేరుకి మాత్రమే. మహాధనికులైన సర్దీ వ్యాపారులు, వర్తకులు యెందులోనూ కలిగించుకొనేవాళ్ళు గారు. కాని, రాజకుటుంబీకుల అధికారాన్ని ధిక్కరించేందుకూ, నగర ప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వాలకు ప్రధానాధికారులు గావడానికీ వర్తకులకు పనివాళ్ళూ, జనులూ తోడ్పడేవాళ్లు. ఈ పనివాళ్ళని మాత్రం వర్తకులు 'బికారులు' అనే పిలిచేవాళ్ళు!

5. ఒక నాస్తికుని కథ.

ఫ్లోరెన్సు నగరంలోని పెద్ద బ్యాంకరు లోరెంజో-డీ-మెడిసీ. ఆయన తరచుగా పెద్ద పెద్ద విందులు గావిస్తూనే వుండేవాడు. ఆ విందులకు వచ్చే అతిథులలో మన దృష్టిని వెంటనే ఆకర్షించు నట్టి వ్యక్తి ఒకడున్నాడు. ఆతడు యువకుడు, సురూపి. లౌరాను సంబోధిస్తూ పిత్రార్క్ పాడిన గీతాలన్నీ యితనికి కంఠతా వచ్చును. ఈయన స్వయంగానే గీతాలు రాసేవాడు కూడాను. విందులూ, వినోదాలూ, పంక్తిభోజనాలూ అంటే యితగాడు చెవి కోసుకుంటాడు. ఊరేగింపుల్లో అందరికంటె ముందు యితడే. వందలగొలది దివిటీలకాంతిలో ముఖముల్ ఉడుపులు, అంగీలమీాది వెండి సరిగంచులు, జవనాశ్వముల సరంజామా.

అలంకారములు ధగధగ మెరుస్తూంటే, పిల్లనగ్రోవుల మృదు సంగీతాలాపములతో వీధిగా సాగిపోతూండే రాత్రి ఊరేగింపులలో యీ కవి, గియోవన్నీ పీకో దెల్లా మిరాండోలా అగ్రేసరుడుగా వుండేవాడు.

ఎల్లాగని మిరాండోలా పత్తి సోమరీ, డాబులరాయుడూ, గంగిరెద్దూ అనుకునేరు గనుక! అబ్బే! ఆ కవిని ఖండించుడు లెండి! అతను కలానాథుగా వుండేందుకు కుతూహలపడినా, మరొక ప్రక్క కఠోర నియమపరుడైన విద్యోపార్జనాపరుడు కూడాను! అతని యింట చాల పెద్ద గ్రంథభాండారం వుంది. దానిలో పురాతన గ్రీకు తత్త్వవేత్తల రచనలు, యూదు కబ్బాలిస్టుల * గ్రంథాలు కూడా వుండేవి. ఇతని పూర్వీకులైన రోమక యోధులు బలప్రదర్శన పోటీలలో నెగ్గినట్లే యీతడు ప్రతీ శాస్త్ర చర్చలోనూ, వాగ్వాదంలోనూ నెగ్గుకొచ్చేవాడు.

ప్రతిపక్షులూ, అమిత్రులూ యితణ్ణిగూర్చి 'అంత చిన్న వయసులోనే యింతటి వైదుష్యం పట్టిందంటే యే క్షుద్రదేవతోపాసనో ఐవుంటుందోయ్ !' అనేవాళ్ళు.

జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు జాతకం గుణించి 'మిరాండోలా జన్మించిన 1463 వ సంవత్సరంలో మన పట్టణంమీద హఠాత్తుగా

---

* యూదు మతగ్రంథమైన తాల్ముద్‌లోని నిగూఢార్థములను తెలుపు విద్యను 'కబ్బాలా' అంటారు. ఈ గూఢార్థం గురుశిష్య పరంపరగా ఉపదేశ్యమేగాని గ్రంథస్థమైయుండదు. దీనినే పరావిద్యయనవచ్చు. దీనిలో పండితులైనవారు కబ్బాలిస్టులు. సాంకేతిక గూఢార్థ ప్రతిపాదకమైన గ్రంథాలు, ధర్మశాస్త్రాలు యివి.—అను.

పెద్ద వెలుగు కనిపించింది. దానికర్థం నూతనంగా జననమందిన శిశువు భవిష్యత్తు చాల శోభాయమానంగా వుంటుందనే. కాని, యీ వెలుగు క్షణంలో ఆరిపోయింది. గాన ఆతని జీవితం అల్పంగా వుంటుందని అర్థం!' అన్నారు.

పీకో దిల్లా మిరాండోలా ఒక విచిత్రవ్యక్తి. ఒక్కొక్క రాత్రంతా విందుల్లోనో, నాస్తికతత్త్వ శాస్త్రగ్రంథాల్ని పఠిస్తూనో గడిపేసేవాడు. తెల్లవారుగా రాత్రులకు రాత్రులే ఏసు ప్రభువు తల్లి, మేరీ కన్య పీఠం ముందు మోకరిల్లి వుండిపోయేవాడు.

రెండు విరుద్ధ ప్రకృతులాతనిలో సంఘర్షిస్తూండేవి. పవిత్ర ఋషి తత్త్వమొకటీ, పాషండ తార్కిక తత్త్వమొకటీ, - యీ రెండూ ఒకే పురుషునిలో నిండి నిబిడమై ఒండొంటితో పెనగులాడేవి. ఒకటి విమర్శించకండా విశ్వసించాలనీ, కారణ వివేచన గావించకండా అంధప్రాయంగా శిశువువలె నమ్మాలనీ కోరుతూండేది. రెండోది నిరంతరం ప్రశ్నలువేస్తూ, 'ప్రతీదీ విశ్వసించకు సుమా!' అని అడ్డగిస్తూండేది.

ఏదేమైనా, అసలు మానవుడంటే ఏమిటి? అని మళ్ళీమళ్ళీ తన్ను తాను ప్రశ్నించుకొనేవాడు. ఈశ్వర సృష్టియైన దుఃఖ సాగరంలో, ఆతడు నడిపించినట్లల్లా పోవు పాంథుడేనా, మానవుడు? లేక తన అదృష్టానికి తానే నిర్ణేతయా? మట్టిలో పుట్టి, మట్టిలో కలిసిపోయే నిర్భాగ్య ప్రాణిసా? లేక స్వయంసృష్టి గావించుకొని, తన్ను తానే నిర్మించుకొన్న సృష్టికర్తా?

శిలాశిల్పాలు, తైలవర్ణచిత్రాలు,— రాళ్ళు, రంగు, గుడ్డ మొదలైన నిర్జీవ పదార్థాలతో మానవుడు నిర్మించిన కళా ఖండాలను చూచినప్పుడు అతని హృదయంలో యెల్లాంటి ఆనందానుభూతి. రసోత్పత్తి కలిగేది! ప్రపంచాన్ని మార్చగలిగిన మానవ వివేచనాశక్తి పట్ల అతడు యెంతో భక్తి వినమ్రుడై నాడు!

కాని, అతని యీ సుఖక్షణము లంతలోనే విషసిక్తములైనాయి. లోకంలో సుఖం అత్యల్పమూ, దుఃఖం బహుళతరమూ నని తెలిసింది. అత్యధిక సంఖ్యాక మానవుల అనంత దుఃఖములు తీక్ష్ణమైన బాణాల్లా అతన్ని పొడుస్తూన్నట్లుండేవి. తనంత సౌఖ్యంగానూ, అతిశయంగానూ వుంటూన్నందుకు అసంఖ్యాక మానవనేత్రాలు తనను మందలిస్తూన్నాయా! అనిపిస్తూంది.

వీధుల్లో పొడుగునా యాచకు లతిదీనంగా చేతులుచాచి, అడుగుతూండే వాళ్లు. వాళ్ళ హస్తాలు శుష్కించి పోయి, పుండ్లతో నిండియుండేవి. అతి దీనులైన ఆ దురదృష్టవంతుల ప్రార్థనలనూ, కోర్కెలనూ అతడు విని కటకటం బడేవాడు. మహావైభవోపేతమైన ఫ్లోరెన్సు నగరంలో యెందరు బిచ్చగాండ్లు, క్షుద్బాధాపీడితులు వుండేవారని!

గియోవన్నీ తన వద్దనున్న ధనపు సంచిని అక్కడే ఖాళీ చేసేసేవాడు. చుట్టూవున్న దారిద్ర్య నరకకూపపు అగాధాల్లో అతని పరిమిత నాణెములేపాటి చేయగలవు? చేతులు దులుపు

కుని కంగారుపడుతూ, మనోవేదనతో అతడు యింటికి తిరిగి వచ్చేవాడు. తలుపులు మూసికొని, స్నేహితులతో కలుస్తాననే వాగ్దానాలనే మరచిపోయి, దీనరక్షకుడైన ఏసుప్రభువు విగ్రహం ముందు మోకరిల్లి, కాలమునే మరిచి వుండిపోయేవాడు.

కాని, యీ ప్రార్థన లాతని కేమంత సహాయపడలేదు. ప్రార్థనా వాక్యాలను గొంతెత్తి బిగ్గరగా ఉచ్చరించేవాడు. ఐతే అతని ఆలోచనలు వేరొక మార్గాన పడి పరుగులెత్తేవి. ప్రార్థనను ముగించకుండానే లేచి, ఆ పండితుడు తన నిజ సహచరులైన ప్రాచీన పండిత ద్రష్టల సాహిత్యాన్ని అర్థిస్తూ, వారి సన్నిధకు పరునెత్తేవాడు. ప్రాచీన ద్రష్టలూ, తత్త్వవేత్తలూ అందరూ అతని గ్రంథ భాండాగారంలో నడుసలు తీర్చి, కూర్చునివుండి, తమ అమూల్యజ్ఞానము నాతనితో పంచుకోడానికి సంసిద్ధులుగానే వున్నారు! పంచినకొద్దీ తరుగక, పెరుగునది ఒక్క విజ్ఞాన సంపదయేగదా!

ఇతి కర్తవ్యతా మూఢుడైన అతడు ప్రాచీన గ్రంథాల పుటలను తిరగేసేవాడు. అంతలోనే అతని మనసులో కార్యకారణ వివేకమందలి విశ్వాసమున్నూ, మానవునియందూ, అతని భవిష్యత్తునందూ అకుంఠిత విశ్వాసమున్నూ బలపడేవి.

అతిడా గ్రంథాన్ని మూసి, మరో గ్రంథాన్ని విప్పేడు. దాని పేరు "తెలియదగినవాటినన్నిటినీ గురించి" అని.

"ఈశ్వరుడు తన సృష్టియొక్క కడపటిదినమున మానవుణ్ణి సృష్టించెను; విశ్వనిర్మాణసూత్రాల నర్థంచేసుకోడానికీ, దాని

సౌందర్యాన్ని ప్రేమించడానికీ, సృష్టివైౌన్నత్యాన్ని మెచ్చుకొనేందుకూ మానవుడు సృష్టించబడ్డాడు. మానవుడొకేచోట వుండిపోవాలని ఈశ్వరోద్దేశ్యంగాదు; అవసరములచేత బంధితుడై, ఒకే ఒక నిర్దేశిత కర్తవ్యానికి కట్టుబడి, ఒక్కచోటనే మానవుడుండి పోవాలని ఆయన నిర్ణయించ లేదు. మానవునికి అటునిటు మసలే స్వేచ్ఛనూ, మనస్స్వాతంత్ర్యాన్నీ ఈశ్వరుడు ప్రసాదించేడు."

"ఈశ్వరుడు ఆదాముతో * యిల్లా చెప్పేడు. 'నిన్ను ప్రపంచమధ్యంలో, కేంద్రంలో వుంచేను. నీ చుట్టూ చూచి, సమస్తమునూ గ్రహించగలందులకై యే నిన్నట్లు ఉంచేను. నీవు మర్త్యుడవూగావు, అమరుడవూ గావు. నీవు పృధ్వీసంభూతుడవూగావు, దేవాంశసంభూతుడవూ గావు. కాని, నీవు స్వీయస్రష్టవూ, శిల్పివీ అగునట్లు, అట్టి ద్రవ్యములతో నేను నిన్ను సృజించేను. నీవు, పశుస్థితికీ పతనం కాగలవు, లేదా దివ్యత్వమునకూ ఉన్నతి నొందగలవు. జంతువులన్నీ తాము వుండాల్సిన రీతిగనే తమతల్లి గర్భమునుంచి బైటికి వస్తాయి. వాటి ఆత్మలుకూడా మొట్టమొదటినుంచీ అంటే జన్మాదారభ్య మరణించేవరకూ యెప్పుడూ ఒక్కలాగే వుంటాయి. కాని, మానవుడవైన నీవు పెరుగుటకు శక్తిగలవాడవు. నీవు నీ స్వేచ్ఛా

* సృష్టికర్త ప్రప్రధమమున ఆదాము-అవ్వలను దంపతులను సృష్టించెననీ, యీ ప్రథమ దంపతులనుంచే మానవజాతి సృష్టించబడిందనీ క్రైస్తవమత సాంప్రదాయము — అనువాదకుడు.

సంకల్పానుసారంగా అభివృద్ధిచెందు ననకాశం గల వాడవుగా నుంటావు. . . కేవలం నీవు మాత్రమే నీ అదృష్టాన్ని నిర్ణయించు కొనగల వాడవు."

మిరాండోలా గియోవన్నీ తనకలము నావలబెట్టి, తాను వ్రాసినదానిని మళ్ళీ ఓమాటు చదువుకున్నాడు. ఒక వాగ్వాద సందర్భానికై తయారుచేస్తూన్న తన ఉపన్యాసపు ముగింపు భాగమిది. ఈ చర్చకు ప్రపంచంలోని విద్వాంసుల నందరనూ ఆహ్వానించాలని ఆతని సంకల్పం. మానవుని ప్రతిపత్తిని కొంచె పరచు ప్రతి విద్వాంసుణ్ణీ, ఈశ్వర సృష్టిలో మానవుడు నలు సేనాగాడని దేవుని పేర మానవుణ్ణి కొంచెపరచు పండితుల నందరనూ, ఈశ్వరుడే మానవుణ్ణి బానిసగా బద్ధునిగా సృష్టించే డనే ద్రష్టలనందర్నీ ప్రతిఘటించి, ఖండించదలచేడు, గియో వన్నీ. సృష్టిలోనికంతకూ అత్యుత్కృష్టమైన మానవుని రక్ష ణకై, సమర్థనకై ఆ ఈశ్వరునే రానిమ్ము, తనకు జవాబు చెప్పనిమ్ము!

గియోవన్నీ యొక్క యీ సవాలుకు ప్రతిపక్షుల సమాధాన మేమిటి? అతని వాదనలకు ప్రత్యుత్తరములు చెప్పగల పండితు లెవరైనా వున్నారా? ఉంటే రానీండి!

ఎవరూ ఒక్కమాటకూడా మాటాడలేదు. ప్రతిపక్షులాతని వాదనలను ముఖాముఖిగా నిరాకరించడానికి కూడా జంకేరు. అందుచేత అసలు యీ చర్చనే పోప్ చేత నిషేధింప జేయడానికి వారెన్నో కుటిలప్రయత్నాలు చేసేరు.

మిరాండోలా గియోవన్నీ పండితుణ్ణి ప్రతిద్వంద్వులెవరూ లొంగదీయనేలేదు. అతణ్ణి యెదిరించేవారు అతని మనస్సులోనే వున్నారు! ఈ పాషండభావాలకు అతనిని చీవాట్లు పెట్టే ప్రమాదకర ప్రతిద్వంద్వి అతని మనస్సులోనే వుంది. పగలంతా యితరులతో కలిసిమెలసి వుంటూన్నప్పుడూ, రాత్రులు ఒంటరిగా ఆలోచిస్తూ కూచ్చున్నప్పుడూ కూడ గియోవన్నీ మనస్సులో రెండుభావాలకు నిరంతర పోరాటం జరుగుతూనేవుంది. సాంప్రదాయికమైన పాతవిశ్వాసాలకూ, కొత్తభావాలకూ అతని హృదయ కురుక్షేత్రంలో సంకుల సమరం సాగుతూనే వుండేది.

ఆఖరుకు పాతవిశ్వాసాలే జయించేయి. చుట్టూ ప్రతి ఒక్కరూ వాటి పక్షమే. అంతేగాదు, అతడు చిరుతప్రాయము నుంచీ ప్రేమించనేర్చిన, పూజించనేర్చిన మేరీమాతయొక్క శాంత కరుణారస పూరిత ముఖము అతనిని యీ పాషండ భావములకై మందలిస్తూన్నట్లుగా వీక్షించేది. దేవాలయ ఘంటలు వేలాది కంచు గొంతులతో అతణ్ణి అతని పూర్వీకుల మతమునకు మరిగిరమ్మని ఘోషించేవి. దేవాలయ కుడ్యముల మీద యెన్నెన్నో శిల్పాలలో అసంఖ్యాకులైన పాపులు, అంత్య దినమున వారికి సంభవించనున్న ఘోర శిక్షలు అతనికి కళ్ళకి గట్టినట్లున్నాయి. మత బోధకులు ధర్మవేదికలమీదనుంచి ఉచ్చరించే కఠోరవాక్యాలు గియోవన్నీ మనస్సులో ఆరని అగ్ని జ్వాలలను నరకజ్వాలల్లా ప్రజ్వరిల్లచేసేవి.

అతడేమి సమాధానమీయగలడు ? నూతన పంథానే అను సరించ సాహసించగలడా ? నాస్యః పంథా విద్యతేஉయనాయ. కాని, నూతనమింకను బంధనములు త్రెంచుకొని పురాతనము నుంచి విడివడనేలేదు. గియోవన్నీ బలమాతనిని వీడిపోతూంది. సంశయాకులుడైన యాతనిని భీతి ఆవహిస్తూంటే, ప్రత్యర్థులతో వాదోపవాదములను గావించుటాతనికి కష్టతరమగుచుండెను. ఆతని కింకనూ ముప్పదిరెండేండ్లు నిండకపోయినా మృత్యువా తనిని బెదిరిస్తూంది. జ్యోతిష్కుల వాక్కు ఫలించేట్లుంది. కడప టికి గియోవన్నీ మరణశయ్యపైనుండి, తానావరకు చెప్పిన దంతా నిరాకరించి, పశ్చాత్తాపాన్ని ప్రకటించేడు.

డొమినికన్ సన్యాసుల కిదొక మహావిజయము. కుతర్కము లతో యెదిరించి, పాషండవాదాలతో పరిభ్రమించే ఒక పాపి ఆత్మను తిరిగి కాథలిక్ చర్చి కౌగిలిలోనికి చేర్చుట వారికి విజ యము కాకేమిటి ? గియోవన్నీ పాషండుడుగా జీవించి, డొమి నికనుగా మరణించేడు. అదృష్టదేవత అతనితో కఠోరమైన పరిహాసమాడింది. అవిశ్వాసులను బ్రతికివుండగనే చితిపై దహనం గావించే విశ్వాసుల దండులోనే చేరి, యీ అవిశ్వాసి మరణించేడు.

6. పాఠకుడు నిజమైన మహాబలుణ్ణి కలుసుకుంటాడు

సంకుచితమైన పాతప్రపంచాన్ని అంగీకరించినవాళ్లకీ, దాన్ని విస్తృతపరచి ముందుకు గొంపోవ యత్నిస్తూన్న వాళ్ళకీ

యుద్ధాలు జరిగి ప్రాచీన గ్రీసులో అప్పటికే రెండువేల యేండ్లయింది.

అప్పటికిప్పుడు మళ్ళీ యీ పాత కొత్త ప్రపంచ దృక్పథాలకు మహాంతమైన తీవ్రయుద్ధం ప్రజ్వరిల్లింది. ఆ ఆదిమకాలంలో తను అస్తిత్వానికై పోరాటం సల్పి అస్తమించిపది, సంకుచితమైన ప్రాచీన గణ సమాజ విధానం. మళ్ళీ యిప్పుడు పోరాడుతూ, కూలిపోతూన్నది, భూస్వామ్య సమాజవిధానం. ప్రభువులు – దాసులు అనే విభాగం యిప్పుడు శిథిలం ఐపోతూంది.

జనులు తమ తాతముత్తాతలవలెగాక భిన్నంగా యోచించడం నేర్చుకున్నారు. సమాజం మారిపోతూంది. పాత గ్రంథాల్లో తాము చదివిన విషయాలకూ తాము నిత్యమూ తమ కండ్లతో ప్రత్యక్షంగా చూస్తూన్న విషయాలు పొందికగా, అనుగుణముగా వుండడంలేదు. కాని, పాతవిధానం అంత సునాయాసంగా అస్తమించదు. అది తన అస్తిత్వానికై పోరాడకండా లొంగిపోలేదు. చరిత్ర చర్విత చర్వణ మవుతూందా? అనికూడా మీరనుకోవచ్చును! కాని, అది నిజంకాదు. చరిత్ర యెన్నడూ చర్విత చర్వణం కాదు. అది యెన్నడూ గానుగయెద్దువలె గిరగిర తిరుగుతూండదు. ఉన్న విషయమిది.

నీవొక పర్వతాన్నధిరోహించాలనుకో. దారి ఒక్కొక్కపుడు పైకీ, మరొకప్పుడు క్రిందికీ, ఒక్కొక్కప్పుడు ముందుకూ, మరోఅప్పుడు వెనక్కీ తిరుగుతూ మెలికలతో చిక్కులతో

వుంటుంది. నువ్వు శిఖరానికి చేరుకున్నానని అనుకుంటావు. అంతలోనే యిట్టే చూడగా యింకా యెంతో ముందు, దూరంలో ధవళ హిమాచ్ఛాదితమైన పర్వతశిఖరం కనబడుతూంటుంది. దానితో నీవు మళ్లా దారివెంబడే దిగుతావు, తిరుగుతావు. కాని, అది వెనక్కి వెళ్ళడంమాత్రం కానేకాదు సుమీ, సౌకర్యంబట్టి దారి మలుపులు, మెలికలు, క్రిందు, మీదులుగా పోతూన్నా, నీవు ముందుకే నడుతూంటావు. ఎన్నడూ వచ్చినదారినే వెనక్కి వెళ్ళవు. కొంతసేపు నడిచేక మళ్ళా తిరిగి చూస్తే, అప్పుడు తెలుస్తుంది, నీవు వచ్చినదారి యెంత ముందుకు తీసికొని పోయినదీ!

మానవ మహాప్రస్థానం కూడా యిల్లాంటి మార్గంలోనే ముందుకు సాగుతూంది. ఈ పథంలో మార్గదర్శులుగా ముందు నడుస్తూంటారు, మహాజనులు.

గ్రీకు తత్త్వవేత్తలు యీ ప్రపంచానికి అర్థం అదివరలోవలె గాక వేరొక నూతనవిధంగా చెప్ప నారంభించిన కాలం ఒకప్పుడుండేది. అప్పుడు వారు ప్రాచీన దేవతలను, సాంప్రదాయకంగా వస్తూన్న వాళ్ళను నిరాకరించేరు. ఆ విధంగానే యిప్పుడు మళ్ళా కార్యకారణ వివేకం తన హక్కుల్ని స్థిరపరచుకుంటూంది. శాస్త్రజ్ఞులు, తత్త్వవేత్తలు, విజ్ఞానులు యీ విశ్వాన్ని, ప్రకృతిని వివరించడంలో వేరొక నూతన పంథాను త్రొక్కేరు. వారు గురువులదగ్గర నేర్చుకున్నదానికంటె, తాత

ముత్తాతలనుంచి అనుక్రమితంగా వస్తూన్న దానికంటె విభిన్న మైన పంథా, యిది!

ఇప్పుడు మానవుడు శిఖరానికి యిదివరకప్పటికంటె సమీపంగా వున్నాడు. మానవసంఘం సత్యానికి మరింత చేరువకు వచ్చింది.

సాంప్రదాయ విరుద్ధములైన నూతన విషయములను సమర్థించేవారిని యిప్పుడుకూడా మరల మృత్యుదేవత బెదిరించ నారంభించింది. ఒకానొకప్పుడు అనక్షగోరస్‌ను, గ్రీకు తత్త్వవేత్తను కబళించబోయినట్లే యిప్పుడుకూడా మృత్యుదేవత యీ సూచన పథగాములైన సత్యార్థప్రకాశకులను భయపెట్ట సాగింది. ఏమి? ఇల్లా యెందుకు జరగాలి? నూతన భావములు మాటలు అక్కడితో ఆగిపోవు. జనసమూహాల హృదయాలలో యివి పాదుకొని, అనంతర కార్యాచరణకు దారితీస్తాయి. కను కనే నూతన భావాలను, సిద్ధాంతాలను మొగ్గలోనే త్రుంచి వేయడానికి కొందరు ప్రయత్నిస్తారు. క్రైస్తవమతపీఠంవారు యిప్పుడీ నూతన భావాలమీద వాగ్యుద్ధం ప్రకటించడంతో సరిపెట్టలేదు. ధర్మాధర్మ నిర్ణయభారాన్ని తమమీదనే వేసుకుని, న్యాయస్థానాల నేర్పాటుచేయ నారంభించేరు, వారు. ఆ న్యాయస్థానాల్లో ధర్మనిర్ణయం జరిగేది. ఈ పద్ధతినే 'యింక్విజిషన్' అంటారు. ఈ మాటకు వాచ్యార్థం కనుగొనుట, భోగట్టా తెలుసుకొనుట అని. కాని, జరిగేది యేమిటంటే, యే దేనా నూతన మార్పు కావాలని వాంఛించే ప్రగతిశీలురైన

విజ్ఞానులను, వివేకులను యీ మతపీఠాధిపతులు దైవదూష కులు, నాస్తికులు అనే దోషారోపణగావించి, యీ న్యాయ స్థానాల యెదుటికి యీడ్చేవాళ్లు. సాధారణంగా ప్రతివాని హృదయంలోనే వుండే విశ్వాసాలకూ, వివేకానికీ నిరంతరం జరిగే సంఘర్షణా భారాన్నే మానవుని శక్తీ, బలమూ భరించ జాలవు. అటువంటి సమయంలో బైటి ఒత్తిడికికూడా తోడ్పడిం దంటే యెల్లాటి దృఢసంకల్పమూ కూడా లొంగిపోక తీరదు. గియోవన్నీ యెంత శక్తివంతుడూ, పండితుడూ అయినా లొంగిపోయేడు, చూసేరుగదా !

కాని, అదే ఫ్లోరెన్సు నగరంలో మరో మహాజను డుద్భ వించేడు. అతిడు తనశక్తిని, అంతరంగిక శక్తులతోటి సంఘర్ష ణలో వృధాచేసుకున్నవాడుగాడు. అతని మనస్సు రెండు శిబి రాలుగా చీలిపోయినట్టిదిగాదు. అతడే లియోనార్డో-దా-విన్సీ. మిరాండోలా గియోవన్నీ రెండుశిబిరాలమధ్య, పాత కొత్త శకములమధ్య డోలాందోళిత మనస్కుడై నిలిచిపోయేడు. అల్లాగాక లియోనార్డో-దా-విన్సీ నూతన శిబిరద్వారము నధిగ మించిపోయి, ధైర్యంగా సరాసరిగా దానిలోనికి ప్రవేశించేడు.

లియోనార్డోను గురించి యోచించినపుడు మనకు ప్రాచీన గ్రీకు కళాకారులు, తత్వవేత్తలు జ్ఞప్తికి వస్తారు. ప్రాచీన గ్రీకు మహాశిల్పియైన ఫిడియస్‌ను మన మెరుగుదుము. అతని కివలెనే లియోనార్డోకూడా శిల్పి, చిత్రకారుడు, వాస్తు శాస్త్రజ్ఞుడు సంగీతకళానిధీను ! అంతేగాదు, మిలిథుస్ నగరవాసియైన

థాలిస్ పండితుణ్ణి మన మెరుగుదుము. ఆయనకువలెనే లియోనార్డో కూడ శాస్త్రవేత్త, యంత్ర నిర్మాత, తత్త్వవేత్త, పరిశోధకుడూను! మానవుడు యీ విశ్వంయొక్క అసీమిత విస్తీర్ణమును గురించి యోచన చేస్తూన్న శకానికి చెందినవాడు, థాలిస్. ఆయన మిగిలిన మానవులకంటె విశిష్టశక్తివంతుడు. థాలిస్ శక్తి యీ ప్రపంచమునే గాక సర్వ విశ్వమునూ ఆకళింపుచేసుకొన్నట్టిది. ఆయన ఆకాశంలోని తారలను పరిశీలించేడు, భూమిమీద వంతెనలను నిర్మించేడు, తుఫానుల రాకను సూచించేడు, జలఘటీయంత్రాన్ని తయారు చేసేడు, సూర్యగ్రహణములను సరిగ్గా చెప్పగలిగేడు. అతడీ విశాలవిశ్వాన్నంతనూ దేశకాలానచ్ఛిన్నంగా నిర్వచించ యత్నించేడు, అంధకారమయమైన భూగర్భగుహాలు మొదలుకొని ఆకాశమందలి కాంతిమయమైన లోతులవరకూ గల ప్రదేశాన్నంతనూ, విశ్వసృష్టి మొదలుకొని, భవిష్యత్తులో కాలం అంతమగువరకూ గల కాలవ్యవధిలోను యీ విశ్వమును యిదమిత్థమని నిర్వచించేందుకు థాలిస్ ప్రయత్నించేడు!

కాని, ఫ్లోరెన్సునివాసుడు లియోనార్డో యింతకన్న మిన్నయైనవాడు! ఈతడిలో శాస్త్రజ్ఞుని తెలివి, కళాకారుని నేర్పు, యంత్ర నిర్మాత ఉపజ్ఞా, పరిశోధకుని ధైర్యసాహసాలు, యివన్నీ సమ్మేళనం చెంది వున్నాయి.

లియోనార్డో చిత్రించిన 'మోనాలిజా' 'ఆఖరి భోజనం' వంటి జగద్విఖ్యాతి చిత్రాల్ని యెరుగని వారుండరు. అట్టి

యీతడు ఫ్లోరెన్సులోని ఒక సాధారణ శ్రేణీ సభ్యుడుగా తన జీవితాన్ని ఆరంభించేడు. ఒక శిల్పివద్దా, ఒక కంసాలిదగ్గరా పనినేర్చుకుంటూ యీతడు చాల యేండ్లు గడిపేడు.

లియోనార్డో వ్రాసిన గ్రంథపుటలను చూస్తూంటే నీకు కళాకారుని స్కెచ్‌లు, యింజనీరు ప్లానులు కలిసివుండడం కన బడుతుంది. ఉదాహరణ కిక్కడ ఒక సుందరి ముఖం, ఆలోచనా పూర్ణమై, నిగూఢమైన చిరునగవుతో ప్రకాశిస్తూంటుంది. దాని ప్రక్కనే కొత్త లేతుయంత్రం తాలూకు రేఖాకృతి - స్కెచ్ వుంటుంది. పెద్దచక్రాన్ని త్రిప్పే చిన్న పళ్ళచక్రపు రేఖాకృతి నాయన కొద్ది గీతలతో బహు నేర్పుగా సూచించేడు. అంతకు ముందెన్నడూ యెవరూ అల్లాంటి వుపాయం యోచించనే లేదనుకోండి. పళ్ళచక్రం అదివరకెవ్వరూ చూడలేదు!

ఏ విషయంలో కానీండి, మనం లియొనార్డో దావిన్సీని గూర్చి తలచుకోక తప్పదు. తర్నివాని లేతుగానీ, కెమెరా ఆబ్‌స్క్యూరా (బైటివస్తురూపాల్ని లోపల తెల్లని తెరమీద పడేటట్లు చేయు సాధనం) గానీ, నేత్రనిర్మాణంగానీ, నిరం తర చలనంగానీ, దుర్గపు ముట్టడిగానీ, దీపపు చిమ్నీగానీ, దీపం వెలగడంగానీ, విశ్వాంతరాళంలో జ్వలించే విచిత్ర తార కలు గానీ, మరే విషయంమీద చర్చరానీ యీతని ప్రశంస రాక తప్పదు. ప్రతి విజ్ఞానశాఖవారూ లియొనార్డోను తమ వాడంటారు. చిత్రకారు లాతనిని చిత్రకారుడంటారు; ఇంజనీర్లు ఆతడు గొప్ప యంత్రనిర్మాత అంటారు; సంగీతశాస్త్రజ్ఞు

లాయన తమ వాస్తైనందుకు గర్విస్తారు; కవుల కాతడు కవి యని జ్ఞాపకనే! ఇదీ వరస. *

శతాబ్దాల పర్యంతం మానవుని మార్గం యీ కొండకోనల్లో వంకలు తిరుగుతూనే వుండి, ఆఖరికి ఒక నూతన శిఖరాన్ని చేరుకుంది. థాలిస్ చాల దూరంవరకూ ముందుకు చూడగలి గేడు. కాని, లియోనార్డో యెదుట నున్న పథం అంతకంటె విశాలమైనదీ, బహుదూరంవరకూ గోచరమయేదన్నీను.

థాలిస్ యోచనలో యీ ప్రపంచం ఒక గుండ్రని దీపమనీ; దానిచుట్టూ సముద్రం వున్నదనీ; యీ ద్వీపపు కొసలలో, అంచులలోనే అజ్ఞాత జనులెందరో, హిందూదేశస్థులు, వామనులు మొదలైన వాళ్లు నివసిస్తూంటారని ఆయన నిర్ణయించేడు. అప్పటి నాగరక ప్రపంచానికి అమెరికా మాటటుంచి, బ్రిటన్ కూడా అజ్ఞాతభూమియే! యూరోపు ఖండం ఆల్ప్సు పర్వతాలతో ఆఖరనుకునేవారు! భూగోళాన్ని చుట్టి వుండే మహా

* ప్రాచీన కాలంలో ప్రముఖ శాస్త్రజ్ఞులందరూకూడా బహుముఖ ప్రజ్ఞావంతులైనవారే. హిందూదేశంలో ప్రాచీన తత్త్వవేత్తలు, కవులు, శాస్త్రజ్ఞులు అంతా ఒకటేనైన వారెందరో వుండేవాళ్ళు. చరిత్రకందిన వారిలోకూడా నాగార్జునుడు మొదలైనవారిపేర్లు సర్వశాస్త్రపారంగతులైన వారివిగా మనకు తెలుస్తూన్నాయి. వైద్యశాస్త్రం, రసవాదం, శబ్దశాస్త్రం, కవిత్వం, తత్త్వశాస్త్రం, మతం, దర్శన శాస్త్రాలు, సాహిత్యం, కళలు మొదలైన యెన్నిటిలోనో నాగార్జునుడు సిద్ధుడు. సమస్త విద్యాపారంగతులైన వారెందరెందరో వుండేవారు. ఒకే వ్యక్తిలో అన్ని విద్యలూ భాసించిన కాలమది. ఒక్కొక్క విద్యాశాఖయే పెరుగుతూ వచ్చి, మహా సముద్రంగా తయారై, ఒక్కదానిలోనే ప్రత్యేక కృషి గావించవలసిన స్థితి క్రమంగా వచ్చింది — అనువాదకుడు.

సాగరం తాలూకు శాఖయే కాశ్యపసముద్రం అనుకునేవాళ్లు. కాశ్యపసముద్రం ఆవలయేముందో యెవరికీ తెలియదు! కనుక యిక ఆ తరువాత అంతా సముద్రమేనని అనుకుంటూండే వాళ్లు.

తన శకం నాటికి మానవుడు చేసుకున్న పర్వతశిఖరంనుంచి లియోనార్డో యింకా ముందుకు చూచేడు. ఆయనకు హిందూ దేశాన్ని గూర్చి, చీనాను గూర్చి బాగానే తెలుసును. అప్పుడే కొలంబస్ చిన్నఓడల్లో అట్లాంటిక్ మహాసముద్రాన్ని తరిస్తూ న్నాడు. లియోనార్డో నిశితదృష్టి కొలంబస్ మహాకార్యాన్ని వెంటాడుతూ పరికిస్తూనేవుంది. మసకలోనుంచి కొత్తప్రపంచ భూరేఖ క్రమంగా దృశ్యమైంది. ప్రాచీను లెరిగియుండని ఒక మహావిశాల సముద్రము లియోనార్డో కండ్లముందు పరుచు కొని వుంది. ఆయన నిశితదృష్టికి యిప్పుడు గోచరించింది, యీ భూమి వర్తులంగా గాక గోళాకారంగా వున్నదని!

లియోనార్డో కాలంలో, యీ భూగోళం నిశ్చలంగా విశ్వ కేంద్రంలో వుండని జనులనుకొనేవారు. కాని, ఆయన యిత దులకంటె యింకా ముందుకు చూడగలిగిన మహామేధావి. విశ్వాంతరాళంలోవున్న అనంతకోటి తారకలలో నీ భూగోళం కూడా ఒక తారయై యుంటుందని లియోనార్డో భావించేడు. ధాలిస్ పండితుడు యెంత సమ్యగ్దర్శనుడైననూ ఆయనకాలంలో మానవుడు కేవలం అస్పష్టంగానే, ఊహామాత్రంగానే విశ్వ రూప సందర్శనం గావించేవాడు. విజ్ఞాన యుగానికది ప్రాభాత

సమయం. అప్పటికింకా భూనూనయంకాలేదు. అస్పష్టమైన ఆ వెలుతురులో థాలీస్ చూడగలిగింది తక్కువా, ఊహించ వలసినది అధికంగానూ వుండేది. దృష్టవలోపాన్ని అనుమానాది ప్రమాణములవల్లనూ, మనో కల్పనలవల్లనూ పూరించుకోవాల్సినచ్చేది. కాని, లియొనార్డో కాలంలో యిక ఊహా చిత్రణ గావించుకోవాల్సిన అవసరం లేకపోయింది. అంతేగాక ఊహాచిత్రణ పూర్తి సత్యమని ఆయనకు విశ్వాసమూ లేదు. "ప్రమాణమునకు ఇంద్రియంటివి పరిశోధనా, అనుభవమూను. అవి నిజమైన గురువులు. అట్టి అనుభవ విషయములు మాట్లాడే టప్పుడు మిగిలినవారందరూ పలుకకుండ మౌనమునే వహింతురు గాక!" అనేవాడాయన.

పరిశోధనా లబ్ధమైన జ్ఞానం ప్రామాణికమైనది కాగలదు. అందులో తప్పులంతగా చొరజాలవు. ఎక్కడైనా తప్పు దొర్లిందంటే, మనం వాటినుంచి తీయు నిర్ణయములలో, సారాంశమునకు రావడంలో వుంటుందేగాని మరొకలా రాదు. ఈ సందర్భంలోనే లియొనార్డో యిల్లా అన్నారు: "పంచ జ్ఞానేంద్రియములలో యేదో ఒకదానిమూలంగా కలిగినది గానిచో విజ్ఞానము వట్టిదీ, తప్పులతో నిండియున్నదీ కాగలదు."

ప్రాచీన కాలంలో చాలమంది పండితులు వినిన విషయములను విశ్వసించుటేగాని విమర్శ చేసి, పరిశీలన గావించుట అరుదుగా వుండేది. అరిస్టాటిల్ అంతటివాడు కూడా, కోడిపిల్లల

కండ్లను తీసేస్తే, అవి మళ్ళీ కొత్తకండ్లను పెంచుకోనగలవని విశ్వసించేవాడు! అంతేకాని, దీని యాదార్థ్యము నాయన పరిశీలించుటకు పూనుకోలేదు! అరిస్టాటిల్ యింకా కొంత నయమే. ఆయన లోకాన్ని కొంతవరకైనా గమనించేడు. కాని, ప్రాచీన విజ్ఞానులు చాలామంది లోకాన్ని గూర్చి ఆలోచించడమేగాని, దానివైపు క్రీగంటనైనా చూడనక్కర లేదను కొనేవాళ్ళు!

లియోనార్డో యీ కోవకు చెందినవాడు గాడు. కళాకారుల కుండే సహజ కుతూహలంతో అతడు తనచుట్టూ వుండిన సమస్త వస్తు ప్రపంచాన్నీ గమనించేవాడు. మనస్సుతో గావించిన ఆలోచనలను, కల్పనలను ఆయన కండ్లు పరీక్షించి చూచేవి; కండ్లు చూచిన వాటిని ఆయన చేతులు స్పృశించి, పట్టి సరిచూసేవి. అతడు అగ్నిని గురించి కేవలం సిద్ధాంతాల నల్లుతూ వూరుకోలేదు. దీపపు మంటమీద ఆయనొక గాజు బుడ్డి నుంచి పరిశీలించేడు: ఫలితమును గమనించేడు. "ఎక్కడ అగ్ని మండుతూన్నా దానిచుట్టూ వాయుప్రవాహం బైలు దేరుతుంది. ఈ వాయుప్రవాహమే మంటను నిలిపియుంచుతుంది." అని తాను గమనించిన విషయమును గూర్చి వ్రాసేడు.

ప్రాచీన పండితులలో ప్రయోగాల ప్రాముఖ్యతను గ్రహించిన వారి గ్రంథాల నాతడు బహు జాగ్రత్తగా పఠించేడు. ఆయన బల్లమీదనే హెూరో గ్రంథాలున్నాయి. హెూరో

యంత్రశాస్త్ర నిపుణుడు, అలగ్జాండ్రియా నగరవాసి. దేవాలయ కవాటములు వాటంతటవే తెరచుకొనునట్లు చేసే సాధనము నీతడు కనిపెట్టేడు; ఆవిరిచే గిరగిర తిరుగు చక్రాన్ని కూడా ఈతడు నిర్మించేడు. హెరో వ్రాసిన గ్రంథాలు చాల కాలంవరకు మరుగునపడి వుండిపోయేయి. లోకం వాటిని మరిచే పోయింది. కాని, యిప్పుడు లియొనార్డో తిరుగ యెన్నో యంత్రాలను సృష్టించేడు. ఒక పక్షిరూపాన్ని తయారుచేసి, దానిని వేడిగాలితో నింపేడు. ఆయన. అది అటకవానికూ లేచింది. కేవలం ఆటబొమ్మయే గానింకు, యిదే సరాసరిగా బెలూన్ నిర్మాణానికి మార్గం సుగమం చేసింది.

ఆయన మరో యెగిరే సాధనాన్ని నిర్మించడానికి ప్రయత్నించేడు. ఒక యంత్రానికి ప్లానులు వేసేడు. దానికి ఒక గాలిమర అమర్చి వుంటుంది. మర బిగించినప్పుడు యీ యంత్రం గాలిలో పైకిలేస్తుంది. లియొనార్డో కిటికీదగ్గర నిల్చుని గంటలతరబడిని పావురాలు యెగరడం గమనిస్తూండేవాడు. డాబా గోడవంచనే సన్నని పుల్లలవంటి కాళ్ళతో ఊగుతూ నడిచిపోయే పావురాల్ని చూసేవాడు. నడవడంలో కంటె యెగరడంలోనే ఆ పక్షులు నిపుణతగలవి. రెక్కలు రెండు మూడుసార్లు విదల్చి, అవి నేలంటు విడచి గాలిలో లేచిపోతాయి. రెక్కలల్లార్చుతూ, చాతుర్యంగా పల్టీలు కొడుతూ, మొగ్గలు వేస్తూ, యిండ్ల కప్పుల మీదుగా వివిధ గమనరీతులలో యెగురుతాయి. తెడ్లతో నీటిని వెనుకకు త్రోసి, పడవ ముందుకు బోవునట్లుగా

అెక్కలతో గాలిని వెనుకకు త్రోస్తూంటుంది, పావురము. వాలుగాలిలో తేలియాడుతూ, చాచిన రెక్కలమీద నిశ్చలంగా పోతూ పావురం విశ్రమించగలదు!

చౌకు మీదుగా పావురం రెండుసార్లు చక్కర్లుకొట్టింది. అదిగో! ఇండ్లకప్పులమీది గాలికోళ్ళమీదా, దేవాలయ గోపురాలమీదా, శిలువలమీదా, వంతెనలపైనా గిరుక్కున చక్రాలు కొడుతూ, యెల్లాంటి ప్రయత్నమూ అవసరం లేకుండానే దిగిపోతూంది. పర్వతంమీంచి దిగేమనిషిని అతని బరువే క్రిందికి గొనిపోతూన్నట్లుగా, పావురపు బరువే దాన్ని క్రిందికి కొనిపోతుంది. భూమిని సమీపిస్తూన్నప్పుడు మాత్రం ధమ్మని పడిపోకండా రెక్కల నొక్కసారి బాగుగా చాచుతుంది. తేలికగా, లాఘువంగా నేలపై వ్రాలి, తాకిడి లేకండా చేయడానికి ఒక్క మాటు రెక్కలల్లాడించి దిగుతుంది. అది.

తెలివితేటలు లేని పక్షి వాయుయాన విద్యను యింతబాగా యెల్లా అభ్యసించ గలిగింది చెప్మా? మానవుడు తనకున్న తెలివితేటలన్నిటితోనూ యింకా నేలంటువదలలేకండా వుండిపోతూంటే, యీ పిచ్చిపిట్టలు యింతసులభంగా యెల్లా యెగురగలుగుతున్నాయో!

మేడకిటికీనుంచి క్రిందిచప్టామీదికి యెంతదూరంవుందో లియోనార్డోనూపులు అంచనా వేసుకొనేవు. ఇక్కడినుంచి దూకితే క్రిందిచప్టామీదపడి, యెముకలువిరుగుతాయి. శరీ

లాన్ని గాలిలో నిలిపేటందుకుగాని, లేదా పతన వేగాన్ని నిలు వరించేటందుకుగాని మార్గమేదైనా వుందా? అని ఆతడు చాలా ఆలోచించేవాడు. ఆఖరి కాతప్టొక సాధనమును గురించి యోచన చేసేడు. తన నోటు-బుక్కులో దీనిని గూర్చి 'ఎత్తు నుంచి భూమికిదిగే సాధనము' అని వ్రాసేరాయన.

పెరాఛూట్ అని విన్నారుగదూ. ఎత్తునుంచి దిగునప్పుడు గాలిలో ప్రతిఘటనను నిర్మించుకొని, పతన వేగాన్ని తగ్గించేదే, యీ సాధనం. ఆధునిక కాలంలో దీన్ని నిర్మించినా, మూడు శతాబ్దాలకు పూర్వమే దీనికి బీజాలు పడినాయి.

మిగిలిన జనులకంటె, తనకాలముకంటె ముందున్న మహా జనులలో నొకడు, లియోనార్డో-దా-విన్సీ. ఆయన వ్రాత ప్రతులు పన్నెండు పుస్తకాలు చాలాకాలంవరకూ ధూళిలో కప్పబడిపోయి, మిలాన్ నగరంలోని ఒక గ్రంథాలయంలో వుండిపోయినాయి. మిగిలిన పుస్తకాల మధ్యలో, విస్మృతి పథాన బడి వుండిపోయినాయి, అవన్నీ. లియోనార్డో 1519 లో కీర్తిశేషుడైనాడు. 18 వ శతాబ్దపు కడపటి భాగంలోనే ఆయన నోటు బుక్కులు విజ్ఞాన ప్రపంచపు వెలుతురును చూచినాయి.

అవిగో! ఆ పుటలన్నిటిమీదా కలంతో వ్రాయబడిన గీతలు, కోణములు, తలములు, ఘనములు మొదలైనవి అసంఖ్యా కంగా వున్నాయి! వాటిని చూస్తూంటే, వాటి మధ్యనుంచి సజీవమైన ఒక మానవ ముఖాకారం కనబడుతుంది. ఎంతో

మహాజనులు ఒకేమార్గంలోనూ నడుస్తూన్నారు, అనేక దారుల్లోనూ సాగిపోతూన్నారు. కలిసీ, విడిగానూ పోతూన్న యీ మార్గాలన్నీ ఒక్కొక్కపుడు ఆ ప్రక్కకూ, యీ ప్రక్కకూ; క్రిందికీ మీదికీ, మరొకప్పుడు వెనకకూ, యెన్నెన్ని రీతులుగా పోయినా, అన్నీ కలిసిన ఒకే ఒక మార్గం, మానవ మహా ప్రస్థాన పథం మున్ముందునకే అవిచ్ఛిన్నంగా సాగిపోతూ కని పిస్తుంది. శతాబ్దాల పర్యంతం ఒకచోటా, క్షణకాలం అన్ని చోట్లా అంధకారం వ్యాపించవచ్చు. కాని, ఆ మహాంధకారం లోంచి కూడా దివ్యదీప్తులతో మహాజనులు వెలువడుతూనే వుంటారు. ఆతనిని మన భావప్రపంచంలో తప్ప యదార్థ ప్రపంచంలో చూడగలమా? అనిపిస్తూంటుంది కూడాను!

ఉత్తమ గురుడైన లియోనార్డో యేకాకిగానే యెన్నెన్నో గీతలు, తలములు, రంగులు, ఛాయలు, విగ్రహాలు, భావాలు, స్వాప్నికరూపాలు మొదలైన వాటితో క్రిందుమీదులు పడుతూండే క్షణములలో ఆయన కర్మక్షేత్రమైన కర్మాగారంలోనే మన మటువంటి మానవరూపాల్ని చూడగలము! ఈ ప్రపంచ మందలి సమస్త వస్తువులూ, విషయములూ కూడా తమకొక నిర్దిష్ట స్వరూపాన్నియమనీ; సమన్వయాత్మకమైన క్రమంలో తామన్నింటినీ నిబద్ధమొనర్చమనీ; అసదృశమూ, అత్యవసరమూనైన పరంపరలో తమ్ము యిమడ్చమనీ,- ఆయనను చుట్టు ముట్టేవి. ఈ మహాభారమును నిర్వహించగలుగుటకు

గురువూ, బోధ్యాయైన మహాజనుడు మొదట తన్ను దా జయిం చుకోవాలి. తన సృజనాత్మకశక్తి లోకంలో అన్నిటినీ లోంగ దీసుకోగలదు. కాని, తనలోనే పెల్లుబికి వచ్చే ఆవేశాల్నీ, ప్రేరణలనూ లోంగదీసుకోవడమే కష్టాల్లో కన్నిటికీ కష్టమైనది. లోకములన్నియుం గడియలోన జయించినవాడ వింద్రియాలీ కము చిత్తముం గెలువనేరవు...అన్న మహాకవి వాక్యమెంత సత్యము! లోకమునకు మార్గదర్శి కావలసిన వారికి ముఖ్యంగా యిల్లాంటి ఆత్మ సంయమనం యెంతేనా అవసరం.

అంతేగాదు; మహాజనుడు కళాకారుడు కూడాను. ఆతని హస్తం వణుకు నెరుగకూడదు. రూపభావన విస్పష్టమైనది గానూ, సరియైనదిగానూ వుండాలి. అందుకొరకై యే ఆతడు తన్ను తాను శిక్షణలో వుంచుకుంటాడు. ఈ శిక్షణ పరులచే విధించబడినది కానేకాదు. ఆతడు తన శక్తులన్నిటికీ తానే అధి కారి, శాసకుడూను. ఆతని ముఖము ప్రశాంతము, ప్రదీప్తము. దృఢముగా బిగించిన పెదవులను క్రమ్మివేసి చుట్టూ తెల్లని మీసములూ, గడ్డమూ వుండి, ఆయనలోని దృఢనిశ్చయాత్మక బుద్ధినీ, విశాల మానసికశక్తినీ ప్రకటిస్తూన్నాయి. నెరసియున్న ఆయన కనుబొమలు ముడిపడియున్నాయి, కాని క్రోధంచేత మాత్రంగాదు సుమండీ! ఏకైకమైన మనోభావ కేంద్రీకరణ మునే ఆయన భ్రుకుటి సూచిస్తూంది. విశాల ఫాలభాగంక్రింద ఆయన నేత్రద్వయం తీక్ష్ణంగా, సూటిగా చూస్తూన్నాయి.

ఆయనలోనున్న మనస్సు లోకాన్ని పర్యాలోకించుట కీ నేత్రాలే విశదమైన గవాక్షాలని చెప్పాలి. మనస్సు తన హద్దులను, పరిమితులను విస్తృతం గావించుకుంటూ, అనంతమైన యీ విశ్వాన్ని అవలోకించి, పర్యాలోకించుటకు కండ్లు ముఖ్యమైన జ్ఞానేంద్రియముల ప్రాధాన్యతను యెవరూ తొంచెపరచుటకు వీలు లేదుగదా.

ఏడో ప్రకరణం

మానవుడు సముద్రద్వారమును దాటుతాడు.

లియోనార్డో డావించి మహాసముద్రంలో తేలియాడడం యెల్లాగా అని యోచిస్తూండిన కాలంలోనే అప్పటి జనులు జల మహా సముద్రాలను అధిగమించడానికి కృషిచేస్తూ, ఆ కృషిలో నిమగ్నులై వున్నారు.

మానవుడీ భూగోళంమీద అవతరించేక అన్ని ప్రదేశాలను త్రొక్కి-చూసేడు; యెన్నెన్నో చిత్రవిచిత్ర విషయాలను చూసేడు; యెప్పటికప్పుడు నూతన సంగతులను కనుగొంటూనే వచ్చేడు. అన్ని ఋతువుల్లోనూ కూడా మంచు పేరుకొనిపోయి వుండే ఉత్తరధృవప్రాంత భూములనుంచి దక్షిణాన మడగాస్కర్ దీవివరకూ, పడమట జిబ్రాల్టరు లగాయితు తూర్పున సుమత్రా ద్వీపాలవరకూ అనేక దేశాలను, శీతోష్ణ పరిస్థితులను చూచేడు.

కాని, యీ సరిహద్దులమధ్య నున్న సముద్రాలన్నిటినీ మించిన మహా సముద్రాలు మానవుడింకా చూడవలసేవుంది! తాను కాలిడిన దేశాలబైట యింక అంతా జలమేననీ, చుట్టూ మహాజల నిధులచే పరివేష్టించబడి వున్నామనీ అనుకున్నాడు మానవుడు! ఈ భూమినంతనూ చుట్టుముట్టివున్న అగడ్త, మహాసముద్రం యిదేనని అతని వూహ!

ప్రాచీన కాలాన్నుంచీ సముద్రయానం గావిస్తూ వచ్చిన జాతులన్నీ సముద్రాంతర విశేషాల్ని గూర్చి యెన్నెన్నో గాథలను నిర్మించుకుంటూ వచ్చేయి. ఆదిమ కాలంలో సాగరతీర దేశమైన ఫొయినీషియా వాసులు సముద్రయానం గావిస్తూనే వుండేవాళ్లు. మహాకాయుడూ, భీమబలుడూనైన హెర్క్యులీస్‌ను గూర్చిన గాథను మోసుకొని వచ్చినది ఫొయినీషియనులే. మధ్యధరా సముద్రంలో నుంచి మహాసముద్రంలోనికి ప్రవేశించు చోట పర్వత నిర్మితమైన ద్వారమును నిలిపినది, హెర్క్యులిస్ మహాబలుడేనట! ఆ పర్వత ద్వారంమీద "ఇది దాటి ప్రయాణం చేయకుడు!" అని వ్రాసివుందట! ప్రాచీనమైన యీ కట్టుకథను ఫొయినీషియనులనుంచి గ్రీకులు నేర్చుకుని, ఆరబ్బులకు చెప్పేరు. ఈ గాథకు కొద్ది తేడాలతో పాఠాంతరాలుకూడా వున్నాయి. ఒక పాఠం ప్రకారంగా ఆ ద్వారంలో పర్వత స్థంభాలుగాక సాక్షాత్తూ హెర్క్యులీస్ దివ్యుడే శిలా స్థంభ రూపంలో కాపలా కాస్తూంటాడనీ, ఆయన ఒక చేత్తో మహాసముద్ర ద్వారపు తాళంచెవిని పట్టుకొని, రెండో చేతిని మధ్యధరా సముద్రంవైపు జాచి, అరచేతితో 'ఆగండి! ఇంకొక్క అడుగుకూడా ముందుకు రావలదు!' అని సమీపిస్తూన్న ఓడలను హెచ్చరిస్తూంటాడనీ చెపుతారు.

దివ్యుడైన హెర్క్యులిస్ ఆకాశాన్ని మోస్తూ, మహాసముద్ర ద్వార ప్రదేశంలో శిలాస్థంభాల రూపంలో వుంటాడని ప్రాచీనులు వర్ణించినదే యిప్పుడు మనం జిబ్రాల్టర్ జల

సంధి అని అంటున్నాము. ప్రాచీనకాలపు దేశపటాల్లో జిబ్రాల్టరు జలసంధిని మానవులు యీ విధంగా చిత్రించుకున్నారు! నిర్జీవ శిలారూపంలోవున్న మహాకాయుడొకడు చైతన్యరూపుడైన మానవుని సముద్రయానముల నక్కడ నిలిపివేస్తూన్నాడు. తన శక్తి యెంతటిదో మానవునికే తెలియదు! అప్పటి మానవుని కింకనూ ఆత్మవిశ్వాసం అంతగా కలుగలేదు.

క్రీస్తుశకం 14 వ శతాబ్దారంభంలోనే ఇటలీ మహాకవి డాంతే 'డివైన్ కామెడీ' (దివ్యమైన సుఖాంతకావ్యం) అనే గొప్ప గ్రంథం వ్రాసేరు. దానిలో యీ ప్రపంచమొక పెద్ద పర్వతంగా చిత్రించబడింది. అనేక చిన్న గుట్టలమధ్య యీ పర్వతం మహోన్నతంగా లేచి, స్వర్గసీములకు, దేవతలు, మహర్షులు నివసించే స్వర్గలోకాలకు మార్గం చూపుతూంటుందని వ్రాయబడింది. ఈ భూగోళానికి ఆవలిప్రక్క అగాధమైన అంధకారపూరిత బిలము, భూగర్భ కుహరంలోనికంటూ, పాతాళానికంటూ, నరకలోకానికి వ్యాపించి వుంటుంది.

నరకంలో పాపాత్ముల ఆత్మలు తమతమ పాపాలకు శిక్షలననుభవిస్తూ, దుఃఖిస్తూవుంటాయి. వాటికొక్క క్షణమైనా శాంతి యుండదు. అక్కడ మహా ఝంఝూ మారుతాలు యీ పాపుల ఆత్మలను యెండుటాకులనువలె అటునిటు యెగురగొట్టేస్తూంటాయి. మరికొందరు మహానరకాగ్ని జ్వాలల్లో పడి, దగ్ధమైపోకుండానే వేగిపోతూంటారు. వీరు తమతమ పాపాలను బట్టి వివిధ వర్గాలుగా విభజించబడి వుంటారు. అందరికంటెనూ

మహాపాపాత్ములు, దేశద్రోహులు, కృతఘ్నులు భూగోళపు నట్టనడిమి భాగంలో, మంచులో బాధలనొందుతూ బంధితులై వుంటారు. వారెంత అధికపాపాత్ములైతే అంత లోతునవున్న నరకవలయంలో వుంచబడుతూంటారు.

దాంతే కవి ఒడిస్యూస్ * యోధుణ్ణి నరకంలోని ప్రథమ వలయంలోనే వుంచేడు! ఎందువల్లనో తెలుసా? పైన మనం చెప్పుకున్న మహాసముద్రములోనికి, హెర్క్యులిస్ రక్షితమై యున్న పర్వత ద్వారము నతిక్రమించి పోగలననే దుర్వార మహాగర్వం కలిగివున్నందుకే ఒడిస్యూస్ యీ నరక శిక్ష ననుభవించాల్సి వచ్చింది!

"హెర్క్యులిస్ వీరుడు హద్దుల నిల్పినట్టి
నన్నటి యీ జలసంధిని దాటగోరి."

ఒడిస్యూస్ వీరుడు నరకమును చూడాల్సివచ్చింది! దాంతే మహాకవి మానవుని ఆత్మను, మన స్తత్వాన్ని తెలుసుకొన్న వాడు. మానవుని ఆత్మ మహోన్నత్యమును పొందగలదనిన్నీ, అదే కృతఘ్నతా మహాకూపంలోనికి కూలబడిపోగలదనిన్నీ

* గ్రీకులకూ-ట్రోజనులకూ జరిగిన మహాయుద్ధంలో పాల్గొన్న గ్రీకు వీరుడు. ఈ యుద్ధగాథనే హోమర్ మహాకవి 'ఇలియడ్' అనే మహా కావ్యంగా రచించేరు. వాల్మీకిరామాయణం వంటి కావ్యమిది. ట్రోజను యుద్ధానంతరం ఒడిస్యూస్ తన అనుచరులతో పది సంవత్సరాలు సముద్రాలమీద నానావస్థలూ పడి, పరిభ్రమించుతూ చివరకు తన మాతృభూమియైన గ్రీసులోని ఇథాకాకు చేరుకుంటాడు. ఇథాకా దేశాధీశ్వరుడు. ఒడిస్యూస్. ఇదంతా 'ఒడిస్సే' అను మరొక మనోహర కావ్యంగా హోమర్ మహాకవిచేతనే రచించబడింది. అర్జునుని ప్రవాసగాథనుపోలి వుంటుంది గాథ — అనువాదకుడు.

దాంతే కవి గ్రహించేడు. జ్ఞాత ప్రపంచపు హద్దులను దాటి అజ్ఞాన ప్రపంచంలోనికి యీదుకుపోయే మానవ జిజ్ఞాసాశక్తి యొక్క బలాన్నికూడా యీ మహాకవి గుర్తించే యున్నాడు. కాని, దాంతే మహాకవికూడా తనకాలమునకు దాసుడే. మహాకవీ, పండితుడూ, జిజ్ఞాసాపరుడూ ఐనను, విజయకిరీటాన్ని ధరించిన తన మస్తకమును ఆతడు యింకనూ అదృష్ట శక్తులకు వంచియే వున్నవాడు! మానవుని కోరికలకు ఒక పరిమితిగలదనిన్నీ, హెర్క్యులిస్ మూసిన ఆ ద్వారాన్ని మానవుడెన్నడూ తెరువజాలడనిన్నీ దాంతే మహాకవి భావించేవాడు!

ఆయన అట్లు విశ్వసించక యేమి చేయగలడు?

అప్పటిలో నావికులు అట్లాంటిక్ మహాసముద్రమును 'అంధకార సముద్ర'మని పిలిచేవాళ్ళు. అక్కడి నీటిమీద ఆవిరి మేఘాలు లేస్తుంటాయనీ, దట్టమైన పొగమంచువల్ల సూర్యుడే కనబడడనీ, జంఝామారుతములు వీచి మేఘాలను చాపలా చుట్టి అటునిటు విసిరివేస్తాయనీ వాళ్లు చెప్పేవాళ్ళు, నమ్మేవాళ్లు! అక్కడి నీరు చిక్కగా జిగటగా, తారులా వుంటుందనీ దానిలో ఓడలు కదలజాలవనీ, చిక్కుపడిపోతాయనీ కూడ అనుకునేవాళ్లు.

మానవ మేధస్సు దారి చేసుకోలేని, అధిగమించలేని ఆటంకొ లెక్కడైనా వున్నాయా?

ఒకానొకప్పుడు నావికులు ఒక సముద్రంలోనుంచి మరొక సముద్రంలోనికి పోవడానికి భయపడేవారు. ఎర్రసముద్రంనుంచి

అరేబియా సముద్రంలోనికి ప్రవేశించాలంటే సన్నని సింధు శాఖను దాటిపోవాలి. అరబ్బునావికులు ఆ సింధుశాఖను 'బాబ్-ఎల్-మాండెబ్' అని పిలిచేవారు. 'నౌకాభంగద్వారం' అని యీ మాటకు అర్థం. ఐనా అప్పుడు కూడా యీ ద్వారం దాటి వెళ్ళే సాహసులైన అరబ్బునావికులుండేవారు. ముందు యెవరైనా దారి తీస్తే వెనుక వచ్చేవాళ్ళు బోలెడంతమంది! అల్లాగే జిబ్రాల్టర్ జలసంధిని దాటి, అట్లాంటిక్ మహాసముద్రం లోకి ప్రవేసించే సాహసులూ బైలుదేరేరు. హెర్క్యులస్ పరిరక్షిత శిలాద్వారంకూడా మానవునిచే భేదించబడిపోయింది!

అరబ్బు నావికులను ఎర్రసముద్రంలోంచి అరాబియా సముద్రంలోనికి ఆకర్షించినదేది? హిందూదేశంతో వ్యాపారమే. అట్లాంటిక్ మహాసముద్రంలోనికి మానవుణ్ణి ఆకర్షించినదో? ఆఁహా! ఈ సందర్భంలోనూ హిందూదేశమే! హిందూదేశానికి పోయేందుకు కొత్తసముద్రమార్గాన్ని అన్వేషిస్తూన్నారు, యీ నావికులు. పశ్చిమప్రపంచాన్ని ప్రాగ్దేశాలకు చేరకుండా చేయగల శక్తి యేదీ లేదు.

ఐతే, పాతమార్గాలు, అడ్డు త్రోవలు యిప్పుడు యేమైపోయినాయి? అవి వుండనే వున్నాయి. అవి లేకనుగాదు. వర్తక బిడారులు స్థలమార్గాన సిరియా, పాలస్తీనా, మెసపొటేమియా, బాగ్దాదు నగరాలమీదుగా పెర్షియన్ సింధుశాఖ లోనికీ, అక్కణ్ణుంచి అరాబియా సముద్రంమీదుగా హిందూదేశానికీ పోయేవాళ్లు. మరొక సులభమార్గమూ వుండేది.

సముద్రంమీదుగా అలగ్జాండ్రియాకూ, అక్కణ్ణుంచి ఎర్ర సముద్రంలోనుంచి 'నౌకాభంగద్వారం' దాటి హిందూ మహా సముద్రంలోకీ, హిందూ దేశానికీ పోవచ్చు. ఈ సముద్రమార్గాన నిరంతరం ఓడలు అటునిటు పోతూండేవి. ప్రాచీనకాలాన్నుంచీ నీటిమీద ఓడల చాళ్లు స్థిరంగా వుండేవే ఐతే ఆ సముద్రాలన్నీ అసంఖ్యాకములైన ఓడచాళ్ళతో అల్లిబిల్లిగా వుండేవే! సముద్రఫేనంతో ఆచాళ్ళు పూలుపరిచినట్లుగా భాసించేవి!

కాని, ఆ పాతదారులన్నీ కట్టుపడిపోయినాయి. వాటికి కంచె కొట్టేసేరు. ఐతే, సముద్రాలకే కంచెవేసిన ఆ ఘనులెవరు చెప్మా?

2. సముద్రాలకు కంచెవైచిన వారిని గూర్చి

శతాబ్దముల నుంచీ కూడా అలగ్జాండ్రియా ఒక చేతిని పశ్చిమానికీ, రెండో చేతిని ప్రాగ్దిశకూ చాచి వుంచుతూంది. ప్రాక్పశ్చిమాలనుంచి యెడతెగకుండా ఓడలు వచ్చి, అలగ్జాండ్రియా నౌకాశ్రయంలో విడిసి వుంటూండేవి. అటువంటిది యిప్పుడు దశ తిరిగిపోయింది. సముద్రములోనికి కట్టిన గోడ మీద యిప్పుడు గడ్డి మొలిచిపోయివుంది! అలగ్జాండ్రియాలోని గోదాముల్లోనూ, కొట్టముల్లోనూ పక్షులు గూళ్ళు కట్టుకుని సుఖంగా కాపురం చేస్తున్నాయి! ఏమిటి కారణం?

ఓడల తాలూకు పాతపగ్గాలు రేవుల్లో చప్టాలమీద చీకుతూ పడివున్నాయి. రేవుల్లో వేలాది పడవలచే ఆటంకపరుపబడ

కండా పెద్దపెద్ద తిరంగాలు యిప్పుడు విశృంఖలంగా విరుచుకు పడుతూన్నాయి. ఇప్పుడు సముద్రంలో తెరచాపలు అరుదుగా మాత్రమే కనబడుతూన్నాయి. దాదాపు అన్ని దేశాలనుంచీ వచ్చి రేవుల్లో కలుసుకొనీ ఓడలు, జెండాలు, యిప్పటికి చాల కాలంగా అదృశ్యమైపోయినాయి. ఏమిటి యీ మార్పుకి కారణం ?

ఒకప్పుడు మహా సందడిగా, మహా వైభవోపేతంగా వుంజిన అలగ్జాండ్రియా రేవును యే ప్రళయ ఝంఝామారుతమైనా నాశనం చేసిందా ? అబ్బే ! సముద్రం మీది తుపాను కాదు. కాని మానవుడు చేజేతులా తెచ్చుకొన్న తుపానే అలగ్జాండ్రియా పతనానికి కారణం......

క్రీస్తుశకం 1453 వ సంవత్సరమును ఒక్కసారి చూద్దాం, నడవండి. ఆ యేట మహాయుద్ధాలు, మహా ప్రళయాలు సంభవించినాయి.

...మళ్ళా తూర్పుదిశనుంచి, ఆశియానుంచి మూకలు దండెత్తి వస్తూన్నాయి. కాన్‌స్టాంటినోపుల్ వీధులగుండా ముష్కరులైన తురుష్క అశ్వికయోధులు స్వారీచేస్తూన్నారు. బైజాంటైనులపై సుల్తాన్ మొహమ్మద్ విజయం గాంచేడు. విజయోత్సవంలో సుల్తాన్ విందు బల్లమీాద సుప్రసిద్ధులైన శత్రువుల విదళితమస్తకాలు రక్తారుణములై పడి వున్నాయి.

బైజాంటియంనుంచి కాందిశీకులు గుంపులుగా పశ్చిమాభిముఖులై బాటలన్నీ నింపుతూ పోతూన్నారు. తమతో పిల్ల

లనూ, మోయగలిగిన సామానులనూ మోసికొని పోతూ న్నారు. ఇప్పుడు మళ్ళీ గ్రంథనిధులకు ముప్పు దాపురించింది. ఈ బర్బర మూకలనుంచి, మానవుడు యింతవరకూ సంచిత మొనర్చిన జ్ఞానభాండారములను సంరక్షించాల్సిన అవసరం వచ్చింది. పండితులు, విజ్ఞాన ప్రియులు తమ గ్రంథనిధులను బర్బరుల కండ్లబడనీయకుండా దాచడానికి తీసికొండరగా పోతూ న్నారు, దేశంవదలి. చీమల పుట్టను పాడుచేసినప్పుడు గుడ్ల సంచులను మోసికొనిపోవు చీమలవంటివారు, యీ పండితులు.

మళ్ళీ యిప్పుడు గ్రీకు తత్వవేత్తల గ్రంథాలు తల దాచు కొనే తావుకై, ఆశ్రయస్థానానికై యెదురుచూస్తూన్నాయి. ఈ సారి ఇటలీలో వాటికి ఆశ్రయం లభించింది. తురుష్క మూకలు నల్లసముద్రం వెంబడే ఉత్తరానికీ, దక్షిణంగా సిరియా, ఐగుప్తులకూ పురోగమిస్తూనే వున్నాయి.

జినోవా వర్తకులు క్రిమియాలో కఫా అనే దుర్గాన్ని నిర్మించుకొని వుండేవాళ్ళు. దానిచుట్టూ అగాధమైన అగడ్త, చుట్టూ యెత్తైన ప్రాకారాలు, బురుజులు గాని దానిని తురు ష్కులనుంచి రక్షించలేక పోయినాయి. అక్కడి వారందరూ బందీలుగా పట్టుకోబడి, విదేశాల్లో బానిసలుగా విక్రయించ బడ్డారు.

మూడు శతాబ్దములు నల్లసముద్రము నిర్మానుష్యమై పోయింది. తిరిగి 18 వ శతాబ్దంలో అంటే దాదాపు నాలుగు వందలేండ్లకు పిమ్మట రష్యనుల ఓడలు నల్లసముద్రంమీద

ప్రయాణం గావించునప్పుడు, మార్గదర్శులు యెవ్వరూ లేకపో యేరు. నీళ్ళలో మునిగియున్న పర్వతముల చహారా; గాలుల దిశలు మొదలైన వాటి భోగట్టా; వడులు, ప్రవాహాలు గురిం చిన గురుతులు మొదలైనవి అన్నీ చెరిగిపోయినాయి. పట ములు (మ్యాప్‌లు) తిరిగి వ్రాయవలసి వచ్చింది. నౌకలను కర్ణధారులు గుడ్డి వేలుగానే నడిపించాల్సి వచ్చింది. ఎన్నెన్నో నౌకాభంగాలు, ఆస్తి ప్రాణనష్టాలు మూల్యంగా చెల్లించి, తరాల కాలంలో సంపాదించిన సముద్రమార్గ పరిజ్ఞానం అంతా వృథాయైపోయింది. మళ్ళీ యిప్పుడు అంత మూల్యమునూ మానవజాతి చెల్లించి తీరాల్సిందే! పురాణకాలములో గ్రీకు, రషియను నావలు పాంటసు (నల్లసముద్రం) జలాల్ని దున్నుతూ కూడబెట్టిన జ్ఞానం, యెంతో మూల్యమును చెల్లించి సంపా దించినట్టి జ్ఞానం నీళ్ళపాలైపోయింది.

తురుష్కులు నల్లసముద్ర తీరముల వెంబడే ముందుకు త్రోసుకొనిపోతూన్నారు. పడమటి దేశీయులు ప్రాగ్దేశాలకు బోవు మార్గాలు, హిందూదేశానికి వెళ్ళే దారులు బంధించ బడిపోయాయి. తురుష్క అశ్విక యోధులూ, జానిస్సరీలూ (పదాతులు) సిరియాదేశపు సమృద్ధ నగరాలనూ, ఐగుప్తులోని పిరమిడ్లనూ చేరుకున్నారు.

అలగ్జాండ్రియా నగరం నిర్మానుష్యంగా, ప్రశమితంగా విడిచిపెట్టబడింది. అంతకుముందే అక్కడి జీవితపు సందడి చల్ల బడిపోవ నారంభించింది. క్రైస్తవులు మహమ్మదీయులతో

వ్యాపారాదులు చేయరాదని రోమను పోప్ (క్రైస్తవలోక గురు పీఠం) నిషేధమును విధించేడు. ఐగుప్తు సుల్తానులు విమతస్థులు తెచ్చిన సరకులపై పన్నులు హెచ్చించేరు. అలగ్జాండ్రియా పతనానికి యినన్నీ కారణములేయైనను సముద్ర వ్యాపార కేంద్రమైన ఆ నగరంపైన చావుదెబ్బను కొట్టినది ఆట్టోమను తురుష్కులు. భూమిని నిజమైన దైవవిశ్వాసులకును (మహమ్మదీయులు), సముద్రాలను అవిశ్వాసులకును (క్రైస్తవులు) ఆ దేవుడే పంచి యిచ్చేడని తురుష్కులు అకారణంగా చెప్పి యుండలేదు! మహమ్మదీయులు ఓడ తట్టుమీద నున్నప్పటి కంటె గుర్రపుతట్టుమీద వున్నప్పు డెక్కువ ఆత్మవిశ్వాసం గలిగి వుండేవాళ్ళు.

తూర్పు పడమరలను కలుపు మార్గాలన్నీ ఒకటొకటిగా మూయబడిపోయినాయి. కాని, తూర్పు దేశాల సంపదలనుంచి దృష్టిని మళ్ళించుకోడం వర్తకుల కేమంత సులభం కాదుగదా! ఇటలీ రేవు పట్టణాలైన వెనీసు, జినోవాలలో రెండు మహా ప్రవాహాలు, ధన సంపదల ప్రవాహాలు సంగమమయ్యేవి. తూర్పు దేశాలనుంచి వెలలేని రాళ్లు, మంచిముత్యాలు, సుగంధ ద్రవ్యాలు, మజిలినులు మొదలైన సంపదల ప్రవాహమున్నూ, పశ్చిమ దిశనుంచి డ్యూకట్‌లు, ఫ్లోరిన్‌లు, రియల్‌లు మొదలైన బంగారు వెండినాణెముల ప్రవాహమున్నూ; తూర్పునుంచి చిత్రవర్ణశోభితములైన పట్టు పుట్టములు; పశ్చిమాన్నుంచి ప్రకాశవంతమైన ఫ్లోరెన్సు వస్త్రాలు; ఈ ప్రవాహాల కన్నిటికీ

సంగమ స్థానములు వెనీసు, జినోవా రేవు నగరాలు.

ఏటి పొడుగునా విసుగూ విరామం లేకుండా విశ్రాంతి నెరుగని మానవహస్తాలు అంతకంత కధిక నేర్పుతో కృషి సాగి స్తూనే వున్నాయి. నూలువడుకుటకు కదురు పోయి, పడుపు యంత్రం వచ్చింది; కాలితో త్రొక్కేన నేయు కొత్తమగ్గం కని పెట్టేరు. సరకుల ప్రవాహం, స్వర్ణప్రవాహం అంతకంతకు పెద్దవై, అధికతర వేగంతో పరువిడజొచ్చేయి.

ఈ ప్రవాహాలు వున్నట్టుండి ఒకరోజున యింకి, వట్టిపై పోతే యేమి జరుగుతుందని జనుల మనములలో సంశయాలు కలుగ నారంభించినాయి. మధ్యధరా సముద్రతీర నగరాల్లో వ్యాపారం మందగించవచ్చు; కర్మాగారాలు ఆగిపోయి, వేలగొలది నిపుణ కార్మికులు, వారి సహాయులు నిర్వ్యాపారులు కావచ్చు. అప్పుడు బజారులు, సంతలు నిర్మానుష్యంగా వుంటాయి. అంతకుముందు యుగంలో రాజులు వలెనే యిప్పుడు మహా ధనికులూ, అత్యధిక శక్తివంతులూ నైన వణిక్ప్రభువులున్నూ ప్రకాశహీనులై, పతనమవుతారు.

వణిక్ప్రభువుల దివ్యభవనాలలో సంచితములై యున్న పురా తన శిల్పఖండాలు, వర్ణచిత్రాలు, అపురూప గ్రంథాలు మొద లైనవన్నీ దురాశాపరులైన పాతవస్తు వ్యాపారుల చేతుల్లోకి వెళ్ళిపోతాయి. గొప్పచిత్రములు, నగిషీపనిచేసిన బంగారు పాన పాత్రలు, వెనీసునగరపు స్ఫటికపాత్రములు, అపురూపమైన ప్రాతప్రతులు మొదలైనవన్నీ వృకోదరులైన యీ వ్యాపారుల

చేతుల్లో పడతాయి. ప్రభుత్వబొక్కసంకూడా నట్టిదైపోతుంది. పన్నులు, విదేశసుంకాల వల్లా వచ్చే రాబడిచే నింపబడేదే కాదూ, ప్రభుత్వ బొక్కసం?

అందుచేత కిరీటధారులైన రాజులూ, కిరీటములు ధరించని వణిక్పుంగవులూ ధనార్జనకూ, తూర్పుదేశాల సంపదలను దరి చేరుటకు ఉపాయాంతరాలను అన్వేషించ నారంభించేరు. ఓడలను సజ్జితమొనర్చి, నౌకాధిపత్యమును తగిన కుశలుర కప్పగించి సముద్రాంతరాలకు పంపేవారు. ఓడల కధిపతులైన కప్తానులతో యిల్లా చెప్పేవాళ్ళు:

"తూర్పు దేశాలకు నూతన మార్గాల నన్వేషించండి! తీరముల వెంబడే పోయిగాని, సరాసరి మహాసముద్రంలోనికే ఓడను పోనిచ్చిగాని చూడండి. తుపానులే రానీ, జలస్థంభాలే అడ్డురానీ, అంధకారమయమైన కారు సముద్రంలోనికే గానీ, భగ్గున మండే భూమధ్యరేఖా మండలానికేగానీ, నరకద్వారంలోనికేగానీ, మరెల్లాంటి కఠినతర పరిస్థితుల్లోనికిగానీ, మీ నౌకలను పోనియ్యండి. గమ్యం దొరికేవరకూ ముందుకే, ముమ్ముందునకే పోయి, అన్వేషణ సాగించండి!"

సరే, యజమానుల ఆజ్ఞలు శిరసావహించి, విశాల సాగరముల మీదకు నావికులు తమ ఓడలలో బైలుదేరేరు.

తుపానులు వచ్చి యెన్నో ఓడలు వినష్టమైపోయినాయి. అయిపూ ఆనవాలూ లేకండా జనం నశించిపోయేవారు. అసం

ఖ్యాక స్త్రీలు భర్తలను గోల్పోయి, విధవరాండ్రై దుఃఖ సూచక వస్త్రాలను ధరించి, శోకదేవతలవలె తయారయేవాళ్లు. కాని, యింకా యింకా ఓడలు అదనపు సాధనసామగ్రితో సహా సాగర గర్భంలోనికి పంపబడుతూనే వున్నాయి! రాజులు తమ కిరీటములనూ, రత్నాభరణములనూ వణిక్ప్రభువులు తమ కడపటి ఆస్తి పాస్తులనూకూడా కుదువబెట్టి, క్రొత్తనౌకా దళాలను మార్గాంతరాన్వేషణకై పంపుతూనే వున్నారు.

అందరికీ సముద్రంమీదికి బోవాలని తహతహగానే ఉండేది. కుర్రాళ్ళు యిళ్ళనుంచి పరుగెత్తిపోయి, ఓడల్లో సరకుల మధ్య దాగుకొని, తమ ఆశలు సఫలమయే ఆ స్వాప్నిక భూమికిపోవ నారాటపడేవాళ్లు. ఓడ తర్వాత ఓడ అంధకార సముద్రం మీదికి జిబ్రాల్టరు జలసంధిని దాటి, హెర్క్యులస్ స్థంభాలను దాటి వెళ్లిపోతూనే వుంది.

అట్లాంటిక్ మహాసముద్రానికి వెనీస్, జినోవానగరముల కంటె సమీపస్థములైన దేశాల రేవు నగరాలూ వున్నాయి. ఈ రేవు నగరాల్లోకూడా జనులు సముద్ర మార్గాన్వేషణలో ఆసక్తి చూపనారంభించేరు. జనులను మహాసముద్రం రారమ్మని ఆహ్వానిస్తూన్నట్లు కనబడుతూంది. పచ్చబొట్లు పొడిచిన శరీరాలుగల జనులను మోసికొని దోనెలు కొట్టుకొనివచ్చి, అజోర్ దీవులమీదకి చేరుకునేవి. సరంగులు నీళ్ళల్లోంచి, చక్కని నగిషీపని చేసిన కొయ్యముక్కలను తీసేవాళ్ళు. అవి యినుము లేకండానే చెక్కబడినట్లు, అతి నిపుణంగా చెక్కబడి

నట్లు తెలుస్తూనేవుంది. ఏవేవో పేర్లు తెలియని వృక్షాల తాలూకు పెద్దపెద్ద మ్రానులను జలప్రవాహములు తీరాలకు గెంటుతూండేవి. వాటిలో కొన్ని దోనెలుగా తొలుపబడినవీ వుండేవి. అసీమితమైన యీ మహాసముద్రానికి కూడ ఆవల యేదోతీరం వుండే వుండాలి!

మహాసముద్రాని కవ్వలనున్న ఆ అజ్ఞాతతీరంనుంచి నావికులు తమ దృష్టిని మరల్చుకోలేక పోయేవాళ్ళు. ఈ జలవ్యాప్తికి ఆవలనున్న యేదో అదృశ్యశక్తి యీ జనులను ఆకర్షించేది. వారిని సాహసకార్యాలకు పురిగొల్పేది! ఈ సాగరముననావలి తీరాన్నే వీరికి హిందూదేశపు దేవాలయాలు; చీనాదేశపు స్వర్ణప్రాసాదాలూ భావవీధిలో గబగబా తిరిగిపోయేవి.

హెర్క్యులిస్ రక్షితమైన ఆ ద్వారం దాటి, మహాసముద్ర జలాల్లోకి యీ రీతిగా దండ్లు దండ్లుగా నౌకలు నిర్గమించుతూనే వున్నాయి.

3. మూడు అగ్రాలు

జిబ్రాల్టర్‌నుదాటి కొన్ని ఓడలు కుడివైపుగా, మరికొన్ని ఎడమవైపుగా, యింకా కొన్ని సరాసరియెదురుగా పోతూన్నాయి.

జినోవా ఓడలు కుడివైపుగా, యూరోపు తీరాన్ననుసరించి పోయేవి. అవి ఆంట్వెర్పు రేవువరకూ ఉత్తర భూములకుపోయి, అక్కడి బజారుల్లో తమ సరకులను విక్రయించుకుని, జయప్రదంగా యింటికి మరలి వచ్చేవి.

రెండు జినోవా ఓడల్లో దోరియా, వివాల్డో సోదరులు సరాసరి మహాసముద్రంలోకి పోయేరు. హిందూదేశాన్ని చేరగలమని వారి యాశ. కాని అంధకార సముద్రం వాళ్ళనీ, వాళ్ళ ఓడల్నీ, నావికుల్నీ కూడా పొట్టను పెట్టుకుంది.

ఇక పోర్చుగీజులు మెడమకు తిరిగేరు. వారి మార్గం కొంత వరకు భద్రంగానే వుండేది. ఆఫ్రికా ఖండపు పడమటితీర రేఖననుసరిస్తూ, బొజోదోర్ అగ్రంవరకూ వెళ్ళేయి, పోర్చుగీజు నౌకలు. ఇక్కడ తుపానులు భయంకరంగా వుంటాయి. భయభీతులై వారక్కడ ఆగిపోయేరు. సముద్రం వారిని బెదిరిస్తూన్నట్లనిపించింది. "ఆఁహాఁ ! ఇంక ముందుకి వెళ్ళవద్దు !" అందుచే పోర్చుగీజువారా అగ్రానికి 'వద్దు !' అగ్రమని (కేప్‌నో) నామకరణం చేసేరు.

ఇంకాముందుకు త్రోసికొనిపోవడం వారికి ఉపయుక్తమా ? కాదా ? "ఇంక ముందుకు దక్షిణాభిముఖంగా బోవడం అసాధ్యము. అక్కడ చాల వేడిగా వుండి, జీవితం దుర్భరమైపోతుంది. అక్కడ మొక్కలుగాని, జంతువులుగాని లేవు !" అని టోలమీ కాలాన్నుంచీ పండితులు, విజ్ఞానులూ ప్రకటించేవాళ్ళు. ఇంకా దక్షిణంగా వెడితే ఆఫ్రికాతీరం గోడలా లేచి మార్గమునడ్డగించి, దక్షిణ ధృవంవరకూ వ్యాపించివుంటుందనీ, ఆ మార్గాన హిందూదేశానికి వెళ్ళడం అసాధ్యమనీ వారు వెల్లడించేరు. హిందూదేశానికి వెళ్ళలేకపోతే యిక యీ ప్రయాణానికి ఫలమేమిటి? ఆఫ్రికాను కనిపెట్టి వెల్లడించడానికి ప్రయత్నించడంలో

యిక అర్ధమేలేదు. ఆఫ్రికా అంటే మరేమీగాదు. తూర్పు దేశాలకు, హిందూదేశానికి పోనీయకుండా పాశ్చాత్యుల మార్గంలో అవరోధంగా నిలబడినట్టి వ్యర్థ నిరర్థక భూఖండం మాత్రమేనని ఆనాటి పండితులు చెప్పేవాళ్లు.

ఏదేమైనప్పటికీ కొందరు సాహసులు 'లేదు' అగ్రమును దాటి ముందుకు పోయిరి. దానితో 'లేదు' అగ్రమే 'సరే!' అన్నట్లయింది!

వారు దక్షిణదిశగా వెళ్ళి, అత్యుష్ణప్రదేశమైన భూమధ్య రేఖాప్రాంతాన్ని చూచి, టోలమీ చెప్పింది పొరబాటని తెలుసుకున్నారు.

భూమధ్యరేఖాప్రాంత విచిత్రాలను గూర్చి పోర్చుగీజువాళ్లు పరిహాసంగా అనేవారట: 'టోలమీ మహారాజా అనుమతి తోనే యిదంతా మీతో మనవిచేస్తున్నాము. ఏ దేశములు నిర్మానుష్యమైన యెడారులని ఆయన చెప్పేరో వాటిల్లోనే వేలకొలదీ నల్లజాతుల మనుష్యులు నివసిస్తూన్నారు; ఆ ప్రదే శాల్లో చెట్లు మహాద్భుత పరిమాణాలకు పెరుగుతాయి!"

దేశపటములమీద మరొక కొత్తపేరు కనబడజొచ్చింది. అదే కేప్ వెర్డీ, దీనికి అర్థం 'పచ్చని అగ్రము' అని. టోలమీ పండితుని కథనం ప్రకారం యెక్కడ అంతా కూడా నిర్జీవమైన యెడారిగా, పసిమిరంగుగా వుంటుందని భావించేరో అక్కడ సమస్తమూ కూడా, భూమీ చెట్లూ కూడా పచ్చగానే

వున్నాయి! ఈ పచ్చని అరణ్యమధ్యంనుంచి నూతనాగంతుకుల వైపు యేనుగులు చూస్తూండేవి. ఏనుగుల చర్మము చెట్ల బెరడువలె మోటుగనూ, వాటి చెవులు పెద్ద ఆకులవలె విశాలములుగనూ వుండేవి.

కొంచెం కొంచెంగా ధైర్యం తెచ్చుకుంటూ నావికులు ముందుకు సాగుతూనే వున్నారు. ఆనవాళ్లుగా తీరం పొడుగునా అక్కడక్కడ రాతిస్థంభాల్ని నిలువుతూ వాళ్ళు ముందుకు పోతూన్నారు. ఆ రాతి స్థంభాలమీద పోర్చుగీజు రాజలాంఛనాల్ని చెక్కి పెట్టేవాళ్లు. తాము వెళ్ళిన ప్రదేశాలను దేశపటాలమీద శిలువ, జెండాలతో గుర్తు పెడుతూండేవాళ్లు.

మైలు తరువాత మైలుగా యీ శిలువ - జెండాలు దక్షిణానికి జరుగుతూన్నాయి. ఒకదగ్గర హఠాత్తుగా ఆఫ్రికాతీర రేఖ తూర్పుగా తిరిగింది. కాని, అక్కడికి దక్షిణధృవం యింకా కొన్ని వేలమైళ్ళు దూరంవుంది! ఇక్కడనుంచి ఆఫ్రికాను చుట్టుతిరిగి వెడితే చాలు; హిందూదేశానికి పోవచ్చును. వాళ్లు చేయాల్సిన దింతే. కాని, అదేమంత సులభంకాదు. వ్యతిరేక పవనాలనూ, తుపానులనూ యెన్నింటినో వాళు యెదుర్కొంటూ ప్రయాణం చేయాల్సి వుంటుంది.

ఇంకా ముందుకు పోయిన ఒక పోర్చుగీజు నౌకాదళం దేశపటంమీద యింకో అగ్రముకు కూడా గుర్తుపెట్టేరు. దానికి వాళ్ళు 'తుపాను అగ్రము' అని పేరు పెట్టేరు. ఇదివరలో గుర్తిం

చిన వాటన్నిటికంటెనూ దక్షిణంగా వుందిది. కాని, వారు కూడా అది దాటి ముందుకు బోవ ఇష్టపడలేదు. వారు అక్కడి నుంచి తిరిగి వెనక్కి పోయేముందు ఆ నౌకాదళ నాయకుడు బార్థొలోమ్యూ దియాజ్, అక్కడ తాము నిలిపిన స్మారక శిలాస్తంభమునకు జేరగిలబడి, చాలసేపు ఆలోచనాధీన మనస్కుడై ఉండిపోయేడు. పోర్చుగీజు రాజలాంఛనములను చెక్కిన ఆ శిలాస్తంభమును వదలిపెట్టిపోవడమంటే యెవరో ఆత్మబంధువును వదలిబోతూన్నట్లనిపించిందాతనికి. అక్కడి నుంచి తూర్పుదిశకు, హిందూదేశ తీరములకు తన ఓడను నడుపక, వెనుకకు తిరిగి పోవాల్సివస్తూందేయని ఆతని విచారం.

ఈ అగ్రమునకు 'తుపాను అగ్రం' అనే పేరును తొలగించి 'సదాశా అగ్రం' (కేప్ ఆఫ్ గుడ్ హోప్) అను పేరు బెట్టమని పోర్చుగీజు రాజు ఆజ్ఞాపించేడు. ఇంక యిప్పుడీ అగ్రం తమ పురోగమన మార్గంలో ఆటంకంగా నిలవదని వారు భావించజొచ్చేరు.

సంవత్సరాలు గడుస్తూన్నాయి. మానవుని ఆశలు ఫలోన్ముఖములయే తరుణం యేతెంచింది. వాస్కో-డ-గామా అధిపత్యాన ఒక నౌకాదళం ఆఫ్రికాను చుట్టుతిరిగి, యెదురు గాలులనూ, బలమైన ప్రవాహాలనూ యెదుర్కొంటూ తూర్పు దిశగా ప్రయాణం సాగించింది. ఎట్టకేలకు నావికులు దిగ్మండలంమీద తీరరేఖను, పర్వతశ్రేణులను చూచినపుడు వారి సంతోషానికి హద్దులే లేకపోయినాయి. అదే మలబారు తీరం,

హిందూదేశములోనిది! తరువాత అనతికాలంలోనే పోర్చుగీజు ఓడలు హిందూదేశపు ఓడరేవు 'కలకత్తా' లో * లంగరు దించినవి. ఈ ప్రయాణమునుగూర్చి వాస్కో ద గామా అనుయాయులలో ఒకరు యిల్లా వ్రాసేడు.

"1497 లో పోర్చుగీసురాజు ఎమ్మాన్యుయల్ నాలుగు ఓడలను సంసిద్ధం చేసి, హిందూదేశము నన్వేషించడానికిన్ని, సుగంధ ద్రవ్యములను దెచ్చుటకును పంపేరు. ఈ నౌకాదళానికి అధిపతి వాస్కో-ద-గామా. 1497 జూలై 8 వ తేదీ ఆదివారం రోజున మేము లంగరుల నెత్తుకొని, రాస్టెల్లో నగరంనుంచి బైలుదేరేము. పరమప్రభుని పేరున బైలుదేరిన మా యాత్ర జయప్రదమగుగాక! అని ఈశ్వరునికి ప్రార్థనలు సల్పి బైలుదేరిన మేము 1498 మే 17 న తిరిగి భూదర్శనము గావించేము. కాలికట్టు రేవుపట్టణమునకు మా ఓడలు చేరినాయి. మా అధిపతి మాలో నొకణ్ణి పట్టణంలోనికి పంపించేడు. అక్కడివారు మామనిషి చెప్పేది తెలియక, ట్యూనిస్ దేశీయులైన యిద్దరు మూరుల దగ్గరకు ఆతనిని తీసికొని వెళ్ళేరు. ఆ మూరులకు జినోవాభాష, కాస్టిలియన్ భాష కూడా వచ్చును. వారు మాట్లాడిన మొదటిమాట లేవంటే, "నిన్ను యిక్కడికి యే పిశాచాలు తీసికొనివచ్చేయి?" అని. కాని, ఆ తరువాత వారా

---

* ఈ రేవు 'కాలికట్టు' గాని 'కలకత్తా' కాదు. వీటి పేర్లలోని సామ్యమునుబట్టి విదేశీయులు పొరబడిరి. దీని అసలు పేరు 'కొయికోడు'. మలబారులో యిక్కడే ప్రప్రథమంలో వారు దిగింది—అనువాదకుడు.

కవిని స్వదేశాన్నుంచి యింతదూరం రా గారణమేమని అడిగేరు. అతడుకూడా 'సుగంధద్రవ్యములకోస' మని జవాబుచెప్పేడు.

"కాలికట్ రాజుగారు మా నౌకాదళాధిపతి వాస్కో-డ-గామాకు దర్శన మిచ్చేరు. అతి సుందరమైన సింహాసనంమీద, హంసతూలికా తల్పములపై కూర్చుని వున్నారు, రాజుగారు. మా రాజునకొక లేఖను తాటియాకుమీద వ్రాయించేరు, ఆయన. 'మీ దేశపు కులీనవంశజుడైన వాస్కో-డ-గామా మా దేశమునకు వచ్చినందులకు చాల సంతసించితిమి. మా దేశంలో దాల్చిన చెక్క, లవంగములు, మిరియములు, అల్లం మొదలైనవన్నీ పుష్కలంగా వున్నాయి. వజ్రములు, వైడూర్యములు మొదలైన వెలగల రాళ్లుకూడా సమృద్ధములుగా నున్నాయి. వాటికి మారుగా మీ నుంచి వెండిబంగారములు, ముత్యములు, తెలుపుగుడ్డ కావాలి, మాకు.'

"1498 ఆగష్టు 29 ని మేము వచ్చిన పనులు పూర్తిచేసుకుని, స్వదేశాభిముఖులమై అధిపతి ఆజ్ఞానుసారంగా బైలుదేరేము. మేము సాధించిన దానితో సంతుష్టులమై స్వదేశానికి పోతూన్నందుకు సంతోషముతో వుంటిమి. ప్రాక్పశ్చిమ దేశాలన్నిటిలోనూ, పోర్చుగల్ మొదలైన దేశాల్లో జనులు కోరియాడుచుండు సుగంధద్రవ్యాలన్నిటినీ కాలికట్‌నుంచి మాతో తీసికొని పోతూన్నాము. గాలి ఆడకపోవడంవల్ల సముద్రంమీదనే మూడు మాసాలు గడపవలసివచ్చింది. పైగా వ్యతిరేకపవనాలు

కూడా మాకు అవరోధం కలిగించినాయి. తిరుగుప్రయాణంలో మా నావికులందరూ తీవ్రంగా జబ్బుపడ్డారు. మా యిగుళ్ళు బాగా వాచి, ఉబ్బిపోయి, పళ్ళను కప్పివైచి, నోరంతా ఆక్ర మించేయి. మేమెవ్వరమూ ఆహారమునే నోట బెట్టుకోనజాల కుంటిమి...

"మా తిరుగుప్రయాణంలో ముప్పదిమంది చనిపోయేరు. జైలుదేరడానికి పూర్వం ముప్పది మంది చనిపోయేరు. ఆఖరుకి ఓడమీద పనిచేయడానికి తగిన స్థితిలో వున్న వాళ్ళు ఆరేడు గురు మాత్రమే మిగిలేరు; వాళ్ళయినా బాగున్నారని చెప్ప లేము...అన్ని ఓడలకూ కావలసిన జనం లేరాయిరి..."

ఈ కథనం హఠాత్తుగా యిక్కడ ఆగిపోయింది. అందువల్ల యీ లేఖకుడు కూడ తన జన్మభూమినుంచి బహు దూరంలో యెక్కడో చనిపోయి వుంటాడని ఊహించవచ్చును.

పోర్చుగీజులు హిందూదేశానికి సముద్రమార్గాన్ని కను గొన్నారు. కాని, బహు విశాలమైన అట్లాంటిక్ మహాసము ద్రాన్ని దాటినవాళ్ళు మరొకరు. పోర్చుగీజు నౌకలు మెల్లగా ఆఫ్రికా ఖండాన్ని చుట్టి ప్రయాణంచేస్తూంటే, మరొక ప్రక్క స్పెయిన్, ఇంగ్లీషు దేశీయులు పశ్చిమాభిముఖంగా తమ నౌక లను పంపుతూన్నారు. భయంకరమైన అంధకార సముద్రం గుండా ప్రయాణం చేస్తూన్నప్పుడు వారు, తాము సరాసరిగా హిందూదేశానికే పోతూన్నామను కొంటూండేవారు!

నౌకా దళాధిపతులు తమ ఓడలమీాదికి అనుభవజ్ఞులూ, వయోధికులూ ఐన నావికులను జినోవా, వెనీసు నగరముల నుంచి తీసుకుంటూండేవాళ్ళు. మహాసముద్రాలను జయించా ల్సినవాళ్ళకి తగిన శిక్షణ నిచ్చేస్థలం మధ్యధరా సముద్రమే. క్రిస్టాఫర్ కొలంబస్ అనే జినోవా నావికుడు స్పెయిన్ దేశానికి వెళ్ళి, కాస్టిల్లీ, లియోన్ నగరముల కధిపతియైన రాజును సందర్శించేడు. అల్లాగే వెనీసు నావికుడైన గియోవన్నీ కబోటో యింగ్లాండుకుపోయి, బ్రిస్టల్ నగరంలో ఓడలకంపెనీ స్థాపిం చేడు. స్పెయిన్‌రాజు కొలువులో కొలంబస్, అడ్మిరల్ దోన్ క్రిస్టోబల్ కొలోన్ అయేడు. ఇంగ్లాండులో కబోటో తన్ను మిస్టర్ జాన్ కాభొట్ అని పిలుచుకోనేవాడు.

వీరిలో ఒకడు మహాసముద్రాన్ని తరించి, పడమటి ఇండియా దీవుల వరకూ పోయేడు. ఆ తరువాత కొద్దియేండ్లలోనే రెండో వాడు ఉత్తర అమెరికాను కనుగొన్నాడు. మానవజాతి యీ రెండు తేదీలను చిరకాలం జ్ఞాపకం ఉంచుకొంటూాను. ఈ మార్గ దర్శకుల వెనువెంటనే యితరజను లనేకులు కొత్తప్రపంచానికి ధారావాహికంగా వెళ్ళేరు.

4. మహాబలు డొక నూతన ఖండాన్ని కనుగొంటాడు

మహాబలుడైన మానవుడొక పెద్ద అంగవేసేడు. అతని పాదం అమెరికా సమీాపమందున్న పడమటి ఇండియాదీవుల్లో పడింది. ఒక దీవినుంచి యింకో దీవికి అంగలువేస్తూ, యీ

మహాబలుడు అమెరికాఖండం చేరుకున్నాడు. తీరం వెంబడి నడుస్తూ, అరణ్యములు, పచ్చిక మైదానములతో నిండిన మహా విశాలభూఖండాన్ని గాంచి సంతుష్టుడయ్యేడు. అతని ముందు కొత్తప్రపంచం వుంది. తాను చూచిన పాతప్రపంచం కంటె యిది అన్నివిధములా విభిన్నమైనట్టిది!

ఇక్కడ మహానదులు మెలికలుతిరుగుతూ ఆదిత్యాంశు సమీరదుర్గమ మహోగ్రారణ్య ప్రదేశాలలో ప్రవహిస్తూ న్నాయి. మహావృక్షముల మొదళ్ళూ, ఆకు జొంపములూచే ఏర్పడిన సొరంగములగుండా నదీ జలములు పొంగులు వారుతూ చుట్టుకొని పోతూన్నాయి. మహోన్నత వృక్షపంక్తులపై సన్నని లతలు, పసరిక నాచుతీగెలు జాలకులవలె వ్రేలాడుతూ అలంకరిస్తూన్నాయి. దట్టమైన ఆ ఉష్ణమండలారణ్యములు నదిని తమ కౌగిటిలో నలిపేస్తూన్నాయి. కాని, ఆఖరికి నదే జయం గాంచింది. అరణ్య ప్రాంతాన్నంతనీ నీటితో ముంచి జలమయం గావించేసింది. శతాబ్దాల వయసుగల మహావృక్షాలు కూడా కూకటివ్రేళ్ళతో సహా పెల్లగించబడి, పూతికపుల్లలవలె అటునిటు ఖేలనగా విసరివేయబడినవి, నదీజలములచే!

నదీ ముఖద్వారం అక్కడికింకా వందలకొలది మైళ్లుంది. కాని, సముద్రపు పాటుపోటులు యింత దూరంవరకూ వ్యాపిస్తూన్నాయి. సముద్రం చాల దూరంవరకూ నదిలోనికి తన కెరటాల్ని పంపుతూంది. కాని, నదికూడా సముద్రుని అప్పు ఆశ్లేబెట్టుకోలేదు. నదీముఖద్వారంనుంచి చాల దూరంవరకూ

సముద్రంలో కూడా నదీప్రవాహం తగులుతూనే వుంటుంది. తీరానికి రానక్కర లేకుండానే నౌకలు సముద్రంలోనే యీ నదుల మంచినీటిని పీపాల్లోకి పట్టుకోవచ్చును !

ఈ కొత్త ఖండపు ఉత్తరభాగంలో చాలా పెద్ద సరస్సులున్నాయి. అవి రాక్షస కంకాళాల్లా వున్నాయి. ప్రపంచంలో కల్లా పెద్దదైన జలపాతం ఒకటి మేఘనిర్ఘోషంతో యీ సరస్సుల్లోనే పడుతూంటుంది.

మహాబలుడు యీ నూతన ప్రదేశాల్లో సంచరించేడు.

మేఘమండలాన్ని దాటిన పర్వతశ్రేణులు; మహోన్నతములైన ఓకువృక్షాలకు నాలుగింతలున్న వృక్షజాతులు యీ పర్వతశ్రేణులమీద, చరియలపైన పెరుగుతూన్నాయి. వేల సంవత్సరముల వయస్సుగల మహావృక్షము లెన్నో అక్కడ వున్నాయి.

మహాబలుడు యింకా ముందుకు పోయేడు. రాకాసి నాగలితో దున్నిన చాలువలె కనిపించే కొండ కనుమదగ్గరకు వచ్చేడు. పైనుంచి చూస్తే కనుమక్రిందికి ఒక మైలు లోతుంది. కనుమలోనుంచి ప్రవహిస్తూన్న నదీప్రవాహం నీకు కనబడడమే కష్టం !

మహాబలుడు వేస్తూన్న ప్రతి అడుగుకూ బెదిరిపోయి, యెగురుతూన్న పక్షులు ఆకాశాన్ని కప్పివేస్తూన్నాయి. వాటి నంతవరకూ మానవమాత్రుడు బెదిరించనే లేదు. పెద్దపెద్ద మూపురాలుగల బైసనులు అతని చుట్టూ మూగుతూంటే, కర్రలు, రాళ్ళతో వాటిని తరుమవలసి వుండేది !

మహాబలుడైన మానవుడు ముందుముందుకే మున్ముందుకే పోయి, యీ నూతన ఖండాన్నికూడా స్వాధీనం గావించుకొంటూ న్నాడు.

5. కనుగొన్నందుకు మూల్యం

మనం 'మహాబలుడు' అంటున్నాము. కాని, యీ యేక వచనప్రయోగంవల్ల ఒక్క వ్యక్తి అనుకోకండిసుమా! దీనికి అర్థం మానవసంఘం అంతాననే. మనం వెనుకతిరిగి గత చరిత్రలోనికి పారజూచినట్లైతే కనబడే దేమిటి? అరణ్యాల్లోనూ మైదానాల్లోనూ, పర్వతగుహల్లో యెందరెందరో మహా సాహసులూ, ధైర్యశాలురూ, మేధావంతులూ, ఉపాయశాలురూ యైన మానవుల సమూహాలు చెదురు చెదురుగా వుండడం చూస్తాం.

చరిత్రకందని ప్రాచీనజాతుల విషయం అల్లా వుంచండి. ప్రాచీన గ్రీకుల నటుంచండి. కేవలం యిటీవల వారని చెప్ప దగిన వారిలో కూడా యెందరో మహాపురుషులు కనబడతారు. అడుగో! గొంజాలో పైజ్జారో! అతడు దక్షిణ అమెరికాలోని ఆండిస్ పర్వతాల మీద, హిమాచ్ఛాదిత శృంగములమీదకు తన బృందమును నడిపించుకు పోతూన్నాడు. అంతా మంచు మయం. మంచుమెట్లనే మెల్లగా యెక్కుతూ పోవాలి, వారు. కాని, వాళ్లు వెనుదీయకండా ముందుకు సాగుతూనేవున్నారు. తూలి పడిపోకండా చేతులు బారజాచి, తూకం నిలుపుకుంటూ

నడుస్తూన్నారు. మహోన్నతమైన ఆ ప్రదేశాల్లో వాతావరణం అతి పల్చగా వుంటుంది. ఊపిరిపీల్చడమే కష్టం! ప్రాణులు ఉక్కిరి బిక్కిరై పోయి, ప్రాణవాయు ప్రసారం లేక రక్తప్రవాహం నిలిచిపోతుంది; బలం క్షీణించి, స్మృతితప్పిపడి, చనిపోతారు. పైజారో తన అనుచరులొక్కరొక్కరుగా స్మృతి విహీనులై పడిపోవడం చూస్తూనే వున్నాడు.....

మరొక దృశ్యం ... క్వెసాడా అడుగో! దక్షిణ అమెరికా లోని గహనారణ్యాలలోంచి అతను తన బృందంతో దారి చేసు కుంటూ సాగిపోతూన్నాడు. అడుగడుగునా వారు అల్లిబిల్లిగా అల్లుకొన్న తీగెలు తగుల్కొని, కాలుజారి క్రిందపడిపోతూ న్నారు; పైన క్రిక్కిరిసివున్న కొమ్మరెమ్మలు, ఆకులలములు వాళ్ళని ఊపిరాడనీకండా ఉక్కిరి బిక్కిరి చేసేస్తూన్నాయి; రాత్రింబగళ్ళు వారిని విషసర్పాలూ, సాలీళ్ళూ, కందిరీగలూ మృగాలూ ముట్టడిస్తూనే వున్నాయి; ఇక చీమలు, దోమలు, విషకీటకాలూ పెట్టేబాధ చెప్పనే అక్కరలేదు! ప్రతి ముంద డుగూ అమానుషశ్రమనూ, బాధనూ కలిగిస్తూనే వున్నాయి. వీటికితోడు చెట్లద్రూకుల్లోంచి దారిని నరుక్కుంటూ పోవా ల్సిందే!

మహా పర్వతశ్రేణులు, గహనారణ్య సీమలు, — వీటితో పోలిస్తే యీ మానవులు యెంతఅల్పంగా కనిపిస్తారు! పర్వతాల ప్రక్కగా, మహావృక్షాల క్రిందుగా నడిచిపోతూంటే మానవుని అల్పత్వం, వామన అవతారం మనోగోచరమవుతుంది. కాని,

యీ వామనులే యెంతటి బ్రహ్మాండమైన బలాన్నీ దారుఢ్యాన్నీ ప్రదర్శిస్తూన్నారు! తాము సాధించదలచిన పనిని పూర్తిచేసేం దాకా యీ మానవులు యెంత ధైర్యం, సహనం, పట్టుదల, తెలివి చూపుతున్నారు!

స్పానిష్ అన్వేషణకు లిద్దరు, - పాన్ఫిలో-డీ-సర్వాయెజ్, కబెజో-డీ-వాకా అనువారలిద్దరు ఫ్లోరిడా ప్రాంతారణ్యములను ఛేదించుకొని మెక్సికో అఖాతపు తీరానికి చేరుకొన్నప్పుడు తమ ఓడలు వెళ్ళిపోయినట్లు తెలుసుకున్నారు. వేలమైళ్ళదూరంలో, మహారణ్యాలలో తాము ఒంటరిగాళ్ళుగా, నిస్సహాయులుగా దిగబడిపోయినప్పుడు వాళ్లు భయపడలేదు. సముద్రమును తరిం చేందుకు సాధనములు వాళ్ళదగ్గర యేమీలేవు. కాని, దాదాపు రిక్తహస్తాలతోనే వాళ్లు ఒక పడవను కట్టడానికి పూనుకున్నారు. ఓడను కట్టడం సాధ్యంగాదు గనుకనే వాళ్ళు చిన్న తెరచావ దోనెను తయారుచేయుదలచేరు!

వాళ్ళదగ్గర పరికరాలేమీ లేవు. చేగొడ్డలి, సుత్తి మేకులు మొదలైన వేవీ వాళ్ళదగ్గరలేవు. తమ బూట్లనున్న ముళ్లు, గుర్రపుజీనుమీద నున్న రికాబులు, తమ సామాన్లలో నున్న యినుపముక్కలు అన్నిటినీ తీసి పోగులు పెట్టేరు. వాట్లని మూసలో వేసి, అగ్నిని తిత్తితో వూదనారంభించేరు. అగ్నిని వూదడానికి తిత్తుల్ని లేడి చర్మంతో తయారుచేసేరు. ఇనుమును కాల్చి, కొట్టి, సుత్తినొకదాన్ని యెల్లాగో తయారుచేసేరు! మరికొంత యినుముతో మేకులు, బందులుకూడ తయారు

చేసేరు. ఇంక తెరచాపలు; తమ చొక్కాలు చించి, ఆ గుడ్డల్తో తెరచాపల్ని తయారుచేసేరు. పడవ్రతాళ్ళు కావాలి గదా. దానికోసం యేవో కొన్ని అడవితీగలు తెచ్చి పగ్గాలుగా పేనేరు. ఆఖరి కెల్లాగైతేనేమి పడవను పూర్తిచేసి, బాహాటమైన మహాసముద్రంమీాదికి బైలు దేరేరు !

రాబిన్సన్ క్రూసో కథ విన్నారుకాదూ? అతడుకూడా వీళ్ళ దగ్గిరనుంచి నేర్చుకోవలసింది బోలెడు వుందిగదూ?

మహాబలుడైన మానవుడు యీా నూతన భూఖండంమీాద సాహసంగా, ఆశాపూరితుడై పరిభ్రమించనారంభించేడు. కాని, ప్రతి చిన్న విజయమూ ఒక్కొక్క వ్యక్తికి యెంతెంత శ్రమ, కష్టం కలిగించిందనుకున్నారు !

ఉష్ణమండలారణ్య ప్రదేశాల్లో తేమకి అతడి కవచం త్రుప్పు పట్టి, రాలిపోయింది. చిత్తడి నేలల్లోని పొగమంచు అతని శిరో వేష్టనాన్ని, ఉడుపుల్నీ చీకబెట్టేసేది. అరణ్యభూముల్లో విష సర్పాలాతనిని బాధించేవి. నదీ జలములలో మొసళ్లు అతన్ని పట్టి పల్లార్చేవి.

క్రూరమృగాల బారినుంచి రక్షించుకోడానికై జనులు చెట్ల నుంచి వ్రేలాడుతూన్న ఊయల తొట్టెల్లో నిద్రించవలసి వచ్చేది. పోనీయంటే చెట్టుమీాదా వాళ్ళకి రక్షణ ఉండేదిగాదు. జాగు వార్లు అనబడే అమెరికా పులులు చెట్లు నవలీలగా యెక్క గలవు. ఎందరో జనులు తిండి దొరక్క నానాతిప్పలూ పడి,

శుష్కించి చనిపోయిరావాళ్ళు. తిండిలేక మాడిపోతూ, ఆకలికి తాళజాలక వాళ్ళ నడుముపట కాలు, కాలిజోళ్ళు తీసి, వాటి చర్మాన్ని ఉడకబెట్టుకుని నమిలేవాళ్ళు!

అంతేగాదు. ఈ ఆగంతుకులు అమెరికాఖండంలో అదివరకే నివసిస్తూన్న మనుష్యుల్ని చూసేరు. వాళ్ళతో యీ నూతనులు పోట్లాటలకూ, యుద్ధాలకూ దిగేరు. కొత్త ప్రపంచంలోని నదీ తీరాల వెంబడే తుపాకి కాల్పులూ, ఫిరంగి చప్పుళ్లూ చెలరేగి నాయి. అచ్చటి మైదానాల ప్రశాంతత భంగమైపోయింది. పూర్వనివాసులు విషదిగ్ధములైన బాణాలతో నూతనాగంతుకు లను పరామర్శించేవాళ్లు.

అచ్చటి పాతకాపులకు దినాలు బాగుండలేదు. వాళ్ళకు కష్టకాలం వచ్చింది. స్పానిష్‌వాళ్ళు అమెరికాల్లో నివసిస్తూన్న 'యిండియను'లను మానవులుగా పరిగణించే వాళ్ళేగారు. అప్ప టికి అక్కడ గుర్రాలులేవు. అశ్వారూఢులైన స్పానిష్ వాళ్ళని చూసి మొట్టమొదట యిదేదో దేవతా విశేషం అనుకొనే వారట, అక్కడివాళ్లు. పశు, మానవరూపాలు కలిసిన దేవత లనీ, వీళ్ళు రెండుగా కాగల శక్తిగలవారనీ 'ఇండియనులు' భ్రాంతి చెందేవాళ్లు. గుర్రం దిగిన మానవుణ్ణి చూసినప్పుడు వాళ్ళలో కలిగిన భావం యీ దేవత రెండుగా విడిపోగలదని!

యూరోపియనులు ఎర్ర యిండియనులనే భారవాహక జంతు వులుగా ఉపయోగించనారంభించేరు. ఫిరంగి బండ్లను లాగడం, భారమైన ఓడ లంగరులను, పడవ సామానులను మోయడం,

భూమిని దున్నడం, కట్టెలుకొట్టడం, గనులు త్రవ్వి వెండిబంగా రాల నెత్తడం,— ఒకటేమిటి, సమస్తవిధాల బండచాకిరీలనూ యిండియనులచేతనే చేయించుకునేవాళ్లు, స్పెయినువాళ్ళు. ఏమాత్రం అవిధేయత చూపినా, వాళ్ళను అతి క్రూరంగా, అమానుషంగా దండించేవాళ్లు. ఎర్ర యిండియను గ్రామాలు తగులబెట్టి, వాళ్ళను కుక్కలనుసికొల్పి వేటాడి, బ్రతికివుండగానే చితులమీద కట్టేసి కాల్చేవాళ్లు, యూరోపియనులు.

స్పెయిన్ వాళ్లు తమతోకూడా భయంకరమైన బుల్ డాగ్ (కుక్క)లను తీసికొని వచ్చేరు. మానవుల్ని వేటాడ్డం ఆ కుక్క లకి నేర్పేరు. యజమాని సైగచేయడంతోనే యీ బుల్ డాగ్ లు యిండియనుల మీద కురికి, గొంతుముడి దొరికించుకుని, పీకేసేవి. పాపం, ఆ నిర్భాగ్యమానవులు కాలుచేతులు కొట్టు కుంటూ గింజుకున్నకొద్దీ కుక్కలు భీకరంగా కరిచేసేవి. వాళ్ళ ఆర్తనాదాలు, అరుపులు, మేడ్పులు వినీ, చూసీకూడా స్పానిష్ వాళ్లేమీ జాలిపడేవాళ్ళుగారు. ఇండియనుల చావు కేకలు, మూలుగులు వినీ, చూసీ ఆ రాక్షసులు విరగబడి నవ్వేవాళ్ళు; అంతే! ఇదేమీ కొత్తవిషయం కాదులెండి. మానవజాతి చరిత్రలో ఒకజాతి మరొకజాతిని హింసించడం, ఒక మతా మరొకమతాను బాధించడం సర్వత్రా వుంటూనే వచ్చింది. ఇటలీ దగ్గరలో నున్న కార్సికా ద్వీపంమీది మనుష్యుల్ని పూర్వం రోమనులు సరిగ్గా యిల్లాగే కుక్కలతో వేటాడేవాళ్లు.

కాని. రోమనుల కంటె స్పానిష్‌వాళ్ళు మరింత ఘోరంగా, పైశాచికంగా ప్రవర్తించేరని చెప్పక తప్పదు.

కొల్లగొట్టిన సంపదలను పంచడంలో సైనికులతోబాటు కుక్కలకుకూడా వాటా పెట్టేవారు. 'లియోన్సికో' అనే పేరు గల సుప్రసిద్ధ శునకం తన యజమానికి వేయిఫ్లోరిన్సు సంపాదించిపెట్టింది. మంచి గురిగల సైనికుడు కూడా తన తుపాకితో సహా, ఆ మాత్రం సంపాదించలేకపోయినాడు.

మానవ చరిత్రలో అత్యంత స్తవనీయమైన ఘట్టము యీ రీతిగా రెడ్ యిండియనుల రక్తంచే, కుక్కలచే చీల్చబడిన మానవుల రక్తంచే ప్లావితమై, కళంకితమైపోయింది. కాని, మానవత్వాన్ని ఉన్నత శిఖరాలకు గొంపోయే యితివృత్తాలకూ, ఉదాహరణలకూ కూడ యీ ఘట్టంలో కొదువలేదు. మానవునికి గౌరవము నాపాదించేవి యీ చరిత్రలే గదా. మొదటి యూరోపియన్ వలసదారుల్లో కూడా యిట్టి రాక్షస కృత్యాలను సహించనివాళ్లు, యీ పైశాచికత్వాన్ని యెదిరించిన వాళ్లు కొందరు మహాజనులు లేకపోలేదు. మానవతకే సిగ్గుచేటైన యీ ఘోరాల్ని వారు యెదిరించేరు, యెన్ని యిబ్బందులు పడియైనా.

ఫెర్నాండో మోంటెసినోస్ అను పరివ్రాజకుడు తన బోధనా ప్రసంగాల్లో నిరంతరమూ యీ నరరూప రాక్షసులనూ, వాళ్ళ పైశాచిక కృత్యాలనూ ఖండిస్తూనే వుండేవాడు. దుర్మార్గులెంద రెంత బెదరించినా ఆయన భయపడేవాడుగాడు.

ఆ మానవోత్తముడు నిర్భీకుడై, ఉన్నతశిరస్కుడై మానవతను చాటుతూ నిలబడ్డాడు. లాస్ కాసాస్ అను రాజకుటుంబీకు డున్నా తన యావజ్జీవితాన్ని ఎర్ర యిండియనులను కాపాడ డానికే వినియోగించేడు.

ఏ నూతన విషయాన్ని పరిశోధించేందుకూ, కనుగొనేం దుకూ మానవులు అత్యధిక మూల్యాన్ని చెల్లించాల్సివస్తూం దని మానవచరిత్ర ఋజువుచేస్తూంది. అమెరికా ఖండాన్ని యూరోపియను జాతులు కనుగొన్నాయి. పాత క్రొత్త ప్రపం చాల్లోని మానవులు అపారపారావారమైన అంధకార సము ద్రాన్ని తరించి, ఒకరినొకరు కలుసుకొన్నారు. కాని, దీనికి కూడా యెంతో కొంత మూల్యమును చెల్లించాల్సిందే. అమె రికా ఖండాల్లో అతఃపూర్వం నివసిస్తూ వుండిన ఎర్ర యిండి యనులూ, నూతనాగంతుకులైన యూరోపియనులూ కూడ తమ రక్తమును ధారపోయవలసివచ్చింది, అమెరికా-యూరోపు ఖండాలకు సంబంధం యేర్పరచినందుకు. మానవరక్తపు టేరు ల్లోంచి సాగింది, అమెరికాను కనిపెట్టిన వారి కృషి! తమ జీవితములు దుర్భరములై పోయినందున ఎర్ర యిండియను గ్రామాలకు గ్రామాలే సామూహికంగా ఆత్మహత్యలు గావించు కొన్నాయి. నూతన ఖండ ప్రవేశం యూరోపియను జాతుల కన్నా అంత సుఖకరంగా వుండనే లేదు. అసంఖ్యాకులు ఉష్ణ మండల వ్యాధులచే మరణించేరు. ఎందరో విషదిగ్ధబాణములచే మడిసేరు. ఇంకెందరో వధ్యశిలలమీదా, ఉరికంబాలమీదా

ప్రాణాలు విడిచేరు. ఎందరెందరో తమలో తాము కలహించు కుని చనిపోయేరు.

నూతనాగంతుకులు తమలో తాము యే పొరపులూ లేకండా వుండగలిగేరా? అబ్బే! అదీ లేదు. పురుగులు పట్టిన బిస్కట్లు తినలేకనూ, తుపానులతో నిరంతరం పోరాడలేకా, జన్మభూమి - జననీజనకులు - దారాపుత్రాదులమీాదా మనసు పోయీ నావికులు తిరుగుబాట్లుచేసి, తమ అధికారులను ఓడ మీాది చీకటిగదుల్లో బంధించేవాళ్ళు. ఈ తిరుగుబాటు సణచి వేయగలిగితే అధికారులే తిరుగుబాటుదార్లను తెరచాప కొయ్యలకు వ్రేలాడదీసీ, నిర్జనద్వీపాలమీాద ఒంటరిగా వదలి పెట్టీ పోయీవాళ్ళు.

విజేతలు నిర్మించిన పట్టణాల్లో అధికారం కోసం, లాభాల కోసం తీవ్రమైన స్పర్థలు, క్రూరమైన పోరాటాలు పెచ్చరిల్లేవి. తానొకప్పుడు కనిపెట్టిన మార్గంలోనే క్రిస్టోఫర్ కొలంబస్ శృంఖలాబద్ధుడై స్పెయిన్‌కు గొంపోబడ్డాడు. వాస్కో న్యూనెజ్ దీ బాల్బోవా, పసిఫిక్ మహాసముద్రాన్ని చూచిన ప్రప్రథముడు. ఆయనకు మరణశిక్ష విధించేరు. తాను కనిపెట్టిన నూతన భూమిపైననే యీాయన శిరస్సు దొరలింది.

ఎన్నెన్నో కష్టాలు, అపాయాలు, ప్రమాదాలు యెదుర్కో వాలని తెలుసుకొనికూడా యీా నూతన ఖండానికి ప్రయాణమై పోతూన్న జనుల నాకర్షిస్తూన్న దేమిటి చెప్మా? దీపశిఖకు శలభములు ఆకర్షించబడినట్టుగా లేదా, యిది? కొత్త ప్రపం

చంలో బంగారం దొరుకుతుందని విని, యూరోపునుంచి అసంఖ్యాకులు మహాసముద్రాన్ని తరించి యిక్కడ వ్రాలుతూన్నారు. దక్షిణ అమెరికాకు స్పెయినువాళ్ళు బంగారం కోసం, వెండి కోసం యెగబడ్డారు. వాళ్లు తయారుచేసిన దేశపటాల్లో బంగారు దొరకని స్థలాలను మరుభూములుగా, యెడారులుగా, చిత్రించేవాళ్ళు! అమెరికా ఉత్తర భాగంలో ఇంగ్లీషు, ఫ్రెంచి వాళ్లు యీ 'మరుభూముల'నే ఆక్రమించుకుని, అక్కడి అడవుల్లో దొరకే జంతువుల చర్మాలను తీసికొనిపోయి, బంగారునకే వీటిని యూరోపు మార్కెట్లలో విక్రయించేవాళ్లు. మార్గాలు తెలియాలేగాని సంపదలు దొరకని చోట్లు యీ భూమండలంమీద లేనేలేవు గదా?

ఎందరో జనులు మరుమరీచికల్లో జలాలను, శశవిషాణాలను అన్వేషిస్తూ, వేలకొలది మైళ్ళ ప్రయాణాలు గావించేవాళ్లు. తమ భ్రమల్లోనూ, జన ప్రవాదల్లోనూ తప్ప యదార్థ ప్రపంచంలో అస్తిత్వం లేనట్టి సంపదలకోసం పడరాని పాట్లుపడి, పోరానిచోట్లకు పోయి వెతికేవాళ్ళు, యీ మానవులు. కాని, యీ వృథాన్వేషణలో ఎందరి ప్రాణాలో పోయినా, అనుకున్న సంపదలు లభించకున్ననూ, యెదురుచూడని ఫలితాలు యెన్నో సమకూడినాయి.

సువర్ణసంకాశుడైన ఒక దివ్యపురుషుని గూర్చిన గాథలు విన్నారు, స్పెయిన్ వాళ్ళు. ఈ దివ్యపురుషుని పేరు ఎల్ డొరాడో. ఎర్ర యిండియనులు యీ కథలను చెప్పేవాళ్లు.

సుదూరంలో యెక్కడో ఒక దేశం వుందనీ, అక్కడి జన నాయకుడు సూర్యసన్నిభుడై ప్రకాశిస్తూంటాడనీ, ఉదయం ఆతడు బంగారు రజనుతో ఒళ్ళంతా పూసుకుని, సాయంత్రం నదీ ప్రవాహంలో అవగాహనం చేస్తాడనీ చెప్పేవాళ్లు. యూరోపియనులీ పుక్కిటి పురాణాల నన్నిటినీ విశ్వసించేవాళ్ళు. అమెరికాలోని పర్వతాలను, అరణ్యాలను, యెడారులనూ, ఒక్క బెత్తెడు మేరకూడా విడనకండా తిరిగి తిరిగి గాలించి వదలిపెట్టేరు, యీ స్వర్ణపురుషునికోసం! గోంజాలో పైజట్రో, క్వెసేడా, ఓరెల్లనా మొదలైన స్పెయిన్ వాళ్ళూ, ఇంగ్లీషు యాత్రికుడు వాల్టర్ ర్యాలీ మొదలైన వాళ్లెందరో ఎల్ డొరాడో కోసం అనంత యాత్రలు గావించేరు.

మరో యాత్రీకుడు పోన్సీ-దీ-లియోన్ అనునాతడు నిత్య యౌవనాన్ని ప్రసాదించే దివ్య తీర్థములుగల సరస్సు కోసం అన్వేషణ సాగించేడు. ఈ దివ్యసరోవరాన్ని గూర్చిన గాథా యిండియనులు చెప్పినదే. ఆ సరస్సులో స్నానం చేసినవా డెవ్వడైనా తిరిగి యౌవనవంతుడై, బలిష్ఠుడూ, ఆరోగ్య వంతుడూ అవుతాడట!

'ఎల్ డొరాడో' అనే దివ్యపురుషుడుండిన దేశం నిజానికి లేనేలేదు. యౌవన ప్రదాయిని యైన సరోవరము అంతకన్న ముందే లేదనుకోండి! కాని, వీటికోసం అన్వేషించడంలో యీ మనుష్యులూ, వీళ్ళ వెనుకనే బైలుదేరినవాళ్లూ యెన్నో నిజమైన నదులనూ, దేశాలనూ కనుగొన గలిగేరు.

గొంజాలో పైజార్రో, ఓరెల్లనా లిద్దరూ మహానదియైన అమెజాన్‌ను కనుగొనిరి. క్యేసాడా అను నాతడు ఒరినాకోనది జన్మస్థానమును కనుగొన్నాడు. ఫ్లోరిడాను పోన్సీ-డీ-లియోన్ కనిపెట్టేడు. వాల్టర్ రాలీ గయానాను కనుగొన్నాడు. ఇతడే వర్జీనియా అనుచోట నొక యింగ్లీషు వలస నేర్పాటుచేయ బూనుకున్నాడు. ఈ వర్జీనియా రాష్ట్రం ప్రస్తుతపు అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రాల్లో ఉంది.

6. క్రొత్త ప్రపంచం : పాత నమ్మకాలు

మానవు డొక క్రొత్త ప్రపంచాన్ని చూసేడు. కాని, సర్వ సాధారణంగా జరిగేటట్లే, ఆతడు దాని నొక నూతన ప్రపంచంగా తక్షణమే గ్రహించనే లేదు. నూతన విషయము నన్వేషించుట చాల కష్టమే. కాని, దాని నర్థముచేసుకోడం అంతకంటె కష్టసాధ్యమైన విషయం. ఎందరెందరో సాహసులు మహా సముద్రాలను తరించి, యెన్నో కష్టాల నెదిరించుతూ హిందూదేశం, చీనా భూములకు ఓడలమీద బైలుదేరేరు; క్రొత్త మార్గాలను కనిపెట్టాలని వారి యత్నం. ఈ నౌకాదళము లలో నొకదానికి యెట్టయెదుట నొక క్రొత్త ఖండం కనబడినపుడు, వారికి తమ యెదుట నున్న దాని యదార్థ స్వరూపం బోధపడనే లేదు.

హిందూదేశానికి బోవడమే వారి యేకైక వాంఛ. ఏతద్వాంఛతో బైలుదేరిన వారు అమెరికా పశ్చిమ తీరంలోని

ఒక ద్వీపంమీాద లంగరు వేసేరు. కొలంబస్ రాత్రిళ్ళు తన ఓడ పైభాగాన నిలువబడియుండి, హిందూదేశపు రేవుపట్టణ మొకదాన్ని చేరగల సుదినాన్ని ఊహించుకుంటూ మధుర స్వప్నాలు గంటూండేవాడు. తన నౌకాదళం చుట్టూ హిందువుల పడవలు, ఓడలు మూగి, కుతూహలంతో తమవాళ్ని ప్రశ్నలు వేస్తారు. హిందూనావికులు నిలువుటంగీలు, తలపాగలు ధరించి వుంటారు. లేక చీనా రేవునుంచి వచ్చిన నౌకలైతే దీర్ఘ చతురస్రాకారమైన తెరచాపలు, బహు దీర్ఘములైన తెడ్లుగలిగి వుంటాయి. వర్తకులు, నావికులు, మేనాలు మోసే వాళ్ళూ, దివిటీలు పట్టేవాళ్లూ, భారవాహులూ గుంపులు గూడి తీరంమీాద బిగ్గరగా మాట్లాడు కుంటూంటారు. వున్నట్లుండి గుంపు విడిపోయి దారి యిస్తుంది. పారశీక హయారూఢుడైగాని, మెడలో బంగారుగొలుసు, చిరుగంటలు మ్రోగు యేనుగుమీాద అంబారీలో ఆశీనుడైగాని యెవరో శ్రీమంతుడో, రాజోద్యోగియో తమ భోగట్టా విని అక్కడికి వచ్చేడు.

కొలంబస్‌కు రాజాహ్వానం వచ్చింది. తాను రాజసభకు బోతూన్నట్లు భావిస్తాడు, ఆయన తన మనోవీధిలో. రాజుగారు రత్నఖచిత స్వర్ణసింహాసనాసీనుడై నిండు పేరోలగంబుండి తనకు దర్శన మిస్తాడు. అదివరకే అక్కడ తిష్ఠవేసుకుని వున్న ఆరబ్బు వర్తకులు కుట్రలు, చాడీలు మొదలుపెడతారు. తమ ఓడలు రాత్రి అంధకారంలో బందిపోట్ల దాడులకు గురికావచ్చు.

కాని, ఒక చుట్టు తుపాకులు కాలిస్తే సరి, చోరులు కాళ్ళకి బుద్ధి చెప్పి పారిపోతారు.

తమ ఓడలనిండుగా అమూల్యరత్నాలు, మంచి ముత్యాలు, చందనదారుఖండములు, జాజికాయ, లవంగపట్ట, లవంగాలు, పట్టు వస్త్రాలు మొదలైన వాటితో గృహాభిముఖమై బైలుదేరు తారు. అనుకూల వాయువులతో ఓడలు తెరచాపలెత్తి స్వదేశానికి బైలుదేరినాయి......

ఈ మాదిరి ఊహాప్రపంచంలో తేలియాడుతూండేవాడు, కొలంబస్. ఆయన కలలు యిల్లావుంటే, నిజంగా కొలంబస్ చూసిన దేమిటి?

తానూహించునట్లు అక్కడి జనులు అమూల్యవసనములను, ధరించి లేరు. అక్కడి పేదలు, ధనికులు అంతాకూడా దాదాపు నగ్నంగానే వున్నారు. రాజప్రాసాదాలు, చలువరాతి చప్పరము లకూ మారుగా కొలంబస్ అక్కడ నికృష్టములైన గుడిసెలను చూసేడు. మెడలలో బంగారు గొలుసులు, గంటలతో ఊరేగే భద్రదంతులక్కడ అసలే లేవు. బంగారు సామానులతోటి పారశీకాశ్వము లంతకుముందే గానరావు. తన ప్రదేశమంతా నిర్జనంగా వుంది. సముద్రశాఖలలో నావలు, నౌకలు మచ్చుకైనా లేవు.

తక్షణమే తాననుకొన్న దేశమిది కానోపదని కొలంబస్ అనుకున్నాడనుకుంటున్నారు కాబోలు! అబ్బే! అతడు హిందూ దేశం చూడాలనుకున్నాడు. అక్కడకు చేరకపోయినా,

తానక్కడ వున్నట్లుగానే ఆతడు భావించుకున్నాడు. ఏ మాత్రం సంశయించకండా అక్కడి స్థానికులను యిండియనులని పిలిచేడు. హిందూదేశాన్ని ఇండియా అనీ, అక్కడి జనులను ఇండియనులనీ ఐరోపావాళ్లు పిలవడం పరిపాటి. ప్రాచీన గ్రీకులు సింధు ప్రాంతానికి వచ్చి, సింధునదిని 'హింద్' అనీ, ఆ ప్రాంతాన్ని హింద్ దేశమనీ పిలవడంచేత భారత వర్షమునకు దేశదేశాల్లో హిందూదేశమని వాడుక వచ్చిందని మీకు తెలిసే వుంటుంది. కొలంబస్ తాను చేరిన దేశం హిందూదేశమనుకుని, అక్కడి జనులను ఇండియనులనేశాడు. ఆ పొరబాటునే అతని తరువాతి వారందరున్నూ, నేటికీ మనమున్నూ చేస్తూనే వున్నాము. అమెరికా వాసులు యీ నాటికీ ఇండియనులని వ్యవహరించ బడుతూనే వున్నారు! తీరాన కనబడుతూన్న నికృష్టపు గుడిసెలు యేదో ఒక మహానగరపు బాహ్యప్రదేశమందలి పేదల గుడిసెలనుకున్నాడాయన. స్థానిక జనుల్లో కొందరి ముక్కుల్లో వున్న బంగారు కాడలను, ఫుల్లలను చూచి, తూర్పుదేశాల అపార సంపద లిచ్చటికి సమీపంలోనే యెక్కడో వుండి వుంటాయనుకున్నాడు, కొలంబస్.

అది ఉష్ణమండలం. అరణ్యాల్లోంచి పుష్పసౌరభాలను మోసుకొంటూ మందపవనాలు వచ్చి, ఆయన ముకు పుటాలకు విందుచేస్తున్నాయి. కాని యీ వాసనలు సుగంధద్రవ్యాలవీ చందనదారువులవీనని కొలంబస్ భావిస్తూన్నాడు. అక్కడి జనులు తమకు పశ్చిమంగా వున్న భూమిని గూర్చి ప్రసంగిస్తూ

న్నప్పుడు, కొలంబస్ 'సిపాంగో' అను మాట విని, ఆ నాడు ఆ పేరుతో పిలువబడు జపాను దేశమని భావించేడు. ఆ యిండి యన్లు 'కరిబ్' అన్నపుడు కొలంబస్, వారేదో ఒక మంగో లియన్ జాతినిగూర్చి మాట్లాడుతున్నారను కున్నాడు!

ఆ సాయంత్రమే తన ఓడలోని గదిలో కూర్చుని కొలంబస్ తన నోటుబుక్కులో బహు నమ్మకంగా రాసేసేడు: "మహా ఖానుని రాజధానీ నగరానికి నేనిప్పుడెంతో దూరంలో లేను."

కొలంబస్ క్యూబా ద్వీపంమీద దిగిన వెంటనే ఆ దేశపాల కుని దగ్గరకు అరబ్బుభాషాకోవిదులైన రాయబారుల్ని పంపేడు. వారికాతడు సుగంధ ద్రవ్యాల మచ్చులను తెమ్మనీ, అక్కడ మిరియం, దాల్చినచెక్క పుష్కలంగా వుందో లేదో తెలు సుకు రమ్మనీ, దేశపాలకునికి కాస్టిల్లి (స్పెయిను) రాజుతో మైత్రి గావించుకొనుటకై వెంటనే రాయబారుల నంపమని చెప్పమనీ ఆదేశించేడు.

రాయబారులు దేశంలోపలికి వెళ్ళేరు. అక్కడ పెద్ద నగ రానికి మారుగా యేబది కుటీరములున్న చిన్న గ్రామం వారికి కనిపించింది. అక్కడి నాయకుడు వట్టి నేలమీదనే ఆసీనుడై యీ రాయబారులకు దర్శనమిచ్చేడు. వారి సంభాషణ కేవలం సంజ్ఞలతోనే నడచింది. ఎందుచేతనంటే ఒకరికి తెలిసిన భాష రెండోవారికి సుతరామూ తెలియదాయె! స్పెయిను వాళ్ళు సుగంధ ద్రవ్యాల మచ్చులను చూపినపుడు ఆ యిండియను పెద్ద పరమాశ్చర్య సంభరితుడై పోయి, అల్లాంటివాట్లని తానం

లేకు ముందెన్నడూ చూడలేదనీ, యిప్పుడు వాటిని చూపించి నందుకు చాల సంతోషంగా వుందనీ సూచిస్తూ సంజ్ఞలు గావించేడు.

ఇది బహు విచిత్రంగా వుంది ! కాని, కొలంబస్‌కు మాత్రం అది హిందూదేశమేననే నిశ్చయం కొంచెం కూడా సడలనే లేదు. ఆ పశ్చిమ యిండియాదీవి (క్యూబా) చీనాలోని ఒక రాష్ట్రమని తాను నమ్మడమేగాక, తన అనుచరులంతా కూడ ఆ విషయాన్ని పూర్తిగా నమ్ముతూన్నట్లు ఒట్లు పెట్టించేడు! వాళ్ళు తయారు చేసిన నిబంధనావళిలో యిల్లా వ్రాయబడింది: "ఈ ఒట్టును మీరిన వారెవరైనా సరే,—వాడు అధికారియై నచో నాలుక ఖండించి, జరిమానా విధించాలి; సాధారణ నావికుడైతే నూరు కొరడాదెబ్బలతో దండించాలి."

కరిబియను సముద్రంలోంచి ఓడను నడుపుతూన్నపుడు అది హిందూమహాసముద్రం కాదేమోనని కొలంబసుకు అనుమాన మేనా కలుగలేదు. ఎర్రసముద్రం, అలగ్జాండ్రియాలగుండా తిరిగి స్వదేశానికి పోగలనని కొలంబసు తలచేడు. పనామా భూసంధిలో యెక్కడో అతడొక నదీముఖద్వారాన్ని చూసి, గంగా నదీ ముఖద్వారమదియని భావించేడు కూడాను.

కొలంబసు సముద్రాన్ని నాలుగు పర్యాయాలు దాటేడు. ఐననూ అతడు జీవితాంతంవరకూ తాను యిండియాకు సమీపంలో యెక్కడనో వున్నాననీ, ఎస్పనోలా (హైటీ) ద్వీపం జపాను దీవుల్లో ఒకటనీ నమ్ముతూనే వున్నాడు!

ఈ మహానావికుని చూచి, చరిత్ర ఫక్కున నవ్వింది. ఆతడు పాతభావాలతో వెళ్ళి, కొత్త ప్రపంచంలో అడుగు పెట్టేడు. అందువల్ల తాను సాధించిన మహాకార్యాన్నాతడు గుర్తించలేకపోయేడు. నూతన శకారంభకులలోని ప్రప్రథములలో నొకడై యుండిన్నీ ఆయన మెదడు పాతనమ్మకాలతోనే నిండివుండడంచేత కొలంబసు ముందుకు చూడజాలకపోయేడు.

ప్రపంచం చిన్నదీ, సంకుచితమైనదీనని కొలంబస్ తలచేడు. తూర్పు దేశాలకు కొద్ది దినాల ప్రయాణం మాత్రమేనని ఆతడు విశ్వసించేడు. పవిత్రములైన క్రైస్తవగ్రంథాలలో, ఎజ్ర పుస్తకములో సముద్రమున కారింతలు మెట్టప్రదేశమున్నదని వ్రాసి యున్నదిగదా!

భూమి గుండ్రంగా వున్నదని ఆతడెరిగియుండెను. కాని, భూమి వెలగపండువలెగాక, దోసకాయలాగున ఒకప్రక్క కొన దేలియున్నదనీ, దాని యొక్క కొనను మహోన్నత పర్వతము తన శిఖరములతో స్వర్గలోకానికంటా వ్యాపించి వుంటుందనీ కొలంబసు నమ్మకం! ఈ పర్వతంమీదనే భూలోకస్వర్గం వుంటుందనికూడా ఆతని విశ్వాసం. తాను స్వర్గానికి సమీపం లోనే యెక్కడనో లేనుకదా! యని ఆతడు తరచు ఆశ్చర్య పడుతూండేవాడు!

నౌకాశ్రయంలోని స్వచ్ఛజలాల్లో ప్రతిఫలించియుండు తాళాదివృక్షాల నాతడు చూసేడు. నులి వెచ్చని వాతావరణ మంతా సువాసనలతో నిండివుంది. మనోహర చిత్రవర్ణ భాసి

తములైన చిలుకలదండ్లు పచ్చని ఆకుజొంపములలో కిలకిల లాడుతూ మెగురుతూన్నాయి. జనులు ఆదామ్, అవ్వలవలె నగ్నశరీరులై నడయాడుతూండిరి. అల్లాంటిది భూతలస్వర్గమో, దానికి చేరువలోని మరో దేశమో-గాక వేరొకటి యెల్లా అవుతుంది ? స్వర్గానికి చేరువగా రాగలిగినందుకు కొలంబస్, దేవునికి సహస్ర వందనము లర్పించేడు.

కొలంబస్ జీవితమంతా ఒక మహా అన్వేషణము, ఒక పొరబాటు, - వీటియొక్క కథయేనని చెప్పాలి. ఈ పొరబాటు ఆయన కెంతో నష్టం కలిగించింది. ఆయన కనిపెట్టిన నూతన ఖండం కొలంబస్ పేరిట గాకుండా అమెరిగో వెస్పూసీ అనునాతని పేర పిలువబడింది. అమెరిగో కనిపెట్టినదేదీ లేకపోయినా ఆతడది పాతప్రపంచంగాక యేదో నూతన ఖండమై యుంటుందని గుర్తించేడు. అందుచేతనే నూతన ఖండం అమెరిగో పేరిట పిలువబడ నారంభించింది.

కొలంబస్ తరువాత వెళ్ళిన నావికులు అమెరికాలో రాతి పనిముట్లు నుపయోగించే ఆదిమ జనగణ సంఘాలనేగాక, ఉన్నత నాగరికతలను గూడ చూసేరు. మెక్సికో, పెరూ దేశాల్లో కాలువలు, డాములు, వంతెనలు, రథ్యలు, రాజభవనాలు, దేవాలయాలు మొదలైన వాటి నెన్నిటినో వాళ్లు చూసేరు. పక్షుల, జంతువుల బొమ్మలను బంగారముతో నా దేశస్థులు చేసేవారు. ప్రకాశమానములైన చక్కని వస్త్రాలనుకూడ వారు

తయారుచేయుచుండిరి. లతాదులు, సాంకేతికలిపి చెక్కబడిన కలశములు, కుండలు ఆ దేశస్థులు తయారుచేసి వాడుతూండిరి.

కాని, ఉత్తర అమెరికా అరణ్యాల్లో నివసిస్తూండిన జనులు ఆదిమ యుగాల వేటగాండ్రవలె జీవిస్తూండేవాళ్లు. మానవజాతి గతమే వర్తమానముగా వున్న దక్కడ. మంత్రయుక్తములైన నాట్యభంగిమములచే అడవిదున్నలను లొంగదీసి, వాటినిచంపి, ఆ మాంసంతో విందులారగించగోరేవాళ్ళు, ఆ తెగల జనులు!

ఫిజియన్ దీవులమీది నాటు తెగల వారి యిండ్లు మాదిరిగానే వుండేవి, మెక్సికోలోని గ్రామాలూ, యిండ్లూ. నాటి మెక్సికో తెగల రాజు మాంటెజూమా తన రాజభవనంలో సింహాసనంమీద కూర్చుని కొలువుతీర్చేవాడు, గ్రీకు పురాణాల్లో క్రీట్ ద్వీపపురాజు మినోస్ కూడ యిల్లాగే సింహాసనాసీనుడై కొలువుతీర్చేవాడని మనం చదువుతాము.

దక్షిణ అమెరికాలోని జనులు దేవాలయాల్లో సూర్యదేవునికి ప్రార్థనలు చేయువారు. ప్రాచీన ఐగుప్త దేశంలోకూడ యిట్లే సూర్యపూజ జరిగేది. పెరూ దేశపు మహారాజులైన 'ఇంకా'లు ఐగుప్తులోని 'ఫారో'ల వలె తమ ప్రజలపై మరణశిక్ష విధించే పూర్తిహక్కునూ, అధికారమునూ కలిగివుండేవాళ్లు.

ఈ మూడునూ్నా మానవజాతి చరిత్రలో మూడు పెద్ద అంగలు.

కాని, మహాసముద్రాలు దాటి వచ్చిన యీ తెల్లవాళ్లు చరిత్రంటే యేమీ తెలిసినవాళ్ళూ గారు, తాము చూసిన దానిని గ్రహించిన వాళ్ళూగారు. తమతమ దేశాల్లోని రాజుల వంటి వారే యీ కొత్త ప్రపంచంలోని జనముఖ్యులు, గణపతులూననీ, ఆ రాజుల సభలలో నృత్యం గావించే స్త్రీల నాట్యములవంటివే యీ తెగల నృత్యములనీ వాళ్ళు భావించేరు. మనమైతే యీనాడు బహు భద్రంగా మ్యూజియములలో గాజు పెట్టెలలో భద్రపరచునట్టి వెండి బంగారు విగ్రహాలు, కలశములు, ఆభరణములు మొదలైన వాట్లని యీ విదేశీయులు మణుగులు లెక్కను అంచనాలు వేసుకునేవాళ్లు!

పాత ప్రపంచంలో, యూరోపు - ఏషియాలలో విస్మృతి పథాన బడినట్టి ఒక ప్రాచీన సంస్కృతిని కొత్త ప్రపంచంలో మెక్సికో, పెరూ దేశాల పట్టణాల్లో చూచికూడా, యూరోపియనులు దానిని గుర్తించజాలక, సమూలంగా నాశనం చేసి వేసేరు.

7. మానవుడు నౌకపై భూప్రదక్షిణం చేస్తాడు.

ప్రపంచంలో భూతవర్తమానములు యేక సమయంలో జీవించి వుంటున్నాయి. కొందరు జనులు యీ ప్రపంచం యిరుకైనది, చిన్నది, సంకుచితమైనది అని భావిస్తూంటే, మరి కొందరు అప్పుడే యీ ప్రపంచ మెంత పెద్దదో, విశాలమైనదో చెపుతూండేవాళ్లు.

కొలంబసు అనుచరులు హైటీద్వీపం మీద దిగినప్పు డప్పటి 'ఇండియను'ల నడిగేరు: 'మీ దేశం పేరేమిటి?' తమ భాష లోని ఒక మాటతో ఈ ప్రశ్నకు వారు జవాబిచ్చేరు. ఆ మాట కర్థం 'ప్రపంచం' అని! అంటే తాము నివసిస్తూన్న ఆ ద్వీపమే యావత్ప్రపంచమూ నని వారి అభిప్రాయం!

మరేమో వాళ్ళూ స్పెయిను వాళ్ళ నడిగేరు. "మీ రెక్కడినుంచి వచ్చేరు? స్వర్గాన్నుంచి మీ రెందువల్ల పడిపోడం తటస్థించింది?" ఒకానొకప్పుడు ప్రాచీన కాలంలో ఐగుప్త నావికులను నల్లసముద్రతీరమందలి 'పోంతస్' దేశవాసులు, ఆటవికులు యిదేప్రశ్న నడిగేరు! పోంతస్ దేశం సువాసనలు వెదజల్లే అనేక పుష్పరాజములుగల వృక్షాలతో అలరారు చుండేది. ఆ దేశపు అరణ్యాల్లో నివసిస్తూండిన తెగలవాళ్లు ఐగుప్తునుంచి వచ్చిన నావికులను స్వర్గపతితులైన దేవతా విశేషులని భావించేరు!

ఆ నాటు జనుల ప్రశ్నలను విని, ఒకప్పుడు ఐగుప్త వారి వలెనే యిప్పుడు స్పెయినువాళ్లూ నవ్వేసేరు. ఈ ప్రపంచం పెద్దదని స్పెయిను వాళ్లెరుగుదురు. వారు చాల దేశాలనూ, తెగలనూ చూసేరు. ఎన్ని రాత్రింబగళ్లు మహాసముద్రతరంగాల మధ్య ప్రయాణిస్తే ఆఖరికి యీ హైటీద్వీపం చేరగలిగేరు! నాటు తెగలు యావత్ప్రపంచంగాను భావించిన యీ ద్వీపానికి వినీతమైన పేరు, 'ఎస్పనోలా' అని పెట్టేరు. ఈ మాటకు 'చిన్న స్పెయిన్' అని అర్థము! తమకు పరిచితమైన వాటితో కొత్త

వాటిని పోల్చుకుని, వాటిపేర్లను మార్చి, తమకు పరిచితమైన వస్తునామములను బెట్టడం జనుల కెచ్చటనూ వున్నదేగదా!

కాని, ప్రపంచం అతిశీఘ్రంగా, అంతకంతకు పెద్దదిగా పెరుగ నారంభించింది. జనులీ గోళం చుట్టూ ఓడలమీద ప్రదక్షిణం చేసి వచ్చేరు. ప్రాచీన కాలంలో గ్రీకు ఖగోళ శాస్త్రవేత్తయైన ఎరాటోస్థనీస్ చెప్పిన భవిష్యత్తు నెరవేరింది!

హిందూదేశానికి దారి కనుగొనడానికై పశ్చిమాభిముఖంగా బైలుదేరిన మెగల్లాన్ ఓడలు దక్షిణ అమెరికా ఖండాన్ని చుట్టి వెళ్ళి, పసిఫిక్ మహాసముద్రాన్ని సందర్శించేయి. పసిఫిక్ మహా సముద్రంలోంచి ప్రయాణించి స్వదేశమునకు తిరిగి రావడానికి, తన భూప్రదక్షిణాన్ని పూర్తిగావించడానికి మెగల్లానుకు ఆయుర్దాయం లేకపోయింది. మృత్యుదేవత ఆతనిని పొట్టను బెట్టుకొంది. ఫిలిప్పైను దీవులలో, అచ్చటి జనులతో జరిగిన ఒక యాదృచ్ఛిక పోరాటంలో మెగల్లాన్‌కు కత్తి దెబ్బతగిలి మరణించేడు. భూప్రదక్షిణమును పూర్తిగావించకండానే మెగల్లాను, పోరాటంలో మరణించేడు.

మెగల్లాను మరణంతో నీ కృషి నిలిచిపోయిందా? లేదు! ఒక వ్యక్తికి మరణం వుందేగాని మానవజాతికి మరణంలేదు.

ఒక మహాపండితుడు తన శాస్త్ర చర్చను, వ్యాసంగమును మరణాసన్నుడై నిలిపివేసినప్పుడు ఆతని శిష్యుడో లేదా మరొక పండితుడో ఆ కృషిని గైకొంటాడు. తన వ్యాసంగం ద్వారా ఆ గ్రంథాన్నో, శాస్త్రమునో యింకా ముందుకు గొంపో

తాడు. ఒక నావికుడు ప్రయాణంలో మరణించినపుడు మరో కడు చుక్కానిదగ్గర తను నిలబడతాడు. మెగల్లాను విషయం లోనూ అంతే. అతని మిత్రుడు ఎల్కానో అతని స్థానములో నిలచి, దళంలోని ఐదు ఓడల్లోనూ మిగిలిన వాటిని తన దేశా నికి నడిపించుకుని తీసికెళ్లేడు.

ఓడలు పశ్చిమాభిముఖంగా పయనమై వెళ్ళి, ప్రాగ్దిశనుంచి తిరిగి వచ్చేయి. సూర్యుడు పశ్చిమాన అస్తమించి, తూర్పున ఉదయించు లాగున అన్నమాట.

ఎల్కానోకు బిరుదు నిశానీలు చెక్కబడిన ఒక కోటు సమర్పించబడింది. ఆ కోటుమీద ఒక గోళమున్ను, దానిపైన 'నన్ను చుట్టివచ్చిన ప్రథముడవు నీవే!' అను వాక్యమున్నూ చిత్రితములై వున్నాయి. నిజముగా యిది సంతోష గర్వములకు కారణమే!

ఈ ప్రపంచపు అంచులకంటా పోయి చూడాలని యెప్పటి నుంచో మానవుడు కలలు కంటూనే వున్నాడు. ఇప్పటికి అతడు ఖగోళాన్ని చుట్టు తిరిగి వచ్చేడు. కాని, తీరా చూస్తే, యీ గోళం అదివరలో తానూహించిన రీతిగా లేనేలేదు! నగరాలకు హద్దులున్నాయి. ద్వీపాలకు, దేశాలకు పరిమితులున్నాయి. కాని భూగోళానికి అంచులు లేవు. అది అసీమితము! దాని క్షేత్రమితి సూత్రాలు వేరు!

కొలంబస్, మెగల్లాన్ల యాత్రా ప్రదక్షిణముల తరువాత జనులు భూగోళంమీదా, మహాసముద్రాలమీదా అనంతంగా

ప్రయాణాలు సాగించనారంభించేరు. అమెరికా నుంచి యూరోపుకి వెండిబంగారాలతో నిండిన ఓడలు తిరిగి రా నారంభించేయి. వాటికి అభిముఖంగాకూడా యెన్నెన్నో ఓడలు సరకులతో పోతూండేవి. అవి ఆఫ్రికానుంచి అమెరికాకు సజీవమైన సరకును తీసికొని పోయీవి. సజీవమైన సరకు ఏమిటో తెలుసా? నీగ్రోలు! పాప మీ దురదృష్టవంతులైన మానవులు బానిసలుగా యూరోపియనుల చేతనూ, ఆరబ్బులచేతనూ నూతన ప్రపంచానికి గొంపోబడేవాళ్లు. అదే సమయంలో ప్రాచీన కాలాన్నుంచీ సాగుతూన్న సుగంధద్రవ్య వ్యాపారం కూడా అభివృద్ధిగానే వుంది. హిందూదేశాన్నుంచి సుగంధద్రవ్యాలు, వస్త్రాలు మొదలైన సరకులను తీసికొని యెన్నో ఓడలు హిందూమహాసముద్రంగుండా, ఆఫ్రికా ఖండాన్ని చుట్టు తిరిగి యూరోపు చేరుతూనే వున్నాయి.

అంధకార మహాసముద్రమైన అట్లాంటిక్ సముద్రం యిప్పుడు మధ్యధరా సముద్రమైపోయింది. నాలుగు వైపులా భూమి వుండడంచేతనే అది 'మధ్యధరా' సముద్రం అని పిలువబడేదిగదా? ఐనప్పుడు అట్లాంటిక్ సముద్రానికి మాత్రం నాలుగువైపులా భూమి లేదా? ఉంది! తమ దేశాలను కలుపుతూన్న మధ్యధరా సముద్రజలముల మీద యెవరి ఆధిపత్యం ఉండాలా? అని ఇటలీనగరము లింకా తుర్కులతో యుద్ధాలు సాగిస్తూనేవున్నాయి. కాని, అంతలోనే యీ సముద్రమే మధ్య

ధరా సముద్రంగా వుండడం మానేసింది! విస్తృతమవుతూన్న ప్రపంచానికి యిది యిప్పుడింక మధ్యలో లేదు గనుక!

మానవ తెగలు, గణములు ఒకదానితో మరొకటి నదీ ప్రవాహాల చేతనే అనుబంధించబడియున్న కాలం 'నదీ యుగం'గా వుండేది. మానవుడు సముద్రయానం చేసి, క్రమంగా వాటిని జయించేడు. అది 'సముద్ర యుగం' మరేమో యిప్పుడు మహాసముద్రాలే చుట్టివచ్చి, మానవుడు వాటిని సరస్సులుగా చేసేసేడు! సముద్రయుగం గడిచి, 'మహాసముద్ర యుగం' ప్రవేశించింది! ఇప్పుడు ఖండాలు, జనులుకూడ మహా సముద్రాలచేతనే అనుబంధించబడివున్నాయి.

అటుతరువాత యుగం యేదై వుంటుందో? లియోనార్డో-డా-విన్సీ యీ ప్రశ్నకు జవాబెరుగును. కిటికీదగ్గర నిల్చుని, యెగురుతూన్న పావురాల్ని చూస్తూన్నప్పుడు ఆయన మనో వీధిలో యీ ప్రశ్నా, దానికి జవాబూ కూడ స్ఫురించక పోలేదు.

8. భూగోళం పోటీదారుల క్రీడాకందుకం అవుతుంది?

హిందూదేశానికి కొత్తమార్గం కనిపెట్టబడిందన్న వార్త మధ్యధరా సముద్రదేశాలకూ, రేవులకూ వెళ్ళింది. ఇది అక్కడి వారికి చావుకబురు, మరి. వెనీసు వర్తకులు గుండెలు కముకు నట్లు హడావుడిగా రియాల్టోకు పరుగెత్తేరు. అక్కడ పెద్దకాలవ వంతెనమీాద, యిరుప్రక్కలా దుకాణాలతో నిండివున్న

ఆ విశాలమైన పెద్ద వంతెన మీాదనే వర్తకులు ఉదయం లగా యితు రాత్రివరకూ సందడిగా వుంటూంటారు. ఆ ప్రదేశమే రియాల్టో. అక్కడ నీ కెప్పుడూ సుగంధ ద్రవ్యాల ధరవరలు, డ్యూకట్-ఫ్లోరిన్ల మారకపు రేట్లు తెలుస్తూంటాయి. అంతకు ముందు దినమున పట్టణంలో జరిగిన విశేషాలూ, విదేశాల నుంచి వచ్చిన వర్తకులు తెచ్చిన కడపటి వార్తలూకూడా అక్కడే తెలుస్తూంటాయి.

అక్కడ రేవు కూలీలు భారమైన మూటలను బుజాలమీాంచి దించుతూంటారు. సారియావాళ్లు ఒకరిని మించి ఒకరు బిగ్గరగా కేకలు వేస్తూంటారు. గుల్లచేపలు, చేపలు యింకా బ్రతికి కదులుతూనే గుట్టలు గుట్టలుగా పోసివుంటాయి. గృహిణులు వీటిని గుచ్చి యెత్తుతూ, బేరాలు చేస్తూంటారు. మారు బేరాలు సాగిస్తూంటారు, వర్తకులు. వీళ్ళందరితోటీ ఆ ప్రదేశమంతా కిటకిటలాడుతూంటుంది. ఈ వర్తకులదగ్గర సరకులేమీా హాజరుగా వుండవు. ఫలానాసరకు, ఫలానాధర, యింత పరిమాణం సప్లైచేయగలను; అని బిగ్గరగా ఘోషించడమే వారు చేసేది. ఇప్పటి సంతలూ, స్టాకుమార్కెట్లూ మాదిరి అన్న మాట! వాళ్లు చెప్పే అంకెలు వింటే యెవరికైనా బుర్రతిరిగిపోతుంది.

గండోలా ఒకటె గట్టుకు చేరుకుంది. ఒక వర్తకుడందులోంచి దిగి, గండోలా నడిపేవాని టోపీలోకి ఒక నాణెం విసిరివైచి, కాలవపైన యెత్తుగా లాజుగా అమరివున్న వంతెన

మీాదికి నడిచిపోతాడు. ఆ వంతెన పైభాగమంతా కప్పుతో కుశలమై, చక్కని భవనంలా వుంది. తొందరగా నడుస్తూనే అతడు శత్రుమిత్ర భేదం లేకండా, కనబడ్డవాళ్ళ సందర్నీ కుశల ప్రశ్నలతో పలకరిస్తాడు. నిజం చెప్పాలంటే తూర్పు దేశాలతో వర్తకం మీాద ఆధారపడి వున్న మధ్యధరా సముద్రపు రేవు నగరమైన వెనీసులాంటి నగరాలకు మహాప్రమాదం దాపురించినప్పుడు యింకా యీా పట్టింపు లేమిటి! గతంలో వున్న శత్రుత్వచిహ్నా లన్నింటినీ సన్నిహితమైవున్న ఆపద తుడిచి పెట్టేసింది.

"ఏమిటి విశేషాలు?" అని అత డడుగుతాడు.

"పరిస్థితులేం బాగా లేవు. లవంగాలకి గిరాకీ లేదు!" అంటాడు, ఒకడు.

"జాజికాయకీ అంతే!" అంటూ డింకోడు.

"ఐతే, పోర్చుగల్‌లోని మన రాయబారి ఏంచేస్తూన్నట్టు? అతిడేమీా వ్రాయ లేదూ?"

"అదే చిక్కు! ఉత్తరాలు వస్తూనే వున్నాయి. కాని, వాటిలో నష్టజాతకం తప్ప మరేమీా కనబడడం లేందే!..."

ఒగలంతా గొడవలు, విచారాలు వల్ల ఆందోళనతో వేగిపోయి, రాత్రి ప్రొద్దుపోయేక యింటికి చేరి, కొవ్వొత్తి దీపం వెలిగించి. ఓ పెద్ద పుస్తకం తెరిచి, దాంట్లో రాసేవాడా వర్తకుడు.

"24 వ తేదీని పోర్చుగల్‌లోని వెనీసు రాయబారినుంచి జాబువచ్చింది. హిందూదేశానికి నూతన సముద్రమార్గాన్వేషణకై పోర్చుగీసురాజు పంపిన నౌకాదళం సాధించిన ఫలితం విషయమై యదార్థం తెలుసుకోడం నిమిత్తమే యితడు పంపబడ్డాడు. వెనీషియనులకు తురుష్కులతో జరుగుతూన్న యుద్ధం కంటె యీ విషయమే మనకు అత్యంత ప్రధానమైనది. పంపిన ఓడలలో రేడు మునిగిపోయినా మిగిలిన ఆరు ఓడలూ అత్యధిక పరిమాణంలో సరకును తెచ్చినాయనీ, వాటి ఖరీదును అంచనా వేయడంకూడా అసాధ్యమనీ అతడు వ్రాస్తూన్నాడు! ఇల్లాంటి ప్రయాణమే గనుక మళ్ళా జరిగితే పోర్చుగల్ రాజు ధనరాజు ఐపోతాడు. ఎందుకంటే సుగంధద్రవ్యాలు కొనేందుకు అన్ని దేశాలవాళ్లూ యిక పోర్చుగలుకే పోతారు. డబ్బంతా యిక ఆ దేశంలోనే మిగిలిపోతుంది."

"ఈ వార్త వెనీసు నగరానికి చేరగానే ప్రతివారూ ఆశ్చర్యపడిపోయేరు. అదివరలో యెవరికీ తెలియని దారి నౌకదానిని, ప్రాచీన కాలంలో మన పూర్వుల కెవ్వరికీ తెలియని మార్గమొకటి నూతనంగా కనిపెట్టబడిందనే వార్త విని అంతా విభ్రాంతులై పోయేరు. వెనీషియన్ రిపబ్లిక్‌నకు యిది అత్యంత దుఃఖకరమైన వార్తయని సినేటర్లుకూడా అంగీకరిస్తూన్నారు. స్వాతంత్ర్యం కోల్పోవడ మొక్కటే యింతకంటె అశుభోదర్కమైనవార్త! వెనీసు రాజ్యం యిల్లాంటి పేరు కీర్తులను సంపాదించగల్గిన దంటే సముద్రయానం సముద్ర

వ్యాపారం.- వీటి మూలమునసేగదా. తూర్పుదేశాలతో మన సంబంధంవల్లనే మనకీ ఘనత వచ్చిందనడం నిస్సందేహం."

లిస్బన్ రేవునుంచి కలకత్తా రేవుకు మార్గం స్థిరపడినట్లయితే యిక వెనీషియను ఓడలకు, వ్యాపారానికీ సరిపడిన సుగంధద్రవ్యాలు లభించవు. వెనీసుకు యీ వ్యాపారం గనుక పడిపోతే, చంటిబిడ్డకు స్తన్యం లేనట్లుగా వుంటుంది!..."

ఇటాలియను రేవు పట్టణాలకు గట్టి దెబ్బయే తగిలింది. సుదూరంలో పశ్చిమాన అట్లాంటిక్ మహాసముద్ర తీరస్థ పట్టణాలను సంపదుదయం అరుణరాగరంజిత మొనరుస్తూంది. మానవాభివృద్ధిలో వేయబడిన ప్రతి ముందడుగూ తాత్కాలికంగా కొందరికి బాధ, అవనతి కలిగించక తీరదు! కాని, మొత్తంమీద ప్రతీ అభివృద్ధీ మానవ సమాజానికి అభ్యున్నతినే కలిగిస్తుంది. అప్పటినుంచీ సముద్రజలాలమీద ఆధిపత్యం, ఆధిక్యత యెవరిదా? యని పోటీ, స్పర్ధ ప్రారంభమైంది. వివిధ దేశాలు సాగించే పోరాటాలకు రంగస్థలి యిప్పుడు మహాసముద్రం ఐంది......

మహా నావికుల, సాహసుల అన్వేషణలు యీ భూమి గోళాకారంగా, వెలగపండువలె వుందని అతి సంశయాత్ములైన వాళ్ళుకూడా విశ్వసించేటట్లు చేసింది. నూరెంబర్గు వర్తకుడు మార్టిన్ బెహైమ్ అను జాగ్రఫీ పండితుడు తయారుచేసిన మొదటి భూగోళమును రాజులు, మంత్రులు, పోప్‌లు, కార్డినల్‌లు మొదలైన పెద్దవాళ్లు పరిశీలించేరు. ఆ గోళం మీద

ఖండాలు, మహాసముద్రాలు, సముద్రాలు, పర్వతశ్రేణులు మొదలైన వాట్లను గుర్తుపెట్టి, మార్టిన్ యీ క్రింది వివరణను యిచ్చేడు.

"ఆపిల్ పండువంటి యీ గోళంమీద ప్రపంచమంతా లెక్క ప్రకారంగా గుర్తించబడింది. ప్రపంచంలో ఎవరూ యిది అసామాన్యవిషయమని భావించకుండులాగున దీనిని తయారు చేయడమైనది. దీనిమీద గుర్తించిన రీతిగా యెక్కడికైనను జనులు నడిచిగాని, పడవలమీదగాని, పోవచ్చునని తెలుసుకొందురుగాక!"

మార్టిన్ బెహైమ్ భూగోళశాస్త్రంలో పండితుడేగాని రాజకీయవేత్త మాత్రంగాడు. ఆ విషయం స్పష్టంగా తెలుస్తూనే వుంది! ఇప్పుడింక సర్వజనులూ యీ గోళంమీద తమ కిష్టం వచ్చిన చోటికి నిరభ్యంతరంగా పోవచ్చునని ఆయన అనుకున్నాడు. అమాయికుడు! ఈ ప్రపంచం ఆతడనుకున్నట్లు అడ్డు ఆటంకాలు లేని సర్వసులభ గాదు. భూగోళమును కపిత్థాకారంలో తయారుచేయడమే ఆయనవంతు. మరికొందరు దాని మీద అనేక హద్దులూ, అడ్డుగోడలూ కట్టి, దాన్ని విభజించి పారేశారు. ఆ అడ్డుగోడలు మన కళ్ళకి కనబడకపోయినా, యెవరూ వాటిని అతిక్రమించి పోలేరు!

స్పెయిన్, పోర్చుగీసువాళ్ళు సముద్రాలమీదే గాక నేల మీదకూడా తీవ్ర పోరాటాలు చేస్తూండేవాళ్ళు. వాళ్ళకి సామరస్యం చేయడానికి పోప్ అలగ్జాండర్ బోర్జియా ఒక ఉపాయం

ఆలోచించేడు. భూగోళపు ఉత్తర దక్షిణ ధృవాలను కలుపుతూ సముద్రాలమీదుగా ఆయనొక గీతగీసేడు. అంటే భూగోళం ఉత్తరదక్షిణాలకు రెండుగా విభజించబడిం దన్నమాట. పశ్చిమార్ధభాగం కాస్టిల్లీ రాజుకున్నూ, ప్రాగర్ధభాగం, హిందూ దేశంతో సహా పోర్చుగీసు రాజుకున్నూ పోప్ మహాశయుడు ధారాదత్తం గావించేడు! పోప్‌నకు ఆత్మసంతృప్తి కలిగింది. పుత్రప్రేమగల తండ్రి పోట్లాడుకొంటూన్న తనయు లిద్దరకు ఆపిల్ పండును నిలువునా చెరిసగం చేసి, యిచ్చినట్లు యిచ్చి పోట్లాటలు లేకుండా చేయాలనుకున్నాడు.

కాని, యిక్కడ యింకో చిక్కు వచ్చింది. పోప్ అలగ్జాండర్ బోర్జియా రాజకీయవేత్తయే గాని భూగోళశాస్త్ర పండితుడు గాడు, మరి! భూగోళమనే ఆపిల్‌ను రెండుగా చేయడం అంతసులభమా? బొమ్మగోళంమీాద గీతగీయడం సులభమైనది గాని నిజమైన భూగోళంమీాద, సముద్రాలమీాదుగా సరిహద్దు గీతగీయడం మాటలాం? అక్కడ సరిహద్దు రాళ్లూ, సరిహద్దు స్థంభాలూ నిలబెట్టే అవకాశా లేవీ? సముద్రాలమీాద అదృశ్యమైన హద్దుగీతలను కొన్ని పరికరాల సాయంతోనూ, గణన పట్టికల సాయంతోనూ మాత్రమే భావించి కనుకోగలము! రేఖాంశములు, అక్షాంశములు, అను మాటల కర్థం తెలుసుకోవాలన్నమాట. ఇది చాల క్లిష్టమైన విషయమే, మరి. మన మీానాడు రేఖాంశ రేఖలను ఖచ్చితమైన 'క్రోనోమీాటర్లు' సాయంతో, అంటే కాలగణన యంత్రాల సాయంతో గుణించి

సరిగ్గా నిర్ణయించగలము. మామూలు మాటల్లో చెప్పాలంటే మంచి గడియారంతో యీ పని సాధ్యమన్నమాట. కాని, ఆ కాలంలో గడియారాలన్నిటికీ ఒకే ముల్లు, గంటలముల్లు మాత్రమే వుండేది. ఓడలమీద నీటి గడియారాలూ, ఇసుక గడియారాలూ మాత్రమే వుండేవి. వాటి సాయంతోనే ఓడల మీద గంటలు కొడుతూండేవాళ్లు. అవి అంత ఖచ్చితంగా పనిచేస్తాయని చెప్పలేముగదా.

నావికులు ఖగోళవేధ ద్వారానే రేఖాంశాలను నిర్ణయిస్తూండేవాళ్లు. కాని, ఆ పద్ధతి చాలచిక్కులతో గూడినట్టిది. దానిలో చాల తేడాపాడాలు వస్తాయి కూడాను. తా మెక్కడనున్నదీ సరిగ్గా ఖచ్చితంగా తెలియకండానే జనులు సముద్రాలపై ప్రయాణం చేస్తూండేవాళ్లు. తమకు చెందని గోళార్ధంలోకి స్పెయిన్ వారూ, పోర్చుగీసులూ కూడ తరచు పోతూండేవాళ్లు. ఒక్కొక్కపుడు పొరబాటునైనా తరచు బుద్ధి పూర్వకంగానే యిల్లా చేస్తూండేవాళ్లు! పోర్చుగీసు, స్పెయిన్ వాళ్లు యుద్ధరూకూడా యీరీతిగా పోప్ చే తమకు యీయబడిన భాగాన్ని అతిక్రమించి, యెదుటి వారి అర్ధభాగంలోకి ప్రవేశిస్తే ప్రమాదం యేమిటంటారా ?

ఏమీ లేదు ! అల్లాంటప్పుడు సముద్రంమీదనే ఫిరంగి గర్జనలు చెలరేగేవి. కాల్చేవాళ్లు ఫిరంగి గొట్టాల్లోకి మందును - గుండ్లను దట్టించి, మందువొత్తులు ముట్టించేవాళ్లు. శత్రు ఓడల సమీపంలో పడిన గుండ్లు నీటిని ఉవ్వెత్తుగా లేపేవి. ఓడమీద

పడితే యిక చెప్పాల్సిందే లేదు. భూగోళం మీాది రేఖాంశ నిర్ణయ మనే అతి క్లిష్టకార్యం, యెవరు బలాధికులో ? అనే దానిమీాద నాధారపడి తేల్చివేయబడేది !

సముద్రంమీాద బలం తేల్చుకోవడ మనేది యెవరి కెక్కువ ఓడలు, ఫిరంగులు వున్నాయి ? అనే దానిమీాద ఆధారపడి వుండేది. అందుచేత నౌకా నిర్మాణ స్థానాల్లో యెడ తెగకండా పని జరుగుతూండేది. అక్కడ సమ్మెటపెట్లు అంతకంతకు బిగ్గరగా వినబడు తూండేవి. స్పెయిన్ వారు ఒకటొకటిగా ఓడల్ని జల ప్రవేశం చేయిస్తూండేవాళ్లు. వాళ్లతో సమంగా సాగేందుకు పోర్చుగీజు వాళ్లూ ప్రయత్నిస్తూండే వాళ్లు. పోతే యిక మిగిలిన దేశాల్లో, ఇంగ్లాండు, ఫ్రాన్సు, హాలండుల్లో కూడా నౌకా నిర్మాణ కుశలురు ఊరికే ఉండ లేదు.

ఓడలకు మంచి కలప కావాలి. అందులోనూ తెరచాపల వల్ల నడిచేవి గనుక చాపకొయ్యలకు శ్రేష్ఠతరమైన కర్ర కావాలి. అరణ్యాల్లో నూరేళ్ళ వయసుగల దేవదారువు లన్నీ కూలుతూన్నాయి. మొదళ్లు, రాలి యెండిన ఆకులు, కాయలు తప్ప మరేమీా మిగిలేవికావు. ఓడలకు యినుమూ అవసరమే. లంగరులు, గొలుసులు, మేకులు, ఫిరంగులు మొదలైన వాటికి యినుము, యితరలోహాలూ బోలెడు కావాలి. అందుకోసం గనుల్లో పనివాళ్లు అంతకంతకు హెచ్చుగా పనిచేస్తూన్నారు; యింకా యింకా లోతుకు పోతూన్నారు. నీటి చక్రాలు వణు

కుతూ, వగరుస్తూ, ఉక్కిరి బిక్కిరి అవుతూ, గనుల్లోంచి ఊరుతూన్న నీటిని పైకి తోడి పోస్తూనే వున్నాయి.

రాజకింకరులు దేశం నలుమూలలా తిరుగుతూ వుండేవాళ్లు. గుర్రాలమీదనుంచి ఉరికి, సరభసంగా వెళ్ళి పొగచూరిన గుడిసెల ద్వారములను తట్టి, కమ్మరులను లేవగొడుతూన్నారు.

"రాజుగారికి శిరంగులు, రవ్వలు, గుండ్లు, కవచాలు, ఖడ్గాలు, బరిసెలూ కావాలి! త్వరగా! తొందరగా పూర్తి కావాలి! హుషార్!"

రాత్రింబగళ్లు కమ్మరి కొలుములు భగ్గుమంటూనేవున్నాయి. దాగళ్ళమీద భారమైన పెనుసమ్మెటలు మోతపెడుతూనే వున్నాయి.

యుద్ధనౌకలకు తెరచాపలు కావాలి. వేలాది గజాల గుడ్డ! అంతేకాదు, సైనికుల దుస్తులకై మైళ్ళపొడుగు గుడ్డకావాలి! బట్టల కార్ఖానాల్లో కూడ పనివాళ్లకి గిరాకీ యేర్పడింది. ఎక్కడ చూసినా పనివాళ్లకు గిరాకీగానే వుంది. ప్రతికుటీరం లోనూ రైతుల, నావికులభార్యలు వడుకుతూ, నేస్తూవున్నారు. ఆఖరికి చిన్న పిల్లలు కూడా రాట్నచక్రం త్రిప్పుతూన్నారు. కాలితో త్రొక్కే మగ్గాన్ని నేస్తూ, రాత్రింబగళ్లు సందడిగా వుంటున్నారు, అందరూ. రాట్నపు ఝూంకారమూ, మగ్గాల టక్కుటక్కులూ ప్రతిగుడిసెనుంచీ వినిపిస్తూన్నాయి.

సర్వత్రా మరింత నారగుడ్డా, పూలూ తయారవుతూంది. ప్రతిచోటా వర్తకుల, కాంట్రాక్టరుల భోషాణాల్లో అధికాధి

కంగా బంగారం, వెండి ప్రోగులు పడుతూన్నాయి. రాజుల పటాలాల్లోకీ, నౌకా దళాల్లోకీ నూతనంగా చేర్చుకో బడిన సైనికులు, నావికులు తమకొత్త దుస్తుల్లో బడాయిగా ప్రతిసారా పాకలోనూ, చౌక హోటళ్లలోనూ కోడిపుంజుల్లా నడయాడు తూన్నారు. నౌకాశ్రయాల్లో తెరచాప ఓడలమీది కొయ్యలు, దూలాలు యింకా గుగ్గిలపు వాసనలు కొడుతూన్నాయి. తేమగా వున్న ఉప్పుగాలులు ప్రప్రథమంగా అప్పుడే యెత్తు తూన్న కొత్త తెరచాపల బింకపొంకములను పరీక్షిస్తూన్నట్లు వీస్తూన్నాయి. రేవు ప్రాంతాలన్నీ చీకుతూన్న దేవదారు ముక్కలు, పొట్టుతో నిండి, ఓరకమైన వాసనకొడుతున్నాయి.

నౌకాదళములు ఒక్కొక్కటే సముద్రంలోకి బైలుదేరు తూన్నాయి. నౌకల పార్శ్వభాగాల్లో చతురస్రములైన రంధ్రా ల్లోంచి ఫిరంగుల మూతులు పొడుచుకువచ్చి, బెదరిస్తూన్న ట్లున్నాయి. ప్రతీదీ, ప్రతివాడూ పనిచేయాల్సిందే,— ఫిరంగులు, తెరచాపలు, నావికులు,— అన్నీ, అందరూ.

పోటీ, స్పర్ధ, మరింత తీవ్రతరమైంది. ఇప్పుడింక ఒక ఓడ యింకో ఓడతో యుద్ధం చేయడం సమస్యకాదు. ఒక నౌకా దళం మరొక నౌకాదళంతోనూ, ఒక దేశం మరొక దేశం తోనూ యుద్ధం చేయడంలోకి వచ్చింది పరిస్థితి.

ఐతే వీరు యుద్ధం చేస్తున్నది దేనికోసం? సముద్రమార్గాలు సముద్రాంతర సంపదలు, — వీటికోసం.

స్పెయినువాళ్ళు అట్లాంటిక్ మహాసముద్రంమీద ఆధిపత్యం సాగిస్తూంటే, పోర్చుగీజులు హిందూమహాసముద్రం మీద పెత్తనం చెలాయించేవారు. భూగోళంలోని తూర్పు భాగం సగమున్నా హిందూదేశంతో సహా పోప్ మహాశయుడు పోర్చుగీజు వారికి ధారపోసేడు కదూ మరి.

పోర్చుగీసు వర్తక స్థావరాలు సింహళం, జావా, సుమత్రా మొదలైన దూరస్థ ద్వీపాల్లో కనబడనారంభించేయి. లిస్బన్ నుంచి వెళ్ళిన వర్తకులు పాలకీల్లో కూర్చుని, బోయీలచే మోయించుకుంటూ, ఏలకి, లవంగ, జాజితోటల్ని అజమాయిషీ చేస్తూండేవాళ్ళు. తూర్పుదేశాలనుంచి సుగంధ ద్రవ్యాలను చెక్కపూటుగా వేసుకుని, సువాసనలను విరజిమ్ముకుంటూ పోర్చుగీజు ఓడలు యూరోపు దేశాలకు పోతూండేవి.

తూర్పుదేశాల్లో స్థానికప్రజలను పోర్చుగీసు వర్తకులు, ఉద్యోగులు నిర్దాక్షిణ్యంగా దోచుకుంటూ, వాళ్ళని చిత్రవధల పాలు చేస్తూండేవాళ్లు. హిందూదేశీయులు పోర్చుగీజువాళ్ళని గురించి యేమనేవారో తెలుసా? "ఈశ్వరుడు కరుణామయుడు; గనుకనే, ఆ జాతిని అత్యల్ప సంఖ్యాకులుగా జేసేడు. సింహశార్దూలాదు లెప్పుడూ అల్పసంఖ్యలోనే వుంటాయిగదా! అల్లగాని యెడల యీ క్రూరాత్ములు యావత్తు మానవజాతినీ కూడ కడుపున బెట్టుకొని వుండేవాళ్లు!"

కాని, యీ దోపిడిగాళ్ళకు కూడ వారిని మించిన వాళ్లు కొందరు శత్రువులు లేకపోలేదు. డచ్చి వర్తకులు తమకు

కావాల్సిన సుగంధద్రవ్యాలను అసలుకు మూడురెట్లు వెల చెల్లించి, లిస్బన్‌లోని దళారీలనుంచి కొనుక్కుంటూండేవాళ్లు. అది వాళ్ళ కెంతమాత్రం సమ్మతంగా వుండేదిగాదు.

డచ్చివాళ్ళ ఓడలుకూడా హిందూ మహాసముద్రంలో తరచుగా కనబడజొచ్చినాయి. డచ్చి తూర్పు ఇండియాకంపెనీ సముద్రాంతర ద్వీపాలమీద వర్తకస్థావరాల్ని మాత్రమే గాక దుర్గాల్నికూడా స్థాపించనారంభించింది. డచ్చి వర్తకులకు రూకలు లెక్కించుటయందే గాక ఫిరంగులు కాల్చుటయందు కూడ అద్భుత కౌశల్యం వుండేది! డచ్చి ఓడలు తరుచుగా సముద్రయుద్ధాలలో పోర్చుగీసు వాళ్ళ ఓడల్ని పట్టుకొని కొల్లగొడుతూండేవి. అతి శీఘ్రకాలంలోనే లవంగాలు, ఏలకులు, జాజికాయ మొదలైన సుగంధ ద్రవ్యాలన్నీ పూర్తిగా డచ్చి వర్తకుల హస్తగతమైపోయినాయి. డచ్చి తూర్పిండియా కంపెనీకి ఒక ప్రభుత్వాని కున్నంత ప్రాబల్యం యేర్పడింది. ఆమ్‌స్టర్‌డామ్ నౌకాశ్రయంలోని డచ్చి వర్తకుల గొదాములు సుగంధ ద్రవ్యాలతో పిటపిటలాడుతూన్నాయి. ధరలను వీలైనంత హెచ్చుస్థాయిలో నుంచడానికి గాను వర్తకులు సాధారణంగా ఏలకి, లవంగ, జాజితోటలను తూర్పు దేశాల్లో నాశనం చేస్తూండేవాళ్లు. "దేవుడు సృష్టించిన లోకమంతా కలిపినా 500 పౌనుల లవంగాలకంటె హెచ్చుకొనలేము!" అంటూండేవాళ్ళు డచ్చి వర్తకులు. వాళ్ళు లవంగాల్ని 500 పౌనులకు నిలువలు మించకుండా చేయడానికి తగులబెట్టేవాళ్ళు. దగ్ధమవుతూన్న సుగంధ

ద్రవ్యాల వాసనలతో చుట్టూకొన్ని మైళ్ళదూరంవరకూ వాతావరణమంతా సురభిళంగా వుండేది...

ఈ భూగోళమనే ఆపిల్‌పండులో సగభాగాన్ని పొందిన పోర్చుగీజు వాళ్ళకి దాన్ని నిలిపివుంచుకోడానికి చచ్చినంతపని అవుతూంది. రెండో సగాన్ని పొందిన స్పెయినువాళ్ళ గతీ అంతంత మాత్రంగానే వుంది! దురాశాపరులైన వాళ్ళు వెండి బంగారాల నింకా యింకా ప్రోగుచేసుకోడానికి మహా తాపత్రయపడిపోతూండేవాళ్లు. వాళ్ళకి కాలుచేతులు పనిచేస్తూన్నాయా? లేదా? అనిపించేది, చూసేవాళ్ళకి. వాళ్లు అసలు యే పనీ చేయరు. పనిచేయడమంటే పరువు తక్కువ అని వాళ్ళ అభిప్రాయం. నైట్స్ అంటారు అక్కడ యోధుల్ని. వాళ్ళు ఆయుధోపజీవులన్నమాట. వీళ్ళ వారసులైన కాస్టిలియను 'హైడల్గో'లు తామంతగా అభిజాత్యులు గాకపోయినా "పని చేయడం, రేపటి సంగతి ఆలోచించుకుని చింతించడం స్పానిష్ వారికి పరువుతక్కువ!" అంటూండేవాళ్ళు. సరే; పరిస్థితులింత వరకూ వచ్చాయి. పనులన్నిటినీ చేసే యూదులూ, అరబ్బులూ తరిమివేయబడ్డారు. పశ్చిమ యిండియా దీవులనుంచి ముచ్చిలి తెచ్చిన బంగారంతోనే యింక యే పనీపాటూ చేయనక్కర లేకండా సుఖంగా, వైభోగాలతో తులతూగుతూ వుండగలమని ఆ స్పానిష్ వాళ్ళనుకునేవాళ్లు. కాని, సోమరిపోతులైన వాళ్ళ హస్తాల్లోంచి యెంత బంగారమైనా యిట్టే జారిపోయింది!

హరించిపోయింది! ఇంగ్లీషు, ఫ్రెంచి, డచ్చివాళ్లు తయారు చేసిన సరుకుల మూల్యం క్రింద స్పానిష్ వాళ్ళ దొంగబంగారం కర్పూరంలా హరించి మాయమైపోయేది!

విదేశాలనుంచి దొంగ సరకులు చేరవేసేవాళ్ళు, పశ్చిమ యిండియా దీవులలో వ్యాపారం చేసి, కుబేరులయేరు. స్పానిష్ ప్రభుత్వపు రేవుసుంకముల ఉద్యోగులలోనూ, చివరకు మాడ్రిడ్ లోనూ కూడా యీ దొంగవ్యాపారులకు మిత్రులుండేవాళ్ళు. వీళ్ళ కెల్లాంటి యిబ్బందులూ రాకుండా చేస్తూ వీళ్లు తినే దొంగ గడ్డిలో కొంత వాళ్లూ మేస్తూండేవాళ్లు.

స్పానిష్ రాజులు (హైడల్గోలు=మోఘులు) తమ బంగారు నంతినూ ఆడంబరములకూ, విందువినోదాలకూ వ్యర్థంగా వెదజల్లుతూంటే, మరొకచోట ఆంగ్ల వర్తకులూ, పనివాళ్ళూ యెంతో కష్టిస్తూ, ఓడలు నిర్మిస్తూ, వలసలు స్థాపిస్తూ వుండే వాళ్లు. ఇంగ్లీషు ఓడలు అంతకంత కధిక సంఖ్యల్లో అమెరికాకు వెడుతూన్నాయి. భూగోళంలో పశ్చిమార్థభాగం స్పెయిను వారికి చెందినదనే విషయాన్ని యింగ్లీషువాళ్ళు గుర్తించ నిరాకరించేరు. సముద్రాంతర వ్యాపారాన్ని ఆంగ్లేయులు మానుకోవాలని స్పెయినురాజు దబాయించేడు. కాని, అటు వంటి భ్రమలు పెట్టుకోవద్దని యింగ్లాండు హెచ్చరిక చేసింది.

ఇప్పుడీ పేచీకూడా పరిష్కారం కావలసి వచ్చింది. దీనికోసం మళ్ళా ఓడలూ, ఫిరంగులూ కావాల్సివచ్చేయి. వాటితో పరిష్కారంగాని పేచీయే లేదనుకోండి. సరే. స్పెయినువారి

'ఆర్మడా' అనబడే మహా నౌకాదళం ఓడించబడి, సర్వనాశం చేయబడింది. అట్లాంటిక్ మహాసముద్ర మార్గం నిష్కంటక మైంది.

కానీ, సముద్రమార్గాలకోసం యుద్ధం ఆగిపోలేదు. స్పెయిను వాళ్ళు రంగంనిరాంచి పోయినా యుద్ధం సాగుతూనే వుంది. డచ్చివారు ఆంగ్లేయులతో యుద్ధానికి తలపడ్డారు...

ఏతావతా భూగోళమనే ఆపిల్ ఫలంకోసం మానవ తెగల మధ్య పోరాటాలు సాగుతూనే వున్నాయి. ఫలాశయే కదా సర్వపోరాటాలకూ మూలం!

9 మూడు ఓడల కథ - గొప్పదైన ఉత్తరదేశపు గాథ!

కొందరు ఓడ అధిపతులు హిందూదేశం, చీనాదేశం చేరేందుకు పశ్చిమదిశగా బైలుదేరి మార్గాన్వేషణ గావిస్తూంటే, మరికొందరు ఈశాన్యదిశగా బైలుదేరి ఆ మహా దేశాలను చేరుకోలేమా? అని అన్వేషిస్తూన్నారు.

1548 లో లండన్ నగరంలో ఒక సంఘం స్థాపించబడింది. దాని పేరు 'వర్తక-అన్వేషకుల కంపెనీ'. దాని ఉద్దేశ్యం 'ఇంత వరకూ అజ్ఞాతములున్నూ, సముద్రమార్గాన అగమ్యమ్ములున్నూ ఐన దేశాలు, ద్వీపాలు, రాజ్యాలు, ప్రాంతాలు కనుగొనుట.'

సుప్రసిద్ధుడైన నావికుడొకడు, సెబాస్టియన్ కాబాట్ యీ కంపెనీకి జనరలు మేనేజరుగా యెన్నుకోబడ్డాడు. ఉత్తర

అమెరికాను కనిపెట్టిన జాన్ కాబోట్ కుమారుడే యితడు. జాన్ కాబోట్ చనిపోయి చాలా కాలమైంది. సెబాస్టియన్ కాబోట్ కూడా యిప్పుడు వృద్ధుడే. సెబాస్టియను ఓడమీదకు అడుగుబెట్టి యిప్పటికి చాలకాలమైంది. ఆతనిలో కార్యోత్సాహంమాత్రం యింకా పెరుగుతూనేవుంది! తూర్పునవున్న దేశాలకు, దివ్యసుగంధ వాసనా వాసితములైన పుణ్యభూములకు కొత్త మార్గాన్ని కనిపెట్టాలని ఆతడింకా కలలుగంటూనే వుంటున్నాడు.

చిత్రకారుడు హాల్‌బీన్ ఆతని పటమును రాసేడు. దీర్ఘకాయం, తెల్లని గడ్డం; ఛాతీమీద బంగారుగొలుసు; నల్లని హేట్ ధరించి, లండను నగరంలోని స్వగృహములో కిటికీదగ్గర నిలబడి వుంటాడు. అంచులలో బొచ్చుతోవున్న చర్మంవేసి కుట్టిన పెద్ద కోటును ధరించి, ఒకచేత గ్లోబ్‌ను, రెండోచేత కంపాస్‌ను పట్టుకుని వుంటాడు. ముడుదలుపడిన కనుబొమ్మల క్రింద ఆయన నేత్రాలు జాజ్వల్యమానంగా వున్నాయి. ఎట్టయెదుటనాతడు థేమ్స్ నదిలోని పడవలు, తెప్పలుగాక ఆర్కిటిక్ మహాసముద్రంలో పోతూన్న మహానౌకల దళమును చూస్తూన్నట్లుంది.

ఆతడిదివరలో వాయువ్యమార్గాన వెళ్ళి, హిందూదేశానికి చేరాలని ప్రయత్నించేడు. అప్పుడే ఆతడు న్యూఫౌండ్‌లాండ్‌ను కనిపెట్టినది. ఇప్పుడాతడింకొక మార్గాన్నిగూర్చి యోచిస్తూన్నాడు. వాయువ్యదిశలోగాక ఈశాన్యదిశగా బైలుదేరేడాయన. ఈ ప్రయాణానికి ఓడలప్పుడే సంసిద్ధ మొనర్పబడి

నాయి. ఆ ఓడలన్నీ కూడా మంచి బలమైన కర్రలతోనే కట్ట బడినాయి. పద్ధెనిమిది నెలలకు సరిపడిన ఆహారం వాటిలో భద్రపగ చబడివుంది. ఓడలు దొంగలనుంచి రక్షించుకోడానికి ఫిరంగులు, మందుగుండూ కూడ వాటిలో సిద్ధంగా వుంచబడి వుంది.

సెబాస్టియన్ కాబొట్ యీ అన్వేషణ దళాధిపత్యం స్వీక రించేటందుకు పరమ సంతోషంతో అంగీకరించేవాడేగాని ఆతడు చాల వృద్ధుడైపోయేడు. ఈ నౌకాదళాన్ని ఆతడు కేవలం ఆలోచనలతో మాత్రమే అనుగమించగలడు. అంతేగాదు, వాటిని అనుగమించడం కాదు; వాటిని అధిగమించి, అతిక్ర మించి, యెంతో ముందు పోగలడు, ఆలోచనా ప్రపంచంలో.

ఓడలింకనూ యెక్కడా లంగరు వేయనేలేదు. కాని, అప్పుడే సెబాస్టియన్ తన మనోనేత్రంతో బర్బరులు నివసించే యెడారిభూముల్ని చూస్తూన్నాడు. అక్కడ ప్రకృతీ, దానితో బాటు మానవుడూకూడా బహు కర్కశంగా వున్నాయి. తుపా నులు, నీటిక్రింద కొండలు, యుద్ధాలు, విపదిగ్ధబాణాలు, ఒక టేమిటి? నావికుల నెదుర్కొననున్న అపాయాల నన్నింటినీ ఆతడు ముందుగానే ఊహించేడు.

అన్వేషకదళం ఆయుధాలతోను, ఆహారపదార్థాలతోనూ సుసంపన్న మొనర్చబడింది. కాని, అంతమాత్రాన చాలదు. ఎల్లాంటి పరిస్థితులనైనా యెదుర్కొన సంసిద్ధులుగా నున్న శ్రేష్ఠవ్యక్తులతో, విశేషమైన లోకజ్ఞానం, అనుభవంగల

వాళ్ళతో ఆ దళం పూరింపబడినప్పుడే సత్ఫలితాలను సాధించ గలుగుతుంది.

సెబాస్టియన్ కాబొట్ టేబిలుముందు కూర్చుని, కలం పట్టుకొని, నోటుబుక్కులో వ్రాయనారంభించేడు.

"పేరా 28. సముద్రతీరాలలో రాళ్లు, బంగారు లోహములు మొదలైనవి ప్రోగుచేయబడుతూన్నట్లు చూస్తే మీరు ఓడను దరికి పట్టించి, జరుగుచున్న పనిని పరిశీలించాలి. ఆ దేశసమయంలో అక్కడి జనుల దృష్టిని ఆకర్షించేందుకై ఢంకా మ్రోగించండి. ఆ జనులలో కుతూహాల మును రేకెత్తించాలి. కాని, మీరు మాత్రం అపాయానికి దూరంలో నిలిచియుండాలి; వారిపట్ల యెల్లాంటి విరోధ భావాన్నీ క్రూరత్వాన్నీ ప్రదర్శించరాదు."

... ...

"పేరా 30. వాళ్లు సింహశార్దూల భల్లూకాదుల చర్మములను గనుక ధరించివుంటే, పొడవైన ధనుర్బాణాదుల్ని చేతబట్టి వుంటే, మీరేమీ భయపడబోకండి. మీ కంటె వాళ్లే అధికభయాకులితులై వుంటారు..."

... ...

సెబాస్టియన్ కాబొట్ సముద్రనావికుడుగా తాను సంపాదించిన అపారానుభవాన్నంతనూ యీ సూచనలలో పొందుపరచేడు. ఆతడు అన్వేషణా దళాల్లో పోయే ఓడలకు కెప్టెను

లను, సరంగులను తయారుచేస్తున్నాడు. కొలంబస్ గావించిన పొరబాటు నీతడు చేయదలచలేదు. సముద్రాంతరాల్లో సంపద్వంతములూ, బలవంతములూ నైన నాగరక రాజ్యాలను చూడగలనని ఆశించిన కొలంబస్, ఆటవిక జనులు నివసించే ద్వీపాలను చూసేడు.

సెబాస్టియన్ యదార్థానుగుణ్యమైన, ఖచ్చితమైన ఊహాపోహాలు గలవాడు. పగటి కలలు కనువాడుగాడాయన. తన అన్వేషణాదళం నిర్జన ప్రదేశాలకు, యెడారి భూములకూ, ఆటవిక దేశాలకూ వెడుతుందనీ, యీ దీర్ఘయాత్రలో తటస్థించే ప్రమాదాలన్నిటినీ యెదుర్కోడానికి యేర్పాటు చేసుకోవాలనీ ఆయన ముందే వూహించేడు. ఈ అన్వేషణా ఫలితాలు మంచివిగా వుంటాయని ఆశిస్తూ, ఆయన యీ సూచనలను ముగించేడు. పశ్చిమ యిండియా దీవులకు స్పెయిన్ వాళ్లూ, తూర్పుయిండియా దీవులకు పోర్చుగీసువాళ్ళూ గావించిన నౌకాయానములవల్ల గలిగిన ఫలితాలకంటె తక్కువ ఫలితాలు తమ నౌకా యాత్రలవల్ల కలుగవని ఆతని నిశ్చితాభిప్రాయం.

భగవంతుడు తన అవ్యాజానురాగమును చూపి, యాత్రీకుల నందరనూ సంరక్షించుగాక! యను ప్రార్థనతో నోట్సు పూర్తిచేసి, క్రింద చేవ్రాలు చేసేడు, సెబాస్టియన్ కాబొట్ కంపిత హస్తుడై. ఆఖరున క్రింద సంఘముద్రను కూడ వేసి, పూర్తిచేసేడు.

క్రీస్తుశకం 1553 మే 11 వ తేదీని, ఇంగ్లాండు రాజు ఆరవ ఎడ్వర్డు పరిపాలనలో ఏడవయేట, ' యీ అన్వేషణాదళము, సర్ హ్యూగ్ విల్లోబీ నాయకత్వంక్రిందబైలుదేరింది. లంగరు యెత్తి, ఓడలు నదీతీరం వెంబడే మెల్లగా సాగిపోయినాయి. ప్రత్యక్షంగా చూసినవాళ్లు చెప్పినదాన్నిబట్టి, నదీతీరాలవెంబడే వేలాది ప్రేక్షకులు బారులు తీరి నిలబడి చూస్తూన్నారు. గ్రీన్‌విచ్ రాజభవనపు వాతాయనముల నుంచీ, గోపురగవాక్షముల నుంచీ రాజోద్యోగులు చూస్తూన్నారు. ఓడల ఫిరంగులు రాజుకు వందనపూర్వకంగా ఫిరంగులు పేలుస్తూంటే చుట్టుపట్ల నుంచి ప్రతిధ్వని లేనుతూన్నాయి. నావికులు నీలాకాశ వర్ణపు దుస్తులు ధరించి, డెక్కులమీద బారులుతీరి నిలుచుని, మేఘమండలమంతా ప్రతిధ్వనించేట్లు జయజయ ధ్వానాలిస్తూన్నారు.

ఈ దళంలో మూడు ఓడలున్నాయి. వాటి పేర్లు గుడ్ హోప్, గుడ్ ఫెయిత్, ది ఎడ్వర్డు లేక గుడ్ ఎంటర్ ప్రైజ్.

ఉత్తరాభిముఖంగా నార్వేతీరంవైపుగా అవి ప్రయాణమైపోతూన్నాయి. వ్యతిరేక పవనములచే అవి చాలసార్లు ఆగిపోవాల్సి వచ్చేది. మరెన్నోసార్లు తుపానులు వచ్చినప్పుడు నావికులే తెరచాపలు చుట్టి వేయాల్సివచ్చింది.

ఫిన్‌మార్క్ తీరంలో ఒకచోట వుండగా మహాభయంకరమైన తుపాను వీచింది. ఆ ఓడలను దారి తప్పించి, దూరంగా తీసికొనిపోయి, విడదీసి చెదరగొట్టేసింది. గుడ్‌హోప్, గుడ్

ఫెయిత్ లు రెండూ చాలకాలంవరకూ మంచుకొండలలో దిక్కుతుని పరిభ్రమిస్తూ, ఆఖరికి ఒక అజ్ఞాత నదీముఖద్వారం లో రక్షణ తీసికొన్నాయి. సర్ హ్యూగ్ విల్లోబీ ఆ శీతువునం దచ్చట నిలచిపోయి, అన్ని దిక్కులకూ వేగులను పంపడానికి నిశ్చయించేడు. కాని, వేగులందరూ కూడ యెక్కడా జన సంచారం గాని, జనావాసాలు గాని కనుక్కోజాలక తిరిగి వచ్చేసేరు.

ఇక మూడో ఓడ, గుడ్ ఎంటర్ ప్రైజ్ అజ్ఞాత దేశముల నన్వేషిస్తూ పోయింది.

ఆ ఓడ యే యే దేశాలు కనుగొన్నది ? క్లెమెంట్ ఆడమ్స్ అను ఆంగ్లేయుడు చెప్పిన యీ కథ వినండి.

"ఈశ్వరుడు కరుణామయుడై ఓడనొక అఖాతంలోనికి తీసి కొనిపోయేడు. అది నూరుమైళ్ళో, లేక యింకా అధికమో పొడవు గలిగినట్టిది. ఆ అఖాతంలోనికి ప్రవేశించి ఆ ఓడ లంగరు వేసింది. చుట్టూ చూడగా దూరంలో వారికొక జాలరి పడవ కనిపించింది.

"కెప్టెన్ ఛాన్సెలర్ కొంతమందిని వెంటతీసికొని ఆ జాలరుల వద్దకు బైలుదేరేడు. వారెవరో, ఆ దేశమేదో, వారి జీవిత విధానమెట్టిదో తెలుసుకోవాలని ఆయన తలంపు. కాని, ఆ జాలరులు ఓడయొక్క పరిమాణం, ఆకారం చూసి, సంభ్ర మాశ్చర్యముల నొంది, పరుగెత్తిపోయేరు !..."

ఇంతవరకూ అంతా సెబాస్టియన్ సూచనల ననుసరించే జరిగిందనుకోండి. ఆయన సూచనల ప్రకారం తమ వాళ్ళ కర్తవ్యం, ఢంకా వాయించి, తత్ప్రాంతవాసుల దృష్టి నాకర్షించడం. కాని, ఢంకా వాయించడం జరుగనే లేదు. మంచి సలహా ఒక యెత్తూ, దాని ననుసరించడం మరొక యెత్తూను. మంచి సలహాల ననుసరించడం యెప్పుడూ జరుగదుగదా!

ఆ జాలరులన్ని వైపులకూ చెదరిపోయి, యెవరో కొత్తవాళ్లు వచ్చేరనే వార్తను తమవారికి అందచేసేరు. ఓడను చూడ్డానికి స్థానిక జనులు పడవలలో బైలుదేరి వచ్చేరు. వారిలోనే ఆ ప్రాంతపు పరిపాలకుడు కూడా వున్నాడు.

క్లెమెంట్ ఆడమ్స్ మళ్ళా యిల్లా వ్రాసేడు.

"ఆ దేశం పేరు రష్యాయని మావాళ్ళు తెలుసుకున్నారు. దానినే 'మాస్కో-వీ' అని కూడా అంటారు. ఆ దేశపు రాజు పేరు ఇవాన్ వాసిలియేవిచ్. (ఇది అప్పటి రాజు పేరు) సముద్రతీరాన్నుంచి చాల లోపలికంటా వున్న భూముల కన్నిటికీ ఆయనే పరిపాలకుడు..."

కెప్టెన్ ఛాన్సెలర్ దేశంలోపలికి వెడుతూన్న కొద్దీ 'మాస్కో-వీ' అనాగరక, ఆటవిక దేశాలవంటిదిగాదని తెలిసిపోయింది. సెబాస్టియన్ హెచ్చరించిన బర్బరజాతులుగారు, అక్కడి జనులు.

కెప్టెన్ ఛాన్సెలర్ యిల్లా వ్రాసేడు.

"దేశమంతా బాగుగా సాగుచేయబడివుంది. ధాన్యాదులు పంటబెట్టబడియున్నాయి. ప్రతి ఉదయమూ ఆరేడువందల సకుగుడు బండ్లు ధాన్యాదులు, చేపలుతో పిటపిటలాడుతూ, వస్తూ పోతూండడం చూస్తాము.

"మాస్కో ఒక పెద్ద నగరం. లండను, దాని పరిసరాలు కంటె యీ పట్టణం పెద్దదై వుంటుందని నేను అంచనా వేసేను."

ఛాన్సెలర్ మాస్కోలో ఒక చక్కని కోటను చూసేడు. దాని చుట్టూ యెత్తైన గోడలున్నాయి. కోటలో సుందరములైన యేసు చెర్చిలున్నాయి. అక్కడ పాలకుని జార్ అంటారు. జార్ ప్రాసాదము ప్రాచీన ఆంగ్ల రాజభవనాల మాదిరిగా వుంది.

ఆ దేశాంతర్భాగంలోనికి పోతూ కెప్టెన్ ఛాన్సెలర్ అచ్చట బంగారును చూడ నభిలషించేడు. నిజంగానే అక్కడ ఆతనికి బోలెడంత బంగారం కనబడింది. ఆ ఆంగ్లేయుని మాస్కోలో ఒక గదిలోనికి గొంపోయేరు. దానిపేరు 'స్వర్ణమందిరము'.

దానిలోపల టేబిల్సు, గోడబల్లలు మీద స్వర్ణపాత్రలు దొంతులుగా పేర్చివున్నాయి. అక్కడనుంచి యీ విదేశీ అతిథులను మరొక గదిలోనికి గొంపోయేరు. అది భోజనాల గది. దీనిని స్వర్ణమందిరమని పిలువకపోయినా దీనినిండా కూడ బంగారమే వుంది. అక్కడ బంగారు గిండీలు, గజం యెత్తుండే 'ఆశ్వికకలశములు' వున్నాయి! వడ్డించే పరిచారకులు బుజాల మీద తువాళ్లు వేసికొని, గోడబల్లలవద్ద నిల్చునివున్నారు.

ఒక్కొక్కని చేతిలో ఒక్కొక్క బంగారు కలశము వుంది. ఆ బంగారు కలశములచుట్టూ ముత్యాలు, వజ్రాలు తాపి వున్నాయి! ఈ పాత్రకలశాదులన్నీ జార్ పాలకునివే. అయితే కాక అతిథులందరకూకూడా భోజనం బంగారు పళ్లెరములలోనే వడ్డించబడింది. ఆ విందులో రెండువందలమంది అతిథులున్నారు. అందరకూ సరిపడిన స్వర్ణపాత్రాదికము లచ్చట వున్నాయి! రాజబంధువుల పరిచారకులంతా బంగారు వస్త్రాలను ధరించేరు.

ఈ విదేశీయులు జార్ ప్రాసాదాన్ని గూర్చి, అక్కడి విష యాన్ని గూర్చి గావించిన వర్ణనమిది.

ఈతని నోట్సు మాత్రమే ఐతే మనకానాటి మాస్కో రాజ్యాన్ని గూర్చి అంత హెచ్చుగా తెలిసివుండేదేగాదు. కాని, అదృష్టవశాత్తూ, మాస్కో వాస్తవ్యులే తమ నగరమును గూర్చి చెప్పిన విషయాలు మనకు లభించేయి. వాటినిబట్టి జారు భవనం వెండిబంగారాలకేగాక మరెన్నో వాటికి ప్రసిద్ధి కెక్కినదని తెలుస్తూంది.

స్వర్ణమందిర కుడ్యములన్నీ బహు సుందరములైన చిత్రము లతో నిండివున్నాయి. వసారాల్లో ఇస్రాయెల్ సైన్యాలు జోషువా చీఫ్‌నూన్ నాయకత్వమున సాధించిన విజయముల, గావించిన యుద్ధముల చిత్రము లనేకములు చిత్రించబడి వున్నాయి. ఇవిగో! ఈ పదిచిత్రములూ రషియనులు తార్తా రులపై యిటీవల సాధించిన విజయముల నందరకూ జ్ఞప్తికి

దెచ్చినవి! మందిరపు సరంబీమీద ఖగోళములూ, క్రీస్తూ, చుట్టూ అనేక యితర చిత్రాలచే పరివేష్టించబడి వుంటాయి. వివేకం — అవివేకం, భూతాలు, వాయువు-అగ్ని, పవనములు, నాలుగు ఋతువులు, * — యిల్లాగే వివిధ విషయాలమీద సాంప్రదాయిక విజ్ఞానమును యీ కుడ్యచిత్రాలద్వారా ప్రబోధించేవారు. ఆఖరికి గోడలమీదనే గాక కలశములమీదా, కుంభములమీదా కూడా పురాణ చిత్రములు, చారిత్రక సంఘటనలు, ప్రసిద్ధులైన రాజుల చిత్రములు మొదలైనవి వ్రాయబడివున్నాయి. మహారాజు వ్లాడిమిర్‌తో యీ రాజ వంశావళి ప్రారంభించబడింది. విదేశాగతులైన అతిథులు పీట న్నిటినీ గాంచి అద్భుత ప్రమోదాలను పొందేరు.

రష్యను ప్రభుత్వాధికారులు, బోధకులు లౌకికమైన చిత్రముల వైపు చూడకుండుటకే యత్నించేవారు. వెనుకటి కాలంలో దైవాంశ సంభూతులైన మహాజనులే, పవిత్ర ఋషి పుంగవులే చిత్రించబడే వాళ్లు. కాని, యిప్పుడు చిత్రలేఖనం కొత్త సాంప్రదాయాల ననుసరిస్తూంది. ఒకప్పుడు పవిత్ర చిత్రములే, దివ్యచరిత్రలే కుడ్యములపై కనబడేవి. అటువంటి దిప్పుడు ఈశ్వర పుత్రుడైన ఏసుక్రీస్తుతో బాటు, నాట్యభంగిమలో ఉత్సాహంగా నున్న సాధారణ స్త్రీ మాత్రురాలుకూడా కుడ్య చిత్రాల్లో కనిపిస్తూంది!

---

* పడమటి దేశాల్లో ఋతువులు నాలుగే; వసంతం, గ్రీష్మం, శిశిరము, శీతువు లేక హేమంతము. మన సాంప్రదాయంలో వసంత, గ్రీష్మ, వర్ష, శరత్, శిశిర, హేమంతఋతువు లారు — అనువాదకుడు.

ఇదంతా మానవుడు సత్యమునుంచి పతితుడగుట వల్ల నేనని బోయర్ల అభిప్రాయం. లౌకిక కావ్యాది గ్రంథపఠనం వల్లనూ, మతధర్మ విరుద్ధములైన శాస్త్ర గ్రంథ వ్యాప్తివల్లనూ మానవులు క్రమంగా తెలుగుమీరిపోయి, పతితులవుతూన్నారు. జార్ కూడ యిల్లాంటి శాస్త్రగ్రంథముల యందభిమానం గలవాడే. బోయర్లు పొడవైన తమ గడ్డాలనూ, ఎత్తైన టోపీలను అడ్డంగా ఆడిస్తూ, తమలో తాము మెల్లగా గొణుక్కునేవాళ్లు: "అబ్బే! బొత్తిగా ధర్మవిరుద్ధంగా వుంది! సనాతన విరుద్ధమే కనిపిస్తూంది, అన్నిచోట్లా! ప్రమాదకరమైన శాస్త్రగ్రంథ పఠనం వల్ల జనించిన జాడ్యమే, యిది!"

ఇల్లాంటి సంభాషణల నా పరదేశులు విన్నారో లేదో తెలియదనుకోండి. కాని, బహిరంగంగా మాత్రం బోయరులు కూడా జార్‌ను ఎంతో శ్లాఘించేవాళ్లు. "ఆహాహా! మహారాజా వారెక్కడండీ? ఆయన బుద్ధి పాదరసంలాంటిది కాదుటండీ! బృహస్పతే అని చెప్పాలి! సమస్త శాస్త్రాల్లోనూ సిద్ధేనండీ! దేన్ని గురించి మాట్లాడినా ఆయనకి మంచి నీళ్ళ ప్రాయంగదా!" అని మెత్తుకొనేవాళ్లు.

జార్ ఇవాన్‌ను 'ది టెరిబుల్' అనగా 'అతిభయంకరుడు' అని పిలిచేవారు. ఆయన విషయంలో మాత్రం పైనుదహరించిన శ్లాఘన సత్యదూరం కాదు. ఆయన చాల విజ్ఞానవంతుడున్నూ, బహుశ్రుతుడున్నూను. పవిత్ర ఈశ్వర గ్రంథాలనుంచీ, ఋషుల నుంచీ, చెర్చి పితరుల (ఫాదరుల) నుంచీ యెన్నెన్నో సూక్తు

లాయనకు కంఠస్తములు. ఆయన తాను చెప్పే విషయాలన్నింటినీ యూదు, గ్రీకు, రోమక, గోథు, ఫ్రెంచి యితిహాసాల నుంచి తీసిన యెన్నెన్నో ఉదాహరణలతో సమర్థించుతూండే వాడు. ఆయన వ్రాసే లేఖలన్నీ పాత నిబంధనలోని రాజుల, వీరుల,- దావీదు, సోలమన్, జోషువా, చీజనూన్ మొదలైన మహనీయుల నామధేయములతోనే గాక అన్యమతస్థులూ, శిష్టేతరులూ ఐన వారి దేవుళ్లు, వీరులు - జ్యూస్, అపాలో, అయేనియాస్ మొదలైన వారి పేర్లతో కూడ నిండివుండేవి. వారి బోధనలు వాటిలో అడుగడుగునా ఉల్లేఖించబడి వుంటూండేవి.

జార్ ఆజ్ఞానుసారంగా మాస్కో పట్టణంలో నొక ముద్రణా శాల కూడ స్థాపించబడింది. ముద్రాపకుడైన ఇవాన్ ఫియోడోరోవ్, అందులోని యాంత్రిక కార్యములనే గాక ప్రకరణాదుల ముందుంచు సాలంకారవర్ణమాలను కూడ చెక్కుతూండేవాడు.

అచ్చువేయుట యెంత ఉపయుక్తమైనదో జార్ గ్రహించినవాడు. జనులందరూ 'అపరితుబున్నూ, బుద్ధియందపరిష్కృతులున్నూ' ఐయుండుటచే వారిని విజ్ఞానవంతులుగా జేయుటకున్నూ, రష్యారాజ్యమును దృఢపరచుటకున్నూ గ్రంథముల నచ్చువేయుట యెంతో అవసరమని ఆయన గుర్తించేడు.

అచ్చుకూటం వుంచడానికి విశాలమైన భవనం కడుతూన్నారు. దాని సింహద్వారం మంచి నగిషీపనితో నిండివుంది.

ఎత్తైన గోపురంకూడా ఆ భవనానికి శోభనిస్తూంది. ఇంకా బోలెడు పని మిగిలి వుందేమో, పరవంజాలు దానిచుట్టూ క్రమ్ముకుని వున్నాయి. ఆ వీధిని బోవు బోయరులు యీ అట్ట హాసం అంతా చూసి, అసంతుష్టితో శిరఃకంపం గావిస్తూండే వాళ్లు. ఇల్లాంటి నూతన విషయాలేవీ బోయరులకు రుచించవు. తన భూఖండంమీద ప్రతిబోయరూ సర్వాధికారిగా నుండిన గత దినములను వారు మరిచిపోనేలేదు.

పూర్వకాలంలో ఒకానొకప్పుడు చారణులు ప్రజలనొక్క 'ఏకమనస్కత'ను గూర్చి గానం చేసేరు. 'ఇగోర్ రాజుకథ'ను పాడు చారణులు తమ కథలో రాజులనూ, సామంతులనూ, వాళ్ళ సంకుచిత భావాలనూ తూర్పారబట్టేవాళ్లు. తమ కజ్జాలు, కావేషీలు పెంచుకుని, కలహించుకుంటూ రష్యా దేశాన్ని బైట శత్రువులకు లోబడజేసినది యీ రాజులేగదా?

మరేమో యిప్పుడా కాలం గడచిపోయింది. రష్యాదేశాని కంతకూ జార్ రాజాధిరాజు ఐనాడు. సమర్థుడైన పరిపాలకుడుగా జార్, రష్యను రాజసామంత వంశీకులకు ప్రత్యేక దయాదాక్షిణ్యాలు గాని, అభిమానాదరణలుగాని చూపటంలేదు. స్వార్థపరులూ, సంకుచిత స్వభావులూ ఐన యీ మూర్ఖరాజులను అదుపాజ్ఞల్లో పెడుతున్నాడు, జార్ చక్రవర్తి. రూస్ దేశానికి బహు సంఖ్యాకులైన పాలకులకు మారుగా యిప్పుడు ఒక్కడే పాలకుడు. రూస్ దేశం ఐక్యతతో, బలాఢ్యమైనదిగా వుంది, యేకాధిపత్యంక్రింద.

పాతకొత్తలకు పోరాటం నడుస్తూనే వుంది. రాజులు, సామంతులు పురాతన సామాజిక విధానాన్ని బలపరచేవాళ్లు. చిన్న భూస్వాములు, సైనికులు మొదలైన వారందరూ నూతన విధానాన్ని, యేకచ్ఛత్రాధిపత్యాన్ని సమర్థించేవాళ్లు.

ఈ రెండు పక్షముల మధ్యా జరిగేపోరాటం కత్తితోటీ, కూటనీతితోటీ మాత్రమేగాక కలంతోకూడా కొనసాగించబడుతూండేది. ఇందులోని యాదార్థ్యాన్ని ఆ నాటి గ్రంథాలు, లేఖాపత్రాలు విస్పష్టం చేస్తాయి. ఉదాహరణకు ఇవాన్ పెరిస్వతోవ్ గ్రంథాలు చూడండి. జార్, ఇవాన్ వాసిలియే విచ్ పాలనా ప్రారంభంలో, సామంతరాజులు అధికారాన్ని హస్తగతం గావించుకున్న దినాల్లో ఈ గ్రంథాలు రచించబడినాయి.

ఇవాన్ పెరిస్వతోవ్ రాజసభలోని సలహాదార్లలో నొకడు. సామంతరాజులు 'ధనవంతులైన సోమరు'లని ఆతడు ఖండించేవాడు. మోసం, అసత్యం ద్వారానే వారు సిరిసంపదలను ప్రోగుచేసేరు. రైతులను తమక్రింద బానిసలుగా చేసినందుకు సామంతప్రభువర్గాన్ని ఆయన తన గ్రంథాల్లో ఆడిపోసేడు.

"జనులు బానిసలుగా చేయబడిన దేశంలో వాళ్ళు ధైర్యశాలురుగా వుండరు. శత్రువులతో యుద్ధంచేయడంలో అటువంటివాళ్లు బాహుబలం, పరాక్రమం చూపలేకుకూడాను. బానిస యెప్పుడూ అవమానానికి వెరువడు. అతడు బలహీనుడు

గానీ, బలవంతుడు గానీ, మర్యాదను, ఆత్మగౌరవాన్నీ సంపాదించబోడు. 'నేను బానిసను. అల్లా వున్నంతకాలం నాకు మరొక పేరు ప్రతిష్ఠ లేముంటాయి?' అంటాడు, బానిస.

ఇవిగాక మరొక తరహా గ్రంథాలూ వ్రాయబడేవి. వాటిలో పాతకాలమునాటి విధానాలు సమర్థించబడతాయి. జార్‌కు, కుర్బ్‌స్కీ-రాజుకు మధ్య నడచిన ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు మనకు లభిస్తూన్నాయి. యరోస్లావ్ రాజులసంతతికి చెందిన కుర్బ్‌స్కీ-రాజు, మాస్కో జార్ యిప్పుడు రష్యాకంతకూ రాజరాజు అనే యదార్థాన్ని ఆతడు అంగీకరించ నిరాకరించేడు. కుర్బ్‌స్కీ-రాజు దేశాన్నుంచి పారిపోయి, శత్రువులతో చేతులు కలిపేడు. తన యీ పనిని సమర్థించుకోడానికిగాను కొన్ని ప్రత్యారోపణలు గావిస్తూ జార్‌కు ఒక లేఖను వ్రాసేడాయన. జార్ నిరంకుశంగా వ్యవహరిస్తూన్నాడనీ, సర్వాధికారాన్నీ హస్తగతం చేసుకున్నాడనీ, జనుల రక్తమును పీల్చు క్రూరుడనీ ఆయన నిందించేడు.

దానికి జవాబుగా జార్ ఒక గ్రంథాన్నే వ్రాసేడు. కుర్బ్‌స్కీ-రాజు దేశద్రోహాన్ని బైటపెడుతూ, రూస్ దేశానికి తానొక్కడే యేకచ్ఛత్రాధిపతిగా వుండేందుకు హక్కు గలదని దానిలో నిరూపించేడు.

జార్ విద్వాంసుడు. కలమును సమర్థతతో నడపగలవాడు. కాని, అతని శత్రువైన కుర్బ్‌స్కీ-రాజుకూడా ఆ కాలంలోని

పండితులలో యెన్నదగిన వాడే. ఆయన అరిస్టాటిల్‌ను పఠిం చేడు, శిశిరోను అనువదించేడు!

ఈ యిద్దరి ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలూ యిద్దరు మహాయోధుల మధ్య ద్వంద్వయుద్ధం లాంటిది. కాని, ఒకరు పాతను సమర్థి స్తారు, రెండోవాడు నూతనమును వాంఛిస్తాడు. చరిత్రపరిణామ గతికూడా జార్ పక్షమునసే వున్నట్లుంది, మరి.

జార్ ఇవాన్‌ను అందరూ 'ది టెరిబుల్' (అరిభయంకరుడు) అని పిలిచేవారని చెప్పేనుగదూ. అతడు నిజంగానే విదేశీయు లైన విజేతలకూ, దేశీయులైన సామంత ప్రభువులకూ భయం కరుడే. ఆ కాలంలో రూస్ రాజ్యానికి శత్రువుల కేమీ కొరత లేదు.

ఒకానొకప్పుడు తూర్పు పడమరలలో ద్వారాలు బారుగా తెరువబడే వుండినాయి. పెద్దరాజమార్గం, ఘంటాపథం 'వరాం గియన్‌లనుంచి గ్రీకులవరకు' రూస్‌భూములగుండా పోతూవుంది. కాని, యిప్పుడు ద్వారాలు మూసివేయబడినాయి. తూర్పు దక్షిణ ద్వారాలను తార్తారులు మూసివేసేరు. పశ్చిమాన రమ్యన్ భూములు పొరుగురాజులచే ఆక్రమించబడినాయి. బాల్టిక్ సముద్రతీరాల్లో లైవోనియన్ పీరులు విజృంభణగా వున్నారు. ఉత్తరజర్మనీయందలి హాన్సియాటిక్ లీగ్ వర్తకులు, విదేశవ్యాపారులనుగాని, కర్మకుశలురనుగాని రష్యాలోనికి రానిచ్చేవారుగారు. జార్ ఇవాన్ ఒకసారి విదేశాలనుంచి నూరుగురు వివిధ కళాకుశలురను, వృత్తినిపుణులను మాస్కోకు

రమ్మని ఆహ్వానించేడు. వారిలో లోహకారులు, కమ్మరులు, ఫిరంగులు పోతపోసేవారు, వైద్యులు, ఔషధకారులు, ముద్రాపకులు మొదలైన వివిధ కర్మనిపుణులున్నారు. వారంతా తమ సంసారములు, సామానులతో యెంతో దూరప్రయాణాలు గావించి వస్తూంటే, హాన్సియాటిక్ లీగ్ వర్తకులు వాళ్ళను ఆపివేసేరు. లూబెక్ నగరవాసినేటన్లు జారురాయబారులను ఖైదుగావించి, ఆ నిపుణకార్మికుల్ని తరిమివేసేరు.

పశ్చిమ, దక్షిణ, తూర్పుదిక్కులలోకూడ మార్గాలు బంధించబడిపోయినాయి. ఈ మార్గాలను తెరిపించేటందుకే రష్యనులు తార్తారులతోనూ, లైవోనియనులతోనూ కూడ యుద్ధాలు చేసేరు.

పశ్చిమద్వారంకంటె ముందుగా తూర్పుద్వారాన్ని రష్యనులు తెరువగలిగేరు. రష్యన్ సైన్యం కాజాన్ నగరాన్ని జయించి, వోల్గాను స్వాధీనం గావించుకొని, మాస్కోనుంచి సుదూరస్థములైన ప్రాగ్దేశాలకు మార్గ మేర్పాటుచేసేరు. వెనుక అఫనాశీనికిటిన్ తన సహచరులతో కలసి సందర్శించినవే ఆ దేశాలు. ఈ విజయచిహ్నముగా ఏడు చెర్చిలను క్రెమ్లిన్ ద్వారంలో నిర్మింపించేడు, జార్. రష్యను రాజ్యంయొక్క బలమును స్థిరంగా జ్ఞాపకం వుండేటట్లు చేసినాయి, యీ స్మారక చిహ్నలు.

ఈ చెర్చిలను నిర్మించినవారు పోస్నిక్, బర్మా అను ఇద్దరు శిల్పులు. వారు గొప్ప మేధావంతులూ, అతినేర్పరులూను.

తమకు జార్ యిచ్చిన సూచనల ననుసరించిగాక 'ఈశ్వరుడొసగిన బుద్ధ్యనుసారముగాను, ఉన్న అవకాశములకు లోబడిన్నీ' యీ చెర్చీలను వారు నిర్మించేరు !

అనుకున్నట్లు ఏడు చెర్చీలనుగాక తొమ్మిది చెర్చీలను ఒక్క పునాదిమీదనే వారు నిర్మించేరు. అవన్నీ కలిసి ఒక్కడే బిషప్ అధికారం క్రింద ఒక్క కేథిడ్రల్‌గా యేర్పడినాయి. మధ్యలో 150 అడుగుల యెత్తైన గోపురం లేచింది. దానిమీద చివర సూచ్యగ్రంగల పెద్దకలశము నిర్మించబడింది. దీని చుట్టూ యెనిమిది చిన్నచిన్న కలశాలూ, గోపురాలూను. శిల్పులు అంతకంతకు పైకివెడుతూ, కలశపు గోడలను క్రమంగా మూసుకుంటూ వచ్చేరు. ప్రతిలాజున్నూ బహు జాగ్రతగా, నిపుణంగా పొదగవలసివుంది. లేకపోతే వాటిమీద కట్టవలసిన గోపురపు భారం యే ఒక్కచోట అధికమైనా అక్కడ దిగబడిపోయే ప్రమాదం వుంది. ఈ రోజుల్లో కూడా శిల్పులు అటువంటి కట్టడాలను నిర్మించాలంటే వారు ప్రప్రథమంలోనే వాస్తు శిల్ప చలనసూత్రాల ననుసరించి బరువుభారాలు, పీడనలు వగైరాలు గుణించి, యెన్నో లెక్కలు కట్టాల్సివుంటుంది !

పోస్త్నిక్, బర్మాలు ఈ లెక్కలు యేమైనా చేసినవాళ్లేనా? అబ్బే, లేదనే చెప్పాలి. ఆ రోజుల్లో జనులకు చలనసూత్ర శాస్త్రం అంతగా తెలియదనే అనుకోవాలి. వారు తమ కండ్లమీదనే యెక్కువగా ఆధారపడివుండేవాళ్ళు. కేవలం బుద్ధివివేచనా బలంమీదనే ఆధారపడాల్సిన యుగం, అది. గుణించేం

దుకూ, గణితానికీ అప్పుడంతగా అవకాశమే లేదు. కానైతే నేటి ఆధునిక ఇంజనీర్లకు కూడ ఆ నాటి వారి ప్రజ్ఞవున్నదా ? యని సంశయించాల్సివచ్చేటంతటి ఘనులు, వారు ! ఈ నాటికీ ఆ కట్టడములను చూసినవారు పోస్త్నిల్, బర్మాల ప్రతిభకు, నైపుణ్యానికీ ముగ్ధులవుతూంటారు.

ఈ కెథిడ్రల్ సెయింట్ బాసిల్ పేరిట నిర్మించబడింది. సెయింట్ బాసిల్ దేవునిచే అనుగ్రహించబడిన వాడని ప్రతీతి. అట్టి మహాత్ముని స్మారక చిహ్నమైన యీ కెథిడ్రల్‌లో అతి విచిత్రమైన విషయం ఒకటి వుంది. చదునైన దాని కప్పు, యిటుకలతో కట్టబడింది. రెండో అంతస్థుమీద నున్న మెట్ల మీదనుంచి చూస్తేనే యిది కనిపిస్తుంది. ఇది చాల చిత్రమని పించడంలేదూ ? క్రింద లాజులు కట్టి, దానిమీద యిటుకలతో కప్పును నిలిపి కట్టడం అంటే అందరికీ అర్థం అవుతుంది. కాని, క్రింద యే ఆధారమూ లేకండా, చదునైన యిటుక సరంబీ యేలాగున నిలబడుతుంది ? ఈ శిల్పులు, పై యిటుక కట్టుబడికి ఆధారంగా యినుపదూలాల నుపయోగించేరు. ఈ రోజుల్లో ఉక్కు చట్రమును కట్టి, సిమెంటు కాంక్రీటు నుపయోగించి నట్లన్నమాట ! చూసేరా, ఆ శిల్పులు, తమకాలానికి కొన్ని శతాబ్దాలు ముందున్నారన్నమాట !

రష్యాలో యిటువంటి నిపుణులెందరో వుండేవాళ్ళు. పట్ట ణాల్లో, విహారములలో, జారు చక్రవర్తి జమీలలో యెన్నెన్నో

కొలిమిలుండేవి. ఒక విహారమందలి కమ్మరంసాలలో యేడు కొలుములు, యేడు తిత్తులు, యేడు దాగళ్లూ వుండేవిట.

తూలా, నొవోగోరోద్ పట్టణాల్లో లోహకారులు యెంతో అనుభవంగల వాళ్లుండేవారు. వంశపరంపరగా వారి అనుభవం అందించబడేది. పురాతనఫక్కీలో ఫిరంగులు, తుపాకులుచేయుట వారికి కొట్టినపిండి. కొత్త పద్ధతిలో దుక్కయినుముతో ఫిరంగుల్ని పోతపోయడమూ వారెరుగుదురు. వారు చేసిన ఫిరంగులు కొన్ని వేలపౌనులు బరువైనవికూడా వున్నాయి. అల్లాటి వాటిని పోతపోయడమంటే మాటలుగాదు! పైగా నున్నని ఫిరంగి గుండ్లుకూడా కమ్మరులు సుత్తులతో కొట్టే తయారు చేసేవాళ్ళు. చేతుపాకులకు కావాల్సిన ఉంగరాలు, ముక్కలు కూడా వాళ్లు చేతి సుత్తులతోనే తయారుచేసేవాళ్లు.

ఎంతో నేర్పూ, లోహస్వభావ పరిజ్ఞానమూ ఉంటే తప్ప కమ్మరి యీ పనులు చేయలేడు. లోహవిద్యలోని కిటుకులు వాళ్ళకి తెలిసివుండాలి. రష్యన్ కమ్మరులు, పోతపనివాళ్లూ లోహాల గుణగణములు బాగా తెలిసినవాళ్లు. కేవలం లోహ శాస్త్రజ్ఞులేగాక వారు భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు కూడాను. ఎన్నడూ యే విశ్వవిద్యాలయమందూ చదివియుండకపోయినా వారికీ శాస్త్రాలన్నీ తెలుసునన్నమాట. అల్లాగే స్త్రొగనోవ్ నందలి ఉప్పు కార్ఖానాల్లో ఉప్పు వండే 'వంటవాళ్లు' రసాయన శాస్త్రజ్ఞులన్నమాట. వివిధరకాల ఉప్పునీటినుంచి ఉప్పులను

దింపుతెట్లో వారికి కొట్టిన పిండి. పటాలానికి మందుగుండు తయారుచేసి యిచ్చేవాళ్ళూ రసాయన శాస్త్రజ్ఞులనే చెప్పాలి.

తెల్లసముద్రతీరాల్లో పురాతన కాలాన్నుంచీ లోహపుగనులుండేవి. వాటిలోంచి యినుప చిట్టెములను త్రవ్వితీసేవాళ్ళు, రష్యనులు. ద్వీనానది ఉత్తర భాగాల్లో మైకాయున్నూ, వోల్గా నదీ ప్రాంతాల్లో గంధకమునూ తీసేవాళ్ళు. ముడిలోహాలను కనిపెట్టడంలో నేర్పరులైనవాళ్ళు చిత్తడి నేలల్నీ, బాడవ భూముల్నీకూడా అన్వేషిస్తూండేవాళ్లు. జనులు అనేక రంగాల్లో ప్రకృతితో అవిరామంగా పోరాడుతూనే వుండేవారు. విశాల ప్రాంతాల్లో బలమైన ప్రభుత్వాలేర్పడి, వాటిని సంపూర్ణంగా అనుభవంలోనికి తెచ్చుకోవాలని ప్రయత్నించేవి.

ఇటువంటి పనులన్నింటికీ కావలసినంతమంది కర్మకారులుగానీ, పరికరములుగాని అప్పట్లో వుండేవిగావు. తమ దేశంలో లేనివి రష్యనులు పశ్చిమదేశాలనుంచి దిగుమతి చేసుకోవచ్చును. కాని, పశ్చిమానికి దారి బంధైందిగదా. లైవోనియనులు తమ దుర్గములతో దుర్జయులై రష్యనులకు మార్గావరోధము చేసిరి.

కేవలం ఒక్క చిన్న యిరుకుదారి మాత్రమే అదైనా ఉత్తరాన తెల్లసముద్రతీరంలో ద్వీనానదీ ముఖద్వారం దగ్గరనున్న కోల్మోగోరీ దగ్గర విడిచిబెట్టబడి వుండేది. బహు ప్రాచీన కాలాన్నుంచీ రష్యను జాలరులు, వర్తకులు ఈ మార్గాన తమ నావలలో బైలుదేరి, ముర్మాంస్క్ తీరంవెంబడే

నార్వే దేశానికి పోయేవాళ్ళు. ఈ ఉత్తర మార్గానే యింగ్లీషు యాత్రీకులుకూడా రష్యాకు వెళ్ళగలిగేరు...

ఇంగ్లాండునుంచి సెబాస్టియన్ కాబొట్ సుసజ్జిత మొనర్చి పంపిన మూడు నౌకలలోనూ ఒక్కటిమాత్రమే 'గుడ్ ఎంటర్ప్రైజ్' మాత్రమే రష్యాకు వెళ్ళింది. మిగిలిన రెండూ, 'గుడ్ హోప్' 'గుడ్ ఫెయిత్' అనేవి వాటి పేర్లను సార్థకపరచుకోలేకపోయేయి.

1555 సంవత్సరం శీతకాలంలో ముర్మాంస్క్ తీరానికి దూరంలో రెండు ఓడలు నిలిచియుండడాన్ని కొందరు కరేలియనులు చూచేరని ఒకరష్యన్ చరిత్రకారుడు వ్రాసేడు: ఆ ఓడలు రెండూ నౌకాశ్రయంలో లంగరువేసి వున్నాయి. వాటిలోనున్న మనుష్యులందరూ చనిపోయేరు. కాని, వాటిల్లో బోలెడంత సామగ్రివుంది." ఆంగ్లేయులు ఆర్కిటిక్ మండలమందలి హిమశీతలములకు తాళజాలక, ధృవప్రాంతపుమంచులో గడ్డకట్టి చనిపోయివుంటారని తోస్తుంది. ఆ కథకుడు మూడో ఓడనుగూర్చి యిల్లా వ్రాసేడు: సముద్రంలోంచి ఒక ఓడ ద్వీనా నదీ ముఖంలోనికి వచ్చింది. అందులోని వారు చిన్న పడవలమీద తీరానికి వచ్చేరు. తమ్ము యింగ్లీషురాజైన ఎడ్వర్డు పంపెననీ, రాయబారిపేరు రిచర్డ్ అనీ, మిగిలినవారు కేవలం అనుచరులు మాత్రమేననీ వారు చెప్పేరు.

రిచర్డ్ ఛాన్సెలర్ తాను ఎడ్వర్డురాజు ప్రతినిధినని చెప్పుకున్నాడు. జార్ ఇవాన్ 'ఆంగ్లరాజ ప్రతినిధి రిచర్డ్‌ను, యితర

ఆంగ్లేయ ప్రతినిధులను స్వాగతపూర్వకంగా సంభావించి, తన రాజ్యంలో వారికి సురక్షితమైన ప్రయాణ సౌకర్యాలు కల్పించ నాజ్ఞాపించేడు. వారు స్వేచ్ఛగా అక్కడ యిండ్లు కొనుక్కో డానికిగాని, కట్టుకోడానికిగాని అవకాశం యిచ్చేడు. విదేశాల నుంచి వ్యాపారమును గొనివచ్చు వారికి సమస్త సదుపాయ ముల నోన గూర్చెను.' ఆంగ్లేయ వర్తకులకు మాస్కోలో ఒక ప్రత్యేకగృహం యివ్వబడిందికూడాను.

అప్పటినుంచీ ప్రతీ యేటా యింగ్లీషు ఓడలు ద్వీనా నదీ ముఖద్వారంలోనికి వస్తూనేవుండేవి.

రిచర్డ్‌కు, ఆతని ఓడ గుడ్ ఎంటర్ ప్రైజ్‌కు యేమి సంభ వించిందో తరువాతి కథ రష్యను ఐతిహ్యములలో యింకేమీ కానరాదు.

శతాబ్దాలగుండా మనం గావిస్తూన్న యీ యాత్రలో మన మార్గదర్శిని మరల యింకొకసారి మార్చుకోవలసివుంది. హెన్రీ లేన్ అను నొక ఆంగ్లేయుడు తన స్నేహితునికి వ్రాసిన జాబొకటి మనకు లభిస్తూంది. రిచర్డ్ మరొకతూరి కూడ మాస్కోకు ప్రయాణం గావించినట్లు ఆతడా లేఖలో పేర్కొ న్నాడు. ఆతడు తిరిగి యింగ్లాండుకు పోయేటప్పుడు తనతో నొక రష్యన్ ప్రతినిధిని జోసిఫ్ నెపీయా యనువానిని గొనిపోయేడు. స్కాట్లండు తీరాన వున్న గుట్టలమీద వారి ఓడ భగ్నమై పోయింది. రిచర్డ్ చనిపోయేడు. జోసిఫ్ యెల్లాగో చావుతప్పి

ప్రాణాలతో బైటపడ్డాడు. ఆతనికొరకు మనుష్యులనంపి లండను రప్పించుకుని, మేరీరాణి, ఇంగ్లీషు వర్తకులు జోసిఫ్‌కు గౌరవ పురస్సరంగా స్వాగతమిచ్చేరు.

ముర్మాంస్కులో రష్యక్ విహార మఠమున కనతిదూరం లోనే గుడ్ హోప్, గుడ్ ఫెయిత్ ఓడలు రెండూ మంచులో చిక్కుకునిపోయినాయి. ఇంగ్లాండునుంచి కెప్టెన్లూ, నావికులూ వాటికై పంపబడ్డారు. కాని, రెండు శీతకాలములలో మంచు మధ్య చిక్కిపోయిన ఆ ఓడలు, స్వదేశానికి పోవునపుడు దారి లోనే మునిగిపోయినాయి.

10. ప్రపంచ మహాపటాన్నిగూర్చి పుస్తకం

ఇప్పటికి రష్యనులకు తూర్పు పడమరలకు మార్గాలు యేర్పడి నాయి. పురాతన జానపదగాథలు తూర్పుదేశాలను అంటే సైబీరియానుగూర్చి యిల్లా చెప్పేవి: "మహాశైలముల అనగా యూరల్ పర్వతముల తరువాత తొమ్మండుగురు జనులు నివ సిస్తారు. అక్కడ వికృతాకారులైన రాక్షసులు కాపుర ముంటారు. వాళ్ళ నోళ్ళు నడినెత్తిన వుంటాయి. అసలే తలలు లేని మనుష్యులు, కండ్లు గుండెలమీద గల మనుష్యులు, భుజ ములమధ్య ముఖములు గలవాళ్ళు,—రకరకాలవాళ్ళు అక్కడ వుంటారు. శరీరమంతా దీర్ఘరోమములుగలవారు, నరమాంస భక్షకులు ఐన మానవజాతులు ఉంటున్నాయక్కడ."

ఈ జనులంతా మనకు చిరపరిచితులే! హెరోడోటస్ కథనములలో, మాసిడోనియా రాజు అలగ్జాండరు కథలలో అపరిచితమైన అనేక దేశాలను గూర్చిన గ్రంథాల్లో మనం యిల్లాంటి రాక్షసులనెంతరను చూడలేదు? అస్తిత్వమే లేని యీ పుణ్యాజనులు ఒకపట్టాన చావరనేది యదార్థమేగదా! అంతగా వచ్చి వాళ్ళకి యీ భూమిమీద నూకలు లేనప్పుడు యే అంగారక లోకానికో పోయి కూర్చుంటారు, వాళ్ళు!

దేవతాగాథ బ్రహ్మరాక్షసిలాంటిది. అది ఓపట్టాన వదలి పోదు. కథలు, చరిత్రలులోని ఖాళీలనూ, దేశపటాల్లోని శూన్యప్రదేశాల్ని నింపడానికి యివి నిరంతరం ప్రయత్నిస్తూ వుంటాయి. ఉదాహరణకు, ఇదిగో చూడండి! ఇదే మాస్కో రాజ్యపుపటము. ఒక విదేశీయాత్రీకుడు దీనిని 16 వ శతాబ్దంలో తయారుచేసేడు. దీనిలో పశ్చిమార్థభాగం పట్టణముల, నదుల, సరస్సుల పేర్లతో పూర్తిగా నండివుంది. పట్టణాలనూ, దుర్గాలనూ తెలుపునట్టి చిన్న చిన్న చెర్చిలు, యిండ్లు, బురుజులకు యీ పటంమీద చోటులేదు. ఇక పటంయొక్క పూర్వార్థ భాగంలో నీకిటువంటి చిహ్నలేవీ గానరావు. పోనీ ఖాళీగా వుందా? అంటే అదీలేదు! ప్రదేశమంతా చిన్నచిన్న బొమ్మల తోనూ, శీర్షికలతోనూ నిండివుంది. ఈ బొమ్మలూ, పేర్లూ కూడ యదార్థ ప్రపంచంలో అస్తిత్వంలేని విషయాలకు ప్రాతినిధ్యం వహిస్తూన్నాయి. ప్రతీ శీర్షికా అందమైన వృత్తితో వుంచబడి, ఒక్కొక్క పురాణానికి, కథకి ప్రాణం పోస్తూంది!

అదిగో! యూరల్స్ పర్వతాల తరువాత ఓబీనది వుంది చూడండి. ఆ తరువాత నీ పటంలో నొక స్త్రీ బొమ్మ, చంటి బిడ్డను చేతుల్లో పెట్టుకున్నది వుంది. దాని శీర్షిక యిల్లావుంది:

> స్వర్ణదేవి, ఉగోర్లు, ఓబ్డోరులు పూజించేదేవత. ఏమి చేయాలో, మందల నెటుతోలాలో వగైరా ప్రశ్నలా మెను పురోహితు లడుగుతారు. ఆ విగ్రహం జవా బిస్తుంది. (చెప్పడానికి అత్యద్భుతంగా వుంటుంది) ఆమె చెప్పినట్లే జరుగుతాయి. సంఘటనలన్నీ!

కజాక్‌స్థాన్ స్టెప్పీలమీద అశ్వారూఢులైన మనుష్యులు, ఒంటెలు, గొర్రెలు వున్నాయి. వాటిక్రింది శీర్షికలో "ఇవన్నీ ఒకప్పుడు నిజమైన మనుష్యులు, గుర్రాలు, ఒంటెలు, గొర్రెలు ఏదో శాపంవల్ల అత్యద్భుతంగా వారంతా తమ స్వస్వరూపాల లోనే శిలలుగా మారిపోయేరు. ఈ చిత్రంజరిగి మూడు శతాబ్దా లైంది." అని వ్రాసివుంది!

ఓబీనదికి తూర్పున అన్నీ బొమ్మలూ, కథలే. ఒకనది, పర్వతం, పట్టణం అన్నమాటేలేదు. ఆ నాటి యూరోపు ప్రజ లకు ఓబీనదే తూర్పుసరిహద్దు.

ఆ సరిహద్దు దగ్గరికి బోవాలంటే మహారణ్యములగుండా గడ్డకట్టిన గొప్పనదులమీదుగా, నెలలకొద్దీ ప్రయాణంచేయాలి.

దారిలో కామానదివద్ద వోల్గా తార్తాకులను యెదుర్కొని యుద్ధం చేయాలి. అక్కడికి వెళ్ళడానికి బైలుదేరిన దంఢులలో బహుకొద్దిమంది మాత్రమే తిరిగి వచ్చేవారు.

కాని, అక్కడికి వెళ్ళిన వాళ్ళలో బహు ధైర్యశాలురు, అదృష్టశాలురు ఐనవారు అమూల్యమైన సంపదను తెచ్చేవాళ్లు. శాబుల్ చర్మాలు, వాల్‌రస్ దంతాలు, కామానది ఆవలి వెండి, అనేక విచిత్ర ఆభరణములు మొదలైనవి వారు తీసికొని వచ్చేవాళ్ళు. ఈ ఆభరణాలు, పింగాణీ, పూసలు, స్ఫటికములు మొదలైనవన్నీ బొఖారానగరమందలి కర్మకారులు చేసినవే. సుదూరస్థమైన మధ్యాసియాలోని ఉజ్బెక్ రాజ్యంలోనిదీ బొఖారానగరం. బొఖారావర్తకులు వాటిని మధ్య సైబీరియా లోని ఆల్టాయ్ పర్వతాలదగ్గరకు తీసికొనివచ్చి, వాటికి మారకంగా బొచ్చు, చర్మములను తీసికొనువారు. సైబీరియను వేటగాండ్రద్వారా అవి మాస్కో ప్రభువుల హస్తగతమయేవి. సైబీరియాలోని ఓస్తియాక్, వోగుల్ మొదలైన తెగలనుంచి కప్పములను వసూలు చేసుకునేందుకు మాస్కో ప్రభుత్వోద్యోగులు యేటా వస్తూండేవాళ్లు.

రష్యనులు అంతకంతకు తూర్పుదిశగా గమముతూ ఆక్రమించుకుంటూన్నారు. స్ట్రాగనోవ్ అనే వర్తకుడు కామానదీ తీరాల్లోనూ, దాని ఉపనదులమీాదా పట్టణాలను నిర్మించి, వాటిల్లో 'వేటగాండ్రను' స్థిరనివాసులుగా వుండేటట్లు చేసేడు. వాళ్ళచేత ఉప్పు చేయించడం, అడవులు కొట్టించడం, బీళ్లు

దున్నించడం మొదలైన వెన్నో చేయించనారంభించేడు. చాల మంది కోసక్కులూ, స్వేచ్ఛాప్రియులైన యితరులూ యెందరో భూస్వాములనూ, బోయర్లనూ వదలిపెట్టేసి అడవులకు పారి పోయివాళ్లు. అల్లాంటి వాళ్ళంతా యిప్పుడు యీ తూర్పు దిశగా పారివచ్చి, స్ట్రాగనోవ్ కొలువులో ప్రవేశించేరు.

రైతుల బ్రతుకు రోజురోజుకూ దుర్భరమవుతూంది. పన్నులను జార్‌కూ, భూస్వాములకూ కూడ చెల్లించాలి, వారు. పైపెచ్చు యీ పన్నులు యేటేటా పెరుగుతూనే వుంటాయి. తన సైన్యాలను సాయుధములుగా, సుసజ్జితముగా వుంచేందుకు జార్‌కు చాలా ధనం కావాలి. తన అధికార వర్గానికి జీతాలిచ్చి పోషించేందుకు కూడా బోలెడు డబ్బు ఖర్చవుతుంది. సామంతులు గావించిన సేవలకు మెచ్చి, జార్ వాళ్ళకి జమీలు, ప్రాంతాలు యిచ్చేవాడు. ఈ సామంతులు తమ గ్రామాల్లోని రైతుల్ని సాఫుగా దోచేసుకుని, వాళ్ళని చావకండా బ్రతక్కుండా వుంచడంవల్ల క్రమంగా దేశం దిగనారి, దుర్భర స్థితికి దిగజారి పోయింది. తమ జమీలను విక్రయించేసీ, వదలిపెట్టేసీ పోయి, యితరత్రా మళ్ళా సంపాదించుకునేవారు, సామంతులు. కాని, రైతులకు మాత్రం తమ భూమిని వదలిపెట్టి పోయేందుకు స్వతంత్రం లేదు. వారు భూఖండాలకు బంధించబడిపోయివాళ్లు.

రైతులు తిరుగుబాట్లు చేసి, సామంతుల భూములను, ఆస్తులను నాశనం చేసేవాళ్లు. జార్ పటాలాలు వచ్చి తిరుగుబాట్లను అణచేసేవి. రైతులను విధేయులై యుండేటట్లుచేసేవి, జార్

సైన్యాలు. పంటపొలాలను గుర్రాలచే త్రొక్కించీ, గుడిసెలను తగులబెట్టీ, చాలమందిని నానాహింసలకూ గురిచేసీ, రైతులను హాడలెత్తించేవి, సైన్యాలు. బలమైన ప్రభుత్వం కావాలంటే తగినమూల్యం చెల్లించనిదే లభ్యమవుతుందా? సరే, ప్రజలు ఆ మూల్యమునంతనూ అణాపైసలతో చెల్లించేరు.

రైతులు తమ జీర్ణకుటీరాలను వదలి పారిపోయే వాళ్ళు. అసలే పొగపోయేందుకు కూడా దారిలేని ఆ గుడిసెలు పొగ చూరి నల్లగా వుండేవి. ఆ గుడిసెల్లో బొద్దింకలకు కూడా తిన డానికేమీ వుండదు! అల్లాంటి దుర్భరకష్టజీవితములనుంచి పలాయనమైపోయీ వాళ్ళంటే ఆశ్చర్యమేముంది? మైదానా ల్లోకీ అరణ్యాల్లోకీ పారిపోయేవాళ్లు రైతులు. డాన్, యూరల్, వోల్గా, కామా మొదలైన నదీతీర మైదానాల్లోకి పారిపోయి, రైతులు స్వేచ్ఛను సంపాదించుకొనేవాళ్ళు.

వారు తమ జీవితాల్ని వేటాడీ, చేపలుపట్టీ, అప్పుడప్పుడు దారులు కొట్టీ గడిపేవాళ్ళు. తార్తారుల నివాసాలనూ, రష్యను వర్తక బిడారులనూ కూడా వాళ్లు కొల్లగొడుతూండేవాళ్లు.

జార్ ప్రతినిధులైన రాష్ట్రపాలకులు కోసక్కుల యీ 'దొంగలముఠా'లకు యేలాంటి శరణ్యమూ యిచ్చేవారుగారు. కాని, అటుతరువాత కోసక్కులు తమ తప్పునొప్పుకుని, పశ్చా త్తాపపడి, జార్ కొలువులో చేరేరు. అప్పటినుంచీ రష్యను రాజ్యపు సరిహద్దులను తార్తారుదండులనుంచి వీరే కాపలా

కాస్తుండేవాళ్లు. కోసక్కు-పటాలాలు కామానదీతీరస్థ నగరాల్ని రక్షిస్తూ, యూరల్ పర్వతశ్రేణుల నధిగమించి తార్తారు వలసలమీద దాడులు చేసేవి. స్త్రాగనోవ్ వర్తకుని అనుచరులు ఇర్తిష్, తోబోల్ నదీతీరాల్లో పట్టణాలను నిర్మించడానికి ప్లానులు వేస్తూండేవారు. జార్ ఇవాన్, తన్ను 'అఖిలసైబీరియా విజేత' అని పిలిపించుకొనేవాడు.

ఐననూ సైబీరియా యింకనూ రష్యా రాజ్యానికి కలుపబడ లేదు.

మీరు ఎర్మక్ పేరు యెప్పుడేనా విన్నారా? ఇప్పుడు సోవియట్ రష్యాలో చాలమందికి ఎర్మక్ పేరు తెలుసును. సైబీరియానుగురించి యేమీ తెలియని ఆ కాలంలో కొద్దిపడవల మీద, పిడికెడుమంది కోసక్కు సైనికులతో సైబీరియాను జయించబోవడానికి అతడెంత ధైర్యశాలి, తెంపరి ఐవుండాలి!

చదునైన సైబీరియా మైదానాలగుండా రైలుబండి ఇప్పుడు రోజుల తరబడిగా పరుగెత్తుతూంటే, వంతెనల క్రిందుగా ప్రవహిస్తూన్న మహానదులను ప్రయాణీకులు చూస్తారు. సువిశాలమైన యీ ప్రదేశాలను రైలుకిటికీల్లోంచి చూసినపుడల్లా ప్రయాణీకులకు ఎర్మక్ పేరు జ్ఞాపకంవస్తుంది. ఇంత విశాల దేశాన్ని చిన్నగుంపు యెల్లాజయించగలిగిందో? అనే విషయం సమస్యగానే వుండిపోతుంది, వాళ్ళ మనస్సుల్లో.

ఆ విశాల మైదానాల్లో ఎర్మక్‌దళం సముద్రంలో నీటిబొట్టులాంటిది. కాని, యీ నీటిబొట్టు సముద్రాన్నే లొంగదీసుకొంది.

అంతేగాదు; వారు లొంగదీసుకోవలసినవి, సువిశాలమైన ప్రదేశాలే గావు. మొలబంటి మంచుతోను, తీవ్రమైన మంచు తుపానులు, హిమపాతములతోను నిష్ఠురమైన సైబీరియను ప్రకృతిని గూడ యెదిరించాలి, వారు. అధికసంఖ్యాకమైన తార్తారు ముఠాలు వీరిని నిరంతరం యెదిరించేవి. రష్యనులు బహు కొద్దిమందే. వారు వేలమీదకూడా వుండరు. తార్తారులు పదులవేలసంఖ్యలో వుంటారు. రష్యనులకు ఆధునిక ఆగ్నేయాస్త్రము లున్నమాటనిజమే. తార్తారులు యిల్లా అనేవాళ్ళు: "వాళ్లు మంటలుకక్కే విల్లులు పట్టుకొనివచ్చేరు. అవి మేఘాల్లాగ వురిమేవి! అవి విసరే బాణాలు మాకు కనిపించేవేగావు. కాని, అవి మమ్మల్ని బహుతీవ్రంగా గాయపరచేవి, చంపేసేవి. అవి విసరే బాణాలు మా కవచాల్ని, యినపకవచాల్నికూడా ఛేదించుకుపోయాయి."

ఎర్మాక్ దళం సైబీరియనునదుల వెంబడే పోతూ, యెదిరించిన తార్తారు దండులను నాశనం గావిస్తూండేవాళ్లు. అనుకోని సమయాల్లో, అనుకోని స్థలాల్లో హఠాత్తుగా మీదపడేవాళ్లు, ఎర్మాక్ శత్రువులు. వాళ్ళకి రాత్రింబగళ్లు విశ్రాంతే వుండేదిగాదు. స్వదేశం చాల దూరంలో వుంది. అంతేగాక రోజురోజుకీ అది మరింత దూరమైపోతూవుంది కూడాను.

దళాన్ని సమావేశపరచి ఎర్మాక్ వాళ్ళతో యిల్లా చెప్పేడు: "మనం పోవాలన్నా యెక్కడికీ పోలేముగదా! అప్పుడే శిశిర

ఋతువు వచ్చేసింది. నదీజలాలు గడ్డకట్టిపోతూన్నాయి..... మనం వెనుతిరిగి వెళ్ళడమంటే అవమానమే. మనకు అపకీర్తి కలిగేలా ప్రవర్తించవద్దు. చేసిన ప్రతిజ్ఞను తప్పకూడదు, మనం. సర్వశక్తివంతుడైన భగవంతుడు మనకు తోడుగావుంటే మనకు యేలోటూ కలుగదు. అప్పుడే మనం యీ దేశాల్లో చిర స్థాయిగా వుండేకీర్తిని సంపాదించుతాము."

ఎర్మాక్ కోసక్కు-దళం ముందుకు సాగిపోడానికే తీర్మానించు కున్నారు. దారిలో వున్న తార్తారు పట్టణాలన్నిటినీ ఒకటి తరువాత నొకటిగా పట్టుకున్నారు. ప్రజల రక్తంతో సైబీరియా భూమి తడుస్తూంది. రష్యను, తార్తారు, ఓస్తియక్, వోగుల్ మొదలైన యెన్నోజాతుల ప్రజలరక్తం యేరులై పారుతూంది.

ఎట్టకేలకి తార్తారుల ప్రధాన స్థావరానికి చేరుకున్నారు, కోసక్కు-లు. అది చాల కట్టుదిట్టమైనది. ఇర్తిష్‌నది యెగువ భాగంలో వుంది, యీ తార్తారు స్థావరం. అక్కడే తార్తారు ఖాన్ తన యావత్తు సైన్యంతోనూ వీళ్ళకోసం వేచియున్నాడు.

కోసక్కు-లు ఇర్తిష్‌నదినిదాటి, తార్తారు స్థావరంమీదపడి, దాని రక్షణల నన్నిటినీ ఛేదించి, చిందరవందర చేసేసేరు. ఈ యుద్ధంలో రష్యనులు నూరుగురిని పోగొట్టుకున్నారు. వారికింక దేనికగానీ మిగిలినవాళ్లు కొద్దివందలమందే. కాని, దుర్గం పట్టు వడింది, తార్తారుఖానుడు పలాయనం చిత్తగించేడు.

వీరికెంతో సంపద పట్టువడింది. వెండి, బంగారములు, అమూల్య రత్నాలు, మెట్లకొలదిగా శాబుల్, మార్టిన్ చర్మాలు మొదలైన వెన్నో ఆ స్థావరంలో వారికి దొరికేయి.

ఎర్మాక్ సైబీరియాకు యజమాని అయేడు. కాని, తాను కేవలం జార్ యొక్క సేవకమాత్రుడనే యని అతని నమ్మకం. ఆ విషయాన్నాతడు మరిచిపోలేకండా వున్నాడు. అందుచేత తక్షణమే ఆతడు ఇవాన్ కోల్ట్జోయను తన సహచరుని జార్ దగ్గరకు పంపించేడు, రాయబారిగా. జార్ చక్రవర్తికోసమే తానీ సైబీరియాను జయించేననీ, ఆయన ఆజ్ఞలకోసం వేచి యున్నాననీ తన వినయవిధేయతలను తెలిపికమ్మన్నాడు.

'లోకమంతా కట్టుకథలతో నిండివుంది' అనే పాత సామెతను విన్నారుగదా. ఎర్మాక్ దోపిడీముఠాలు సైబీరియాను స్వాధీనం గావించుకొన్న సంగతి అంతకుముందే జార్ చెవిని బడింది. దాసత్వంలోంచి పారిపోయి, స్వేచ్ఛాయుతమైన కోసక్కు జీవితమును వరించిన యీ సామాన్యజనులను బోయరులు, సామంతులు, ప్రభువర్గాలు మొదలైనవారు 'బందిపోట్లు' 'దొంగలు' మొదలైన బిరుదనామములతో పిలిచేవాళ్ళు. సరిగా ఆ సమయంలోనే ఎర్మాక్ పంపిన దూతలు మాస్కోకు చేరుకున్నారు.

జార్ ఇవాన్ వాసిలియేవిచ్ వీరికి ఘనంగా స్వాగతం యిచ్చి, ముఖ్యదూతకు తాను భుజాలమీద ధరించిన బొచ్చుకోటును బహూకరించేడు. ఎర్మాక్‌కు కోరిన సాహాయ్యమును కూడ వెంటనే పంపించేడుకూడాను.

ఎర్మాక్‌కు సాయం తక్షణావసరంగా వుంది. తార్తారులతో

ఆతడతికష్టంమీాద పోరాటం సాగిస్తూన్నాడు. వారు ఆతనిని ఊపిరి తీయనీయకండా యెదిరిస్తూ వేధిస్తూన్నారు.

ఒక రాత్రి ఎర్మాక్ దండు ఇర్తిష్ నదీతీరాన నిద్రిస్తూండగా తార్తారులు వచ్చి మీాదపడ్డారు. నిద్రలోవున్న వారినందర్నీ ముక్కలుగా నరికేసేరు, తార్తారులు. ఎర్మాక్ ఒంటరిగాడై పోయేడు. ఆతడు నదిలో దూకి ఆత్మరక్షణ గావించుకొనేందుకు యత్నించేడు. కాని, బరువైన కవచం మూలంగా ఎర్మాక్ నదిలో మునిగి చనిపోయేడు.

ఆతడు పోయినా యితరులాతని ననుసరించి వచ్చేరు. కైగా లోంచీ అరణ్యాల్లోంచీ వారు దారిని ఛేదించుకుంటూ వచ్చేరు. అపరిచితములైన నదీ ప్రవాహాల్లోంచి వారు తమ పడవలను నడుపుకుంటూ వచ్చేరు. ఒక్కొక్కప్పుడు యీా నదీ ప్రవాహాలు వారిని ఉత్తర దిశగా ఆర్కిటిక్ మహాసముద్రంలోనికి తీసికొని పోయి వదలేవి. శీతువులో భయంకరమైన మంచు జడులనూ, గ్రీష్మంలో ఉక్కిరి బిక్కిరి గావించే వేడిమినీ వారు భరించాల్సి వచ్చేది. అడవులన్నీ కూలిన చెట్లతోనూ, దుబ్బులు - పొదల తోనూ దుర్భేద్యమై వుండేవి. ఖాండవవనమును దహనం చేసి, అందులో వుండే కాలకేయాదులను లాంగదీసుకున్నట్లుగా చేయాల్సి వచ్చింది, రష్యనులు. చిత్తడినేలలైన టండ్రాలు, నదులమీాద తేలిపోయే మంచు దిబ్బలూ వాళ్ళని నానా అవస్థలూ పెట్టేవి. కాని, యిన్ని యిబ్బందులనూ యెదుర్కొని

వాళ్ళు సైబీరియాగుండా పోయి పసిఫిక్ మహాసముద్రాన్నీ, ఆర్క్‌టిక్ మహాసముద్రాన్నీ కూడా చేరగలిగేరు.

సైబీరియాలోని యాకుత్, బుర్యత్ మొదలైన తెగలవారు రష్యన్ జార్‌కు లోబడకండా సుదీర్ఘకాలం పోరాడుతూండేవారు. వారు అమూల్యమైన విలువను చెల్లించి కూడా జార్‌కు లోబడాల్సివచ్చింది. రష్యానుంచి వచ్చిన గవర్నర్లు, వర్తకులు, ఉద్యోగులు యీ తెగలను పీడిస్తూ, దోచుకుంటూ వుండేవాళ్లు. కాని, కంటకావృతమైనను యీ మార్గం ఆ జాతులను ముందు నకే గొంపోయింది. రష్యనులకంటె సైబీరియను లెన్నో శతాబ్దాలు వెనకబడి వుండేవాళ్లు. ఉత్తర సైబీరియాలో వేటగాండ్రకు యినుము తెలియనే తెలియదు! వారి బాణపు ములుకులు రాతితో చేసినవి. రష్యన్లతోటి నిర్బంధ సంబంధంద్వారా సైబీరియా జాతులు చరిత్ర అనే రాజమార్గంలో శీఘ్రతరంగా ముందుకు పోగలిగేరు.

ఎనభైమైళ్లుపోయినా ఒక పిట్ట కనబడవట్టి సువిశాలమైన నిర్జన ప్రాంతాలు జనావాసములైన దేశాలతో కలుపబడినాయి. ఆ నాటి దేశపటాలమీదనే గాక, అసలు భూగోళం మీదనే యివన్నీ శూన్యప్రదేశాలు. ఈ ఖాళీప్రదేశాల్ని నింపేటందుకు రష్యనులు ప్రయత్నించేరు. వారక్కడ పట్టణాలు, గ్రామాలు కట్టి, పొలాలు దున్ని, చిత్తడి నేలల్లోంచి రోడ్లువేసి, నదుల మీద వంతెనలు నిర్మించి యెంతో కృషి చేసేరు......

మాస్కోలో కొందరు లేఖకులు ఒక గ్రంథమునకు మారు ప్రతిని తీసేందుకు నియోగించబడ్డారు. ఆ గ్రంథం పేరు 'ప్రపంచ

మహాపటాన్ని గూర్చిన పుస్తకం'. దానిలో మాస్కోకు వచ్చే మార్గాలన్నీ గుర్తించబడినాయి. అంతేగాక కొత్తపట్టణాలైన త్యూమెన్, తొబోల్స్క్ నగరంచుట్టూ వున్న మార్గాలు కూడ దానిలో గుర్తించబడినాయి. ఓబీనదే ప్రపంచానికి ఆవలి హద్దుగా భావించబడిన రోజులు వెళ్ళిపోయినాయి.

క్రెమ్లిన్‌లోని జార్ భవనంలో లేఖకులు రష్యా కుడ్యపటమును తయారుచేసేరు. ఉత్తర సముద్రాన్నుంచి కాశ్యప సముద్ర పర్యంతం, అరాళసముద్రంనుంచి ద్నీస్తర్ నదివరకూ రష్యా దేశం వ్యాపించియుంది. యువరాజు జారేవిచ్ తన చాతు కలంతో యీ పటపు బాహ్యారేఖలను అనుసరించి లిఖిస్తూంటే ఆతని వ్యూహాలు యూరల్ పర్వతాలను దాటిపోతూండేవి. మహానది ఓబీ, సైబీరియాలోని అరణ్యాలు మైదానాలు, – వీటిల్లో విహరించేది, జారేవిచ్ భావవిహంగం.

జనులీ విధంగా లిస్బన్, మాడ్రిడ్, లండన్, మాస్కో మొదలైన రాజధానీ నగరాల్లో * యీ మన భూగోళం యొక్క పూర్తి పటమును తయారుచేసేరు.

* హిందూదేశంలో విజ్ఞానులు చిరకాలాన్నుంచీ మన యీ భూగోళం బహు విశాలమైనదనే భావిస్తూ వచ్చేరు. లోకమంటే తమ రాష్ట్రమొక్కటేననే భావం తొలగిపోయి, మనదేశంలో 'కాలోహ్యయం నిరవధిః విపులాచపృధ్వీ' అనే భావమే సారస్వతంలోనికి కూడ జొచ్చుకుపోయింది. అంతేగాక 'సంఖ్యాచేద్రజసామస్తి విశ్వానాం న కదాచన' అనునట్లు విశ్వగోళములకు కూడ పరిమితిలేదనీ, అవి నిరంతరం సృష్టిస్థితిలయములను పొందుతూనే వుంటాయనీ భారతీయులు చక్కని శాస్త్రీయ కల్పనను చేసి చాలకాలమే యైనది. క్రమంగా యీ భావమే ప్రపంచంలోని యితర దేశాలకు వ్యాపించింది — అనువాదకుడు.

ఎనిమిదో ప్రకరణం

1. చరిత్రలో కొన్ని పుటలు

గ్రీకులు – పెర్షియనులు; రోమనులు – కార్థజీనియనులు; బైజాంటైనులు – ఆరబ్‌లు; బైజాంటైనులు – రష్యనులు; వెనీషియనులు – తురుష్కులు; వీరందరూ సముద్రాధిపత్యం కోసమై తమ తమ కాలాల్లో పోరాటాలు గావించేవున్నారు.* ఎన్నో ఓడలు వినష్టమయిపోయాయి. సముద్రజలములు మానవరక్తంతో యెర్రనైపోయాయి. కాని, సముద్రం వివిధజాతులను వేరుచేసి వుంచేదే కాదు; అది వివిధ జాతులకు రాకపోకల సాధనంగా యేర్పడి, వాళ్ళని కలుపుటకు కూడ తోడ్పడుతుంటుండేది కూడాను. సాగరంతీరస్థ నగరాల్లో అనేక జాతులు, భాషలు, ఆచారాలు, మతాలు, అలవాట్లు కలిసిమెలిసి వుంటూ విశాల మానవ సంస్కృతిగా రూపొందుతూండేవి. కుశలురైన కర్మకారులు తయారుచేసిన వస్తుసామగ్రులనే గాక ఓడలు ఒక తీరాన్నుంచి మరో తీరానికి కళలను, విజ్ఞానాన్ని, కౌశల్యాన్నీ కూడ మోసుకొనిపోయావి. పండితులు, శాస్త్రజ్ఞులు ఒక దేశాన్నుంచి మరో దేశానికి ప్రయాణాలుచేస్తూ, వివిధజనుల అనుభవాలను

---

* ప్రాచీన కాలంలో హిందూదేశీయులు, చైనీయులుకూడ నౌకాయానం, నౌకా వ్యాపారం విస్తృతంగా గావిస్తూండినట్లు చారిత్రక ప్రమాణాలున్నాయి. ప్రొఫెసర్ రాధా కమల ముఖర్జీ వగైరాలు ఈ విషయంమీద యెన్నో గ్రంథాలు రచించి యున్నారు —— అనువాదకుడు.

ప్రోగుచేసి, అనేక జాతీయ సంస్కృతులనుంచి చిలికి తీసిన నవనీతం వంటి ఒకే ఒక విశాల సంస్కృతిని, మానవ సభ్యతను సృష్టించేందుకు పునాదులను నిర్మిస్తూండేవాళ్లు. పరోపకారం, పరపీడనా వైముఖ్యం, తనవలెనే యితరులను చూడడం, సర్వభూతదయ, హింసారాహిత్యం, సత్యమే పలుకుట, దొంగిలించకుండుట, ఇంద్రియనిగ్రహము, పరిశుభ్రత, సహనశీలత, - యీ మొదలైన గుణములు సర్వజన ప్రతిపాద్యములు, సర్వలోక కల్యాణకరములూ నని అందరూ గ్రహిస్తూవచ్చేరు.*

అటుపిమ్మట సముద్రయుగం గతించిపోయి, మహాసముద్రయుగం వచ్చింది.

ఇదివరలో సముద్రాధిపత్యం యెవరిదా? అనే విషయం తేల్చడానికై సాగుతూవచ్చిన పోరాటాలు యిప్పుడు తిరిగి, మహాసముద్రాధిపత్యం యెవరిదా? అనే విషయం తేల్చడానికి సాగుతున్నాయి. కాని, సముద్ర మధ్యంలో కూడ లభించిన పోరాటావకాశాలను వదలక యుద్ధాభిలాషను తీర్చుకుంటూండే ఓడలే జనులను, జంతువులను, ఆచారాలను, వృక్షజాతులను, లోహాలనూ, శబ్దజాలమునూ ఒక ఖండాన్నుంచి మరో ఖండానికి మోసుకుపోతూండేవి. ఒకే వస్తువు, పరికరం వినాశానికే గాక వినియోగానికి కూడ వుపయోగించుతూ వచ్చింది.

---

* ఈ విషయంలోకూడ అతి ప్రాచీన కాలాన్నుంచీ హిందూదేశీయులు లోకానికి మార్గదర్శకులయ్యేరు. మన సంస్కృతి అంతాకూడ మానవుణ్ణి ధర్మపరాయణునిగా చేయడమే కర్తవ్యంగా రూపొందింది — అనువాదకుడు.

యుద్ధావసరాలకే గాక శాంత్యవసరాలకు కూడ ఒకే సాధనం పనికివచ్చింది.

అమెరికానుంచి సముద్రాలుదాటి, యూరోపుకు అతిథిగా వచ్చింది, ఉర్లగడ్డ. అదివరకు యూరోపులో పొలాలు అన్నీ ధాన్యపుపైరుల క్రిందనే వుంటూవచ్చేవి. అవి యిప్పుడింక యీ విదేశీయ అతిథికి, ఉర్లగడ్డకు చోటీయక తీరలేదు! ఉర్లగడ్డ, ధాన్యపు పైరులతోబాటు ప్రక్క-ప్రక్కనే పెరుగుతూ వచ్చింది. అల్లాగే నూతన శబ్దాలు, ఎర్ర యిండియను పదములు ఐరోపీయభాషల్లో స్థావరమేర్పరచుకున్నాయి! కోకో, టుబాకో, మెయిజ్ మొదలైనవే ఆ శబ్దాలు. ఎర్ర యిండియన్ తెగలను భౌతికంగా నిర్మూలించిన యూరోపియనులు, యీ శబ్దాలను యెప్పటికైనా వదుల్చుకోగలరా? అహా! లేరు! శబ్దప్రపంచం వస్తుప్రపంచంకంటె స్థిరమైనదని యిందుకనే చెపుతారులావుంది!

మెక్సికో దేశపు కోకోకు హిందూదేశపు మిరియంతో సువాసన, రుచి కల్పించబడి, పారిస్ కెఫేలలో వడ్డించబడేది. జనులు దానిని భద్రంగా, మెల్లగా చప్పరిస్తూ త్రాగుతూండేవాళ్ళు. సుగంధవాసితమైన యీ విదేశీయ పానీయం తమ కడుపులు కాల్చేస్తూందని వాళ్ళభయం!

అమెరికాఖండ మైదానాలమీద ఐరోపానుంచి గొని రాబడిన గుర్రాలు మందలై, మేస్తూ తిరుగుతూండేవి. అంతకు కొద్ది కాలం క్రిందటనే ఎర్ర యిండియనులు గుర్రమునుచూసి,

దానినొక అజ్ఞాతమైన రాక్షసప్రాణి యనుకొనేవాళ్లు! అశ్వా రూఢుడైన యూరోపియనులనుచూసి, రెండుతలల రాక్షసులని భావించి, మహాయోధులైన ఎర్ర యిండియనులు వేలమంది వుండికూడా పికాపికలై పారిపోయేవాళ్లు!

ఇప్పుడు అమెరికా ఖండ తీరస్థరేవు పట్టణాల్లో పూర్వ కాలంలో అలగ్జాండ్రియా రేవులోవలెనే వివిధ వర్ణముల జను లను, అనేక భాషలను చూడగలము, వినగలము!

మానవుని చరిత్రలో నూతనాధ్యాయం ప్రారంభించింది...

అప్పటి చరిత్రను తెరచి, ఆ పుటలలోనికి ఒక్కతూరి చూద్దాం, పదండి...

ఇదిగో! ఇక్కడ ఆదిమకాలపు వేటకాండ్రు కొందరు గుంపుగా నదికి పోతూన్నారు. ఎందుకు చెప్మా? ఆఁ! తెలిసింది. తమ కత్తులకు, గొడ్డళ్ళకు, బల్లెములకు రాతి ములుకుల నేరి తెచ్చుకునేందుకు.

కొన్ని వేలయేండ్లు గడిచిపోయినాయి. ఇప్పుడీ నదిలో పడ వలు పోతూన్నాయి. జనులు, సాలంకృతములూ, సచిత్రములూ నైన మృణ్మయభాండములను, కలశకుంభాదులను గొంపోయి, యితర వస్తువులకై మారకంచేస్తూన్నారు. ఈ కుంభకార తెగ లకు తెలుసు నీ ప్రపంచంలో తామేగాక మరికొందరు మానవ తెగలు కూడా వున్నట్లు!

మరికొన్ని పుటలు త్రిప్పుదాము.....

సముద్రతీరంలో ఒక పట్టణం పెరిగింది. హార్బరులో లంగరు వేసి వున్న ఓడలు తరంగములకు లయగా నాట్యం చేస్తూ న్నాయి, అవి యితర దేశాలనుంచి వచ్చినాయి. వివిధ తెగల జనులను కలుపుతూన్నవి యిప్పుడు నదులుగావు; సముద్రాలూ గావు; మహాసముద్రాలే యిప్పుడు వారిని కలుపుతూన్నాయి. కాని, యివే వాళ్ళని వేరుగా విడదీసివుంచుతూ వున్నాయికూడాను. ఈ సముద్రమార్గాలను తమతమ అధీనంలో వుంచుకునేందుకు పట్టణాలు తమలోతాము పోరాడుకుంటున్నాయి.

ఈ పుటలలో యెన్నెన్ని యుద్ధాల్ని, అన్వేషణల్ని గూర్చి, జయాపజయాలను గూర్చి వ్రాసి వున్నాయి ?

ఆఖరికి కొలంబస్ నౌకలు (కారవెల్‌లు) అట్లాంటిక్ మహా సముద్రాన్ని దాటి, అమెరికా తీరాలకు వస్తాయి. రష్యనులు భూమార్గాన సైబీరియానుదాటి, పసిఫిక్ మహాసముద్రతీరాలకి వచ్చి చేరుతారు.

మరికొన్ని శతాబ్దాలు గడిచేయి. ఇప్పుడు జనులు పక్షుల్లాగ గాలిలో యెగురగలరు! వాయుయుగం ప్రారంభమైంది. ఇప్పు డింక భూమిమీదా, సముద్రాలమీదా, గాలిలోనూకూడా ఘోరయుద్ధాలముందర వెనుకటి యుద్ధాలు పిల్లల ఆటలని పిస్తాయి. కాని, పరిస్థితులు పూర్తిగా మారిపోయినాయి. గతంలో నదులు, సముద్రాలు, మహాసముద్రాలు వివిధ జను లను సన్నిహితులనుగా చేసేవి. కాని, యివేవీకూడా మానవు లను సన్నిహితులనుగా చేయడంలో వాయుమహాసముద్రం

వంటివిగావు. ఈ వాయుమహాసముద్రపు తీరములన్నిచోట్లా వున్నాయి! అన్నిపట్టణాలు, పల్లెలుకూడా ఒక హార్బరుగా అంటే ఆశ్రయస్థానంగా వుండగలవు, గాలి ఓడలకు.

కాని, మనం మనలనే దాటి ముందుకు బోతూన్నట్లున్నాము. ఇప్పుడు మనముందున్న చరిత్రపుటలలో వాయువిమానం ఇంకా ప్రత్యక్షంకాలేదు. అందాకా యెందుకు? ఇంకా ఆవిరియంత్రం దాకానే రాలేదు. జనులింకా భూమిపైన అశ్వాయానాల యిన్నీ, సముద్రాల్లో తెరచాప పడవలమీదనున్నూ ప్రయాణాలు గావిస్తూన్నారు.

2. ప్రపంచం గుర్తించడం కష్టమవుతుంది

జనులు తమ గ్రామాల్లోనో, జమీాల్లోనో నివసిస్తూ, యితరత్రా యేమి జరుగుతూన్నదీ తెలుసుకోకండానే, ప్రశాంత జీవితం గడుపుతూండే ఆ పురాతన వ్యవస్థ యేమైంది?

ఇప్పుడు జనులు ఒకచోటనే వుండిపోవడంలేదు. రాజమార్గాలలో మోటబండ్లు సరకులతో నిండి, కిర్రుకర్రుమంటూ గాళ్ళలో పడి అటునిటు వూగుతూ నడుస్తూన్నాయి. అప్పుడప్పుడు యీా బాటలమీాదుగా ఆరుగుర్రాలు పూన్చిన 'కోచి' బండ్లుకూడా కనబడుతూన్నాయి. రోడ్లు యింకనూ పాడుగానే వున్నాయి. ఆరు గుర్రాలను కట్టడం వైభవంకోసంగాదు, అవసరమయే! భారమైన ఆ కోచి, అంటే రథమని అర్థం, - బాట

బోసి బురదలో దిగబడిపోయి నపుడు సమీప గ్రామాలనుంచి అదనపు గుర్రాలను తేవాల్సివచ్చేది.

అప్పుడవీ యివీ కలిసి, – ఓట్లుతినే రాజుగారి గుర్రాలూ, గడ్డితిని బండచాకిరీ చేసే రైతుల గుర్రాలూ కలిసి, తమ శక్తి నంతనూ ఉపయోగించి, రథచక్రాన్ని బురదలోంచి వెలికి లాగేవి. అక్కడక్కడ మాత్రం కొంచెం మంచిరథ్యాలు నిర్మించు తూండేవాళ్ళు. గుర్రపువాళ్ళ యెండిన డొక్కలు కూడా యిప్పుడు యింకొంచెం విశ్రాంతిగా వుండేందు కవకాశం దొరి కింది. దారిలో మొదటి కుదుపుకే క్రిందికి దొర్లిపోతానేమో అనే భయం లేకండా సారథి కాస్తంత కునుకు తీయవచ్చు యిప్పుడు.

ఎవరికేనా తొందరపని వుంటే గుర్రంమీద పోయేవాళ్ళు. వర్తకులు తమ సరకుల నమూనాలను తీసికొని, నెమ్మదిగా పోయే గుర్రాలమీద ఆయాసపడకండా తరటుమీద ప్రయాణం చేసేవాళ్లు. మొట్టమొదటి వార్తాహరులు, తపాలావాళ్ళు (హర్కారాలు), జాబులూ, పార్శిళ్లూ తీసుకుని, గుర్రాల్ని దౌడు తీయిస్తూ, బహువేగంగా ఘాటీగా పోయేవాళ్ళు. ఇప్పు డింక జాబులు అపురూపంగా వుండడంలేదు. పోస్టుమన్ లేక కోచిమన్ లేఖలను తీసికొనివెళ్ళి ఆయా చిరునామాలకు అందించేవాళ్ళు. పోస్టుమన్ తమ కుటీరపుతలుపు తట్టినపుడు యేదో పుట్టి మునిగిందేమోరా? బాబూ! అనుకోడం లేదిప్పు డింక జనులు. జాబులు నిత్యజీవితంలో ఒకటిగా అయి, వాటిని

చూచి భయభ్రాంతులు గావడం లేదింక, యెవరూ. ఇతర నగరాల్లో సరకుల ధరవరలను వర్తకులు జాబులద్వారా తెలుసుకొనేవాళ్ళు. అంతేగాక ఆ యా స్థలాల్లో జరిగే ప్రధాన సంఘటనలుకూడా జాబులద్వారా వారు తెలుసుకునేవారు.

ప్రపంచంలో జనులు చాలమంది, యితరచోట్ల యేంజరుగుతూన్నదీ తెలుసుకోకుండానే జీవయాత్రను గడుపుతూండేవాళ్లు. కాని, యిప్పుడు ఆఖరికి చిన్న పట్టణాల్లోకూడా జనులు, హార్బరుల్లోని డచ్చినౌకలను సర్బంధంలో వుంచమని స్పెయిన్ రాజు యెందు కాజ్ఞ నిచ్చేడో, అందువల్ల లవంగాల ధరలలో యెల్లాంటి మార్పు రానున్నదో,- మొదలైన వార్తలు చర్చించుకుంటూన్నారు.

జాబులద్వారానేగాక సత్రములలో బసచేసే యాత్రీకుల ద్వారాకూడా వార్తలు, విశేషాలు తెలుస్తూండేవి.

సత్రములు యెల్లా గుర్తుపట్టగలము ? పెద్దయిల్లు, ముందు విశాలమైన వాకిలి; అలిసి, చెమటలు గ్రక్కుతూండే గుర్రాలను విప్పుతూంటారు, నౌకర్లు; మేతా నీరూ పెట్టి, ఉత్సాహంగా వున్న గుర్రాలను తాజాగా తీసికొనివచ్చి, ఆ బండ్లకు కడుతూంటారు. కొత్తగా దిగేవాళ్లు దిగుతూంటే, వెళ్ళిపోయే వాళ్ళు బండ్లలో యెక్కుతూంటారు.

బార్లా తెరిచివున్న ద్వారాల్లోంచి కులాసా సంభాషణలూ, నవ్వులూ, పాత్రల గణగణధ్వనులూ వినిపిస్తూంటాయి.

తృప్తిగా అప్పుడే భోజనం చేసినవాళ్ళకికూడా నోరూరి మళ్ళీ తినాలనిపించేటట్లు కమ్మని వాసనవేస్తూ, వేట మాంసం భాండాల్లో ఉడుకుతూంటుంది. విశాలమైన మధ్య చావడిలో పెద్ద నెగడి జాజ్వల్యమానంగా మండుతూంటుంది. అగ్నిగుండం వైపు వీపులు త్రిప్పి, స్వారీల పాదరక్షలు ధరించివున్న ధూళి ధూసరిత దేహాలు నిలుచుని కాచుకుంటూ మాట్లాడుకుంటూం టాయి. రాజమార్గం ప్రక్కనే ఒక స్థంభం, దానిమీద వ్రేలాడే ఒక డాలూ వుంటుంది. ఆ డాలుమీద బంగారురంగు సింహమో, రజత సంకాశమైన అశ్వమో చిత్రితమై వుంటుంది. ఇల్లాంటి సంజ్ఞాఫలకమును (సైన్ బోర్డును) చదవడానికి యెవరికీ చదువు వచ్చి వుండనక్కరి లేదు.

పట్టణాల్లో అంతకంత కధికంగా యిటువంటి సంజ్ఞాఫలకాలు కనబడనారంభించేయి. నాపితుని గోడమీద మెరిసే నీళ్ళ బేసిను; రొట్టెలదుకాణంవాని ఉనికిని తెలుపుతూ ఎర్రగా వేగిన బిస్కట్టు వాని చూరునుంచి వ్రేలాడుతూంటుంది. ఈ కాలానికే మొదటిదుకాణాలు వెలసేయి. మేకులు, మేజోళ్ళు, సూదులు, చేపలు, రకరకాల వస్తువులను విక్రయించే దుకాణాలు బైలు దేరేయి.

టోకుగా సరుకులమ్మే భారీ వ్యాపారులు చిల్లర వర్తకులను నిరసనగా చూచేవాళ్ళు. తామేమో సవరనులను, మార్కు లను, రూబుళ్ళను, వరహాలను వేలు లక్షలు లెక్కన గుణి స్తూండేవాళ్ళు. వాళ్ళ కార్యస్థానాల్లో లేఖరులు హడావుడిగా

ఉదయం మొదలు రాత్రివరకూ పెద్దపెద్ద ఖాతా పుస్తకాల్లో లెక్కలు వ్రాస్తునే వుండేవాళ్లు. భారమైన యీ పెద్దపెద్ద చిఠా ఆవర్జా కాతా పుస్తకాలకూ, వర్తకులు వ్రాసుకునే చిన్నచిన్న పద్దుల పుస్తకాలకూ పోలికేలేదు.

గతించిన కాలంలో వణిక్‌వృద్ధుడు యిల్లా వ్రాసి వుంచుకునేవాడు: "ఒక బస్తా లవంగాలు, వాటి ఖరీదెంతో గుర్తు లేదు; రెండు తానులు యెర్రగుడ్డ కూడాను, కాని, యెవరికి అమ్మితినో జ్ఞాపకంచాలదు;...ఫలానా యింత ఘెంట్ వెల్వెట్ గుడ్డ, నా భార్యకు దుస్తు తయారీకై యిచ్చేను."

ఒక్కొక్కసారి ఆ వృద్ధవ్యాపారి ఆ వస్తువేదో కూడా వ్రాసుకునేవాడుగాదు. కాని, గుర్తుకోసం, తువాలు కొసను ముడివేసి వుంచేవాడు. ఆ రోజుల్లో కలం పట్టుకోడం తెలిసిన వాళ్లు చాల అరుదుగా వుండేవాళ్లు.

కాని, కాలంమారిపోయింది. ఇప్పుడు చదువను, వ్రాయను రానివాడు వ్యాపారిగా వుండడం అసంభవమే. హిందూదేశాన్నుంచీ, అమెరికానుంచీ రకరకాల సరకులు నౌకాదళాల నిండుగా వచ్చి పడుతూంటే లక్షలాది బేరాల్నీ, అమ్మకాల్నీ జ్ఞాపకం పెట్టుకోడం యెవరితరం? ముళ్ళు వేసేందుకు ఓ వెయ్యి అంగవస్త్రాలైనా చాలవాయె!

ఒకానొకప్పుడు కేవలం పరివ్రాజకులు, సన్యాసులు, ధర్మశాస్త్రవేత్తలు, బ్రహ్మచారులు; విద్యార్థులు మాత్రమే చదు

వను వ్రాయను నేర్చివుండేవాళ్లు. ఇప్పుడో ? సమస్త వృత్తులు, జీవిత విధానాలు గల జనులెందరో, అన్నిరకాల పుస్తకాలనూ చదువుతూన్నారు.

పుస్తకాలు చౌక అయినాయి. లేఖకులు ఒక్కొక్క గ్రంథానికే ఒక్కొక్క ప్రతిని వ్రాయడం కాదు, యిప్పుడు. గూటెన్‌బర్గ్ కనిపెట్టిన వ్యస్తాక్షర ముద్రలతో అంటే విడి అక్షరముల అచ్చులతో, ఒక్కొక్క గ్రంథానికి వందలూ వేలూ కాపీలు అచ్చు వేయడం సులభసాధ్యమైంది.

మేకపిల్లల, గొఱ్ఱెపిల్లల చర్మాలను బాగుచేసినదే 'పార్చిమెంటు' అంటాము. వీటిమీదనే యిప్పటివరకూ పుస్తకాలు వ్రాసేవాళ్ళు. అది యిప్పుడు పాతబడిపోయింది. ఇప్పుడు కార్ఖానాల్లో కాగితాలు తయారుచేయడం వచ్చింది. తోలంత మన్నిక గలది కాకపోయినా యీ కాగితం కారు చౌకగా వుండడంవల్ల పుస్తకాలు అధికంగా వెలువడ నారంభించేయి.

పుస్తకాల ప్రథమ పుటలతో గ్రంథ విక్రయశాలల తలుపులను అలంకరించేవాళ్లు. గ్రంథస్త విషయం పూర్తిగా తెలియ చేయగలందులకై ప్రతి పుస్తకంపేరూ బహుదీర్ఘంగా వివరంగా వుండేది !

గ్రీకు, రోమక కవుల గ్రంథాలు, విదేశముల కథలు, వెనుకటి జీవిత విధానాల్ని పరిహాసించే రచనలు,— యిల్లాంటివి బాగా అమ్ముడుబోయేవి. రబెలైస్ రచనల్లో పాంతగ్రూయెల్

బోండాలతో యుద్ధం చేయడం గూర్చి చదివినప్పుడూ, గర్దం తువా పంచవర్ణ ప్రాయంలో చిన్న కొయ్య గుర్రంమీద కూర్చుని ఆటలపోటీలకు స్వారియై వెళ్ళినకథను చదివినప్పుడూ జనులు మనసారా నవ్వుకునీవాళ్లు.

ఈ హాస్య గ్రంథాల్లో ప్రతీవాళ్ళనూ వ్యంగ్యధోరణిలో చిత్రించేవాళ్లు. సంఘంలో పెద్దవాళ్ళనికూడా, అంటే సన్న్యాసులు, పండితులు, రాజులు, యోధులు చేసేదంతా తిని, త్రాగి, యుద్ధాలుచేయడం; సన్న్యాసులేమో ఉపవాస ప్రభావాన్ని అందరకూ బోధిస్తూ, తామేమో విహార మఠాల్లోని మహానసగృహాల్లోనే తిష్ఠవేసేవాళ్ళు! శాస్త్ర పండితులు రహస్య సాంకేతిక భాషలో తమ భావాలను వ్యక్తంచేసే విద్యలో పోటీ పడేవాళ్లు. కాని, ఆ సంకేతాలు మళ్ళా చూస్తే తమకే అర్థమయేవిగావు! ఇది లోకరీతిగా వుంటూండేది. లోకం గతానుగతికంగా పోతూండేదే గాని తాము గావించే పనిలోని పరమార్థాన్ని గమనించుకొనేదేగాదు.

'అనామక మనుజుల లేఖలు'* అనే గ్రంథం యెంత కొంటెతనంగా, చమత్కారంగా, వ్యంగ్యధోరణిలో వ్రాయబడింది! ఇవి ధర్మశాస్త్రపండితుడైన ఆర్విక్ గ్రాపియస్‌కు వ్రాయబడినాయి. ఇందులో ప్రతిఒక్కడూ తాను నూతనమైన ప్రతిభానికీ వ్యతిరేకినని చెప్పుకునీవాడు. ఈ జాబుల్లో ఆర్విక్

---

* Letters of Obscure Men

మిత్రులందరూ తమ బుద్ధి మాంద్యాన్నీ, అజ్ఞానాన్నీ నిర్మొహమాటంగా, బాహాటంగా పొగడుకుంటూంటారు. ఇవి ఆ ర్నోల్డ్ పండితుణ్ణి గేలిచేయడానికే వ్రాయబడ్డాయని నీవు వెంటనే గ్రహిస్తావు! పుస్తకమంతా పూర్తిగా చదివేక యీ విషయం నీకు విస్పష్టమైపోతుంది. ఆఖరిజాబు, ఆ ర్నోల్డ్ కి అతని మృత మిత్రునిచే సరాసరి స్వర్గాన్నుంచే వ్రాయబడింది. మృతుడు యింక యెల్లాంటి నిరోధమూ లేక పోవడంచేత ఆ ర్నోల్డ్ గ్రామిషయస్ ను, అతని అనుచరులనూ, మిత్రవర్గాన్నీ స్పష్టంగా ముఖం మీదనే 'చదువుకున్న గాడిద'లని పిలిచేసేడు!

ఈ పుస్తకం వ్రాసినవారు అజ్ఞానులకు మిత్రులనిగాని, అజ్ఞానమును భూషించేవారని గాని భావించకండి. అజ్ఞానాన్ని ద్వేషిస్తూ, అజ్ఞానాన్ని పారద్రోలాలనే వారే దీన్ని వ్రాసేరని గ్రహించకపోతే నీవూ ఒక 'చదువుకున్న గాడిదవే' అవుతావు! ఇది చూసి అజ్ఞానులైన పండితులు మండిపడిపోయేరు. వెంటనే యిల్లాంటి పాడుపుస్తకాల్ని బహిరంగస్థలాల్లో దహనం చెయ్యాలని సాధికారంగా అడిగి, అల్లాగ కొన్ని చోట్ల చేయించనూ చేయించేరు. విశ్వవిద్యాలయ ద్వారాన్నుంచి ఒక ఊరేగింపు బైలుదేరుతుంది. ఆ ఊరేగింపులో మహాపండితులు, ఉపాధ్యాయులు, విద్యార్థులు నడుస్తూంటారు; వాళ్ళ ముందుభాగంలో నొక బాకావాడు శక్తికొద్దీ బాకాను ఊదుతూ నడుస్తూంటాడు. గ్రంథదహనోత్సవాన్ని సాక్షీభూతులై చూచేటందుకు అన్ని వైపులనుంచీ బోలెడంతమంది జనులు పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చే వాళ్లు.

కాని పుస్తకాలు వేల గోలదీ అచ్చుపడుతూన్నప్పుడు వాటన్నింటినీ పట్టుకుని, తగులబెట్టడం సాధ్యంకాదు. అనేకులు వాటిని బహు భద్రంగా యిళ్ళలో జాగ్రత పెట్టేవాళ్లు. వాటిని రహస్యంగా ఒకరిదగ్గర యింకొకరు యెరువుతెచ్చుకుని. చదువు కుంటూండేవాళ్లు.

తిరిగి జనులు నూతన పంథాలో ఆలోచించడం నేర్చుకుంటు న్నారు. తమ తాతముత్తాతల వలెగాక, ఆధ్యాత్మిక వేత్తలు బోధించిన రీతిలో గాక మరొకమార్గంలో ఆలోచించ నారంభిస్తూ వచ్చేరు. ప్రపంచం మరో ప్రపంచం ఐంది. జనులు తమ కండ్లతో ప్రత్యక్షంగా, సాక్షీభూతులుగా చూచిన విషయాలకూ, ప్రాచీన గ్రంథస్థవిషయాలకూ సమన్వయం కుదిరేదిగాదు. కాని, పాత సిద్ధాంతాలు, పాత శాస్త్రాలు గట్టిగా నిలబడి పోట్లాడిన తరువాతగాని తమ ఓటమి నంగీకరించలేదు! తమ పని తీరిందని అంగీకరించి, తాము రంగంమీాదనుంచి నిష్క్రమించ నిరాకరించేయి, అవి.

తొమ్మిదో ప్రకరణం

1. ఒక ఉద్గ్రంథంయొక్క చరిత్ర

మన యీ నిజమైన కథలో, కథానాయకుని పేరు దాదాపు ప్రతి ప్రకరణంలోనూ మారిపోయింది! మనం ఆతనితో బాటు ఒక పట్టణాన్నుంచి మరోపట్టణానికీ, ఒక దేశాన్నుంచి మరో దేశానికీ పర్యటిస్తూ వచ్చేము.

ఇప్పుడింక మనం కథానాయకునిగా యెవరిని తీసికొందాం?

మనలను బాల్టిక్ సముద్రతీరానికి గొంపోవు యీ మార్గాన పోదాం, రండి. ఈ ప్రదేశాలన్నీ పొగమంచుతో ఆవరించబడి వుంటాయి. ఇదిగో! అఖాతం ప్రక్కనే సమతలమైన మైదానం ఉంది. సముద్ర కెరటాలనుంచి యీ సమతలము ఒక యిసుక గట్టుచే సురక్షితంగావుంది. ఇక్కడ ఫ్రాయెన్‌బర్గ్ అనే చిన్న పొలిష్‌పట్టణం వుంది. ఇదిగో! దీనిలో పెక్కు అంతస్థుల సౌధాలు చాలా వున్నాయి. ఇవన్నీ విభాగాలుగా నిర్మించబడి, ప్రతి విభాగానికీ వేరువేరుగ కూచియైన పెంకుటి కప్పులున్నాయి. ఈ సౌధాలన్నీ కొండమీది దుర్గం చుట్టూ క్రిక్కిరిసి వుండి, రక్షణకై దానిని వేడుకుంటూ, దాని ప్రాపుచేరినట్లుంటాయి. దుర్గ కుడ్యములు దృఢంగా విశాలంగా వుంటాయి. నలుమూలల్లోనూ యెత్తైన గోపురాలు నాలుగు దిక్కులకూ చూస్తూ, కాపలా కాస్తూన్నట్లుంటాయి. ట్యూటన్ యోధులు తరచుగా యీ దుర్గాన్ని ముట్టడిస్తూండేవాళ్లు. ఆ చుట్టువట్ల గ్రామా

లన్నింటినీ పరశురామప్రీతి గావించేసి, ఫలవృక్షాల్ని నరికేసి, పంటపొలాలను యెడారిగా చేసేసేవాళ్లు. కాని, యెంత చేసినా వారాదుర్గాన్ని మాత్రం పట్టుకోలేకపోయీవాళ్లు.

అది అసలు దుర్గమేనా? లేక...... ఆఁ! అవిగో! దాని ఉన్నత కుడ్యప్రాకారములపైగా యింకా యెత్తుగా కెథిడ్రల్ శిఖరం, దానిపై శిలువ కనబడుతున్నాయి. చాల అంతస్థులుగా నిర్మితమైన ఘంటాగోపురంమీంచి ప్రార్థనా సమయాల్లో బృహద్ఘంటా నాదం కంచుగొంతుతో వినవస్తుంది! బొచ్చులో చుట్టూ అంచులు కుట్టబడిన, ఎత్తైన శిరోవేష్టములతోనూ, పదులైన పొడవుదుస్తులతోనూ కొందరు మానవులు ఆ తెల్లని గోడలలోపలి చెట్లనీడల్లో పచార్లు చేస్తూంటారు. యెవరికైనా, వారు యీ ప్రాపంచిక తాపత్రయాలు గలవారుగారనీ, ఆధ్యాత్మిక చింతనులనిన్నీ ఒక్కసారి చూస్తేనే చాలు, తెలుస్తుంది.

ఐతే, యిదేదైనా విహారమఠమా?

అబ్బే! కాదు. నిలువుటంగీలు ధరించిన యీ మానవులు పూర్తిగా సన్యాసాశ్రమ విరుద్ధమైన జీవితాల్ని గడుపువారే. వాళ్ళలో చాలమంది మాస్ ప్రార్థనలలో తమ వంతు వచ్చినపుడు తమ బదులుగా అక్కడి పూజా ప్రార్థనాది కార్యక్రమాల్లో పాల్గొనేందుకు జీతాలిచ్చి యితర పురోహితులను తెచ్చేవాళ్ళే! తమ కున్న యీనాముల పెద్దరాబడులమీదా, పట్టణాల్లో వారు వసూలుగావించే పన్నులు, కట్టుబళ్లమీదా

యీ బృందం మహావైభవంగా జీవితాల్ని గడుపుతూంటారు. వాళ్లు రాజులుగారు, సన్యాసులే. కాని, వారి ముఖ్యుడైన బిషప్పు యే చక్రవర్తికోనైనా సమ వుజ్జీగా నిలబడగలడు. పారలౌకిక ప్రభుత్వం ఐహిక ప్రభుత్వానికి హోదాలోనూ, అధికారంలోనూ, భోగానుభవంలోనూ యెంతమాత్రం తీసిపోదు! పొడవైన అంగీలు ధరించిన యీ సన్యాసులంతా బిషప్ సభాసదులు, సామంతులు. ఆయన అధికారం వీరిద్వారానే ప్రసరిస్తుంది, జనసామాన్యంమీద.

కాని, మనం యిక్కడికి యెందుకోసం వచ్చేము? కుక్షింభరులూ, సోమరులూ ఐన యీ మనుష్యుల కొరకేనా మనం యీరోపంతా వదలిపెట్టి, ఫ్రాయెన్‌బర్గ్‌కు వచ్చింది? కాదు. పోతుతేనెటీగల పట్టులాంటి యీ దుర్గంలో మధువుకై అహోరాత్రములు శ్రమించు కూలీ యీగలూ వున్నాయి.

నన్ను వెంబడించి రాండి! చూదాం, యిక్కడి విశేషాలు. అర్ధరాత్రం దాటింది. కాని, వాయువ్యదిశలోని గోపురంమీది కిటికీలోంచి దీపపు వెలుతురింకా కనబడుతూంది. స్వచ్ఛమైన నీలాకాశంగల రాత్రియైంచో గోపురంమీది గదితలుపు తెరచుకొని, ఒక వృద్ధసన్యాసి బైటకువచ్చి, వెడల్పయిన ప్రాకారపు గోడమీద నిలబడతాడు. అతని ఒక చేతిలో లాంతరూ, రెండో చేతిలో నొక విచిత్ర పరికరమున్నూ వున్నాయి. అతడీ పరికరము నొక యెత్తైన బల్లమీద వుంచుతాడు. యూళ్ళకర్రలతో చేసిన త్రిభుజం మాదిరిగా వుంది,

ఆ పరికరం. మొదట ఆ వృద్ధుడు లాంతరును క్రింద వుంచి, పరికరము నొక యెత్తుచట్రంమీద అమర్చి, తాను పిట్టగోడ నానుకొని ఆకాశంలోనికి సావకాశంగా చూస్తాడు. ఆయన నక్షత్రకూటములను చిరకాల స్నేహితులను వలె పలకరిస్తూంటే అవిన్నీ ఆయనకు చిరునవ్వులతో బదులు పలుకుతూన్నట్లున్నాయి!

ఆ వృద్ధుడు కొన్ని లెక్కలు, గణితాలు తీసుకొంటాడు. ఆతని రూళ్ళకర్రల్లో నొకటి దూరదర్శన యంత్రంగా వుపయోగపడుతుంది. దానిలో రెండు చిన్న కర్రముక్కలు దూర దూరంగా బిగించి వుంటాయి. వాటిలో రంధ్రాలుంటాయి. ఈ సాధనము నొక నక్షత్రంమీద కేంద్రీకరిస్తారు. అప్పుడాతడు చూడదలచిన నక్షత్రాన్ని యీ రెండు రంధ్రాలగుండా చూడ గలుగునట్లుగా అమరుస్తాడు. ఆ రూళ్ళకర్రను దాని యిరుసు మీదనే గిర్రున త్రిప్పుతూ, ఆ వృద్ధవిజ్ఞాని దానిని మిలమిలలాడే నక్షత్ర సముదాయంలోని ఒక అరుణకణముపైన, ద్రాక్షమధు బిందువులావున్న దానిమీద నిలిపేవాడు. ఇదే మార్స్ అనగా అంగారకగ్రహం. అప్పుడాయన లాంతరును పరికరం దగ్గరగా తెచ్చి, దాని కొలబద్దమీది సిరాగుర్తులను లెక్కించేవాడు. అంగారక గ్రహం యెంతదూరంలో వున్నదో యీ సాధనం ద్వారా నిర్ణయించబడింది.

ఆ నిశాసమయం అంత నిర్మలంగా, మనోహరంగా వున్నంనుకా వృద్ధశాస్త్రజ్ఞుడు పరమానందపడిపోతాడు. ఉత్తర

దేశాల్లో ఆ విధంగా నిర్మలాకాశం కనిపించే సమయాలు చాలా అరుదుగా వుంటాయి. ఆ రాత్రి, ఆయనకు బాల్యదశను జ్ఞప్తికి దెచ్చి వుంటుంది. ఆతడు యౌవనుడుగావున్నప్పుడు ఇటలీ దేశంలో ఖగోళశాస్త్రం అధ్యయనం గావించేవాడు. ఆ దినాల్లో చూచిన వినిర్మలమైన యిటలీ ఆకాశం ఆయన కిప్పుడు జ్ఞాపకం వచ్చింది. దానితో బాటు తన మొదటి గురువు, జ్యోతిశ్శాస్త్ర వేత్త, డొమినికో నొవారానుకూడా భక్తిపూర్వకంగా ఆయన స్మరించకండా వుండ లేదు !

ఈ ఆచార్యుని కృషి అసిధారావ్రతంగా సాగుతూండేది. ఈయన పంచాంగాలు రచించేవాడు, జాతకములు వ్రాసేవాడు, గ్రహణము లెప్పుడో చెప్పేవాడు, మంచిదినములు – చెడుదిన ములు నిర్ణయించేవాడు. కాని, యీ పని ఆయన కంతగా ఉల్లాసాన్నీ, సంతృప్తినీ కలిగించేదిగాదు. ఇది కేవలం ఉదర పోషణార్థమై మాత్రమే! వీటివల్ల నాలుగు రూకలు సంపా దించి, జీవయాత్ర గడుపుతూ, ప్రతీ రాత్రినీ నక్షత్ర గణపరిశీల నార్థమై వినియోగపరచేవాడు.

ఆ వృద్ధపండితుడు తన అంగవస్త్రపు కొనలను బిగువుగా మొలకు చుట్టుకొని గదికి వచ్చేవాడు. అక్కడాతని బల్లమీద పెద్ద పుస్తకం ఒకటి వుండేది. ఈ గ్రంథమే ఆయన కనుంగు బిడ్డ ! తల్లికి బిడ్డమీద వుండే ప్రేమకంటె ఆయనకు యీ గ్రంథమునందు అధిక ప్రేముడి ! ఆయన యీ 'తనయ' కు అప్ప టికే ముప్పది యేండ్లు పైబడినాయి !

రోమను కవిపుంగవుడు హోరేస్ సలహా నా వృద్ధుడు స్మరించేడు: 'నీ రచనను తొమ్మిదోయేట ప్రకటించుము!' కాని, ఆయన గ్రంథానికి నాలుగు తొమ్మిదులు గడచినాయి. ఆ వ్రాతప్రతి యింకా గ్రంథకర్త బల్లమీదనే వుంటూంది.

ఆయన ఆ గ్రంథమును తిరగేస్తూన్నాడు. దాని ముఖపత్రం మీద లాటినుభాషలో 'నికోలాస్ కోపర్నికస్, టూర్నిక్ నగరవాసి; ఖగోళముల పరిభ్రమణములను గురించిన గ్రంథ షట్కము.' అని వ్రాసివుంది.

మరొకసారి,- యిది యెన్నో సారో లెక్కేలేదు,-ఆతడు ప్రకరణం తరువాత ప్రకరణం తిరగేసేడు. దీని ప్రథమగ్రంథం భూగోళ స్వరూపాన్ని విశదీకరిస్తుంది. భూమి గోళాకారంగా వుందనే విషయం జనుల బుర్రల్లోకి యెక్కేటట్లు చేయడం యెంత కష్టతరం! తత్త్వశాస్త్రజ్ఞుడు లాక్టాన్టియస్ మాటలను కోపర్నికస్ జ్ఞాపకం వుంచుకొన్నారు: "భూమికి ఆవలివైపున గడ్డి, చెట్లు మొదలైనవి పెరుగుతాయనీ, వాటి వ్రేళ్ళు గాలిలోకి వుంటాయనీ, అక్కడి జనుల కాళ్లు పైకి, తలలు క్రిందికీ వుంటాయనీ కేవలం పిచ్చివాళ్లు మాత్రమే అనుకుంటారు." రోమను ఆలంకారికుడూ, ఉపన్యాస కళాబోధకుడూ ఐన లాక్టాన్టియస్ క్రైస్తవ మతాన్ని స్వీకరించేడు. ఆతడు విజ్ఞానాన్ని గూర్చి ఆలోచించేవాడేగాడు. తనకన్న విజ్ఞానాధికులైన వాళ్ళను పరిహసించకుండా ఆతనిని నిరోధించలేకపోయింది,

ఆతని అజ్ఞానము. అందుచేతనే ఆతడు బాల్యోచితమైన కుతర్కంవల్ల తానే పరిహాసాస్పదుడైనాడు!

కొపర్నికస్ సవిచారంగా అనుకున్నాడు: "ఎన్ని శతాబ్దాలు గతించినాయి. కాని, యింకా లాక్టాన్టియస్‌ను గూర్చి విచారణా లేదు, నిర్ణయమూ లేదు. జనులు దేనినైనా అర్థం చేసుకోవాలని కోరనపుడు, నీవు వారిని ఒప్పించలేవు. చదువుకొన్న మూర్ఖులీ గ్రంథాన్ని చదివి యేమంటారు? ఈ భూమి నిశ్చలమైనదని వారికి దృఢనిశ్చయమే. ఉన్నట్లుండి వాళ్ళీ టేబులును చూస్తారు. దీనిలో విశ్వకేంద్రంగా భూమిగాక సూర్యుడు వున్నాడు. సూర్యుడు రాజులాగ గ్రహకుటుంబాన్ని పరిపాలిస్తున్నాడు. ఆ గ్రహకుటుంబంలోని ఆరు గ్రహాల్లోను భూమి ఒకటి. శుక్ర-అంగారక గ్రహముల మధ్య భూమి యితః పూర్వమే నిశ్చితమైన కక్ష్య ననుసరించి పోతూంది."

ఆ పండితుడు తన విరోధులను గూర్చి ఆలోచించనే లేదు. ఎంతో ఆప్యాయతతో తను సృష్టించిన దానిని వీక్షించేడాయన. ఖగోళ ప్రతిరూపాన్ని నిర్మించి, టేబిలుమీద వుంచేడు. దానిని పరిశీలించేడు. ఇప్పుడుమళ్ళీ. ఆఁ! ఇదీ సరైన విశ్వరూప ప్రతిబింబం! కాని, అరిస్టాటిల్, టోలమీ మొదలైన మహాపండితుల కాలమునుంచి అందరూ అంగీకరిస్తూ వచ్చిన విశ్వరూపం కాదిది! కొపర్నికస్ విధానంలో గ్రహకక్షులను సూచించేందుకై చాలా వృత్తాలను గీయనవసరం ఉండదు.

ఆతని టేబిలును చూస్తాంటే గణితశాస్త్రంలో యేమాత్రం పరిచయం ఉన్నవానికైనా అంగారక గ్రహం ఒకప్పుడు పెద్దది గానూ, మరొకప్పుడు చిన్నదిగానూ యెందుకు కనబడుతుందో అర్థమవుతుంది. అంగారక గ్రహం తన పరిభ్రమణంలో ఒక ప్పుడు భూమికి సమీపంగానూ, మరొకప్పుడు దూరంగానూ పోతూండడంవల్లనే యీ తేడా కలుగుతూంది.

కొపర్నికస్ టేబిల్స్‌లో యిట్టి పొందిక కనబడుతుంది. ఇంతకుపూర్వం యే జ్యోతిశ్శాస్త్ర పండితుని పట్టికలలోనూ యిల్లాంటి సుసంబద్ధమైన పరస్పర సంబంధం కానరాలేదు. అది వరలోని వైరుధ్యాల నన్నింటినీ యిది విడగొట్టేసింది. ఖగోళ శాస్త్రజ్ఞుల్ని గాభరాపెట్టేస్తూన్నట్టి వివిధ భేదాభిప్రాయా లన్నింటినీ యిది పరిష్కరించేసింది. అతఃపూర్వపు శాస్త్రజ్ఞులు సంవత్సర దైర్ఘ్యాన్ని సరిగా నిర్వచించలేకపోయేరంటే, స్థిర మైన పంచాంగాన్ని చేయలేకపోయేరంటే వారిలోవున్న గందర గోళాన్ని ఊహించవచ్చు! ఒక్కొక్క పండితు డొక్కొక్క విశ్వ స్వరూపాన్ని సూచిస్తూ వచ్చేడు. వివిధ పటాలనుంచి తలలు, కాళ్లు, చేతులు, మొండెం మొదలైన అవయవాలు తీసికొని, వాటిని కలిపి ఒక వికృతాకారాన్ని తయారు చేసిన కళాకారుని ధోరణిలో వుండేవి వారి ప్రయత్నాలు! ఖగోళశాస్త్ర పట్టికలు (యాస్ట్రనామికల్ టేబుల్స్) తమ్ముతి తప్పుదారిలో పెట్టడంతప్ప మరేమీ చేయడంలేదని నావికులు చెప్పునది సత్యదూరం కాదు, మరి.

ఈ పరిస్థితుల్ని మార్చవలసిన తరుణం వచ్చింది.

తన వ్రాత ప్రతిలో ఒక్కొక్క పుటనే తిరిగేస్తున్నారు, కొపర్నికస్. తన జీవితపు పుటలనే తిరగేస్తూన్నాడా? అన్న ట్లుంది! ప్రశాంతమై, సమానాంతరమై వున్న ఆ పంక్తులలో యెన్నెన్ని భయాలు, సందేహాలు యిమిడివున్నాయి! ఎన్ని రాత్రులు నిద్రాసుఖమునకు దూరుడై గడపాల్సి వచ్చింది! లోకమంతా విశ్వసిస్తూన్న దాని కెదురొడ్డి, యేకాకిగా నిలుచు టెంత కష్టం!

ఈ గ్రంథం ప్రచురితంగాకున్నా, దీనిలోని విషయాలను గూర్చిన ప్రవాదాలెన్నో లోకంలో వ్యాపిస్తూనే వున్నాయి. లోకశత్రువుడైన ఆ జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞుణ్ణి అదుపులో వుంచడానికి ప్రభుత్వం వెంటనే కదలి, పూనుకోవాలని శాస్త్రశత్రువులు గొంతెత్తి గోలచేస్తూన్నారు. సూర్యుని స్థిరంగా వుంచి, భూమిని పరిభ్రమింప చేసిన యీ తెంపరి యెంతకేనా తగును! ఇల్లాంటి అసందర్భపు వ్యక్తులను యిష్టంవచ్చినట్లు వదలిపెట్టరాదు! కొపర్నికస్ వ్యతిరేకులు తమకు ప్రమాణంగా, సాక్ష్యంగా పవిత్ర మతగ్రంథాల్ని ఉదాహరిస్తూన్నారు. వాటిలో నిశ్చలంగా ఉండమని జోషువా ఎవరిని ఆజ్ఞాపించేడు? భూమినే గాని సూర్యుణ్ణిగాదు. ఈమాత్రం తెలియని వాళ్లు, తగుదునమ్మా యని పుస్తకాలు రాయడమా? కానీండి, యిల్లాంటి పిచ్చిరాత లను ఖండించి పారేయకపోతే లాభంలేదు. ఈ పుస్తకం బైటికి రానీండి, అప్పుడు చెపుతాను, దానిపని!

అబ్బే! వద్దు! ఆ పుస్తకాన్ని అక్కడే, ఆ టేబిల్ మీదనే వుండనీయండి. దేనికైనా మంచికాలం రావాలి, మరి. దానికీ మిత్రులున్నారు. వాళ్ళు కొద్దిమందే. కాని, వాళ్లు మహాపండితులు, మహావిజ్ఞానులు!

తాను ఇటలీలో గడపిన పిన్ననాటి రోజులను మళ్ళీ తలచుకున్నాడు, కొపర్నికస్. అక్కడి పండితుల వాగ్వాదాలాతని చెవులలో యింకా ప్రతిధ్వనిస్తూనే వున్నాయి. చెర్చి అంటే క్రైస్తవ మతపీఠం చెప్పినదాని నెవరూ చర్చించకూడదనీ, అల్లా చర్చించేవాళ్లు చెర్చిని ధిక్కరించే వాళ్ళలోనే లెక్క అనీవాళ్ళు వాదించేవారు. కాని, ఎవరూ తమ ఆలోచనలన్నిటినీ కాగితంమీద పెట్టేవాళ్లూగారు; కాగితంమీద పెట్టినవాటిని ప్రకటించేవాళ్లూగారు. ఏదైనా చర్చించుకునే టప్పుడు, యెవరేనా వింటారేమోననే భయంతో, వాళ్లు తలుపులన్నీ బాగా బిడాయించుకొనే వాళ్ళుకూడాను! ఎందుకంటే మతధర్మ రక్షణాబాధ్యతను తమపై పెట్టుకున్న పెద్దమనుష్యుల బుద్ధికంటె చెవులు చాలా చురుకైనవి లెండి!

ఏమైనాకానీ, నూతన భావాలు తమ కార్యాన్ని తాము గావిస్తూనే వున్నాయి. ఆ చర్చలే జరిగియుండనిచో నేడీ గ్రంథం వ్రాసే అవకాశమే వుండకపోవును!

కొపర్నికస్ పుస్తకమును మూసివైచి, తాను నిద్రించే చిన్న గదిలోకి వెళ్ళిపోయేడు. అక్కడ అలమారలలో యెన్నో పుస్త

కాలు గుత్తంగా అమర్చి వున్నాయి. పడకమీదకూడా పుస్త కాలే. ఆ పుస్తకాలన్నీ తెల్లనిచర్మంతో, పంది చర్మంతో బైండుచేసినవే. ఆయనకు అత్యంత ప్రీతిపాత్రులైన తత్త్వ వేత్తలు, కవులు రచించినవి, అవన్నీ. విర్జిల్ మహాకవి గ్రంథాన్ని తీసి, తన ఆందోళనను ప్రశాంతపరచుకోడానికి అందులోని శాంత ప్రవచనములతో తిరుగుబాటు చేస్తున్న తన ఆత్మను శాంతింప చేసుకునేందుకు ఆయన ప్రయత్నిస్తాడు.

2. కొపర్నికస్ గ్రంథానికొక మిత్రుడు

సంవత్సరాలు గడిచిపోతూన్నాయి. సూర్యుని చుట్టూ భూమి తన ప్రదక్షిణములను, ఒక్క-క్కటిగా చేసేస్తూనేవుంది. భూమిమీద నివసించే ప్రాణుల్లో యెవరూ యీ విషయాన్ని యెరిగివుండకపోయినా ప్రదక్షిణాలు మాత్రం జరిగిపోతూనే వున్నాయి. అల్లుడు రాకపోయినా అమావాస్య ఆగదుగదా!

మంచి దినాలకోసం యెదురుచూస్తూ, కోపర్నికస్ గ్రంథపు వ్రాతప్రతి అల్లాగే టేబిలుమీద పడివుంది. కాని, కాలం బాగు లేకపోవుటే గాదు, అంతకంతకు అధ్వాన్నం కూడా అవుతూ వచ్చింది!

ఫ్రామెర్గ్ బర్గ్‌లో మరొక మతాధిపతి (కానన్) అవతరించేడు. ఆయన పేరు డాక్టరు హోసియస్. జనులాయనను 'విమత జీమూత జంఝూనిలు' డని పిలిచేవారు. ప్రతిచోటా నాస్తిక మతాలూ, మ్లేచ్ఛ ధోరణులూ ప్రబలుతూన్నాయని

ఆయన భావించేవాడు. కొపర్నికస్‌యొక్క ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాస లనుకూడా పసికట్టి బిషప్పుకు మోసేస్తూండేవాడాయన. వయస్సులో పిన్నలైన కానన్లు కొపర్నికస్‌తో మాట్లాడే టందుకే వెరచేవారు. కొపర్నికస్ అను మానితుడేగాదు, అవ మానితుడు గూడను. ఆయనతో మాట్లాడుతూ కనబడడ మంటే యేదో కొంపమీదికి తెచ్చుకోడం అన్నమాటే! స్వేచ్ఛావాయు సంచారం ఆ గోడలమధ్య సాధ్యమే గాదన్న ట్లుంది!

ఆఘాతాలు అంతకంతకు దురితగతిలోనూ, తీవ్రతరంగానూ పడుతూన్నాయి, కొపర్నికస్‌మీద. ఛాప్టర్ అనబడే కానన్ల సభలో కొపర్నికస్ మిత్రుడు ఒక్కడు మాత్రమే వుండేవాడు. మిగిలిన మూక అంతా కలిసి ఆయననుకూడా నాస్తికుడనీ, ద్రోహి అనీ నిందించి, తరిమివేసేరు!

ఇప్పుడా వృద్ధ పండితుడు తన గదిని వీడి బైటికి రావడమే లేదు; ఆతనిబలం ఉడిగిపోతూంది. దూరపు బంధువురాలొకర్తె ఆయనకు సంరక్షణ చేస్తూంది. ఆమెయే చాల యేండ్లుగా ఆయన గృహ నిర్వహణను పొదుపుగా చేస్తూంది. ఆమెకూడా కొపర్నికస్‌ను వదలిపోవాల్సి వచ్చింది. కానన్ యింటిలో స్త్రీకి స్థానంలేదని కొపర్నికస్ గ్రహించాల్సి వచ్చేటట్లు చేసేరు. ఆయనను ఫలానాపని చేయవద్దనిగాని, ఫలానాపని చేయమని గాని నిర్బంధించడంగాని ఆజ్ఞాపించడంగాని లేదు. కాని కేవలం 'సోదరభావం'తో సలహానీయడం, 'పితృభావం'తో మంద

లించడం మాత్రమే జరిగేది. కాని, తనను 'ప్రేమించే' సోదర కానన్ల మధ్యను, పితృతుల్యుడైన బిషప్పు దృష్టిలోను కొపర్నికస్ యెంత ఒంటరితనమునూ, ఏకాకిత్వమునూ అనుభవిస్తూన్నాడు! ఆతని మీాద యేదో కానరాని యమదండం పడబోతూన్నట్లే వుండేది.

కాని, ఏదో అద్భుత సంఘటన జరిగి, కొపర్నికస్‌కు ధైర్యాన్నిచ్చి, ఆయనకు మానవునిలోగల విశ్వాసాన్ని పునః స్థాపన గావించింది! విహారమున కొకనాడొక అతిథి వచ్చేడు. అతడు వయోధికుడుకాడు. కాని, గణితశాస్త్రంలో చాల ఘట్టివాడు. బాల జ్యోతిషం, వృద్ధవైద్యం అన్నరీతిగా ఆ పడుచువాని బుద్ధి జ్యోతిశ్శాస్త్రంలో పాదరసంలా పోతుంది! ఆయన పేరు జార్జి జో ఛిమ్‌ర్హాటికస్. చదువంటే ఆయనకు మహాచొరవ. అన్న చొరవే గాని అక్షరచొరవ లేని తెగకి చెందినవాడు గాడాయన. అందుచేత, కొపర్నికస్ గ్రంథం ప్రచురణ అయ్యే వరకూ ఆగలేక దానిని వ్రాతలోనే చదవాలని ర్హాటికస్ దీర్ఘ యాత్రగావించి వచ్చేడు!

ఆ పురాతన గోపురానికి నూతన జీవం వచ్చింది. బిగ్గరగా మాట్లాడే పడుచుగొంతులు ప్రధ్వనించేవి. యువక ఆచార్యుడు ర్హాటికస్, కొపర్నికస్ గ్రంథాన్ని చదివి విభ్రాంతుడై పోయేవాడు. ఆ గ్రంథ ప్రచురణను యికేమాత్రం ఆలస్యం చేయవలదని ఆయన కొపర్నికస్‌ను వేడుకొనేవాడు, ప్రాధేయపడి అడిగేవాడు. ఈ గ్రంథం చదివితే, అరిస్టాటిల్ పండితుడు

కూడా తన అభిప్రాయాల్ని మార్చుకొని వుండేవాడేనన్నాడు! ఇది ప్రచురించుట తక్షణ కర్తవ్యమని చెపుతూ, 'దీపాన్ని మంచంక్రింద మూసి పెట్టిన రీతిగా' వుంది దీనిని ప్రచురించకండా వుంచడం అన్నాడు, ర్హిటికస్ పండితుడు.

కొపర్నికస్ తటపటాయిస్తూ వుండిపోయేడు. "దీనిలోని టేబిల్స్‌ను మాత్రమే ప్రచురించి వూరుకుంటే బాగుంటుందేమో? సాధారణ జ్యోతిష్కులు తయారైయున్న గణితపట్టికల నుపయోగించుకుంటారు. ఎవ్వనియందు బృహస్పతి అనుగ్రహదృష్టి పడుతుందో, ఎవ్వనికి దైవానుగ్రహం వుందో, ఎవ్వడదృష్టవంతుడో, అతడే యీ పట్టికలనుంచి నూతన విశ్వరూప నిర్ణయమును గావిస్తాడు!" అన్నాడాయన.

కాని, కొపర్నికస్ తటపటాయింపులను ఆ యువక ఆచార్యుడు పట్టించుకొనే స్థితిలో లేడు. సిద్ధాంత పోరాటంలోనికి, సంఘర్షణలోనికి తక్షణమే దూకాలని అతడుద్విగ్నుడై వున్నాడు. ఏమైనా పడుచురక్తం గదా!

పుస్తకాల దుకాణాల్లో ఒక చిన్న కరపత్రం గానవచ్చింది. దాని ముఖపత్రంమీద యిల్లా వుంది.

> "మానవులందరిలోకీ బహుశ్రుతుడున్నూ, జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞుల్లో అద్వితీయుడున్నూ, మాన్య వయోవృద్ధుడున్నూ, మహాపండితుడున్నూ, థారన్ నివాసియున్నూ, పాపులకు ముక్తిమార్గమును చూపువాడున్నూ ఐన నికోలాస్ రచనలను గూర్చిన ప్రథమ నివేదిక; గణితశాస్త్రంలో విద్యార్థిగా మన్న ఒక చిఱుతవయస్కునిచే తయారుచేయబడినది."

చిఱుత వయస్కుడైన యీ విద్యార్థి యెవరు? ఆతడే ఆచార్య ఖ్రిస్టిటికస్, కోపర్నికస్‌కు నూతన మిత్రుడు! ఒక మహాగ్రంథం త్వరలో వెలువడనున్నదని లోకానికి చాటుతూ, ఆ చిన్న కరపత్రం అన్ని పట్టణాల్లోనూ, పుస్తకాల దుకాణాల్లోనూ ముందు నడుస్తూంది. యౌవన సహజమైన అభినివేశంతో ఖ్రిస్టిటికస్ తన గురువర్యునికి అజ్ఞానశిఖామణులు, అసూయాత్ములు, అల్పప్రజ్ఞులు, కుటిలాత్ములు, క్షుద్రదాయులతో కూడిన మూకలోంచి శ్రోతను ప్రబ్దలు చేసుకుని పోతూన్నాడు. ఈ జన సమూహంలో యెందరు మందమతులు, మరెందరు జడులు ఉన్నారని! ఒక్కని బుర్రలోనూ కంచు కాగడా పెట్టి వెదకినా, ఒక్క అపూర్వ కల్పన, ఒక్క నూతన భావం కానరాదు గదా! బహుగ్రంథద్రష్టలైనను అవిమర్శాత్ములైనవారు, ఒక నూతన సత్యంకంటె యేదో పురాతన గ్రంథంలోంచి యిచ్చిన ప్రమాణ వాక్యానికే తలొగ్గుతారు. అల్లాంటి శతులు యెందరో! గుడ్లగూబ సూర్యరశ్మికి భయపడినట్లు వీళ్ళు నూతనమైన వెలుగును చూసి గతుక్కుమంటారు! గతానుగతికోలోకో నలోకః పారమార్థికః! అని పండితులూరకే అనలేదు! అసత్యములైననూ పురాతన సిద్ధాంతాలనే పట్టుకు వ్రేలాడుతూ, కేవలం భజనపరులుగా వుండేరకం యిదంతా. చీకటిగా వున్ననూ ఆ పాత ఆశ్రయస్థానం పోతే యింకొక ఆశ్రయస్థానం దొరకదేమోననే వాళ్ళభయం!

ఈ మూఢ జనసమూహాల్లోంచి ఆ యువకవీరుడు, కోపర్నికస్ మిత్రుడు, శిష్యోత్తముడు బాణంలాగ చొరుచుకుపోయేడు. ఆతడొక్కటే మాట చెప్పేవాడు : "ఎవ్వడు తత్త్వవేత్తగా వుండాలనుకుంటాడో ఆతడు సంకెళ్ళను భేదించివారేయ్యాలి!" ఒక వస్తువు పాతది గనక సత్యమైనదని చెప్పువారి నాయన గేలిచేసేవాడు. * జ్యోతిర్గోళాలు, విషయాలు జ్యోతిష్కుల్ని శాసిస్తూన్నాయి. కాని జ్యోతిష్కులు జ్యోతిర్గోళాలను, విషయాలను శాసించడంలేదని ఆతడు వాళ్ళందర్నీ హెచ్చరించేడు. టోలమీయే యిప్పుడు సజీవుడై వుంటే తన సిద్ధాంతాల్ని వదలిపెట్టి, యీ నూతన సిద్ధాంతాన్ని చేపట్టియుండేవాడని ర్హీటికస్ బల్లగుద్ది చెప్పేవాడు.

3. గ్రంథం జైత్రయాత్రకు బైలుదేరుతుంది

ఎట్టకేలకు కోపర్నికస్ గ్రంథం, తన ఆయుధాలన్నిటినీ సన్నద్ధం గావించుకుని జైత్రయాత్రకు బైలుదేరింది. నూతన సిద్ధాంతాలు, వాదవలు, కల్పనలు, గణితములు, టేబిల్స్,— యివే దాని వివిధాయుధాలు. న్యూరెంబర్గ్ నగరంలోని అచ్చుకూటములు యీ గ్రంథ ముద్రణకై సన్నద్ధంగా వున్నాయి.

---

* శ్లో. పురాణమిత్యేవనసాధుసర్వం। నచాపి కావ్యం నవమిత్యవద్యం।
సంతః పరీక్షాన్యతరంభజంతే। మూఢః పరప్రత్యయనేయబుద్ధిః॥
అన్న కాళిదాస మహాకవి వచనం సర్వజనశిరోధార్యంగా కనబడుతుంది.

— అనువాదకుడు.

కొపర్నికస్ తన తనయుతో వియోగమునకు సిద్ధపడి, ఒక నిశ్చయానికి వచ్చేసేడు. 'దాని బ్రతుకు దానిని బ్రతుకనీయి! లోకంలోని అజ్ఞానాన్నది దహించుగాక! సత్య స్థాపనము చేయుగాక!'

ఆహా! ఏమియిది! లోకానికి నిజంగానే మంచి దినాలు వచ్చినాయా? ఏమో? కాని, ఆ సుదినములను చూచుటకై కొపర్నికస్ జీవించియుండజాలడు. ఆయన కింకెంతో కాలం ఆయుర్దాయం లేదు. అందుచే తన జీవితకాల కృషిఫలితమును తన మరణాత్పూర్వమే ఒక్కసారి కళ్ళతో చూడాలనే నిశ్చయానికి వచ్చేడు. ఒకటే వ్రాతప్రతి ఐతే సులభంగా నాశనమై పోవచ్చును. కాని, చాల ప్రతులను గనక ముద్రిస్తే ఆఖరి కొక్కటైనా బ్రతికి బట్టకట్టవచ్చును...

ఆ గ్రంథమింకనూ చదువరులను చేరనేలేదు. అది యింకా యుద్ధంలో కాలిడనేలేదు. కాని, అప్పుడే దాని మార్గం పొడుగునా అవరోధాలు యేర్పడి, దాన్ని పడగొట్టేందుకు తయారైనాయి. 'ఆధ్యాత్మిక వేత్తలను సంతృప్తిపరచడానికై యేదో రెండు ముక్కలు వ్రాసి, దానిలో చేర్చ'మని సంపాదకుడు కొపర్నికస్‌ను ఒప్పించేందుకు తంటాలు పడుతూన్నాడు! తనను భ్రమపెట్ట చూచే యీ ఆకర్షణలను గమనించేందుకే నిరాకరించేడు, కొపర్నికస్. మధ్యేమార్గం, రాజీబేరం లేదని కొపర్నికస్‌కు తెలుసును. ఏదో కాస్త చేర్చడమంటే సర్వనాశనం చేయడమేనని ఆతడెరుగును. తానావని చేయలేదు.

ఐతే, మరి, ఆ గ్రంథాన్ని రక్షించడం ఎల్లాగ?

కోపర్నికస్ తన చుట్టూ పారజూచేడు. పశ్చిమ యూరోపు నందలి క్రైస్తవులంతా రెండు శిబిరాలుగా విడిపోయివున్నారు. ఒక ముఠా పోపు నాయకత్వం క్రిందా, మరో ముఠా మార్టిన్ లూథర్ అనే జర్మనీవాని నాయకత్వం క్రిందా నడుస్తూన్నాయి. లూథర్ ఒక థూరింజియన్ గని పనివాని కొడుకు. ఇతగాడు పోపుమీద తిరుగుబాటు లేవదీసేడు. దేనిదారి దానిదే కావచ్చు. కాని, యీ ప్రబుద్ధుడైన తిరుగుబాటుదారుడూ కోపర్నికస్ పండితుణ్ణి మూర్ఖుడనడానికి సంకోచించలేదు! కోపర్నికస్ కొత్త సిద్ధాంతాలను గురించి వినీవినక ముందే యీ 'విప్లవ కారుడు' ఆతణ్ణి 'దైవద్రోహి'గా నిర్ణయించేసేడు.

అల్లాగైతే యీ గ్రంథాన్ని పోప్‌నకే యెందుకు అంకిత మీయగూడదని కోపర్నికస్ ఆలోచించేడు. లూథర్ దీన్ని ఖండించేడు. కాబట్టి, బహుశః పోపు దీనిని తన రక్షణక్రింద నుంచుకోవచ్చు ననుకున్నాడు. ఒక వేళ యీ గ్రంథం గనుక ధర్మాధర్మ నిర్ణయార్థమై మత న్యాయస్థానం ముందు నిలబడాల్సి వస్తే, ఎవడో బిషప్పు జడ్జీగావుండడం కంటె పోప్‌నే జడ్జీగా వుండనీ యనుకున్నాడు.

కోపర్నికస్ తన మహాగ్రంథానికి అంకితం రాసేడు:

"పితరులందరిలోకీ అతి పవిత్రుడైన వానికే దీని నంకిత మిడుచున్నాను. ఈ భూగోళానికి చలనమున్నదని నేను చెప్పిన వెంటనే

యిందుకు నన్ను శిక్షించాలనే వాళ్ళు వున్నారని నేను బాగా యెరిగియే వున్నాను......... నా అభిప్రాయాలలోని నవ్యత్వం, పైకి చూపట్టు అసంగతత్వం నాయందే దేవగింపును ప్రేరేపించవచ్చు ననే భయంతో నేను నా యీ సంపూర్ణగ్రంథాన్ని ప్రచురించకుండా అట్టే పెట్టేద్దమనికూడా నిర్ణయించుకున్నాను. కాని, నా స్నేహితులు, నా యీ గ్రంథం ప్రచురించబడి తీరాలనే ఒత్తిడిచేసి, నన్నొప్పించేరు.....అనేక యితర పండితులు, ప్రసిద్ధ విజ్ఞానులుకూడా నేను దీనిని ప్రకటించి తీరాలనే చెప్పేరు. సామాన్యంగా వుండే ప్రతికూల భావాలవల్ల గాభరా పడకుండా, గణితశాస్త్రవేత్తల మేలు నకై యీ గ్రంథాన్ని ప్రచురణ గావించాల్సిన అగత్యం, పూచీ, బాధ్యతా నా మీద వున్నాయని కూడా వారు పట్టుబట్టేరు.

"పరమపవిత్రా! నేను ఎన్నో రాత్రులు అత్యంత శ్రమతో గావించిన పరిశ్రమాఫలితాలను ప్రకటించ సాహసించినందుకు తాము ఆశ్చర్యపడకుండెవరు గాక! బహుశః అందరు గణిత శాస్త్రవేత్తలూ భూమి స్థిరంగా వున్నదని ఘోషిస్తూండగా, మానవుని సాధారణ పరిశీలనా జ్ఞానాలకు కూడా భూమి సుస్థిరమైనదిగా కనబడుతూండగా, నాకీ బుద్ధి, భూమి కదులుతూందనేది యెల్లా కలిగిందా? అని కూడ మీరు ఆశ్చర్యపడవచ్చును........"

సామెత చెప్పినరీతిగా, అపవాదమువల్లనైన ఉల్లకుట్టుకు మందు లేదన్నది నిజమేయైనా, కొండెములు చెప్పువారి బారి నుండి పోపు తనను రక్షించుననే ఆశను కొపర్నికస్ వెల్లడించేడు. అంతేగాక, తనపై అజ్ఞానులు, మూర్ఖులునైన జనులు తేబోవు ఆరోపణలను పరమాసహ్యాభావంతో నిరసిస్తూ, ఆయన ముందుగనే యిల్లా వ్రాసేడు:

"గణితశాస్త్ర విషయము లేమియు నెరుగక పోయినను సర్వముం దెలిసిన భంగి వదరు వాగుడుగాండ్లకూ, ఉద్దేశపూర్వకముగానే పవిత్ర గ్రంథములలోని యేవో కొన్ని భాగములను నిరాకరించుటకే నేనీ సిద్ధాంతాన్ని లేవదీసేనవి ఆరోపిస్తూ, నన్ను ఖండించి, శిక్షించాలనే వారికీ నేనేమీ విలువనీయను. పైగా అటువంటి కువిమర్శనలను, కుటిలఆరోపణలను అసహ్యించుకుంటాను, విరసిస్తాను...."

ఒక్కొక్క నెలే గడిచిపోతూంది. హేమంతపు తుపానులు వెనుకబట్టేయి. వసంతాగమమైనది. ఫ్రాయెన్‌బర్గ్ మీద నక్షత్రాలు ప్రకాశిస్తూన్నాయి. కాని ఆ వృద్ధసన్యాసి, కోపర్నికస్ పండితుడు, రాత్రులు తన గోపుర కుడ్యములపైకి వెళ్ళడంలేదు, నక్షత్ర వేధకై. ఇప్పుడా వృద్ధుడు అస్వస్థుడై మంచానపడి వున్నాడు. ఆయనగది అరమారలలో జ్యోతిశ్శాస్త్ర, గణిత శాస్త్ర గ్రంథాలే గాక వైద్యశాస్త్ర గ్రంథాలుకూడా వున్నాయి. కోపర్నికస్ జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞుడే గాక వైద్యశాస్త్రజ్ఞుడు కూడాను. ఆయన ఒకప్పుడు ప్రతిఉదయమూ, కొండ క్రిందనున్న పట్టణపు పేటల్లోకి రోగులను చూచేటందుకై వెడుతూండేవాడు. ఆ పేటల్లోని బీదలైన రైతులు, కష్టజీవులు నుంచి యెల్లాంటి ప్రతిఫలమును తీసికొనకండానే ఆయన వారికి చికిత్సచేస్తూండేవాడు. అంతేగాదు, తరచుగా ఆయన దారిని పోతూ, బీదరోగుల కుటీరాల్లో ప్రవేశించి, వాళ్ళకు మందులనేగాక, ఖరీదైన అనుపాన ద్రవ్యాలను, సుగంధ ద్రవ్యాలతో తయారుచేసినవాటిని, — కొన్ని వెండి నాణెములనూ కూడ ఉంచి పోవుచుండెడి వాడు!

అట్టి ఉదారుడు, పరార్థజీవి, మహాపండితుడు, యిప్పుడు రోగపీడితుడై, యేకాకిగా మంచానపడియున్నాడు. ఆయనను గురించి పట్టించుకొన్నవారే లేరు! ఇంక యెంతోకాలం జీవించ నని ఆయన యెరుగును. ఏదైనా ధ్వనియైనయెడల ఆతురతతో ఆలకిస్తూ, మెట్లపై వినబడే ప్రతియడుగు సవ్వడినీ శ్రద్ధగా వింటున్నారాయన. మెల్లిక్కి వచ్చి, తలుపు తెరచుకొని, మంచం దరికి వచ్చి నిలబడిన ఆచార్యాయువకుని, ర్హ్యాటికస్‌ను ఆయన మనోనేత్రంతో చూచేవాడు. ఆ యువకపండితుని చేతుల్లో వున్న బృహద్గ్రంథం తనదే!...... కాని, దినములు గడిచిపోతూన్నాయే గాని, ఆతని జాడగాని, పుస్తకం జాడగాని లేనే లేదాయె!

అఁహాఁ! ఇంక లాభంలేదు. తన గ్రంథం చూచేదాకా కూడా తాను బ్రతికియుండనని ఆయన నిశ్చయించుకున్నాడు. ఐననూ ఆతని మిత్రులు ఆ గ్రంథమును యెట్లో పూర్తిచేసి, ఆవసాన దినానికి దానిని తెచ్చి, ఆయన చేతుల్లో వుంచేరు. ఆయన తన బిడ్డనులా దానిని చేతుల్లో పట్టుకుని, దానివైపు చూసేడు. కాని, అప్పటికే ఆయన ఆలోచనలు యీ లోకపు విషయాలమీాదగాక యెక్కడో దూరమున, జీవితప్రవాహపు టవ్వలి తీరమున దేనిమీాదనో ప్రాలినాయి! అవిమగుడిరాలేదు. కొద్దిగంటలలోనే కొపర్నికస్ మరణించేరు......

ఏమో, తన గ్రంథపు టచ్చుప్రతిని తిరుగవేసి చూడజాల కుండుటే కొపర్నికస్‌కు మంచిదైనదేమో! దానిని తెరువ

గలిగినచో, దాని మొదటిపుట మీాదనే, పేరు నిశానీలు లేని పీఠికను చూసి వుండేవాడు. కోపర్నికస్ కోరికకు భిన్నంగా సంపాదకుడా గ్రంథానికి యేదో 'కొంచెం' చేర్చకుండ వదల లేదు. ఈ 'కొంచెమే' క్షీరభాండంలో విషబిందువువంటిదై, కోపర్నికస్ విజ్ఞాని అంతిమక్షణాలను విషాదపూరితములుగా చేసి వేసేది!

భవిష్యత్ లో తన్ను నిందించువారికి అందకండా వుండేందుకై అత్యుపచార శీలుడైన సంపాదక మహాశయుడు తనకన్న ముందు తానే పరుగెత్తి, యిల్లా వ్రాసేడు:

"గ్రంథకర్త ఖండనార్హమైన కార్యమును దేనినీ చేయలేదు. ఆయన బోధన లెవ్వరికీ విధులవంటివి గాజాలవు. అనంతకోటి సిద్ధాంతాల్లో యీాయనది ఒకటిమాత్రమే. గణితము సులభతరం చేయుటవల్ల యిది కొంత వీలుగా వుంటుంది, అంతే. కాని, మొత్తంమీద ప్రామాణికమైన విషయముల నెవ్వరైన నేర్చుకో దలచినట్లయితే అట్టివాడు ఖగోళశాస్త్రంలోనికి పోనేరాదు. ఈ గ్రంథం ప్రామాణికమైనది కానేకాదు. ఈ పుస్తకంలో వ్రాయ బడిన దానిని చదివి, యెవడైనా దాని నంగీకరించినచో అతడు పరమ మూర్ఖుడే అవుతాడు, అంతే...."

కోపర్నికస్ యువకమిత్రుడు ర్హిటికస్ దీనిని చదివి, క్రోధంతో మండిపడ్డాడు. మహాత్ముడైన ఆ పండితుని మరణం వల్ల కలిగిన దుఃఖం, ఈ మిత్రద్రోహి నీచకృతఘ్నతా కృత్యం వల్ల కలిగిన క్రోధంతో మిళితమైంది. కాని, తాను మాత్రం

చేయగలదేమున్నది? కార్యం చేయిదాటిపోయింది. ఆ గ్రంథం ప్రచురించబడి, పుస్తక దుకాణాల్లో అప్పుడే విక్రయించబడుతూంది!

మిత్రులూ, శత్రులూ కూడ దానిని చదువుతూన్నారు. కొపర్నికస్ ముందే చెప్పినట్లు, దానికి మిత్రులకంటె అమిత్రులే అత్యధిక సంఖ్యాకులుగా వుండేవారు.

జర్మనీకి 'గురువు' న్నూ, లూథర్‌కు మిత్రుడున్నూ ఐన మెలాంచ్‌థోన్ యిల్లా వ్రాసేడు: 'కొపర్నికస్ బోధనలు వర్తిచెత్త. ఇట్టి పాడు పుస్తకాల ప్రచురణ యితరులకు చెడు ఉదాహరణంగా వుంటుంది.' పైగా తన విమర్శకు ఆధారం చూపించేడు: 'భూమిచుట్టూ ఆకాశం గ్రమన తిరుగుతుందనీ, అదైనా యిరవైనాలుగు గంటల్లోనే ఒక చుట్టు పూర్తిచేస్తుందనీ మన కండ్లే మనకు ప్రత్యక్ష సాక్ష్యం యిస్తూన్నాయి!' జర్మనీ గురువు మహామేరువులాంటివాడు. గనుక ఆయన ననుసరించి, ఆయన శిష్యపరమాణువు లెందరో ఆ గ్రంథాన్ని దూషించ నారంభించేరు.

కాని, యీ గ్రంథం ఏ జనులకొరకు ఉద్దేశించబడిందో ఆ జనులు దానిని తగురీతిగా, కొపర్నికస్ వుంటే ఆయనకే తృప్తి కలిగియుండు రీతిలోనే అంగీకరించేరు. మహా విద్వాంసుడైన జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞుడు టైకో బ్రాహీ, కొపర్నికస్ గౌరవార్థమై గిరిస్వర్ణరేణివంటి గీతము నొకదాన్ని ఆశువుగా రచించేడు.

టైకోబ్రాహీకి బ్రహ్మాండమైన నక్షత్రశాల, 'యురానియన్ బర్గ్' అను పేరిటిది వుండేది. జ్యోతిర్విద్యా దేవతయైన యురానియా * పేరిట నీ నక్షత్రశాల నిర్మించబడింది. జ్యోతిర్విజ్ఞాన కాణాచియైన యురానియన్ బర్గ్‌లో ఎన్నో యంత్రపరికరాలు, సంశ్లిష్ట నిర్మాణంగలవి వున్నాయి. కోపర్నికస్ తానై చేసి కొన్న దేవదారుపుల్లల పరికరాలవంటివిగావు, అవి! కోపర్ని కస్ మరణానంతరం ఆయన పరికరముల నాయన మిత్రులు టైకోబ్రాహీకి పంపించేరు. టైకోబ్రాహీ గణితశాస్త్రంలో మహా పండితుడే గాకుండా కవికూడను. కోపర్నికస్‌ను నక్షత్ర లోకానికి గొంపోగల్గిన ఆ దేవదారుఖండము నాతడు కొని యాడుతూ యెన్నో గీతాలను రచించి, గానంచేసేడు!...

ఈ ప్రకరణపు ఫలశ్రుతి దగ్గరకు వచ్చేసేము. కాని, ఒక దానికి ఫలశ్రుతి చెప్తే, మరొకదానికి ప్రారంభ పూజ చేయా ల్సిందే. ఒక తరంయొక్క ఫలము, తరువాతిదానికి బీజావాపనం చేయడం సహజమేగదా. ఈ ప్రకరణాంతం, తరువాతి ప్రకర ణానికి యెత్తుగడ నిస్తుంది.

* జ్యూస్ దేవునికి తొమ్మండ్రు కుమార్తెలు. వారందరూ తలొక కళకు, విద్యకు అధిదేవతలు. వారిలో నొకతె 'యురానియా'. ఈమె జ్యోతిశ్శాస్త్రానికి అధిదేవత—అనువాదకుడు.

పదో ప్రకరణం

1. కొపర్నికస్ గ్రంథం ఒక యువపరివ్రాజకుని చేతుల్లో యెల్లా పడినది?

క్రీ.శ. 1543 వ సంవత్సరం కొపర్నికస్ మరణించిన యేడేగాక ఆయన గ్రంథం జన్మించిన యేడు కూడాను. దీర్ఘనిద్రా ముద్రితుడై కొపర్నికస్ పండితుడు సమాధిలో నిశ్చలుడై వుండగా ఆయన గ్రంథం జనలోక సంచారం ఆరంభించింది.

కొందరు దానిని పరిహసించేరు, మరికొందరు పొగడేరు. కాని, యెవరూ ఉదాసీనులై వుండిపోలేదు. పుస్తకం తానైతే మార్పుచెందదు గాని, దాన్ని చేతబట్టుకొని, చదివినవారంతా మాత్రం చాలా మారిపోతూన్నారు. దానిని చదివిన వాడెవ్వడూ పూర్వం వలెగాక యెంతో భిన్నులుగా ఐపోతూ వచ్చేరు.

ప్రమాదకరమైన యీ గ్రంథం జనులవద్దకు అదృష్టదేవత లాగ వచ్చేది. నిద్రిస్తూన్నవాళ్ళ నది మేల్కొల్పేది. శక్తిహీనులైన వాళ్ళనికూడా ఆ గ్రంథంలోని భావాలు సాహసిక ఆలోచనలుచేయునట్లు ప్రోద్బలించేవి. వారిలో పూర్వ భిన్నమైన స్వతంత్రభావాలను కలిగించేవి. చెప్పి, మతం ఆజ్ఞాపించినరీతిగా గాక స్వేచ్ఛగా ఆలోచించడంలో ఆనందం వుంది. అది ఉన్నతమైన, విలక్షణమైన అనుభూతి, ఆనందం. కాని, యీ ఆనం

దము ననుభవించాలంటే అత్యధికమైన మూల్యమును చెల్లించాల్సి వుంటుంది. గొప్ప శక్తి, త్యాగముగలవారే యీ ఆనందాన్ని పొందగలుగుతారు.

అటువంటి వాళ్ళలో ఒకడే గియోర్డనో బ్రూనో. ఆతడొక యువకుడు, పరివ్రాజకుడు. నేపుల్స్ నగరమున కనతిదూరంలో వున్న ఒక చిన్న పట్నంలో నివసిస్తూండేవాడు. ఆయన మఠంలో యెన్నో గ్రంథాలుంటూండేవి. కొన్నిటిని మాత్రమే బీరువాల్లో పెట్టేవారుగాని మరెన్నో పుస్తకాలను భద్రంగా దాచి వుంచేవారు. కుతూహలంతో చూచేవాళ్ళూ, కాపీలాగాలనేవాళ్ళూ కొల్లలుగానే వుంటారు. గనుక వాళ్ళ దుర్మార్గపు కళ్ళబడకండా వుంచేందుకే కొన్ని గ్రంథాలను చాటున దాచాల్సివచ్చేది.

గియోర్డనో భ్రాతరుని* గదిని కనుక యెప్పుడేనా మఠాధిపతి వెతికితే, అందులో అరిస్టాటిల్ గ్రంథాలేగాక,- యీయన గ్రంథాలను చెర్చి ఆమోదించింది లెండి,- స్వేచ్ఛాభావములు గల రోమక పౌరుడు ల్యుక్రేషియస్ రచించిన పద్యకావ్యమును కూడ చూడగలిగి వుండేవాడు. దానిపేరు 'దీ రేరమ్‌నాచురా' అంటే 'విషయముల ప్రకృతిని గురించి' అని. 'దైవాంశ సంభూ

* క్రైస్తవమతంలో పరివ్రాజకులు, సన్యాసులు మొదలైన వారు వివిధ సంఘాలుగా యేర్పడి వుంటారు. వారిని భ్రాతరులు (బ్రదర్స్) అంటారు. ఒకరికొకరు సోదరులన్నమాట. మఠములు, విహారములు కెథిడ్రల్స్ వగైరాలు వీరి అధీనంలో వుంటాయి. — అనువాదకుడు.

తుడైన పండితుడు' థామస్ అక్వినాస్ రచించిన పదునెనిమిది పత్రములతో బాటు రోటర్‌డామ్ నివాసియైన ఎరాస్మస్ రచించిన ప్రమాదకర గ్రంథం 'అవివేక స్తుతి స్తబకము'నుకూడ అక్కడ చూపి వుండేవాడు.

ఏ చాపక్రిందనో, నేలమీది బల్లకూర్పులోని యే చెక్క క్రిందనో గియోర్డనో బ్రూనో వ్రాసిన నోటుబుక్కులూ అవీ దొరుకుతాయి. వాటిలో దేన్ని తెరిచిచూసినా, మఠాధిపతి మొహం మాడి మసిబొగ్గులా ఐ వుండేది!

ఆయన హాస్య వ్యంగ్యనాటకాల్ని రచించేడు. 'కొవ్వొత్తి' అనే హాస్యనాటకం గాని, 'అమితోత్సాహులైన యోధ వర్యులు' అనే ప్రహసనమును గాని చదివితే ఆయన భావాలు తెలుస్తాయి. అజ్ఞానాన్ని పవిత్రత యనీ, మూర్ఖ్యమును భక్తి యనీ, పాపాచరణను ఆచారశీలసంపత్తి యనీ పిలుస్తూ, లోకా పచారం గావించే వారిని పరిహసించే యీ నాటకాలు డోమి నికన్ సాంప్రదాయానికి (ఆర్డరుకు) చెందిన ఒక సన్యాసి వ్రాయడం అనూహ్యమైనది! ఇల్లాటి భావాలుగల బ్రూనో కాషాయవస్త్రాలను ధరించడం యెందుకనేది నిజంగా పెద్ద సమస్యే!

ఐతే యిల్లాంటి స్వేచ్ఛాస్వాతంత్ర్య భావములు గల వ్యక్తి సన్యాసిగా యెందుకైనాడు?

సెయింట్ డొమినిక్ విహారంలో ప్రవేశించేటప్పటికి బ్రూనో పదిహేనేండ్ల పిల్లవాడు. పరమపవిత్రులుగా వుంటూ, భక్తితో

స్వీయమత విశ్వాసాలను కాపాడుకొంటారనీ, విమత భావము లకు పరమశత్రువులనీ డొమినికన్ సన్యాసులు చిరకాలంగా పేరుపడినవాళ్లు. పవిత్ర ధర్మ విషయాలలో నేరవిచారణ, నిర్ణ యము గావించవలసి వచ్చినపుడు మత న్యాయస్థానాల్లో జడ్జీ లుగా కూర్చునేవాళ్లు వీరే. వీళ్ళ ధ్వజంమీద కాగడను కరచి పట్టుకొనివున్న కుక్కతల చిత్రించబడి వుండేది. శునకం యజమాని విరోధులను పసికట్టడంలో యెంత విశ్వాసంతో వుంటుందో అంత విశ్వాసంతోనే యీ సన్యాసులు విమత ధర్మములను, భావములను సర్వత్రా పసికట్టి పట్టుకుంటూండే వాళ్లు. ఈ మతస్థులు బాగా డొక్కశుద్ధిగలవాళ్ళు కూడాను. మారుమూలల్లో, గుంటచిక్కులుగా వుండే వాదనల్లో కూడా నీహారలేశాలు నెతికి తీసి, విమతభావాలను, సాంప్రదాయ వ్యతిరేక ధోరణులను ఉడుముల్లా పట్టుకుని బైటికి లాగేవాళ్లు, వీళ్లు. 'దైవాంశ సంభూతుడైన పండితుడు' థామస్ అక్వినాస్ వీళ్ళకోవకు చెందినవాడే. ఏ మానవుడైనాసరే యే పద్ధతిలో ఆలోచించాలో, యే పద్ధతిలో ఆలోచించరాదో విపులంగా సూత్రీకరిస్తూ 'సమ్మా థియొలాజియే' అనే నిబంధనావళిని తయారుచేసి, తద్వారా అనేక తరాలవరకూ డొమినికన్ సన్యా సులను తయారుచేసే శిక్షాసూత్రాల నొసంగిన బుద్ధిశాలి, యీయనే.

అటువంటి డొమినికన్ సన్యాసులకు పుట్టవంటి యీ మతం లోకి వచ్చిపడ్డాడు, యీ కుర్రవాడు, బ్రూనో. అతనిలోని

విజ్ఞానతృష్ణకు మితం లేదు. థామస్ అక్వినాస్ ఆచార్యత్వం క్రింద వుండిన యీ విహారంలోనే, సెయింట్ డొమినిక్ విహారంలోనే ప్రవేశించేడు బాల బ్రూనో. అతనికి గ్రంథ పఠనమందు బహుతీవ్ర వ్యసనం చిన్నతనాన్నుంచీ వుండేది. సంపన్నమైన యీ విహార గ్రంథాలయంలో తప్పితే ఆతని తృష్ణను తీర్చే గ్రంథజాలం మరెక్కడ దొరుకుతుంది?

ఆ బాలుడు విజ్ఞానంకోసం ఆరాటపడుతూ, విహారమఠంలో, ఆ రాతిగోడల లోపలి ప్రశాంతతలో తన ఆరాధ్య దేవత ప్రత్యక్షము కాగలదని ఆశించేడు. ఔను! నిజంగా విజ్ఞాన దేవత ఆ మఠంలోనే వుంది! ఏ నాడు ప్రప్రథమంగా రోమక వృద్ధుడు, పురుషశ్రేష్ఠుడు, కాసియోడోరస్ ప్రాచీన విజ్ఞాన సంస్కృతులను విహారమఠంలోనికి ప్రవేశపెట్టేడో ఆ నాటి నుంచీ మఠ విహారాలు వీటికి నిలయాలుగానే వుంటూన్నాయి.

విహారాల్లోని ప్రశాంత వాతావరణంలో మానవ సంస్కృతి సుఖతరంగా అభివృద్ధి చెందుతుందని అందరికివలెనే బ్రూనో కూడా అనుకున్నాడు. ఒకప్పుడు హెల్లాస్ (గ్రీసు) కొండల్లో తన తొమ్మండుగురు అప్పచెల్లెండ్రతో * కలిసి ఆడుతూ పాడుతూ తుళ్ళింతలాడిన యీ దేవకన్య యిప్పుడీ విహారపు గోడలమధ్య యెంత పాలిపోయి వుంది! ఆస్తిక వాదమునకు

* జ్యూస్ దేవుని తొమ్మండుగురు కూతుళ్ళు 'మ్యూజెస్' అను వాళ్లు తొమ్మిది విద్యలకు, కళలకు అధిష్ఠాన దేవతలు. వీరు హెల్లాస్ కొండ కోనల్లో విహరిస్తూండేవాళ్లు. —అనువాదకుడు.

అడుగులకు మడుగులొత్తుతూ, కలహాకంఠికి చంద్రమతి వలె సేవచేస్తూ, అణిగిపడివుంటూంది. గణగణమని మ్రోగే దేవాలయ ఘంటానాదములలో, ప్రార్థనా గీత ఘోషలలో విజ్ఞాన దేవి కంఠస్వరం వినబడడమే లేదు! ఐహికవిషయములను త్యజించి, అసిధారావ్రతంగా జీవించే సన్యాసులే యిప్పుడీమెకు రక్షకులు, పర్యవేక్షకులూను. మహామహోపాధ్యాయుడు థామస్ అక్వినాస్, విజ్ఞానశాస్త్ర దేవతయొక్క హక్కులు, బాధ్యతలు, పరిమితులు యిల్లా వుండాలని విధించేడు.

"నీ యజమానురాలైన పరావిద్య లేక ఆత్మజ్ఞానం ముందు వినీతురాలవై, తల యొగ్గి సేవచేస్తూవుండు. ఈశ్వరీయ జ్ఞానం కంటె మానవ బుద్ధిబలం తక్కువది గనుక తత్ఫలితమేయైన విజ్ఞానంకూడ తక్కువ తరహాదే. ఓ విజ్ఞానమా! నీ పీ గోడలు దాటవద్దు. ఈ గడపదాటి బైటికి పోవద్దు! మానవుని కారణ నిరూపణాశక్తికి, తార్కిక శక్తికి పరిమితులున్నవి గనుకనే, మానవుడు సర్వమును చూడజాలడు గనుకనే నీ పీ నిషేధాన్ని ధిక్కరించేవంటే, పోయిన నీ స్వేచ్ఛను తిరిగి పొందాలని ప్రయత్నించేవంటే నిన్ను కఠినంగా దండిస్తాము. స్వధర్మ ద్రోహికి, పరధర్మప్రియునికి మృత్యుదేవతయే స్వాగతమిస్తుంది......"

ఇల్లాంటి సూత్రాలుగల యీ విహారంలో నాలుగు గోడల మధ్యలో గియోర్దనో వుంటున్నాడు. బైటి ప్రపంచపు సందడి,

ఉల్లాసం వదలిపెట్టి, యీ గోడల మధ్యకు, నిరుత్సాహకర వాతావరణంలోనికి యెందుకు వచ్చేడు? ఒక వీరయోధుని, కవియైన వాని పుత్రుడు బ్రూనో. ఈ ఉన్నత వంశీకుడు సన్యాసిగా ఎందుకైనాడు? దానికి జవాబు ఒక్కటే. విజ్ఞాన కోసం అన్వేషిస్తూ, బ్రూనో యీ మఠానికి వచ్చి చేరుకున్నాడు.

మానవనేత్రం కొద్దిదూరం మాత్రమే చూడగలదు. కాని, మానవమేధ అంతకంటె యెక్కువ దూరానికి చూడగలదు. మేధోజన్యమైన విజ్ఞానంద్వారా తీక్ష్ణదృష్టిని సంపాదించి, యితరులెవ్వరూ చూడనివాటిని చూడాలని అతని అభిలాష! ఆ విజ్ఞానం యీ విహారాల్లోనే వుందాయె! విహారంలోని గ్రంథాలయంలో నేలనుంచి మిద్దెవరకూ బీరువాలనిండుగా అసంఖ్యాకమైన గ్రంథాలున్నాయి. వాటిల్లోనే దాగివుంది, విజ్ఞానం...

ఏండ్లు గడిచిపోతున్నాయి. బ్రహ్మచారి బ్రూనో ఒకటొకటిగా గ్రంథాలు చదివేస్తూన్నాడు. బీరువాలోని పై అరలో ఒక పెద్దగ్రంథం వుంది. చాలకాలంగా దానినెవరూ ముట్టుకోనేలేదేమో, అది దుమ్ముకొట్టుకొని వుంది. ఊగిసలాడుతూన్న నిచ్చెనమీాంచి మెల్లగా యెక్కి పైమెట్టున నిల్చుని, దుమ్ము చరచివున్న ఆ గ్రంథాన్ని తీసేడు, బ్రూనో.

గ్రంథాలయంలో దీర్ఘకాలం గడపడంవల్ల బ్రూనో యెంతో లాభాన్ని పొందేడు. ఎన్నో శతాబ్దాలుగా, యెన్నెన్నో

దేశాల్లో పర్యటించి, యెందరో మహావిద్వాంసులతో మాట్లాడినట్లయింది! మహాకవులు, తత్త్వవేత్తలుగావించిన ఉపదేశాలను విన్నట్లయింది! అనాదికాలాన్నుంచి యింతదనుక మానవజాతి గావించిన సుదీర్ఘయాత్రను, మహాప్రస్థానాన్ని,- దేశకాలావచ్ఛిన్నమైనదే కానిండు.- ఆ మహాయాత్రానుభవాలను బ్రూనో మనోఫలకంమీద యీ గ్రంథాలు స్ఫుటంగా ముద్రించేయి. గ్రీకు తత్త్వవేత్త లాతనిని మనీషిణుల మార్గంలో, పండితుల పథంలో ముందుకు గొంపోయి, ప్రపంచపు ప్రాకారాల నంతకంతకు దూరదూరంగా నెట్టివేస్తూ వచ్చేరు. అరబ్బులు, యూదులు వారిని వెంబడించేరు. అవెర్రోస్, యీ ప్రపంచం అనంతమైనదనీ, ఆత్మ అనేది మానవసముద్రంలో బిందుమాత్రమే ననీ బోధించేడు. మానవ వ్యక్తి మరణించవచ్చుగాని మానవజాతి అమరమైనది.

కాథొలిక్ చెర్చి ఫాదర్ల రచనలలోనికి లోతుగాపోయి బ్రూనో పఠనం గావించేడు. ప్రాచీన గ్రీకుపండితుల, తాత్త్వికుల తేటయైన తెలివి, తర్కబద్ధమైన కార్యకారణ వివేచన చూచిన తరువాత నీ క్రైస్తవ పరిశుద్ధ, దివ్య, సుందర, నిరాక్షేపణీయ పండితుల బోధన లెంత మసకగా కనిపిస్తాయి! పొగమంచు అంతకంతకి దట్టమవుతూంది. చుట్టూవున్న గోడలు అంతకంతకి దగ్గరకు మూసుకొని వస్తూన్నాయి. విశ్వమంతటా మానవేతర శక్తులేవో నిండివున్నట్లనిపించేది. ఆకాశంలో దేవ్యులు వుండి, ఖగోళాలను త్రిప్పుతూ వుంటారు. పాతాళంలో

పిశాచాలు, యములాళ్లు వుండి, తుపానుల్నీ, యేవో ఆపద లనూ లోకంమీదికి పంపుతూంటాయి. పోతే యింక దేవు డెక్కడ వున్నాడు ? ఈ అదృశ్య శక్తుల, దివ్యులు-పిశాచాలు, వీళ్ళ పరస్పర పోరాటంలో దేవుని ఆత్మ విభక్తమై వుండి పోయింది.

బ్రూనో, థామస్ అక్వినాస్‌ను ప్రక్కకు పెట్టేశాడు. తిరిగి ప్రాచీన పండితుల గ్రంథాల్లో మునిగిపోయేడు. అతడు అరిస్టా టిల్‌ని పఠించేడు. కాని బ్రూనో చూచినది సజీవమైన అరిస్టా టిల్‌నుగాదు; సత్యాన్వేషణోత్కంఠుడై తిరిగిన అరిస్టాటిల్‌ను, దారి తప్పుతూ, తిరిగి మార్గాన్ని కనుగొంటూ వచ్చిన అరి స్టాటిల్‌ను అతడు పఠించేడు. థామస్ అక్వినాస్ బుర్రలోనున్న వందలాది ప్రశ్నలు, ఉపప్రశ్నలు, విభాగాలుతో చివరకి అరి స్టాటిల్‌నుకూడా శుష్కప్రాయునిగా, నిర్జీవమైన కట్టె క్రింద తయారు చేసేడు. అందుకనే థామస్‌ను 'దివ్యజ్ఞాని' అన్నారు!

అరిస్టాటిల్‌కి యీ ప్రపంచం యెంత సంకుచితంగా కన బడింది! భూమి జలంగా మారింది; జలం వాయువుగా, వాయువు అగ్నిగా, అగ్ని ఆకాశంగా మారినాయి. అంతా ప్రోగుచేస్తే లోకమంతా యింతే! కడపటి గోళం, తారకలచే ప్రకాశించేది యిదే. దీని తరువాత యిక లోకాలులేవు, జీవం లేదు !......

ఊపిరి సలపక ఉక్కిరి బిక్కిరవుతూన్నాడు, తన గదిలో బ్రూనో. మతం గోడలే అతనిని మూసివైచి, నలిపేస్తూన్నాయి.

తన ఆరాధ్యదేవత, యిష్టదైవం, విజ్ఞానంకోసం యిక్కడికి వచ్చేడు, బ్రూనో. కాని, తీరావచ్చి చూస్తే, యీ మఠంలో విజ్ఞాన దేవతకూడా నిర్బంధాలమధ్య నలిగి, శుష్కించి, జీవచ్ఛవంగా వున్నట్లు తెలుసుకున్నాడు.

రోజులు గడుస్తూన్నకొద్దీ ఆ విహారంలో గాలి పీల్చడమే దుర్భరమైపోతూంది, బ్రూనోకి. ఎటుచూచినా తావళపు పూసలను వ్రేళ్ళతో జారుస్తూ త్రిప్పుతూన్న సన్యాసులే. వాళ్ళని చూస్తూంటే బ్రూనోకి మహా చిరాగ్గా వుండేది. ఇక్కడ తానొక పరాయివాడు. సోదర సన్యాసులు, బ్రహ్మచారులు తన్ను అనుమానంతో కనిపెట్టి చూస్తున్నారు.

విహారంలోని ఫ్రయర్లలో (సన్యాసి సోదరులు) ఒకడు గియోర్డనో బ్రూనో భ్రాతృనిమీద నేరారోపణ గావించేడు. "అనఘమైన పవిత్రకన్య యొక్క సప్తసంతోషాలను బ్రూనో యెగతాళిచేసేడు." అనేదే బ్రూనో నేరం. మరొకసన్యాసివచ్చి చెప్పేడు: "మహాప్రభో! చెప్పడానికూడా నోరు రావడం లేదు. తన గదిలో శిలువమీది జీసస్ ప్రతిమ నొక్కదాన్నే దిగవిడిచి, మిగతా ఋషుల విగ్రహాల్ని బైటికి గెంటేసేడు!"

బ్రూనో విమతభావాలు గలవాడుగా అనుమానించబడ్డాడు. అతన్ని అనుక్షణం వెన్నాడుతూన్నా యింకా యెవరూ బ్రూనోను బాధించడంలేదు. కాలక్రమాన బ్రూనో పురోహితుడైనాడు. గుడిలో పూజా ప్రసాద కైంకర్యములు చేయించడం, మంత్రాలు చదవడం, పుట్టినవాళ్ళకి నామకరణాదులు

చేయించడం, మరణించినవాళ్ళకి అంత్యక్రియాకలాపం చేయించడం,- యిల్లాంటి నిత్య విధులన్నీ నెరవేరుస్తున్నాడాతడిప్పుడు.

అతడు తరచు విహారాన్ని వదలిపెట్టి, నేపుల్స్‌కు పోవాల్సి వస్తూంది. ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగపరచుకోడాని కాతడిప్పుడు ఆతరతగా వున్నాడు. ఎందరో పండితుల్ని కలుసుకోడం; నిషిద్ధగ్రంథాలు సంపాదించడం మొదలైన కార్యక్రమంలో వుంటున్నాడు, బ్రూనో.

సరిగ్గా యీ రోజుల్లోనే కోపర్నికస్ గ్రంథం బ్రూనో చేతుల్లో పడింది. విశాలాకాశపు లోతులు కండ్లయెదుట స్పష్టంగా విప్పారుతూంటే చూస్తూ అతడు పరమానందంతో పరవశుడై పోతూండేవాడు.

నక్షత్రాలు అనంతాకాశ పథంలో యిసుక రేణువుల్లా వున్నాయి. అసంఖ్యాకమైన తారల్లో మన భూగోళం ఒక చిన్న చుక్క-మాత్రమే! పురాతన సాంప్రదాయిక భావాలను బట్టి మన భూమికి పైన స్వర్గం, క్రింద అగాధమైన నరకం వున్నాయి. ఆ రెంటి యిరుకునా పడివుంది, భూమి! ఆ భావం మరుగున పడిపోయింది. భూమి విశాలమైంది. దీనిని చుట్టుకొని, దిగంతాలవరకూ అనంతమైన ఆకాశం వుంది. ఇంకా యేమిటో తెలుసా? మన భూగోళం, పక్షిలాగ, యీ అనంతాకాశంలో, తోటి గ్రహాలతో, అసంఖ్యాక తారకలతో బాటు తేలియాడుతూంది!

అత్యంతాతురతతో కోపర్నికస్ టేబిల్స్‌ను బ్రూనో పఠించ నారంభించేడు. మధ్యలో సూర్యుడు, చుట్టూ దూరదూరంగా నక్షత్రగోళాలు వున్నాయి, కోపర్నికస్ పటంప్రకారం.

ఈ ప్రపంచపు హద్దుల్ని కోపర్నికస్ నక్షత్రమండలంవరకూ గింజేసేడు. కాని, అక్కడికి వెళ్ళేసరికి ఆయన బెదరిపోయి, జంకుతో నిలిచిపోయేడు. ఆయన అక్కడ నిలబడిపోడానికి కారణమేమిటి? నక్షత్రాలకు వెలుపల యికేమీ లేదని కోపర్నికస్ యెందుకనుకున్నాడు? ఎందుకు అనుకోవాలి? అరిస్టాటిల్ యిల్లా చెప్పేడనేనా? కాని, డెమాక్రిటస్, ఎపిక్యూరస్, లుక్రీషియస్ మొదలైన ప్రాచీన పండితులు యీ విశ్వమనంతమని బోధించలేదా? వారందరూ యీ సృష్టిలో యెన్ని ప్రపంచాలున్నాయో యెవరూ యెరుగజాలమనిరే?

ఈ కడపటి హద్దుగోడను పడగొట్టడానికే తాను నియోగించబడ్డాననీ, తన కర్తవ్య మిదియనీ బ్రూనో భావించేడు. ఆతని రీతిగా తర్కించుకో నారంభించేడు. "ఈ ఆఖరిగోడను, ప్రాకారాన్ని కూలగొట్టాలి, పగులగొట్టి పారెయ్యాలి! ప్రపంచం ఒక్కటేకాదనీ, అనంతములనీ రుజువుచేసి అందరినీ ఒప్పించాలి సూర్యునివలెనే మిగిలిన నక్షత్రాల్నికూడా అందరూ చూడగలిగేటట్లు తలుపులను తెరవాలి. ప్రతిదానికీ కారణాన్వేషణ గావించి చూపించు!"

అంతే! దానితో మతం గోడలూ, ప్రపంచపు గోడలూ కూడా అదృశ్యమైపోయేయి! చుట్టూ యెటుచూచినా అనం

తావకాశం! అతడెక్కడ చూసినా అసంఖ్యాకములైన నక్ష త్రాలు కనబడుతూన్నాయి. ఈ నక్షత్రాల చుట్టూ గుత్తులు గుత్తులుగా గ్రహాలు పరిభ్రమిస్తూన్నాయి. మరేమో వాటి మీాదకూడా ప్రాణి కోటులున్నాయి! అక్కడ ప్రాణులున్నట్లు మనం యెరుగనట్లుగానే, వాళ్లూ మన వునికిని ఎరిగి వుండరు!

ఎదురుగా విస్తరించివున్న యీ బ్రహ్మాండమైన విశ్వాన్ని బ్రూనో చూచేడు. అసంఖ్యాకమైన యీ గోళాల్లో తన నివాస స్థలమైన భూగోళాన్ని గుర్తించడమే కష్టంగా వుంది! అసీమ మైన ప్రదేశంలో మన గోళం మినుకు మినుకు మనే బహు చిన్న కణంగా, పరమాణువుగా వుంటుంది!

బ్రహ్మాండ పరిమాణాలుగల అనంత విశ్వంతో పోల్చి చూస్తే మానవు డెంతవాడు? ఏమీా కానేకాడా? అవును! మానవుడు యీ అనంత విశ్వస్వరూపాన్ని గుర్తించిన చైతన్య స్వరూపుడు! ఒకసారి చూచి, దాన్ని గ్రహించినవాడు; స్వీయ బుద్ధిబలంతో నీ విశ్వాన్ని అర్థం చేసుకున్నవాడు!

బ్రూనో సంతోషానికి పరిమితి లేకపోయింది. తన బుద్ధి, మేథస్సు విశాల మవుతూన్నట్లు, విస్తృత మవుతూన్నట్లు అతనికి తోచింది. రెండు అనంతలోకాలమధ్య తన ఆత్మ పయనిస్తూ న్నట్లు తోచింది. బృహత్తర తారలూ, సూక్ష్మతర అణువులూ, బృహద్గోళాలూ, పరమాణు ప్రపంచం,— యీ రెండింటిమధ్యా తన ఆత్మ రెక్కలుచాచి, పయనిస్తూంది!

2. ఈ పృథ్విపై తనకు స్థానంలేదని బ్రూనో పండితునికి నమ్మకం తోచింది.

ఐనా యదార్థానికి తాను యీ భూమిమీద, ఇటలీ అనే దేశంలో, నేపుల్స్ నగరంలో, ఒక విహారమండలి గదిలో వున్నాడు. ఆతని మనస్సు ఆకాశవిహారం చేస్తూన్నా తన భౌతిక కాయం విహారంలో నాలుగు గోడలమధ్యనే వుంది!

అనంతాకాశ పథాల్లో యెగిరిపోతూన్న బ్రూనోను తోటి సన్యాసుల తీవ్రదృష్టులు వెంటాడుతూన్నాయి. ఆతడు మాట్లాడే సంగతులు వినుట మాత్రమేగాక ఆతని మనోగత భావాలను కూడా వారు పసికడుతూన్నారు. బ్రూనో సోదరునిమీద నూట ముప్ఫై నేరాలు ఆరోపించబడినాయి. కాథొలిక్ చెర్చి బోధనల నాతడు నూటముప్పదిసార్లు అతిక్రమించేడన్నమాట!

తనను సమర్థించుకోడానికై నేపుల్స్నుంచి రోమునగరానికి తొందరగా బైలుదేరేడు. కాని, బ్రూనో వెళ్ళిపోయిన తరువాత సన్యాసులాతని గదిని శోధించేరు. వారి కందులో మంచి సాక్ష్యమే లభించింది. బ్రూనో ప్రయాణపు తొందరలో మరిచిపోయిన పుస్తకం, రోటర్డామ్ నివాసి ఎరాస్మస్ రచించిన గ్రంథం, వాళ్ళకు దొరికింది.

బ్రూనో సన్యాసి దుస్తులను వదలి, యోధునివలె అంగీని, టోపీని ధరించి, నడుముకు పటకా బిగించి, ఖడ్గాన్ని మొలలో పెట్టుకున్నాడు. సన్యాసుల 'కసోక్' కంటె యోధుల దుస్తులే బ్రూనోకు తగినవని చెప్పవచ్చు!

సిండ్రెల్లాను రక్షించ వచ్చిన దివ్య రాజకుమారునివలె వున్నాడు, బ్రూనో. నేపుల్స్ హార్బరులో ఓడ నెక్కి బైలుదేరేడాతడు. స్వచ్ఛమైన సముద్రపు గాలి సేదతీరుస్తూ వీస్తూంది. అతనికి ముందే వుంది స్వేచ్ఛ!

ఈ అవకాశం తీసికొని, బ్రూనో వివిధ దేశాలు నగరాలు పర్యటించ జొచ్చేడు. ఎవరికేనా యీ ప్రపంచం పెద్దదిగా కనిపించవచ్చును గాని బ్రూనోకి మాత్రం యిది చాల చిన్నదే!

తనకూ, తన ఆరాధ్యదేవతయైన విజ్ఞాన దేవికీ తలదాచుకొనే శరణ్యం యెక్కడేనా దొరుకుతుందేమోనని ఆతడు ఆలోచిస్తూన్నాడు. ఆల్ప్సు పర్వతాలు దాటివెళ్ళి, స్విట్జర్లాండ్ ప్రవేశించితే స్వేచ్ఛ లభించకపోతుందా? అని బ్రూనో భావించేడు. నిజమే! డొమినికనుల సుదీర్ఘ హస్తం స్విట్జర్లాండుకు చేరలేదు! నిశ్చయం!

బ్రూనో జినీవా నగరానికి వెళ్ళేడు. అచ్చటి స్వేచ్ఛావాయువులను పీల్చడం యెంత హాయి యనిపించింది! స్వేచ్ఛాభావాలు ప్రియతమమైనవేగాని; ప్రాణం అంతకంటె తీయనిది! కాని, కొన్ని దినాలు గడచుసరికి ఆశాదేవత తనను మోసగించిందని బ్రూనో తెలుసుకొన్నాడు. రోములోని మతవిశ్వాసాలకంటె జినీవాలోని మతవిశ్వాసాలు విభిన్నమైనవేగాని పరమత సహనం, స్వేచ్ఛాభావములూ యిక్కడకూడ అపురూపమైన సుగుణాలే. చుట్టూ యెటుచూసినా యిక్కడ సన్యాసులూ,

పూజారులూ, బ్రహ్మచారులూ గాక చిన్న దుకాణదారులే కనబడతారు. ఆధ్యాత్మిక మత సంబంధమైన సుగుణాలకుగాక వాణిజ్య సంబంధమైన సుగుణాలకే యీ దేశంలో పూజార్హత వుంది! ఇక్కడ ధనవంతుడైనవాడే పవిత్రుడు, దివ్యుడు, పూజార్హుడు! ఇదేభేదం తప్ప మిగిలినదంతా సమానమే. మతాభిమానాలు, మూర్ఖవిశ్వాసాలు యితరచోట్లకి వలెనే, అంత హెచ్చుగనూ యిక్కడా వున్నాయి.

అక్కడి జనులతో మాట్లాడేటప్పుడు బ్రూనో వాళ్ళ కళ్ళలో నిగూఢమైయున్న విద్వేషాగ్నిని చూసేవాడు. ఏదీ తమ దృష్టినుంచి తప్పిపోనీయకండా నిఘా వేయడం, ప్రతీవారినీ పరీక్షించడంలో శ్రద్ధా గలవాళ్ళున్నారని బ్రూనో తెలుసుకున్నాడు. ఆ పట్టణంలో కొందరు ప్రత్యేకోద్యోగులున్నారు. ఎవరైనా క్రమరహిత జీవితాన్ని గడుపుతూన్నా, సాంప్రదాయ మర్యాదల నతిక్రమిస్తూన్నా కనిపెట్టి మందలించడం వారిపని. ఈ ధర్మసంరక్షకులు పట్టణం అన్నిమూలలా వుండేటట్లూ, వాళ్ళ దృష్టి అందరిమీదా ప్రసరించేటట్లూ యెంచుకోబడతారు. ఆదివారం యెవరేనా అటునిటు షికార్లు కొడుతూంటే చాలు, చెర్చికి బోయేవేళ దాటిందని అతనిని వారు కఠినంగా మందలిస్తారు! అంత ఖచ్చితంగా వుంటుంది అక్కడి కట్టుబాటు!

ప్రశాంతమైన, పవిత్రమైన ఈ పట్టణంలో ప్రతీదీ యెంతో ధ్యాన యుక్తంగా, శాంతగంభీరంగా. మర్యాదా చింతగా వుంటుంది. చిత్రవధ గావించబడిన శర్వీటస్ ఆత్మ యింకా

యిక్కడనే పరిభ్రమిస్తూండి వుంటుంది! శర్వీటస్ యెవరం టారా? ఈయన స్పెయిన్ దేశీయుడు. వైద్యశాస్త్రవేత్త. ఆదర్శప్రాయుడైన యీ శాస్త్రజ్ఞుడు, మానవశరీరాన్ని సమగ్రంగా పరిశీలించి, రక్తప్రసరణారహస్యమును కనిపెట్టాలని ప్రయత్నించేడు. మతధర్మవిరుద్ధమైన యీ పనిని శిక్షార్హంగా ప్రకటించేరు, ఇంక్విజిషన్ అనే ధర్మనిర్ణాయక సమితివారు. స్పెయిన్‌లో యీ ధర్మనిర్ణేతల బారినుంచి తప్పించుకోనదలచిన శర్వీటస్ స్విట్జర్లాండుకు పలాయనమై వచ్చేడు.

రక్తప్రసరణను గూర్చి శర్వీటస్ రచించిన గ్రంథానికై ఆయనను సజీవంగానే ధర్మకాష్ఠంమీద దహనంచేయడం ఉచితమని జనీవా నివాసులైన పరమపావన ప్రజానీకం తీర్మానం గావించింది! ఆతనిని కేవలం ఒక్కసారిగా దహించి వేయడం గాకండా, వధ్యశిలకు కట్టిపెట్టి, మెల్లగా రెండుగంటలసేపు ఆతనిని వేగించి మరీ చంపేరు!

అట్టి చరిత్రగల దేశంలో తలదాచుకోడం, దాగబోతే తలారి యిల్లయిన రీతిగా వుంది. బ్రూనో పండితుడు యింకొంచెం జాగ్రతగా వుండియుండవలసింది. ఆతడు మాట్లాడేటప్పుడుకూడా నాలుకను కళ్ళెబాట్లలో వుంచవలసింది. తన భావాల్ని గుప్తంగా వుంచుకోడానికి బ్రూనో యత్నించనూ లేదు, యత్నించే అభిప్రాయాన్ని హర్షించనూ లేడు. ఎవడో అజ్ఞాని పండిత పరివ్రాజక వేషంలో రావడం చూసి, బ్రూనో బిగ్గరగా అందరూ వినేటట్లు చెప్పేవాడు:

"ఈతడొక వేషధారి! మోసగాడు! వీనికి ఢోక్కచించినా అక్షరంలేదే? వీడికి విజ్ఞానం ఏమిటి?"

బ్రూనో చేరిన కొద్దిమాసాలకే అతని కరపత్ర మొకటి జినీవా పుస్తకశాలల్లో కనబడింది. దానిలో జినీవా వాసియైన ఒక పండిత వేషధారియొక్క మోసం, అజ్ఞానం బైట పెట్టబడి నాయి. ఇదచాలు! బ్రూనో జినీవా జైలులో బొండకొయ్యలు రుచిచూడాల్సి వచ్చింది.

అదృష్టవశాత్తూ, బ్రూనో యింతకంటె పెద్ద తప్పు చేయ డాని కవకాశం లేకపోయింది. అందుచేత ఆతడు త్వరలోనే విముక్తిచెంది బైటపడగలిగేడు. కాని, యీ దెబ్బతో అతనికి తెలిసివచ్చింది, జినీవా వాస్తవ్యుల అతిథి సత్కారం మీద ఆధారపడి వుండడానికి అవకాశాలు పూజ్యమని! సరే. విశ్రాంతి రహితుడైన యీ అతిథి జినీవాను వదలిపెట్టేడు.

తౌలాస్ (Toulouse) నగరం చేరుకుని అక్కడి విశ్వవిద్యా లయంలో ఆచార్యుడుగా కుదిరేడు, బ్రూనో. విజ్ఞాన దేవతా రాధకుడైన బ్రూనో పండితునికి తౌలాస్ విశ్వవిద్యాలయంలో గానిచో మరెక్కడ ఆశ్రయం లభిస్తుంది లెండి. అంతవరకు బాగానే వుంది.

ప్రాతఃకాలం యింకా చీకట్లుండగానే విద్యార్థులు పుస్త కాలూ, కొవ్వొత్తులూ పట్టుకుని తొందరగా ఉపన్యాస మంది రానికి వెడుతూండేవాళ్లు. యువకుడైన యీ కొత్త ఆచార్యుని

ఉపన్యాసాలను శిష్యులెంతో ఆప్యాయంగా వింటూన్నారు. వృద్ధులైన ఆచార్యులవలెగాక యీతడు బహు ప్రసన్నుడు, చింతనాశీలి, బోధనా సమర్థుడూను. వృద్ధపండితులు, ఆచార్యులు పాడిందే పాడుతూంటారు. చిలుకల్లా వల్లించడంతప్ప కార్యకారణ సంబంధమును వారు బోధించరు. స్పష్టంగా వున్నదికూడా అస్పష్ట మయేలాగున పాత ధోరణిలో ఆ పండితులు బోధించేవాళ్లు! "నీటిపంపు నీళ్ళ నెందుకు తోడుతుంది? ఏ స్థలమూ ఖాళీగా వుండడం ప్రకృతికి యిష్టంలేదు గనుక. నల్లమందు యెందుకు మత్తు కలుగచేస్తుంది? మత్తెక్కించే స్వభావం, గుణం దానిలో సహజంగా వుందిగనుక." ఇదీ వాళ్ళ వరస!

పాఠాలు వింటూంటే విద్యార్థులకు నిద్రవచ్చేది. తమ్ము నిద్రబోగొట్టే సహజగుణం ఆ వృద్ధపండితుల ఉపన్యాసాల్లో వుందని వాళ్ళకి తోచేది! ఖాళీ యేర్పడుతుందనే భయం యిక్కడేమీ లేదు కాని, నిద్రబుచ్చే గుణమే వుంది!

ఈ కొత్త గురువు విషయం అల్లాకాదు. ఈత డుపన్యసిస్తూంటే విద్యార్థుల కలములు పుస్తకాలమీద పరుగులాడుతూ సాగేవి. బ్రూనో వాగ్ధాటితో సమానంగా ఆ కలములు పరుగెత్తకలవా? ఆయన మాటలే అల్లావుంటే యింక ఆయన భావాలమాట చెప్పాలా? బ్రూనో భావాలు అంబర వీధిలో స్వేచ్ఛావిహారం చేస్తూ, విశ్వరూపమును ప్రదర్శించేవి!

త్రోసివేయరానివాని నన్నిటినీ, అట్టివని భావించబడుతూన్న వాటి నన్నింటినీ ప్రశ్నించడం, సందేహించడం శిష్యుల కాతడు బోధించేవాడు. అరిస్టాటిల్‌కు, ఆఖరికి ప్లేటోకుకూడ విరుద్ధంగా పోవడానికి అతడు జంకువాడుగాడు.

వేయేండ్ల తరువాత యిప్పుడు మళ్ళీ డెమోక్రిటస్, ప్లేటోల అనుయాయులమధ్య పోరాటం నూతనావేశంతో పెచ్చరిల్లింది. ప్లేటో గ్రంథాలు శతాబ్దులయినా సురక్షితంగానే వున్నాయి. ఆధ్యాత్మికవాదులు, మతాధిపతులూ, మతేతరశక్తులూ, ప్రభుత్వాధికారులూ అందరూకూడా ప్లేటో పండితుని గ్రంథాలను భద్రంగా వుంచుతూ వచ్చేరు. ఎందువల్లనంటే క్రైస్తవ ధర్మశాస్త్రవేత్తలవలెనే, ప్లేటో తత్వవేత్త విగ్రహారాధకుడైననూ, యీ ప్రపంచాన్ని దేవుడు సృష్టించేడనిన్నీ, ఈశ్వరోద్దిష్టమైన ధర్మపథానువర్తులకు పరలోకములలో సత్ఫలములు లభించుతాయనీ బోధించేడు గనుకను.

కాని, డెమోక్రిటస్ నాస్తికవాది. ఆయన గ్రంథాలపట్ల కాలపురుషునికి అనుగ్రహం కలుగలేదు. ఆ గ్రంథములలోని వాక్యాలు, భాగాలు మాత్రం అచ్చటచ్చట మిగిలేయి. ప్రత్యర్థులు ఖండనార్థమై ఉటంకరించిన చోట్లలో మిగిలిన వాక్యాలు మాత్రమే నేడు డెమోక్రిటస్ బోధనలలో మనకు లభిస్తూన్నాయి. విగ్రహారాధకులూ, విగ్రహారాధకులు కానివాళ్లూ కూడా డెమోక్రిటస్ గ్రంథాల్ని తగులబెట్టేవాళ్ళే. క్రైస్త

వులూ, తదితర మతస్థులూ కూడా ఆయన బోధనలను కంట గించుకున్న వారే.*

అటువంటి దిప్పుడు వాటికి హఠాత్తుగా జీవం వచ్చినట్లైంది. భస్మంలోంచి అవి తిరిగి లేచినట్లైంది. డెమోక్రిటస్ యిప్పుడు తిరిగి ప్లేటోతో వాగ్యుద్ధం సాగిస్తూన్నాడు. ఇప్పుడు మళ్ళా డెమోక్రిటస్ అనుయాయులు నాస్తికులుగా దూషించబడు తూన్నారు.

బ్రూనో తౌలౌస్ నగరాన్ని వదలి, పారిస్‌కు పోయేడు.

పారిస్‌లో హ్యూజినాట్లు హత్యగావించబడి యింకా యెంతో కాలంకాలేదు. హ్యూజినాట్‌లు పరధర్మావలంబులని నేరారో పణ గావించి, కేథలిక్ క్రైస్తవులు వారిని వధలకు పాల్జేసేరు. హ్యూజినాట్ల గృహకవాటాలమీద వ్రాసిన శిలువ గుర్తు లింకనూ చెరిగిపోనేలేదు. సీనీనదిమీది వంతెన ప్రాంతంలో యిప్పుడిప్పుడే తిరిగి వర్తక వ్యాపారాలు చురుకుగా సాగుతూ న్నాయి. ఈ ప్రాంతంలోనే యిటీవల కేథలిక్ క్రైస్తవులు, తమ దౌర్జన్యములకు వెరచి పారిపోతూన్న హ్యూజినాట్‌లను చిత్రవధలు గావించి, వారి శరీరాల్ని సీనీ నదిలోనికి విసరివైచి

---

* భారత దర్శనములలో చార్వాక దర్శనముకు కూడా యిట్టి అవస్థే పలిగింది. చార్వాకుని భావాలను ఖండించేందుకు యితర తత్త్వవేత్తలు చార్వాకునివిగా చెప్పే కొద్ది వాక్యాలే మనకు లభిస్తున్నాయి. చార్వాకుడు కూడ భౌతికవాది లేక లోకా యతవాది. మరణానంతరం యేమీ లేదనీ, పరలోకం లేదని, పునర్జన్మ అసలే లేదనీ వీరి వాదముల సారాంశం. వీరి వాదనాక్రమం పూర్తిగా తెలిపే గ్రంథాలు లేవు.—అనువాదకుడు.

నది! రాజభవన గవాక్షాలనుంచీ, పరిసర సౌధోపరిభాగాల నుంచీ వనితామణులు యీ దారుణ హత్యాకాండను చూసి ఆనందించేరు! అనన్యపూర్వమైన యీ రాక్షసకృత్యాల్ని కళ్లారా చూచేందుకు ఆ స్త్రీలు అర్ధరాత్రి మప్పుడు లేచేరు. ఈ పుణ్య కార్యాన్ని చూడ్డం పడకపోతుందేమోనని వాళ్ళ భయం! మానవరక్త తర్పణాలిచ్చిన ఆ పండుగదినం. ధర్మము పేరిట పైశాచికత్వం తాండవమాడిన రోజు, అసహాన సంకుచి తత్వములకు విజయోత్సవం జరిగిన దినమది! 1572 ఆగస్టు 23 తేదీ రాత్రి, సెయింట్ బార్తలోమ్యూ పవిత్ర దినోత్సవపు రాత్రి, కేథలిక్కులు పారిస్‌లో మూడు వేలమంది హ్యూజి నాట్‌లను దారుణంగా హత్య గావించేరు.

కనీసం యీ విషయాన్నేనా బ్రూనో జ్ఞాపకం పెట్టుకుని వుండాల్సింది. అంతేగాదు. పారిస్ కీర్తి యింకా వుంది. మహా ధైర్యశాలీ, తత్త్వచింతకుడూనైన 'పీరీ - డీ - లా రామీ'ని పారిస్ నడివీధుల్లోనే హంతకులు చిత్రవధ గావించేరు! ఈ హంతకుల్ని డబ్బిచ్చి పురమాయించేరు. మొట్టమొదట రామీ గ్రంథాలు తగులపెట్టబడినాయి. ఆధికారిక మతవిశ్వాసాను గుణ్యములైన అరిస్టాటిల్ బోధనలను ఖండిస్తూ, రామీ వ్రాసిన గ్రంథాలివి! గ్రంథాలను తగులబెట్టిన తరువాత గ్రంధ రచయితను హత్యగావించేరు.

మొట్టమొదట అదృష్టదేవత బ్రూనోపట్ల సుముఖురాలై వున్నట్లు కనిపించింది. బ్రూనోమీద నామె చిరునవ్వు వెన్నె

లలు చిందించినట్లైంది! ఆతనిని క్రైంచి రాజుకు పరిచయం చేసేరు. పడుచువాడైన రాజుకు కొత్తది యేదైనా మంచిదే ననే భావం వుంది. ఆయనలో యిది కేవలం బలహీనతే గావచ్చు. విజ్ఞాన చర్చలనే యీ అపూర్వ కాలక్షేపం పట్ల ఆయన అత్యంతాసక్తి చూపేడు. రాజుగారు బ్రూనో పండితుణ్ణి ఆచార్యునిగా నియమించేరు. ఆతడు చెర్చిలో నిత్య ప్రార్థనలకూ, స్వస్తివాచకానికీ కూడా రానక్కర లేదని రాజు అనుమతించేరు!

రాజసభలో ప్రధానపండితుడై, ఉన్నతపదవినీ, బహుమానములనూ పొందగల అవకాశాలు బ్రూనో యెట్టయెదుట వున్నాయి. కాని, బ్రూనో సన్యాసియైననూ యోధలక్షణాలు గలవాడు గాని బానిస బుద్ధిగలవాడుగాడు. ఇటువంటివాళ్ళకి నటించడం చేతగాదు. 'బానిసకి బడాయివచ్చింది, బాగా పట్టరా బాకా!' అన్న సామెతవిన్నారుగదూ? బానిస ప్రవృత్తి గలవాడైతే బ్రూనోకు లభించిన యీ రాజాదరణను స్వార్థాని కుపయోగించుకొనేవాడే. బ్రూనో కోరిక ఒక్కటే. విజ్ఞాన శాస్త్రములను యీ ప్రపంచంలో ప్రథమ గణ్యములుగా చేయాలనేదే ఆయన వాంఛ. విజ్ఞాన దేవతను బ్రూనో అందరి యెదుటా, యెల్లప్పుడూ పొగడుతూండేవాడు. విజ్ఞాన దేవతను సగౌరవంగా చూడనివారి పట్ల బ్రూనో తీవ్ర నిరసనను చూపే వాడు. అటువంటి అజ్ఞానిమీద బ్రూనో కడీయెడమాగా దెబ్బలు కొట్టేడన్నమాటే!

ఐతే నేమైంది? బ్రూనో ఒంటరి, ప్రతిపక్షంలో చాలమంది వున్నారు. ప్రతిపక్షులు తన్ను కటకటాల లోపల బంధించక ముందే 'శీఘ్రబుద్ధిః పలాయనం' అని ఆతడొక ఓడనెక్కి, ఇంగ్లీషు ఛానెల్ దాటి, బ్రిటన్ ద్వీపానికి వెళ్ళిపోయేడు...

ఇప్పుడు బ్రూనో ఆక్సుఫోర్డులో వున్నాడు. ఇది విద్యలకు నిలయం. ఆతడు యిక్కడా ఆచార్యపీఠం మీదనే కాపవచ్చేడు. బ్రూనో యిక్కడా యుద్ధములను సాగించుతూనే వున్నాడు! ఐతే యీ యుద్ధాలు కేవలం వాగ్యుద్ధాలే సుమండీ. వీటిలో కత్తులనుగాక యుక్తుల నుపయోగించుతారు. దెబ్బకొట్టాలన్నా, దెబ్బలు కాచుకోవాలన్నా యిందులో శాస్త్ర ప్రమాణాలు, యుక్తి తర్కాలు ప్రయోగించగలిగి వుండాల! పెద్ద సభలు జరిగేవి. వాటికి బ్రిటన్‌లోని ప్రభువులంతా, కులీనులందరూ, రాజోద్యోగులు, విదేశరాయబారులు, పండితులు అంతా వచ్చేవారు. ఆఖరికి రాణిగారుకూడా వీటిని చూడ్డానికి వచ్చేవారు. బ్రూనో పండితుడు పదమూడు పూర్వపక్షాలు గావించి, ప్రతిపక్షులను పదమూడు సార్లూ తీవ్రంగా దెబ్బతీసేడు. ఈ యుద్ధంలో బ్రూనో ప్రతిద్వంద్వి యెవరో తెలుసా? ఆక్సుఫోర్డు లోని ఆచార్యులలో ప్రప్రథముడు; ఆయన మహాపండితుడూ, బహు శ్రుతుడూ నని ప్రతీతి.

ఆక్సుఫోర్డులోని ఆచార్యోత్తముడు బ్రూనో యెదుట నిలువ లేక పోయేడు. ఆయన దగ్గర నున్న అస్త్రాలన్నీ ఐపోయినాయి. ఇక మిగిలిన దొక్కటే. 'శేషం కోపేన పూరయేత్' అన్నట్లుగా

ఆయన బ్రూనోమీద అనుచిత నిందాదూషణలను కురిపించ సాగేరు. శిష్టులైన ఆయన అనుచరవర్గంవారంతాకూడా అక్షరాలా ఆయననే అనుసరించేరు. కోపోద్రేకంలో వాళ్లు అంగ విన్యాసాలు గావిస్తూంటే, ఆచార్యవర్యుల శిరోవేష్టనాలు వికృతంగానూ, పొడవైన అంగీలు తటపటలాడుతూనూ, ముఖ ములు బూతుకూతలతోనూ సభాసదులకు విస్మయం కలిగిం చేయి.

చర్చ ముగిసింది. యోగ్యులైన సభికులంతా యెవరి దారిని వారు పోయేరు. కాని, విజయుడైన బ్రూనో తన సామగ్రిని తానే సర్దుకోవలసి వచ్చింది. అతడు సభాభవనాన్నుంచి వెళ్ళిపోతూంటే కేకలూ, బెదిరింపులూ వెంబడించేయి. "పో పో! ఊరూ పేరూ లేని నీ వెవడవోయ్! అరిస్టాటిల్ కంటె పండితుడవేం? ప్లేటోకంటె విజ్ఞానివా? నీ పొగరుబోతు తనం చాలించి, దయచెయ్! నిన్ను గురించి యెవడెరగడు? కుర్రకుంక! పొగరుబోతుతనం వదలండే! ఏటి కెదురీదుట నీ తరమటలే! పో! పోరా!"

అబ్బే! ఈ ప్రపంచం అదివరకటి కంటె ఎంతో పెరిగి, విశాలమైందన్నమాట నిజమే. కాని, యెంత పెరిగినా అది యింకా బ్రూనోవంటి వాళ్ళకు చోటు కల్పించదగినదిగా లేదు! అది యింకా సంకుచితమైనదే! ఇరుకే! బ్రూనోకు యిందులో చోటులేదు. ఐతే, అతడు యెక్కడికి పోవాలి?......

లండన్, పారిస్, మాగ్డిబర్గ్, విట్టెన్‌బర్గ్......

దూరంగా, యింకా దూరంగా, ఒక దేశాన్నుంచి యింకో దేశానికి, ఒక సరిహద్దునుంచి మరో సరిహద్దుకి ఈ ప్రపంచంలో యెన్ని సరిహద్దులున్నాయి ? ప్రపంచమంతా పరస్పర శత్రువుల కూటములుగా, నిరంతరం సంఘర్షించే రాజ్యాలుగా, తెగలుగా, జనులుగా విభజించబడి పోయివుంది !

బ్రూనో పండితుడు యీ మతాలలో దేనికీ చెందినవాడు గాడు. ఆయన యీ మతాతత్త్వాలకు అతీతుడు. అందుచేత అన్ని మతాలవాళ్ళూ ఆయన్ని పరాయివాణ్ణిగానే యెంచే వారు ! అందరకూ ఆయన విమతస్థుడే, అన్యుడే ! ఎట్ట ఎదుట అనంత విశ్వస్వరూపాన్ని చూడగలిగిన ఆ మహాజనునికీ భూగోళంమీద కొంచెం చోటైనా లేదు ! బ్రూనో, మానవుని మహాత్మ్యాన్ని గూర్చి ప్రబోధించేడు. కాని, ఆయన చుట్టూ జను లొకరినొకరు క్రూరమృగాలకంటె హీనంగా హింసించు కుంటున్నారు !

కాని, జ్ఞానియైనవాడు తన ఆత్మ చైతన్యానికి విరుద్ధంగా, తనకంటె భిన్నుడుగా ఉండలేడు. బ్రూనో కూడ అల్లా వుండ దలచుకోలేదు. రానీ, పోనీ, ఒక మానవుడు విస్పష్టంగా చూడ నారంభించిన తరువాత తిరిగి అంధుడుగా జీవించడానికి యిష్ట పడనే పడడు !

బ్రూనో దేశాటనం సాగుతూనేవుంది. ప్రాగా, హెల్మ్ స్టెడ్, ఫ్రాంక్ ఫర్ట్, ...

నగరాన్నుంచి నగరానికి, దేశాన్నుంచి దేశానికి. సాహసికులైన మేధావుల, మహాపండితుల గ్రంథాలను జనసంఘాలు నగారా నౌబత్‌లతో, బాకా భోంకారాలతో నగర చతుష్పథాలలో పరశురామప్రీతి గావిస్తూన్నారు. అల్లాంటి చోట్లలో కూడ బ్రూనో నిర్భయంగా శాస్త్రవిజ్ఞానాన్ని కీర్తిస్తున్నాడు, స్వస్తివాచకాలు పాడుతూన్నాడు!

'తామసికులైన' జనులతో బ్రూనో యెడతెగని పోరాటం సాగిస్తూన్నాడు. ఆతడు దెబ్బమీద దెబ్బ కొడుతూనేవున్నాడు. మానవుల్లోని నీచత్వాన్ని ప్రహరించేవాడు, ధూర్త గర్వములను అణిచేసేవాడు, అజ్ఞానాన్ని బైటబెట్టేవాడు. ఎక్కడ చూసినా అసూయాపరులూ, గూఢచారులూ, మూఢవిశ్వాసులూ, మూర్ఖులూ, వంచకులూ, కపటులూ,— వీళ్ళే కనబడుతూన్నారు. చరిత్ర రథచక్రాలను దొరకబుచ్చుకుని ఆపేయాలని ప్రయత్నించేవాళ్ళే యీ జనాభాఅంతా.

స్వేచ్ఛాభావాలకూ, స్వతంత్రాలోచనలకూ యెక్కడా తావే గనబడదు. ప్రతీ దేశంలోనూ యిదే పరిస్థితి ఐతే, యిక తన స్వీయ జన్మభూమిని వదలిపెట్టడం దేనికి? అంతేగాక తన జన్మభూమియే యెవరికైనా అత్యంత ప్రియతమమైనదిగదా! జననీ జన్మభూమిశ్చ స్వర్గాదపి గరీయసీ! బ్రూనో మానవజాతి అంటే అమితంగా ప్రేమించేవాడు. అట్టి విశాల హృదయుడైన మానవుడు, యావత్ప్రపంచాన్నీ తన కుటుంబంగా భావించుతూన్న ఉదారచరితుడు తన జన్మభూమిని యింకా యెంత

గాఢంగా ప్రేమిస్తాడు! సంకుచితమైన, అల్పమైన, స్వార్థ పూరితమైన, అహంభావయుతమైన ఆత్మగలవాళ్లు దేశాన్ని యేం ప్రేమించగలరు? వారు త్యాగము నేం చేయగలరు?

బ్రూనో స్వదేశానికి మరలిపో నిశ్చయించేడు. చావే నిశ్చయమైతే తాను పుట్టిన మట్టిమీదనే, తాను కళ్ళు తెరచి చూచిన ఆకాశంక్రిందనే అట్టి చావును రానీ. అతని అభిమాన కవి లుక్రీషియస్, ఒకప్పుడు తన దివ్యకవితాకంఠంతో ఇటలీ దేశపు ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని గూర్చి గానంచేసింది! కళారాధకుడు, మహాత్ముడు లియోనార్డో-డా-విన్సీ అజరామరంగా చేసినది తన ఇటలీదేశాన్నే!

విదేశ పరిభ్రమణాకాలంలోకూడా బ్రూనో మాతృదేశాన్ని మరచియుండలేదు. ఇటలీకూడా బ్రూనోను మరచిపోలేదు. డొమినికన్ సన్యాసుల బృందం తమ కౌగిట్లోంచి తప్పించుకుని దూరంగా చెదరిపోయిన తోటి సోదరుని తిరిగి యిటలీ దేశానికి, తమ వలయంలోనికి ఆకర్షించడం యెల్లాగా? అనే ఆలోచిస్తూన్నారు, యింత కాలంనుంచీ. ఇప్పుడు వాళ్ళ వ్యూహం సఫలమైంది. డొమినికను మతస్థులనుంచి యీ ఉచ్చులు యెంత దూరానికో వ్యాపించి వున్నాయి. అదివరలో దోషస్వీకారంచేసి, పశ్చాత్తప్తుడైన ఒక బుద్ధిమంతునిద్వారా యువకుడైన ఒక వెనీషియన్ కులీనునికి రాయబారం పంపేరు. ఆ కులీన సంపన్నుడు బ్రూనోను సగౌరవంగా తన యింటికి ఆహ్వానించేడు. బ్రూనో పండితుడు విజ్ఞానశాస్త్ర పఠన పరి

శోధనములు గావించేందుకు కావలసిన సర్వ సౌకర్యాలనూ తన యింట సమకూర్చడానికి ఆ కులీనుడు వాగ్దానం చేసేడు.

జన్మభూమి ఆకర్షణగొప్పది. అందులోనూ తన శాస్త్ర వ్యాసంగానికి యెట్టి అంతరాయాలూ లేకండా నిర్విఘ్నంగా సాగుతుందనే ఆశ మరీ ఆకర్షవంతమైనది! బ్రూనో వెనీస్ నగరానికి వచ్చేడు. డొమినికన్ సోదరుల ధృతరాష్ట్ర కౌగిలిలో పడ్డాడు.

3. మానవుడు భవిష్యత్తులోనికే వీక్షిస్తాడు

ఇటలీదేశపు ఆకాశశోభను చూచి ఆనందించే అవకాశ మును బ్రూనో యెంతోకాలం అనుభవించలేకపోయేడు. ఆయ నను వెనీస్ నగరంలోని మతం తాలూకు ఖైదులో నిర్బంధంలో వుంచేరు. ఆ చిన్నఖైదుకొట్టుకి ఒకటే చిన్న కిటికీ. దాంట్లోంచి చూస్తే విశాల వినీల సుందరాకాశంలోని చదరంత మేర మాత్రమే ఆయనకి కనిపించేది.

ప్రశ్నించేందుకు బ్రూనోను బైటికి తీసేవాళ్లు. ఆయన నొక బల్లమీాద కూర్చోబెట్టి, చేతులు వెనక్కి విరిచి కట్టేసేరు. ఎదురుగా ఎత్తైన వేదికమీాద ధర్మాధికారులందరూ కూర్చుని వుండేవాళ్లు. వారందరిలోకీ అగ్రేసరుడుగా, శిరోభూషణంగా ధర్మపరీక్షకుడైన ప్రధానఫాదరు సుఖాసీనుడై వుండేవాడు. వీరు జనులకు 'ఫాదరు' లు అంటే పితరులన్నమాట; తమలో

తాము 'బ్రదరు' లు అంటే భ్రాతరులన్నమాట. వీరు యెల్లాంటి భ్రాతరులో దేవునికే తెలియాలి! పైతృక ధర్మం, భ్రాతృ వాత్సల్యం పేరిట వాళ్ళు యెల్లాంటి అఘాయిత్యాలను, అమానుష కృత్యాలను గావిస్తారో!

అంతా కొట్టిన పిండిగా, మామూలు ధోరణిలోనే సాగింది. మొదట్లో బ్రూనోను ప్రశ్నలు మాత్రమే వేసేరు. ఆ తరువాత బాధించుటతోబాటు ప్రశ్నించడం జరిగింది. తామెన్నడూ చేసి యుండని పనులను కూడ చేసినట్లంగీకరింపజేసే విధానాలు ఆ 'ధర్మరక్షకు' లకు తెలిసినట్లుగా యితరులకు తెలియవు. భౌతిక కాయాన్ని చిత్రవధ చేయడంద్వారా దృఢమనోనిశ్చయాన్ని శిథిలపరచి, మానవుల మనస్సులను వంచించుటెట్లో సుదీర్ఘానుభవం వల్ల యీ డొమినికన్ సన్యాసు లెరుగుదురు. అదొక ప్రత్యేక కళగా వారు అభివృద్ధి పరచేరు! మొట్టమొదట దోషి చేతులు త్రాళ్ళతో చుట్టబెట్టి, సులభంగా మెలిద్రిప్పడానికి వీలుగా కర్రను ముడిలోంచి పెట్టేవారు. దోషాంగీకారం గావించమని ఖైదీని అడిగేక, అతడు నిరాకరిస్తే కర్రను త్రిప్పి త్రాడు మెలిపెట్టేవాళ్లు. త్రాడు బిగిసి, మాంసంలోకంటా నరదలు కోసేసి, బాధిస్తూంటుంది.

బంధితుడింకా మౌనంగా వుంటే మరో చుట్టు, యింకో చుట్టు, మరింకో చుట్టు; ఐదు, పది, యిరవై చుట్లు. దేవుని యెదుట నేరాంగీకారం చేయమని బంధితుణ్ణి మళ్ళీమళ్ళీ హెచ్చరిస్తూంటేవాళ్ళు. అతడింకా బింకంగా వుంటే నీటినీ,

నిప్పునూ ప్రయోగిస్తారు. బాల్చీతో నీరూ, కుంపటితో నిప్పులూ తీసుకొచ్చేవాళ్లు. బాల్చీనీళ్లు బంధితుని గొంతులో పుక్కిరి బిక్కిరయేలా పోస్తూ 'చస్తే నీదే తప్పు!' అనేవాడు. ఎర్రగా కాల్చిన యినుప కడ్డీలతో ముఖంనిండా వాతలు పెట్టేవాడు. 'వాడు దోషాంగీకారం చేయడంలేదు గనుక వాడిమీద దయా దాక్షిణ్యాలు చూపనక్కరలేదు !'

రకరకాల చిత్రవధలు. ధర్మరక్షకులైన పాదరులు రాత్రింబగళ్లు అక్కడేవుండిపోయేవాళ్ళు. తినడం, త్రాగడం వగైరాలన్నీ వాళ్ళకక్కడే యేర్పాటు. చిత్రవధాగారం వాళ్ళకి విశ్రాంతి గృహం, చిత్రవధలు వాళ్ళకి ఆటలు !

ఈ విధంగా బ్రూనోను చిత్రవధగావించేరు.

వారం మీద వారం, ఎనిమిది వారాలు గడిచేయి.

ఆయన శరీరం మహాబాధలు పడిపోతూంది. ఖైదు కొట్టు మీద కప్పు సీసపురేకులతో చేయబడింది. కొట్టులో దారుణమైన వేడి, తాపం, ఉక్కగాను వుండేది. శీఘ్రంగా యీ యాతనా దేహంలోంచి ప్రాణాలు పోతే యెంత సుఖంగా వుంటుంది !

కాని, ధర్మరక్షకులైన ఆ డొమినికన్ పాదరులకు బ్రూనో శరీరాన్ని చంపేస్తేచాలదు. వాళ్ళకి అంతటితో తృప్తిలేదు. ఆతని ఆత్మ, మనస్సు నాశంగావాలి. వాళ్ళకు అదీ ముఖ్యం.

బ్రూనో బాధామయగాథ యింతటితో ముగిసిపోలేదు. వెనీస్‌లోని ధర్మరక్షకుల (ఇంక్విజిషన్)కు బ్రూనోలాంటి పెద్ద

వేటను వదలిపెట్టడం రోమునగరంలోని ధర్మరక్షకులకు యిష్టం లేదు. ధర్మరక్షకులకందరకూ పెద్ద రోమను పోప్. ఆయన ఆజ్ఞానుసారంగా బ్రూనోను రోముకు తీసికొని వెళ్లేరు. అక్కడ ఆయన శరీరాన్ని బాధిస్తూంటే ఆరు దీర్ఘవత్సరాలు గడిచి పోయేయి. బ్రూనో మనస్సు యెంత దృఢమైనదో, ఆయన విజ్ఞానమెంత గాఢమైనదో ధర్మరక్షణా బాధ్యతను మీాద పెట్టుకున్న డొమినికన్ పీఠాధిపతులకు తెలుసును. వాదనలో ఆయనను ఓడించగల తత్త్వవేత్త అప్పటికింకా పుట్టనేలేదు. అందుచేత తన్ను తానే ఖండించుకొనేటట్లు చేయాలి, బ్రూనోను. చనిపోయేముందు తన బోధనలను తానే నిరసించే టట్లు చేయించాలి! విజ్ఞాన దేవతను బ్రూనో పొగడేడు, సమ ర్థించేడు, ఆమె పక్షాన పోరాడేడు. అందుచేత యిప్పుడాతడు స్వయంగా అందరి సమక్షంలోనూ ఆమెను తిరస్కరించాలి, మొగాన ఉమ్మేయాలి, శాశ్వతంగా వదలివేయాలి. ధర్మరక్షకు లకి కావలసినదిది ఒక్కటే.

కాని, బ్రూనోచేత యీా పని చేయించగల చిత్రవధ లేనే లేదు! ఆయన చాలకాలాన్నుంచీ యిల్లాటి అగ్నిపరీక్షలకు సిద్ధంగానే వున్నాడు. అనేక పర్యాయాలాయన తన మనస్సును హెచ్చరించుకున్నాడు: స్థిరంగా వుండుసుమా! ధైర్యాన్ని పోల్పోవద్దు. వెనుకంజ వేయవద్దు. అంధకార ప్రియులైన ఈ అజ్ఞాన రక్షకులు నిన్నెంత బెదిరించినా, నీ అమూల్యకృషి ఫలించి తీరుతుంది. నిశ్చలంగా వుండు!"

"చీకటినీ—వెలుతురునూ, న్యాయాన్నీ—అన్యాయాన్నీ గుర్తించగల మహోన్నత న్యాయస్థానం, కారణ వివేచన చేయగల ధర్మ నిర్ణయస్థానం ఒకటి వుంది! అక్కడ సత్య వచస్కులు, ధర్మాభిరతులు ఐన పురుషులు సాక్షీభూతులై నిలబడగలరు. నీ శత్రువులు తమ అంతరాత్మలలోనే ప్రతీకారశక్తులను చూచి గడగడలాడుతుంటారు!"

వసారాలో అడుగుల సవ్వడి మళ్ళా వినబడింది. తలుపు తెరచుకొని బ్రూనో యెదుట నొక ముసలి సన్యాసి నిలువబడ్డాడు. డొమినికన్ సన్యాసుల సోదర బృందానికి నాయకుడితడు. ఆయన బ్రూనోను పిలిచి, సానునయంగా చెప్పేడు.

"నాయనా! నీ బోధనలన్నీ భూతప్రేరితములైన విపరీత సిద్ధాంతాలే! తప్పును అంగీకరించు. ముందు యిట్లాంటి దుష్ట సిద్ధాంతాలను బోధించనని ప్రమాణం చెయ్యి. నీ పాపాలు క్షమించుతాడు, దేవుడు."

బ్రూనో మహాధైర్యంతో జవాబిచ్చేడు:

"నేను బోధించిన సిద్ధాంతాల్లో విడిచిపెట్టాల్సిన వేవీ లేవు. ఈశ్వరుని దృష్టిలో నేను తప్పేమీ చేయలేదు. దోషాంగీకారం చేయాల్సినపని నాకేమీ లేదు. చేయను."

ధర్మ నిర్ణేతలు తమ కడపటి సమావేశం ప్రారంభించేరు. మహారాజభవనాన్ని తలదన్నే పోప్ భవనంలోనే న్యాయస్థానం యేర్పాటైంది. మహాధర్మాభిరక్షకుని వేదిక ముందర బ్రూనోను మోకరిలజేసి, ధర్మసభా నిర్ణయాన్ని చదివి వినిపించేరు:

"గియార్డనో బ్రూనో భ్రాతరుని ఐహికశక్తులకు వప్పగిస్తూన్నాము. అతి ప్రశాంత విధానంలో, రక్తం చిందించకండానే వ్యవహరించవలసినదిగా ఆజ్ఞాపిస్తూన్నాము."

ఈ వాక్యాలు అతి సామాన్యంగా, నిరపాయకరంగా కనిపిస్తూన్నా, వీటిలోని అంతరార్థం అతి భయంకరమైనదని బ్రూనోకు తెలుసును.

ధర్మరక్షకుల చల్లనిమాటల మూల్యము చాలా అధికమైనది. వీళ్లు అతి నెమ్మదిగానే చిత్రవధలు చేస్తారు; కోపం లేకండానే గొంతులు కోసేస్తారు; కరుణతోనే కాలుస్తారు!

బ్రూనో లేచి నిలబడి, తల యెత్తేడు. ఆతని కండ్లలో తృణీకారం, నిరసనా కనబడుతూన్నాయి. వాళ్ళ నుద్దేశించి ఒక్కటే మాటన్నాడు:

"మీరు విధించిన యీ శిక్షను వినడానికి నేను పడే భయం కంటె మీరే అత్యధికంగా భయభీతులుగా వున్నారు!"

ఔను! అతనికంటె వారే అధిక భయభీతులుగా వున్నారు. తాను చనిపోతాడు. కాని, దేనికోసం తాను చనిపోతున్నాడో అదిమాత్రం జీవించేవుంటుంది. ఆయనను చిత్రవధ గావించిన వాళ్లు కూడా యెప్పుడో ఒకప్పుడు మరణించక తప్పదు. కాని, వాళ్ళ దారుణకృత్యాలు, దుర్మార్గాలు భవిష్యత్తులో తీవ్రంగా నిరసించబడతాయి, ఖండించబడతాయి.

బ్రూనోకు మరణశిక్ష విధించబడింది. కాని, అప్పటికే యీ పోరాటంలోకి యితర యోధులు ఉరికేరు. గెలీలియో

విజ్ఞానశాస్త్ర సిద్ధాంతాల్ని సమర్థిస్తూ, తిరుగులేని వాదనలను తయారు చేస్తున్నాడు. "అరిస్టాటిల్ కంటె డెమాక్రిటస్ వాదనలే తర్కయుక్తంగానూ, బాగానూ వున్నాయి." అని బల్ల గుద్ది చెపుతూన్నాడాయన. నేర్పరులైన పనివాళ్లు గాజుబిళ్ళల నరుగదీసి, నునుపుజేసి కటకములు (లెన్సులు) గా తయారు చేస్తున్నారు. ఈ గాజు బిళ్ళలను కొన్నిటిని చేర్చి సూక్ష్మదర్శినీ యంత్రాన్నీ, దూరదర్శినీ యంత్రాన్నీ నిర్మిస్తూన్నారు. శాస్త్రజ్ఞులు. ఊహాసిద్ధాంతాల కాలం వెళ్ళిపోయింది. తిరుగులేని ఋజువులు, సాక్ష్యాధారాలు చూపించాల్సిన యుగం ఉదయించింది. ఇంతదనుక మహాజనులు తమ మనోనేత్రాలతో గాంచిన వాటిని నేడు జనులందరూ తమ భౌతిక దృష్టితోనే చూడగలుగుతూన్నారు...

క్రీస్తుశకం 1600 వ సంవత్సరం, ఫిబ్రవరి 17 వ తేదీ.

లక్షలాది రోమను పౌరులొక విచిత్ర దృశ్యాన్ని చూడ్డానికి పోతూన్నారు. అదేమిటో తెలుసా? లోకప్రసిద్ధుడైన పాషండుడు, నాస్తికుడు, విధర్మి యొకడు సజీవంగా దహించబడతాడు. పోప్, క్రైస్తవ లోకపిత, స్వయంగా, యాభై మంది కార్డినల్స్‌తో సహా ఆ దహన స్థలంలో హాజరుగా వుంటాడు. క్రైస్తవచర్చి గావిస్తూన్న యీ మహా పుణ్యకార్య నిర్వాహకమును కన్నులారా చూడ్డానికై యెన్నెన్నో దేశాల నుంచి యాత్రికులు బైలుదేరి వచ్చేరు. వీథులన్నీ, రోడ్లన్నీ

జనులతో నిండి, సమ్మర్దంగా వున్నాయి. ఇళ్ళ కప్పులమీద కూడా జనులు గుమిగూడి చూస్తూన్నారు.

ప్రాచీనకాలంలో మహా మైదానంలోని సర్కస్ సోపానాల మీదికి లక్షోపలక్షలుగా రోమను పౌరులు బారులుదీరి వచ్చి కూర్చుని, క్రైస్తవులను సజీవంగా దహనంగావించడం చూస్తూ ఆనందిస్తూండేవాళ్లు. ఇప్పుడు వారి సంతతివారే ఒకరినొకరు త్రోసుకుంటూ వచ్చి, మరో నూతన సత్యాన్ని ప్రబోధిస్తూన్న మహాజనుల్ని, దీర్ఘదర్శుల్ని తగులబెట్టడం చోద్యంగా చూస్తూన్నారు. దేవదూతలు, దివ్యపురుషులు తమ దేశంలో, తమ సంఘంలో, తత్కాలీనంగా గౌరవించబడిన దెప్పుడు ? తామెవరినిచూసి సంతసించదగునో, ఎవరు తమలోకల్లా మహోన్నతుడో అట్టి ఉత్తమవ్యక్తిమీదనే రోమనులు తిట్లు, దూషణలు, శాపనార్థాలు గుమ్మరించేవారు, వాళ్ళనే చిత్రవధలు గావించేవారు.

ఇదిగో ! ఇప్పుడు అల్లాంటి సందర్భమే మళ్లా వచ్చింది. సజీవంగా నేడు దహించబడనైయున్న యీతడెవడో మహాధైర్యంగా తానై నడిచిపోతున్నాడు !

బ్రూనో వదులైన అంగీ ధరించివున్నాడు. ఆ అంగీమీద సవ్రచ్ఛములైన భూతప్రేత పిశాచాలు, నాలుకలతో నరకాగ్నికీలల్ని వెళ్ళగక్కుతూన్నట్లు చిత్రించబడివున్నాయి. ఆయన తలమీద వికటంగా నొక విడ్డూరపు కుళ్లాయిని వుంచేరు. ఈ

విమతస్థుని జనుల దృష్టికి పరిహాసాస్పదునిగానూ, అల్పజీవిగానూ కనబడేటట్లు చేయడానికే యిల్లాంటి వేషం వేయించేరు. కాని, బ్రూనో ముఖంలో వెల్లడవుతున్నా ఆయన చూపులు దుర్నిరీక్ష్యములై యెదుటనున్న వస్తువుల్ని వేటినీ చూడక, వాటిమీదించి అనంతాకాశంలోనికి ప్రసరిస్తున్నాయి. ఆయన్ని చూచేసరికి జనుల అట్టహాసాలూ, వెడవెడ నవ్వులూ అణిగిపోయినాయి.

బ్రూనో బహు గంభీరుడై ప్రశాంతంగానే వున్నాడు.

జనసమూహంలోంచి యెవడో అజ్ఞాని, అల్పబుద్ధి కేకేసేడు; "అతడు కనిపెట్టిన నూతనప్రపంచాల్లోకి త్వరలోనే యెగిరిపోతాడులే! ఎంత అదృష్టవంతుడు! సుఖపడతాడు, పోనీ!"

కాని, యీ పరిహాసోక్తిని విన్నా యెవరూ పళ్ళికిలించలేదు.

బ్రూనో పండితుడు గంభీరంగా, నెమ్మదిగా నిచ్చెనమీదుగా యెక్కి వెళ్ళి, చితిమీద నిలుచున్నాడు. తలారివాడు ఆయనను వధ్యశిలకు కొంచెం వదులుగానే బంధించేడు. తలారి ముఖాన్నంతనూ కప్పుతూ ముసుగులాంటి కుళ్ళాయి వుంది. కళ్ళ దగ్గరమాత్రం రెండు రంధ్రాలున్నాయి, దానికి. చంపబడనై వున్న ఆ త్యాగి, జ్ఞాని, మహాజనుడు నిర్భయంగా జనానీకాన్ని ముఖాల్లోకి సూటిగా చూస్తూంటే, ఆయన ప్రాణాల్ని హరించనున్న తలారివాడు ముసుగులో మొహం దాచుకోవాల్సి రావడం చిత్రంగాదూ?

కట్టెలగుట్టకు, చితికి, నిప్పు ముట్టించబడింది. అగ్నికి వాయువు తోడైనాడు. మంటలు నాలుకలు చాచుకుని, బ్రూనో పాదాలమీదించి వెళ్ళి, ఆయన వస్త్రాల్ని పరామర్శిస్తున్నాయి.

సమీపంలోనే చుట్టూనిలుచున్న సన్యాసులు, పాదరులు, బ్రదర్‌లు ఆతురతగా ఒళ్ళంతా చెవులుచేసికొని వినసాగేరు. బ్రూనో నోటమ్మట ఈ ఆఖరి క్షణాల్లోనైనా కరుణాక్రందనం, ఆత్మవిగర్హణం లేదా బాధతోటి జాలిమాటలు వెలువడక పోతాయా? ఏమో? కాని, వాళ్ళ ఆశలు అడియాసలైనాయి. దయకోసం ప్రాధేయబడు దీనవాక్యాలను వారు వినలేదు. బ్రూనో పెదవులను దాటి ఒక్క మూలుగుకూడా బైటికి రాలేదు.

బాధతో గొంతు పగల్చుకుని వచ్చే కేకలను ఆయన ఎల్లా నిరోధించుకో గలిగేడో? ఆ కడపటి క్షణాల్లో బ్రూనో దేనిని గూర్చి చింతించేడో మనకేమీ తెలియదు. కాని, తన కటు వంటి బాధలు కలుగుతాయని ఆయనకు తెలుసును. గనుకనే ఆయన ముందుగానే యీ మాటలు వ్రాసేడు: "విజయము తప్పక కలుగుతుందనే నేను ధైర్యంగా పోరాటం సాగించేను. కాని, ఆత్మకు సహజమైన శక్తి, భౌతికశరీరానికి నిరాకరించ బడింది......ఏ దేమైనను, భవిష్యత్తు నా నుంచి తీసివేయ జాలని దేదో నాలో ఉండి, నాకీ శక్తి నిస్తూంది."

భవిష్యత్తరాల జనులు యిల్లా అనుకుంటారు:

"బ్రూనో మరణ భయ మెరుగడు! సచ్ఛీలమూ, విజ్ఞాన బలమూ ఆయనలో యితరుల కంటె అత్యధికంగా వున్నాయి. జీవితానందము లన్నిటిలోకీ సత్యమునకై పోరాడ్డంలోనే మహత్తరానందం వుందని ఆ మహాత్ముడు సోదాహరణంగా చూపేడు."

4. గ్రంథాంతమేగాని కథాంతంగాదు

మహాబలుడైన మానవుని మనమిప్పుడు మధ్యేమార్గంలో విడిచిపెడుతూన్నాము.

బ్రూనో మరణంతో మానవుడు అంతంగా లేదు. అందు చేతనే బ్రూనో తన మరణము నంత ధైర్యంగా యెదుర్కో గలిగేడు.

ఏ గ్రంథం కానీండి, కడపటి ప్రకణంలో కథానాయకు డేమైనదీ, ఆతని జీవిత మెట్లు ముగిసినదీ చెప్పడం సాంప్రదాయంగదా.

కానైతే ఆ సాంప్రదాయం యిప్పుడు మన యీ గ్రంథవిష యంలో పాటించజాలము. ఇందులో కథానాయకుడైన మానవుని జీవితం అనంతమైనది. అందుచేత ఆతని కథ యెప్పటికీ పూర్తిగావించజాలము.

మనం కథానాయకుణ్ణి వెంబడిస్తూ రోము, బైజాంటియమ్, కీవ్, పారిస్, లండన్, మాస్కో నగరాలకూ, నూతన ప్రపంచ

మనబడే అమెరికా తీరాలకూ, అక్కణ్ణుంచి తిరిగి వెనక్కి రోముకూ వచ్చేము.

మన కథానాయకునికి వెయ్యి పేర్లున్నాయి. సహస్రనాముడాతడు! కాసియోడోరస్, రోగర్ బేకన్, మార్కోపోలో, నికిటిన్, లియోనార్డో డా విన్సీ, కొలంబస్, ఎర్మాక్, కొపర్నికస్, గియోర్డనో బ్రూనో,- ఇల్లాగే యెన్నెన్నో పేర్లాతనికి. ఆతని పేర్లన్నిటినీ యేకరు పెట్టాలంటేకూడా మనకు సాధ్యం గాదు. అసంఖ్యాకులైన మహాజనులచేతనే మానవ సంస్కృతి యనేది సృష్టించబడింది, సృష్టించబడుతూంది. అది అనవచ్ఛిన్నమైన ప్రవాహంవంటిది!

ఇప్పుడు కథానాయకుణ్ణి నూతన శాస్త్ర విజ్ఞానోదయ ప్రాంగణంలో వదలిపెట్టి వచ్చేసేము. ఆతని సమీపంలోనుంచి విస్పష్టంగా చూడలేదు, మనం. సూక్ష్మ కణప్రపంచాన్నీ, బ్రహ్మాండ గోళాల్నీ చూచేటందుకై నూతన సాధనాలను,- సూక్ష్మదర్శినిని, దూరదర్శినిని గెలీలియో చేతుల్లో చూచి వచ్చేసేము.

ఈ గ్రంథంలో మనం ఇటలీలోని పునరుజ్జీవనము (రినైజాన్స్)ను ఊరకే స్పృశించి వదలేసేం. ఇటలీదేశపు మహాపురుషుడైన కాంపనెల్లా ఖైదుకొట్టులోని చీకటి కోణంలో వుండే 'సూర్యనగరము'ను గూర్చి కలలుగన్నాడు! ఆయనను గూర్చి మనం ఒక్కమాటైనా చెప్పుకోనేలేదు. అంతేగాదు.

షేక్స్పియర్, న్యూటన్, వాల్టేర్, లవోయిజీర్, లీబ్నిట్జ్, ఫ్రాంక్లిన్, గెథే, మార్క్స్, డార్విన్ మొదలైన మహాజనుల్ని గూర్చికూడా మనం మాట్లాడుకోవాలి.

ఇందులో నూతన ప్రపంచం కనిపెట్టడం వృత్తాంతం మాత్రమే వుంది. దాని భవిష్యత్ అంతా యింకా ముందే వుందాయె !

రష్యనుజనులు చరిత్ర రంగంమీదికి వచ్చిన దెట్లో, తమ దేశంలోని కఠోర ప్రకృతి శక్తులతో పోరాడి, యెట్లు స్వాధీనం గావించుకున్నారో చూచేము. కాని, మనమింకా యిక్కడి మహత్తరకృషిలో పురోగాములైన మహావిజ్ఞానులు లొమొనోసోవ్, పుష్కిన్, లొబచేవ్స్కీ, మెండెల్యేవ్, మిఛూరిన్, పావ్లోవ్, లెనిన్ మొదలైన వాళ్ళనిగూర్చి తెలుసుకోలేదు.

ఎన్నెన్ని పేర్లు, ఎన్నెన్ని రకాల అదృష్టాలు ఉన్నాయో, యీ పుస్తకంలో! ఎందరు మనుజులు, ఎన్నెన్ని దేశాలు, యెన్ని జాతులు !

మానవజాతిగాథ యనే వస్త్రాన్ని కాలపురుషుడు వెయ్యి తంతువులతో నేసేడు. ప్రతివారానికీ దాని వర్ణం దానికి వేరే వుంది ! ప్రపంచమానవసంస్కృతి యనే జిలుగువస్త్రంలోనికి ప్రతి ఒక్క ప్రజా తన ప్రత్యేక వర్ణరంజితమైన తంతువును కలిపి పెనవేస్తూ వచ్చింది. మొత్తంమీద అంతా చేరి, దీనిని బహుసుందరంగా, మనోహర వర్ణాంచితంగా తయారొనర్చేరు.

మనం యీ కథనాన్ని యిప్పుడు నిలిపివేస్తూన్నాము. కాని, మానవ సంస్కృతి యనే యీ రమ్య వస్త్రాన్ని మగ్గంనుంచి యింకా తీసివేయలేదు. దినికి పూర్తిగావడమంటూ లేదు. ప్రకృతి సరాసరిగా నిత్యనూతన సృష్టి గావిస్తూ పోతూ వుంటుంది. అల్లాగే మానవుని కృషీ, తత్ఫలితమైన సంస్కృతీ కూడ అనంతమైనట్టివే.

మనం తిరిగి మళ్లా మన కథానాయకుని కడకు రావాల్సి వుంటుంది. ప్రతిశతాబ్దంలోనూ అతడు ముందుకు పోతూనే వుంటాడు. అంతకంతకు సత్యానికి సమీపంగా, ప్రకృతి రహస్య ములను స్వాధీనంగావించుకుంటూ పురోగమిస్తూనే వుంటాడు. ఆదిత్యాంశు సమీర, దుర్గమ మహోగ్రారణ్య సీమల గుండా నిశితమేధాశక్తి యనే పరశువుతో మార్గం ఛేదించుకుంటూ సాగుతాడు, మానవుడు! ఆతని యీ కృషిని గురించిన గాథలు మనకెంతో ఉత్తేజకంగా వుంటాయి. కనుకనే మన కథానాయ కుని దగ్గరకు మనం తిరిగి రావాల్సివుంటుంది!

సమాప్తం

విశేషపద సూచిక